

ILUSTRĂȚII

SFINTELOR NEVOINȚE ALE DESĂVĂȘIRII

F I L O C A L I A

SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFINȚILOR PĂRINȚI
CARE ARATĂ CUM SE POATE OMUL CURĂȚI,
LUMINA ȘI DESĂVÎRȘI

Volumul IX

SCARA SFÎNTULUI IOAN SCĂRARUL
și ÎNVĂȚATURILE LUI AVA DOROTEI

TRADUCERE, INTRODUCERI ȘI NOTE
de Pr. Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMANE
BUCUREȘTI - 1980

Rugați-vă si pentru Păcătosul ce a editat acest format digital , adrian

2009-2011

INTRODUCERE

A

Autorul și conținutul scrierii

Autorul scrierii numite «Scara», pe care o publicăm într-o traducere nouă în acest volum, s-a născut scurt timp înainte de anul 579 și a trăit pînă în jurul anului 649. A fost deci contemporan cu sfîntul Maxim Mărturisitorul¹. Autorul «Vieții» lui pe scurt, călugărul Daniil din Mînăstirea Raith, declară că nu se cunoaște patria de origine a sfîntului Ioan Scărarul, dar Meletie, Arhiepiscopul Atenei, în «Istoria Bisericească» spune că ar fi fost de obîrșie din Palestina. După Daniil din Raith, tînărul Ioan a intrat în Mînăstirea din Muntele Sinai la vîrsta de 16 ani. Din faptul că pînă la vîrsta aceea își făcuse o educație solidă în toate științele timpului (ἐγκυκλίῳ σοφίᾳ), Veniamin Costache deduce că trebuie să se fi născut dintr-o familie mai înstărită². Aleasa lui pregătire în științele vremii i-a adus numele de Ioan Scolasticul; iar petrecerea în muntele Sinai, numele de Ioan Sinaitul. Însă cu vremea, numele de Scărarul, provenit de la calitatea de autor al «Scării», le-a copleșit pe celelalte două.

În mînăstire a avut ca povătuitor pe bătrînul Martirie, vreme de 19 ani. După moartea acestuia, Ioan s-a retras într-un loc izolat, numit Thola, la cinci mile de mînăstire, unde

1. Înainte se socotea că s-a născut pe la 525 și a murit pe la 600. Dar F. Nau a publicat în *Oriens Christianus* II (1902), p. 58—59; III (1903), p. 56—90, o seamă de istorisiri, despre Părinții din Sinai, ale unui monah, Anastasie, pe baza cărora s-a putut stabili că Ioan Scărarul a trăit între 579—649. Vezi: F. Nau, *Note sur la date de la mort de S. Jean Climaque* în: *Byzantinische Zeitschrift* 11 (1902), 35—37. După Otto Bardenhewer, *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, V Band, Freiburg im Breisgau, 1932, p. 81 și 46.

2. În *Cuvânt înainte* la traducerea Scării, din 1814.

s-a închinat vieții de liniștire vreme de 40 de ani. Spre sfârșitul vieții a fost rugat să primească postul de egumen al Mînăstirii Sinai³. În timpul cît conducea și îndruma pe monahii din mînăstire pe calea desăvîrșirii a alcătuit scrierea «Scara», la rugămintea egumenului Ioan al Mînăstirii Raith, aflată la 60 de mile de Mînăstirea Sinai, lîngă Marea Roșie, la locul celor 12 izvoare și 70 de finici, lîngă care și-au așezat pentru o vreme tabăra izraelitenii, după ieșirea din Egipt⁴.

Ioan de Raith a cerut lui Ioan Scărarul să dea monahilor o regulă scrisă după care viețuind să urce spre cer ca pe o scară asemenea celei văzute de Patriarhul Iacov în vis. Dar autorul «Scării», descriind urcușul ca trecînd prin treizeci de trepte, s-a gîndit cu deosebire la cei treizeci de ani de viață ai Mîntuitorului dinainte de începerea activității publice⁵. De aceea ea e împărțită în 30 de «Cuvinte».

Primele trei «Cuvinte» sînt ca un fel de introducere în care se descrie lepădarea călugărului de lume prin intrarea în viața monahală, dezlipirea lui sufletească de lume (despățimirea) și înstrăinarea de ea. În Cuvîntul IV se descrie prima virtute a călugărului, care este ascultarea. Cuvintele V, VI și VII sînt închinare pocăinței și anume: Cuvîntul V, pocăinței în general, Cuvîntul VI, necontenitei gîndiri la moarte, ca susținătoare a pocăinței, iar Cuvîntul VII, plînsului neîncetat pentru păcate, pricinuitor al unei bucurii înalte. Încă din aceste Cuvinte, se vede că Ioan Scărarul nu privește treptele urcușului ca niște stări care pot fi lăsate în urmă, ci ca niște stări permanente. Aceste stări sufletești alcătuiesc un tot și el trebuie adîncit continuu toată viața. Sau fiecare din aceste stări trebuie menținută și adîncită, și în măsura în care e mai adîncită, le cuprinde tot mai mult și pe celelalte. Așa, despre ascultare, autorul zice : «Cei ce se supun cu simplitate în Domnul, străbat drumul cel bun, necunoscînd în ei prin iscodire amănunțită, viclenia dracilor» (Cuv. IV, capit. 12). De aceea aproape despre fiecare treaptă autorul spune că cel ce o menține și o desăvîrșește se poate desăvîrși chiar și numai prin ea. Astfel autorul nu tratează aproape nici una din trepte, fără să pomenească și de altele, despre care va trata în mod spe-

3. De aci s-ar putea deduce că, a trăit mai mult de 70 de ani, cit dă Bardenhewer (579,—649).

4. Veniamin Costache, *Ibid.*

5. *Treapta* XXV : p.G. 88, 1151,

cial în «Cuvinte» ulterioare, sau despre care trata în «Cuvinte» anterioare. Vorbind despre ascultare, el vorbește totodată despre smerenie și critică slava deșartă (Cuv. IV, cap. 4 ; Cuv. IV, cap. 39), despre care se va vorbi mai special în următoarele «Cuvinte» (Cuv. XXV, Cuv. XXI).

De aceea, deși în general scrierea descrie cele opt patimi și modul de a le veșteji și de a le înlocui cu virtuțile contrare, totuși nu le descrie nici în ordinea clasică cunoscută și nici nu le reduce numai la caracterul lor general, ci le tratează într-o ordine întrucîtva schimbată și sub diferite aspecte. Creșterea duhovnicească are caracterul unui urcuș mai mult în sensul unei intensificări în spiritualitatea totală și caracterul unui urcuș pe trepte diferite în sensul unei treptate ieșiri în relief cînd a unora, cînd a altora din aspectele diferite ale virtuților cuprinse potențial în starea totală a sufletului ce se mișcă spre Dumnezeu.

Se poate spune că autorul socotește că preocuparea principală a călugărului în ce privește trecutul trebuie să fie pocăința pentru păcate, iar grija lui în prezent și în tot viitorul trebuie să fie ascultarea, singura care îl ferește de alte păcate.

Păcatele reprezintă coborîrea spiritului la lume și la trup, căderea din legătura cu Subiectul dumnezeiesc, nesfîrșit în viață și în iubire ; adică, căderea lui la preocuparea cu obiectele și îngustarea și îngroparea lui potrivit cu mîrginirea și grosimea lor. În toată scrierea e o mare credință în suflet și o valorificare a înfrînarilor și durerilor trupești, inclusiv a morții, ca mijloace ale creșterii duhovnicești. Desprinderea de păcatele din trecut și ferirea de cele viitoare e temelia pe care are să se clădească toată creșterea spirituală a omului. Ea constă propriu-zis într-o curățire sufletească și trupească, care face pe om transparent pentru Dumnezeu, capabil de legătura cu Dumnezeu.

După cele 7 «Cuvinte», care se ocupă cu lepădarea de lume, cu ascultarea și pocăința pentru păcate, urmează cîteva «Cuvinte» care tratează despre virtuțile legate de ascultare și de pocăință : despre nemîniere și blîndețe (Cuv. VIII), despre neținerea de minte a răului (Cuv. IX), despre clevetire (Cuv. X), despre vorbărie și tăcere, care stau în legătură pozitivă sau negativă cu clevetirea (Cuv. XI), despre minciună, care stă și ea în legătură cu clevetirea și cu multa vorbire (Cuv. XII), în sfîrșit despre trîndăvie (Cuv. XIII), care e ca un fel de cauză a vorbăriei, a clevetirii și a minciunii. Toate acestea sînt opuse

ascultării și pocăinței pentru păcate, sînt ghiulele legate de picioare în mersul «spre curățirea spirituală, care pozitiv se înfăptuiește prin smerenia ascultării și prin pocăință.

În ordinea obișnuită a patimilor, după lăcomia pîntecelui e pusă desfrînarea, iar după ea iubirea de arginți, apoi mînia, întristarea și trîndăvia, după care urmează slava deșartă și mîndria. În «Scara», precum am văzut, trîndăvia e pusă înaintea lăcomiei pîntecelui și a iubirii de arginți, la fel mînia (și opusa ei, nemînierea), pentru că sînt văzute în legătura lor negativă cu ascultarea, care e virtutea de căpetenie a călugărilor. Cînd se au în vedere creștinii în general, se poate pune înaintea lăcomiei pîntecelui, desfrînarea, iubirea de arginți, mînia, pentru împiedicarea de la satisfacerea acestora și întristarea pentru lipsa materiilor lor și apoi trîndăvia ca descușurare de pe urma silințelor fără succes de a le satisface.

În «Scara» deci, abia după trîndăvie e pusă ca efect lăcomia pîntecelui (Cuv. XIV). Imediat după ea se vorbește despre curăție, înțeleasă în mod principal ca neprihănire trupească, dat fiind că lăcomia pîntecelui aduce după ea desfrînarea (Cuv. XV).

În «Cuvîntul» următor (XVI) se vorbește apoi despre iubirea de arginți și tot în el despre milostenie, care trebuie opusă patimii lăcomiei de bani și de avuție. Iubirea de arginți nu se opune, în calitatea ei de iubire de obiecte materiale și trecătoare, numai legăturii cu Dumnezeu ca Persoană de nesfîrșită iubire, ci și legăturii nestingherite cu subiectele omenești, cu semenii noștri. Aci autorul arată că lepădarea de lume și aspra înfrînare și suportarea bucuroasă a greutăților nu înseamnă o disprețuire a oamenilor și nici măcar a lumii, ci o legătură curată cu oamenii și o privire curată a lucrurilor, ca fapte ale lui Dumnezeu, în orizontul sensului lor infinit și a valorii lor netrecătoare în Dumnezeu. «Bărbatul neagonisitor e curat în rugăciune. Dar cel iubitor de agoniseală se roagă chipurilor materiale». Cel din urmă nu intră cu mîntea dezmărginită în legătură cu Subiectul dezmărginit în puterea și în iubirea Lui, ci se mărginește între granițele obiectelor și toate le atrage în mărginirea sa egoistă, creînd ziduri și dușmăni între sine și semenii săi. Iubirea de arginți e poarta închisă în fața oricărei spiritualizări, înțeleasă ca relație iubitoare cu Dumnezeu și ca pătrundere adîncă și iubitoare în sensul și în realitatea tuturor fapturilor, persoane și lucruri. «Iubirea de arginți este și se numește rădăcina tuturor relelor

(păcatelor). Căci ea a pricinuit ură, furțișaguri, pizmuri, despărțiri, dușmăni, vrajbă, ținerea de minte a răului, nemilostivirea și uciderea» (Cuv. XVI, cap. 23).

Indata dupa iubirea de arginti si de opusa ei , milostenia se vorbește în «Cuvîntul» XVII despre nesimțire, sau despre moartea sufletului. Căci iubirea de arginți învîrtoșează de fapt sufletul, îl împietrește, îi ia mobilitatea simțirilor de milă, de înțelegere, de zbor în iubirea de Dumnezeu și de deschidere spre semenii, alte izvoare actuale sau potențiale ale iubirii. Nu fără rost, după această închidere în nesimțire se tratează despre un mijloc de a o birui, care e «cîntarea bisericească împreună cu alții» (Cuv. XVIII). Aceasta ajută la priveghere (Cuv. XIX). Iubirea de arginți asociată cu alipirea pătimașă la lume, la viața de plăceri, dacă nu e înfrînată, naște lașitatea, sau lașitatea o naște pe aceea. De aceea despre ea se tratează în «Cuvîntul» imediat următor (XX).

Se poate spune astfel că pînă aci scrierea s-a ocupat cu 2 teme, sau mai bine zis cu 2 grupe de teme : în primul rînd cu desprinderea generală de lume în ceea ce are ea păcătoș, cu pocăința pentru păcatele săvîrșite din alipirea la lume și cu ascultarea pentru evitarea păcatelor viitoare, dar și cu un șir de păcate mai parțiale, care se opun pocăinței și ascultării. În al doilea rînd, cu modul trupesc al alipirii la lume, adică cu lăcomia pîntecelui, cu iubirea de avuție, cu nemilostenia și cu nesimțirea, provenite din cele dintîi, și cu milostenia și cîntarea în comun lui Dumnezeu, care se opun egoismului trupesc al acelor patimi.

Urmează ca o a treia temă, sau grup de teme, încîntarea omului de sine însuși : slava deșartă, mîndria, hula (Cuv. XXI, XXII, XXIII), care sînt o altă formă mai subțire, mai diavolească a egoismului, a desprinderii din legătura cu Dumnezeu și cu semenii ca izvoare ale iubirii și deci ale vieții. Acestora li se opune blîndețea și la o treaptă mai înaltă, simplitatea și nevinovăția (Cuv. XXIV), dar mai ales smerita cugtare (Cuv. XXV).

Se tratează în sfîrșit ca o a patra temă, sau grup de teme, despre darul deosebirii sau al dreptei socoteli, la care ajunge omul eliberat de patimi (Cuv. XXVI). Aceasta e o intuiție clară a binelui ce trebuie făcut în fiecare împrejurare și a răului ce trebuie evitat, care de multe ori se maschează în bine. Ea se naște din faptul că sufletul și-a cîștigat o stare de nepătimire, de judecată cumpănită, obiectivă, nelăsîndu-se înșelat

de cine știe ce preferință pățimașă ascunsă, în judecarea și alegerea faptei ce trebuie făcută. Ea stă, de aceea, în legătură cu o liniște a sufletului, cu o neturburare a lui de vreo ispită sau pasiune (Cuv. XXVII). Numai în liniștea aceasta se poate menține sufletul într-o rugăciune curată și prelungită (Cuv. XXVIII). Liniștea aceasta e un aspect al nepățimirii, care la rîndul ei e o inundare a sufletului de lumina și de curățenia cerească (Cuv. XXIX). Acum ies la iveală în toată puterea lor : credința, nădejdea și dragostea ca legături culminante ale sufletului cu Dumnezeu (Cuv. XXX). Cu deosebire iubirea reprezintă treapta prin care scara se reazimă pe deschizătura cerului, prin care primește Hristos pe cei ce s-au curățit și s-au pocăit în brațele Sale, sau la pieptul iubirii Sale nesfîrșite. Căci în iubire, ei sînt deplin uniți cu Hristos pentru totdeauna.

Deci ultimele cinci trepte reprezintă umplerea sufletului de lumina, de pacea, de puterea și de iubirea lui Dumnezeu, ca roduri ale eforturilor de pe treptele inferioare, prin care s-a desprins în general de lume, de alipirea la ea prin lăcomia de toate felurile, ca și de închiderea în sine prin mîndrie. Despre iubire, autorul «Scării» zice : «Cel ce încearcă să vorbească despre dragoste, încearcă să vorbească despre Dumnezeu însuși. Dar a vorbi despre Dumnezeu prin cuvinte, e primejdios și greșit celor ce nu iau aminte. Cuvîntul despre iubire e cunoscut îngerilor, dar și acelor, prin iluminarea dumnezeiască. Dragostea e Dumnezeu. Iar cel ce voiește să dea definiția Acestuia, e ca cel ce, orb fiind, numără nisipul din adîncul oceanului» (Cuv. XXX, cap. 2). Iar despre nepățimire zice : «Cel ce s-a învrednicit de nepățimire, Îl are, cît este în trup, pe Dumnezeu însuși în sine, ca cîrmaci în toate cuvintele, faptele și gîndurile sale. De aceea simte înăuntru, prin iluminare, voia Domnului, cum ar auzi un glas, și se află ridicat mai presus de toată învățătura omenească» (Cuv. XXIX, cap. 15). «Dragostea, nepățimirea și înfierea se deosebesc numai prin numiri. Precum lumina, focul și flacăra se unesc într-o singură lucrare, așa să le înțelegi și pe acestea» (Cuv. XXX, cap. 4). Nepățimirea este «cerul pămîntesc» (Cuv. XXIX), adică pămîntul umplut de lumina și de lucrarea cerească a Sfîntului Duh, este ființa omenească schimbată la față, ca trupul Domnului pe Tabor. Ea e «desăvîrșirea fără capăt» a celor desăvîrșiți; ea nu ajunge niciodată la o margine, căci sporește neîncetat în

nepătimirea sau în curățirea nesfârșită a bunătații și iubirii lui Dumnezeu.

Într-un cuvânt, urcușul spre Dumnezeu al omului credincios e un urcuș spre delicatețea și sensibilitatea fără sfârșit a omenescului din el.

Dacă în celelalte scrieri duhovnicești ale sfinților părinți sfaturile privitoare la curățirea de pătimi sînt în general risipite în sentințe amestecate cu reflexiuni despre înălțimea puterii și iubirii lui Dumnezeu, despre contemplarea Lui în natură, despre dulceața unirii cu El, «Scara» constă, în partea covârșitoare a ei (în 27 de Cuvinte), în orînduirea sistematică a acestor sfaturi, potrivit urcușului duhovnicesc al omului credincios și într-o foarte concretă precizare a lor. Ea este prin aceasta o călăuză concretă a celui ce vrea să crească duhovnicește. Poate de aceea ea lasă impresia unei povățuiri foarte riguroase, sau chiar este foarte riguroasă. Totuși ea nu e lipsită nici de o largă înțelegere a neputinței omenești și a marii varietăți a gradelor de putere cu care sînt înzestrate ființele omenești. Să dăm un exemplu : «Unii fericesc pe cei ce s-au lepădat de lume, cu o simțire de fameni din fire, ca pe unii ce s-au izbăvit de tirania trupului; dar eu fericesc pe cei ce se fac fameni în fiecare zi, care se taie împrejur pe ei înșiși cu gîndirea ca cu un cuțit» (Cuv. XV, cap. 167) ; adică îi fericesc pe cei ce sînt mereu ispitiți și mereu biruiesc ispita, mai mult decît pe cei ce nu mai simt ispita. Sau mai mult : «Am văzut pe unii căzînd fără de voie și am văzut pe alții voind să cadă cu voia, dar neputînd. Și i-am deplîns pe aceștia mai mult decît pe cei ce cad în fiecare zi ca pe unii ce doresc mirosul urît, dar nu-l pot simți» (Cuv. XV, cap. 18). Ea asigură și pe mireni că se pot mîntui printr-o viață moderată, dar cinstită :

Toate lucrurile bune ce le puteți face, faceți-le. Nu defăimați pe nimeni, nu furați de la nimeni, nu vă înălțați față de nimeni, nu urîți pe nimeni, nu mințiți pe nimeni..., pătimiți cu cei lipsiți, nu pricinuți nimănui sminteală... De veți face așa, nu veți fi departe de Împărăția cerurilor» (Cuv. I, cap. 38).

În general, «Scara» e o îmbinare între asprimea sfaturilor pentru cei tari și înaintați duhovnicește, și blîndețea contrară pentru cei mai puțin tari și pentru începători. Această îmbinare se arată și în expresiile paradoxale în care autorul e mare meșter. Astfel, în ea se vorbește de «plînsul pricinuitor de bucurie» (Cuv. VII), de «ura nepătimașă» a lumii (Cuv. III, cap. 19), de «nevoia aspră, strîmtorată și ușoară» (Cuv. I,

cap. 18), de «trista și strălucitoarea smerită cugetare» (Cuv. I, cap. 3), de «nefricoasa simțire a morții» (Cuv. VI, cap. 16), de «pocăința ca lipsirea neîntristată de orice mîngiere trupească» (Cuv. VII, cap. 5). În general autorul se dovedește un subtil cunoscător al complicatelor stări sufletești la care ajung feluritele firi ale oamenilor. Scrierea lui este o extraordinar de bogată analiză a tuturor acestor stări. Ea întrece tratatele moralizatorilor francezi, prin bogăția, profunzimea analizelor, dar mai ales prin puterea de angajare a sufletelor pe calea îndrepțării și a desăvîrșirii.

Caracterul practic, precis, complex și în general aspru și eficient al remediilor recomandate pentru desăvîrșirea omului de această scriere, a făcut să fie considerată ca cel mai potrivit ansamblu de reguli pentru normarea vieții monahale. În cele mai multe din practicile vieții călugărești se străvād dispozițiile «Scării».

Să menționăm că la cele 30 de «Cuvinte», adresate călugărilor, autorul adaugă un «Cuvînt către păstor», adică, către părintele povățuitor al călugărilor, mai ales al celor începători, dat fiind că în toate cele 30 de «Cuvinte» adresate călugărilor se presupune călăuzirea lor de către un astfel de povățuitor, sau de egumenul mînăstirii. Acest «Cuvînt» poate fi în multe privințe o călăuză pastorală și pentru orice preot. «Nu e învățător vrednic de admirație cel ce face înțelepți pe copiii învățați, ci pe cei neînvățați și neînțelepți» (Cap. V). «Dacă ai ochi în stare să prevadă furtunile pe mare, spune-o aceasta limpede celor aflați în corabie. Iar de nu, vei fi pricinuitorul scufundării corabiei, odată ce ți s-a încredințat de toți cîrma ei» (Ibid.).

Ultima parte a acestui «Cuvînt» e o laudă a lui Ioan, egumenul Raithului, care ceruse egumenului de la Sinai să întocmească această regulă pentru viața călugărească.

Iată cum descrie Mitropolitul Moldovei, Veniamin Costache, valoarea ei pentru viața călugărilor, ca și polivalența sensurilor ascunse în cuvintele ei în «Cuvîntul înainte» al traducerii românești a «Scării» tipărită de el la 1814 : «Alcătuirea cărții este foarte iscusită și foarte înaltă și subțire la noime (înțelesuri). Că născătorul ei, desăvîrșit fiind întru toate învățăturile filozofiei cei din afară, s-a făcut asemenea și întru fapta bună (virtutea) cea lucrătoare și întru cea văzătoare pe cît este cu încăpere (cu puțință) firii omenești, după ce s-au dat la viața sihăstrească (isihastă, a liniștirii). De unde a cu-

noscut cu lucrul toate războaiele și toate vicieșugurile și toate măiestriile și toate meșteșugurile dracilor și toate lucrările patimilor, ale celor trupești și ale celor sufletești. Așșderea și toată starea faptelor celor bune (a virtuților) și așezările și îndemînările și neîndemînările și obiceiurile oamenilor prea cu deamăruntul și prea cu subțirătatea. Pentru aceea ca un prea luminat întru amîndouă și prea iscusit a scris învățăturile sale așa de subțiri și cu greu de înțeles, urmînd întru alcătuirea ritoricii pre sfîntul Grigorie, Cuvîntătorul de Dumnezeu, cît și cei ce au adăugat scoliile pre la multe locuri cu îndoială zic : «Mi se pare că aceasta zice părintele». Pentru aceasta văzînd-o cît este de grea și ne lesne fieștecui de înțeles, ne-am silit în tot chipul cît s-a putut a se tălmăci mai luminat și mai descoperit, uneltind limba potrivită vremii și neamului românesc».

«Că atîta de multe și mult împistrite chipuri are întru dînsa și atîta mulțime de noime și de pricini (de teme), prin care poate să îndrepteze și pre omul cel dinăuntru și pre cel din afară al celui ce o va unelti (folosi) cu sîrguință și cu luare aminte, cît putem a zice : că mai cu lesnire este a număra cineva stelele cerului decît să le povestească pre acestea cu deamăruntul. Pentru aceasta cu îndrăzneală zicem : că precum pînea este decît toate celelalte bucate mai de nevoia trupului, așa este cartea aceasta celui ce poștește mîntuirea sa, decît toate alte cărți părintești. Și precum luna pre stele, așa și aceasta pre acelea covîrșește. Și precum decît celelalte simțiri care sînt întru om, vederea este mai lucrătoare, așa aceasta este mai lucrătoare decît acelea la mîntuirea omului. Că aceasta povestește toate prea sfintele voi ale lui Dumnezeu, mult decît acelea mai minunat și mai luminat. *Și este nu numai monahilor, ci și mirenilor prea bun indreptariu și canon prea cu deamăruntul, care povățuiește pre toți către cele cuviincioase.* Și aduce pre cei ce o citesc pre dînsa, prin învățăturile ei cele înțelepte către umilință și către plînsul cel curățitor de toate întinăciunile cele trupești și sufletești. Că nu este cu puțință a povesti limba omenească după vrednicie darurile ei cele minunate cu care răsplătește ea cititorilor și îndrăgitorilor ei».

«Și citiți-o des și cu luare aminte, că negreșit ea este oarecare toiaș mozaicesc, prin care veți putea desface marea vieții acesteia cei mult învăluite și a patimilor celor înviforitoare, și fără de primejdie o veți trece și pre faraon cel gîndit, adică

pre diavolul, întru dînsa îl veți vedea cufundat, ca și Israel cel de demult pre Egipteni. Ea este mană simțirilor sufletului celor amărîte de patimile și de valurile vieții acesteia ; liman care izbăvește pre cei ce scapă la cetirea ei și-i slobozește de cufundarea în păcatele cele mult înconjurătoare și-i face pre dînsii să înoate fără de primejdie apele vieții acesteia cele mult turburate spre pămîntul făgăduinței întru care tot sufletul cel iubitoriu de Dumnezeu întrînd poate să secere mănunchele fericirii cei deapurarea vecuitoare ; scara aceea pre carea o au văzut Iacov cel de demult, al căreia căpătîi ajunge pînă la ceriu, întru carea Dumnezeu este întărit, pre carea îngerii să pogoară ca niște duhuri slujitoare pentru cei ce vor să moștenească mîntuirea, iar sufletele celor ce se mîntuiesc printr-însa să suie și Dumnezeu le primește și întru Împărăția Sa le sălășluiește ; și sorb ceresc este ea, care poate să tragă pre suflet dintru adîncul păcatelor, precum acela apa din fundul mării și să le puie înaintea lui Dumnezeu curățite de toată întunecimea».

Însemnătatea pe care a avut-o «Scara» în viața călugărilor și chiar a mirenilor, a făcut ca fragmente din ea să fie citite și la slujbele dumnezeiești, mai ales în postul mare. Obiceiul acesta a început în sfîntul Munte Athos. De aceea în Trioadele folosite acolo sînt presărate fragmente din «Scara». Acest obicei s-a întins apoi și în mînăstirile românești. Lecturilor acestor fragmente li s-a acordat o importanță atît de mare, încît textul lor a fost cu timpul inclus și în colecțiile numite «Proloage».

Dar «Scara» a ieșit curînd din biserici și mînăstiri pentru a intra și în casele clericilor și credincioșilor», spune I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu, întîi în manuscrise grecești și slavone, apoi în traduceri românești. «Manuscrisele slavone vechi, de pe la mijlocul veacului XV, unele întocmite cu deosebită artă, prezintă o importanță deosebită»⁶.

De aci se vede că «Scara» s-a copiat cu deosebită sîrguință în lumea călugărească, dar și-a avut o răspîndire și în lumea largă a credincioșilor.

6. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *Contribuții ale talmăcătorilor români la cunoașterea «Scării» Sfîntului Ioan Sinaitul*, în Rev. «Studii Teologice», nr. 3—4, 1934, p. 148. Despre manuscrisele slave ale «Scării», copiate pe teritoriul Țărilor Românești, a se vedea A. J. Iașimirschi, *Slavian-schia i Russchia Rukopisi v Romînschih Vîvliotek*, St. Petersburg 1905,

B

**Copierea, traducerea și parafrazarea «Scării»
în diferite limbi, inclusiv în cea românească**

1) «Scara» s-a copiat în primul rând mult în limba greacă, iar de la o vreme a început să fie tradusă și în alte limbi. Apoi a fost și tipărită în grecește și în diferite traduceri. Încă din sec. IX a fost tradusă în limba siriacă, apoi la 1280 a fost tradusă în limba latină de Angelus de Cingulo, iar la 1420, de Ambrosius Camaldulensis și după aceea de alții. Prima tipărire a textului grec, însoțit de o traducere latină, a făcut-o Matthäus Raderus S. I., Paris, 1633. Ea a fost reprodusă în Migne, P.G. LXXXVIII, col. 634—1210.

O nouă tipărire a textului lui Raderus din P.G., cu o traducere paralelă în limba italiană, a făcut Pietro Trevisan, sub titlul : S. Giovanni Climaco, *Scala Paradisi*, voi. I—II, Torino, 1961 ; după ea și-a făcut traducerea în românește Mitropolitul Tit Sîmedrea. O traducere în limba veche italiană apăruse la 1875, la Bologna, în «*Collezione di opere inedite o rare dei primi tre secoli della lingua*», t. 31. Ba cu mult înainte, la 1532, se tipărise și o traducere din limba latină în limba spaniolă, în Mexic .

În limba slavonă «Scara» s-a tradus încă din sec. X—XII. Pe teritoriul Țărilor Românești manuscrise slave ale «Scării» s-au păstrat din sec. XV.

Dar foarte timpuriu «Scara» s-a răspîndit și în manuscrise, grecești . Și poate că nu mult după aceea ea s-a tradus și în limba română și a circulat și în manuscrise românești. I. P. S. Mitropolit N. Corneanu vorbește de marea circulație a «Scării» între români, încă din sec. XV. Dar deși I. P. S. Sa spune aceasta în legătură cu manuscrisele slavone, nu este exclus ca

p. 184—197; p. 442—445; 566 și 727; și P. P. Panaitescu, *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R.*, Voi. I, București, 1959, p. 83, 85, 87, 178—179, 240—243, 390—394.

7. Știrile despre traducerile în limbile occidentale le-am luat de la O. Bardenhewer, *op. cit.*, p. 81.

8. Pandele Olteanu, *Metoda filologiei comparate în studierea izvoarelor și în identificarea versiunii neo-grecești a operei «Scara» traduse de Mitropolitul Varlaam*, în Rev. «Mitropolia Olteniei», nr. 5—6, Craiova, 1970, p. 551.

monahii, ierarhii, știutorii de carte, care citeau manuscrisele slavone și cele grecești, să fi încercat să aștearnă și în cuvinte românești scrise sentințele «Scării» din textul slavon și grec, pe care desigur că le înțelegeau și le și traduceau în minte în cuvinte românești, pe care le foloseau și în grai. I. P. S. Mitropolit Corneanu spune : «Episcopi și călugări, voievozi și înalți demnitari, târgoveți și săteni, bărbați și femei, au citit toți cu același nesaț «stepenele» (treptele) suitoare către cer ale Lestviței (Scării). De pildă în sfaturile pe care le dă fiului său, Teodosie, domnitorul Neagoe Basarab, de la începutul veacului al XVI-lea, de numele căruia se leagă zidirea celebrei mănăstiri Curtea de Argeș, se referă de câteva ori consecutiv la Ioan Scărarul. Familii creștine păstrau în casele lor «Scara» alături de Biblie. Cunoaștem astfel un manuscris păstrat în Biblioteca Academiei R.P.R., sub nr. 494, care a rămas câteva generații în sânul aceleiași familii»⁹. Cunoașterea «Scării» pe teritoriul Țărilor Românești în sec. XVI, ca și popularitatea ei în cercurile largi ale credincioșilor, e dovedită și de zugrăvirea «Scării» pe pereții din afară ai mănăstirilor Sucevița (pictată la sfârșitul sec. XVI) și Rișca (pictată la mijlocul sec. XVI) — unde scara e îmbinată cu judecata din urmă.

2) Prima traducere românească cunoscută a «Scării» e cea făcută de Mitropolitul Varlaam¹⁰, pe când era călugăr la Mănăstirea Secu, înainte de 1618. Ea e prima operă a lui Varlaam, și influența ei binefăcătoare asupra «Cazaniilor» sale se vede din faptul că el reprezintă în acestea o teologie pur ortodoxă în duh patristic (de ex. în învățătura despre mântuire, ca lucrare transformatoare a omului), rămânând neinfluențat de teologia catolică și protestantă, cum au fost influențați mulți teologi greci și ruși din vremea sa¹¹. Pandele Olteanu sus-

9. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 140.

10. Pandele Olteanu, *art. cit.*, p. 555, admite probabilitatea că Varlaam a folosit și o traducere românească mai veche.

11. Varlaam declară că a avut la bază *Omiliile* lui Calist, patriarhul Constantinopolului (P. N. Șerbănescu, *La 300 de ani de la moartea Mitropolitului Varlaam al Moldovei*, Rev. «Biserica Ortodoxă Română», 1957, nr. 10, p. 1025). Dar altădată spune că a tradus «din multe scripturi, din limba slovenească» (*Ibid.*, p. 1027). Patriarhul acesta e fie Calist I, ucenicul sfântului Grigorie Palama, patriarh între 1350—1354, fie, mai probabil, Calist II, patriarh al Constantinopolului, în cursul a 7 luni din 1397, autorul mai multor scrieri ascetice din Filocalia greacă, publicate în voi. VIII

ține, contrar părerii de mai înainte, potrivit căreia Varlaam a tradus «Scara» după un text slavon, că traducerea lui e făcută în mod principal după un text neogrec, care parafraza prin explicații textul grec original; textul slavon pe care el îl pune pe coloanele de la dreapta coloanelor cu textul românesc, e un text slavon copiat în multe manuscrise după o traducere a «Scării» făcută probabil prin sec. XII la Sf. Munte¹². Dar Varlaam a folosit și o traducere slavonă a unei versiuni neogrecești, parafrazate, într-o versiune ucraino-carpatică¹³. În timpul lui Varlaam circulau mai multe versiuni neo-grecești parafrazate¹⁴. După cum a dovedit Pandele Olteanu, Varlaam

al Filocaliei românești. Însă Pandele Olteanu, op. cit., p. 548, 568, aduce dovezi că e făcută în mare parte după o traducere slavă a scrierii «Comoara» a lui Damaschin Studitul, tipărită prima dată la Veneția, 1558.

Spiritul ortodox al «Cazaniei» se vede de exemplu în înțelegerea crucii lui Hristos ca putere transformatoare a omului, ajutată și de efortul lui, așa cum e înțeleasă și în «Scara», și nu ca simplă echivalență juridică a vinii oamenilor. Astfel, în pasajul următor din Cazania la Duminița Lăsăturii de Brînză se spune: «Pentru aceea în toată vremea iaste bun și de treabă postul ... fără mai vîrtos între aceste zile a postului celui mare, pentru ca să ne gătăm și să ne curățim către svînta cuminecătură și către ziua învierii în Domnul nostru Iisus Hristos, omorîndu-ne și noi trupurile către muncile și către moartea Sventiei sale ... cum se nevoiesc și fac toți credincioșii lui Hristos în toată lumea, numai singuri calvinii și liuteranii, ereticii din vremea de acum, legătura lucrurilor (faptelor) celor bune nu o vor, în volnicia trupului și în odihna lor, care îndulcește trupul. Și Crucea lui Hristos li-i urîță, cu care a-și da sie vreo osteneală sau vreo nevoință nu cutează, temîndu-se să nu-și vateme binele aicea pre lume. Fără de osteneală și fără de post și fără de lacrimi și fără de nici o răbdare, vor să ajungă cerul, umblînd pe calea cea largă care duce în peire și nu-și aduc amente de Daniil prooroc, că după ce se posti zece zile, mai frumos și mai gras fu decît cel ce mîncă bucate scumpe din masa împăratului Navohodonosor» (*Cazania*, ed. J. Byck, București, 1943, p. 28—29).

12. Pandele Olteanu, *art. cit.*, p. 550.

13. Idem, *art. cit.*, p. 555. Varlaam însuși declară de «Scara» că e «din slavonește scoasă pre înțelesul a toată limba rumânească» (Ms. Acad. 2511, f. 3v). «Din carte poate pricepe fiecare — zice Varlaam — împărțirea sufletului omenesc de lucruri pămîntești și suirea minții întru cele cerești», «ca să poată scăpa din prada valurilor și a grijilor lumii și să se întru liniștea cerului și acolo cu îngerii să dântuiască». Limba e cursivă, aproape ca cea scrisă azi.

14. Idem, *ibidem*.

a folosit parafraza neo-greacă a lui Maxim Margunios (1542—1602), care, tipărită prima dată în 1580 la Veneția, a avut o largă răspîndire și a fost tradusă în limbile latină, spaniolă și slavonă. Că Varlaam a folosit și o traducere slavă a textului lui Margunios îl deduce Pandele Olteanu din faptul că traducerea lui cuprinde și unele slavonisme ucraino-carpatic¹⁵.

Pandele Olteanu dă chiar un exemplu din care se vede că Maxim Margunios a introdus două din scoliile la Cuvîntul IV al «Scării», puse în ediția din P. G. la sfîrșitul Cuvîntului IV, în text (scoliile VI—VII; P.G. cit. col. 729). Dar din textul lui Margunios și din traducerea pasajului respectiv de către Varlaam, dată de Pandele Olteanu, se vede că Margunios a lărgit fraza «Scării» și mai mult decît o lărgeau aceste scoli¹⁶.

Rămîne apoi o chestiune de cercetat: cîte din scoliile din P. G. sau din alte manuscrise grecești ale «Scării» au fost introduse în textul «parafrazei» lui Margunios și deci și în traducerea lui Varlaam. Tot o chestiune de cercetat ar fi și aceea în ce măsură «Răspunsurile la catehismul calvinesc», ale lui Varlaam, se resimt și ele de «Răspunsurile» lui Ieremia II din Constantinopol către teologii din Tilbingen, care se pare că au fost întocmite cu ajutorul lui Maxim Margunios. Margunios a scris el însuși lucrări împotriva reformaților¹⁷.

«Scara» tradusă de Varlaam, deși nu s-a tipărit, a avut o largă răspîndire în formă de manuscrise copiate¹⁸.

15. Idem, *ibidem*.

16. Idem, *art. cit.*, p. 562—563.

17. Idem, *art. cit.*, p. 565.

18. I. P. S. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 151, menționează următoarele manuscrise din Biblioteca Academiei Române, care cuprind numai «Scara»: nr. 493, scris pentru Mînăstirea Probota, încă pe cînd trăia Varlaam; nr. 494, scris de ieromonahul Ghenadie la 1669; nr. 2511 și 2512, scrise în 1693 și 1694 de Vlad Grămăticul pentru Ieromonahul Ilarion, egumen la Mînăstirea Bistrița în Oltenia, ajuns apoi episcop la Rîmnicu-Vilcea; nr. 2650, scris de Iosif, egumenul mînăstirii Hurezi, prin 1740, după exemplarul copiat de Vlad Grămăticul; nr. 2665, de același; nr. 2952, scris de Monahul Meletie de la Mînăstirea Rîșca între 1797 și 1798; nr. 1794, scris la Mînăstirea Neamț pentru obștea lui Paisie Velicovski.

Tot Mitropolitul Nicolae Corneanu mai menționează ms. nr. 2983 din Biblioteca Academiei R.P.R., din sec. XVII, care cuprinde pe lîngă «Scara» și alte scrieri. Pandele Olteanu, *art. cit.*, p. 563, nota 92, mai menționează

I. P. S. Nicolae Corneanu trece în revistă, în studiul citat, la note, și o serie din traduceri ulterioare românești ale «Scării», întâi din slavonă, apoi din grecește.

3) Traduceri din slavonă :

a) Traducerea arhimandritului Vartolomeu Măzăreanu de la Mînăstirea Putna. Traducerea lui datează din 1766 și e cuprinsă în ms. Acad. Rom. nr. 2959. Ea a urmărit o apropiere a conținutului «Scării» de călugării și de poporul din timpul său, precum făceau și traduceri rusești care modernizau textul paleoslav.

b) O altă versiune este cea cuprinsă într-un ms. din sec. XVIII, păstrat în Biblioteca Patriarhiei Române cu nr. 5, provenit de la Mînăstirea Căldărușani prin Facultatea de Teologie din București, unde avea nr. 224. Traducerea aceasta, urmînd modelul său slav, «este structural deosebită de originalul grecesc», spune I. P. S. Mitropolit Corneanu. De fapt, «Cuvintele» Scării sînt transformate în acest ms. în «Cazanii», adică sînt parafrazate pe larg în predici de un caracter pe de altă parte foarte fidel textului original. Fiecare expresie din textul original este explicată pe larg. Și fiecare «Cazanie» are un titlu foarte lung. Avînd caracter de predică, fiecare din aceste «Cazanii» e introdusă cu : «Blagoslovește părinte». Nu știm dacă s-a identificat textul slavon sau rus după care s-a tradus acest text românesc și dacă nu cumva el a avut la bază o parafrază greacă. Dacă nu s-ar putea identifica, sau s-ar identifica într-un text în parte diferit, aceste «Cazanii» ar putea reprezenta o scriere filocalică românească. Manuscrisul acesta, deși dă în «Pinax» (în tabla de materii de la început) toate cele treizeci de titluri ale «Cuvintelor Scării», se încheie la f. 228 v cu «Cuvîntul» (Cazania) 22. Restul lipsește.

Dăm cîteva exemple de felul cum lărgeste parafraza aceasta textul original:

Ed. gr. 1970: sfîrșitul Cuv. II, cap. 17 și cap. 18 : «ca să nu se facă cele de pe urmă ale lor mai rele decît cele dinții (Mt. 14, 45). Limanul se face pricinuitoar al mîntuirii și al primejdiilor. Și aceasta o cunosc cei ce navighează pe marea înțele-

Ms. 5 al Patriarhiei Rom.: «pentru ca să nu se facă cele dupre urmă ale lor mai rele decît cele dinții. Căci liniștea și scăparea la Mînăstire a călugărului pricinuieste mîntuire și cununi la cei ce sînt cu fire bună și li se văd faptele. Dar la cei

din Bibi. Acad. R.P.R. manuscrisele miscelane cuprinzînd și «Scara», sau părți din ea : 2959, 163, 3543, 2569, 2315, 3318 etc.

gătoare. Și e o priveliște jalnică să vezi pe cei ce au scăpat pe mare, că s-au înecat în port».

ce se îndărătnicesc și nu gîndesc nici grijesc de certarea iadului și de necinste, acolo se înmulțesc patimile lor mai mult decît fiind în lume. Și aceasta o au cunoscut foarte bine corăbierii cei vechi ai vieții călugărești și ne-au însemnat cu multe feluri de mijlociri în cărțile lor pentru ca nu cumva să se sfărâme corabia vieții noastre acolo undenunădăjduim. Căci multe corăbii pierzîndu-se în luciul furtunii scapă de primejdie, iar pe urmă sosind la liman și nepurtînd grijă a se lega și a se întări cu anghire, se sfărâmă, care cu adevărat este un lucru ciudat și un rău năpraznic și o mare întristare, de care se îndemnează a plînge neîncetat cineva văzînd spărgîndu-se corabia în mijlocul limanului, ceea ce s-au trecut sau suferit cele îndelungate primejdii în luciul mării».

Ed. gr. 1970, cap. 1 și 2 din Cuv. XXII : «mîndria este tîgăduirea lui Dumnezeu, născocirea dracilor, disprețuirea oamenilor, maica osîndirii, nepoata laudelor, semnul nerodirii, izgonirea ajutorului lui Dumnezeu, pricinuitoarea căderilor, pricina îndrăcirii, izvorul mîniei, ușa fățarniciei, întăritura dracilor, păzitoarea păcatelor, pricinuitoarea neîndurării, necunoașterea milei, amarnică băgătoare de seamă, neomenoasă judecătoare, potrivnica lui Dumnezeu, rădăcina hulei».

Ms. 5 al Patriarhiei Române : «Cea de Dumnezeu urîtă mîndrie este cu adevărat o lepădare de Dumnezeu și de stăpînia Lui. Căci aceasta face pre mărăț a se lepăda de Dumnezeu și a zice cum că bunătățile ce are nu le are de la Dumnezeu, ci de la dînșii. Aceasta este o aflare a dracilor, căci ei au aflat-o înaintea tuturor și s-au încununat cu dînsa. Este ca o maică ce n-are părerea de rău și pricina ce sugerează mărire și pre laudă ca laptele din țîță. Este un semn al neroditorului suflet, dăpărtare a dumnezeiescului ajutor și depărtare a sfîntului dar, clătirea inimii, pricinuitoarea răutăților, căderea întru cele necuvioase lucrări, izmenirea mîndreței, izvorul mîniei,

idolul fățării, întărirea celei îndrăcești lucrări, păzirea păcatului, vrăjmașa ispovedaniei, zid al netemeirii, peșteră a nemilostivirii, necunoscatore a milostivirii, luător de seamă strașnic celor străine, deapurarea împotrivoriu lui Dumnezeu și slugilor Sale și gură de grăire de rău și de hulă».

c) Din aceeași perioadă datează ms. nr. 163 din Biblioteca Academiei Române, copiat de ieromonahul Grigorie de la Mînăstirea Cozia la anul 1765. Al doilea este ms. 3543 din aceeași bibliotecă, datînd din 1796. Amîndouă sînt copii ale unor traduceri după texte slavone. Ultimul provine de la Mînăstirea Țigănești și cuprinde doar treptele IV, XXV și XXVIII, fiind copiat de monahia Micdonia. Un al doilea exemplar al acestui text, copiat de aceeași monahie, se află la Mînăstirea Țigănești.

d) Ms. 2569 din Biblioteca Acad. Române, din 1773, scris de monahul Rafael de la Mînăstirea Horezu.

e) Ms. 2315, aparținînd Bibliotecii Acad. Române, din 1779, scris de ieromonahul Dorotei din Țara Românească.

f) Ms. 3318, aparținînd Bibliotecii Acad. Române, din 1787, scris de ieromonahul Dorotei din Țara Românească.

g) Ms. 22 din Biblioteca Patriarhiei Române, miscelaneu de la începutul sec. XIX, cuprinde numai o treaptă (f. 72 r — f. 75 v) și anume a XVII-a, corespunzătoare cu a XVIII-a din textul publicat de Veniamin Costache și P. G. Dar cu nr. XVII e dată această treaptă și în ed. gr. 1970¹⁹.

Dar traduceri ale «Scării» din rusește au continuat să se facă pînă în timpul nostru. I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu zice: «Pînă azi circulă numeroase tălmăciri, făcute cele mai adesea după ediția Sihăstriei Optina-Cozelesc și tipărită în Lavra Serghieva din Zagorsc. Mitropolitul Gurie Grosu, apoi,

19. Mitropolitul Nicolae Corneanu, *art. cit.*, p. 153, după Pr. D. Fecioru, *art. cit.*, p. 451. Pentru manuscrisele din Biblioteca R.P.R., autorul citează pe G. Stempel, *Copiști de manuscrise românești pînă ta 1800*, I, București, 1959, p. 200; iar pentru cele din Biblioteca Patriarhiei Române, Pr. D. Fecioru, *Catalogul manuscriselor din Biblioteca Patriarhiei Române*, în «Studii Teologice», 1960, nr. 5—6, p. 451 și 463.

plecînd de la un text rus dă în 1930 o prescurtare pe care a și imprimat-o»²⁰.

Dintre aceste tălmăciri am cunoscut pe cea din ms. 154 din Bibl. Patriarhiei Române, tradus după traducerea rusă tipărită în ed. VI de Sihăstria Optina-Cozelesc în tipografia Sfîntul Serghie, în 1901. Acest manuscris a fost scris la 1961 și 1962, în două volume (voi. I în 219 pagini, voi. II în 112 pagini), la Casa Senatorială a Patriarhiei Române de la Mînăstirea Dealu, de către Protosinghelul Gherasim Negulescu, venit acolo de la Mînăstirea Cheia, fără indicația traducătorului din limba greacă în cea rusă și din cea rusă în cea română. Manuscrisul acesta este scris cu o literă frumoasă și în rînduri ordonate ca de tipar. Nu redă totdeauna destul de fidedel textul grec (cea ce arată, poate, că nici textul rus nu redă foarte fidel textul grec), dar se remarcă prin caracterul modern, fluent și deplin inteligibil al frazei românești, deși cuvintele folosite sînt cele ale limbii bisericesti tradiționale, cu mici excepții (ca de ex. expresia : propriu-zis, sau cuvîntul: în special etc.).

Traducerea românească și cea rusă se vede că au la bază textul paleogrec, dar scoliile date la urma tuturor «Cuvintele» — scoliile mai puține ca în P. G. LXXXVIII — sînt luate în parte din P. G. cit. — ceea ce autorul indică de fiecare dată — și în parte din traducerea în limba greacă nouă a «Scării», făcută de ieromonahul Atanasie Criteanul, urmată de tîlcuirile lui, și tipărită la Veneția la 1683. Dintre notele care nu sînt luate din P. G. menționăm pe cea apreciabil de lungă la titlul Cuvîntului VI, în care se dau dovezi istorice despre existența acelei «Mînăstiri a pocăinței», în Tebaida Egiptului, (de ex. mărturia fer. Ieronim) și se precizează că pentru asprimă canonului pe care îl suportau acolo monahii căzuți în păcate grele nu trebuie învinuit proestosul, căci acele canoane și le luau de bună voie înșiși călugării respectivi.

La Cuvîntul I, cap. 25 se dă următoarea notă care nu e nici în P.G., nici în traducerea românească publicată de Veniamin Costache, nici în ed. gr. din 1970. «Un monah, scrie Rufin, adesea simțind mișcarea mîniei în mînăstire, s-a hotărît să meargă în pustie, pentru că acolo cînd nu va mai fi cu cine

20. *Treptele «Scării» Cuviosului Ion Scăraru*, Trad. și prescurtare de I. P. S. S. Mitropolitul Gurie, col. «Biblioteca creștinului drept credincios», nr. 19, 1938, 58 pag., la Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 154, nota 26.

să se certe din frățime, aceasta să-l lase în liniște. Inșă cînd s-a depărtat într-o peșteră s-a întîmplat că ulciorul dearîndul se răsturna și apoi se vărsa. Aceasta îl făcea să se mînie. Și astfel văzu că mînia este în el însuși, nu în împrejurările din afară. Drept aceea se întoarse în mînăstire».

Un fapt care trebuie remarcat este că traducerea aceasta românească, deci ca și cea greacă și cea rusă care stau la bază, e împărțită în capete ca în ed. gr. din 1970, care a folosit unele manuscrise din Mînăstirea Dionisiu din Athos. Dar capetele în care se împart aceste două versiuni nu au același număr. O altă deosebire a textului acestuia de textul grec ed. 1970, este că în cel din urmă «Cuvîntul către Păstor» nu are o împărțire în capitole, ci o împărțire în capete continue pînă la cap. 100, pe cînd în textul grec care stă la baza ms. din Bibl. Patr. Române nr. 154 se menține împărțirea în cele XV capitole, dar fiecare capitol e împărțit și în capete (de ex. capit. I, în cap. 1—11, capit. II, în cap. 1—23 etc.), cum nu e împărțit în P.G.²¹.

4) I. P. S. Mitropolit Corneanu menționează apoi următoarele traduceri ulterioare ale «Scării» din limba greacă :

a) «Cea dintîi care ne este cunoscută e reprezentată de ms. nr. 3024 aflător în Biblioteca Academiei Române. Traducerea aceasta, terminată în 1775, aparține unui monah anonim și este făcută după versiunea neo-greacă a lui Atanasie al Cretei, așa după cum rezultă chiar din titlu». Dar această versiune are și scolii și aceste scolii au fost folosite și de textul rus tipărit la Optina, sau cel puțin de traducerea românească a lui.

b) O încercare «de a da o traducere pe cît se poate de fidelă a «Scării» este cea a învățatului ieromonah Macarie de la Mînăstirea Cernica. Traducerea, însoțită și de scolii, se vrea a fi «cuvînt din cuvînt, fără nici o prisosicioasă adăugare și limpezire a mea»... Pentru o cît mai clară și exactă redare a

21. In traducerea românească a textului rus, se spune că în textul rus și neogrec, care-i stă la bază, se află după Cuv. XIII, indicația: «In grecește ... în slavonește triceasen-trepte, tremurici de trei ceasuri. In grecește nouă tred (trad. ?) 1692 e aplicat (folosit) cînd se citește ceasul I, III și VI». După acest manuscris sau după vreun altul circulă și o seamă de copii bătute la mașină. Una am văzut-o la Părintele Ieromonah Iurașcu de la Mînăstirea Antim.

textului, cum și pentru îmbogățirea scoliilor recurge la versiunea neo-greacă a lui Maxim Margunios din 1790»²².

Macarie a isprăvit traducerea «Scării» în anul 1782 și, fără s-o fi putut tipări, și-a copiat-o el însuși în câteva rînduri²³. El dădea astfel Mînăstirii Cernica, ce se reconstitua atunci sub starețul Gheorghe, temelia vieții ei ascetice. Biblioteca Academiei Române posedă din acestea ms. nr. 1913²⁴. Dar traducerea aceasta a fost copiată și de alții, cum atestă, ms. nr. 1901 din Bibi. Acad. Române²⁵.

c) O altă traducere tot din grecește reprezintă conținutul ms. nr. 2324 din Biblioteca Academiei Române, Acesta e scris de Gheorghe Dascălușul în 1787, pentru egumenul Dosoftei de la Mînăstirea Cîmpulung din Țara Românească.

22. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 154, care citează la nota 27 pe Emile Legrand-Louis Petit, Hubert Pernot, *Bibliographie Hellenique des ouvrages par des grecs au dix-huitieme sfecl*, tom. II, Paris, 1928, p. 195—196.

23. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *ibidem*. I. P. S. Sa spune că, înainte de traducerea «Scării», Macarie a tradus «Scoliile», la 1785, citind pe Pr. D. Furtună, Ucenicul Starețului Paisie în Mînăstirea Cernica și Căldărușani, București, 1928, p. 66, 16. Credem că mai trebuie cercetate manuscrisele. Biblioteca Academiei Române ms. 50 cuprinde o tâlcuire a «Scoliilor» la șase «Cuvîntări» ale «Scării» făcută de Macarie Ieromonahul (și nu textul «Scării»), Și manuscrisul datează traducerea într-adevăr din 1785. Dar probabil Macarie însuși și-a făcut o copie la anul 1785 după o traducere de mai înainte. Manuscrisul datează din 1821. Pe foaia de titlu este scris : «Tîlcurile Scării din elenie, tîlcuite pre limba românească de necuvioșia sa Kir Macarie, ieromonahul, dascălușul Evangheliei 1785, august 4». Dar Scoliile tîlcuite de Macarie la cele șase «Cuvinte» sînt ceva mai puțin la număr, atît față de cele din P.G., cît și față de cele din traducerea lui Veniamin Costache, care în general dă același număr ca în P.G., dar sub multe din numere dă mai multe scoliile (de ex.: La Cuv. VI, Macarie dă numai trei scoliile, dar în P.G. și la Veniamin Costache sînt șapte scoliile). Traducerea scoliilor la Macarie, nu corespunde nici ca text cu cele din P.G. și Veniamin Costache. Dar Macarie dă și o tâlcuire a Scoliilor la «Viața» lui Ioan Scărarul, scrisă de Daniil din Raith, cum nu dă P.G.

24. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *ibid.* Pandele Olteanu spune că ms. 1905 nu e tot o traducere a lui Macarie după textul lui Margunios, ci o altă versiune (*art. cit.*, p. 565, nota 94).

25. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *ibidem*, spune că și ms. 58 din Biblioteca Patriarhiei Române cuprinde această traducere, și nu numai scoliile de care vorbim la nota 23.

d) I. P. S. Mitropolitul Nicolae Corneanu spune că «aceste versiuni făcute după textul grec au stat la baza «Scării» românești pe care a imprimat-o în anul 1814, în tiparnița Mînăstirii Neamț, un alt vestit Mitropolit al Moldovei, Veniamin Costache. El nu traduce, ci doar îmbunătățește o traducere existentă, corectînd-o»²⁶.

Constatarea aceasta trebuie pusă de acord cu ceea ce spune Mitropolitul Veniamin Costache, anume că traducerea publicată de el a fost deosebită de cele pomenite înainte. Căci în «Cuvîntul înainte», Mitropolitul Veniamin Costache găsește nesatisfăcătoare toate traducerile de mai înainte și spune că la stabilirea textului românesc publicat de el s-a luat ca bază textul greco-latin tipărit (foarte probabil cel al lui M. Raderus, publicat ulterior în P.G.), dar el s-a îndreptat după alte două manuscrise cu textul «Scării» în limba greacă veche. În plus el socotește că criticile ce s-ar îndrepta împotriva textului publicat de el s-ar îndrepta împotriva lui: «în cartea cea tipărită greco-latină, aflîndu-se multe greșale și lipse și nepotriviri pre la multe locuri, și prin cuvînte și prin scoli, s-au îndreptat și s-au adăugat și s-au împlinit din celelalte două scrise cu mîna ellinești care s-au uneltit (folosit) la tîlmăcire împreună cu cea tipărită (a lui Raderus, n.n), care pre la multe locuri s-au aflat mai bine și întocma una cu alta». Deci Veniamin Costache afirmă că versiunile din cele două manuscrise grecești folosite erau pe de o parte mai bune ca versiunea din P.G., pe de alta, consunau întru totul una cu alta, ceea ce i-a dat o asigurare că textul din ele este foarte bun.

«Acestea socotindu-le noi că privesc spre oarecarea descoperire și luminare spre înțelegerea cărții și spre a nu fi noi prihăniți înaintea cititorilor celor cunoscători, cum că am fi adăugat de la noi ceva între sfintele și de Dumnezeu insuflătele scripturi ale Sfîntului și Marelui Părinte, le-am adăugat aicea (aceste informații) la începutul cărții, ca să știe fiește-carele din cetitori, că cu toată amănunțimea și luare aminte s-au tîlmăcit cartea.

Deci primiți-o pre dînsa cu dragoste, o prea iubiți cetitori, carea s-a ivit acum, nu ca mai nainte întru îmbrăcăminte proaste, întinate, murdare și străine, de tîlmăcitorii cei mai de înainte (aci nu se referă numai la traducerea lui Varlaam n.n.) cu acestea îmbrăcată fiind, ci întru ciucuri de aur îmbrăcată,

26. Art. cit., p. 365.

împodobită și împistrită cu porfira ei cea firească, și ca un soare cu totul luminos și mult strălucit, fulgerîndu-și înțelegerile noimelor sale prin limbă nouă lesne înțeleasă și lepădîndu-și toate încărcările și întunecările și ne nemeririle cele ce ca niște nori întunecoși îi întuneca fireasca strălucire și frumusețea cuvintelor ei».

Unii cercetători socotesc că versiunile grecești, de care spune Veniamin Costache că s-ar fi folosit, ar fi fost aduse de la sfîntul Munte Athos. Pe lîngă ele, Veniamin Costache ar fi folosit și unele versiuni neo-grecești, ca de ex. : pe cea a lui Ieremia Sinaitul, apărută la Veneția în 1774²⁷.

Un merit deosebit al versiunii tipărite de Veniamin Costache este că pe de o parte ea caută să redea textul neparafrizat și cît mai pur al «Scării», pe de alta, că adaugă la sfîrșitul fiecărui «Cuvînt» un număr mare de «scolii», care-l explică și anume un număr cu mult mai mare decît cele din P. G. După toată probabilitatea, Veniamin Costache a luat aceste scolii din manuscrisele grecești folosite.

e) «O altă traducere făcută probabil și ea după originalul grec spre sfîrșitul veacului XVIII aparține unuia din cei mai sîrguincioși traducători români ai vechii literaturi creștine. E vorba de Samuil Micu Clain (1745—1806). Acesta ne-a lăsat 27 titluri de traduceri din sfîntii părinți, cuprinzînd aproape 7500 pagini de manuscris, unele transcrise de 2—3 ori». Într-un manuscris miscelaneu, care conține mai multe scrieri filocalice, se cuprinde «traducerea uneia din treptele Scării și este probabil că Samuil Clain să mai fi tradus și alte cîteva trepte». Un manuscris provenit de la biblioteca din Blaj, secția de manuscrise sub nr. 96, filele 160—169, conține «Cuvîntul către păstor» al lui Ioan Scărarul

f) O traducere a «Scării» a mai făcut I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului, din care a publicat biografia sfîntului Ioan Scărarul în revista «Biserica Bănățeană», Timișoara, an. VIII (1948), nr. 12—13, 28 martie, p. 3—6²⁹.

g) Am amintit și de traducerea făcută de Mitropolitul Tit Sîmedrea, după textul lui Raderus din P.G., retipărit de Pie-

27. E. Legrand-L. Petit-H. Pernot, *op. cit.*, p. 195—196, după Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 155.

28. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 156.

29. Idem, *art. cit.*, p. 157, nota 42. Dar într-o convorbire cu I. P. S. Sa, în care i-am pus întrebarea dacă nu am putea-o încadra în colecția «Filocalia», ne-a răspuns că încă nu e pusă la punct.

tro Trevisan la Torino, dar fără scoli. Traducerea aceasta am văzut-o. Ea se distinge prin remarcabile frumuseți literare, dar redă adeseori mai liber textul original și nu folosește în mod consecvent termenii filocalici tradiționali ai limbii române, care e necesar să fie păstrați, ca mijloace de comunicare între cei ce practică nevoințele recomandate de «Scară» și de scrierile filocalice în general, ca unii ce s-au imprimat în uzanța acestei comunicări.

De aceea, nu ne-am putut hotărî nici la o revizuire a acestei traduceri și la o încadrare a ei în colecția Filocaliei (cum nu ne-am hotărît nici la simpla revizuire a altor traduceri) — lucru pe care de altfel nu ni-l puteam îngădui și ar fi implicat și o muncă mai grea ca o nouă traducere — ci am preferat să purcedem la o traducere proprie, care era de altfel în bună parte făcută când am primit de la Părintele Arhim. Benedict Ghiuș pentru scurtă vreme traducerea Mitropolitului Tit Sime-drea, sau când am cunoscut manuscrisele altor traduceri mai noi (a celor din rusește).

În comparație cu traducerea Mitropolitului Veniamin Costache, care e fidelă textului original pînă și în așezarea cuvintelor în fraza românească întocmai ca în fraza grecească — ceea ce face acest text foarte greu de înțeles pentru cititorul de azi — și în comparație cu traducerea mitropolitului Tit Sime-drea, care, cum am spus, nu e totdeauna destul de fidelă textului original, ne-am silit să dăm o traducere pe de o parte cît mai fidelă textului original, pe de alta, într-o frază românească conformă sintaxei de azi a limbii române, însă în același timp într-o terminologie cît mai tradițional filocalică. Aceasta, și pentru a păstra unitatea de stil a întregii Filocalii românești. Desigur, nu pretindem să fi izbutit nici noi să dăm o traducere cu totul fidelă a «Scării». Bogăția de sensuri a fiecărui cuvînt, sau densitatea cuprinsului fiecărei fraze, fac posibile și chiar inevitabile diferite moduri de a le traduce, care sînt pînă la un grad tot atîtea interpretări. Dar sperăm că dintre aceste moduri variate de traduceri posibile, am ales pe unul din cele mai fidele cu puțință textului original.

Am preferat să facem o nouă traducere și pentru faptul că am avut la îndemîină un text grec publicat în 1970 de casa «Astir» din Atena, care e o reeditare a textului publicat la 1883 de Sofronie Pustnicul în tipografia Vretos din Constantinopol pe baza mai multor manuscrise din Mînăstirea Dionisiu din Athos, care avea ca text paralel parafraza «Scării»

făcută de Ieremia Sinaitul din Creta, apărută prima dată la 1774 la Veneția, pe care, după afirmația lui E. Legrand, a folosit-o și Veniamin Costache. Am folosit textul paleogrec publicat la 1883 de Sofronie Pustnicul și reeditat în 1970 la Atena, fără parafraza lui Ieremia Sinaitul, pentru că, fiind stabilit pe baza mai multor manuscrise din Mănăstirea Dionisiu din Athos, și dînd la margine, unde e cazul, și variantele deosebite de cele alese în text, am socotit-o mai apropiată de textul original al «Scării». Pe lîngă aceea, am făcut traducerea după ed. greacă din 1970 și pentru faptul că în ea «Cuvintele» sînt împărțite în capete, fapt care poate face mai ușor de identificat diferitele citări ce se vor face din ea. Am consultat însă și textul din P. G.

C

Scoliile la «Scară» și la textul pe care l-am tradus și încadrat în colecția prezentă a Filocaliei românești

Cu scoliile la «Scară» s-a ocupat la noi I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului^{29b}. Datorită scurtimii lapidare a unor sentințe ale «Scării» și bogăției lor de înțelesuri, sau indicării prin simple aluzii a unor evenimente biblice, sau folosirii unor simboale cunoscute numai cititorilor din apropierea autorului, s-a ivit foarte de timpuriu trebuința explicării lor prin scoli, lucru care s-a făcut și cu alte scrieri ale sfinților părinți.

Încă Ioan, egumenul de Raith, care a cerut lui Ioan Sinaitul să alcătuiască această scriere, a simțit trebuința să scrie un comentariu la ea, probabil folosindu-se și de convorbirile cu autorul «Scării»³⁰.

Cîteva sute de ani mai tîrziu, Mitropolitul Ilie al Cretei, trăitor în jumătatea a doua a sec. XI și la începutul sec. XII, cunoscut prin comentariile sale la cuvîntările sfințului Grigorie de Nazianz și prin alte scrieri, a scris o întinsă operă

29 b. Nicolae Corneanu, *Contribuția Scoliaștilor la înțelegerea «Scării» Sfințului Ioan Climax*, în Rev. «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 8—9, august—sept. 1957, p. 602—606.

30. Publicat pînă acum numai în latinește, în P.G. 88, 1211—1248.

cuprinzând comentarii la «Scară»³¹. Ea a rămas pînă azi aproape în întregime inedită. Numai unele extrase din ea sînt date ca scoliu la sfîrșitul diferitelor «Cuvinte» ale «Scării». Opera aceasta se cuprinde în întregime în ms. Pluteus IX, cod. XI din Florența (sec. XII), în cod. Marcian 128—130 din Venetia (sec. XIV), în cod. 868, fond grec, din Biblioteca Națională din Paris și în cod. Coisl. 87—89 din aceeași bibliotecă.

Cele mai multe scoliu la «Scară» aparțin însă unor anonimi. Mai toți copiiștii și traducătorii «Scării» au adaus scoliile lor. Adeseori aceste scoliu au constat din extrase din diferiți, părinți bisericești ca : sfîntul Diadoch al Foticeii, Isaia Pustnicul, Evagrie, sfîntul Ioan Gură de Aur, sfîntul Vasile cel Mare și sfîntii: Maxim Mărturisitorul, Isaac Sirul, Marcu Ascetul, Grigorie Teologul, Grigorie de Nyssa, etc.

O minuțioasă cercetare a scoliilor, care nu se prezintă ca extrase din părinții amintiți, a întreprins bizantinologul Erik Petersen³². El a indicat sursa cîtorva zeci din aceste scoliu³³.

În ediția prezentă a «Scării» într-o traducere proprie, n-am folosit nici toată mulțimea de scoliu pe care le are în plus ediția lui Veniamin Costache față de cea din P. G., nici toate scoliile din P. G. Am omis acele scoliu din P. G. care nu reprezintă lămuriri directe ale expresiilor din text la care se referă și multe din șirul de scoliu care repetă în ediția lui Veniamin Costache aceleași lămuriri din mai mulți sfînti părinți la aceleași expresii din text. Din lipsa de timp n-am căutat să identificăm totdeauna scoliile date sub numele unor părinți, locurile de unde sînt luate. Multe din ele se află în scrierile publicate în volumele anterioare ale Filocaliei prezente și cititorii le pot afla cu ușurință.

În schimbul scoliilor omise din cele două izvoare amintite, am adăugat unele din scoliile deosebite din ed. greacă din 1970, sau din cele cu forma puțin deosebită pe care o au în aceea

31. Cu Mitropolitul Ilie Crețanul s-au ocupat: A. d'Andilly, *Echelle sainte ou Les degres pour monter au ciel*, par S. Jean Climacque, Paris, 1867; Albertus Jahnius, *Eliae Metropolitae Cretae Commentarii in S. Gregarii Nazianzeni Orationes X/X*, ed. P.G. 36, 745—755 și S. Salaville, art. *Elie de Crete*, în : *Dictionnaire de Theologie Catholique*, t. IV, 2 (Paris, 1924), col. 2331—2333.

32. Erik Petersen, *Zu griechischen Asketikern* (III): *Scholien zu Johannes Climax*, în rev. *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher* hrsgb. von Nicos A. Bees, IX Band, 1—2 (Doppel) Heft 1932, Athen, p. 45—51.

33. I. P. S. Nicolae Corneanu, *art. cit.*, p. 694.

scoliile din P. G. În plus am adăugat multe explicații proprii, fie în continuarea scoliilor luate din P. G., din Veniamin Costache și ed. gr. 1970, fie în mod independent de acelea, la alte expresii din text. Sînt comentarii prin care am încercat să facem gîndirea «Scării» accesibilă modului de înțelegere și de vorbire al credincioșilor de azi. Scoliile luate din P. G. le-am introdus și terminat prin semnele citațiunii. Pe cele din Veniamin Costache și ed. 1970, la fel, plus indicarea unuia sau altuia din aceste izvoare. Explicațiile noastre nu sînt încadrate în semnele citațiunii.

•

Precum se vede «Introducerea» de față e departe de a fi rezolvat mulțimea de probleme pe care le pune istoria copierilor, traducerilor, parafrazelor «Scării» în diferite limbi și mai ales în cea română și a scoliilor folosite în mod diferit în unele din ele. Rezolvarea multelor probleme ale raporturilor dintre diferite traduceri și parafraze între ele și cu textul original cere timp îndelungat, pentru că ea necesită studierea fiecărui manuscris în parte. Dar tema aceasta nu intră în preocuparea «Introducerii» noastre, pentru că nu e legată în mod necesar de interesul care ne-a condus la traducerea și la publicarea «Scării» în colecția prezentă a Filocaliei românești. Noi am voit doar să arătăm în această «Introducere» cît de mare a fost interesul care s-a acordat «Scării» în viața duhovnicească a călugărilor și credincioșilor români, ca și în cea a călugărilor și credincioșilor ortodocși de pretutindeni.

ÎNAINTE-PRIVIRE A SFINTEI «SCĂRI»

Bine a socotit cel ce ne-a înfățișat nouă urcușul deopotrivă cu vârsta cea după trup a lui Hristos. Căci ne-a alcătuit o scară a desăvârșirii închipuind cei treizeci de ani ai Lui. Pentru că, ajungînd și noi la această vîrstă deplină a desăvîrșirii, ne vom afla ca cei ce am împlinit cu adevărat toată legea și nu vom mai cădea. Iar cel ce n-a ajuns este încă prunc și nu se va afla primit de întreaga mărturie a inimii. Dar noi am socotit că e de trebuință ca, înainte de înșirarea acestor treizeci de trepte ale «Scării» înțelegătoare și dumnezeiești, să așezăm viața prea înțeleptului ei alcătuitoare. Aceasta, pentru ca văzînd ostenele lui, să nu citim cu neîncredere cele scrise. Apoi punînd înaintea scrierii și sfintele epistole ale sfîntului părinte care a poruncit-o și a celui ce a întocmit-o, vom începe «Cuvintele» din ea.

**Viața pe scurt a celui cu adevărat întru sfinți,
Ava Ioan, egumenul sfîntului Munte Sinai,
numit Scolasticul, scrisă de monahul Daniil
din Raith³⁴**

Nu pot spune în deplină cunoștință și în chip sigur care este cetatea care l-a odrăslit și crescut pe dumnezeiescul bărbat înainte de petrecerea lui închinată luptei și nevoinței. Dar pe cea care îl găzduiește acum și-l hrănește cu ambrosie, ne-a făcut-o cunoscută marele apostol Pavel. Căci viețuiește

34. Traducem această «Viată» după ed. gr. din 1970, din care unele fraze sînt puțin deosebite de cele din P.G. Ediția din 1970 e după un manuscris din Mînăstirea Dionisiu din Athos. În schimb ea are scolii, cum nu are textul din P.G. Trad. rom. Veniamin Costache are și ea scolii. Apoi numai cea din P.G. și cea a lui Veniamin Costache spun că e scrisă de Daniil.

și el negreșit în acel Ierusalim ceresc, în care se află Biserica celor întâi născuți (Evr. 12, 23), «a căror petrecere este în ceruri» (Fil. 3, 20). Acolo săturându-se³⁵ cu o simțire nematerială de cele de care nimeni nu se poate sătura și privind frumusețile nevăzute, primește răsplățile vrednice ale sudorilor. Și primind acolo ca moștenire darul neostenelii pentru osteneli, petrece cu cei de acolo, «al căror picior este de acum întru dreptate» (Ps. 25, 12). Dar cum a dobândit această fericire pururea pomenitul, o voi spune acum.

Acesta, aflându-se în al șasesprezecelea an cu vârsta trupului s-a adus pe sine jertfă bine plăcută și primită lui Hristos în Muntele Sinai. Și luînd jugul călugăriei e îndrumat și călăuzit prin petrecerea în acest loc văzut, spre nevăzutul Dumnezeu. Și a îmbrățișat înstrăinarea ca pe o ocrotitoare a tinerelor înțelegătoare³⁶. Iar prin ea, lepădînd toată îndrăzneala necuviincioasă, și însușindu-și smerenia cuviincioasă, a alunecat de la intrare, de la sine, pe dracul care sădește părerea de sine și credința în sine. Și plecîndu-și grumazul și încredințându-se în Domnul părintelui care l-a primit ca unui prea bun cîrmaci, a străbătut fără primejdie furtuna scurtă și grea a vieții. Astfel a murit cu desăvîrșire lumii și voilor sale și a avut sufletul ca necuvîntător, și lipsit de voință și cu totul izbăvit de însușirea naturală³⁷, deși câștigase înțelepciunea cea de toate felurile din afară, înainte de această simplitate cea cerească³⁸.

Astfel petrecînd nouăsprezece ani și împodobindu-se cu roadele fericitei supuneri, după ce sfîntul bătrîn care l-a îndrumat a trecut din viața aceasta, iese și el la stadionul liniștirii, avînd în mîini ca niște arme puternice dumnezeieștile

35. Traducerea lui V. Costache: «Săturarea celor nematerialnici e o simțire duhovnicească, care are puterea cea văzătoare, precum lumina ochilor trupești, a celor ce au în ele lumina sensibilă. Vederea este cunoștința înțelegătoare». (Multe din scoliile la «Viață» le dăm din traducerea V. Costache).

36. «Tinerile înțelegătoare sînt stările sufletești pe care străinătatea le știe păzi închise în casa sa ca pe niște fiice ale sale, ascunse și nimănui cunoscute. Bine a numit deci străinătatea ocrotitoare, ca pe una ce e păzitoare a virtuților».

37. «Însușire naturală numește lucrarea sufletului, sau a voi aceasta și aceea».

38. «E de mirare, zice, cum, părtaș fiind acesta de înțelepciunea din afară, se supune unui învățător simplu și neînvățat».

rugăciuni ale aceluia, spre surprerea întăririlor satanice. Luându-și locul luptei sale cam la cinci mii de Mînăstire (numele lui era Thola) a petrecut acolo patruzeci de ani fără pregetare, arzînd de un foc fierbinte și de dragoste față de Dumnezeu. Dar cine ar putea să facă cunoscute și să laude prin cuvinte ostenele purtate de el acolo? Cum s-ar putea face arătate acestea, odată ce toată osteneala lui se sădea în chip nevăzut și fără martori? Dar s-auzim, cu toate acestea, petrecerea prea cuviosului din cîteva semne și mici arătări.

Mîncă din toate cîte sînt îngăduite de făgăduința călugăreasă, dar foarte puțin, ca să surpe și prin aceasta în chip prea înțelept îngîmfarea și cornul închipuirii de sine. Prin puținătate înfrîna și strîmtora în tot felul pe stăpînul pîntece cel atît de furios, strigîndu-i: taci, taci! Iar prin împărțirea din toate, robea pe tirana slavă deșartă. Pe lîngă aceea, stîngea, prin singurătate și prin neînsoțirea cu alte persoane, văpaia cuptorului acesta, încît a prefăcut pînă la sfîrșit jarul ei în cenușă și a potolit-o cu totul. Iar de închinarea la idoli fugea bărbătescul cuvios cu bărbăție, prin mila lui Dumnezeu și prin puținătatea celor trebuincioase⁴⁰. Iar moartea de fiecare ceas a sufletului și moleșirea, o înlătura împungînd-o prin boldul morții⁴¹. Și legătura întristării o deznoda prin omorîrea împătimirii, sau poate prin simțirea celor nemateriale⁴², înainte de aceasta omorîse tirania mîniei prin sulița ascultării.

39. «A mîncă cineva din toate cele puse înainte și a bea din cele turnate, mulțumind lui Dumnezeu, nicidecum nu e protivnic dreptarului cunoștinței. Că toate sînt bune foarte. Iar a se depărta cu dragoste de cele dulci și multe, este un lucru de dreaptă-socoteală și cunoștință. Și dragostea nu ne va lăsa să defăimăm pe cele dulci ce sînt de față, dacă nu vom gusta din dulceața lui Dumnezeu deplin întru toată simțirea».

40. «Numește închinare la idoli, iubirea de arginți, sau iubirea de mîncări gustoase, din care se naște învoirea cu patimile, sau și visurile. Iar de aceasta se poate păzi cineva numai cu mila lui Dumnezeu».

41. «Moartea de fiecare ceas este trîndăvia, care se apropie de călugăr în fiecare ceas. Pe aceasta o numește moartea de fiecare ceas, și moleșeală și slăbănogire. Pe aceasta omorînd-o cu acul gîndului la moarte, învie sufletul stîrnindu-l spre împlinirea sîrguincioasă a poruncilor dumnezeiești».

42. «Impătimirea față de ceva este moarte. Și aceasta se risipește dacă se înstăpînește o altă dragoste mai mare. Iar prin omorîrea împătimirii, sau și prin simțirea celor nemateriale, se dezleagă legătura întristării».

Iar prin neieșirea din chilie și prin nerostirea cuvântului, a omorât lipitoarea slavei deșarte, cea asemenea păianjenului⁴³.

Și încă ce? Biruința asupra celei de a opta⁴⁴ a fost curățirea cea mai deplină de mândria protivnică lui Dumnezeu. De la aceasta a început acest Veseliil⁴⁵ prin ascultare, zidirea lui fiind desăvârșită de Domnul Ierusalimului ceresc, prin venirea Sa și prin înălțarea smereniei lui împotriva aceleia. Căci fără Acesta nu va fi înfrînt diavolul și toată oastea lui.

Unde voi pune, în împletitura de față a cununei lui, izvorul lacrimilor lui? Căci acesta e un lucru care nu se află la mulți. Locul de lucrare a acestora se află încă și acum; e o peșteră foarte mică, așezată la un ultim picior de munte, atît de departe de chilia lui și a oricărei alte chilii, cît să poată închide urechile pentru slava deșartă, dar să ajungă prin tînguire și prin chemările din ea și prin celelalte de felul acesta pînă la cer, precum se cuvine să fie celor ce se împung cu sulețe și cu fierul de ars și celor ce se lipsesc de ochi⁴⁶.

43. «Prin lipitoarea slavei deșarte în chipul păianjenului înțelege slava deșartă însăși. Căci precum aceea sugă, fără să se sature, sîngele trupurilor, așa și ea sugă virtutea și cunoștința». Alta: «Păianjenul își întinde mrejele sale subțiri și prinde muștele cele neputincioase. Dar dacă ceva din cele mai mari cade în ele, se rup. Așa și slava deșartă: întinzîndu-se, pe toți cei cu cugetele slabe îi biruiește; iar pe cei tari cu cugetul și sănătoși la minte, nu poate să-i biruiască, ci mai vîrtos aceia o rup pe ea și zboară la cer».

44. «Prin a opta înțelege mândria. Căci a fost așezată ca a opta patimă de către părinți, între cele opt gînduri sau patimi. Iar biruința cea mai din vîrf a mîndriei a socotit curăția sau nepătimirea, care se înfăptuiește prin ascultare și prin sălășluirea Sfîntului Duh. Înainte de ea a pus: înstrăinarea, apoi înfrînarea, pe urmă reținerea de la lăcomia pîntecelui, de la trîndăvie, de la ținerea minte a răului, de la nepătimire și de la slava deșartă».

45. «Precum Veseliil, făcînd cortul prin răbdare, a sălășluit întru dînsul pe Dumnezeu, ca să dea răspunsuri, așa și acesta împodobindu-și sufletul său și făcîndu-și trupul luminos, s-a arătat pe sine locaș prea frumos al Sfîntului Duh». Cunoaștem că Dumnezeu S-a sălășluit în noi, cînd auzim răspunsul Lui la rugăciunea noastră, sau apelul Lui la răspunsul nostru prin viața plăcută Lui, în conștiința noastră.

46. Ca un aspru nevoitor stătea într-o peșteră întunecată, ca să nu poată vedea nici o frumusețe și ca strigătele de durere de pe urma împunsăturilor sale, să nu fie auzite de nimeni, ca să-i aducă slavă deșartă, ci numai de Dumnezeu din cer.

De somn se împărtășea numai atîta cît să nu se vatăme firea minții prin priveghere. Iar înainte de culcare se ruga mult și alcătuia scrieri. Numai aceasta îi era frîu al trândăviei. Încolo tot drumul lui era rugăciunea neîncetată și dragostea neînchipuită de Dumnezeu. Pe Acesta și-L închipuia noaptea și ziua în oglinda curată a neprihănirii, nevrînd să se sature de aceasta niciodată, sau mai bine și mai potrivit zicînd, neputînd.

Imboldit de rivna acestui purtator-de-Dumnezeu parinte, un oarecare dintre cei ce trăiau viață singuratică, cu numele Moise, îl rugă mult, folosindu-se de multele mijlociri ale părinților, să-i fie ucenic și să fie povățuit de el în adevărata filozofie⁴⁷. Silit fiind de rugămințile lui, fericitul îl luă la el. Și odată poruncindu-i sfîntul părinte să aducă dintr-un loc roditor niște pămînt pentru cultivarea legumelor, ajungînd Moise la locul ce i s-a spus a împlinit fără pregetare ceea ce i s-a poruncit. Dar fiind timpul amiezei depline și văpaia cea mai arzătoare înfierbîntînd locul ca un cuptor (căci era cea din urmă dintre luni)⁴⁸, Moise fiind prins de moleșală și obosit de greutate, gîndi să se odihnească puțin. Deci așezîndu-se sub o piatră foarte mare, adormi. Dar iubitorul-de-oameni Dumnezeu, nevrînd să lase pe robii Săi să se piardă prin ceva, iar Moise fiind pe cale să se primejduiască, veni în ajutorul lui. Și voi spune îndată cum :

Acest mare părinte al nostru Ioan, petrecînd în chilie ca de obicei, și ocupîndu-se cu Dumnezeu, fu prins el însuși de o ațipire foarte ușoară. Și în această stare vede pe cineva cu chip cuvios trezindu-l pe el și zicîndu-i : «Ioane, cum dormi fără grijă, iar Moise se află în primejdie ?» Deci trezindu-se acesta repede se înarmă îndată cu rugăciunea pentru ucenic. Apoi venind acela către seară, l-a întrebat de nu cumva i s-a întîmplat vreun lucru rău sau de deznădejde. Iar acela zise : «O piatră foarte mare era să se rostogolească peste mine și să mă zdrobească, pe cînd dormeam adînc sub ea, de nu m-aș fi sculat din acest loc cu o săritură grăbită pîrîndu-mi-se că aud glasul tău. Și îndată am văzut piatra aceea desprinzîndu-se și căzînd la pămînt». Dar acela, smerit cu adevărat la cuget, nu i-a descoperit ucenicului nimic din cele văzute, ci

47. Viața călugărească se numea filozofie, adică iubire de înțelepciune, pentru că era o învățătură și o practică prin care monahul își conducea fapta la desăvîrșire și la cunoștința adevărată și la fericirea veșnică.

48. Adică luna august.

mulțumi lui Dumnezeu cu strigări ascunse și cu silințe și cu dragoste.

Acest om al lui Dumnezeu era și un doftor al ranelor nea-rătate. Un călugăr oarecare, cu numele Isaac, apăsător cu tărie de povara dracului iubirii de trup și neștiind ce să facă de descurajarea care îl cuprinsese din toate părțile, veni alergând la acest mare bărbat și-i făcu cunoscut cu tînguire și cu lacrimi războiul dinăuntru. Dumnezeiescul părinte, minunîndu-se de credința și de smerenia aceluia, îi zise : «Să stăm, frate, amîndoi la rugăciune, și fără îndoială bunul și milostivul Dumnezeu nu va trece cu vederea cererea noastră». Aceasta făcîndu-se, încă neisprăvindu-se rugăciunea, ci cel chinuit șezînd încă cu fața la pămînt, Dumnezeu împlini voia robului său, ca să arate pe proorocul David spunînd și în aceasta adevărul (Ps. 144, 20). Și șarpele trupului fugi, biciuit de loviturile rugăciunii, iar bolnavul, văzîndu-se pe sine de acum sănătos și neturburat, se minuna și înălța mulțumire lui Dumnezeu, Celui ce a slăvit pe robul Său, împreună cu robul slăvit de El.

Pururea pomenitul părinte, folosindu-se cu bogăție de cuvîntul harului către cei de față, și dînd drumul din sine în chip îmbeșugător rîurilor de învățătură, unii oameni răi, împinși de pizmă și luptîndu-se să oprească folosul cel mare al ei, îl numeau vorbăreț și flecar⁴⁹. Dar acesta, știind că toate le poate în Hristos cel ce-l întărește pe el și voind să învețe nu numai prin cuvînt pe cei ce veneau la el spre folosirea lor, ci cu mult mai mult prin tăcere și prin înțelepciunea (filozofia)

49. A sfîntului Maxim : «Supărarea celui pizmaș cu greu o vei potoli. Căci el socotește primejdie (pentru el) ceea ce pizmuiește în tine. Și nu o poți potoli altfel, decît ascunzînd ceea ce pizmuiește. Dar dacă aceasta îl supără numai pe el, dar pe mulți îi folosește, pe care parte o vei disprețui ? Trebuie să prețuiești mai mult folosul celor mulți și deci să faci tot ce poți, să nu te lenevești, nici să te lași biruit de răutatea patimii, fiindcă astfel nu patimii, ci celui ce pătîmește îi slujești. Dar folosește-te și de smerita cugetare, ca în toată vremea și locul și lucrul să dai întîietate celui ce te vorbește de rău. Iar pizma ta poți să o potolești, dacă te bucuri împreună cu cel pizmit de tine, de toate de care se bucură el și te întristezi de cele de care se întristează el. Astfel împlinim cuvîntul apostolului : «Să ne bucurăm cu cei ce se bucură și să plîngem cu cei ce plîng».

Alta, a sfîntului Talasie : «Mintea cea pizmașă e orbită de Domnul, căci se întristează pe nedrept de bunătățile aproapei».

din fapte, curma, potrivit cu ceea ce s-a scris, pricina celor ce căutau pricină ; și tăcea pentru o vreme, oprind continuarea râului de miere al cuvîntului de învățătură. Socotea că-i mai bine să păgubească puțin pe iubitorii celor bune, pe care poate îi va folosi și prin tăcere, decît să ațîțe și mai mult pe acei judecători nerecunoscători și să-i înfurie spre răutate. Prin aceasta și aceia, rușinîndu-se de chipul îngăduitor și măsurat al bărbatului și cunoscînd ce izvor de folosință au astupat și de cîtă pagubă s-au făcut pricinuitori tuturor, s-au preschimbât în rugători pe lîngă bărbat și-i cereau împreună cu alții cuvînt de învățătură ca să nu se păgubească din pricina tăcerii lui cei ce căutau mîntuirea cea din cuvinte. Deci asculta îndată cel ce nu învățase să se împotrivescă și iarăși revenea la lucrarea de mai înainte.

Astfel minunîndu-se de el toți împreună, ca de unul ce-i întrecea pe toți în toate cele bune, ca de un oarecare nou Moise apărut, cei ce au cunoscut prin cercare acestea, l-au ridicat cu sila la conducerea fraților, înălțînd așa zicînd, făclia în sfeșnicul povățuitor. Și nu și-au văzut nădejtile desmințite, căci urcă și el pe munte și intră în întunerecul nestrăbătut, primind legiuirea și vederea de Dumnezeu întipărită, în care urcă prin trepte înțelegătoare. Și deschide gura cuvîntului lui Dumnezeu și, atrăgînd duhul, a scos cuvînt bun din vistieria cea bună a inimii.

Astfel ajunge la hotarul vieții pămîntești în povățuirea israeliților moșahi, făcîndu-se numai în aceasta neasemenea lui Moise, că intră în chip neîndoielnic în Ierusalimul cel de sus. Căci acela, nu știu cum, n-a ajuns la cel de jos. Despre cele spuse dau mărturie toți cei ce s-au bucurat prin el de cuvintele Duhului. Căci mulți s-au mîntuit și se mai mîntuie și acum încă. Dar cel mai bun martor al mîntuirii și înțelepciunii celui înțelept este noul David⁵⁰. Martor este și bunul nostru păstor Ioan⁵¹, de care rugat fiind marele bărbat, a coborît la noi cu gîndirea și ne-a arătat nouă ca un alt văzător de Dumnezeu tablele lui scrise de Dumnezeu, care cuprind în afară învățături despre fapte, iar înăuntru cele despre vederea lui Dumnezeu.

50. Nu se știe cine este acesta. Traducerea V. Costache are în frază un plus : «de care ne este cuvîntul». Poate autorul acestei «Vieți» se gîndește la cel ce i-a dat datele «Vieții».

51. Acesta trebuie să fie Ioan, egumenul Raithului, care l-a rugat pe Ioan Sinaitul să scrie «Scara».

**Despre Ava Ioan,
egumenul Muntelui Sinai, sau Scărarul**

Venind odată Ava Martirie și Ava Ioan la marele Anastasie și văzîndu-i acesta pe ei, a zis lui Ava Martirie : «Spune-mi Ava Martirie, de unde este tînărul acesta ? Și cine l-a tuns pe el ?» Iar acesta îi zise : «Este robul tău, părinte, și eu l-am tuns pe el». Și-i zice lui : «Vai, Ava Martirie, cine ți-a spus că ai tuns pe Ava Muntelui Sinai ?» Și n-a mințit sfîntul. Căci după patruzeci de ani a ajuns egumenul nostru. Iarăși altă dată, luînd pe același Ioan, povățuitorul lui, Ava Martirie s-a dus la marele Ioan Savaitul, care petrecea atunci în pustiul Gudda. Cînd i-a văzut pe ei bătrînul, sculîndu-se a luat apă și a spălat picioarele lui Ava Ioan și i-a sărutat mîna. Iar lui Ava Martirie nu i-a spălat picioarele. Intrebîndu-l ucenicul lui, Ștefan, de ce a făcut așa, îi zise lui : «Crede, fiule, cine este tînărul, nu știu. Dar știu că am primit pe egumenul Muntelui Sinai și am spălat picioarele egumenului». Dar și Ava Stratighie, în ziua în care a fost tuns Ava Ioan, avînd douăzeci de ani, a prezis despre el că va fi mare stea. S-a întîmplat ca îndată ce a ajuns el egumenul nostru, intrînd aici șase sute de străini, în vreme ce ședeau ei și mîncau, se vedea un oarecare om tuns scurt și îmbrăcat în chip iudaic cu un giulgiu, alergînd pretutindeni și poruncind bucătarilor, economilor, chelarilor și celorlalți slujitori. După ce a plecat mulțimea, șezînd slujitorii la mîncare, căutară pe cel ce alerga pretutindeni și porunca, și nu l-au aflat. Atunci robul lui Dumnezeu, cuviosul părintele nostru, Ioan ne zise: «lăsați-l, Domnul Moise n-a făcut un lucru străin, slujind în acest loc al său».

**Epistola lui Ava Ioan, egumenul Mînăstirii Raith,
cătreg Ioan, minunatul egumen al Muntelui Sinai,
numit Scolasticul, iar mai pe urmă,
după scrierea lui, Scărarul**

Prea minunatului și întocmai-cu-îngerii părintelui părinților și învățătorul Celui Prea înalt, păcătosul Ioan, egumenul Mînăstirii Raith, bucurie.

Cunoscînd noi, smeriții, ascultarea ta fără alegere și mai presus de toate în Domnul, împodobită cu toate virtuțile, și mai ales trebuința de a face spre cîștig talantul adevărului, dat ție de Dumnezeu, ne folosim de această trebuință, avînd în minte ce s-a scris : «întreabă pe părintele tău și-ți va spune

ție» (A doua lege 32, 7). De aceea, cădem, prin scrisoarea aceasta a noastră, la tine, ca la părintele de obște al tuturor și ca la unul mai bătrîn ca toți în nevoie și pricepere și ca la învățătorul cel mai bun și rugăm coroana virtuților tale, să ne trimiți nouă, celor neînvățați, cele ce le-ai privit asemenea lui Moise cel de odinioară, care a văzut pe Dumnezeu în acel munte, ca cinstita ta scriere trimisă nouă de tine să o punem ca niște table scrise de Dumnezeu înaintea noului Israel, adică a celor ieșiți de curînd din Egiptul și din marea gîndită cu mintea.

Precum deci, folosindu-te, ca de un toiag, de limba ta de Dumnezeu-cuvîntătoare, ai făcut în mare mîni, așa și acum nu nesocoti rugăciunea noastră, ca să așterni, ca să adevărat mare învățător, fără preget și în chip limpede pe hîrtie, după o bună rînduială, datorile vieții călugărești, spre mîntuirea celor ce au ales această îngerească viețuire. Nu socoti lingușire ceva din cele spuse de noi, ci înțelege-o ca ceea ce e văzut, gîndit și spus în chip vădit de toți: De aceea sîntem încredințați în Domnul că vom primi și îmbrățișa curînd cele cinstite și nădăjduite de noi, scrise în table, care să călăuzească cu adevărat pe cei ce voiesc să le urmeze fără rătăcire și să le fie ca o scară rezemată pe porțile cerului, care să-i urce pe cei ce voiesc, nevătămați și fără păgubire, ajutîndu-i să treacă neîmpiedicați peste duhurile răului și peste stăpînitorii lumești ai întunericii și peste căpeteniile văzduhului. Căci dacă Iacov, păstor de oi fiind, a avut o astfel de vedere în chip de scară, cu cît mai mult întîi-stătătorul oilor cuvîntătoare nu ar putea arăta tuturor nu numai într-o vedere, ci și în adevăr, un urcuș nerătăcitor spre Dumnezeu ?

Epistola de răspuns. Ioan, lui Ioan, bucurie

Am primit cinstita ta scrisoare, mai bine zis îndemnul și porunca ta mai presus de puterea noastră, dar potrivită cu viața ta cuvioasă și nepătimitoare și cu inima ta curată și smerită, pe care ne-ai trimis-o nouă celor săraci și lipsiți de virtuți. Căci era cu adevărat potrivit ție și sfîntului tău suflet să ceri de la noi, cei neînvățați atît în cuvînt cît și în fapte, cuvînt de învățătură și sfătuire. Pentru că este un obicei al tău să ni te dai nouă pururea pildă de smerită cugetare.

Dar noi vom spune, că dacă n-ar fi în noi marea frică și primejdie de a arunca de la noi jugul cuvioasei ascultări, care e maica tuturor virtuților, nu am cuteza să ne apucăm fără

judecată de cele mai presus de puterea noastră. Căci ar trebui, o, minunate părinte, să cauți să afli acestea de la cei ce le cunosc. Pentru că noi ne aflăm încă pe treapta celor ce învață de la alții. Dar deoarece purtătorii de Dumnezeu din vremea noastră și părtașii adevăratei cunoștințe stabilesc că ascultarea stă în a se supune cineva fără alegere celor ce poruncesc cele mai presus de putere, iată că am încercat să facem cu îndrăzneală cele mai presus de noi înșine.

Prin aceasta, nu-ți descriem ceva folositor ție, nici nu-ți arătăm ceva ce nu știi mai mult decât noi, o dumnezeiască și sfințită căpetenie. Căci sînt încredințat, și poate că, împreună cu mine, fiecare dintre cei cu dreaptă cugetare, că tu ți-ai curățit ochiul înțelegerii de toată ceața pămîntească și întunecoasă și privești neimpiedicat la lumina dumnezeiască și ești luminat de ea. Dar precum am spus, temindu-mă de moartea cea din neascultare, și împins de această temere spre ascultare, am luat în seamă, din frică și dragoste, porunca ta, ca un ascultător recunoscător și ca un ucenic netrebnic al unui minunat zugrav. Astfel am schițat printr-o cunoștință săracă și smerită și prin rostirea glasului meu slăbănog, prin cerneală, ca pe niște umbre, cuvintele vieții, lăsîndu-ți ție, o, prea minunate dascăl și căpetenie de obște, să le înfrumusețezi și să le lămurești acestea și să împlinești cele ce lipsesc, ca un împlinitor al legii duhovnicești. Nu-ți trimitem ție această încercare a noastră. Ferit-a Domnul! Aceasta ar fi cea mai de pe urmă prostie. Căci sînt destui în stare să întărească nu numai pe alții, ci și pe noi înșine în purtările și învățăturile dumnezeiești. Ci obștii de Dumnezeu chemate, care învață împreună cu noi de la tine, o, preaputernice între dascăli.

Ușurat de rugăciunile lor, ca de niște nădejdi înțelegătoare, în neștiința mea, întinzînd pînza condeiului și predînd cîrma cuvîntului în mîinile Bunului Cîrmaci, Hristos, împreună cu toată rugăciunea, încep acest cuvînt, adresat lor prin tine. Cer tuturor celor ce se vor pleca spre acest «Cuvînt», că de va afla vreodată cineva ceva folositor în el, să predea cu recunoștință rodul lui Bunului Povățuitor, iar pentru noi să ceară de la Dumnezeu să ni se dăruiască numai răsplata încercării. Să nu privească la cele spuse, că sînt cu adevărat sărace și pline de toată necunoștința și simplitatea, ci la rîvna asemănătoare celei asemenea văduvei și la Cel ce a primit, precum s-a spus, darul ei (Lc. 12, 42). Căci nu răsplătește Dumnezeu după mulțimea de daruri și de osteneți, ci după căldura intenției.

SCARA DUMNEZEIESCULUI URCUȘ

Cartea de față arată în chip limpede cea mai bună cale, celor ce voiesc să-și înscrie numele în cartea vieții. Căci citind-o pe aceasta, o vom afla călăuzind fără rătăcire pe cei ce-i urmează și păzindu-i nevătămați de nici o poticnire. Ea ne înfățișează o scară întărită de la cele pămîntești la Sfintele Sfintelor și ni-L arată pe Dumnezeuul iubirii rezemat pe vârful ei. Această scară socotesc că a văzut-o și Iacov cel ce a călcat peste patimi, cînd se odihnea după nevoița lui. Dar să începem, rogu-vă, cu rîvnă și cu credință acest urcuș înțelegător și suitor la cer, al cărui început e lepădarea de cele pămîntești, iar sfîrșit, e Dumnezeuul iubirii.

SCARA

Gravură în lemn de la Mănăstirea Neamțu, de Ierom. Simeon

CARTEA DESPRE NEVOINȚE

A lui Ava Ioan, egumenul călugărilor din Muntele Sinai, pe care a trimis-o lui Ava Ioan, egumenul Mînăstirii Raithu, de care a fost îndemnat să o scrie.

Se împarte în treizeci de Cuvinte, asemenea unor trepte ale unei scări, care urcă pe cei ce o urmează de la cele mai de jos la cele mai înalte, de unde cartea s-a numit și «Scară».

C U V Î N T U L I

Despre lepădarea de viața deșartă și despre retragere⁵²

1) Bunul și cel mai presus de bunătate și atotbunul Dumnezeu și Împărat al nostru (căci e bine să începem scrierea către slujitorii Lui de la Dumnezeu), a cinstit toate fapăturile zidite de El cu demnitatea libertății raționale⁵³. De aceea, dintre acestea, unele sînt prietene

52. «Intîia renunțare e izbăvirea de lucruri; a doua și a treia este cea de patimi și de neștiință. De lucruri se izbăvește ușor cel ce voiește; dar nu puțină osteneală se cere pentru izbăvirea de patimile față de ele».

53. «Libertatea este, după dumnezeiescul Grigorie al Nyssei, voința sufletului rațional gata să se miște încotro voiește. Pe aceasta s-o înduplecăm să fie gata să se miște numai spre bine, ca să topim pururea amin-tirea răului prin gînduri bune».

Alta: «Libertatea este mișcarea înțelegătoare, stăpînă pe sine, a sufletului. De aceea animalele neraționale nu sînt libere. Căci sînt purtate de fire și nu o poartă. De aceea nici nu se împotrivesc poftelor naturale, ci îndată ce sînt cuprinse de o poftă, se năpustesc spre împlinirea ei. Dar omul fiind rațional, mai degrabă conduce firea decît e purtat de ea. De

ale Lui, altele, slugi adevărate, altele netrebnice, altele cu totul înstrăinate, altele — deși neputincioase — totuși protivnice Lui.

2) Și prieteni ai Lui am aflat, o, sfințită căpetenie, noi cei neînvățați că sînt ființele înțelegătoare și netrupești din jurul lui Dumnezeu; slugi adevărate, toți cei ce fac și au făcut neobosit și fără încetare voia Lui; slugi netrebnice, cei ce socotesc că s-au învrednicit de botez dar n-au păzit cu adevărat legămintele față de El; străini și protivnici îi socotim pe cei ce sînt fie necredincioși, fie rău-credincioși. În sfîrșit, vrăjmași sînt cei ce nu numai că au respins porunca Domnului și au lepădat-o de la ei, ci și duc un războiu tare împotriva celor ce o împlinesc pe aceasta.

3) Dar fiecare dintre cei mai sus pomeniți cere un cuvînt anume și potrivit lui, iar nouă celor neînvățați nu ne este de folos să înfățișăm acestea cu deamănuntul în scrierea de față. De aceea întinzînd cu ascultare nepricepută, nevrednica noastră mîină spre slujitorii adevărați ai lui Dumnezeu, care ne-au silit cu evlavie și ne-au îndatorat cu credință la aceasta prin poruncile lor, și primind de la cunoștința lor trestia cuvîntului și muind-o în trista și luminoasa smerită cugetare⁵⁴,

aceea chiar cînd dorește ceva, dacă voiește, are putere să înfrîneze dorința, sau să-i dea urmare. Pentru aceasta cele necuvîntătoare nu sînt nici lăudate, nici mustrate, pe cînd omul e și lăudat și mustrat». Omul e ființa care dispune el însuși de sine, ținînd seama în mod liber de legi, dar neîfiind întru totul supus unei legi, ca lucrurile și animalele ce constituie

natura. Omul e într-un anumit sens mai presus de natură, făcînd-o instrument al voinței sale și putînd-o umple de Duhul dumnezeiesc și de libertatea Lui cu totul superioară, care întărește libertatea noastră. Numai cînd se face rob patimilor, omul devine simplă piesă a naturii, sau mai prejos de natură, deși pe de altă parte s-a făcut astfel cu voia sa.

54. «A numit smerita cugetare tristă și luminoasă: tristă, pentru răbdarea și suportarea supărărilor ce le încearcă cei smeriți la cuget; și luminoasă, pentru slava și înălțarea ce le pricinuiște celor ce au dobîndit-o. Sau tristă, pentru cei leneși, care nu voiesc nicidecum să o suporte pen-

vom atinge-o pe aceasta (trestia) de inimile lor netede și albe⁵⁵ ca de niște hîrtii, mai bine zis ca de niște table duhovnicești, și vom zugrăvi în ele cuvintele sau mai bine zis semințele dumnezeiești, zicînd așa :

4) Dumnezeu este al tuturor ; este viața tuturor celor ce voiesc ; este mîntuirea tuturor : al celor ce cred și al celor ce nu cred; al celor drepți și nedrepți; al celor cinstitori de Dumnezeu și necinstitori; al celor nepătimași și pătimași; al călugărilor și al mirenilor ; al înțelepților și al celor neînvățați; al celor sănătoși și al celor bolnavi; al tinerilor și vîrstnicilor⁵⁶. Căci e ca răspîndirea luminii, ca arătarea soarelui, ca schimbarea ceasurilor. Și altfel nu poate fi. «Că la Dumnezeu nu e căutare la față» (Rom. 2, 11). Necinstitor de Dumnezeu este cel părtaș de firea rațională (cuvîntătoare), muritoare, care fuge de bună voie de viață și socotește pe Făcătorul său, cel pururea existent, ca neexistent⁵⁷.

tru Dumnezeu ; iar luminoasă, pentru cei stăruitori și bărbați cu sufletul, care rabdă toate pentru Dumnezeu și cunosc cît e de mare folosul ei. Smerita cugetare e tristă, pentru că e însoțită de amintirea pacatelor și de conștiința micimii proprii; și luminoasă, pentru că are conștiința mîngîitoare a măreției lui Dumnezeu și a milei Lui dăruitoare de viață.

55. ἀναπαύσαντες — «odihnind (trestia sau condeiul) în inimile netede și albe». Căci aceste inimi neavînd cute ascunse, ci primind totul cu simplitate și cu încredere, condeiul sau ceea ce scrie condeiul e primit de ele, nu e respins, întipărindu-se în ele.

56. Dumnezeu este al tuturor, dar este numit aci în chip restrîns «al celor care voiesc». De aceea, El este acestora și mîntuire. Căci întrucît orice om părtaș de voie liberă poate să se decidă a voi să-L aibă pe El ca viață, ei toți au puțința ca să aibă pe Dumnezeu ca mîntuire și deci ca viață. În general, numai cei conștienți și liberi îl pot avea ca viață, pentru că numai ei pot experia prin conștiința lor viața.

57. «Nelegiuit este cel ce a dat făgăduința (mărturisirea credinței) și apoi a lepădat-o. Dar nelegiuit este și cel ce n-a dat-o din pricina nebulniei, după cuvîntul: «Zis-a cel nebun în inima sa : nu este Dumnezeu» (Ps. 52, 1). El cinsteste mai mult făpturile decît pe Dumnezeu».

5) Călcător de lege este cel ce răstălmăcește legea lui Dumnezeu cu mintea lui cea sucită și cel ce socotește că crede, dar se împotrivește în chip eretic lui Dumnezeu.

6) Creștin este cel ce urmează lui Hristos pe cât e cu putință oamenilor prin cuvinte și fapte și crede cu o cugetare dreaptă și neprihănită în Sfînta Treime⁵⁸.

7) Iubitor de Dumnezeu este cel ce se face părtaș de toate cele firești și fără păcat și care nu pregetă de a face după putere cele bune⁵⁹.

8) Înfrînat este cel ce, petrecînd în mijlocul ispitelor și curselor și tulburărilor, se străduiește să imite cu toată puterea purtările celui ridicat deasupra tulburărilor.

9) Călugăr este cel ce, în trup material fiind, petrece în treapta, rînduiala și starea ființelor netrupești. Călugăr este cel ce se ține numai în hotarele și cuvintele lui Dumnezeu în toată vremea, în tot locul și lucrul⁶⁰. Călugăr este cel ce supune firea sa unei sile neîncetate și simțurile sale unei paze neîntrerupte⁶¹.

58. Credința este nu numai un sentiment, sau un act de voință, ci și o dreaptă cugetare despre Dumnezeu cel în Treime. Este credința întemeiată pe Revelație și pe predania Bisericii. A crede într-o aberație este o contradicție în sine. A crede într-un așa zis dumnezeu una cu lumea imanentă, înseamnă a nu crede. A crede într-un așa zis dumnezeu care nu e iubire supremă întemeiată într-o persoană supremă, mai bine zis între trei persoane supreme, înseamnă a nu crede.

59. Cele firești ale omului sînt năzuințele lui de a depăși prin efort liber cele ce-l înlănțuiesc de trup și de lume. Făcînd așa, se ferește de păcat.

60. A se ține «în hotarele lui Dumnezeu» înseamnă a se ține în ordinea neîngustată de legile naturale ale trupului și ale lumii, în libertatea Duhului și a iubirii. Acela se ține și în ordinea nemărginită a cuvintelor, sau a rațiunilor lui Dumnezeu.

61. Scolia 7 sub textul ed. gr. 1970: «A numit silire obosirea trupurilor, pe care o rabdă de bună voie ucenicii lui Hristos prin tăgăduirea voilor proprii și prin renunțarea lor la odihna cu trupul, în păzirea porun-

Călugăr este cel ce și-a făcut trupul neîntinat, gura curățită și mintea luminată. Călugăr este sufletul apăsător de durere, care petrece, în veghe și în somn, într-o neconținută pomenire a morții.

10) Retragere din lume este ferirea de bună voie de materia lăudată și tăgăduirea firii pentru dobândirea celor mai presus de fire⁶².

11) Toți cei ce au părăsit de bună voie cele ale vieții au făcut aceasta fără îndoială fie pentru Împărăția viitoare, fie pentru mulțimea de păcate, fie pentru dragostea de Dumnezeu. Iar dacă nu au avut în vedere nici unul din scopurile amintite, retragerea lor e fără judecată. Dar oricare ar fi ținta la care ajungem, Bunul Orînduitor al nevoinței noastre ne așteaptă.

12) Cel ce a ieșit din lume pentru a se ușura de sarcina păcatelor sale să urmeze pilda celor ce șed înaintea mormintelor din afara cetății; și să nu înceteze din lacrimile fierbinți și înfocate și din vaietele fără glas ale inimii pînă nu va vedea și el pe Iisus venit și rostogolind piatra cea învîrtoșată a inimii și dezlegînd mintea noastră, ca pe un alt Lazăr, din legăturile păcatelor și poruncind îngerilor : «Dezlegați-l din patimi și

cilor lui Hristos». Prin această silire monahul dovedește că omul se poate ridica cu duhul mai presus de firea învîrtoșată în păcate, că poate covîrși obișnuințele rele devenite legi ale firii, că poate deveni liber față de ele. El e la extrema contrară a patimilor în care și-a pierdut cu totul libertatea față de trup și de lume. Dumnezeu l-a făcut pe om cu un amestec de libertate și necesitate. Omul se poate dezvolta fie spre domnia deplină a libertății, fie spre dominarea sa deplină de către necesitate. Prin ultima ajunge sub starea naturii pătimase. Prin prima se apropie de înger.

62. «Deoarece: în partea cugetătoare a firii sînt legăturile; în iuțimea ei, voința de stăpînire; în pofta ei, întristarea; — cel ce s-a ridicat peste acestea, a tăgăduit firea». Deci nu e vorba de o desființare a firii omenești, ci de o eliberare a ei de sub stăpînirea celor create și de ridicarea ei la starea de stăpînire adevărată a lor. Stăpînirea peste acestea o poate avea numai cel ce s-a făcut părtaș de puterile dumnezeiești mai presus de fire.

lăsați-l să plece spre fericita nepătimire»⁶³. Iar de nu va face așa, nici un folos nu va avea.

13) Toți cei ce voim să ieșim din Egipt și să fugim de faraon⁶⁴, avem negreșit și noi nevoie de un Moise (Ieș. 15) oarecare, ca mijlocitor către Dumnezeu și după Dumnezeu, care stînd pentru noi la mijloc cu făptuirea și cu vederea (contemplarea), să întindă mîinile spre Dumnezeu, ca să trecem, povățuiți de el, marea păcatelor și să punem pe fugă pe Amalic, căpetenia patimilor. S-au înșelat deci cei ce s-au încrezut în ei înșiși și au socotit că n-au nevoie de nici un povățuitor⁶⁵.

63. τὸν λίθον τῆς πυρώσεως. Poate însemna și piatra încălzită, deci înmuiată de lacrimile calde ale pocăinței. Cum plîng cei apropiați lingă morminte pe cei aflați în ele, așa să ne plîngem și noi sufletul nostru mort și îngropat sub păcate, sub piatra nepăsătoare a lor. Numai înmuind această nepăsare prin lacrimi fierbinți, facem să vină Iisus și să rostogolească deplin această piatră sub care stă îngropat sufletul nostru. Dar piatra aceasta poate fi socotită și inima noastră împietrită prin păcatele întipărite cu nesimțirea lor în ea. Invirtoșarea aceasta vine prin condensarea păcatelor în patimi, ca într-un ciment. Acestea au legat libertatea sufletului cu totul. Îngerii, ca ființe create din care iradiază libertatea puternică pe care ei și-au păstrat-o, trezesc și întăresc și în noi libertatea, care înseamnă nepătimire. Nepătimirea ca libertate de patimi ne permite să ne mișcăm spre ceea ce e bun, spre iubirea de Dumnezeu și a semenilor, cum nu ne permit patimile. În scoliile 9 și 10 de sub textul grec se spune: «Vorbește despre plînsul neîncetat. Căci după sfîntul bătrîn care vorbește, plînsul lucrează și păzește. Dar iată că acum zice că el pricinuieste și fericita nepătimire. Căci zice și Ava Isaia : «Să ne nevoim, fraților, să rupem de pe noi vâlul întunericii, care este uitarea, și să vedem lumina pocăinței. Să ne facem ca Marta și Maria, care sînt greaua pătimire și plînsul și care plîng înaintea Mîntuitorului, ca să ridice pe Lazăr, sau mintea cea legată cu multele legături ale voilor sale».

64. «Părinții spun că Egiptul este voia trupească ce ne apleacă spre odihna trupească și face mintea noastră iubitoare de plăceri». «Egiptul gîndit cu mintea este întunecimea patimilor, la care nimeni nu se coboară, dacă nu ajunge la foamete».

65. Scolia în ed. Atena 1970: «Patimi sufletești numește: slava deșartă, mîndria, întristarea, trîndăvia (acedia — plictiseala), pizma, ținerea

14) Cei ce au ieșit din Egipt au avut ca povățuitor pe Moise, iar cei ce au fugit din Sodoma, un înger. Și cei dintâi se aseamănă celor tămăduiți de patimile sufletești prin îngrijirea doftorilor. Aceștia sînt cei ce au ieșit din Egipt. Cei de al doilea doresc să se dezbrace de necurăția nenorocitului de trup. De aceea au nevoie de un înger, sau, ca să zic așa, de cineva deopotrivă cu îngerul, Care să-i curețe. Căci, pentru curățirea trupului de rane, avem nevoie de un foarte iscusit doftor⁶⁶.

15) Cei ce au pornit să se suie la cer cu trupul au nevoie cu adevărat de silire și de dureri neîncetate⁶⁷. Mai ales la începutul lepădării lor, pînă ce trec de la năravul lor iubitor de plăceri și de la inima neîndu-

de minte a răului, viclenia și cele ce se nasc din ele. Iar trupești, lăcomia pîntecelui, curvia, iubirea de arginți și cele asemenea. Deci zice că cei turburați de patimile sufletești au nevoie de un om ca stăpînitor și povățuitor, care să îngăduie puțin trupului din ceea ce cere, ca să nu se înalțe și mai mult, pentru că se înfrînează cu sîrguință. Aceștia se aseamănă cu cei ce au ieșit din Egipt și sînt povățuiți de Moise, care e om. Căci și egiptenii sînt muștrați pentru mîndrie și nu pentru curvie. Iar cei turburați de patimile trupești au nevoie de un povățuitor, care, deși om smerit, s-a ridicat la viața îngerească și netrupească prin înfrînare și nepătimire, ca prin post să facă moarte zburdările cărnii. Iar aceștia se aseamănă celor ce au ieșit din Sodoma».

66. «Trebuie știut că cel ce s-a lepădat (de lume), dacă se află în obște, acolo să stăruie ; dacă nu se află în obște, să stea cît e așa sub povățuitor, spre obișnuirea și învățarea cu deosebirea gîndurilor și a duhurilor. Aceasta se dă de înțeles prin povățuirea lui Izrail și a lui Lot, de către Moise și înger. Căci, cum spune și alt părinte (sfîntul Grigorie de Nazianz), dacă în alte meșteșuguri e greu să se înfăptuiască ceva fără învățător, cu cît mai mult nu avem nevoie de un învățător, spre obișnuirea și învățarea deosebirii gîndurilor și duhurilor, care e meșteșugul meșteșugurilor și știința științelor?»

67. De multe ori vorbește de silă, ca de pildă, cînd spune : călugărul este cel ce-și supune firea unei siliri neîncetate. Căci trebuie spus că obișnuința întărindu-se ca deprindere și prefăcîndu-se, așa zicînd, în fire, e nevoie de silă ca să schimbăm și să prefacem năravul îndelungat. De aceea a spus și Domnul : «Împărăția cerurilor este a celor ce o silesc» (Mt. 11, 12).

rerată⁶⁸, la iubirea de Dumnezeu și la curăție prin plînsul învederat.

16) Osteneală cu adevărat, osteneală și amărăciune multă și anevoie de răbdat ni se cere mai ales nouă celor fără de grijă, pînă ce ne vom face mintea, acest cîine iubitor de măcelării și lacom de mîncare, iubitoare de curăție și de supraveghere prin simplitate, blîndețe adîncă și sîrguință⁶⁹. Dar să îndrăznim noi cei împătimiți și neputincioși și să aducem lui Hristos, cu credință neîndoielnică, slăbiciunea și neputința noastră sufletească, mărturisindu-le. Și negreșit vom primi ajutorul Lui mai presus de vrednicia noastră dacă ne vom pogorî neîncetat în adîncul smeritei cugetări⁷⁰.

17) Să cunoască toți cei ce au venit la lupta cea bună, aspră, strîmtă și ușoară, că au venit să sară în foc, dacă primesc să locuiască în ei focul cel nema-

68. «Inima neîndurerată» e inima care nu suferă pentru păcate. Venirea sufletului la Dumnezeu nu se înfăptuiește prin reflexiuni teoretice, ci prin suferința pentru păcatele săvîrșite.

69. Mintea desface totul în bucăți asemenea unui cîine care în căutarea cărnii ciopîrțește în bucăți tot ce e unitar și vrea să înghită cît mai multe. Ea trebuie să fie făcută simplă și curată și blîndă, înțelegînd lucrurile în unitatea lor, respectîndu-le, nelăcomindu-se să le sfîșie, să le descoase. Căci în acest caz nu mai înțelege întregul și esențialul și viața.

70. Neputința noastră mărturisită lui Hristos, e un dar adus Lui. Sau abia prin aceasta, ne dăruim pe noi înșine Lui, neținînd nimic pentru noi, ca pe ceva în stare să ne mulțumească. Și numai dăruiri întregi lui Hristos, ne deschidem pentru ajutorul sau darul Lui, nesfîrșit mai bogat decît tot ce putem avea noi prin noi înșine. Altfel, socotim că nu avem nevoie de El. Chiar mîna sau fapta noastră care le aduce pe acestea lui Hristos, va fi întărită de dreapta sau de fapta puternică a lui Hristos. Dacă vom fi neîncetat în această stare de smerită cugetare, egală cu aducerea noastră lui Hristos, neîncetat va coborî peste noi darul lui Hristos. Dăruirea noastră și primirea ajutorului de sus se îmbină astfel într-un singur act dialogic neconținut.

terial⁷¹. Să se cerceteze fiecare pe sine și numai după aceea să mănînce din pîinea aceasta amestecată cu ierburi amare și să bea din paharul acesta amestecat cu lacrimi, ca să nu-i fie lupta spre osîndă (I Cor. 11, 29)⁷².

18) Dacă nu tot cel ce se botează se mîntuiește, voi trece sub tăcere ceea ce urmează⁷³. Cei ce vin (la călugărie) vor trebui să renunțe la toate, să disprețuiască toate, să rîdă de toate, ca să pună o temelie bună.

19) Temelia cea bună are trei straturi și trei stâlpi: nerăutatea, postul și neprihănirea. Toți cei prunci în Hristos să înceapă de la ele, luînd ca pildă pruncii cu trupul. Nici o răutate, nici o viclenie nu-și află vreodată loc în aceștia. Nu se află la ei săturare nesăturată, stomac nesătul, trup înfierbîntat sau sălbăticit. Căci numai după ce cresc prin sporirea hranei, le vine pofta și fierbințeala.

20) Cu adevărat urît lucru și primejdios este a se moleși un luptător de la începutul luptei, dînd tuturor dovada despre înjunghierea lui.

21) Din tăria începutului vom avea negreșit folos și în vremea moleșirii de după aceea. Căci sufletul îmbărbătat și apoi moleșit e îmboldit de amintirea sîrgu-

71. «A spus că lupta e aspră pentru paza simțurilor, îngustă pentru strîmtoarea trupului și pentru lepădarea cu amărăciune a îndelungatelor năravuri. Dar e și ușoară, pentru încrederea în Dumnezeu și pentru înaintarea ce urmează și pentru nădejdea bunătăților viitoare». Cei ce întrețin această luptă sar în focul iubirii de Dumnezeu, dacă se învoiesc să locuiască în ei acest foc. Numai prin acest fel de foc pot stăruii în lupta lor și pot birui.

72. Se face o legătură între nevoință, azima mîncată și paharul băut de evrei la ieșirea din Egipt (din lumea păcatelor) și între pîinea și vinul Sfintei Împărtășanii. Prin toate se ia puterea purtării crucii, prin care se ajunge la viața fără de păcate.

73. «Dacă nu tot cel ce se botează, se mîntuiește, ci cel ce face lucrurile lui Dumnezeu, e vădit că nici tot cel ce se tunde (ca monah), ci cel ce păzește cele convenite călugărilor».

înței de la început ca de un ac. De aceea unii au prins adeseori aripi și din aceasta.

22) Când sufletul, predându-se pe sine (trîndăviei), va pierde căldura fericită și vrednică de iubit⁷⁴, să caute cu sîrguință să afle din ce pricină s-a lipsit de ea și să pornească iarăși războiul și sîrguința împotriva ei. Căci nu poate să se întoarcă (la căldura aceea) decît pe poarta pe care a ieșit⁷⁵.

23) Cel ce și-a făcut lepădarea (de viața din lume) din frică, se aseamănă tămîiei ce arde, care răspîndește la început buna mireasmă, dar pe urmă sfîrșește în fum. Iar cel ce a făcut aceasta pentru nădejdea răsplății, e ca o piatră de moară ce se mișcă pururea la fel. Dar cel ce a ales retragerea din dragoste de Dumnezeu a dobîndit foc îndată de la început, care, aruncat în materie, aprinde o văpaie din ce în ce mai mare⁷⁶.

24) Sînt unii care clădesc cărămizile peste pietre. Și sînt alții care înalță stîlpii pe pămînt. Și iarăși sînt alții care umblînd puțin pe jos și încălzindu-li-se

74. Sufletul s-a moleșit cînd s-a predat dușmanilor (duhurilor rele și ispitelor ce-l asaltează) și cînd a pierdut căldura iubirii de Dumnezeu,

75. A ieșit printr-un păcat, trebuie să biruiască același păcat, ca să poată să se întoarcă din nou.

76. Focul dumnezeiesc aruncat în materia firii umane, o încălzește de entuziasmul dragostei de Dumnezeu ; la fel cînd e aruncat asupra păcatelor, le topește. Scolia ed. 1970: «Frica se înțelege în chip îndoit: una e începătoare și alta mai desăvîrșită. Acum vorbește de cea începătoare. Căci cînd cineva care se învîrtește în păcate, venind la simțire, se leapădă (de ele), temîndu-se să nu fie luat iar în stăpînire de patimi, arată multă nevoiță. Dar încetînd să greșească și scăpînd puțin de obișnuința păcatelor, va viețui mai fără grijă. Iar cel ce face aceasta pentru răsplată, se îngrijește la fel, după putere, de lucrare, socotind că dacă s-ar lenevi puțin, i s-ar micșora plata. Dar cel ce se leapădă de păcate din iubire de Dumnezeu, dacă va afla un povățuitor sîrguitor, aprinzîndu-se cu înfocare de dragoste nu va slăbi din rîvna sa, pînă nu va ajunge, după sfîntul care vorbește, în fața lui Dumnezeu» (Ps. 41, 2).

mușchii și încheieturile, umblă și mai iute. Cel ce înțelege, să înțeleagă acest cuvânt cu tâlc⁷⁷.

25) Fiind chemați de Dumnezeu și Împăratul, să alergăm cu râvnă, ca nu cumva avînd viață scurtă, să ne aflăm în ziua morții fără rod și să murim de foame⁷⁸. Să ne facem plăcuți Domnului, ca ostașii împăratului. Căci după intrarea în oaste, ni se cere să ne facem slujba cu cea mai mare luare aminte.

26) Să ne temem de Domnul ca de fiare. Căci am văzut oameni care ducîndu-se să fure, nu se temeau de Dumnezeu, dar auzind lătrat de câini în acel loc, s-au înapoiat îndată; și ceea ce n-a făcut frica de Dumnezeu, a făcut frica de fiare.

27) Să iubim pe Domnul cum îi cinstim pe prietenii noștri. Căci am văzut adeseori pe unii supărînd pe Dumnezeu și neavînd nici o grijă de aceasta, dar mărînd pe cei iubiți de ei pentru vreun lucru neînsemnat și folosind orice mijloc, născocind orice gînd, răbdînd orice necaz, făcîndu-le orice declarație (de cinstire), ei înșiși, sau prin prieteni, sau trimițîndu-le orice fel de daruri, ca să-i întoarcă.

77. «Socotesc că vorbește de cei ce s-au lepădat (de lume). Cei ce clădesc peste pietre cărămizi sînt cei ce la început au înălțat clădirea virtuților fără supunere; și pentru că sînt necercați în nevoințele smerite ale supunerii, au fost biruiți și clădirea li s-a micșorat și s-a slăbit. Iar cei ce au înălțat stîlpi, sînt cei ce de la început intră în viața singuratică; de aceea, fiind fără temelie, sînt biruiți. Iar cei ce merg pe jos sînt cei ce înaintînd pe încetul pe drumul lipsit de mîndrie al supunerii, se fac de nebiruit, ca unii ce au experiența războaielor».

78. Dacă la moarte sîntem fără rod, n-avem din ce ne hrăni în viața viitoare. Atunci vom «muri» sufletește de tot, din lipsă de hrană. Căci acolo ne vom hrăni din rodul pe care l-am rodit în viața aceasta din harul lui Dumnezeu și din sîrguința noastră, desigur un har pe care ni-l va însuti Domnul. Am ajutat pe alții, vom fi ajutați. Am văzut pe Dumnezeu prin inima noastră curățită, Il vom vedea nesfîrșit mai mult atunci și ne vom hrăni de vederea Lui. Altfel vom muri de foame; dar vom fi conștienți de «moartea» aceasta. Vom suferi de un cumplit gol conștient în sufletul nostru și în jurul nostru.

28) Să lucrăm virtuțile chiar de la începutul lepădării cu osteneală și cu durere. Iar înaintînd, să ne simțim în ele fără întristare, chiar dacă sîntem întristați puțin⁷⁹. Dar cînd cugetul nostru muritor va fi copleșit și stăpînit de rîvna din noi, le vom lucra pe acestea cu toată bucuria, sîrguința, dorința și văpaia dumnezeiască.

29) Pe cît de vrednici de laudă sînt cei ce lucrează virtuțile și împlinesc poruncile îndată de la început cu bucurie și rîvnă, pe atît de vrednici de plîns sînt cei ce, deși se nevoiesc de multă vreme, le lucrează pe acestea încă cu osteneală, chiar dacă le lucrează⁸⁰.

30) Să nu disprețuim și să nu osîndim nici lepădările (de viața lumească) făcute din împrejurări nevoite. Căci am văzut pe unii fugind, întîlnindu-se fără voie cu împăratul ce le venea în cale și, ajungînd în garda lui, au intrat împreună cu el în palat și stînd la masă cu el⁸¹.

79. Fără întristare, pentru că am înaintat în ele ; dar puțin întristați, pentru că încă mai avem mult să înaintăm ; pentru că nu sîntem cu totul eliberați de ispitele spre păcat.

80. Cei ce, deși se nevoiesc de multă vreme, n-au ajuns să lucreze virtuțile cu ușurință și cu bucurie, ci le lucrează încă cu silă și cu greutate, înseamnă că nu au încă dragoste de Dumnezeu, că n-au pus încă suflet în lucrarea lor.

81. «Lepădari din împrejurări fără voie» numește pe cele făcute din cauza unor întîmplări sau nenorociri venite asupra unora. Iar prin cei ce fug, înțelege pe cei urmăriți în ținutul lor pentru vreo greșeală, pe așa numiții fugari. Se întîmplă că în vreme ce unul din aceștia petrece în vreun loc, trecînd împăratul pe acolo, acesta e anunțat împăratului că ar fi uneltit împotriva lui și împăratul poruncește să fie adus cu sila înaintea lui. Dar acesta cercetînd și aflînd că omul n-a făcut nimic rău împotriva lui, îl scoate din starea de fugar și e cinstit cu tot felul de bunătăți. Ba e chemat chiar la masă cu el. Această pildă se potrivește lui Pavel și altora mulți, care s-au întîlnit cu Hristos fără voie, dar apoi au intrat și au împărășit împreună cu El».

31) Am văzut sămînța căzînd fără voie în pămînt și aducînd rod mult și bine crescut. Dar am văzut și lucruri dimpotrivă.

32) Am văzut pe oarecine intrînd în spital pentru vreo altă pricină și ținut de doftor și lecuit cu multă bunăvoință și, prin aceasta, scăpat de ceața ce-i acoperea lumina ochilor. Astfel i s-au făcut cele fără de voie temei și mai de folos decît cele de bună voie.

33) Nimenea să nu se socotească pe sine nevrednic de făgăduința călugărească, dînd ca motiv greutatea și mulțimea păcatelor. Și să nu creadă că se smerește, dacă, nevrînd să rămîna lipsit de dulcea împătımire, își dă ca pricini pentru stăruirea în păcate înseși păcatele sale. Căci unde e mult puroi, e nevoie și de multă doftorie ca să se lepede întinăciunea⁸². Căci nu vin în spital cei sănătoși⁸³.

34) Dacă, atunci cînd împăratul pămîntesc ne cheamă și voiește să ne facem ostași slujind în fața lui, nu zăbovim, nici nu căutăm pricini pentru neascultare, ci lăsînd toate, ne ducem de grabă la el, să luăm aminte la noi înșine, ca nu cumva — chemîndu-ne Împăratul împăraților și Domnul domnilor și Dumnezeuul dumnezeilor la această slujire cerească — să o respingem din lene și nepăsare și să ne aflăm la Marea Judecată fără apărare.

35) E cu putință să umble cineva și cînd e legat cu lucrurile vieții și cu grijile de fier; dar greu. Căci

82. «Unde e povară grea, acolo e și nevoie de un ajutor; și unde e noroi în suflet, e nevoie și de lacrimi», pentru a-l curăți.

83. «Sănătatea sufletului este buna mireasmă a voii dumnezeiești (împlinite). Și dimpotrivă, căderea din voia cea bună (a lui Dumnezeu) este boala sufletului, care sfîrșește în moarte». Sufletul e sănătos numai viețuind în conformitate cu voia lui Dumnezeu, în legătură cu El. Boala răspîndește miros urît, mirosul descompunerii trupesti, pricinuite de pierderea sufletului, de dezordinea ce nu propășește în raționalitatea lui armonioasă.

și cei legați cu fiare la picioare umblă adeseori, dar se poticnesc des și-și pricinuiesc răni.

36) Cel necăsătorit în lume, fiind legat numai de lucruri, se aseamănă cu cel legat cu fiare la mâini. De aceea când voiește să alerge la viața călugărească, nu se împiedecă. Dar cel căsătorit se aseamănă cu cel legat și de mâini și de picioare.

37) Am auzit pe unii care petrec în lume cu nepăsare, zicînd către mine: «Cum putem noi cei ce viețuim împreună cu soțiile (sau cu soții) noastre, să petrecem viața călugărească?» >> Acestora le-am răspuns : «Toate lucrurile bune pe care le puteți face, faceți-le : nu defăimați pe nimenea, nu furați de la nimeni, nu mințiți față de nimeni, nu vă înălțați față de nimeni, nu urîți pe nimeni, nu vă despărțiți de adunările de la slujbele din biserică, pătimiți împreună cu cei lipsiți, nu pricinuiți nimănui sminteală ; de aceea ce e al altuia să nu vă apropiați; îndestulați-vă cu ceea ce vă pregătesc femeile voastre. De veți face așa, nu veți fi departe de Împărăția cerurilor».

38) Să purtăm cu bucurie și cu frică lupta cea bună, netemîndu-ne de vrăjmașii noștri. Căci deși nu se văd, ei privesc la fața sufletului nostru⁸⁴. Și dacă o văd pe aceasta schimbîndu-se de frică, se înarmează mai amar-nic împotriva noastră, înțelegînd, viclenii, că ne-am înfricoșat. Deci să ne înarmăm cu curaj împotriva lor. Căci nimenea nu se războiește cu cel ce se luptă cu hotărîre.

84. «Fața sufletului a numit puterile sufletului. Căci din semnele stărilor noastre sufletești și a celor imitate de noi, văd vrăjmașii noștri draci dispoziția noastră lăuntrică. Căci nu cunosc de la ei cugetarea noastră, ci seamănă numai meșteșugurile lor și așteaptă să vadă cu ce dispoziție vom primi uneltirile. Și nevăzînd ei, îi facem să vadă prin ușurătatea noastră». Adică le dăm noi semnele prin care pot vedea ce e în sufletul nostru, așa cum le dăm și altor oameni.

39) Domnul a ușurat cu iconomie războaiele împotriva celor de curînd sădiți (în viața călugărească, *n.n.*), ca să nu se întoarcă îndată de la început în lume. De aceea bucurați-vă totdeauna în Domnul toți cei ce slujiți Lui, cunoscînd că acesta e cel dintîi semn în voi al dragostei Stăpînului față de voi; și că El însuși ne-a chemat pe noi.

40) Dar Dumnezeu Se face adesea cunoscut, lucrînd și aceasta: vîzînd adică sufletele, bărbătești, le îngăduie să intre în războaie îndată de la început, voind să le încununeze pe acestea degrabă.

41) Domnul a ascuns celor din lume greutatea, mai bine zis ușurința luptei din stadion. Căci dacă ar fi cunoscut-o ei pe aceasta, nu s-ar fi lepădat de lume, nici de trup⁸⁵.

42) Dă lui Hristos cu rîvnă ostenelele tinereților tale; și te vei bucura la bătrînețe de bogăția nepătimirii. Cele adunate în tinerețe hrănesc și mîntuie la bătrînețe pe cei obosiți. Să ne ostenim, tinerilor, cu

85. Scolia ed. 1970 : «Ceea ce li se pare multora greutatea luptei, mie, zice, nu mi se pare greutate, ceea ce înseamnă că numai la aparență e greutate, dar în adevăr e ușurință. Totuși Dumnezeu a ascuns greutatea aceasta celor din lume, pentru că dacă ar fi privit la greutatea ei nu s-ar fi lepădat niciunul (de lume). Pentru că, după Apostol, «omul trupesc nu primește cele ale Duhului, căci nebunie sînt lui» (I Cor. 2, 15). Iar a voi cele ale lui Dumnezeu e propriu celui duhovnicesc. Cei ce petrec potrivit lumii, cum ar putea să lepede însușirile proprii ale rușinii, dacă nu i-a chemat Dumnezeu prin meșteșugul Lui? Căci «trup și sînge nu pot moșteni Împărăția lui Dumnezeu» (I Cor. 15, 50). Scolia din P.G.: «Mulți vîzînd greutatea stadionului, zic : Dacă Hristos numește jugul blînd și ușor, de ce sînt supuși unei sile cei ce-l iau? Căci ei nu știu că celor ce privesc și caută spre nădejdea odihnei și a mîngîierii, li s-a spus că acestea sînt ușoare și blînde; dar celor ce se târăsc pe jos, le sînt aspre și greu de străbătut. Căci cel ce se dezlipește cu anevoie de cele de jos, trebuie să se silească pentru urcuș. Așa și tînărul (din Evanghelie), declarînd că le-a făcut toate, a greșit față de lucrul cel mai desăvîrșit. Dar cel ce s-a scuturat de toate, zboară ușor prin văzduhul acestas».

înfocare; să alergăm cu trezvie. Căci nu știm cînd vine moartea⁸⁶.

43) Avem vrăjmași cu adevărat răi, cumpliți, vicleni, meșteri în uneltiri, puternici, neadormiți, nemateriali, care țin focul în mâini și doresc să aprindă biserica (locașul) lui Dumnezeu prin flacăra din ei⁸⁷.

44) Nimenea, cît e tînăr, să nu primească pe vrăjmașii lui draci, care-i zic: să nu-ți sfărîmi trupul, ca să nu cazi în boală și neputință⁸⁸. Căci de-abia se mai află cineva, mai ales în generația de față, care să vrea să-și omoare trupul, chiar de s-ar lipsi de multele și îndulcitoarele mîncări. Dar scopul acestui drac este să facă însăși intrarea noastră în stadion (în luptă), moleșită și plină de nepăsare, deci și sfîrșitul, potrivit începutului.

45) Cei ce s-au hotărît să slujească cu sinceritate lui Hristos vor căuta și vor face înainte de toate aceasta: să-și aleagă, prin părinți duhovnicești și prin conștiința lor, locurile, chipurile (de virtute) și îndeletnicirile potrivite cu ei înșiși⁸⁹. Căci nu se potrivesc tu-

86. «Binele bărbatului e cînd ia jugul din tinerețea lui».

87. «Dracii cei vicleni ne atrag spre lucrarea arderilor și patimilor, adică a iuțimii și poftei, prin lucrările lor, ca prin niște mîini».

88. «Citindu-le acestea în chip simplu și fără dreaptă socoteală, și pre-dîndu-se pre ei unei siliri prea mari, s-au arătat potrivnici acestui sfat. Căci nu tuturor le dă părintele acest sfat, ci celor tari și care au un trup sănătos și au primit un har spre aceasta. Ceilalți trebuie să-l robească după putere, ca să nu fie grija ce i-o poartă spre trezirea poftelor».

89. In P.G. se dă după Codex Augustanus scolia : «Cei lipsiți de po-văuțuire cad ca frunzele, și cei ce se ostenesc fără sfătuire, în general, se sărăcesc. Iar cei ce alegă cu nădejde vor fi îndoiți de bogați». Altă scolie : «Nu refuza să înveți, chiar de ai fi foarte înțelept. Căci în iconomia lui Dumnezeu ne e mai de folos decît înțelepciunea noastră». Alta : «Nu socoti că e bun ceea ce ți se pare că faci bine, ci ceea ce e recunoscut ca atare de bărbați evlavioși». Însăși voința de a lucra după propria judecată, fără a cere sfatul altora, ascunzînd în ea mîndrie, e păscută de păcat. Cererea de sfat e un prilej de smerenie și de întărirea comuniunii, care, cînd e curată sau adevărată, e adevăratul bine.

turor mînăstirile de obște, din pricina lăcomiei; nici sihăstria, din pricina iușimii lor. Fiecare se va gîndi pentru care e potrivit.

46) În aceste trei chipuri de viață stă toată viețuirea călugărească : fie în nevoină retrasă și singuratică, fie în liniștire cu unul sau cu doi, fie în șederea cu răbdare în obște. Ecclesiastul zice: «Să nu te abați la dreapta sau la stînga. Ci umblă pe calea împărătească» (Pilde 14, 27), căci chipul de la mijloc e multora cel mai potrivit din cele spuse. Căci zice : «Vai celui singur», (Eccl. 4, 10). Că de va cădea în trîndăvie, sau în somn, sau în nepăsare, sau în deznădejde, nu este cine să-l scoale dintre oameni. Iar «unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor», a spus Domnul (Mt. 18, 20)⁹⁰.

47) Care e deci călugărul credincios și înțelept ? Cel care și-a păzit căldura lui nestinsă și n-a încetat să adauge pînă la ieșirea (moartea) lui, în fiecare zi, foc la foc și căldură la căldură și sîrguință la sîrguință.

Iată prima treaptă: cel ce ai pășit pe ea, să nu te întorci la cele dinapoi.

90. «Este ușor să pierzi cele bune, dar să le dobîndești, nu e ușor. Căci păcatul are două ajutoare, prin care războiește cumplit virtutea, născindu-se dintr-o parte sau din alta: prin trecerea măsurii și prin lipsă. Iar virtutea răsărind numai la mijloc, se silește să se împotrivească fiecăreia dintre cele două, care o războiesc». Altă scolie: «Și iarăși : De se vor învoi doi (Mt. 18, 19), adică cel ce păcătuiește și cel ce-l sfătuiește pe el să se despartă de faptele rele; și va asculta cel mustrat pe cel ce-l mustră pentru tot păcatul, li se va da lor de la Dumnezeu ceea ce vor cere, adică iertare celui ce a păcătuat. Și iarăși: «De se vor învoi doi în faptele bune, orice vor cere spre folos, li se va da lor de la Dumnezeu. Căci va face voia celor ce se tem de El și-i va izbăvi pe ei de multe necazuri». «Că unde sînt doi sau trei adunați în numele lui Dumnezeu», adică uniți într-o hotărîre bună, conformă cu voia lui Dumnezeu, e și El în mijlocul lor, cu ajutorul Lui. În puterea lor înmulțită de elanul comuniunii și a voinței de bine se revarsă și puterea lui Dumnezeu.

CUVÎNTUL II

Despre despătimire

1) Cel ce iubește cu adevărat pe Domnul, cel ce se străduiește cu adevărat să ajungă la viața viitoare, cel ce are cu adevărat durere pentru greșelile lui, cel ce a dobândit cu adevărat aducerea aminte de osînda și de judecata veșnică, cel ce a primit cu adevărat frica de moartea sa, nu va mai iubi, nu se va mai îngriji nici de bani, nici de averi, nici de părinți, nici de slava vieții, nici de prieteni, nici de frați, peste tot, de nimic pămîntesc⁹¹, ci lepădînd și urînd toată legătura, toată grija de acestea, ba încă înainte de acestea și trupul său, urmează gol⁹² și fără griji și fără pregetare, lui

In ed. 1970 : «Fiindcă mai sus a spus că nu tuturor li se potrivește viața de obște, din pricina lăcomiei, și nu tuturor sihăstria, din pricina iuțimii, după ce a arătat cele două extreme, arată mijlocia lăudată și de dumnezeiasca Scriptură și de el însuși. Căci arată pe Domnul zicînd: «Unde sînt doi sau trei, acolo sînt și Eu în mijlocul lor» (Mt. 18, 20).

91. Scolia din P.G.: «Zice și marele Vasile: cel ce are de gînd să urmeze cu adevărat lui Dumnezeu, trebuie să se dezlege de legăturile împătimirii de viață. Iar aceasta se dobîndește prin retragerea desăvîrșită și prin uitarea vechilor năravuri. Căci de nu ne vom înstrăina de rudenia trupească, de părășia la aceeași viață, mutîndu-ne oarecum prin alipire la o altă viață, după cel ce a zis : «Căci viețuirea voastră este în ceruri» (Fii. 3, 20), nu vom putea să ajungem la scopul de a plăcea lui Dumnezeu. Căci Domnul a spus în chip hotărît: «Tot cel care dintre voi nu se va lepăda de toate averile sale, nu poate să-mi fie Mie ucenic» (Lc. 14, 33). In ed. 1970 se continuă : «Lămurind aceasta în altă parte, zice același: Scopul Domnului în aceste cuvinte e nu să dea cuiva putere să fie sau nu ucenic al Lui, ci se arată că sufletul aflat în cele ce-l împărășie, nu poate plăcea lui Dumnezeu. Ba se și primejduiește în acestea, făcîndu-se ușor de prins de cursele diavolului, și se dovedește și vrednic de batjocură și de rîs pentru nedesăvîrșirea celor ce pare că se sîrguiesc. Aceasta rugîndu-se proorocul să nu i se întîmple, zice: «Să nu se bucure vreodată dușmanii mei de mine. Și au grăit cu fală împotriva mea, cînd s-au clătinat picioarele mele» (Ps. 37).

92. «Primul lucru ce se cuvine creștinului care vrea să se golească, e să se golească de patimile răutății, cele multe și felurite, prin care se

Hristos, privind pururea spre cer și așteptînd ajutorul de acolo, potrivit sfîntului care a zis: «Lipitu-s-a sufletul meu după Tine» (Ps. 64, 10) și altuia pururea pomenit, care a spus : «Eu m-am ostenit să-Ți urmez Ție, și ziua și odihna omului n-am poftit, Doamne» (Ier. 17, 16).

2) E cea mai mare rușine ca, după ce am părăsit toate cele mai înainte spuse, după chemarea cu care Domnul și nu un om ne-a chemat pe noi, să ne îngrijim de altceva care nu ne poate face nici un bine în ceasul strîmtoării noastre, adică al morții⁹³. Căci aceasta este a se întoarce cineva spre cele dinapoi, cum a zis Domnul, și a nu se afla îndreptat întru Împărăția cerurilor (Lc. 9, 62).

3) Domnul, cunoscînd ușurința alunecării noastre, a celor începători, și cît de lesne petrecem cu cei din lume și ne întoarcem la lume, ca să ne întîlnim cu ei, zice celui ce L-a rugat: «Îngăduiește-mi să mă duc să îngrop pe tatăl meu», «Lasă pe morți să-și îngroape pe morții lor» (Lc. 9, 60).

4) Dracii, după lepădarea noastră (de lume), ne în-deamnă să-i fericim pe mirenii milostivi și îndurători și să ne plîngem pe noi ca pe unii ce ne-am lipsit de această virtute. Scopul vrăjmașilor noștri este ca, printr-o prefăcută smerenie, să ne facă pe noi să ne întoarcem în lume, sau, rămînînd călugări, să ne prăvălească în deznădejde.

murdărește sufletul. In al doilea rînd, trebuie să se golească de împătımirea de avere».

93. Nu pot ajuta sufletului nostru în ceasul morții să intre în viață, lucrurile care sînt și ele supuse stricăciunii. Numai dacă s-a legat de Dumnezeu cel nesticăcios în cursul vieții pămîntești, Acesta îl poate ajuta să înainteze mai departe în viața Lui. Numai dacă s-a învățat să iubească pe Dumnezeu, va continua să viețuiască crescînd în această iubire. Cel ce s-a afundat, în cursul vieții pămîntești, în singurătatea egoistă se va afunda de tot în această singurătate întunecată și chinuitoare prin moarte.

5) Se pot privi cu nepăsare cei din lume din mândrie și se pot defăima cînd nu sînt de față, pentru a scăpa de deznădejde și pentru a dobîndi nădejdea.

6) Să auzim pe Domnul, Care a zis către tînărul care a împlinit aproape toate poruncile: «Un lucru îți lipsește : vinde averile tale și le dă săracilor» (Mt. 9, 21) și te fă pe tine însuți sărac care primește milostenie⁹⁴.

7) Cei ce voim să alergăm cu rîvnă și repede, să cugetăm cu luare aminte cum i-a socotit Domnul pe toți cei ce petrec și viețuiesc în lume ca morți, zicînd către oarecare : «Lasă pe morții din lume să îngroape pe morții cu trupul»⁹⁵.

8) Nu l-a împiedecat pe tînărul acela bogăția să vină la Botez. Deci s-au făcut deșerți cei ce spun că Domnul i-a poruncit lui să vîndă bogăția ca să se poată boteza. Să ne ajungă spre deplina încredințare a slavei făgăduinței noastre (călugărești) mărturia aceasta.

94. «Domnul a poruncit (tînărului) să vîndă averile sale și să le dea săracilor, și să-și ia crucea sa și să-i urmeze Lui. Prin aceasta ne-a arătat că a ne mîntui înseamnă a ne tăia voia noastră. Iar auzind acela, s-a întristat foarte și a plecat. Căci a aflat că nu este o osteneală, nici o virtute, a da ale sale săracilor și că aceasta o face omul prin purtarea crucii. Iar crucea e oprirea oricărui păcat și naște iubirea, și fără iubire nu e cruce. Căci prin tăierea voii sale cîștigă cineva neîmpătımirea și de la neîmpătımire vine cu Dumnezeu la desăvîrșita nepătımire». Renunțînd la toate ale sale, călugărul împlinește trei porunci : a) pune pe Dumnezeu mai presus de toate lucrurile stricăcioase și nemîntuitoare ; b) face o faptă de mare iubire și c) intră într-o stare de smerenie deplină, primind de bună voie să aibă nevoie de ajutorul altora.

95. Scolia în P.G. : «Vorbește de o moarte îndoită, sensibilă și spirituală. Este mort cel ce a murit, pentru că e nemișcat și nelucrător; și este mort cel mort cu sufletul, pentru că nu urmează Vieții (lui Dumnezeu *n.tr.*). Căci precum moare lumii cel ce a ieșit din însușirile lumii, așa moare vieții cel ce nu împlinește poruncile Vieții. Și precum zicem că viețuitorul e mort pentru că s-a făcut nemișcat și nelucrător, așa este și se zice mort spiritual pentru că nu urmează Vieții prin tăgăduirea voilor sale».

9) Cei ce au petrecut în lume, topindu-se pe ei în privegheri, în posturi, în osteneli și în grele pătimiri, după ce se retrag dintre oameni în viața călugărească, sau la stadionul de probe, nu se mai îndeletnicesc cu nevoița lor mincinoasă și prefăcută de mai înainte⁹⁶.

10) Am văzut foarte multe și felurite plante ale virtuților, sădite de cei din lume, dar pentru că erau adăpate de umezeala noroioasă de sub pământ a slavei deșarte și prășite de dorința arătării și gunoite de laudă, când au fost răsădite în pământ pustiu și neumblat de cei din lume și lipsit de apa slavei deșarte și rău mirositoare, îndată s-au uscat. Căci n-au putut rodi plantele umede în locurile nevoiței aspre și lipsite de umezeală.

11) Cel ce a urât lumea a scăpat de întristare; iar cel ce e împătimit de ceva din cele văzute încă n-a scăpat de întristare. Căci cum nu se va întrista de lipsa a ceea ce iubește?⁹⁷

12) În toate avem nevoie de multă trezvie. Dar mai ales la aceasta să luăm aminte cu înțelepciune, înainte de celelalte: Am văzut pe mulți scăpând în lume barca trupului lor prin griji, ocupații, nedormiri din pricina grijilor vieții; iar venind aceștia în viața călugărească și lepădând toată grija, s-au întinat în chip jalnic de mișcările trupului⁹⁸.

96. «E numită nevoiță prefăcută și mincinoasă cea practică pentru lauda oamenilor. Dar cea practică cu sfatul părinților (duhovnicești, *n.tr.*) este adevărată, potrivit Celui ce zice: «De la Mine nu fac nimic» (In. 8, 28). Aceasta, pe lângă că e desăvârșită, ne păzește liberi de slava deșartă».

97. *Lume*, numește aci nu persoanele și lucrurile lăsate de Dumnezeu, ci poftirea lor ca unicele realități, sau mândria pentru posesiunea lor, și cearta cu oamenii pentru ele. «Pofta ochilor, slava deșartă și trufia vieții nu sînt de la Tatăl», ci de la lumea luată în ea însăși (I In. 2, 16).

98. *Scolia* ed. 1970; cea din P.G. e puțin schimbată: «Aceasta se întâmplă din negrijă, din neatenție, din mândrie, din voința de a trăi după rînduiala proprie, din a nu se lăsa povățuit de întîistătător». Deci nu orice

13) Să luăm aminte la noi înșine, ca nu cumva, spunînd că umblăm pe calea strîmtă și plină de ne-cazuri, să ne rătăcim ținînd pe cealaltă lată și largă (Mt. 7, 13—14) Calea strîmtă și-o va pricinui întristarea pîntecelui, starea de toată noaptea în picioare, apa cu măsură, puținătatea pîinii, băutura curățitoare a necinstirii, batjocurile, luările în rîs, tăierea voilor proprii, răbdarea certărilor, primirea în tăcere a disprețuirii, silnicia înjurăturilor, răbdarea neclintită a nedreptății, suportarea bîrfirilor fără supărare, răbdarea fără mînie a neluării în seamă, primirea ocărilor cu smerenie. Fericiți sînt cei ce umblă pe calea amintită, că a lor este Împărăția cerurilor¹⁰⁰.

14) Nimenea nu va intra în cămara cerească de nuntă purtînd cunună, dacă nu a săvîrșit prima, a doua și a treia lepădare, adică de toate lucrurile, de toți oamenii, pînă și de părinți; tăierea voii proprii; și

grijă e rea, ci numai cea pentru agoniseli și pofta lumesci, nu și cea de dobîndirea și păzirea curăției, a virtuții, a rugăciunii. Și nu se mințuiește cineva prin simplul fapt că a intrat în călugărie, nici nu se pierde prin simplul fapt că nu e călugăr. Depinde cum se trăiește una și alta, pentru Dumnezeu, sau pentru trup și pentru slavă deșartă.

99. «Căi, a numit Scriptura virtuțile. Dar cea mai mare dintre toate virtuțile e iubirea. De aceea zice Apostolul: «Și vă arăt eu vouă o cale mai presus de orice altă cale» (I Cor. 12, 21). Aceasta convinge să se disprețuiască toate cele stricăcioase (luate în ele înseși) și nu pune pe cele vremelnice mai presus de cele veșnice». Căci numai Persoana veșnică a lui Dumnezeu ne poate iubi veșnic și ne poate susține veșnic în viață, satisfăcînd setea noastră de iubire nesfîrșită. Căci iubirea se cere după nesfîrșire și de iubire nu e capabilă decît persoana față de altă persoană. Prin aceasta arată că persoanele sînt pentru eternitate.

100. Calea lată și largă e cea a iubirii de sine și a căutării plăcerii proprii. Căci iubirea de sine nu e strîmtorată de luarea în considerare a altuia. Iar «necazurile și primejdiile omoară dulcea împătămire, iar odihna o hrănește și o crește. De aceea, fericiți sînt cei ce umblă pe calea cea plină de ne-cazuri». Ei se strîmtorează pe ei înșiși pentru alții și în primul rînd pentru Dumnezeu, din iubirea față de El și de ei, dobîndind în schimb iubirea lor.

lepădarea a treia, de slava deșartă, care urmează ascultării.

15) «Ieșiți din mijlocul lor și vă despărțiți și nu vă atingeți de necurăția lumii, zice Domnul» (Is. 54, 11)¹⁰¹. Căci cine dintre ei a făcut vreo minune vreodată? Cine a înviat morți? Cine a scos draci? Nimenea. Toate acestea sînt răsplătirile călugărilor, pe care lumea nu le poate cuprinde. Căci dacă ar putea, ar fi de prisos nevoința sau retragerea.

16) Cînd dracii înfierbîntă, după lepădarea (de lume), inima noastră cu aducere aminte de părinții și de frații noștri, să ne înarmăm cu rugăciune împotriva lor și să ne ardem cu aducerea aminte de focul veșnic, ca prin amintirea acestuia să stingem focul cel necuvenit al inimii¹⁰². Dacă cineva socotește că nu simte nici o împătımire față de vreun lucru, dar inima lui e

101. «Necurăția lumii este iubirea de plăcere, iubirea de cele materiale și iubirea de slavă. Iar necurat se zice omul nu întrucît a fost creat, ci întrucît s-a abătut prin voirile sale, potrivit cu ceea ce s-a spus: «Necurat este în fața Domnului tot cel mîndru cu inima» (Prov. 16, 4). Iubirea de plăcere și iubirea de bunuri materiale este în fond iubirea de sine și de cele stricăcioase. La fel și iubirea de slavă. Și nimeni nu poate ajunge la viața fără sfîrșit ajutat de sine însuși și de cele stricăcioase.

102. «Foc necuvenit (neoportun *n.tr.*) al inimii», numește pe cel ce se aprinde în noi din dorul și împătımirea de rudeni și de cele ale lumii, care ne înfierbîntă pe noi ca să stăruim și mai mult în împătımirea de ei și de ele. Căci cel ce se aprinde de dragostea de Dumnezeu, prin care toate cele de aici le socotește nevrednice de luat în seamă și se aprinde numai de dragostea lui Dumnezeu și dorește numai bunătățile veșnice, s-ar putea numi pe drept cuvînt foc cuvenit». Aducerea aminte de focul veșnic, pe de o parte ne arde, sau arde împătımirea noastră de cele lumești, pe de alta, stinge acest foc sau ne încălzește pentru cele cerești și stinge căldura patimilor rele. Această aducere aminte nu ne lasă reci nici într-o privință, nici în alta; nu e o aducere aminte nepăsătoare de focul veșnic, nici o gîndire rece la puțința fericirii veșnice. Ne aprinde rîvna de a scăpa de focul veșnic și rîvna de a dobîndi fericirea veșnică. Nepătımirea creștinului nu e o indiferență, ci o ardere, o pasiune împotriva celor rele și pentru cele bune.

întristată pentru lipsa lui, unul ca acesta se înșeală cu desăvârșire.

17) Acei tineri care sînt împătimiți de dragostea trupească și de desfătări, dar voiesc să ia asupra lor viețuirea călugărească, să se sîrguiască a se nevoi cu toată trezvia și luarea aminte și să se silească să se înfrîneze de la toată desfătarea și de la toată răutatea¹⁰³, ca nu cumva «să le fie cele din urmă mai rele ca cele dintîi» (Mt. 12, 45)¹⁰⁴.

18) Portul e pricină de mîntuire, dar și de primejdii. Aceasta o știu cei ce plutesc pe marea cea gîndită cu mintea. Dar e o priveliște jalnică să vezi pe cei scăpați de valuri, înecîndu-se în port.

Iată treapta a doua. Tu, cel ce alergi, nu urma pilda soției lui Lot, ci a lui Lot însuși.

c u v î n t u l

I I I

Despre înstrăinare

1) Înstrăinarea este părăsirea fără întoarcere a tuturor celor din locul de obîrșie, care lucrează în noi împotriva țintei evlaviei noastre¹⁰⁵. Înstrăinarea este purtare necutezătoare, înțelepciune necunoscută, pri-

103. Scolia în ed. 1970 : «Să se înfrîneze de la desfătări, care susțin iubirea de sine, iubirea de cele materiale, lăcomia pîntecelui și patimile ce se nasc din acestea ; și de la răutate, care susține disprețuirile altora, lenea și mîndria». P.G.: «De la desfătare, din pricina curviei și a întunecării minții; de la răutate din pricina disprețuirii».

104. Scolia ed. 1970: «Celor ce veghează și se sîrguiesc să împlinească poruncile, portul sau mînăstirea de obște le este pricină de mîntuire, iar celor leneși și fără grijă, pricini de primejdii».

105. «Adică a rudeniilor, a bunurilor, a mincărurilor, a voilor, a patimilor, a distracțiilor, a locurilor, a slavei și a celorlalte care ne împiedică de la ținta evlaviei». Altă scolie : «Străin e cel ce e cu gîndul afară de toate cele ale vieții». Alta : «Străin e acela căruia îi sînt străine cele ale lumii». Alta : «Dacă te înstrăinezi pentru Dumnezeu, nu căuta să te ames-

cepere nearătată, viață ascunsă, țintă nevăzută, gând nedescoperit, dorire a puținătății, poftire a strîmtorării, pricină a dorului de Dumnezeu, mulțimea dragostei, respingerea slavei deșarte, adînc de tăcere.

2) Gîndul acesta obișnuiește și el la început să suferă mereu și în chip prelungit pe cei îndrăgiți de Domnul, ca un foc dumnezeiesc¹⁰⁶. Căci depărtarea de ai lor îi mîină pe cei îndrăgiți de Domnul spre El, prin puținătate și necazuri. Dar pe cît de mare și de vrednică de laudă e această înstrăinare, pe atît de multă dreaptă socoteală cere. Căci nu orice înstrăinare dusă la culme e bună¹⁰⁷.

3) Dacă nici un prooroc nu e cinstit în patria lui, cum zice Domnul (Lc. 4, 24 ; Mt. 13, 57), să luăm seama ca nu cumva să ni se facă înstrăinarea pricină de slavă deșartă. Căci înstrăinarea este despărțirea de toate pentru a ne face nedespărțit gîndul la Dumnezeu¹⁰⁸. Înstrăinatul este iubitorul sau lucrătorul plînsului neîncetat. Străin este cel ce a ieșit din legătura cu toate ale sale și cu celelalte¹⁰⁹.

teci cu cele dintr-un loc, nici să amesteci rațiunea (cuvîntul) ta cu ele. Căci altfel îți este aproape mai de folos să fii cu rudeniile tale după trup».

106. Deși gîndul înstrăinării e ca un foc dumnezeiesc, care ne curățește de legătura pătimășă cu cele ce ne-au fost mai apropiate, el nu impune în noi înstrăinarea cu ușurință și dintr-odată. De aceea, voința de înstrăinare ne produce la început și supărări.

107. «Cînd cel ce se înstrăinează începe să descopere că e de neam bun și să îndrăznească a cere cinstire și să se mîndrească, această înstrăinare nu e bună».

108. «Prin despărțirea de toate, omul alungă patimile sălășluite în el și prin aceasta se face nedespărțit de Dumnezeu. Dar dacă patimile rămîn înstrăinarea nu e de mare folos».

109. «Prin ale sale înțelege voile sale și cele ce privesc trupul său. Prin celelalte, pe cele din afară, adică bani și averi, de care înstrăinîndu-se și scăpînd cineva, umblă pe drumul binecuvîntat și chibzuit, care duce spre mîntuire».

4) De te grăbești spre înstrăinare și spre singurătate, nu căuta sufletele îndrăgite de lume. Pentru că furul vine pe neașteptate. De aceea mulți, încercînd să mîntuiască împreună cu ei pe unii nepăsători și greoi, s-au pierdut împreună cu aceștia, focul sufletului lor stingîndu-se cu vremea¹¹⁰. Dacă ai primit flacăra, alargă¹¹¹. Căci nu știi cînd se va stinge și te va lăsa în întuneric.

5) Nu ni se cere tuturor să mîntuim pe alții. Căci zice dumnezeiescul Apostol: «Deci fiecare va da, fraților, socoteală lui Dumnezeu pentru sine» (Rom. 4, 12). Și iarăși: «Învățînd pe altul, nu te înveți pe tine?» Dar negreșit, ni se cere tuturor să ne mîntuim pe noi înșine.

6) Înstrăinîndu-te, păzește-te de dracul nestatorniciei și iubirii de plăceri. Căci înstrăinarea îi dă prilej de lucru.

7) Bună este despățimirea. Dar maica ei este înstrăinarea¹¹².

8) Cel ce s-a înstrăinat pentru Domnul să nu mai aibă legături, ca să nu se arate rătăcit din pricina patimilor. Cel ce te înstrăinezi de lume, să nu mai pipăi lumea. Căci patimilor le place să se întoarcă la ea.

110. Scolia din ed. 1970: «Muștră amînările care adorm mereu mișcările spre cele bune».

111. Aluzie la flacăra olimpică. Aici însă e vorba de flacăra dragostei de Dumnezeu, primită de la un altul mai bătrîn și pe care trebuie s-o duci mai departe.

112. «Dacă am tăiat pentru scurtă vreme pricinile patimilor și ne ocupăm cu vederile duhovnicești, să petrecem pururea în acestea, avînd aceasta ca lucrare. Căci dacă ne întoarcem iarăși la patimile trupului, n-am cîștigat nimic din acea petrecere sau rămîne o simplă cunoștință amestecată cu închipuirea de sine, al cărei sfîrșit este închipuirea că știm și întunecarea, și abaterea desăvîrșită a minții spre cele stricăcioase. Cunoștința din vederile duhovnicești devine, pentru cei ce nu stăruie mereu pe treapta acestor vederi, simplă cunoștință teoretică sau închipuire a cunoașterii, fără putere de a-i reține de la viața în păcate».

9) Eva a fost alungată odinioară fără voie din rai și monahul pleacă de bună voie din lume. Căci aceea ar fi poftit din nou să mănânce din pomul neascultării, iar el ar fi suferit în chip greșit din partea rudelor după trup.

10) Fugi ca de bici de locurile căderilor. Căci nefiind fructul de față, nu-l poftim des.

11) Să nu-ți rămînă ascuns nici chipul și vicleșugul acesta al furilor : ei ne sfătuiesc să nu ne despărțim de cele din lume, spunându-ne că vom agonisi mare plată dacă, văzînd femeie, ne înfrînăm pe noi înșine. Nu trebuie să ascultăm de aceștia, ci mai degrabă să facem dimpotrivă.

12) Cînd ne despărțim de cele ale noastre pentru o vreme mai scurtă sau mai lungă și ne cîștigăm puțină evlavie, sau străpungere (umilință), sau înfrînare, gîndurile deșertăciunii¹¹³, ivindu-se, ne îndeamnă iarăși să plecăm în lume, spre zidirea multora, chipurile, spre pildă și folos celor ce au cunoscut faptele noastre păcătoase¹¹⁴. Iar dacă sîntem și pricepuți în

113. Dăm această scolie nu după ordinea propozițiilor din P.G., ci după cea din ed. 1970, care, ca de obicei, e mai bună : «Numește *gînduri ale deșertăciunii* pe cele ale închipuirii de sine, care fac, pe cei ce le au, iubitori de arătare și de slavă. Căci a-ți închipui că ești ceva, nu te lasă să și fii cu adevărat. De aceea deșertăciunea este și se numește neexistență». Închipuirea că ești ceva se ivește atunci cînd nu ești ceea ce-ți închipui, sau vrei să acoperi lipsa a ceea ce vrei să arăți că ești. Ea e împreună totdeauna cu nesinceritatea și cu lipsa de smerenie. Și cu acestea nu se poate clădi nimic. Pentru că nu recunoști solul tău real pe care trebuie să clădești, sau că numai Dumnezeu este solul tare pe care poți să clădești trainic.

114. *Legăturile cu cele ale sale* au prefăcut pe soția lui Lot în stîlp de sare. *Legăturile cu cele străine* au lipsit pe Esau de drepturile întîiului născut. *Lașurile voilor proprii* au lăsat casele poporului în pustiu. *Lașul avuțiilor* a omorît pe Izabela. Iar cel ce s-a izbăvit de acestea a aflat cu adevărat cortul iubitor de străini și viața lui Avraam, cel ce s-a înstrăinat. De toate cele pămîntești, care par să ne fie casă statornică de odihnă,

cuvînt și în cunoștința simplă¹¹⁵, acestea ne îndeamnă să ne întoarcem în lume ca mîntuitori de suflete și ca învățători, pentru ca ceea ce am adunat cum se cuvine în port, să risipim în largul mării¹¹⁶.

13) Să ne sîrguim să urmăm nu pilda soției lui Lot, ci pe a lui Lot însuși (Fac. 19). Căci sufletul, întorcîndu-se de unde a ieșit, se va strica asemenea sării și va rămîne nemișcat (nelucrător)^{116 bis}.

14) Fugi de Egipt fără să te întorci. Căci inimile ce s-au întors acolo n-au văzut Ierusalimul, sau pămîntul nepătimirii.

15) E cu putință ca și la început, dacă am părăsit starea de pruncie, adică cele ale noastre, și ne-am curățit cu desăvîrșire, să ne întoarcem spre ele cu folos, cu scopul ca, după ce ne-am mîntuit pe noi, să mîntuim și pe alții oarecare. Totuși chiar și Moise, văzătorul-de-Dumnezeu, trimis fiind spre mîntuirea neamului său, a avut de îndurat multe primejdii în Egipt, sau în întunecimile lumii.

trebuie să ne desprindem, ca să aflăm odihna veșnică în cortul lui Avraam, cel ce s-a înstrăinat de locul lui de baștină.

115. *Cunoștință simplă* e cunoștința neînsoțită de pilda vieții și deci fără putere să schimbe în bine pe cei ce o ascultă.

116. «Observă că nu s-a întîmplat o întoarcere spre lucruri, ci numai cugetarea a pluit spre rațiunile lucrurilor. De aceea s-a și osîndit. Căci nu în Egipt, ci în locurile din jurul Egiptului a coborît mintea poporului». Scolia din ed. 1970 adaugă: «Așa și tu, călugăre, să nu crezi că te-ai înstrăinat, cînd șezînd în munte și în mînăstire, îți lași cugetarea să rătăcească și mintea să se împletească cu lucrurile nefolositoare ale vieții și cu plăcerile și cu împătimirea de lume; ci odihnește-te întru pomenirea lui Dumnezeu».

116 bis. Sufletul nemișcat sau nelucrător e sufletul mort, împietrit ca și soția lui Lot, incapabil de viață, incapabil să se preschimbe spre mai bine, incapabil să înainteze spre trepte mai înalte. Sarea în care s-a prefăcut soția lui Lot, n-avea nici măcar puterea să dea gust bucatelor, devenind stîlp cu totul neroditor și încremenit. Numai dacă merge înainte, ca Lot, sufletul se mișcă cu adevărat și se desăvîrșește.

16) Bine este să mîhnim pe părinți și nu pe Domnul. Căci Acesta a zidit și a mîntuit; iar aceia adesea i-au pierdut pe cei ce i-au iubit și i-au predat osîndei veșnice.

17) Străin este acela care șade ca unul de altă limbă între cei de limbi străine, întru cunoștință¹¹⁷.

18) Nu ne retragem (din lume), pentru că urîm pe cei ai noștri, sau locurile. Să nu fie! Ci ca să scăpăm de vătămarea ce ne vine de la ei¹¹⁸.

19) Ca în toate celelalte, așa și în aceasta ni s-a făcut învățător Domnul. Căci și El Se arată părăsind adeseori pe părinții Săi după trup. Pentru că auzind pe unii spunîndu-i: «Mama Ta și frații Te caută» (Mt. 12, 47), bunul nostru Învățător îndată ne-a arătat

117. «Străin este acela care, între cei de aceeași limbă, e ca unul de limbă străină, adică, ca unul care are altă limbă și nu aceeași; și e de un grai cu cel de altă limbă și nu cu cel de limba sa. Și șade intru simțire, ceea ce înseamnă că nu se socotește pe sine vrednic să spună ceva altora, sau să vorbească cu alții». *Intru cunoștință* poate însemna și că e conștient că trebuie să rămîna străin, deci că nu trebuie să caute să se înțeleagă cu ceilalți. S-ar părea că se afirmă aci ceva contrar «mărturisirii într-un gînd», adică sobornicității Bisericii. De fapt se afirmă numai o totală adunare în Dumnezeu. Dar în Dumnezeu îi găsește pe toți și se roagă pentru toți. Și dacă toți fac la fel, ei se întîlnesc în Dumnezeu. Sobornicitatea nu se oprește la legăturile orizontale între oameni, ci înaintează la legăturile adânci ale tuturor în Dumnezeu comun, potrivit aceleiași credințe și aceleiași iubiri de Dumnezeu.

118. «Ura este o dispoziție ascunsă, de scîrbă, față de ceva din cele care ne supără. Sau ura este înstrăinarea de ceva neplăcut și întoarcerea de la cei ce ne supără. Retragerea călugărilor de la cele ale lor, nu se face pentru niciunul din aceste motive». Se face aci o fină deosebire între ură și ură. Călugărul — și în general creștinul — nu urăște pe cele ce există ca atare, ci păcatul prin care se alipește cu voință de fapte. Și dat fiind că păcatul slăbește și strîmbă existența, călugărul sau creștinul, urînd păcatul și ferindu-se de el și de prilejurile lui, iubește existența mai mult decît cei ce aprobă păcatele și se lasă prinși în ele, pentru că vrei să apere existența întregă, sau o vrea mereu sporită în Dumnezeu și ferită de strîmbarea și de slăbirea ei prin păcat, sau prin ieșirea egoistă și mândră din legătura cu Dumnezeu, Izvorul vieții.

nouă ura nepătimașă, zicînd : «Mama Mea și frații Mei sînt cei ce fac voia Tatălui Meu cel din ceruri».

20) Să-ți fie ție tată cel ce poate și voiește să se ostenească împreună cu tine în ușurarea sarcinilor păcatelor sale ; maică, străpungerea inimii, care poate să te spele pe tine de întinăciune ; iar frate, cel ce se ostenește împreună cu tine și se întrece cu tine pe drumul ce duce în sus. Agonisește-ți ca soție nedespărțită aducerea aminte de moarte; copiii prea iubiți să-ți fie suspinurile inimii; ca slujitor agonisește-ți trupul tău; iar ca prieteni, Sfintele Puteri, care în vremea ieșirii (sufletului) pot să te ajute, dacă se vor face prietenii tăi. «Acesta e neamul celor ce caută pe Domnul» (Ps. 23,6).

21) Dorul lui Dumnezeu a stins dorul de părinți. Iar cel ce spune că le are pe amîndouă, se amăgește pe sine. Căci s-audă : «Nimeni nu poate sluji la doi stăpîni» și celelalte (Mt. 6, 24)¹¹⁹.

22) N-am venit, zice Domnul, să aduc pace pe pămînt și iubirea părinților față de fii și a fraților față de frații care se hotărăsc să nu-Mi slujească Mie (Mt. 10, 34), ci luptă și sabie ; adică să despart pe iubitorii de Dumnezeu de iubitorii de lume, pe iubitorii de cele materiale de iubitorii de cele nemateriale, pe iubitorii de slavă de cei smeriți la cuget. Căci Domnul Se bucură de împerecherea și de desbinarea ce se naște din iubirea față de El.

23) Ia seama, ia seama, ca nu cumva să ți se facă ție, celui ce iubești împătımirea de ai tăi, toate umplute de apele păcatelor și să te pierzi în potopul iubirii de

119. «De ești mirean, viețuiește între cele din lume. Iar de ești călugăr, petrece în faptele prin care se îmbunătățesc monahii. Căci dacă voiești să viețuiești în cele străine, vei cădea din amîndouă». Nici mireanul nu trebuie deci să-și neglijeze datoriile cele bune pe care le impune viața în lume și în familie.

lume. Să nu te înduioșezi de lacrimile părinților și ale prietenilor. Căci altfel vei plînge veșnic.

24) Cînd te vor înconjura ca niște albine, sau mai bine zis ca niște viespi, rudeniile tale, plîngînd pentru tine, ațintește-ți repede și fără întoarcere ochiul sufletului spre moartea ta și spre faptele tale (cele rele), ca să poți depărta durerea, cu durere¹²⁰.

25) Cei ai noștri, care nu sînt ai noștri¹²¹, ne făgăduiesc să facă toate cele ce ne plac. Dar scopul lor e să ne împiedece în drumul nostru cel prea bun, ca apoi să ne atragă spre scopul lor.

26) Retragerea din locurile noastre să ne fie în părțile cele mai lipsite de mîngîiere, de slavă deșartă și în cele mai smerite. Căci dacă nu, zburăm (din lume) împreună cu patima.

27) Ascunde vița ta de neam bun și acoperă slava ta cea bună, ca să nu te afli arătîndu-te altfel cu gura și altfel în faptele tale¹²².

28) Nimenea nu s-a predat pe sine atît de mult înstrăinării ca acel mare (patriarh) care a auzit: «Ieși din pămîntul tău și din rudenia ta și din casa tatălui tău» (Fac. 12, 1), măcar că l-a chemat într-un pămînt de alt grai și barbar¹²³.

120. «Cel ce voiește cele prea mari nesocotește cele neînsemnate». Alta : «Suportă durerea cu durerea cea folositoare, ca să poți scăpa de durerile deșarte», care nu te mîntuiesc (Pilda celor doi tîlhari).

121. «Părinții după trup sînt ai noștri pentru înrudirea firii; dar nu sînt ai noștri după voință, întrucît nu ajută scopului nostru cinstitor de Dumnezeu».

122. Scolia P.G.: «Ca nu cumva faptele necuvenite să arate minci-noasă vița ta bună trupească». Alta: «Nu te bizui pe noblețea trupească, căci cel trupesc nu primește cele ale Duhului» (I Cor. 2, 14). Ed. 1970 : «Să nu arăți prin chipul din afară, datorită înstrăinării, smerenia călugărească, iar în realitate să ai slava deșartă».

123. «Cînd auzi pe Domnul zicînd : «De nu se va lepăda cineva de toate cele ce sînt cu el, nu este Mie vrednic» (Lc. 14, 33), nu înțelege că

29) Cîte odată Domnul l-a slăvit pe cel ce s-a înstrăinat ca acel mare (patriarh) chiar mai mult decît pe acela. Dar măcar că slava e dată de Dumnezeu, e bine să ne ferim de ea prin pavăza smereniei.

30) Cînd dracii, sau și semenii noștri, ne laudă pentru marea faptă a înstrăinării, să ne ducem cu gîndul la Cel ce pentru noi S-a înstrăinat, coborînd din cer pe pămînt, și ne vom afla pe noi neputînd împlini deplin această faptă în veacul veacului.

31) Cumplită e împătımirea de vreunul din ai noștri, sau și de vreun străin. Căci ea poate să ne atragă în lume și să stingă cu desăvîrșire focul căinței (străpunerii) noastre.

32) Precum e cu neputință unui ochi să privească spre cer, iar altuia spre pămînt, tot așa este cu neputință să nu se primejduiască cu sufletul cel ce nu s-a înstrăinat cu gîndul și cu trupul de toate cele ce sînt ale sale și nu ale sale.

33) Cu multă osteneală și durere se înstăpînește în noi obișnuința cea bună și bine așezată. Dar ceea ce dobîndim cu multă osteneală se poate pierde într-o clipită de vreme. Căci «obiceiurile bune sînt stricate de convorbirile rele» (I Cor. 15, 33), lumești și nelumești¹²⁴.

e vorba numai de bani, ci și de toate lucrurile păcatului. Căci «nimenea, zice, slujind în oaste, nu rămîne împletit cu lucrurile vieții» (II Tim. 2, 4). Pentru că cel ce voiește să biruiască patimile, rămînînd împletit cu ele, e asemenea celui ce încearcă să stingă focul cu pleava». Desigur, cel ce începe lupta cu patimile, nu e încă cu totul curat de ele. Dar nu e ca cel ce pe jumătate le aprobă, iar pe jumătate luptă împotriva lor. Aceasta înseamnă «împletirea» cu ele.

124. «*Convorbiri lumești* a numit pe cele ale lumii; iar *nelumești*, pe cele rele și păgubitoare ale celor ce fug de lume».

34) Cine umblă, după lepădarea sa (de lume), cu cei din lume, sau se află aproape de ei, fără îndoială sau va cădea în cursele lor, sau își va întina inima prin gândul la ei, sau neîntinînd-o, prin faptul că va osîndi pe cei întinați se va întina și el.

DESPRE VISURILE CARE URMEAZĂ PE ÎNCEPĂTORI

35) E cu neputință de ascuns faptul că înțelesul cunoștinței noastre e cu totul nedesăvîrșit și plin de toată neștiința. Așa cum gîtlejul deosebește mîncările, auzul înțelesurile, iar soarele vedește slăbiciunea ochilor, tot așa cuvintele dau pe față neștiința sufletului. Dar legea iubirii ne silește și spre cele mai presus de putere. De aceea socotesc (căci nu mă pot hotărî sigur) că după cuvintele despre înstrăinare, sau mai degrabă odată cu ele, e bine să spun ceva și despre visuri, ca să știm ceva și despre această viclenie a celor vicleni.

36) Visul este mișcarea minții în vremea nemișcării trupului¹²⁵.

37) Nălucirea este amăgirea ochilor cînd doarme cugetarea. Nălucirea este ieșirea minții, cînd trupul veghează. Nălucirea este o vedere a ceva fără ipostas (suport, obiect)¹²⁶.

125. Scolia aceasta este după Vasile cel Mare : «Așa să înțelegi deosebirea între vedere și vis. Vederea este ceea ce se vede în vis aproape ca prin simțuri, iar visul e ceea ce se nălucește (se imaginează) în somn. Deci *nemișcare* numește aci liniștirea. Căci mișcarea înțelegîndu-se în șase feluri, adică a nașterii, a stricării, a creșterii, a schimbării, a micșorării și a mutării din loc, trupul nu se arată lipsit de niciuna din acestea. El dormind, mai degrabă se mișcă; și mișcîndu-se e nemișcat. În cea dintîi se află prin fire; pe a doua o pătimeste».

126. Se dă ca scolie cap. 38—39 din *Suta de capete a lui Diadoh al Foticeii*, «Filocalia», voi. I, p. 349—350.

38) Pricina pentru care, după cele de mai înainte, am voit să vorbim despre visuri este vădită. Când părăsind pentru Domnul casele și rudeniile noastre, ne vindem pe noi străinătății pentru dragostea lui Hristos, dracii încearcă să ne turbure prin visuri, arătându-ne rudeniile noastre fie plîngînd, fie murînd, fie închise, fie strîmțorate pentru noi. Deci cel ce crede visurilor este asemenea celui ce aleargă după umbra sa și încearcă să o prindă.

39) Dracii slavei deșarte sînt în visuri prooroci. Ei închipuiesc ca niște vicleni cele viitoare și ni le vestesc mai dinainte. Împlinindu-se vedeniile ne minunăm și ne înălțăm gîndul ca și cînd am avea darul preștiinței.

40) În cei ce ascultă de dracul acesta, el s-a făcut adeseori prooroc. Iar față de cei ce-l disprețuiesc, el pururea minte. Căci fiind duh, el vede cele din lăuntru aerului acesta și cunoscînd pe cineva că moare, proorocște prin visuri celor mai ușurei la minte.

41) Dracii nu știu nimic din cele viitoare, dintr-o cunoștință de mai dinainte. Căci și doftorii pot să ne spună moartea de mai înainte.

42) Ei se prefac adeseori în îngeri de lumină și în chipuri de mucenici și ne arată pe aceia venind la noi, în visuri¹²⁷. Iar cînd ne deșteptăm, ne scufundă în mîndrie și bucurie.

43) Dar aceasta să-ți fie semnul înșelăciunii. Căci îngerii ne arată osînde și judecăți și despărțiri. Iar odată treziți ne fac să tremurăm și să ne întristăm.

44) Cînd începem să credem în vis dracilor, ei își bat joc de noi și cînd sîntem treji. Cel ce crede visurilor e cu totul necercat. Iar cel ce nu crede nici unora, e filozof.

127. Același lucru se întîmplă în spiritism.

45) Crede numai celor ce-ți vestesc ție osîndă veșnică și judecată. Dar dacă acestea îți pricinuiesc deznădejdea, și ele sînt de la dracul.

Iată a treia treaptă deopotrivă la număr cu Treimea. Cel ce a pășit pe ea, să nu caute la dreapta sau la stînga.

CUVÎNTUL IV

Despre fericita și pururea pomenita ascultare

1) Cuvîntul nostru înaintînd cu bună rînduială, a ajuns la luptătorii și atleții lui Hristos. Cu adevărat oricărui rod îi premerge floarea și oricărei ascultări, înstrăinarea, fie a trupului, fie a sufletului. Căci cu aceste două virtuți, ca și cu două aripi de aur, urcă la cer fără preget sufletul cuvios. Poate despre el a cîntat un oarecare purtător de Duh : «Cine îmi va da aripi ca unei porumbițe și voi zbura prin smerenie ?» (Ps. 54, 6)^{127 bis}.

2) Nu vom trece cu vederea să facem vădită prin cuvînt, dacă voiți, înfățișarea acestor viteji luptători: cum țin pavăza credinței în Dumnezeu și în Susținătorul credinței, respingînd prin ea, așa zicînd, tot gîndul necredinței, sau al strămutării; cum întind necontenit sabia duhului, omorînd toată voia lor ce se apropie de ei; cum, îmbrăcați în platoșele de fier ale răbdării și ale blîndeții, resping prin ele toată ocară și înțepătura și săgeata cuvîntului. Dar ei au și coiful mîntuirii, acoperămîntul întîistătorului prin rugăciune. Și nu

127 bis. Sînt cele trei etape principale ale urcușului duhovnicesc : făptuirea (curățirea de patimi și dobîndirea virtuților), contemplarea (vederea duhovnicească) și desăvîrșirea.

stau cu picioarele lipite, ci pe unul îl întind spre slujire, iar pe celălalt îl au nemișcat în rugăciune¹²⁸.

3) Ascultarea stă în a-și tăgădui cineva cu desăvîrșire sufletul său, fapt arătat în chip vădit prin trup¹²⁹. Sau poate, dimpotrivă: ascultarea este omorîrea mădularelor printr-o cugetare vie¹³⁰. Ascultarea este mișcare de neînțeles, moarte de bună voie, viață neiscoditoare¹³¹, primirea primejdiei fără grijă¹³², răspuns

128. Unesc rugăciunea cu slujirea. Prin slujire sînt în mișcare, prin rugăciune stau nemișcați, uniți cu Dumnezeu. E rugăciunea neîncetată.

129. Scolia din ed. 1970, care orînduiește altfel pe cea din P.G. : «Prin tăgăduirea sufletului înțelege faptul de a-și lăsa cineva voile sale naturale, după cuvîntul: «De voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine» și cele următoare. Căci cele contrare firii, chiar de le-ar lăsa, nu ar lăsa nimic pentru Dumnezeu ; căci nu sînt ale lui. Dar cel ce le lasă pe cele naturale, se tăgăduiește pe sine însuși». Scolia în P.G. : «Ascultarea este a celui ce este capabil de ea, nu supunerea celui ce nu este (capabil). Căci nu vom numi ființa nerațională *ascultătoare* sau *neascultătoare*. Deci nu e vorba de o desființare a sufletului, ci de o punere a lui în mîna lui Dumnezeu. Ascultarea e moarte a morții și afirmare a vieții, afirmarea spiritului față de trup, pentru a opri trupul de la moartea veșnică. Și nu e vorba nici numai de o renunțare la voile rele, ci de o predare a voii celei bune, adică a voii peste tot în mîna lui Dumnezeu ; e o predare rațională, pentru eliberarea de patimă, o renunțare la existența egoistă în izolare, prin acordul ei cu rațiunea lui Dumnezeu. Această predare lui Dumnezeu a voilor proprii o arată cineva prin faptele manifestate în trupul său, împlinind numai acele fapte prin trup care sînt plăcute lui Dumnezeu.

130. Numai o cugetare puternică, sau o conștiință vie poate înfrîna faptele manifestate prin trup. Această *omorare* a mișcărilor neînfrîmate din mădularele trupului coincide cu o mare putere a duhului.

131. *Mișcare de neînțeles*, căci pare contrară rațiunii; *moarte de bună voie*, căci coexistă continuu cu voia, spre deosebire de moartea fizică, care odată ce se produce, nu mai e cu puțință o manifestare a voii prin trup; ca atare e un suprem act continuu de voință. *Viață în simplitate* e cea fără complexități și întrebări inutile care o micșorează ca trăire din iubire.

132. «Nu vorbește de primejdia sufletului, ci de a trupului, pe care o suportă cel ce ascultă, din vreo întîmplare, fie că ar călători pe mare, fie că ar cădea între tîlhari; și astfel moare de o moarte care nu-i pricinuieste

necăutat în fața lui Dumnezeu, netemere de moarte, neprimejdioasa plutire pe marea vieții, călătorie în somn¹³³.

4) Ascultarea este mormînt al voinței și înviere a smereniei¹³⁴. Nu se împotrivesc mortul și nu alege între cele bune și între cele părute rele. Căci cel ce și-a omorît sufletul din evlavie va răspunde pentru toate¹³⁵. Ascultarea este lepădarea judecății proprii din bogăția judecății¹³⁶.

5) Începutul omorîrii mădularelor trupului și a voci sufletului se face cu durere. Mijlocul e cînd cu durere, cînd fără durere. Iar sfîrșitul se arată în ne-

grijă, știind bine că moartea din întîmplare îi este o mărturie și împlinește ascultarea fără să aleagă ce are să asculte și ce nu».

133. Toate răspunderile sînt aruncate asupra povățuitorului sufletesc rînduit de Dumnezeu. Cel ce ascultă are o singură răspundere : să asculte de acela. Prin el ascultă pe Dumnezeu, ale Cărui voi i se fac concrete și i se tălmăcesc prin povățuitor. De aceea, nu are grijă ce să răspundă lui Dumnezeu la judecată, plutește pe marea vieții fără primejduirea sufletului, iar de primejdia trupului și chiar de moarte nu se teme. Călătorește ca un copil care doarme în vreme ce e purtat în brațe de tatăl său. Mai bine zis toate le vede bine, căci nu vede nici o primejdie. La baza tuturor acestor fapte de non-voire proprie, e însă o mare și continuă voire sau hotărîre, de a învinge cu tărie orice greutate, de a înfrunta chiar și moartea pentru a împlini de bună voie voile lui Dumnezeu, concretizate în voile întîistătorului; și o lumină fundamentală : că cel ce poruncește reprezintă pe Dumnezeu și că mîntuirea sa constă în împlinirea vocii aceluia ca voia lui Dumnezeu. Scolia din ed. 1970 zice : «Sau calea fără oboseală și frămîntare spre virtute. Căci cel ce s-a predat pe sine întîistătorului și și-a pus sufletul în mîna lui, s-a izbăvit de orice grijă și e ca și cînd ar dormi».

134. În fiecare clipă moare individul care caută să facă voile sale și învie persoana, sau omul nou, prin puntea comuniunii ce o aruncă spre cel ce reprezintă pe Dumnezeu.

135. «Mai bine zis întîistătorul lui. Căci acesta, odată ce a primit voia celui ascultător și și-a făcut așa zicînd sufletul lui fără voință și mort (solia P.G. : «și numai că nu l-a omorît»), va răspunde el însuși pentru acela».

136. «Lepădarea judecății (a discernămîntului, a alegerii proprii), stă în a asculta pe cele ce par rele, ca bune, precum Avraam împlinind po-

mişcare și în nesimțirea durerii. Acest fericit mort viu numai atunci se simte suferind osteneală și durere, când se vede pe sine făcînd voia sa, temîndu-se de povara judecății sale¹³⁷.

6) Toți cîți ați pornit să vă dezbrăcați pentru stadionul mărturisirii înțelegătoare¹³⁸; toți cîți voiți să luați jugul lui Hristos pe grumazul vostru; toți cîți căutați să puneți sarcina voastră pe grumazul altuia; toți cîți vă grăbiți să vă înscrieți cu voia voastră cîștigurile (de pe urma nevoițelor) și voiți ca în schimbul lor să vi se scrie libertatea; toți cîți străbateți marea aceasta uriașă, plutind înălțați pe umerii altora, cunoașteți că ați pornit să străbateți un drum scurt și aspru, avînd pe el puțința unei singure rătăcirii: ea se numește rînduiala de sine (ideoritmia). Cel ce a lepădat-o cu totul pe aceasta în alegerea celor ce i se par bune și duhovnicești și plăcute lui Dumnezeu a ajuns la țintă, înainte de a fi pornit la drum¹³⁹. Căci ascultă

runca de a junghia pe fiul său, și-a îmbogățit fără să judece ascultarea pe care o avea de la început». Ascultarea de Dumnezeu vine din bogăția înțelegerii adevărate a ceea ce trebuie făcut pentru propria realizare și îmbogățește această înțelegere prin experiența continuă ce o face cel ce ascultă despre propășirea sa în eliberarea de mîndrie.

137. «Virtuțile și păcatele fac mintea oarbă (nesimțitoare *n.tr.*). Cele dinții, ca să nu vadă păcatele (să nu simtă ispitele lor și să nu vadă păcatele altora *n.tr.*); cele de al doilea, ca să nu vadă virtuțile». Deci numai omul care luptă pentru virtuți, dar n-a scăpat cu totul de păcate, adică începătorul și cel de lamijloc, simte durerea, pentru că se teme deosînda veșnică.

138. Mărturisirea înțelegătoare e cea făcută nu cu gura, ci cu faptele și cu mintea. «Stadionul mărturisirii înțelegătoare e locuirea fraților împreună, după marea Vasile care zice: «Stadionul luptei și buna-mireasmă a înaintării și a deprinderii neîncetate și gîndirea la poruncile Domnului, sînt locuirea fraților la un loc».

139. «Ascultător este omul care a respins rînduiala de sine și urmează învățătorului. El se află în faptele celor desăvirșiți chiar dacă n-a călătorit prin ele. Deoarece vicleanul obișnuiește să tulbure pe cei în ascultare și să disprețuiască osteneala lor ca a unora ce n-au nici post, nici nevoiță,

tarea stă în a nu crede sieși în cele bune, pînă la sfîrșitul vieții.

7) Avînd de gînd să ne plecăm grumazul în Domnul și să credem altuia, în scopul smeritei cugetări sau al mîntuirii de la Domnul, înainte de intrare (în stadion), dacă se află în noi vreo neîncredere și vreun gînd (de îndoială), să cercetăm pe întîistătător și să-l judecăm și, ca să zic așa, să-l cercăm, ca nu cumva încredințîndu-ne corăbierului ca unui cîrmaci și celui pătimaș ca unuia fără patimi și mării ca portului, să ne pricinuim un naufragiu sigur. Iar după intrarea în stadionul evlaviei și al supunerii, să nu mai judecăm pe povățuitorul cel bun al luptei noastre în nici o privință, chiar dacă am vedea în el ca într-un om unele ușoare greșeli. Căci de nu, judecîndu-l, la nimic nu ne va folosi supunerea ¹⁴⁰.

8) E de toată trebuința ca cei ce voiesc să aibă pururea o credință neîndoielnică în povățuitorii lor, să păstreze biruințele lor pururea pomenite și neșterse în inima lor, ca atunci cînd dracii le vor semăna necredința față de ei, să le închidă gura cu cele păstrate în amintirea lor. Căci pe cît înflorește credința în inimă, pe atîta se silește și trupul în slujire. Dar cînd se poticnește de necredință, cade: «Că tot ce nu e din credință, e păcat» (Rom. 14, 20).

9) Cînd gîndul tău te sfătuiește să judeci, sau să osîndești pe întîistătător, sari ca din curvie. Să nu dai șarpelui îngăduință : nici loc, nici intrare, nici început.

nici rugăciune curată, nici celelalte, care sînt ale celor ce se liniștesc, părintele acesta zice că acestea nu sînt nimic față de ascultarea cea adevărată. Căci ea ține locul acelora și-l face pe ascultător să fie în mijlocul lor, chiar înainte de a veni acolo prin ele».

140. «Căci cel ce judecă și ține seama de toate amănuntele disprețuiește. Iar cel ce disprețuiește nesocotește, apoi nici nu mai ascultă. Sau chiar dacă nu cade în neascultare, nu împlinește cu credință ceea ce i s-a poruncit». «Iar tot ce nu este din credință este păcat», după Apostolul.

Zi către balaurul acesta : o, înșelătorule, nu eu am primit să fac judecata povățuitorului meu, ci el pe a mea. Nu eu am fost făcut judecător al lui, ci el al meu.

10) Părinții numesc cîntarea, armă; rugăciunea, zid; lacrima neprihănită, baie. Iar fericita ascultare au socotit-o mărturisire (mucenicie)¹⁴¹, fără de care nimenea din cei împătimiți nu va vedea pe Domnul¹⁴².

11) Cel ce se supune dă el însuși o hotărîre în privința sa. Căci dacă ascultă în chip desăvîrșit pentru Domnul, chiar dacă nu i se va părea că o face în chip desăvîrșit, s-a izbăvit de osînda sa. Iar dacă își împlinește voia lui în anumite lucruri, chiar dacă i se pare că ascultă, își poartă povara el însuși¹⁴³. Dacă întîlnește-

141. «Căci nu numai cei ce au primit moartea pentru Hristos sînt martiri (martori *n.tr.*), ci și cei ce mor pentru păzirea poruncilor Lui».

142. «E de întrebare cum fără ascultare, nimeni nu va vedea pe Domnul? Căci ce? Maria Egipteanca și alți oarecare, care nu s-au supus cuiva, nu vor vedea pe Domnul? Dar zicem că nu vorbește numai despre supunerea trupească, ci și despre cea sufletească. Căci nu vom afla pe niciunul dintre sfinți care nu și-a supus trupul Duhului. Deci e vădit că cel ce nu are pe cea sufletească împreună cu cea trupească, nu va vedea pe Domnul. Căci mulți supunîndu-se părinților trupești, și-au robit sufletul plăcerilor. De aceea nu au folosit nimic din această supunere. Deci trebuie să dobîndească împreună cu supunerea trupească și pe cea sufletească, pentru ca să se facă nepătimași. Căci rămînînd pătimași, nu vor vedea pe Domnul». Domnul este nepătimitor, și numai cei ce se înrudesc în aceasta cu El, îl pot vedea sau simți.

143. Cel ce se supune, se judecă și se osîndește pe sine ca neputînd, din pricina păcătoșeniei, să înțeleagă și să împlinească cum se cuvine prin el însuși voia lui Dumnezeu. Iar judecîndu-se pe sine, se izbăvește de judecata lui Dumnezeu.

Scolia ed. 1970 : «Cel ce împlinește ascultarea cu conștiința curată și nu face nimic după voia sa, iar dacă din neștiință și uitare îi va lipsi ceva din cele datorate, și de aceea pare celor ce privesc simplu din afară ca vrednic de judecată, el totuși nu e osîndit de Dumnezeu. Iar dacă se silește să înțeleagă poruncile după voia lui și să le împlinească după plăcerea lui, deși pare oamenilor că ascultă în chip desăvîrșit, el se osîndește de Dumnezeu, că a împlinit plăcerea sa». Făcînd voia lui, își poartă povara lui.

tătorul nu încetează să-l mustre, bine face. Iar dacă tace, nu am ce spune¹⁴⁴.

12) Cei ce se supun cu simplitate în Domnul străbat drumul cel bun, nemișcînd în ei, prin iscodire de amănunte, viclenia dracilor¹⁴⁵.

13) Înainte de toate să ne mărturisim bunului și singurului nostru judecător. Iar dacă el poruncește, să ne mărturisim și tuturor. Căci ranele descoperite nu se vor mări, ci se vor tămădui¹⁴⁶.

DESPRE TÎLHARUL POCĂIT

14) Mergînd eu într-o mînăstire de obște, am văzut judecata înfricoșată a unui bun judecător și păstor. Căci aflîndu-mă eu acolo, s-a întîmplat ca unul dintr-o ceată de tîlhari să intre în viața călugărească.

144. «Prin cuvintele : «Nu am ce spune», face comună abaterea ucenicului nesupus și a povățuitorului care nu-l mustră, arătîndu-se prin aceasta că și înfîistătătorul e răspunzător. Căci cel care nu spune celui supus lui greșelile, se va osîndi ca și cînd el însuși le-a făcut».

145. «Nu se îngăduie celui ce ascultă cu recunoștință să supună vorbe multe faptele păstorului. Căci în acest caz, dracii cei răi care stîrnesc cugetarea la gînduri iscoditoare, îl sfătuiesc cu viclenie să facă drumul simplu, în chip sucit». Întrebările, analizele, căutările de contraziceri în sfaturile date lui spre a împlini binele, sînt tot felul de pretexte, de aminare, sau de refuz a împlinirii lor. Binele e simplu și se vede cu mintea simplă. Cea sucită îl acoperă prin tot felul de complicări iscodite.

146. Scolie în trad. Veniamin Costache, privind mărturisirea: «Mărturisirea păcatelor e ca o arătare a bolilor trupești. Deci precum bolile trupești nu le descoperă oamenii tuturor, nici fiecăruia, așa și mărturisirea păcatelor trebuie să se facă înaintea celor ce le pot tămădui. Căci s-a scris: «Voi cei tari purtați neputințele celor slabi» (Rom. 15, 1). Iar a le purta înseamnă a le ridica și tămădui, după cum s-a scris : «Că El neputințele noastre le-a luat și boalele noastre le-a purtat» (Is. 53, 4). Nu pentru că le-a luat în Sine, ci pentru că pe cei ce pătimeau i-a tămăduit». Avem aci un temei pentru mărturisirea la duhovnic și nu în fața unei mulțimi, sau a oricui care se va sminti sau va judeca cu neînțelegere păcatele celor ce le-au mărturisit în fața sa.

Acestuia acel prea bun doftor și păstor i-a poruncit să se bucure șapte zile de toată odihna, spre a vedea numai dinafară viețuirea din acel loc. După a șaptea zi, chemându-l păstorul, deosebit, l-a întrebat dacă îi place să locuiască împreună cu ei. Și după ce l-a văzut pe el învoindu-se cu toată sinceritatea, l-a întrebat iarăși ce lucru necuvenit a făcut în lume. Și când l-a văzut mărturisind cu cuvîntul toate cu hotărîre, iarăși a zis încercîndu-l: «Voiesc să descoperi acestea în fața întregii frății». Iar acela urînd cu adevărat păcatul său, călcînd peste toată rușinea, a făgăduit fără șovăială. «Dacă voiești, a zis, chiar și în mijlocul cetății lui Alexandru» (În Alexandria).

Apoi păstorul a adunat în biserică pe toți păstorii săi, 230 la număr. Și săvîrșindu-se dumnezeiasca Liturghie (căci era duminică), după citirea Evangheliei a dus înăuntru pe acel osîndit fără prihană, tras de oarecare frați și lovit cu măsură, cu mîinile legate la spate și îmbrăcat în sac de păr și avînd cenușă pe cap, încît la însăși vederea lui toți s-au înspăimîntat și au început îndată să strige plîngînd, că nu știa nimeni ce s-a întîmplat, apoi cînd a ajuns aproape de ușile bisericii, a grăit către el acea sfîntă căpetenie, judecător de-oameni-iubitor: «Oprește-te, că ești nevrednic sa intri aci!»

Înspăimîntat de glasul păstorului ce răsunase către el din altar (căci credea, după cum pe urmă cu jurăminte m-a încredințat, că nu auzea glas de om, ci de tunet), căzu îndată pe fața sa, cutremurat și scuturat în întregime de frică. Ci zăcînd jos și udînd pămîntul cu lacrimi, i se porunci iarăși de către minunatul doftor, care lucra prin toate mîntuirea lui și dădea tuturor chip de mîntuire și de smerenie vădită, să spună toate cele făcute de el, după felul lor, în fața tuturor. Iar acela mărturisi cu frică toate una cîte una, înspăimîntînd auzul tuturor: nu numai păcatele trupești

cele protivnice firii și cele după fire, cu făpturile cuvântătoare și cu cele necuvântătoare, ci și vrăjitoriile, uciderile și celelalte, care nu e îngăduit a le auzi sau a le preda scrisului. După ce le-a mărturisit, i s-a poruncit să fie tuns și să fie socotit între frați.

15) Iar eu minunându-mă de înțelepciunea acestui cuvios, l-am întrebat în deosebi, pentru ce a făcut un lucru străin ca acesta ? Iar acest doftor adevărat a răspuns : «Pentru acestea două: Întîi, ca pe cel ce s-a mărturisit să-l scap prin rușinea de acum de cea viitoare. Iar aceasta s-a și întîmplat, căci nu s-a sculat, frate Ioane, de la pămînt, pînă ce n-a dobîndit iertarea de toate. Și să o crezi aceasta. Căci unul dintre frații aflați acolo a îndrăznit să-mi spună: «Am văzut pe cineva ținînd o hîrtie scrisă și o trestie (un condei) ; și cînd cel ce zăcea jos își spunea un păcat, acela îl ștergea cu trestia». Și pe drept cuvînt. «Căci am spus, zice, fărădelegea mea Domnului și mi-a iertat nelegiuirea inimii mele» (Ps. 31, 6). Iar al doilea, pentru că am pe unii care au greșeli nemărturisite și prin aceasta îi îndemn și pe aceia la mărturisire, fără de care nimenea nu va dobîndi iertare».

16) Și multe alte minunate și vrednice de amintire am văzut la acel pururea pomenit păstor și în obștea lui, din care voiu încerca să vă fac cunoscute pe cele mai multe. Căci am rămas nu puțină vreme la ei, urmărind viețuirea lor și minunându-mă mult de ea, cum acei pămîntești urmau pilda celor cerești. O legătură de nedesfăcut a iubirii îi lega și ceea ce e și mai minunat este că erau izbăviți de toată îndrăzneala și grăirea deșartă. Se nevoiau înainte de toate în a nu răni conștiința vreunui frate în vreo privință¹⁴⁷. Iar dacă se

147. Scolia ed. 1970: «Prin multe fapte se rănește conștiința fratelui: prin disprețuire, prin nesocotire necugetată, prin ținerea de minte a răului și prin cele ce răsar din acestea».

arăta careva cu ură față de alții, păstorul îl închidea pe acesta în mînăstirea cea despărțită ca pe un osîndit. Odată prea cuviosul porunci să fie alungat îndată unul dintre frați care a bîrfit către el pe aproapele său, neîngăduind să se afle în mînăstire diavol văzut și nevăzut.

Am văzut la acei cuvioși lucruri cu adevărat folositoare și minunate. Era o frățime după Domnul adunată și legată, avînd și lucrarea minunată și contemplația (vederea) lui Dumnezeu. Așa de mult se deprindeau să se sîrguiască în faptele dumnezeiești, că aproape nu aveau nevoie de îndemnul întîistătătorului, și unii pe alții se trezeau spre vegherea dumnezeiască. Căci erau între ei rînduite niște sfinte și dumnezeiești nevoițe, bine gîndite și statornicite. De aceea, de se întîmpla vreodată ca vreunul dintre ei să înceapă, cînd nu era întîistătătorul de față, să bîrfească, sau să osîndească, sau peste tot să grăiască în deșert¹⁴⁸, prin vreun semn care scăpa nevăzut altora, vreun alt frate atrăgîndu-i luare aminte, îl făcea să tacă. Iar dacă acela nu se simțea, poate, cel ce-i atrăgea luare aminte, punînd metanie, pleca¹⁴⁹. Iar dacă aveau nevoie să spună

148. Totul se petrecea cu o mare delicatețe, fără jignirea celui ce trebuia îndreptat.

149. «întrebarea Marelui Vasile : Pînă la ce cuvinte ajunge *vorbirea deșartă?*» Răspuns: «În general, tot cuvîntul care nu folosește la trebuința ce o avem de Domnul, este deșert, și primejdia acestui cuvînt este de așa fel, că chiar dacă e bine ceea ce se spune, dar nu folosește la zidire, cel ce l-a grăit nu are primejdia în bunătatea cuvîntului, ci în faptul de a nu-l folosi spre zidire. El atunci întristează pe Duhul Sfînt» (Ef. 4, 29—30). Al aceluiași : «Ce este *cuvîntul deșert ?*» Răspuns : «Mărturisirea credinței lipsită de fapte. Cînd cineva crede și mărturisește pe Hristos, dar nu face ceea ce a poruncit El. Mai este și alt cuvînt deșert: Cînd cineva mărturisește, dar nu se îndreptează, cînd zice că se pocăiește, dar iarăși păcătuiește. Dar și bîrfirea e cuvînt deșert ; și cînd cineva aude pe bîrfitor, dar tace. Căci și cel ce nu mustră cu curaj, bîrfește. Pentru că ceea ce spune acela nu are temelie. Și cel ce născocoște min-

ceva, le era îngăduită, la nesfârșit și neîncetat, aducerea aminte de moarte și gândul la judecata veșnică.

17) Nu voi trece sub tăcere dintre cele văzute acolo nici biruința minunată a bucătarului. Văzîndu-l pururea cu mintea adunată în slujirea lui și cu lacrimi, l-am rugat să-mi spună cum s-a învrednicit de un astfel de har. Iar el, silit de mine a răspuns : «Nu m-am gândit niciodată că slujesc oamenilor, ci lui Dumnezeu. Și socotindu-mă nevrednic de orice liniște, am totdeauna în amintire vederea focului văpăii viitoare».

18) Să auzim de o altă izbîndă minunată a lor. Ei nu se opresc nici la trapeză din lucrarea minții, ci printr-o obișnuință vrednică de însemnat și printr-o aplecare neînțeleasă își aduceau fericiți aminte de rugăciunea din suflet. Dar nu se arătau făcînd aceasta numai în trapeză, ci și în orice întîlnire și adunare a lor. Iar dacă vreunul din ei suferea vreo cădere, primea cele mai multe rugăminți de la frați să le lase lor grija și răspunderea pentru aceasta în fața păstorului și să primească ei certare de la acela. Pentru aceasta păstorul cel mare, cunoscînd lucrarea ucenicilor, dădea certări mai mici, ca unul ce știa că cel certat nu-i atît de vinovat; ba nici nu mai căuta pe cel ce căzuse cu adevărat în greșeală¹⁵⁰.

ciuna, vorbește în deșert, pentru că istorisește ceea ce nu s-a petrecut sau nu s-a văzut. Dar și cel ce învață să se facă bine, dar el nu face, vorbește în deșert».

150. «Din Marele Vasile despre a nu ascunde păcatele fraților, sau cele proprii. Tot păcatul trebuie făcut cunoscut întîistătorului, fie de către cel ce a păcătuit însuși, fie de către cei ce-l cunosc împreună cu acela, dacă nu-l pot tămădui ei înșiși după porunca Domnului. Căci păcatul nespus este boală tănuită în suflet. Nu vom numi binefăcător pe cel ce încuie cele stricătioase în trup, ci mai degrabă pe cel ce le scoate prin durere și asprime la arătare, ca fie prin vomitare, să arunce ceea ce vatămă, fie prin descoperirea bolii să facă cunoscut chipul tămăduirii. Tot așa e vădit că a ascunde păcatul înseamnă a pricinui celui bolnav moartea. «Căci păcatul este boldul morții» (Rom. 6, 25), zice apostolul.

Unde se pomeneau la dînșii grăire deșartă sau glume ? Iar dacă vreunul dintre ei ar fi început vreo cearță cu aproapele, trecînd altul și făcînd metanie, risipea mînia. Și dacă-i simțea că vor ține minte răul, vesteia îndată celui ce rînduia cele de al doilea după întîstătător și-i făcea să se împace unul cu altul înainte de apusul soarelui. Iar dacă se învîrtoșau, fie că erau pedepsiți să nu se împărtășească de hrană pînă la împăcare, fie că erau izgoniți din mînăstire.

Iar această rînduială vrednică de laudă era păzită la ei cu grijă și nu în deșert, căci aducea și arăta multe roade. Căci mulți dintre cuvioșii aceia s-au dovedit făptuitori și văzători avînd darul deosebirii (al dreptei socoteli și al smeritei cugetări). Și se putea vedea la ei o priveliște cutremurătoare și de măreție îngerească. Se puteau vedea oameni de mare venerație și sfințenie, petrecînd în ascultare ca niște copii și avînd ca cea mai mare laudă smerenia lor.

19) Am văzut acolo bărbați trăind în ascultare de vreo cincizeci de ani. Pe aceștia i-am rugat să mă învețe ce mîngîieri au aflat din atîta osteneală. Unii dintre ei spuneau că au aflat adîncul (abisul) smereniei, prin care alungă de la ei tot războiul. Alții spuneau că au dobîndit desăvîrșita nesimțire și lipsa de durere la bîrfeli și sudalme.

Am văzut pe alții din acei pururea pomeniți veniți acolo în căruntețe și cu chip îngeresc după dobîndirea nerăutății și a simplității celei duhovnicești și întărite cu voința; n-am văzut vreunul fără judecată și neînțelept, ca bătrînii din lume pe care oamenii sînt obiș-

Mustările cu curaj sînt de aceea mai bune decît prietenia ascunsă. Nici să nu ascundă unul păcatul altuia. În primul caz, unul se face ucigaș al fratelui; în al doilea, fiecare se face ucigaș al său. Căci cel ce nu se tîmăduiește pe sine, zice, prin faptele sale, este frate al celui ce se vatămă pe sine».

nuiți să-i socotească smintiți. Ci pe toți, blînzi în cele din afară, luminoși, neprefăcuți și nemeșteșugiți, fără nimic plăsmuit, nici în cuvînt, nici în purtări, lucru care nu se află la mulți; iar în cele dinăuntru respirînd cu sufletul pe Dumnezeu și privind pe întîistătorul ca niște copii nevinovați și avînd ochiul minții îndrăzneț și tare față de draci și de patimi.

20) Dar nu-mi ajunge timpul vieții, o, sfîntită căpetenie și iubitoare de Dumnezeu adunare, să povestesc virtuțile acelor fericiți și viețuirea lor asemenea celei cerești. Totuși mai bine este să înfrumusețăm cuvîntul nostru către voi și să vă trezim la rîvna de Dumnezeu iubitoare cu sudorile ostenelilor lor, decît cu îndemnurile noastre neputincioase. Căci «fără nici o îndoială, ceea ce e mai mic se împodobește cu ceea ce e mai mare» (Evr. 7, 7). Dar vă rog să nu cugetați că vă scriu ceva plăsmuit de mine. Căci e un obicei al necredinței să caute să zădărnicească folosul.

DESPRE ISIDOR

21) Dar să ne întoarcem iarăși la cele spuse mai înainte. Un bărbat oarecare cu numele Isidor, de neam boieresc din Alexandria, s-a retras din lume înainte de anii aceștia, în mînăstirea amintită, unde l-am apucat și eu. Primindu-l acel prea cuvios păstor și văzîndu-l foarte pornit spre rele, crud, aspru și cutezător, se gîndește prea înțelept să înfrîngă viclenia dracilor printr-o rînduire omenească. Și zice către Isidor: «Dacă te-ai hotărît să iei jugul lui Hristos, voiesc să te deprinzi înainte de toate cu ascultarea». Dar acela a răspuns: «Precum se predă fierul făurarului, așa și eu, prea sfinte, mă predau pe mine ție». Păstorul, bucurîndu-se de această pildă, dădu îndată fierului Isidor regula nevoinței și-i zise: «Voiesc să stai, frate, în

poarta mînăstirii și să faci îngenunchere fiecărui suflet care intră și iese, zicînd: «Roagă-te pentru mine, părinte, că sînt stăpînit de duh rău». Și ascultă acesta ca îngerul pe Domnul.

Și făcînd el așa șapte ani și ajungînd la cea mai adîncă smerenie și zdrobire de inimă, pururea pomenitul acela, după cei șapte ani rînduiți de lege¹⁵¹ și după răbdarea neînchipuită a bărbatului, voi să-l numere, ca mai mult decît vrednic, în rîndul fraților, ba să-l învrednicească și de hirotonie. Dar acela a îndreptat foarte multe rugăminți prin alții și prin mine, nevrednicul, către păstor, să-l lase să sfîrșească drumul, petrecînd acolo. El își vestea prin cuvîntul acesta în chip umbrit sfîrșitul și chemarea lui apropiată (la Dumnezeu), fapt care s-a și întîmplat. Căci lăsîndu-l pe el învățătorul în această rînduială, după zece zile a plecat prin neslăvire în chip slăvit la Domnul, luînd la el în a șaptea zi a adormirii și pe portarul mînăstirii. Căci îi spusese lui, fericitul, că de va dobîndi îndrăznire la Domnul, nedespărțit îi va fi și acolo degrabă. Iar aceasta s-a și întîmplat, spre cea mai mare adevărare a primirii neînfruntate a ascultării și a smereniei lui, de-Dumnezeu-următoare.

22) Am întrebat pe acest mare Isidor, pe cînd încă trăia, ce lucrare avea mintea lui stînd în poartă ? Și pururea pomenitul nu a ascuns-o de către mine, căci voia să mă folosească. Spunea deci că la început o avea pe aceasta: «Socoteam că pentru păcatele mele m-am vîndut. De aceea făceam pocăință cu toată amărăciunea, cu silire și cu sînge¹⁵². Iar după ce s-a împlinit

151. «Cinstește părintele șeptimea de ani a legii vechi, dezlegînd după trecerea acestui timp pe Isidor de canonisire. Prin aceasta arată că tot omul trebuie să treacă prin răstimpul dureros al vieții acesteia, pînă ce izbăvindu-se de cele de aici, ajunge la odihna celor de acolo».

152. Din Isaac Sirul: «Puțin necaz suportat pentru Dumnezeu, e mai mare decît o faptă mare săvîrșită fără necaz. Deoarece necazul de bună

un an, nu mai aveam întristare în inimă, așteptînd plata de la Dumnezeu pentru răbdare¹⁵³. Trecînd iarăși un an, mă socoteam nevrednic, în simțirea inimii, de petrecerea în mînăstire și de vederea și de vorbirea împreună cu părinții și de împărtășirea cu dumnezeieștile Taine și de privirea cuiva în față; ci căutînd cu ochii în jos, dar și mai jos cu cugetul, ceream celor ce intrau și ieșeau să se roage pentru mine».

DESPRE LAURENTIE

23) Șezînd noi odată la masă, acel mare povățuitor, plecîndu-și sfînta sa gură la urechea mea, zise : «Voiești să-ți arăt cugetare dumnezeiască într-o adîncă căruntețe ?» Iar eu rugîndu-l să o facă, dreptul acesta strigă de la o a doua masă, pe un oarecare cu numele Laurentie, ce avea în mînăstire vreo patruzeci și opt de ani și era al doilea preot slujitor la altar. Acela venind și în-genunchind în fața egumenului, acesta îl binecuvîntă. Dar sculîndu-se acela, nu-i spuse nimic, ci-l lăsă să stea în fața mesei, fără să mănînce (și era la începutul mesei). Acela rămase așa un ceas sau chiar două, încît pînă la urmă mă și rușinai să privesc la fața lui; căci era cu părul alb de tot, avînd optzeci de ani. Rămînînd fără răspuns pînă la sfîrșitul mesei, fu trimis

voie probează credința și iubirea. Iar fapta odihnei se naște din lenevirea conștiinței. De aceea în necazuri s-au probat sfinții în dragostea lui Hristos și nu în odihnă. Pentru că fapta fără osteneală e dreptatea celor din lume, care fac milostenii din cele din afară și nu agonisesc în ei înșiși». E lucru mai mare să suporti o durere, decît să faci cu ușurință o faptă bună. Ultima nu se înscrie atît de adînc în ființa proprie, ca să o preschimbe.

153. «Cel ce primește necazurile din timpul de față în așteptarea bunătaților de mai tîrziu, a aflat cunoștința adevărului și se va izbăvi ușor de minie și de întristare». Iși cunoaște mai bine complexitatea firii cel ce suportă necazuri, decît cel pentru care totul decurge lin, rămînînd la su-prafața ființei lui nepusă la încercare prin grele necazuri.

de cuviosul să spună mai înainte pomenitului Isidor începutul psalmului 39. Dar eu n-am trecut cu vederea, ca un prea viclean, să ispitesc pe bătrîn. De aceea l-am întreat ce gîndea cînd stătea înaintea mesei ? Iar el a zis : «Înfățișîndu-mi în preajma păstorului chipul lui Hristos, am socotit că nu el îmi poruncește, ci Dumnezeu. Pentru aceea, părinte Ioane, stăteam rugîndu-mă, nu ca înaintea mesei unor oameni, ci ca înaintea altarului lui Hristos, neprimind nici un gînd rău față de păstor, datorită credinței și iubirii mele față de el. Căci s-a zis : «Iubirea nu socotește răul» (I Cor. 13, 5). Dar cunoaște și aceasta, părinte, că dacă cineva se predă pe sine de bună voie simplității și nerăutății, nu mai dă celui rău nici loc, nici vreme împotriva sa».

DESPRE ECONOM

24) Precum acel drept era cu adevărat prin Dumnezeu mîntuitorul și. păstorul oilor sale, la fel îl avea de la Dumnezeu și pe economul mînăstirii, mai mult decît pe oricare altul, blînd, ca foarte puțini. Împotri-va acestuia se porni odată starețul cu mare mînie spre folosul celorlalți, în biserică, poruncind să fie scos afară fără nici un motiv. Iar eu știindu-l pe acesta nepătat de vina de care îl osîndea păstorul, i-am luat apărarea economului în fața păstorului, luîndu-l de o parte. Dar înțeleptul spuse și el: «Știu, părinte, și eu. Dar precum e un lucru de osîndă și nedrept a răpi pîinea din gura pruncului leșinat de foame, așa se va păgubi și pe sine și pe lucrător întîistătătorul sufletelor dacă nu-i prilejuiește aceluia atîtea cununi¹⁵⁴, cîte știe că

154. Așa e textul din ed. 1970. Cel din P.G. sună : «Așa și întîistătătorul sufletului nu se vatămă și nu se păgubește nici pe sine, pricinuind aceluia cununi».

poate răbda acela în tot ceasul, fie prin ocări, fie prin necinstiri, fie prin disprețuiri și batjocoriri¹⁵⁵. El se face pricina acestor trei păgubiri foarte mari:

Întîi se lipsește acela însuși de plata ce vine din certarea povățuitorului; al doilea, că putând să folosească și pe ceilalți din virtutea altuia, nu o face aceasta; al treilea și cel mai greu lucru e că și cei ce par purtători de osteneli, făcîndu-se o vreme fără grijă și nefiind muștrați sau certați de întîistătătorul, ca unii ce ar fi, chipurile, virtuoși, se lipsesc de blîndețea și de răbdarea ce se cuvine să o aibă. Căci lipsa de apă acoperă și pămîntul bun și roditor și gras de buruienile necinstite și-l face să odrăslească mărăcinii mîndriei, ai vicleniei și ai netemerii. Știind-o aceasta marele apostol scrie lui Timotei: «Stăruie, muștră, ceartă, îndeamnă cu timp și fără timp» (II Tim. 4, 2).

Iar eu împotrivindu-mă aceluia povățuitor adevărat și aducînd înainte slăbiciunea generației noastre și că mulți poate pentru certarea fără motiv, sau poate nu fără motiv, se rup de păstor, acel sălaș al înțelepciunii zice iarăși: «Sufletul legat de Hristos, prin iubirea și credința păstorului, nu se depărtează de el pînă la sînge și mai ales cel ce s-a tămăduit vreodată prin el de vreo rană oarecare, amintindu-și de cel ce zice: «Nici îngerii, nici începătoriile, nici puterile, nici vreo altă zidire nu va putea să ne despartă pe noi de dra-

Scolia : «Luptătorii sînt ispitiți ca să sporească bogăția lor. Cei moleșiți, ca să se păzească de cele ce-i vatămă. Cei somnoroși, ca să se trezească. Cei depărtați, ca să se apropie de Dumnezeu. Cei familiari, ca să se facă și mai familiari prin îndrăzneală».

155. «Observă cum celor ce au urcat li se dă, nu fără folos, prilej de smerenie. Căci dacă se desăvîrșesc în cele ce au pus început, se fac și mai vrednici de laudă».

Dacă cei ce lucrează bine sînt numai lăudați de întîistătători, încep să se umple de mîndrie și se păgubesc și ei și întîistătătorii, că nu au avut grijă de buna lor îndrumare.

gostea lui Hristos» (Rom. 8, 38). Iar de cel ce nu e astfel legat și bine sădit și lipit mă minunez foarte dacă nu-și săvârșește în deșert petrecerea cea din locul acesta. Că s-a însoțit cu o ascultare mincinoasă». Și nu s-a înșelat pe sine acest cu adevărat mare povățuitor, ci a călăuzit și a desăvârșit și a adus la Hristos oi neprihănite.

DESPRE AVACHIR

25) Să ascultăm înțelepciunea lui Dumnezeu aflată în vase de lut și să ne minunăm de ea. Mirându-mă eu, deci, când mă aflam acolo, de credința, de răbdarea și de neclintita stăruință a celor nou-sădiți, cu toate certările și ocările, ba uneori și prigonirile nu numai din partea întîistătorului, ci și a celor cu mult mai de jos, am întreat, pentru zidirea mea, pe un oarecare dintre frații ce se aflau în mînăstire de cincisprezece ani, pe nume Avachir, pe care îl vedeam nedreptățit aproape mai mult decît pe toți, ba uneori alungat și de la masă dintre slujitori; și era din fire foarte puțin vorbăreț.

Deci zisei către el: «Frate Avachir, pentru ce te văd în fiecare zi alungat de la masă și dormind de multe ori nemîncat?» Iar el răspunse: «Crede-mă, părinte, că mă încearcă părinții mei, de sînt bun de călugăr. Dar nu o fac aceasta fără iubire¹⁵⁶. Și eu cunoscînd scopul întîistătorului și al celorlalți, le rabd toate fără greutate. Iată am cincisprezece ani din cei treizeci cît socotesc, precum mi-au spus și ei la intra-

156. «Nu numai pe cei ce mor de sabie și pe cei ce au mărturisit pe Domnul în fața tiranilor, îi încununează Domnul, ci și pe cei ce și-au dovedit iubirea întru nevoiță. Căci precum aceia au răbdad împunșăturile pentru Domnul, așa și aceștia au răbdad asuprelile și nevoița pentru Domnul».

rea mea (în mînăstire), că încearcă pe cei ce s-au lepădat de lume. Și pe drept cuvînt, frate Ioane, căci fără cercare aurul nu se desăvîrșește».

Mai rămînînd deci viteazul acesta, Avachir, după intrarea mea în mînăstire, doi ani, s-a mutat la Domnul, spunînd părinților cînd avea să plece: «Mulțumesc, mulțumesc Domnului și vouă. Că ispitindu-mă voi pentru mîntuirea mea, iată am rămas neispitit de draci șaptesprezece ani». Pentru aceasta întîistătătorul, ca un drept judecător, a poruncit să fie așezat după vrednicie, ca un mărturisitor (mucenic), împreună cu sfinții adormiți acolo.

DESPRE ARHIDIACONUL MACEDONIE

26) Aș nedreptăți, fără îndoială, pe rîvnitorii celor bune, dacă aș îngropa în mormîntul tăcerii lupta și biruința lui Macedonie, a întîiului diacon de acolo. Acesta, aflîndu-se în purtarea de grijă a Domnului, l-a rugat odată pe păstor cu două zile înainte de sărbătoarea sfintelor Teofanii¹⁵⁷, să plece în cetatea Alexandriei, pentru oarecare trebuință personală, făgăduind să vină repede din cetate pentru pregătirea sa de slujba sărbătorii. Dar diavolul, vrăjmașul binelui, l-a împiedecat pe arhidiaconul îngăduit de egumen, să vină în sfînta mînăstire la data hotărîtă de întîistătător. Sosind după o zi, păstorul îl scoase din diaconie și-l așeză în rîndul celor din urmă începători. Bunul diacon al răbdării și arhidiacon al statorniciei primi hotărîrea și cuvîntul părintelui fără întristare, ca și cînd altul ar fi fost pedepsit și nu el. După ce a rămas în această stare patruzeci de zile, înțeleptul l-a ridicat iarăși în

157. Sărbătoarea Nașterii și a Botezului Domnului, care se vede că în timpul scrierii «Scării» se prăznuiau încă deodată sau în strînsă legătură.

treapta lui. Dar după o zi de arhidiaconie, acesta îl rugă să-l lase iarăși în aceeași certare și necinstire de mai înainte, spunînd că a săvîrșit un păcat de neiertat.

Dar cunoscînd cuviosul că acela nu spune adevărul ci cere aceasta din smerenie, s-a învoit cu dorința cea bună a slujitorului și se putea vedea căruntețea venerată petrecînd în starea începătoare și cerînd tuturor să se roage pentru el «deoarece, zicea, am căzut în curvia neascultării». Mie însă, smeritului, a îndrăznit acest mare Macedonie să-mi mărturisească pentru ce a alergat de bună voie la această smerită viețuire. «Niciodată, zicea, n-am simțit atîta ușurare de orice război și n-am văzut dulceața luminii dumnezeiești în mine, ca acum»¹⁵⁸.

27) Este propriu îngerilor să nu cadă. Ba poate nici să poată cădea, cum zic unii¹⁵⁹. Dar oamenilor le este propriu să cadă și să se ridice iarăși de cîte ori s-ar întîmpla aceasta. Numai dracilor le este propriu ca odată căzuți să nu se mai ridice niciodată¹⁶⁰. Acea-

158. Cel ce ia de bunăvoie starea smereniei și ostenelele cele grele, nu va mai suferi de venirea asupra lui a unor umiliri și greutatea fără voie. Acestea nu-l vor întrista, ba nici nu le va mai simți, ci se va bucura de ele. Căci îl găsesec pregătit pentru ele. Nu le mai simte ca ispite și ca război. Nu-i mai produc întristări și nemulțumiri. El vede în sine lumina dumnezeiască, pentru că vede rostul lor binefăcător.

159. Învățătura stabilită e că acum îngerii buni nici nu pot cădea.

160. «Sînt trei ordine, zice sfîntul Maxim: îngeri, oameni, demoni. A nu cădea e propriu îngerilor, dar nu după ființă, ci prin libera alegere. Căci nu sînt prin fire nemișcați spre rău. Pentru că în acest caz nici satana n-ar fi căzut, fiindcă prin fire n-ar fi putut pătimi aceasta. Dar sînt greu de mișcat spre contrariul, cum zice Grigorie Teologul. Deci nu după ființă, ci după libera alegere au dobîndit însușirea de a nu cădea. Pe aceasta dracii întărind-o spre rău, au rămas din pricina neputinței de întoarcere, în apostazie. Iar oamenii, din pricina puținței de întoarcere, sînt mai buni decît demonii. Dar îngerii sînt mai presus de ambele ordine, din pricina neputinței de schimbare». Dar se pune întrebarea: De ce Dumnezeu i-a făcut pe îngeri și pe demoni cu neputință de mișcat de la bine spre rău și invers, după ce au ales ei binele sau

sta ne-a mărturisit-o cel încredințat cu economia mî-năstirii. Fiind tînăr, îmi spuse el, și avînd grija vite-
lor mînăstirii, mi s-a întîmplat o foarte grea cădere a
sufletului. Avînd obiceiul să nu ascund niciodată șar-
pele înlăuntrul inimii, prinzîndu-l de coadă l-am arătat
îndată doftorului. Dar acela cu fața zîmbitoare, îmi
zise lovindu-mă ușor peste obraz: «Du-te, fiule, fă-ți
slujba ca mai înainte și nu te teme de nimic»¹⁶¹. Iar
eu, convins prin credința înfocată că voiu lua în pu-
ține zile dovada tămăduirii, am continuat să alerg pe
drumul meu bucurîndu-mă și totodată tremurînd.

28) Toată orînduirea făpturilor are, cum zic unii,
multe deosebiri. Deci și în viețuirea de obște a fraților
sînt deosebiri de înaintări și păreri. Pentru aceea și
doftorii, observînd pe unii dintre aceștia iubitori de a
se arăta la venirea în mînăstire a mirenilor, îi acope-
rea în fața acelora cu ocări și cu slujiri mai puțin cin-
stite, ca să se retragă cu grabă cînd se întîmpla sosirea
cuiva din lume. Și așa se putea vedea petrecîndu-se
ceva mai presus de fire: însăși slava deșartă se alun-
ga pe sine și fugea de oameni^{161 bis}.

răul? Nu e în hotărîrea lor ceva atît de decisiv, că schimbarea le devine
cu neputință? Credem că aci trebuie căutată explicația. Îngerii au un fel
de absolut în decizia lor. Ei vor ceva într-un grad și într-o formă
definitivă. Ei trăiesc într-o ambianță mai clară a absolutului și decizia
lor are ceva din acceptarea total conștientă a absolutului, cîtă vreme
omul crește treptat spre absolut, aflîndu-se pe un drum suitor, care se
desprinde treptat de răul sau de binele total.

161. Scolia ed. 1970: «Să nu ai vreo bănuială pe părinte, că a lăsat
pe cel ce s-a mărturisit fără o certare (epitimie). Căci îl știa pe acesta
din tinerețe mult timp petrecînd în nevoița plină de trezvie, și stăruind
în osteneți și de aceea nu a adăugat altă greutate la acestea. De altfel
nici pricină nu era pe cît socotea, vrednică de o certare aspră, pentru
că altfel nu l-ar fi lăsat să plece zîbind, ci ar fi ieșit păzind întocmai
canonisirea».

161 bis. Însăși slava deșartă fugea de oameni, pentru că cei stăpâniți
de ea se fereau să apară în fața oamenilor, obligați fiind la slujiri lipsite

DESPRE CUVIOSUL MINA

29) Nevrînd Domnul să mă lipsească de rugăciunile unui cuvios părinte, înainte cu o săptămână de plecarea mea l-a luat la sine pe cel ce cîrmuia ca ajutor al păstorului, pe un bărbat minunat, cu numele Mina, care avea cincizecişinouă de ani în obşte şi împlinise toate ascultările în ea. Deci în ziua a treia, cînd săvîrşeam noi rînduiala adormirii cuviosului, deodată se umplu de bună mireasmă tot locul unde zăcea trupul lui. Drept aceea ne îngăduie marele păstor să desfacem acoperămîntul în care era aşezat. Şi făcîndu-se aceasta, văzurăm toţi pornind din tălpile lui ca din două izvoare, buna mireasmă a mirului. Atunci spuse învăţătorul către toţi: «Vedeţi sudorile picioarelor şi ostelele lui, cu adevărat s-au adus şi s-au primit ca un mir !»

Dar părinţii locului mi-au povestit şi alte multe isprăvi ale prea cuviosului Mina. Spuneau şi aceasta, că odată întîistătătorul, voind să încerce răbdarea lui de Dumnezeu dăruită, venind acesta la stăreţie şi punînd metania de seară egumenului şi cerînd slobozire ca de obicei, acela l-a lăsat pe el să şadă aşa jos pînă la ceasul canonului. Şi abia atunci dîndu-i blagoslovenie şi ocărîndu-l ca pe un iubitor de slavă şi ca pe un lipsit de răbdare, l-a lăsat să se ridice. Căci ştia cuviosul că va răbda cu bărbăţie. De aceea a dat şi priveliştea aceasta spre zidirea tuturor. Iar ucenicul cuviosului Mina făcîndu-ne cunoscute acestea despre învăţătorul său, zise: «Descuşîndu-l eu, dacă nu cumva i-a venit somnul stînd în genunchi înaintea egumenului, m-a încredinţat că şezînd aşa jos a rostit toată psaltirea».

30) Nu voiui trece cu vederea să împodobesc cununa cuvîntului şi cu smaraldul următor: Am stîrnit

de măreţie. Şi aşa se învăţau să se ferească de a se arăta cu fală în faţa oamenilor.

odată la un cuvînt despre liniștire pe unii dintre bătrînii aceia plini de bărbăție. Iar aceia, cu fața zîmbitoare și cu chip vesel mi-au spus : «Noi, părinte Ioane, fiind materiali, avem și o viețuire aplecată spre cele materiale. Judecînd că trebuie să purtăm războiul după măsura slăbiciunii noastre, am socotit că e mai bine să ne luptăm cu oamenii care uneori sînt furioși, alteori se căiesc, și nu cu dracii care sînt totdeauna porniți și înarmați cu furie împotriva noastră»¹⁶².

31) Iarăși un altul dintre acei pururea pomeniți, avînd față de mine dragostea și îndrăznirea cea după Dumnezeu, îmi spuse cu bunăvoință: «De ai dobîndit cumva, prea înțelepte, lucrarea Celui ce a zis întru simțire: «Toate le pot întru Cel ce mă întărește pe mine, Hristos» (Fii. 4, 14), de a venit peste tine Duhul Sfînt ca o rouă curățitoare, de te-a umbrît puterea răbdării Celui prea Înalt (Lc. 1, 35), încinge ca un bărbat (ca Hristos Dumnezeu) mijlocul tău cu ștergarul ascu-

162. Scolia din ed. 1970 care arată în plus, pe lingă P.G., prima propoziție ca fiind a lui Marcu Ascetul, iar restul al lui Evagrie: «Zice și Ava Marcu: «Mai bine este să fim ispitiți de oameni decît de draci. Dar cel ce place Domnului, îi biruiește și pe unii și pe alții». Dar zice și sfîntul Evagrie: «Dracii luptă descoperiți împotriva pustnicilor. Iar împotriva celor ce petrec în chinovii sau săvîrșesc virtutea însoțiți cu alții, îi înarmează pe cei mai fără grijă dintre frați. Dar războiul al doilea e mult mai ușor decît cel dintîi. Pentru că nu se pot afla oameni pe pămînt atît de amarnici ca dracii, chiar dacă se suferă din partea lor toată uneltirea». Oamenii mai au și milă, sau mai pot fi și înduplecați, dar dracii nu. În orice caz poți fi, în lupta cu oamenii ce te ispitesc sau te turbură, cel puțin tot atît de tare ca și ei, poți afla o slăbiciune în ispitirea lor și deci îi poți înfrînge mai ușor.

În P.G. se mai adaugă o scolie, care e totodată o metodă de înfrîngere a ispitelor de la oameni și de la draci: «Cel ce se roagă pentru oamenii care-l nedreptățesc, tulbură pe draci; iar cel ce se împotrivesc celor dintîi, e biruit de cei din urmă». Lupta oamenilor împotriva noastră nu e despărțită de cea a dracilor. Dar prin oameni, lupta dracilor e mai slabă. Căci oamenii se înmoaie de rugăciunea noastră pentru ei, de vorba bună și de ajutorul ce le dăm.

tării și ridicându-te de la cina liniștei, spală picioarele fraților cu duh smerit¹⁶³. Mai bine zis tăvăleşte-te sub picioarele soților tăi cu cuget sporit; pune portar neîndurat și neadormit în poarta inimii tale; ține-ți mintea cea greu de ținut¹⁶⁴ în trupul tău supus împrăștiirii; ține liniștea minții în mădularele ce se mișcă și se clatină, care e lucrul cel mai minunat dintre toate; fă-ți sufletul neturburat în mijlocul turburărilor, oprește-ți limba înfuriată, gata să sară la împotrivire¹⁶⁵:

Luptă-te cu stăpîna aceasta în fiecare zi de șaptezeci de ori cîte șapte. Înfige în lemnul sufletului ca într-o cruce, mintea ta, ca o nicovală, care e bătută, batjocorită, ocărită, luată în rîs, nedreptățită ca de niște lovituri neîncetate de ciocane, dar se înmoaie, nu suferă nici o sfărîmare, ci rămîne întreagă, netedă și neclintită¹⁶⁶. Leapădă voia ta ca pe o haină a rușinii și intră în arenă despuiat de ea¹⁶⁷, chiar dacă acesta e

163. Cel ce pornește la ascultare cu hotărîre, se dovedește pe de o parte bărbat puternic, pe de alta, în stare de smerenie; e tare în smerenia slujitoare. El se încinge cu putere, dar cu puterea smereniei. El renunță la liniștea care-l odihnește și ia asupra-și grija ajutorării și lucrării de scăparea aproapelui de păcatele ce-l împovărează.

164 «*χράτει νοῦν ἀχράτητον*» e un paradox. Minte care e mereu în mișcare trebuie ținută în gîndul la Dumnezeu.

165. În toate aceste recomandări se cere un lucru paradoxal (tradus de noi cu «minunat»), deci cu atît mai greu. Mădularele trupului se mișcă sub puterea ispitelor, dar mintea trebuie să-și păzească liniștea și deci puterea de a nu se tulbura și de a nu se lăsa purtată de ele. Minte trebuie să rămînă neclintită ca o stîncă în mijlocul valurilor ce o asaltează.

166. Minte, ca organ al cugetării, are ca temelie sufletul nostru întreg, sau subiectul nostru. Dacă dispoziția acestuia e fermă ca un lemn, mintea nu se va clătina nici ea de ispite. Neclintirea subiectului nostru își ia tăria din întipărirea lui de gîndul la crucea lui Hristos. Minte trebuie să se fixeze în subiectul astfel întărit, asemenea lui Hristos, suportînd ca El toate piroanele.

167. «Voia ta» e voia contrară lui Dumnezeu, voia individualistă, sau egoistă. Ea îl îmbracă pe om într-o înfățișare neplăcută lui Dumnezeu și

un lucru rar și anevoie de aflat. Îmbracă platoșa credinței care nu poate fi spartă și sfărîmată de necredința în conducătorul luptei. Ține în frîul neprihănirii simțul pipăitului care sare cu nerușinare înainte. Înfrînează-ți cu pomenirea morții ochiul care voiește să iscodească în fiecare clipă măreția trupurilor și frumusețea lor. Adu la tăcere, prin grija de ea însăși, mintea curioasă care voiește să osîndească pe frate pentru negrijă, arătînd în chip neamăgitor toată iubirea și mila față de aproapele. În aceasta vor cunoaște toți, cu adevărat, prea iubite părinte, că ești ucenic al lui Hristos : dacă vom avea în obște iubire între noi».

«Vino, vino», zicea iarăși bunul prieten. «Vino și locuiește împreună cu noi. Bea în fiecare clipă batjocorirea ca pe o apă vie. Căci David după ce a cercat din toate cele plăcute de sub cer, la sfîrșitul tuturor, mărturisindu-și neștiința, a zis : «Ce este dar bun ? Sau ce e plăcut ? Nu e altceva decît a locui frații împreună» (Ps. 132, 1). Iar dacă ne-am învrednicit astfel de o asemenea răbdare și ascultare, e bine ca, după ce ne-am cunoscut și slăbiciunea noastră, să nu intrăm în stadionul luptei, ci să fericim pe cei ce luptă și să le dărim răbdare»¹⁶⁸.

Iar eu am fost biruit de frumoasele cuvinte ale părintelui și prea bunului învățător, care a nevoit împreună cu mine în chip evanghelic și prorocesc, sau mai bine zis prietenesc. De aceea am și hotărît să dau fără șovăire întîietate fericitei ascultări.

semenilor, într-o înfățișare de ocară. Cel ce ține seama de această voie egoistă a sa, fiind dușmanul lui Dumnezeu și al semenilor săi, nu e capabil să suporte greutățile neplăcute ale nevoințelor, pentru că nu se bazează decît pe puterea sa limitată.

168. E lăudată răbdarea în obște, ca forță de coeziune, ca putere susținută de comuniune și susținătoare a comuniunii. Pe aceasta a pus accent și starețul Gheorghe, de la Cernica, în viața duhovnicească ce a sădit-o în obștea sa.

32) Dar înainte de a ieși ca dintr-un rai și de a înșira cuvintele mele, ca niște măracini urâți și nefolositori, voi mai aminti încă o virtute folositoare a acestor fericiți^{168bis}.

Păstorul a băgat de seamă că de multe ori stînd noi la rugăciune, unii le foloseau ca întîlniri și ca prilejuri de convorbiri. Acestora poruncindu-le să stea vreme de o săptămînă înaintea bisericii, le-a rînduit să facă metanie celor ce intrau și ieșeau, chiar dacă erau clerici sau preoți¹⁶⁹.

Văzînd pe careva dintre frați stînd la cîntare cu o simțire a inimii mai adîncă decît a multora și mai ales pârînd, prin rostirea cuvintelor însoțită de înfățișarea ființei și a feței, că se află în convorbire cu vreunii, l-am întreat să-mi spună înțelesul fericitului său obicei. Iar el știind că e spre folos să nu ascundă aceasta, zise: «M-am obișnuit, părinte Ioane, să-mi adun gîndurile și mintea, împreună cu sufletul, de la început, chemîndu-le să strige împreună: «Veniți să ne închinăm și să cădem la Hristos, Împăratul nostru Dumnezeu».

Iar pe bucătar iscodindu-l eu, l-am prins făcînd aceasta : văzînd că are o tăbliță la brîu, am aflat că însemna pe ea în fiecare zi gîndurile sale și le mărturisea pe toate păstorului. Dar nu numai pe acesta, ci și pe alți mulți i-am văzut făcînd acolo același lucru. Căci era și aceasta o poruncă a marelui păstor, precum am auzit¹⁷⁰.

168 bis. «Urîte ca exprimare, nefolositoare prin firea lor lumească; spinoase prin asprimea lor».

169. «Cînd greșala unuia se întinde la mulți, nu trebuie să se arate îndelunga-răbdare, nici să se caute folosul propriu, ci cel al multora, ca să se mîntuiască, pentru că virtutea multora și de multe feluri e mai de folos decît virtutea unuia și de un singur fel».

170. Aceasta e o metodă de a păstra sufletul într-o sinceritate sau într-o transparență deplină, neavînd în el nimic ascuns, nimic acoperit de întunericul minciunii, nici o umbră, nici o pată, ci totul în lumină.

Oarecare dintre frați a fost izgonit odată de el, pentru că a bîrfit pe aproapele său către el, că e flecar și vorbăreț. Dar el a stăruit în poarta mînăstirii timp de o săptămîină, rugîndu-se să poată intra și să fie iertat. Cînd a auzit aceasta iubitorul de suflete, cerce-tînd și aflînd că acela n-a mîncat nimic în cele șase zile, îi vesti: «Dacă voiești să-ți faci sălașul în întregime în mînăstire, te voiu pune în ceata celor ce se pocăiesc». Și fiindcă cel ce se pocăia a primit aceasta cu bucurie, păstorul a poruncit să fie dus în mînăstirea rînduită îndeosebi pentru cei ce plîngeau pentru păcatele lor, ceea ce s-a și întîmplat ¹⁷¹.

Scolia P.G.: *Alta*, a lui Fotie: «A dezvălui de bunăvoie greșalele sale bărbaților duhovnicești, e un semn al vieții ce se îndreptează, iar a le ascunde e un semn al sufletului pătimaș. Căci nimenea ajutînd pe hoți, sau stînd de partea curvarilor, nu-și va da pe față gîndurile (nu-i va da pe față pe aceștia). Pentru că cel nepătimaș, care are milă față de pătimaș spunînd păcatul fratelui, o face din două motive: fie ca să-l îndrepteze pe el, fie ca să-l folosească pe altul. Dar dacă-l spune fără aceste motive, o face fie ca să-l osîndească pe acela, fie ca să-l bîrfească, și de aceea nu va scăpa de părăsirea dumnezeiască și va cădea și el fie în aceeași greșală, fie în alta, și va fi osîndit și rușinat».

171. O scolie a lui Hrisolog: «Leagă pe cel ce a păcătuit, ca să i-L faci milostiv pe Dumnezeu. Nu-l dezlega, ca să nu fie legat și mai tare de mînia lui Dumnezeu. De nu-l voi lega eu, legăturile lui nu vor rămîne nedezlegate. «Că de ne vom judeca pe noi înșine, nu vom fi judecați» (I Cor. 11, 31). Să nu socotească cineva aceasta, cruzime și neomenie, ci cea mai mare blîndețe și cel mai bun leac și multă purtare de grijă. «Dar au suferit destul timp pedeapsa», va zice cineva. Cît? Spune-mi! Un an, doi, trei? Dar nu mă interesează vremea, ci îndreptarea sufletului. Arată-mi deci aceasta: de s-au străpuns la inimă, de s-au schimbat, și atunci s-a împlinit totul. Iar de nu s-a întîmplat aceasta, vremea nu e de nici un folos. Căci nu ne interesează de a fost legată rana de multe ori, ci de a folosit legătura. Dacă a adus folos în scurtă vreme, să nu mai fie ținută. Iar de nu a fost spre folos în cincisprezece ani, să mai fie ținută. Dezlegarea celui legat să hotărască folosul». Legînd duhovnicul pe cel ce a greșit, nu-l mai leagă Dumnezeu. Căci acela simte mai vădit dezaprobarea și se îndreaptă, pe cînd legătura lui Dumnezeu nu e vădită și omul continuă să păcătuiească, socotind că dacă nu l-a dezaprobat duhovnicul, pă-

33) Dar fiindcă am vorbit despre amintita mînăstire, să spunem ceva pe scurt și despre ea. Era un loc depărtat cam la o stadie (1 km.) de mînăstirea cea mare. Era o închisoare jalnică. Nu se putea vedea acolo niciodată fum, nici vin, nici ulei pentru mîncare. Nu se găsea altceva decît pîine și puține legume. În acest loc îi închidea fără ieșire pe cei ce se poticeau după chemare (la călugărie); nu la un loc, ci îndeosebi și despărțiți, sau cîte doi cel mult, pînă ce Domnul îl înștiința pe el (pe păstor) despre fiecare. Pusese peste ei și un mare locțiitor, cu numele Isaac, care cerea celor predați grijii lui rugăciune aproape neîncetată. Spre împiedecarea trîndăviei, erau acolo și stîlpări multe de finic (pentru făcut coșuri și rogojini). Aceasta era viața, aceasta era starea, aceasta era petrecerea celor ce căutau cu adevărat fața Dumnezeului lui Iacov (Ps. 23, 6).

34) E un lucru bun a te minuna de ostenele sfinților. Dar e un lucru pricinuitor de mîntuire a rîvni să faci la fel. Însă a voi să urmezi viețuirea lor dintr-o dată e un lucru nesocotit și cu neputință.

35) Cînd sîntem mușcați de muștrări, să ne aducem aminte de păcatele noastre, pînă ce Domnul, văzînd silința noastră, a celor ce ne sîrguim, le va șterge pe acestea și va preface durerea ce ne mușcă în inimă, în bucurie¹⁷². «Căci după mulțimea durerilor mele în inima mea, zice, au veselit mîngîierile Tale sufletul meu la vremea cuvenită» (Ps. 93, 19).

36) Să nu uităm pe cel ce zice către Domnul: «Cîte necazuri și rele mi-ai arătat mie și întorcîndu-mă m-ai

catul lui n-are prea mare importanță. Iar canonul se orientează, ca vreme, după rezultatul adus de el în îndreptare.

172. «Silitori nesiliți sînt cei pătrunși de dragostea lui Dumnezeu și care se silesc a bineplăcea lui Dumnezeu, nu pentru că îi silește cineva, ci pentru că sînt atrași de dragostea lui Dumnezeu».

făcut viu și din adâncurile pământului m-ai scos iarăși după ce am căzut» (Ps. 70, 23).

37) Fericit este cel ce s-a silit pe sine să fie defăimat și ocărit în fiecare zi pentru Domnul. Acesta va dănuți cu mucenicii și va sta de față cu îngerii, plin de îndrăzneală. Fericit este monahul care se va socoti pe sine în toată clipa vrednic de necinstire și de defăimare. Fericit este cel ce și-a omorât pînă la capăt voia sa și și-a predat grija de sine învățătorului său în Domnul. Căci va sta de-a dreapta Celui răstignit¹⁷³.

38) Cel ce a respins de la sine muștrarea dreaptă sau nedreaptă, a respins însăși mîntuirea sa. Iar cel ce o primește cu durere, sau fără durere, va dobîndi degrabă iertarea păcatelor sale¹⁷⁴.

173. «Ava Zosima a zis că cel ce dorește să umble pe calea cea adevărată și dreaptă, cînd se tulbură se lovește pe sine, zicînd: De ce te mîinii suflete al meu? De ce te tulburi, ca cei ce fac spume? Chiar din aceasta arăți că ești bolnav. Căci de nu ai fi bolnav, nu ai suferi. De ce încetînd să te ocărăști pe tine, îl învinovățești pe fratele tău că ți-a arătat boala cu fapta și cu adevărul. Ia aminte la porunca lui Dumnezeu: «Cînd era ocărit, nu ocăra; cînd pătimea, nu amenința» (1 Pt. 2, 23), ci suferea toate. Și zicea că de va trăi cineva anii lui Matusalem și nu va umbla pe calea aceea dreaptă, pe care au umblat toți sfinții, adică cea a necinstirii lor de către oameni, a iubirii și a răbdării bărbătești, nu va înainta nici puțin nici mult, și va cheltui anii în deșert».

Cel ce rabdă va sta de-a dreapta Celui răstignit și, după răstignire, înviat, pentru că s-a lăsat și el răstignit de ocări și și-a predat grija de sine dascălului său, ca Hristos, Tatălui. Omorînd cu totul voia sa egoistă, a înviat în dragostea lui Hristos.

Ava Zosima e cel de care vorbește cu mare venerație și Ava Dorotei. Era un egumen în apropierea Gazei de la începutul secolului VI. Avem aci o dovadă despre influența «Cuvîntărilor» Avei Dorotei asupra lui Ioan Scărarul.

174. Muștrarea te face atent la tine însuși; te face să-ți dai seama că e ceva rău în tine, sau care face altuia impresia că nu ești cum trebuie în vreo privință oarecare. Drept urmare, te silești să te vindeci și în acea privință, și deci să-ți cîștigi mîntuirea. E o cruce care te desăvîrșește. Însăși primirea muștrării pricinuindu-i cuiva pocăința de greșale, îi aduce iertarea lor.

39) Arată în chip nevăzut (cu mintea) lui Dumnezeu credința și dragostea curată ce o ai față de părintele tău și Acela va îndemna pe acesta în chip neștiut să se alipească de tine și să te apropie de el, după simțirea ta față de el¹⁷⁵. Cel ce pironeste pe stâlp orice șarpe, a arătat o credință vădită¹⁷⁶. Dar cel ce îl ascunde, rătăcește încă pe locuri fără căi¹⁷⁷.

40) De voiește cineva să știe că are iubirea de frați și dragostea adevărată, se va încredința despre ea când se va vedea pe sine plîngînd pentru greșalele fratelui și veselindu-se de înaintările și de darurile lui¹⁷⁸.

41) Cel ce voiește să rămîna biruitor într-o convorbire cuvîntul său, să știe că suferă de boala diavolului, chiar dacă cuvîntul său e adevărat¹⁷⁹. Și dacă face aceasta într-o convorbire cu cei deopotrivă cu el, va fi tămăduit poate de certarea celor mai mari. Dar dacă

175. Nu-ți arăta simțămintele de umilință și de iubire față de părintele tău duhovnicesc văzut, ci spune-i-o cu mintea lui Dumnezeu. Și Dumnezeu i-o va descoperi aceluia, pentru că ceea ce e sincer, nu se poate să nu se vadă în oarecare chip.

176. Aici se arată sensul șarpelui de aramă țintuit pe lemn în Vechiul Testament.

177. Pironeste pe stîlpul văzut prin mărturisire orice șarpe ce se mișcă în tine și așa îl vei omorî. Dar dacă-l ții ascuns în tine, nu vei umbla pe calea dreaptă, ci pe căi nedrepte, acoperite de întuneric.

178. «Acela și-a pus sufletul său pentru fratele». Căci suferă pentru acela ca pentru sine și se bucură de darurile lui, ca pentru ale sale. Sufletul trăiește și moare pentru acela și cu acela.

179. Cine voiește să-și facă biruitor cuvîntul său, voiește să biruiască el pe ceilalți. Desigur, el ar putea spune că nu voiește să se impună pe sine, ci adevărul. Dar despre adevărul lui Hristos ajunge să dai mărturie, trăindu-l și murind pentru El. El nu se impune cu arguții ale rațiunii, a cărei dibăcie vrei să dovedești că o ai. «Nu ține de viețuirea creștinească a se apăra, și nu se vorbește de ea în învățătura lui Hristos». Sau : «Împotrivirea în cuvînt arată încăpățînarea și neascultarea». Ea dovedește mai mult îngîmfarea și disprețuirea, și nu smerenia și ascultarea în toate. Metoda recomandată aci, ar aduce cu adevărat pace între oameni.

face așa și față de cei mai mari, sau mai înțelepți, boala lui nu poate fi vindecată de oameni.

42) Cel ce nu se supune cuvântului nu se supune nici lucrului. Căci cel ce e necredincios în ceea ce e puțin, e necredincios și neîncovoiat și în ceea ce e mare. Acela se ostenește în zadar, neagonisindu-și din cuvioasa ascultare nimic altceva decât osînda.

43) Cel ce și-a făcut conștiința curată la culme, în supunere față de părintele său, acela, așteptînd în fiecare zi moartea ca pe un somn, mai bine zis ca pe viața sa, nu se înspăimîntă, știind că în ceasul despărțirii nu el, ci întîistătătorul va avea să dea socoteală¹⁸⁰.

44) Cel ce, primind nesilit de la părintele său în Domnul slujba unei ascultări, a pățimit în ea vreo poticnire neașteptată, să pună vina nu pe cel ce a dat arma, ci pe cel ce a primit-o. Căci a primit arma spre lupta cu vrăjmașul, dar a îndreptat-o spre inima sa. Iar de s-a silit pe sine pentru Domnul și a dezvăluit slăbiciunea sa de mai înainte celui ce i-a dat-o, să îndrăznească, căci chiar dacă a căzut, nu a murit¹⁸¹.

180. Acela a făcut și a gîndit chiar ceea ce i-a cerut întîistătătorul. Deci acesta va avea să dea socoteală pentru faptele și gîndurile lui. Desigur, aceasta nu scapă pe călugăr de răspundere. Dar el răspunde întrucît se biruie pe sine în fiecare clipă, ascultînd. Iar acest lucru nu e ușor. El renunță mereu la buna sa plăcere, la pornirile sale de plăcere, la mîndria sa. El strînge apele dezordonate ale pornirilor sale mereu în matca îngustă și tot mai adîncă a unei viețuiri libere de patimi, a unei curății desăvîrșite.

181. «E deosebire între cădere și cădere. De aceea și căderea e după felul ascultării. Deci nu socoti izgonire de la Dumnezeu căderea ce se întîmplă în împlinirea slujirii». Altă scolie a Marelui Vasile, care nu e decât în traducerea lui Ven. Costache : «Pe lîngă cele zise, de viața monahului mai ține și o altă primejdie. Cea dintîi și foarte mare e cea a plăcerii de sine. Căci neavînd pe nimeni care să poată să-i cerce lucrul, i se pare că a ajuns la împlinirea poruncii. Apoi făcîndu-și din nepricepere o deprindere, nu cunoaște nici lipsurile, nici sporirea în lucrare. Căci îi lipsește din jur orice ajutor, prin care să cunoască unde se află cu lucrarea poruncilor. Căci cum va arăta smerita cugetare, neavînd pe nimeni care

45) Am uitat, o, prieteni, să vă pun în față și pâinea aceasta dulce a virtuții: anume, am văzut acolo ascultători în Domnul care se zdrobeau prin ocări și se defăimau pentru Dumnezeu, ca să fie pregătiți prin obișnuire să nu se mîhnească de necistiri ce li se vor aduce din afară¹⁸².

46) Sufletul care se gîndește la mărturisire e ținut de aceasta ca de un frîu, să nu păcătuiască. Dimpotrivă, păcatele pe care nu avem de gînd să le mărturisim, le săvîrșim fără frică, ca în întuneric.

47) Cînd, lipsind întîistătătorul, ne închipuim fața lui și, socotind că stă în fața noastră, ocolim orice întîlnire, sau cuvînt, sau mîncare, sau somn, sau altceva care știm că nu-i place, împlinim cu adevărat o ascultare nemincinoasă. Copiii mașteri socotesc lipsa învățătorului (a tatălui) prilej de bucurie, dar cei adevărați o socotesc pe aceasta o pagubă.

48) Am întrebat odată pe careva dintre cei mai încercați, rugîndu-l să-mi spună cum se dobîndește prin ascultare smerenia. Iar el zise: «Chiar dacă ascultătorul recunoscător ar învia morți, chiar dacă ar dobîndi lacrimi, chiar dacă s-ar izbăvi de războaie, el socotește în chip neîndoielnic că acestea le-a făcut rugăciunea părintelui său duhovnicesc. Astfel el rămîne străin de închipuirea deșartă de sine. Căci cum se va mîndri cu acelea, cel ce spune că le-a făcut prin ajutorul părintelui și nu prin sîrguința sa ?»

să se arate mai smerit ? Cum va cunoaște milostivirea, despărțit fiind de ceilalți ? Cum se va deprinde în îndelunga răbdare, nestînd nimenea împotriva voilor sale ? Iar de va zice cineva că-i ajunge învățătura Scripturilor, spre îndreptarea năravurilor, face ca cel ce învață tîmplăria, dar nu o lucrează niciodată... Însuși Domnul a spălat picioarele ucenicilor. Dar tu pe cine vei spăla ? Cum vei sluji ? Decît cine vei fi cel mai de pe urmă, singur de sine petrecînd ?»

182. Obișnuindu-te să nu te socotești mare lucru, nu te vei mîhni cînd nu te vor socoti mare lucru nici alții.

49) Cel ce se liniștește (isihastul = sihastrul) nu cunoaște lucrarea celor spuse¹⁸³. Căci părerea de sine și-a câștigat stăpînire în el, socotind că faptele amintite sînt săvîrșite de el prin sîrguința sa. Dar cel aflat în ascultare, biruind două vicleșuguri, rămîne robul veșnic supus al lui Hristos¹⁸⁴.

50) Dracul luptă uneori să întineze pe cei ascultători, cu murdării și-i face învîrtoși la inimă ; alteori, să-i turbure protivnic obiceiului; și iarăși alteori să-i facă pe unii uscați și neroditori, trîndavi și greoi la rugăciune, somnoroși și întunecați, ca să nu se mai folosească cu nimic din ascultare, ba să dea și înapoi și să iasă din ascultare. Căci nu le îngăduie să înțeleagă că retragerea prin economie a bunătăților ce ni se pare că sînt în noi, ni se face pricină de cea mai adîncă smerită cugetare¹⁸⁵.

51) Înșelătorul amintit a fost adeseori respins de către unii prin răbdare. Dar apoi, încă vorbind acesta, alt «înger» înfățișîndu-se, încearcă după puțin timp să ne amăgească¹⁸⁶.

52) Am văzut ascultători ajunși la multă umilință, blînzi, înfrînați, sîrguincioși, nerăzboiți, fierbinți sub acoperămîntul părintelui, de care apropiindu-se dracii

183. Aci autorul ține să arate că ascultarea celui din obște e mai mare decît liniștirea de unul singur. Prin aceasta nu disprețuiește liniștirea. Dar socotește că la aceasta trebuie să ajungă cineva abia după ce a dobîndit smerenia prin ascultarea în obște.

184. Ed. 1970: «Înțelege prin cele două vicleșuguri: neascultarea și părerea de sine».

185. E bine deci ca cei ce ajung prin ispita celui rău în vreo întinare, în vreo tulburare, sau lenevire la rugăciune, să nu iasă din pricina acestora din ascultare, ci să înțeleagă că acestea li se întîmplă din iconomia dumnezeiască, pentru a-i conduce la cea mai adîncă smerenie.

186. Se mai întîmplă și faptul acesta : Respingînd cineva ispita unui demon, i se arată același, sau altul în chipul unui înger, ajutîndu-l, chipurile, să-l respingă pe acela. Dar îndată prin această nouă înfățișare, îl amăgește cu păcatul părerii de sine.

le-au semănat gîndul că sînt întăriți acuma pentru liniștire (pentru sihăstrie), sau pentru lupta desăvîrșită și prin ea pot ajunge la nepătimire. Și amăgiți astfel și ieșind din port la largul mării, apoi prinzîndu-i furtuna și neavînd cîrmaci, s-au primejduit jalnic de aceeaș mare murdară și sărată.

53) E de trebuință ca marea să se turbure și să se înfurie în chip sălbatic, ca prin aceasta să arunce iarăși pe pămînt conținutul ei și tot gunoiul și iarba pe care le-au adus în ea rîurile patimilor¹⁸⁷.

54) Cel ce uneori ascultă, alteori nu ascultă de părinte, este asemenea celui care uneori pune în ochi leacuri, alteori var nestins. Căci «unul zidind, iar altul dărîmînd, care altul va fi folosul, decît osteneala?» (Eccl. 22, 28).

55) Nu te lăsa amăgit, o, fiule ascultător al Domnului, de duhul închipuirii de sine și spune păcatele tale învățătorului tău, ca și cînd le-ar spune altă persoană. Căci nu te poți izbăvi de rușine, fără rușine¹⁸⁸. Dracii au adesea obiceiuri să ne convingă fie să nu ne mărturisim, fie să defăimăm pe alții ca vinovați de păcatul nostru.

56) Dezgolește-ți, dezgolește-ți rana în fața doftorului și nu te rușina. «A mea e buba, părinte, a mea e

187. Călugărul ieșit din portul neprimejdios al ascultării în obște, cu patimi nedeplin tocite, acestea sînt stîrnite în singurătate. Dar prin aceasta el va vedea că e bine să revină în portul neprimejdios al obștii.

188. Trebuie să-ți mărturisești păcatele, fără a te cruța, așa cum nu te-ar cruța, dacă ți le-ar dezvălui altcineva. Desigur, spunîndu-le tu însuși, vei trece prin clipe de mare rușine. Dar nu poți scăpa de rușine, dacă nu treci prin rușine. Cu rușinea pe care o suferi lovești păcatele care-ți produc rușinea și înlături pricina rușinii. Rușinea mărturisirii este trecătoare, dar rușinea obiectivă a rămînerii în păcatul nemărturisit e durabilă și se adîncește mereu.

rana. Din nepăsarea mea s-a pricinuit, și nu din a altuia. Nimeni altul nu e pricinuitoarea ei: nici om, nici duh, nici trup, nici altceva, ci negrija mea!» Fă-te la mărturisire și cu purtarea și cu chipul și cu gândul, ca un osîndit, plecîndu-te spre pămînt și dacă se poate udînd cu lacrimi picioarele doftorului și judecătorului ca ale lui Hristos.

57) Dacă toate atîrnă de obișnuință și îi urmează ei, cu mult mai mult, fără îndoială, cele bune, care au ca împreună-lucrător pe Dumnezeu. Nu te vei osteni mulți ani, fiule, să afli în tine fericita odihnă¹⁸⁹, de te vei preda de la început ocărilor, cu tot sufletul.

58) Nu socoti lucru nevrednic de tine a-ți face mărturisirea în chip smerit ca înaintea lui Dumnezeu, înaintea ajutătorului tău¹⁹⁰. Căci am văzut osîndiți înmuind printr-o înfățișare prea întristată și printr-o mărturisire adîncă aspirmea judecătorului și preschimbînd mînia lui în înduioșare. De aceea și Ioan Înaintemergătorul cerea de la cei ce se rugau mărturisirea înaintea botezului, neavînd el însuși nevoie de aceasta, ci prilejuind prin ea mîntuirea lor.

189. Odihna de patimi. La ea se ajunge ușor biruindu-ți mîndria și pornirile spre plăcere prin ascultare. În ascultare e o mare tărie, e izvorul tăriei pentru biruirea tuturor patimilor.

190. Duhovnicul ți-a fost dat ca ajutător în cele bune. Dumnezeu a ținut seama de nivelul nostru omenesc și ne-a dat un ajutător apropiat nouă. S-ar putea socoti duhovnicul (și preotul) în acest sens și un ajutor de care se folosește Dumnezeu pentru folosul nostru. Așa cum Dumnezeu nu botează singur, ci i-a trimis pe apostoli și pe urmașii lor să boteze, ca să ne dea siguranța că sîntem botezați, așa nu primește mărturisirea noastră fără mijlocirea unui om văzut, ci-l folosește pe acesta ca ajutor văzut, pe măsura noastră. El dă putere pătrunzătoare cuvîntului omenesc al duhovnicului, căci Fiul lui Dumnezeu însuși S-a folosit de cuvînt omenesc carerăsună în urechile ascultătorilor, dîndu-i tărie dumnezeiască, făcîndu-l mijloc al puterii dumnezeiești. Căci cuvîntul crește din Cuvîntul.

59) Să nu ne speriem dacă sîntem războiți și după mărturisire. Căci e mai bine să ne luptăm cu gîndurile decît cu mîndria¹⁹¹.

60) Nu alerga după cele din povestirile sihaștrilor și ale părinților pustnici și nici nu te înălța spre ele¹⁹². Căci tu înaintezi cu oștirea întîiului mucenic (Ștefan).

61) Nu ieși din locul de luptă nici cînd cazii¹⁹³. Căci cu mult mai mult avem atunci nevoie de doftor¹⁹⁴. Dacă și-a poticnit piciorul de o piatră cel ce avea ajutor, cel lipsit de ajutor nu se va poticni numai, ci va și muri.

62) Cînd cădem, îndată dracii venind lîngă noi iau și ne înfățișează ca pricină binecuvîntată, sau mai bine-zis nebinecuvîntată, liniștea. Scopul vrăjmașilor noștri e să adauge la căderea noastră în chipul acesta, o nouă rană.

63) Cînd un doftor își mărturisește neputința, e nevoie să mergem la altul. Căci rar sînt cei ce se tămăduiesc fără doftor.

64) Cine e deci cel ce socotește că ni se poate împotrivi cînd spunem că, dacă orice corabie ce are un

191. Dacă n-am fi războiți de gînduri ispititoare, după mărturisire, ne-am mîndri, ca unii ce nu mai sîntem supuși ispitelor și în acest caz, ar trebui să luptăm împotriva mîndriei și lupta cu ea ar fi mult mai grea.

192. «Nu te înălța spre acele povestiri» încercînd să imiți cele istorisite în ele, sau socotind că ai și tu ceva din cele spuse în ele.

193. A marelui Vasile (Despre *stăruința monahilor*, cap. XXI): «Precum mădulele trupului legate prin legătura firii n-ar putea să se rupă de trup, sau, dacă s-ar rupe vreunul, ar deveni mort, așa cel ce se nevoiește unit cu frățimea, nu s-ar putea tăia de cei cu care s-a însoțit, sau făcînd aceasta, va fi mort cu sufletul și lipsit de ajutorul părintelui, nesocotind grija lui față de el. Unul ca acesta trebuie osîndit ca pricină de sminteală multora... Căci sufletul odată obișnuit să se răzvrătească, se umple de multă neînfrînare».

194. În locul de luptă sau în obște, se află și doftorul, ca într-un spital. Deci nu ieși din acel loc. Pentru că în acest caz te lipsești și de doftor.

cîrmaci încercat poate ajunge în primejdie de înecare, fără cîrmaci se va pierde în chip sigur ?¹⁹⁵.

65) Din ascultare se naște smerenia, din smerenie, nepățimirea, dacă «întru smerenia noastră Și-a adus aminte de noi Domnul și ne-a izbăvit pe noi de vrăjmașii noștri» (Ps. 135, 23). Drept aceea, nimic nu ne va împiedica să spunem că din ascultare se naște nepățimirea, prin care vine culmea smereniei. Căci nepățimirea începe de la smerenie, precum legea, de la Moise. Dar fiica desăvîrșește pe maică, precum Maria, Adunarea¹⁹⁶.

66) Bolnavii care, după îngrijirea din partea unui doftor și după folosul avut de la el, părăsesc pe acesta alegînd pe altul înaintea tămăduirii desăvîrșite, sînt vrednici de toată osînda de la Dumnezeu.

195. Dacă orice corabie se poate îneca chiar avînd un cîrmaci iscusit, în mod sigur se va îneca neavînd un cîrmaci.

196. «Ascultarea e începutul smereniei. Căci cel ce nu s-a cunoscut că este cu lipsă în virtuți, nu poate sta sub mîna altuia. Iar cunoașterea de sine adunîndu-și sufletul îl duce la ascultare, iar ascultarea stăpînită de frica lui Dumnezeu naște iubirea și smerenia. Iar smerenia desăvîrșită izgonește închipuirea de sine. Iar cel ce s-a curățit de aceasta și de celelalte, se face casă a nepățimirii, precum se vede».

Alta : «Începutul și sfîrșitul este ascultarea cu smerenie. Iar fiica ei, nepățimirea, se face desăvîrșitoarea maicii și pricinuieste smerenia desăvîrșită».

Alta : «Cel smerit și ascultător nu slujește patimii închipuirii de sine. Iar cel nerobit patimilor se face cunoscut numaidecît ca nepățimaș. Iar nepățimașul este întreg dulce și blînd, așa încît ascultarea naște nepățimirea prin mijlocirea smereniei». în ed. Veniamin Costache mai este și scolia următoare a lui Fotie : «Căci smerenia naște nepățimirea, precum Moise legea. Părintele a asemănat aceste trei virtuți, adică ascultarea, smerenia și nepățimirea, cu trei fețe : cu Moise, cu Adunarea și cu Maria. Și de aceea ni se pare că — precum acolo, după ce Iudeii au trecut Marea Roșie, vrînd să cînte cîntare de biruință lui Dumnezeu, aveau ca născător și făcător al acesteia pe Moise, iar împlinitoare pe Maria, fiind și ea dintre cei din obște și nu începătură — așa și aici zice : În fața lui Moise se cade a vedea ascultarea, în fața Adunării smerenia, iar a Mariei nepățimirea».

67) Nu fugi de mîinile celui ce te-a adus la Domnul. Că nu te vei rușina în toată viața ta de altcineva ca de acela¹⁹⁷.

68) Nu e fără primejdie pentru un ostaș neîncercat să se despartă de mulțimea ostașilor ca să se lupte de unul singur¹⁹⁸. Și nu e fără primejdie pentru călugăr să pornească pe calea liniștirii înainte de multă cercare și nevoie în lupta cu patimile sufletești. Cel dintîi se primejduiește trupește, al doilea, sufletește. «Mai buni sînt, zice Scriptura, doi decît unul» (Eccl. 14, 19). Adică mai bine este fiului să se lupte împreună cu părintele său împotriva gîndurilor care pun stăpînire pe el înainte de a băga de seamă¹⁹⁹.

69) Cel ce lipsește pe orb de călăuză, turma de păstor, pe cel ce rătăcește de povățuitor, pe prunc de tatăl său, pe bolnav de doftor, corabia de cîrmaci, pricinuieste tuturor primejdii, iar cel ce încearcă să se lupte fără ajutor cu duhurile, e omorît de acelea.

70) Cei ce vin în spital, să-și facă de la început cunoscut suferințele lor. Iar cei ce vin la ascultare, să arate smerenia ce li se cuvine. Celor dintîi, ușurarea suferințelor, iar celor de al doilea, adausul cunoștinței de sine li se va arăta, mai mult decît oricare altul, ca un semn neînșelător al însănătoșirii lor.

71) Să-ți fie conștiința oglinda supunerii tale și-ți va fi de ajuns²⁰⁰.

197. Recunoștința față de acela te va ajuta, mai mult decît orice altceva, să nu te prăvălești și să nu stăruiești în păcate.

198. E o continuă pledoarie pentru stăruirea începătorilor în viața de obște.

199. «προς τας προλήψεις». Sînt gînduri sau ispite cu care ne pomenim în minte, pînă nu băgăm de seamă. Dar sînt și «pre-judecăți», idei luate de-a gata înainte de a le judeca.

200. «Privește-te pe tine însuți, zice, în conștiință, ca în oglindă și cercetează gîndurile tale. Și dacă conștiința nu te învinovățește în ceva, ci-ți dă mărturie despre ascultarea ta fără alegere, nu căuta încredințare

72) Cei ce se supun, în viața lor de liniștire, părintelui lor²⁰¹ au numai pe draci lucrători împotriva lor, dar cei ce se află în obște luptă deodată și cu dracii și cu oamenii. Cei dintâi păzesc mai cu de-amănuntul poruncile lui Dumnezeu prin neconținută privire a învățătorului. Cei de al doilea, adeseori prin lipsa învățătorului le calcă puțin pe acestea. Dar de se vor face sîrguincioși și iubitori de osteneală prin răbdarea poticnelilor și a muștrărilor, vor umple lipsa cu prisosință și vor dobîndi cununi îndoite.

73) Să ne păzim pe noi luînd seama la noi cu toată străjuirea. Căci portul plin de corăbii ușor le poate sfărîma pe acestea; mai ales pe cele roase în ascuns de mînie, ca de un vierme²⁰².

74) Să ne deprindem cu tăcerea cea mai deplină și cu neștiința față de întîistătător. Căci bărbatul tăcut este fiul înțelepciunii, cîștigînd totdeauna multă cunoștință²⁰³. Am văzut pe unul din cei de sub ascultare răpind povestirea din gura întîistătătorului și dez-

mai mare». Conștiința e oglinda ta lăuntrică, în care te vezi așa cum ești. Alți oameni îți pot spune lucruri bune despre tine; dar ei nu ne cunosc așa de bine, cum ne cunoaștem noi înșine, privindu-ne în conștiința noastră. Sau ne amăgesc, lăudîndu-ne din cine știe ce interese. Conștiința e o oglindă de o negrăită finețe, limpezime și sinceritate. Niciodată nu ajunge viața noastră să nu mai arate nici o pată în oglinda conștiinței noastre. De aceea, ea îndeamnă neîncetat și pe sfinți la pocăință.

201. Chiar și cei ce au intrat într-o viață de liniștire (isihie, sihăstrie n. ir.), trebuie să aibă un părinte duhovnicesc, ca model și sfătuitor.

202. E o primejdie și într-o obște mare, de a se sfărîma prin ciocniri viețuitorii din ea. Aceasta se întîmplă mai ales cînd sînt slăbiți pe dinăuntru de viermele mîniei. E nevoie de multă liniște și în portul unei vieți de obște. E nevoie de stăpînire de sine și de răbdare din partea tuturor ca să nu se ciocnească corabia și să se sfarme.

203. Un alt paradox : Să ne arătăm tăcuți și fără știință în fața întîistătătorului. Dar atunci, dovedim și dobîndim cea mai multă cunoștință. Căci mintea nerisipindu-se în vorbe multe, înseamnă mai atent în sine tot ce observă și află.

nădăjduit de supunerea lui. Și l-am văzut agonisind din aceasta, nu smerenie, ci mîndrie.

75) Să veghem cu toată vegherea, să luăm aminte cu grijă și să ținem seama cu trezvie, cînd și cum trebuie să dăm întîietate slujirii și nu rugăciunii. Căci nu trebuie să se întîmple aceasta întotdeauna. Ia aminte la tine însuți cînd te afli cu frații și nu te grăbi să te arăți nicidecum mai drept ca ei în ceva. Căci vei săvîrși atunci două rele: pe aceia îi vei răni prin sîr-guința ta cu chip mincinos, iar ție îți vei pricinui mîndrie prin purtarea ta.

76) Fii sîr-guincios cu sufletul, nearătînd-o aceasta nicidecum prin trup: nici prin înfățișare, nici prin vreun cuvînt deschis, nici prin vreun cuvînt cu subînțeleș. Fă așa, dacă ai încetat să disprețuiești pe aproapele. Iar dacă ești aplecat spre aceasta, fă-te fraților tăi asemenea și nu neasemenea prin închipuirea de sine²⁰⁴.

77) Am văzut un ucenic neîncercat fălindu-se în fața altora cu isprăvile învățătorului său. Dar socotind să-și cîștige sie-și slavă din roada altuia, și-a primit mai degrabă necinste. Căci toți au zis către el: «Dar cum a odrăslit un pom bun, o ramură neroditoare?»

78) Să nu ne socotim răbdători atunci cînd răbdăm cu bărbăție batjocorirea din partea părintelui nostru, ci cînd sîntem disprețuiți și răniți de orice alt om.

204. «Vorbește de cei ce-și fac ascultarea în obște. Dacă, zice, nu ești pornit să disprețuiești și să nesocotești pe alții, lucrează virtutea în ea însăși și în mintea ta, nearătînd-o nici prin cuvînt deschis, nici prin cuvînt cu înțeleș (prin aluzie). Iar dacă ești aplecat spre osîndire, să nu ai nici în sufletul tău o lucrare mai mare decît a celorlalți; ci fii asemenea lor în toate. Iar lucrare a sufletului numește rugăciunea neîncetată și plînsul și cele asemenea. Deci dacă, zice, prin acestea cazii în închipuirea de sine, lasă-le pe acestea și fă-te fraților tăi asemenea. Căci urmînd altora, cîștigi smerenia».

Căci pe părintele îl suportăm avînd rușine de el și fiind îndatorați la aceasta.

79) Bea cu inima bună, ca pe o apă a vieții, batjocorirea din partea oricărui om care voiește să te adape cu apa care te curăță de neînfrînare. Căci atunci va răsări curăția adîncă în sufletul tău și lumina lui Dumnezeu nu va mai lipsi din inima ta.

80) Nimeni să nu se fălească în cugetul său văzînd adunarea frățimii odihnindu-se sub el²⁰⁵. Căci tîlharii stau împrejur.

81) Amintindu-ți, amintește-ți de cel ce a zis: «Cînd veți face toate cele poruncite, ziceți că slugi ne-trebnice sîntem, că ceea ce eram datori să facem, am făcut» (Lc. 17, 10). Iar judecata ostanelilor o vom cunoaște în vremea ieșirii (morții).

82) Chinovia (mînăstirea de obște) este cer pămîntesc²⁰⁶. Drept aceea, precum îngerii liturghisesc Domnului, așa să facem să se simtă inima noastră. Uneori cei ce se află în cerul acesta se simt cu inima ca de piatră. Alteori iarăși sînt mîngîiați de umilință. Aceasta, pentru ca să scape și de închipuirea de sine, dar să se și mîngîie în ostenele prin lacrimi²⁰⁷.

83) Un foc mic înmoaie ceară multă. Și o mică necinstire ce vine adesori înmoaie, îndulcește și alungă dintr-odată toată sălbătăcia, nesimțirea și împietrirea.

84) Am văzut odată doi inși șezînd ascunși și luînd seama și ascultînd la suspinele și ostenele celor ce

205. Odihnindu-se de patimi și de tulburări.

206. Pentru că și călugării sînt ca niște îngeri în trup : lipsiți de patimi și în afară de orice egoism, privind cu mintea numai la Dumnezeu, de la Care au totul.

207. Sînt lacrimi de iubire față de Dumnezeu, care mîngîie inima oboșită de nevoințe. Dar ca să nu se mîndrească, le vine după aceea și o uscăciune, de parcă ar fi împietriți.

se nevoiau. Dar unul, ca să le rîvnească; iar celălalt, ca la vreme potrivită, să le dea pe față cu ocară, și pe lucrătorul lui Dumnezeu să-l oprească din buna lui lucrare.

85) Nu fi un tăcut fără rost, pricinuind altora turburare și amărăciune; nici molîu în viețuire și în pășire, cînd ți se poruncește să te sîrguiești²⁰⁸. Iar de nu, te-ai făcut mai rău decît cei furioși și pricinuitori de turburare.

86) Am văzut adeseori, precum zice Iov (Iov 16, 2), suflete suferind pentru purtarea lor molîie, iar altele din pricina destoiniciei lor și m-am minunat cît de felurită e răutatea²⁰⁹.

208. «Părintele mustră tăcerea fără judecată, și îndreaptă viețuirea cea trîndavă. Cea dintîi e semn al neatenției, mai ales cînd cineva se află în mulțime. Iar a doua face pe cel ce o are greu de mișcat la ostenele duhovnicești și la lucrările grele. Căci socotesc unii că prin nevorbirea lor dau dovadă că se află pe o treaptă deosebită. Dar nu au o treaptă deosebită de cea a ascultătorilor, dacă sînt adevărați ascultători. Iar cele contrare acestora arată trezvia minții și iubirea față de alții».

209. Ed. 1970 : «Avînd cineva o purtare molîie din fire, sau fiind întreprinzător în ceva din cele trupești, celor mulți nu le pare așa. Ci boala din fire e socotită și numită o calitate a sufletului și o virtute. Iar cel molîu e lăudat ca blînd și smerit; și cel ce se agită fără rînduiala, ca sîrguincios și ager și e admirat de cei ce nu știu să judece. Iar el bucurîndu-se de laude, nu s-a cunoscut pe sine, ci ținînd seama de judecata greșită a celor mulți, a pătimit cu sufletul de închipuirea de sine, sau a fost copleșit de durere. De aceea și părintele vorbește de multe feluri ale răutății». Tăcerea fără rost este în fond pricinuită de o lenie a minții, sau e semnul tîmpeniei, pe cînd tăcerea cu rost este semnul unei lucrări intense a minții, prin care surprinde tainele cele mai adînci ale existenței. În tăcerea aceasta mintea omenească se întîlnește cu lucrarea intensă a Sfîntului Duh, Care îi comunică taine mai presus de cuvînt. O astfel de tăcere este semnul unei intense lucrări a persoanei, deci și a lui Dumnezeu, Care atrage mintea în tainele Sale. Numai persoana poate tăcea în felul acesta intens de gîndire.

87) Cel de la mijloc nu poate câștiga din cântare, cât poate din rugăciune²¹⁰. Căci risipirea în cântare aduce neorînduială în suflet.

88) Luptă-te neîncetat cu cugetarea, adunînd-o din împrăștierea ei, spre tine însuși. Dumnezeu nu cere celor ascultători o rugăciune neîmprăștiată²¹¹. De aceea nu te descuraja cînd ești furat (de vreun gînd în rugăciune), ci încurajează-te adunîndu-ți mintea de fiecare dată, căci numai îngerul nu e furat.

89) Cel ce s-a convins pe sine în chip tainic să nu iasă din locul de luptă pînă la ultima răsufflare, chiar de ar avea de suportat mii de morți ale trupului și sufletului²¹², nu va cădea ușor în nici una din acestea. Dar îndoiala inimii și neîncrederea în locuri²¹³, obișnuiește să pricinuiască pururea poticneli și primejdii.

90) Cei ce se mută dintr-un loc în altul cu ușurință sînt cu totul necercați. Căci nimic nu pricinuieste atît de mult nerodirea ca nerăbdarea²¹⁴.

91) Dacă ai intrat într-un spital necunoscut și ai întîlnit un doftor, fii ca un trecător și ca unul care

210. Cel din treapta a doua duhovnicească, care urmează după curățirea de patimi și constă în contemplarea lui Dumnezeu în făpturi. Acesta trebuie să treacă de la cântare, la rugăciune.

211. Nu trebuie să așteptăm să ne rugăm numai cînd avem mintea adunată. Ci să luptăm să adunăm mintea prin rugăciune.

212. «Moartea sufletului e păcatul. Chiar de ar păcătui în multe privințe, zice, să se pocăiască iarăși și niciodată să nu se retragă din mînăstire. De aceea a spus mai înainte că chiar de ar cădea, să nu iasă din locul de luptă». Căci de va rămîne în mînăstire căderile în păcat nu vor fi așa de grele.

213. «Hotărîrea neîndoelnică pricinuește stăruința în locuri și în obștii, iar îndoiala lucrează necredința și căderea și strămutările atît ale păstorilor cît și ale turmelor».

214. «Precum pasărea cînd se desparte de ouăle sale, le face pe acestea sterpe, așa și călugărul care se strămută din loc în loc». Și acesta își facesufletul sterp.

cauți să cunoști, fără să fii băgat de seamă, meșteșugul tuturor celor de acolo²¹⁵. Iar dacă simți vreun folos de la doftori și de la felcer în boalele tale, și mai ales în umflătura sufletului, pentru care te cauți²¹⁶, rămâi acolo și te vinde pe aurul smereniei, prin zăpăsul ascultării și prin contractul slujirii, întărit cu mărturiile îngerilor.

92) Rupe odată cu acestea zăpăsul voii tale. Căci umblînd din loc în loc, ai pierdut prețul cu care te-a răscumpărat Hristos²¹⁷.

93) Locul acesta să-ți fie ție mormînt înainte de mormînt. Și nimenea nu iese din mormînt înainte de învierea cea de obște. Iar de au ieșit unii, ia seama că mai înainte au murit. Să rugăm pe Domnul să nu pătimim și noi aceasta.

94) Cînd cei mai trîndavi simt că poruncile sînt grele, încearcă să dea întîietate rugăciunii. Iar cînd le sînt mai ușoare, fug de rugăciune ca de foc²¹⁸.

95) Este cîte unul care, împlinind vreo slujire, o părăsește cînd i se cere aceasta pentru odihna (mîngîierea) vreunui frate; și este cîte unul care o părăsește din trîndăvie. Și este iarăși cîte unul care nu o

215. «Dacă mergi, zice, la vreun doftor și în vreun spital necunoscut, despre care n-ai aflat nimic nici din experiență, nici din auzire, află mai întîi știința lui și apoi descoperă-i boala. Pe urmă arată lui și ascultare duhovnicească, urmînd poruncilor lui și avînd ca martore cetele îngerști».

216. «Adică se smerește cugetul tău și umflătura sufletului și fața sufletului se coboară. Căci aceasta e ceea ce se caută».

217. Ți-ai pierdut valoarea, pe care a întipărit-o în tine Hristos, ușor sau cu ușurătate.

218. Leneșii caută totdeauna ce e mai ușor. De fapt trecerea de la poruncile ascultării la rugăciune, sau invers, cînd una din ele li se pare mai ușoară, e numai un pretext pentru a scăpa de una, dar a nu o face nici pe cealaltă. Cine are rîvnă le împlinește pe amîndouă.

Scolia din P.G.: «De-ți stă mîna la fapte, limba să cînte și mintea să se roage. Căci Dumnezeu cere de la noi să-L pomenim pururea».

părăsește, din slavă deșartă. Dar este și câte unul care nu o părăsește, din rîvna sufletului²¹⁹.

96) De te-ai prins prin tocmeli (prin făgăduieli) și-ți vezi ochiul sufletului nesporind, nu te feri de despărțire ; dar cel cercat este cercat oriunde și tot așa și cel dimpotrivă²²⁰.

97) Defăimările cele lumești pricinuiesc multe despărțiri, iar lăcomiile pîntecelui satisfăcute în tovărășii dau naștere la toate căderile și călcările de lege.

98) Dacă vei stăpîni această stăpîină, orice loc îți va pricinui nepătimire; dar de te va stăpîni ea, oriunde te vei primejdui, în afară de mormînt²²¹.

99) Domnul luminează ochii orbi ai celor ascultători prin virtuțile povățuitorului, iar prin lipsa lor, îi întunecă. Dar urîtorul de bine (diavolul) face dimpotrivă.

219. «Cel ce-și părăsește lucrul său pentru a odihni pe frate, arată iubire și smerenie». Ed. 1970 adaogă în plus : «Dar cel ce nu-l părăsește, din rîvnă, cînd i se cere de către cineva, nu s-a descurajat în lucrul lui, ci se ocupă cu el din rîvnă. Amîndoi aceștia sînt vrednici de laudă. Dar cei din mijloc sînt vrednici de muștrare».

220. «Dacă te-ai îndatorat, zice, să viețuiești împreună cu turma sau cu alții, dar vezi că împreuna-viețuire este nefolositoare, desparte-te. Căci este mai bine să-ți calci cuvîntul decît să fii fără rod de prunci (sufletești) și cu pagubă pentru suflet. Dar dacă ești cercat, rămîi în împreuna-viețuire, căci poate vei îmbunătăți pe cei împreună cu tine prin cuvînt și faptă».

221. «Stăpîina» de care vorbește aci e lăcomia pîntecelui. Ed. 1970 : «Adică, atît cît trăiești, sau înainte de a muri, pretutindeni te vei primejdui». P.G., dă o scolie din Ioan Carpatiul: «M-aș minuna dacă cineva săturîndu-se de mîncări ar putea să dobîndească nepătimirea. Iar nepătimire numesc nu reținerea de la un păcat cu fapta (căci aceasta se numește înfrînare), ci pe cea care smulge cu rădăcină cu tot din cugetare gîndurile pătimașe, care se numește și curăția inimii». In ed. Veniamin Costache este o scolie în plus : «Nepătimirea este plata înfrînării. Și ea naște dreapta socoteală».

100) Chip al celei mai bune supuneri să ne fie, o, prieteni, așa zisul argint viu. Căci el coborîndu-se dedesubtul tuturor, rămîne curat de orice întinăciune. Cei ce se sîrguiesc, să ia aminte cu atît mai mult la ei înșiși, ca nu cumva, judecând pe cei leneși, să fie osîndiți mai mult decît aceia²²². Socotesc că Lot de aceea s-a îndreptățit, că aflîndu-se în mijlocul acestora, nu i-a osîndit niciodată.

101) Să păzim liniștea și neturburarea în toate, dar mai mult în cîntări. Căci scopul dracilor este să alunge rugăciunea prin turburări.

102) Slujitor este cel ce cu trupul stă în fața oamenilor, dar cu mintea bate prin rugăciune în poarta cerurilor²²³.

103) Înjurăturile, ocările și cele ca acestea pricinuiesc în sufletul ascultătorilor o amărăciune asemănătoare pelinului; iar laudele, cinstirile și faima bună, nasc o dulceață asemenea mierei, în cei iubitori de dulci împătimiri. Să luăm seama deci la firea ambelor

222. P.G. din Singlitica : «E primejdios să purceadă cineva să învețe dacă nu s-a silit pe sine mai întii să ajungă la ceea ce învață, prin făptuire. Căci precum avînd cineva o casă putredă îi vatămă pe străinii primiți, prin căderea ei, tot așa și aceștia, dacă nu s-au zidit mai înainte pe ei înșiși în chip sigur, îi va pierde împreună cu ei și pe cei ce vin la ei. Căci prin cuvinte îi cheamă la mîntuire, iar prin felul lor de viață mai degrabă păgubește pe nevoitori». Cei ce se sîrguiesc sînt mai ispitiți să judece pe cei leneși. De aceea trebuie să ia aminte la ei înșiși mai mult decît aceia. Căci judecîndu-i, vor fi mai osîndiți ca aceia, pentru că mîndria e un păcat mai greu decît nesîrguința.

223. Avem aci o bună lămurire a legăturii între slujirea «orizontală», a oamenilor și legătura «verticală» cu Dumnezeu. P.G.: «Lucrul diaconului îl face cel ce-și unge (pregătește) mintea pentru sfințitele nevoințe și alungă de la sine gîndurile pătimășe. Al preotului, cel ce luminează spre cunoașterea făpturii și alungă cunoștința cu nume mincinos. Iar al episcopului, cel ce desăvîrșește prin Sfîntul Mir cunoștința Sfîntei și închinătei Treimi». Sînt cele trei trepte ale urcușului duhovnicesc : treapta nevoințelor pentru curățirea de patimi și dobîndirea virtuților, treapta contemplării lui Dumnezeu în lume, și treapta unirii nemijlocite cu Dumnezeu.

feluri. Cele dintâi obișnuiesc să curățească toate întinăriunile din lăuntru; cele de al doilea fac să crească puroiul²²⁴.

104) Trebuie să credem fără grijă celor ce au primit în Domnul grija de noi, chiar dacă unele din cele poruncite de ei ne par protivnice mîntuirii noastre. Căci mai ales atunci se probează credința noastră în ei, ca într-un cuptor al smereniei. Și acesta este semnul celei mai adevărate credințe, că privind cele ce se fac protivnic celor nădăjduite, ne supunem fără nici o îndoială celor ce ne poruncesc.

105) Din ascultare se naște smerenia, cum am apucat să spunem și mai înainte. Din smerenie, dreapta socoteală, precum a arătat prea frumos și prea înalt și marele Casian în «Cuvîntul său despre dreapta socoteală»²²⁵. Din dreapta socoteală, pătrunderea, iar din aceasta, vederea înainte²²⁶. Și oare cine nu va alerga pe acest drum bun al ascultării, văzînd înaintea lui bunătățile ce i se pregătesc? Despre acest mare dar a spus bunul psalmist: «Gătît-ai întru bunătatea Ta săracului ascultător, Dumnezeuule, venirea Ta în inima lui» (Ps. 67, 11).

106) Să nu uiți în toată viața ta de acel mare nevoitor care nu a auzit în toți cei optsprezece ani cu urechile din afară de la povățuitorul său urarea: «O, de te-ai mîntui»; dar cu urechile dragostei nu auzea de la Domnul numai urarea: «O, de te-ai mîntui» (căci

224. Orice patimă rea e dulce. Ea produce o «dulce împătîmire». Orice patimă folositoare e grea, sau dureroasă sau «rea» (κακοπάθει). Laudele nutresc «dulcea împătîmire», care are ca rezultat veninul mîndriei, al unei patimi rele. Mai bun e pelinul curățitor al ocărilor, decît dulceața mieroasă a laudelor, care umple sufletul de veninul mîndriei.

225. Filoc. Rom. I, p. 124 : «Cuvînt despre darul deosebirii.

226. Ed. 1970 : «Trebuie de știut că aci nu vorbește despre mai înainte-vedera proorocească, ci despre mai înainte-vederea relilor ce vin dintr-o anumită cauză, pentru a le ocoli».

aceasta arată o dorință, nu ceva sigur), ci: «Te-ai mîntuit», ceea ce arată ceva hotărît și sigur²²⁷.

107) Se înșeală pe ei înșiși acei ascultători care simțind pe povățuitor că se înconvoaie și se apleacă ușor spre dorințele lor, îi cer ascultări după voia lor. Căci primindu-le pe acestea, să știe în chip neîndoielnic că au căzut de la cununa mărturisirii (muceniciei). Pentru că ascultarea este înstrăinarea celui ce o împlinește, de fățarnicie și de dorințele sale.

108) Unul primește porunca și simțind că cel ce a poruncit nu are plăcere de împlinirea ei, nu o împlinește. Iar altul simțind aceasta, o împlinește fără șovăială. E de întrebare cine a lucrat în chip mai evlavios ?²²⁸

109) Este cu neputință ca diavolul să se împotrivească voii sale. Să te încredințeze despre aceasta cei ce viețuiesc în lenevire și cei ce stăruie într-o sihăstrie sau într-o mînăstire de obște.

227. «Mie-mi pare că face aluzie la un ascultător pe care adresatul îl cunoaște din experiență. De aceea îi spune ca unuia pe care-l cunoaște: «Să nu uiți de cutare». Acesta deci slujind mulți ani părintelui său care era bolnav și zăcea tot timpul în pat, niciodată nu a auzit de la el, pentru cele ce le făcea în chip de dorire și de rugăciune: «O, de te-ai mîntui!». Dar Dumnezeu îl încredința în fiecare zi, pentru ascultarea lui, spunîndu-i: «Tată, te-ai mîntuit». Deci pentru ascultarea lui, deși nu a auzit de la povățuitorul său o dorire sau o rugăciune, a primit încredințare de la Dumnezeu. Pe cît îl umilea povățuitorul, pe atît îl încredința Dumnezeu. Aceasta e luată din Gherontic».

228. Se dă și pilda lui Avraam, care ar fi împlinit porunca lui Dumnezeu cu privire la jertfirea lui Isaac, dacă nu l-ar fi oprit Dumnezeu. «Vorbește de doi care au primit porunca. Dintre ei, unul neavînd plăcere de lucrul poruncit, care ducea la un scop contrar, a ocolit împlinirea lui. Celălalt, știind și el aceasta, a ascultat. Care, zice, a făcut mai bine? Spunem că fiecare e vrednic de laudă, ținînd seama de treapta lui. Incepătorul va lucra fără îndoială mai bine ascultînd. Căci e dintre cei ce sînt încă puși la probă. Celălalt, după ce a dovedit timp îndelungat ascultarea lui, va face mai bine să nu asculte. Va asculta mai bine neascultînd. Căci nu va mai împlini voia tatălui cea verbală, ca un sclav, ci va ghici

110) Să ne fie nouă războiul dat în noi, ca să ne depărtăm din anumite locuri, dovadă că acolo bine plăcem lui Dumnezeu²²⁹, dacă a fi războiți e semn că luptăm²³⁰.

DESPRE CUVIOSUL ACACHIE

111) Nu mă voi face un ascunzător nedrept și un zgîrcit neomenos, tăinuind față de voi ceea ce nu e îngăduit a tăinui. Marele Ioan Savaitul²³¹ mi-a povestit lucruri vrednice de auzit. Iar tu, cuvioase, cunoaște din experiența lui că era bărbat nepătimăș și curat de orice cuvînt mincinos și de orice faptă vicleană. Acesta mi-a povestit următoarele: «În mînăstirea mea din Asia (căci de acolo pornise dreptul) se afla un bătrîn foarte leneș și neînfrînat²³². O spun

ca un fiu și prieten, pe cea gîndită de acela. Căci și Iona văzînd ca prooroc că nu era voia ultimă a lui Dumnezeu să piardă pe Ninivetenii, dată fiind bunătatea Lui, a amînat vestirea ei. Ceilalți însă au pornit să facă cele poruncite, neîndoiindu-se de poruncă. Iar Saul, deși era înștiințat de voia lui Dumnezeu cu privire la Amalic, în chip voit n-a ascultat».

229. Cînd ne depărtăm cu greutate de un loc, înseamnă că acolo nu împlinim plăcerile noastre. Deci să nu ne legăm de un loc. Să ne depărtăm cu ușurință de orice loc, dar să împlinim voia lui Dumnezeu, nu pe a noastră. Iar părăsirea fără greutate a unui loc, trebuie să o facem numai cînd ni se poruncește. Cînd o face călugărul de voia lui, nu e bună.

230. «Dacă cei ce luptă sînt necăjiți și necăjesc, iar dracii ne războiesc, ei încă ne necăjesc pe noi și sînt necăjiți de noi». «Și de voi necăji, zice, ei nu vor putea să stea» (Ps. 17, 39 neindetificat de noi). Și iarăși: «Cei ce mă necăjesc pe mine și vrăjmașii mei au slăbit și au căzut» (Ps. 26, 2).

231. Ioan de la Mînăstirea Sfîntul Sava de lîngă Betleem.

232. «Unii au înțeles neînfrînarea numai în legătură cu curvia și au numit neînfrînat numai pe curvar. Dar scriitorul acesta a referit neînfrînarea la orice gînd, adică numește neînfrînat pe cel ce nu-și sugrumă primul gînd rău și nu-și pedepsește cum se cuvine toate pornirile neraționale ale sufletului, ci le lasă să înainteze la faptă. Bătrînul lăsa frîu liber mîniei și pornirii neraționale».

aceasta nu judecând, ci ca să mă arăt spunînd adevărul²³³.

Acesta, nu știu cum a dobîndit un ucenic mai tînăr, pe nume Acachie, simplu la purtări, dar înțelept cu gîndul. Și atîtea răbda acesta de la bătrîn, cît le-ar părea poate multora de necrezut. Căci îl chinuia pe el nu numai cu ocări și cu necinstire, ci și cu lovituri în fiecare zi. Dar răbdarea lui nu era fără judecată.

Văzîndu-l eu deci pe el în fiecare zi, chinuit la culme, ca un rob cumpărat, îi ziceam : «Ce este, frate Acachie ? Cum e în ziua de azi ?» Și acela îndată îmi arăta uneori ochiul învinețit, alteori grumazul, alteori capul rănit. Dar cunoscîndu-l eu pe el lucrător al ascultării, îi spuneam : «Bine, bine, rabdă și te vei folosi».

Slujind deci bătrînului acela nouă ani, a plecat la Domnul. Îngropat fiind el în cimitirul părinților, după cinci zile, povățuitorul lui Acachie merse la un mare bătrîn din cei de acolo și-i spuse : «Părinte, a murit fratele Acachie». Dar bătrînul, cînd auzi, zise celui ce i-a spus : «Crede-mă, bătrîne, nu cred». Acela îi spuse : «Vino și vezi». Bătrînul se sculă repede și se duse cu povățuitorul la mormîntul fericitului nevoitor și strigă ca unui viu celui ce era cu adevărat viu întru adormire, și-i zise : «Frate Acachie, ai murit ?» Iar ascultătorul cel prea înțelept, arătînd ascultare și după moarte, a răspuns marelui bătrîn : «Cum ar fi cu puțință, părinte, să moară un om lucrător al ascultării ?»²³⁴

233. «Spun adevărul, zice, și nu osândesc pe om. Nu osândind din născocire, ci arătînd mișcarea vădită a patimei și descoperind-o tuturor».

234. Cel ce se exercită în ascultare curată fără șovăială, își ascute sensibilitatea spirituală a auzirii glasului celui ce-i cere ceva atît de mult, încît nu încetează de a vibra și după moartea cu trupul. El viețuiește mai departe prin această sensibilitate. Aceasta îl pregătește și pentru învierea cu trupul. Responsabilitatea lui ascuțită îl ține viu cu duhul.

Atunci bătrînul, fostul așa numit povățuitor²³⁵, umplîndu-se de frică, a căzut pe față în lacrimi. Și ce-rînd egumenului Lavrei o chilie aproape de mormîntul lui Acachie, a viețuit de atunci înainte acolo, spunînd pururea bătrînilor: «Am săvîrșit ucidere». Iar mie mi se pare, părinte Ioane, că însuși acest mare Ioan este cel ce a vorbit cu mortul.

Dar sufletul lui fericit mi-a istorisit și altceva despre altul oarecare. Dar acesta era el însuși, cum am putut afla mai tîrziu în chip sigur.

DESPRE IOAN SAVAITUL SAU ANTIOCH

112) «Ucenicea, zicea acesta, un altul oarecare în această mînăstire din Asia (poate Siria) la un monah oarecare, blînd, blajin și liniștit. Și văzîndu-se cinstit și odihnit (nesupus la ostenele mari)²³⁶ de bătrîn, socotind că aceasta e multora spre primejdie, îl rugă să-l slobozească. Căci avea bătrînul și alt ucenic și de aceea nu-l necăjea mult pe acesta. Deci ieși de la el și se așeză, prin scrisoarea povățuitorului, într-o mînăstire de obște din Pont. Și în cea dintîi noapte, în care a intrat

235. «Cu dreptate, zice, așa numitul povățuitor, căci nu era în realitate așa. Pentru că povățuitorul se grăbește să ridice pe cel povățuit din cele ale lui la imitarea sa, cînd se distinge prin fapte. Dar el era mai mic decît iuțimea, iar celălalt mai mare decît mînia. Cum s-ar fi arătat deci că e povățuitor al celui ce-l întrecea în chip minunat prin virtuți?»

236. «Odihnit» e în ed. 1970. In P.G. e «disprețuit» (περιφρονοῦμενov). Scolia din P.G. explică acest paradox : «cinstit și disprețuit», dar bănuind că în loc de «disprețuit» ar putea fi «trecut cu vederea» (περιφρονοῦμενov). Altă scolie explică și această alternativă : «Cei disprețuiți nu sînt cinstiți. Cum e deci «cinstit și disprețuit», decît așa că e cinstit după trup și disprețuit după suflet? Căci cel ce se îndulcește de patimi, nu e părtaș de greaua pătimire». Adică cel nesupus ostenelelor după trup, nu e îngrijit după suflet, deci e disprețuit.

Alta : «Adică trecut cu vederea pentru cele ce păcătuiește și nemustrat de povățuitor precum se cuvine».

în această mînăstire, se văzu pe sine în somn tras de unii la socoteală și după încheierea acelei înfricoșate socoteli, găsit cu o rămășiță neplătită și deci dator cu o sută litri de aur. Deșteptîndu-se, și-a tîlcuit vedenia aceea și a zis: «Sărmane Antioh (căci acesta era numele lui), cu adevărat mare e rămășița neplătită a datoriei noastre».

«Așa dar, zicea, după ce petrecui în acea obște trei ani în ascultare fără alegere, umilit și asuprit de toți ca un străin (căci nu era în acea mînăstire alt călugăr străin), văzui iarăși în somn pe cineva, dîndu-mi dovadă despre plătirea a 10 litri de aur din datoria mea. Trezindu-mă, am înțeles vedenia, și am zis : «Deabia zece ? Cînd voiui plăti oare tot ?» Atunci îmi zisei: «Sărmane Antioh ! E nevoie de mai multă osteneală și necinstire». Am început deci să fac pe prostul, neînce-tînd însă cîtuși de puțin slujirea. De aceea, văzîndu-mă nemilostivii părinți în această stare și rîvnă, mă puneau să fac toate lucrurile grele ale mînăstirii.

Stăruind în această petrecere 13 ani, văzui pe cei ce mi se arătau mai înainte, venind iarăși și scriindu-mi dovada desăvîrșitei scăpări de datorie. Căci cînd cei din mînăstire mă asupreau cu ceva, răbdam bărbătește aducîndu-mi aminte de datoria mea». Acestea mi le-a povestit, părinte Ioane, prea înțeleptul Ioan ca despre altul. De aceea și-a și schimbat numele său în Antioch. Dar de fapt el era cel care și-a rupt zapisul cu bărbăție prin răbdare.

113) Dar s-auzim la ce dar al deosebirii (al dreptei socoteli) a ajuns cuviosul acela prin răbdare. Șezînd în mînăstirea Sfîntul Sava, au venit la el trei călugări mai tineri vrînd să ucenicească la el. Primindu-i el pe aceștia, îndată i-a ospătat cu bucurie, voind să aline osteneala călătoriei lor. Dar după trei zile, le zise bătrînul : «Fraților, eu sînt prin fire un curvar și nu pot să primesc pe vreunul din voi». Dar aceia nu s-au

smintit. Căci cunoșteau lucrarea bătrînului. Deci după ce, rugîndu-se mult ca să-l înduplece, n-au izbutit, s-au aruncat la picioarele lui, rugîndu-l să le rînduiască măcar unde și cum trebuie să se așeze.

Drept aceea s-a înduplecat bătrînul și cunoscînd că vor primi cu smerenie și cu ascultare sfătuirea, zise unuia : «Domnul voiește ca tu, fiule, să șezi într-un loc liniștit cu un părinte, întru supunere». Celui de al doilea îi zise : «Mergînd, vinde voile tale și le dă lui Dumnezeu, apoi ia crucea ta²³⁷ și stăruie în frăția și obștea fraților și vei avea fără îndoială comoară în cer». Apoi zise celui de al treilea: «Ia asupra ta în chip nedespărțit cuvîntul Celui ce zice: «Cel ce va rabdă pînă la sfîrșit se va mîntui» (Mt. 10, 22). Și mergînd, să alegi, de e cu puțință, pe cel pe care îl socotești că nu e altul între oameni care să lovească mai tare și mai aspru, ca să te deprindă întru nevoie²³⁸. Și stăruind, bea în fiecare zi batjocura și luarea în rîs, cum ai bea mierea și laptele. Iar fratele zise către marele Ioan: «Și dacă acela ar petrece întru nepăsare, ce voi face?» Iar bătrînul îi răspunse: «Chiar de l-ai vedea curvind, să nu te desparți de el, ci zi în sinea ta: «Prietene, cu ce scop ai venit aci?» Atunci vei vedea pierind din tine mîndria și învîrtoșarea furioasă».

114) Să ne nevoim cu toată puterea, toți cei ce voim să ne temem de Domnul, ca să nu dobîndim, în locul nevoinței noastre pentru virtute, mai degrabă

237. «Cruce numește răbdarea necazurilor ce vin asupra cuiva. Crucea lui Hristos este înfrînarea de la orice patimă».

238. «Părintele rînduiește fratelui supunerea fără alegere, fără vicleșug și fără răutate». Ii cere să nu se aștepte ca necazurile ce-i vin de la povățuitor să fie mai puțin aspre decît cele ce-i pot veni de la oameni. În acest caz nu va gîndi cu răutate despre nici un om care-l necăjește, ci el va socoti pe fiecare ca ajutîndu-l în nevoința lui de desăvîrșire. Dar și invers : chiar dacă povățuitorul se va purta față de el cu o asprime cu nimic mai mică decît a oricărui alt om, o va socoti spre folosul desăvîrșirii lui.

viclenia, răutatea, asprimea, înșelătoria, năravul cel rău și mînia. Căci nu e de mirare că atîta cît omul e un simplu viețuitor, sau un corăbier, sau un plugar, dușmanii împăratului nu se înarmează așa de tare împotriva lui. Dar cînd îl vor vedea că a luat pecetea (semnul de ostaș), pavăza, sabia, arcul, și s-a îmbrăcat în veșmîntul de ostaș²³⁹, atunci ei scrîșnesc din dinți împotriva lui și se sîrguiesc în tot felul să-l răpună. De aceea să nu adormim.

115) Am văzut copii nevinovați și foarte buni venind la școală pentru înțelepciune, învățătură și folos, dar neînvățînd nimic decît numai sălbătăciune și răutate din petrecerea acolo. Cel ce are minte, să înțeleagă. E cu neputință ca cei ce învață din tot sufletul un meșteșug să nu sporească în fiecare zi în el. Dar unii cunosc sporirea, alții, din iconomie (spre folosul lor), nu.

116) Un zaraf bun își socotește, fără îndoială, în fiecare seară cîștigul și pierderea zilei. Dar nu le poate cunoaște pe acestea lămurit, dacă nu le înseamnă în fiecare ceas într-un caiet. Că socoteala din fiecare ceas o arată pe cea din fiecare zi²⁴⁰.

117) Cel fără de minte, cînd e osîndit sau certat, se simte înțepat sau e ispitit să răspundă împotrivă, sau face îndată metanie celui ce îl ceartă, dar nu din sme-

239. «Pecete» numește sau botezul, sau pocăința, care îl curățește pe acela. Iar «pavăză», fuga de lume, pregătită prin neîmpătımirea de ea; «sapie», credința față de păstor; «spadă», tăgăduirea voilor proprii; «arcu», e rugăciunea, prin care dracii sînt surpați; «vestmîntul ostășesc» e «îmbrăcămînta virtuților».

240. «Adică zarafu bun al faptelor sale e cel ce-și face socoteala și se judecă în fiecare ceas și-și duce viața cu grijă. Socoteala de fiecare ceas e luarea-aminte neostenită». Ed. 1970 : «Celui ce ia aminte la sine necontenit, nu i se întîmplă abateri sau furturi din pricina întunericii. Soarele Hristos, Dumnezeuul nostru, păstrează toată ziua vieții lui luminoasă».

renie, ci pentru că voiește să oprească muștrările²⁴¹. Tu, tăcînd cînd ești lovit, taci și primește și pe cei ce aplică fierul roșu pe sufletul tău (îl cauterizează), sau mai bine zis pun în lumină curăția lui. Numai după ce a isprăvit doftorul (operația), pune-i metanie. Căci în vremea mîniei lui, nu primește poate nici metanie.

118) Să luptăm în fiecare ceas împotriva tuturor patimilor, dar mai mult poate împotriva acestor două, cei ce ne aflăm în mînăstirile de obște: împotriva neînfrînării pîntecelui și a pornirii spre mînie. Căci acestea găsesc belșug de hrană în mulțime. Celor aflați în ascultare, diavolul le sădește pofta unor virtuți peste putere; iar pe cei din liniștire îi îndeamnă la cele nepotrivite lor²⁴².

119) Cercetează mintea ascultătorilor necercați și vei afla în ea o năzuință greșită: pofta de liniștire, de postire nemăsurată, de rugăciune neîmprăștiată, de cea mai deplină lipsă de slavă deșartă, de neuitată pomenire a morții, de străpungere neîncetată a inimii, de desăvîrșită nemîniere, de tăcere adîncă, de curăție covîrșitoare²⁴³. De aceea neavîndu-le pe acestea de la început, dintr-o bună iconomie, au sărit la ele înainte de vreme și s-au rătăcit. Pentru că vrăjmașul i-a amăgit să le caute pe acestea înainte de vreme, ca nu cumva, răbdînd, să le afle pe acestea la vremea lor²⁴⁴.

241. Ed. 1970: «Metania din fățarnicie e o metanie nedemnă. Vezi cum vorbește de metania demnă în cele următoare, zicînd : «Iar încetînd doftorul» și cele următoare».

242. «Cei din obște să prețuim mai mult ascultarea decît nevoița. Cea din urmă ne învață mîndria, cea dintîi smerenia».

243. «Există și o năzuință neamăgitoare a acestora: cînd le săvîrșește cineva la vreme și în chip cuvenit, adică pentru binele însuși și în simțirea lor adevărată, împlinindu-le cu de-amănuntul și cu sfătuirea celor ce au făcut experiența lor, ocolind în toate totdeauna plăcerea proprie ca rătăcire și abatere».

244. Există o lege în creșterea duhovnicească. Cel neîntărit în virtuțile mai de jos nu poate urca la virtuțile cele mai de sus. Nu poți în-

120) Amăgitorul șoptește în cei ce se liniștesc (isi-
haști) lauda grijii de străini a ascultătorilor, slujirea
lor, iubirea lor de frați, împreuna-viețuire, îngrijirea
bolnavilor, ca să-i facă, amăgitorul, și pe aceștia fără
răbdare, ca și pe cei de mai înainte²⁴⁵.

121) Cu adevărat rari sînt cei ce se îndeletnicesc cu
liniștirea cu dreaptă judecată. Sînt numai aceia care
au dobîndit mîngîierea dumnezeiască a ușurării de
osteneli și a ajutorului lui Dumnezeu în nevoințele
lor²⁴⁶.

122) Să deosebim ascultările ce ni se potrivesc și
să le alegem în chip convenit după însușirile patimilor
din noi. Ție, celui aplecat spre lăcomia pîntecelui, să-ți
fie povățuitor un nevoitor neîndurat în cele ale hranei
și nu mai degrabă un făcător de minuni și gata spre
primirea și așezarea la masă a tuturor. Iar tu, cel cu
grumazul țapăn, să ai un povățuitor aspru și neîngă-
duitor și nu unul blînd și de oameni iubitor²⁴⁷.

chipui în tine o smerenie lăuntrică înainte de a te deprinde întru ascu-
tare prin faptele din afară. Nu te poți ruga neîncetat cînd ești prea alipit
de lucrurile lumii.

245. Așa cum pe cei de pe treapta începătoare a ascultării, amăgi-
torul îi ispitește cu virtuțile mai înalte ale celor de pe treapta mai de sus
a celor ce se liniștesc (rugăciunea neîncetată, gîndul neîncetat la moarte
etc.), așa pe cei de pe treapta liniștirii îi ispitește cu virtuțile făptuitoare
ale celor de pe treapta mai de jos a ascultării. Prin aceasta caută să
împiedece și pe unii și pe alții de la sporirea lor duhovnicească adevărată.
Și unora și altora le e de trebuință răbdarea pentru a se întări în virtuțile
trepte în care sînt, ca să poată trece apoi la virtuțile trepte mai înalte.

246. Ușurarea de osteneli nu înseamnă ocolirea ostenelilor înainte
de curățirea de patimi prin lupta cu ele, ci izbăvirea adevărată de ele.
Dar și atunci ușurarea de osteneli o dă numai ajutorul lui Dumnezeu în
lupta cu ispitele care se pot ivi. Aceștia se pot liniști pe drept cuvînt.
Căci nu încep lucrarea liniștii fără socoteală, fără pregătire.

247. P.G.: «Bine este să rabzi pe lîngă un învățător aspru pînă la
sfîrșit și să nu cauți pe vreunul gata la pogorăminte și la slăbirea frîului».
P.G. și ed. 1970 : «E lucru primejdios și pierzător ucenicilor să-și aleagă
un povățuitor după voia lor. Căci aceștia conduc în prăpăstii și în locuri

123) Să nu căutăm povătuitori înainte știutori, nici înainte văzător, ci înainte de toate smeriți cu cugetul și potriviți cu boalele noastre, prin viețuirea și așezarea lor sufletească.

124) Să-ți fie chip bun de ascultare, dreptul Avva-chir, mai înainte pomenit, socotind pururea că te încearcă întîistătătorul și nu vei greși niciodată²⁴⁸.

125) Cînd, certat fiind de întîistătător neîncetat, ai mai multă credință și dragoste față de el, Duhul Sfînt S-a sălășluit în sufletul tău în chip nevăzut și puterea Celui Prea înalt te-a umbrit. Dar nu te mîndri, nici nu te bucura, răbdînd bărbătește ocărîrile și necinstirile. Ci mai vîrtos plîngi că ai făcut ceva vrednic de ocărîre și i-ai turburat sufletul împotriva ta.

126) Nu te minuna de ce-ți voi spune. Căci îl am pe Moise ca martor. E mai puțin vătămător să păcătuim lui Dumnezeu, decît părintelui nostru²⁴⁹. Căci

de pierzare». Sfaturile acestea pot fi folosite și de mirenii care-și caută duhovnic, sau de duhovnici, în raporturile lor cu fiii lor duhovnicești.

248. «Scolia lui Isidor Pelusiotul : «Nevoința, o iubitulă, este urmarea și vasul tuturor poruncilor lui Hristos ; ea te face nemînios, neîngîmfat, nefălos, neubitor de arginți, neubitor de sine, iubitor de supunerea care slujește fiecăruia, de înstrăinarea generală de trup, te face casă a Duhului singur. Ea are limba mulțumitoare, folosită spre rugăciune, nemișcată spre cîrtire; ascultă, făcîndu-le toate cu încuviințarea povătuitorului, pe care timpul și locul și hotărîrea dumnezeiască ți l-a dat spre cîrmuirea ta; căci ea cunoaște și abate atacurile duhurilor».

249. Ed. 1970 : «Spunînd părintele că e mai puțin vătămător să păcătuim lui Dumnezeu, arată ușurința cu care se îmblînzește Dumnezeu și mila Lui. Prin simbolul cuvîntului arată cît de cumplit suferă adeseori chiar cei mai virtuoși și mai înalți oameni de greșalele noastre. Să ne mărturisim la părinții noștri, cînd greșim». P.G. și ed. 1970: «De fapt, cînd izraeliții au păcătuit lui Dumnezeu, făurîndu-și un vițel și au fost osîndiți de Dumnezeu la pieire, Moise a stat pentru ei și a zis către Dumnezeu : «De le ierți lor păcatul, iartă-l. Iar de nu, șterge-mă și pe mine din cartea pe care ai scris-o». Și îndată s-a milostivit Dumnezeu pentru Moise și au scăpat de pedeapsă. Dar cînd au greșit lui Moise cei din jurul lui Aaron și Aviron și sora lui Maria, au suportat o pedeapsă neîn-

cînd Dumnezeu se mînie, povățuitorul nostru poate să-L împace pe El cu noi. Dar turburîndu-se acesta, nu vom mai avea pe cineva să ne facă pe Dumnezeu milostiv. Dar eu socotesc că amîndouă se întîlnesc²⁵⁰.

127) Să luăm seama, să chibzuim și să veghem ca uneori să răbdăm ocările păstorului cu mulțumire și în liniște, dar alteori să-i dăm de veste ceea ce face. Eu socotesc că în toate cele ce ne pricinuiesc nouă necinstire trebuie să tăcem. Căci e ceas de cîștig. Dar în cele ce se fac altei persoane, să spunem cuvînt de apărare, pentru legătura iubirii și a păcii care trebuie să rămîină nedesființată²⁵¹.

128) Cei ce au ieșit din ascultare, vor găsi folosul ei, căci atunci vor cunoaște în ce cer au fost ei.

129) Cel ce aleargă spre nepătimire și spre Dumnezeu, în fiecare zi în care nu e ocărît socotește că suportă mare pagubă.

130) Precum pomii clătinați de vînturi își adîncesc rădăcinile, așa și cei ce petrec în ascultare dobîndesc suflete tari și neclintite.

durată (leș. 32; Num. 16, 32). «Lucrul poate fi înțeles și așa: Dumnezeu iartă mai ușor păcatele săvîrșite direct împotriva Lui, căci El nu Se primejduiește a Se pierde prin aceasta. Dar nu iartă ne iubirea față de oameni, căci aceștia se pot pierde prin ea.

250. Prin păcatele noastre față de Dumnezeu, nu-L pierdem pe El, dar prin păcatele față de oameni, îi pierdem pe aceștia. Iar întrucît și prin purtarea noastră nepăsătoare față de Dumnezeu, ducem la necredință pe oameni și-i pierdem pe ei, amîndouă păcatele duc la același rezultat: îi pierdem pe oameni. Prin binele făcut altora, fie direct, fie prin credință pilduitoare în Dumnezeu, ajutăm la mîntuirea lor. Chiar în rugăciunile ce le fac alții pentru noi, ca răspuns la iubirea noastră față de ei, din credința în Dumnezeu, se arată tămăduirea și mîntuirea sufletelor lor. Și aceasta li face lui Dumnezeu bucurie.

251. Să suportăm cele neplăcute ce ni se fac nouă pe nedrept. Dar să luăm apărarea celor asupriți pe nedrept. Precum nu trebuie să păcătuim împotriva lor, tot așa nu trebuie să rămîinem nepăsători la nedreptățile ce li se fac.

131) Cel ce, petrecînd în liniște, și-a cunoscut neputința lui și strămutîndu-se s-a predat ascultării, acesta, orb fiind, a privit fără osteneală spre Hristos²⁵².

132) Stați, stați și iarăși zic stați, alergînd²⁵³, frați luptători, auzînd strigînd despre voi pe acel înțelept: «Domnul i-a cercat pe ei în cuptor, mai bine zis în obște și i-a primit pe ei ca pe niște jertfe ale arderii de tot în sînurile Lui» (Înț. Sol. 3, 2). Căruia I se cuvine slava și stăpînirea, împreună cu Tatăl cel fără de început și cu Duhul Sfînt și Prea Închinat. Amin.

Pînă aci treapta egală cu numărul Evangheliștilor. Nevoitorul stă alergînd fără frică.

c u v î n t u l v

Despre pocăința cea făcută cu grijă și deplin arătată, în care se vorbește și despre viața sfinților osîndiți și despre închisoare^{253 bis}

1) Ioan a alergat odinioară înaintea lui Petru (In. 20, 3) și ascultarea s-a pus aci înaintea pocăinței. Cel dintîi, ajungînd înaintea, închipuiește ascultarea, celălalt închipuiește pocăința²⁵⁴.

252. Cel ce, îndeletnicindu-se cu liniștirea și văzînd că nu are putere pentru ea, s-a mutat la viața de ascultare, cunoscînd că are trebuință de ascultare ca să ajungă la Hristos, a văzut pe Hristos, măcar că, nevăzîndu-L în starea lui de liniștire, era orb în acea stare. Acesta coboară la ascultare din smerenie, nu din nestatornicie, ca acela de care s-a vorbit înaintea. (Cap. 95 al acestui *Cuvînt*).

253. Potrivit sfîntului Grigorie de Nyssa (*Viața lui Moise*), numai cel ce urcă, stă cu adevărat. Cine stă fără să urce, fără încordarea urcării, mai degrabă cade.

253 bis. Am omis unele propoziții mai tari.

254. In P.G. acest cap. e dat ca ținînd de *Cuvîntul* IV. Ioan ajunge

2) Pocăința este aducerea înapoi (împrospătarea) a botezului. Pocăința este învoiala cu Dumnezeu pentru o a doua viață²⁵⁵. Pocăința este cumpărătoare a smereniei. Pocăința este neconținută renunțare la nădejdea vreunei mîngîieri trupești. Pocăința este gîndul osîndirii de sine și îngrijirea neîngrijată de sine²⁵⁶. Pocăința este fiica nădejzii și tăgăduirea deznădejzii²⁵⁷. Cel ce se pocăiește se osîndește pe sine, dar scapă neînfruntat²⁵⁸. Pocăința este împăcarea cu Domnul prin lacrimi și prin lucrarea cea bună a celor protivnice păcatelor. Pocăința este răbdarea de bună voie a tuturor necazurilor. Cel ce se pocăiește este pri-

prin ascultare mai repede la cunoașterea învierii, ca Petru, care după lepădare a trebuit să treacă prin pocăință.

255. «Pocăința este întoarcerea de la starea cea potrivnică firii la, cea după fire ; și de la diavol la Dumnezeu prin nevointă și durere». Botezul este însă și el o asemenea întoarcere, dar fără nevointă și durere.

Alta : «Pocăința este întoarcerea de la păcat. Dar nu e un singur păcat, ci întreg omul vechi se numește păcat». Păcatul e îmbibat ca o otrăvă în toată ființa omului. Pocăința e deci o mișcare totală, existențială, de curățire a întregii ființe omenești, în toate gîndurile și apucăturile ei.

Alta : «Pocăința este părăsirea celor dinainte și întristarea pentru ele».

256. Îngrijirea pentru viața veșnică și neîngrijirea de plăcerile trecătoare. Îngrijirea pentru viața adevărată nu pentru cea de suprafață. Îngrijirea pentru ființa adevărată și nu pentru cea părută. «Cel ce se îngrijește de sine se și osîndește pe sine. Se osîndește pe sine pentru că vrea să se mîntuiască. El nu mai are nici o grijă de lucrurile lumii și de aceea devine neosîndit de gîndul cel bun al lui, împungîndu-se și ocărîndu-se pe sine neîncetat și privind de mai înainte la pedepsele de acolo și la focul nestins». Sau altfel: «E fără grijă întrucît nu se mai îngrijește de nici un lucru pămîntesc. Dar se îngrijește de sine, ca unul ce are grijă numai de sine și de mîntuirea sa».

257. Cel ce se pocăiește nu pierde niciodată nădejdea că pentru el nu mai există iertare. Dar prin nădejdea aceasta nu-și mai pune nădejdea în plăcerile și în laudele trecătoare.

258. Cel ce se osîndește sincer pe sine, nu e osîndit de Dumnezeu, căci trezește mila Lui, văzînd durerea ce o are cel ce a păcătuit că L-a supărat pe El prin aceasta și dă dovadă că revine la iubirea față de El.

cinuitorul pedepselor sale. Pocăința este asuprirea tare a pîntecelui și lovirea sufletului printr-o simțire adîncă.

3) Alergați și vă apropiați. Veniți, ascultați și vă voi povesti vouă, toți cei ce L-ați mîniat pe Domnul. Adunați-vă și vedeți cîte a arătat sufletului meu spre zidire. Să ne înfățișăm și să dăm cinste mai întîi povestirii despre lucrătorii necinstiți care au fost cinstiți.

4) Să ascultăm, să păzim și să facem aceasta toți cei ce am pătimit vreo cădere necuvenită. Sculați-vă și ședeți cei ce zăceți de pe urma căderilor. Luați aminte, frații mei, la cuvîntul meu. Plecați urechea voastră cei ce voți să împăcați iarăși pe Dumnezeu printr-o întoarcere adevărată.

5) Auzind eu, neputinciosul, că există oarecare stare de viață și smerenie mare și neobișnuită a celor aflați într-o mînăstire deosebită, numită închisoare, supusă mai înainte pomenitului luminător al luminătorilor, l-am rugat pe acel drept să-mi înlesnească să ajung și eu acolo. Și marele bărbat a ascultat rugămintea mea, nevrînd să întristeze sufletul meu nici odată, întru nimic.

Ajungînd deci eu în mînăstirea celor ce se pocăiau și în locul celor ce plîngeau cu adevărat, am văzut într-adevăr, dacă nu e prea îndrăzneț să spun, «cele ce ochiul omului nepăsător nu le-a văzut și la inima omului trîndav nu s-au suit» (I Cor. 2, 9), lucruri și cuvinte care pot să-L silească pe Dumnezeu; îndeletniciri și chipuri de viață care pot încovoia în scurt timp iubirea Lui de oameni.

Am văzut pe unii din vinovații aceia nevinovați²⁵⁹, stînd toată noaptea pînă dimineața afară, în aer liber, cu picioarele nemișcate, clătinîndu-se de somn în chip jalnic, prin silirea firii, și nedăruindu-și nici un pic de

259. «Vinovați», pentru că au păcătuit; dar «nevinovați», pentru că prin pocăință au dobîndit iertarea lui Dumnezeu. «Despre păcătoșii nepă-

odihnă, ci lovindu-se și trezindu-se cu ocărîri și certări ; pe alții privind cu jale la cer și cerînd de acolo ajutor cu tînguiuri și strigări.

Pe alții iarăși, stînd în rugăciune și legîndu-și mîinile la spate ca niște osîndiți. Ei își țineau fața întristată, aplecată la pămînt și se osîndeau, socotindu-se nevrednici să privească la ceruri, ba neputînd nici măcar să spună ceva sau să se roage lui Dumnezeu, stăpîniți de nepriceperea gîndurilor și a conștiinței, neștiind cum și de unde să ceară ajutor²⁶⁰. Ei își înfățișau doar sufletul lui Dumnezeu, fără cuvînt, și mintea fără glas și plină de întuneric și de o undă subțire de deznădejde²⁶¹.

Pe alții, șezînd pe pămînt în sac și cenușă și acoperindu-și fața cu genunchii și bătîndu-și fruntea de pămînt. Pe alții, lovindu-și mereu pieptul și chemîndu-și înapoi sufletul și viața lor²⁶². Unii dintre aceștia udau

cătoși» a vorbit și Luther, dar în alt sens : în sensul că sînt iertați de Dumnezeu, chiar dacă păcătuiesc mai departe. La el nu e o pocăință din partea omului.

260. P.G. Scolia lui Isaac Sirul: «Nefăcînd nimic altceva decît să se aruncepe sine înaintea crucii lui Hristos noaptea și ziua, avîndu-și mîinile legate la spate. Cată să nu-ți răcești căldura și să nu te sărăcești de lacrimi, ci să te nevoiești în acestea; și vei fi fericit, o omule, de te vei îngriji de cele spuse ziua și noaptea și nu vei cere nimic prin ele. Căci atunci îți va răsări ție lumina în lăuntru tău și vei fi ca un rai înflorit și ca un izvor nelipsit de apă».

261. «Muștrările necontenite ale conștiinței, chiar dacă nu coboară sufletul la deznădejde (căci aceasta este proprie dracilor), dar nu lasă cugetarea să răsufle, apăsînd gîndul și înfierbîntîndu-l ca să petreacă pînă la sfîrșit într-o osîndire de sine». Deznădejdea e mai mult o ispită ce stă la poarta sufletului, ca o undă vicleană și subțire ce aduce după ea potopul, dar pe care o refuză voința celui ce se pocăiește, într-o sforțare încordată.

262. «Sufletul privind spre moartea spirituală (cu groază), rechiamă viața sa veșnică, ca pe cea proprie lui. Căci aceștia își rechiamă sufletul lor mort prin păcat, spre viața cea prin virtute pe care a trăit-o mai înainte».

pămîntul cu lacrimi. Alții, fiind lipsiți de lacrimi, se loveau pe ei înșiși. Unii se văitau pentru sufletele lor, ca pentru niște morți, neputînd să rabde strîmtorarea inimii lor²⁶³. Iar alții gemeau cu inima, dar cu gura împiedecau sunetul tînguirii; însă deoarece nu mai puteau să-l țină, țipau pe neașteptate.

Am văzut acolo pe unii ca ieșiți din ei înșiși în felul purtării și al gîndirii, pierduți și întunecați de multa mîhnire și nesimțitori față de toate cele ale vieții; apoi scufundați în adîncul smereniei și frigîndu-și în focul întristării lacrimile ochilor. Pe alții zăcînd jos îngîndurați și căutînd la pămînt, mișcîndu-și capetele și răcnind ca niște lei, din fundul inimii și scrîșnind din dinți și suspinînd.

Unii dintre ei cereau cu bună nădejde iertarea de toate și se rugau. Alții, dintr-o smerenie negrăită, se osîndeau, socotindu-se nevrednici de iertare și nefiind în stare să se apere, strigau către Dumnezeu. Unii se rugau să fie pedepsiți aici și miluiți acolo. Iar alții zdrobiți de povara conștiinței cereau cu sinceritate să nu fie nici chinuiți (în iad), nici învredniciți de Împărăție, căci «de ajuns ne este»²⁶⁴.

Am văzut acolo suflete smerite, zdrobite și încovoiate sub greutatea sarcinii și putînd să înmoaie în-

263. «Inima umplută de întristare pentru slăbiciunea și neputința ei din pricina faptelor trupești arătate, umple locul tuturor faptelor trupești». Ea topește adică acele fapte și se așează în locul lor. Pe locul oricărei fapte trupești apare inima întristată, ținîndu-le în cumpănă și covîrșindu-le; sau orice faptă trupească face să se nască întristarea inimii. Din rana produsă de o plăcere, se naște durerea. Din săturarea de mîncări grase, se naște înfrînarea tămăduitoare.

264. «Unii, neînvățați, se roagă adeseori să nu se învrednicească nici de Împărăția Cerurilor, dar să nu se chinuiască nici în iad. De cea dintîi, ca nevrednici, de chinurile iadului, prin împărțășirea de milă. Ei nu știu că cel din afară de Împărăție este în lăuntrul chinurilor. Căci în afară de virtute și de păcat, nu e nimic». Nu există o stare neutră, morală sau spirituală.

sași nesimțirea pietrelor²⁶⁵ cu glasurile ce strigau către Dumnezeu. Căci ziceau căutînd în jos, la pămînt: «Știm, știm, că sîntem vrednici de toată pedeapsa și chinuirea. Și pe drept cuvînt. Că nu ne ajunge puterea de a răspunde pentru mulțimea datoriilor noastre, nici de vom ruga toată lumea să plîngă pentru noi. Numai atîta dorim, numai atîta ne rugăm, numai atîta cerem : «Nu cu mînia Ta să ne mustri pe noi, nici cu urgia Ta să ne pierzi pe noi» (Ps. 6, 1; 37, 1), nici după judecata Ta cea dreaptă să ne trimiți pe noi la chinuri. Ci cruță-ne și ne va fi de ajuns, ca să ne izbăvim de marea Ta amenințare și de chinurile cele fără de nume și ascunse. Pentru că nu îndrăznim să cerem iertarea deplină. Căci cum am îndrăzni noi, cei ce nu ne-am păzit nepătată făgăduința noastră, ci am întinat-o după iubirea Ta de oameni și după iertarea de mai înainte !»

Se puteau vedea acolo, o, prieteni, se puteau vedea cu adevărat în chip vădit cuvintele lui David. Se puteau vedea oameni îndurînd chinuri și încovoiați pînă la sfîrșitul vieții lor, umblînd toată ziua întristați. Se puteau vedea uitînd să mănînce pîinea lor, iar apa lor bînd-o amestecată cu plînsul și mîncîndu-și pîinea tăvălită în cenușă și în praf. Se puteau vedea alții avînd pielea lipită de oase și fiind uscați ca iarba veștedă (Ps. 37, 6; 101, 6). Nimic altceva nu se putea auzi de la ei decît aceste cuvinte : «Vai, vai, vai! Of, Of! E drept, e drept! Cruță-mă, cruță-mă, Stăpîne!» Unii ziceau: «Miluiește-mă, miluiește-mă!» Iar alții mai jalnic: «Iartă-mă, Stăpîne! Iartă-mă, de se poate!»

265. «Spunînd *suflete smerite*, a făcut cunoscută starea lor dinăuntru. Iar spunînd: *putînd să înmoaie însăși nesimțirea pietrelor*, arată, prin tăria metaforei, mărimea covîrșitoare a pocăinței lor (căci precum îngheață apele curgătoare în chip mai presus de fire, așa se rup și pietrele cînd devin în chip minunat simțitoare), sau descrie puterea lor de a înmuia stările lăuntrice împietrite și nesimțite și de a le face miloase».

Unii se pedepseau pe ei înșiși în arșiță, alții se chinuiau în frig. Unii gustînd puțină apă, se opreau îndată ; gustau doar atîta cît să nu moară de sete; alții, împărtășindu-se de puțină pîine, aruncau restul cu mîna departe de ei, numindu-se nevrednici de hrana cuvîntătoare, ca unii ce au săvîrșit faptele celor necuvîntătoare ²⁶⁶.

Unde se vedea între ei vreo izbucnire de rîs ? Unde, vreo vorbărie fără rost ? Unde, vreo faptă a iușimii ? Unde, vreo faptă de mînie ? Nici nu mai știau de este printre oameni vreo mînie, căci plînsul alungase dintre ei cu desăvîrșire iușimea. Unde se vedea vreo împotrivire în cuvînt ? Unde, vreo sărbătoare ? Unde, vreo îndrăzneală ? Unde, vreo lecuire a trupului ? Unde, vreo urmă de slavă deșartă ? Unde, vreo nădejde de desfătare ? Unde, gîndul la vin ? Unde, gustarea vreunor poame ? Unde, mîngîierea de conținutul vreunor oale ? Unde, îndulcirea gîtlejului ? Nădejdea tuturor acestora se stinsese la ei. Unde se vedea la ei grija de ceva pămîntesc ? Unde, gîndul de a judeca pe careva dintre oameni ? Nimic din toate acestea.

Acestea erau la ei cele spuse, cugetate și strigate neîncetat către Dumnezeu. Unii, bătîndu-și cu putere pieptul, strigau către Dumnezeu de parcă stăteau la poarta cerului: «Deschide-ne, Judecătorule, deschide-ne, că ne-am închis prin păcate poarta și am rămas afară». Iar alții ziceau : «Arată»Ti numai fața Ta și îndată ne vom mîntui!» (Ps. 79,4). Alții iarăși: «Arată-Te sărmanilor ce șed în întuneric și în umbra morții !» (Lc. 1, 79). Altul, la rîndul său : «Degrabă să ne întîmpine îndurările Tale, Doamne, că ne-am pierdut, că am deznădăjduit, că ne-am stins foarte» (Ps. 78, 8 ; 101, 4).

266. Pîinea este *hrană cuvîntătoare*, sau *rațională*, pentru că pregătirea ei se face prin rațiunea omenească, cîtă vreme animalele nu-și pregătesc hrana pe temeiul unei cugetări.

Unii ziceau: «Oare Se va mai arăta Domnul de aci înainte deasupra noastră ?» Alții: «Oare trecut-a sufletul nostru peste datoria cea de nesuferit ?» (Ps. 123, 4). Altul: «Oare Se va milostivi Domnul de aci înainte de noi ? Oare îl vom auzi zicându-ne nouă celor din legăturile de nedezlegat: «Ieșiți!»; și celor din iadul pocăinței : «Iertați să fiți !» ? Oare intrat-a strigarea noastră la urechile Domnului ?»

Toți ședeau privind pururea cu ochii sufletului lor moartea și zicînd: «Oare ce ni se va întîmpla ? Oare care va fi hotărîrea ? Oare care va fi sfîrșitul nostru ? Oare va mai fi pentru noi chemare înapoi ? Oare mai este iertare pentru noi, întunecații, smeriții, osîndiții ? Oare a avut cererea noastră putere să intre înaintea Domnului, sau s-a întors înapoi, pe drept cuvînt, umilită și rușinată ? Oare intrînd, cît folos a agonisit ? Cîtă bunăvoință ? Cît rod a dobîndit lucrarea ei ? Pornind din trupuri și guri necurate și neavînd multă putere, a împăcat ea oare pe Domnul cu desăvîrșire, sau măcar în parte ? Sau a tămăduit, măcar pe jumătate, ranele noastre, care sînt mari și au nevoie de mari dureri și sudori și de multe osteneli ? Oare s-au apropiat de noi îngerii păzitori ? Sau sînt încă departe de noi ? Căci dacă nu s-au apropiat de noi, toată osteneala noastră e fără folos și deșartă. Pentru că rugăciunea noastră nu are puterea îndrăznirii, nici înariparea curăției pentru a intra la Domnul, dacă îngerii noștri călăuzitori nu se vor apropia de noi, ca să o ia pe aceasta și să o aducă Domnului»²⁶⁷.

267. De aceea avem totdeauna nevoie de rugăciunea altora, care ca mijlocitori sînt tot atîția «îngeri» pentru noi, mai ales cînd sînt mai curați ca noi, deși nu sîntem scutiți de rugăciunile noastre. Mijlocitorii numai duc rugăciunile noastre mai aproape de Dumnezeu, adăugînd și simțirea lor la ele ; nu le înlocuiesc. Cei deveniți ca pietrele, adică simple obiecte fără simțire, nu se mîntuiesc nici prin rugăciunea altora. In mod deosebit ne ajută lucrarea de mijlocire a preoților, avînd concentrată în ea lu-

Unii de multe ori se întrebau unii pe alții, plini de nesiguranță, zicînd : «Oare vom scăpa, fraților ? Oare ni se va împlini rugămîntea ? Oare va fi primită ? Oare ne va deschide ?» Iar ceilalți răspundeau: «Cine știe (cum ziceau frații noștri Niniviteni), de Se va răzgîndi Domnul și ne va izbăvi pe noi de multa muncire ? Dar noi să facem ceea ce ține de noi. Și de nu ne va deschide, binecuvîntat să fie Domnul Dumnezeu, Cel ce ne-a lăsat afară cu dreptate. Dar să stăruim, bătînd pînă la sfîrșitul vieții noastre. Poate pentru multa noastră îndrăzneală și stăruință, ne va deschide Prea Bunul».

Pentru aceea, îndemnîndu-se unii pe alții, ziceau: «Să alergăm, fraților! E nevoie de alergare, de alergare cu putere, pentru că am rămas afară din buna noastră frățime. Să alergăm, necruțînd trupul nostru murdar și pornit spre rele, ci să-l omorîm (mortificăm), cum ne-a omorît și el pe noi». E ceea ce și făceau acei fericiți, stăpîniți de simțul vinovăției.

Se vedeau la ei genunchi uscați de mulțimea mătăniilor; ochii topiți și scufundați înăuntru, undeva în adînc²⁶⁸. Erau lipsiți de păr; obrajii erau răniți și arși de fierbințeala lacrimilor²⁶⁹; fețele veștejite și galbene, nedeosebite întru nimic de fețele morților.

crarea întregii comunități a Bisericii, în care cu siguranță sînt mulți mai buni ca noi.

268. Undeva, în adîncul nedefinit și fără sfîrșit al dumnezeirii, pe care nu reușesc niciodată să-l scruteze în întregime.

269. «Unele dintre lucruri ard și altele îngrașă. Toate lacrimile care ies din inimă din pricina păcatului usucă trupul și-l ard și de multe ori însăși cugetarea se simte vătămată la ieșirea lor. La început omul ajunge în chip necesar în treapta aceasta a lacrimilor. Și prin ele i se deschide ușa spre a doua treaptă, mai înaltă, care este bucuria, în care omul primește milă. Acum vin lacrimile care izvorăsc din înțelegere. Ele înfrumusețează și îngrașă sufletul. Ele ies nesilit. Prin ele se schimbă însăși înfățișarea omului. Căci cînd inima se veselește, înflorește fața».

Ce înseamnă greaua pătimire a celor îndrăciți pe lângă a aceloră ? Sau a celor îndurerați pentru morți ? Sau a celor ce petrec în exil ? Sau pedeapsa celor osîndiți pentru omoruri ? Nimic nu e chinul și pedeapsa fără de voie a acestora, pe lângă cea de bună voie a aceloră. Și vă rog să nu socotiți cele spuse, povești, fraților. Aceștia rugau de multe ori pe judecătorul acela mare, pe păstorul și îngerul între oameni, să le pună mâinile și grumazul în fiare și cătuși, și să le ținuiască picioarele în butuci ca la cei osîndiți și să nu-i dezlege din acelea înainte de a-i primi mormîntul, ba nici chiar în mormînt.

Dar nu voi ascunde nici smerirea cu adevărat vrednică de milă și iubirea zdrobită către Dumnezeu și pocăința acestor fericiți. Cînd vedeau că vor purcede spre Domnul, ca să se înfățișeze înaintea Scaunului Celui neprimitor de mită, acei buni locuitori ai locului de pocăință rugau, prin întîlstatătorul lor, cu jurăminte, pe acel mare păstor, să nu-i învrednicească pe ei de înmormîntare omenească, ci să fie aruncați, ca niște dobitoace, în apa rîului, sau să fie lăsați în țarina cutreerată de fiare.

Dar cît de înfricoșătoare și de jalnică era priveliștea ceasului lor din urmă ? Cînd împreună osîndiții simțeau pe cel ce o lua înaintea lor că era gata să se sfîrșească, îl înconjurau pînă ce avea încă mîntea în putere. Și plîngînd, și plini de dor, și clatinîndu-și capetele în cea mai jalnică înfățișare, întrebau însetați cu cuvinte întristate, pe cel ce se stîngea, zicînd către el, aprinși de milă: «Ce este frate și împreună-osîndite ? Cum e ? Ce zici ? Ce nădăjduiești ? Ai dobîndit prin osteneală ceea ce căutai, sau n-ai izbutit ? Ai ajuns, sau n-ai reușit ? Ai luat încredințarea ? Sau nădejdea îți este nesigură ? Ai ajuns la slobozenie ? Sau gîndul ți se clatină încă și se îndoiește ? Simți în inima ta vreo iluminare, sau încă e întunecată și ocărită ? Se

aude în tine vreun glas care îți spune înăuntru : «Iată, te-ai făcut sănătos» (In. 5, 1), sau: «Iartă-ți-se ție păcatele» (Mt. 9, 2), sau: «Credința ta te-a mântuit» (Lc. 10, 42) ? Sau ți se pare că auzi încă pe acela care spune : «Întoarce-se păcătoșii în iad» (Ps. 9, 17) și: «Legîndu-i mâinile și picioarele, aruncați-l în întuneric» (Mt. 22, 13) și: «Piară nelegiuitul, ca să nu mai vadă slava Domnului» (Is. 26, 10) ? Ce spui, frate, pe scurt ? Te rugăm, spune-ne, ca să cunoaștem și noi cele în care vom fi. Căci timpul tău s-a încheiat și altul nu vei mai afla în veac»²⁷⁰.

La acestea unii dintre cei ce adormeau, răspundeau : «Binecuvîntat e Domnul care n-a depărtat rugăciunea noastră și mila Lui de la noi» (Ps. 65, 19). Alții iarăși: «Binecuvîntat e Domnul care nu ne-a dat pe noi spre vînarea dinților lor» (Ps. 123, 6). Dar alții ziceau cu durere : «Oare a străbătut sufletul nostru puhoiul de nesuferit al duhurilor văzduhului ?²⁷¹. Nu avem încă îndrăzneala, ci așteptăm să vedem ce se va întîmpla la judecata aceea». Alții au dat un răspuns mai dureros decît aceștia, zicînd: «Vai sufletului care n-a păzit făgăduința neprihănită²⁷²; în ceasul acesta și numai în el se va cunoaște ce s-a gătit lui».

270. Isaac Sirul : «Întrebare : Cînd va cunoaște cineva că a dobîndit iertarea păcatelor ? Răspuns : Cînd va simți în sufletul lui că le urăște pe acestea cu desăvîrșire din inimă și cînd în cele din afară ale lui se va călăuzi contrar celor în care era. Acesta s-a încredințat că a dobîndit iertarea greșalelor de la Dumnezeu, din mărturia conștiinței pe care a cîștigat-o, după cuvîntul Apostolului care zice: «Conștiința care nu se osîndește, este martora ei însăși» (I Tim. 1, 19).

271. Poate: ἀνπόστατον nu înseamnă: «de nesuportat», ci «fără substanță în sine». Căci răul nu are rațiune, cum zice sfîntul Maxim Mărturisitorul. El e susținut de voia cea rea și are ceva fantasmagoric, sau de nălucire în sine. Fantasmagoric, dar nu mai puțin pierzător. Acest înțeles îl poate avea și în locul de mai înainte, tot din acest cap, unde se vorbește de «datoria de nesuportat». Răul găurește ca un cariu, sau slăbește ca un minus ființa.

272. Făgăduința botezului sau a călugăriei.

Iar eu văzînd și auzînd acestea la ei, puțin a trebuit să nu deznădăjduiesc, cunoscînd nepăsarea mea și asemănînd-o cu greaua lor pătimire.

Dar cum era și așezarea aceluia loc și întocmirea lui ? Însăși vederea locului îndemna la pocăință și la plîns. Căci cele ce altora le sînt grele și anevoie de primit, celor ce au căzut din virtute și din bogăția duhovnicească le sînt plăcute și ușor de primit. Pentru că sufletul care s-a lipsit de îndrăzneala de mai înainte și a căzut din nădejdea nepătimirii, care a stricat pece-tea curăției, a fost jefuit de bogăția darurilor, s-a înstrăinat de mîngîierea dumnezeiască, a călcat tocmeala cu Domnul, a stîns focul cel bun al lacrimilor și e lovit și împuns cu durere de amintirea lor, nu numai că primește cu toată rîvna ostenelele, ci și pe sine se sîrguiește a se ucide în chip bine credincios²⁷³ prin nevoiță, dacă a mai rămas în el o scînteie de iubire și de frica Domnului. Așa făceau cu adevărat fericiții aceștia.

Căci avînd în minte acestea și gîndind la înălțimea virtuții din care au căzut, ziceau : «Adusu-ne-am aminte de zilele de la început» (Ps. 142, 5), de focul acela al sîrguinței noastre. Alții strigau către Dumnezeu: «Unde sînt milele Tale cele dintru început, Doamne, pe care le-ai arătat sufletului nostru întru adevărul Tău ?» Altul: «Cine mă va pune în lunile zilelor celor dinainte, în care mă păzea Dumnezeu, cînd strălucea lumina Lui peste capul inimii mele ?» (Iov 29, 1—3)²⁷⁴.

273. «Și pe sine se va ucide», adică pe sine ca subiect al păcatului, descoperindu-se ca subiect al faptelor bune. Cel ce face aceasta, are la început sentimentul că moare, sau că trebuie să moară nemaiavînd poftă pentru nimic din cele ce le făcea sau le simțea. Numai prin aceasta ajunge la sine cel în stare numai de bine.

274. «Cine mă va pune, zice, și mă va așeza în perioada zilelor acelea în care Dumnezeu mă păzea, cînd împlineam poruncile Lui, și lumina, mintea sufletului meu ?»

Și cum își aduceau aminte și de virtuțile lor de mai înainte, a căror pierdere plîngînd-o ca niște prunci, ziceau: «Unde este curăția rugăciunii ? Unde, îndrăzneala ei ? Unde, lacrima dulce în locul celei amare ? Unde, nădejdea nevinovăției și curățirii desăvîrșite ? Unde, așteptarea fericitei nepătămiri ? Unde, credința față de păstor ? Unde, lucrarea rugăciunii lui în noi ?²⁷⁵ Toate acestea s-au pierdut și au pierit, ca și cum nu s-ar fi văzut niciodată, și s-au mistuit și au plecat ca și cum n-ar fi fost».

Dar să ne întoarcem la cuvîntul nostru. După ce am petrecut în închisoare 30 de zile, am revenit, neputînd răbda mai mult, în obște, la marele păstor. Acesta văzîndu-mă schimbat cu totul și turburat la culme, a cunoscut, prea înțeleptul, pricina schimbării, și mi-a zis : «Ce este, părinte Ioane ? Ai văzut nevoițele celor ce se chinuiesc ?» Iar eu am zis : «Am văzut, părinte, și m-am minunat și am fericit pe cei căzuți care se plîng pe ei, mai mult decît pe cei ce n-au căzut și nu se plîng pe ei; pentru că aceia prin cădere s-au ridicat la o înviere neprimejdută». Iar acela zise : «Așa este».

Și nemincinoasa lui limbă mi-a povestit următoarele : «Înainte cu zece ani aveam aci un frate foarte sîrguincios și așa de lucrător, că eu, văzîndu-l pe el atît de aprins cu duhul, tremuram pentru el și mă temeam foarte de pizma diavolului, ca nu cumva, prin multa alergare, să-și poticnească piciorul de vreo piatră, ceea ce obișnuiește să se întîmple celor ce umblă repede. Acest lucru s-a și întîmplat de fapt. Căci venind după un timp la mine, într-o seară tîrzie, îmi arătă o rană dezvelită și îmi ceru un plasture, mai bine zis îmi ceru să-i ard rana cu fierul roșu; și era

275. Dacă orice faptă bună a altuia rodește în noi cînd ne deschidem ei, cu atît mai mult rugăciunea lui și mai ales rugăciunea lui cea pentru noi.

turburat foarte²⁷⁶. Dar văzînd pe doftor că nu voia să se folosească de o prea mare asprime față de el (pentru că era vrednic și de milă), se aruncă la pămînt, îmi apucă picioarele, le spală pe acestea cu lacrimi multe și îmi ceru pedepsirea în închisoarea ce ai văzut-o». «E cu neputință să nu merg acolo, striga, e cu neputință !»

«Astfel sili mila doftorului să treacă în asprime, lucru rar și cu totul neobișnuit bolnavilor. Se duse repede la cei ce se pocăiesc, se făcu părtaș cu ei cu toată rîvna, în plîns, rănindu-și inima, ca cu un cuțit, cu întristarea din iubirea de Dumnezeu. Iar a opta zi a plecat la Domnul, rugîndu-se să nu i se facă parte de înmormântare. Dar eu l-am adus aci ca pe unul ce era vrednic și l-am îngropat laolaltă cu părinții. Pentru că după o săptămîină de robie, în ziua opta se lasă omul liber²⁷⁷.

De fapt mai este cineva care știe limpede, că nu s-a sculat de la picioarele mele smerite și întinate înainte de a fi cîștigat bunăvoința lui Dumnezeu. Și nu e de mirare. Căci primind în inimă credința desfrînatei ace-

276. «Cînd omul își aduce aminte de primele sale păcate și se pedepsește pe sine, atunci și Dumnezeu are grijă de el ca să-l odihnească. Pentru că Dumnezeu Se bucură că și-a dat sie certarea pentru abaterea de la calea Lui. Căci aceasta este semnul nepătimirii. Și pe cît de mult își silește sufletul său, pe atîta se înmulțește cinstirea lui din partea lui Dumnezeu».

Fratele de care se vorbește își cere el însuși pedeapsa, dar și-o cere de la duhovnic, adică pe de o parte și-o dă el însuși, dar nu fără încuviințarea duhovnicului, pentru ca să nu cadă nici din pocăință, dar să nu se înfunde nici în păcatul mîndriei. Avem deci nevoie de duhovnic, între altele, și pentru a nu adăoga la celelalte păcate și pe acel al mîndriei.

277. «Săptămîna e viața de acum, iar ea e vremea robiei, deoarece zidirea slujește stricăciunii. Ziua a opta e veacul viitor în care ne vom elibera de robia stricăciunii». *Alta* : «Săptămîna robiei e numită viața de acum, iar cea liberă e numită viața viitoare. Căci cel ce se scutură în cele șapte zile ale vieții de acum, de greșalele ce i s-au întîmplat, în a opta se mută la viața liberă».

leia, a udat și el picioarele mele netrebnice cu aceeași încredințare. Pentru că «celui ce crede, toate îi sînt cu puțință», a zis Domnul (Mc. 9, 23).

6) Am văzut suflete necurate stăpînite nebunește de dragostea trupurilor. Dar luînd din cercarea dragostei pricină de pocăință, au întors aceeași dragoste spre Domnul. Și sărind îndată peste orice frică, s-au altoit fără sațiu în dragostea de Dumnezeu. De aceea și Domnul a zis despre acea desfrînată, nu că s-a temut, ci că a iubit mult și a putut schimba cu ușurință dragostea cu dragostea (Lc. 7,47).

7) Știu, o, minunaților, că unora li se par nevointele fericiților acelora ce le-am povestit, de necrezut, altora anevoie de crezut și iarăși altora pricinuitoare de deznădejde. Dar omul bărbat cîștigă din acestea mai degrabă un bold și o săgeată de foc și pleacă ducînd rîvnă în inima sa. Iar cel cu rîvnă mai mică decît acesta, își cunoaște neputința sa și dobîndind cu ușurință smerita cugetare, din disprețuirea de sine, alargă după cel dintîi. Nu știu însă dacă a și ajuns ca acela. Dar cel trîndav, nici să nu asculte la cele spuse, ca nu cumva să risipească și puținul pe care încă-l face deznădăjduit cu totul, și să se întîmple cu el cuvîntul care zice : «De la cel ce nu are rîvnă, și ceea ce are se va lua de la el» (Mt. 25, 29)²⁷⁸.

278. Ca să nu sperie pe cei ce nu fac o pocăință atît de mare ca cei descriși înainte, autorul scrierii îi liniștește, spunînd că și puținul bine pe care-l fac le este de folos, «In casa Tatălui Meu sînt multe locașuri», sau răsplăți, a spus Domnul (In. 14, 2). Chiar de cel numit în rîndul al doilea care urmează celui dintîi, dar nu cu bărbăția aceluia, ci cu smerita cugetare conștientă de neputința sa, autorul nu știe de a ajuns la același locaș cu cel dintîi. «Aceasta este bărbăția, ca omul să lupte împotriva păcatelor sale de mai înainte, pentru care se și roagă să fie iertat, ca să nu se lase biruit de ele, fie în inima sa, fie în faptă, fie în simțire». *Alta* : «Bărbăția inimii este un alt ajutor al sufletului după Dumnezeu, precum și lenea este un ajutor al păcatului». *Alta* : «Dragostea de Dumnezeu alungă negrija.

8) Nu putem noi cei ce am căzut în groapa fărădelegilor să ieșim de acolo, dacă nu ne-am scufundat în adâncul (abisul) smereniei²⁷⁹,

9) Alta este smerenia mîhnită a celor ce plîng și alta, muștrarea conștiinței vecină cu deznădejdea a celor ce păcătuiesc încă; și alta, fericita bogăție a smereniei ce se ivește în cei desăvîrșiți prin lucrarea lui Dumnezeu²⁸⁰. Să nu ne grăbim să o aflăm pe cea de a treia prin cuvinte. Căci în zadar vom alerga. Iar semnul celei de a doua este răbdarea desăvîrșită a defăimării²⁸¹. Căci deprinderea rea de mai înainte²⁸² chi-

Iar lipsa de frică o stârnește pe aceasta». Se afirmă mereu sinergia sau trebuința împreună-lucrării omului cu Dumnezeu.

279. Sînt două adîncuri. Cel al păcatului, e numit aici groapă, pentru că e un adînc al nesimțirii, o groapă în care se înmormîntează conștiința. Și un adînc fără fund (un abis) al smereniei, care e o adîncime fără sfîrșit a conștiinței micimii proprii și a responsabilității în fața lui Dumnezeu. Aceasta nu poate fi experimentată decît deodată cu infinitatea puterii lui Dumnezeu. Chiar din groapa păcătoșeniei se poate trece în adîncul smereniei, căci chiar păcatul îl poate face pe om să vadă cît de nevrednic este de Dumnezeu. Dar această trecere făcîndu-se prin trezirea conștiinței, e o trecere de la un adînc la altul. Numai simțul adîncului se menține în acel om. Prin adîncul smereniei se săvîrșește și o înălțare din întunericul tot mai gros în lumina nesfîrșită a lui Dumnezeu.

280. «Există o smerenie de la Dumnezeu și mai este cel ce se smerește din frica de Dumnezeu. Dar este și o smerenie din dorirea lui Dumnezeu. Celui ce se smerește din frica de Dumnezeu îi urmează o cumpătare a mădularelor, cu o liniștire a simțirilor și cu o inimă zdrobită în tot timpul. Iar celui ce se smerește din bucurie îi urmează multă simplitate și o inimă ce crește și nu poate fi ținută». E o inimă ce crește în harul lui Dumnezeu, în ambianța iubirii Lui, ce nu poate fi oprită din bucuria și zborul ei în înălțimile nesfîrșite ale Lui. Aceasta e o smerenie coplesitoare prin bogăția ei, întreținută de experiența mereu sporită a nesfîrșirii lui Dumnezeu. În această smerenie lucrează Dumnezeu însuși în mod precumpănitor.

281. «Lucrul smereniei este că, dacă cineva ne batjocorește și ne alungă, să avem sufletul deopotrivă cu al unui cîine, care cînd e alungat pleacă, iar cînd e chemat, vine, avînd în inimă gîndul că nu sîntem vrednici să fim cu acela».

282. «πρόληψιο— gîndul păcatului, care ne stăpînește și care se ivește în conștiință pe neașteptate, uneori și în cei ce plîng pentru păcatele lor.

nuiște de multe ori și pe cel ce plînge. Și nu e de mirare.

10) Cuvîntul despre judecățile lui Dumnezeu și despre căderi e întunecos și neînțeles de nici un suflet. Nu știm care sînt căderile care ni se întîmplă din negrijă, care din părăsirea din iconomie (cu un rost bun), care, din pricina întoarcerii lui Dumnezeu de la noi. Dar cineva ne-a povestit că cele ce ni se întîmplă din iconomie, pricinuesc o întoarcere grabnică. Căci nu îngăduie Dumnezeu, Care ne-a predat lor, să fim ținuți mult de ele.

11) Să luptăm înainte de toate cu dracul întristării. Căci acesta, venind lîngă noi în vremea rugăciunii și aducîndu-ne aminte de îndrăznirea noastră de mai înainte, voiește să ne oprim din rugăciune²⁸³.

283. Dracul întristării ne șoptește în vremea rugăciunii, dacă întrerupem firul ei prin goluri, că nu simțim în ea îndrăznirea către Dumnezeu, sau legătura vie cu El, pe care am avut-o altădată. Și aceasta ne face să ne întristăm și să încetăm a ne ruga ca unii ce n-am fi acum în starea cuvenită a ei. Dar trebuie să stăruim în rugăciune, chiar dacă ea nu e totdeauna fierbinte și adunată în întregime în gîndul la Dumnezeu. «Fii cu luare aminte, frate, la dracul ce aduce întristare în om. Căci multe sînt cursele lui pînă ce te face neputincios. Căci întristarea cea după Dumnezeu e bucurie, prin aceea că te vezi pe tine stăruind în voia lui Dumnezeu. Dar acela îți zice: «Unde vei scăpa? Căci nu ai pocăință». Aceasta lucrează cu dușmănie, pînă ce va face pe om să-și piardă înfrînarea. Dar întristarea cea după Dumnezeu nu-l apasă pe om, ci-i zice: «Nu te teme, vino iarăși». Căci știe că Dumnezeu e puternic și-l întărește pe el. Puterea celor ce voiesc să dobîndească virtuțile aceasta este, ca dacă vor cădea să nu se descurajeze, ci să fie iarăși cu grijă».

Alta: «Este o întristare folositoare și este o întristare pricinuitoare de stricăciune. E propriu întristării folositoare să plîngă pentru păcatele proprii; ba să plîngă și pentru păcatele și pentru neștiința aproapelui; atît pentru a nu cădea cu intenție, cît și ca să ajungă, la cea mai desăvîrșită bunătate. Iar cei lumești se întristează, pentru că nu sînt slăviți și se tolesc dorind cele ale altora. Cînd sînt săraci se chinuiesc; îmbogățindu-se, înnebunesc».

12) Să nu te turburi de cazii în fiecare zi, nici să ieși din luptă. Ci stai bărbătește și, cu siguranță, îngerul care te păzește va prețui răbdarea ta. Rana ta este ușor de tămăduit cât este încă proaspătă și caldă. Dar cele învechite, neîngrijite și învîrtoșate, sînt greu de vindecat și au nevoie de multă osteneală, de fier, de brici și de focul ce le însoțește pentru vindecare.

13) Multe se fac cu vremea de nevindecat. Dar la Dumnezeu toate sînt cu puțință (Mt. 19, 26). Dracii spun că Dumnezeu e înainte de cădere iubitor de oameni, dar după cădere e aspru²⁸⁴.

14) Nu crede celui ce-ți zice după căderea în mici greșeli: «Bine era de n-ai fi făcut aceasta. Dar nu e nimic». Dar de multe ori, daruri mici împlînzesc mînia mare a judecătorului.

15) Cel ce se pocăiește cu adevărat, toată ziua în care nu plînge o socotește ca pierdută, chiar dacă a săvîrșit alte lucruri bune în ea.

16) Nimeni din cei ce plîng să nu aștepte încredințarea (iertării) în ceasul ieșirii (morții). Căci ceea ce este nearătat, nu e sigur. Pentru aceea a și zis careva : «Lasă-mă să răsufli, prin încredințare, ca să nu mă duc de aici neîncredințat» (Ps. 38, 18).

17) Unde e Duhul Domnului, s-a dezlegat legătura. Și unde e smerenia neasemănată, s-a dezlegat, de ase-

284. «Pentru aceasta se zice de diavol că e dușman și răzbunător. Căci fiind dușman al virtuții, după căderea din ea, se arată răzbunător». Ed. 1970 : «înainte de a cădea cineva, dracii îl ispitesc la păcat, îl împing și-l înduplecă, spunînd că Dumnezeu e iubitor de oameni și iartă. Săgețindu-l deci prin gîndurile plăcerii legate de păcat și slăbindu-l și ducîndu-l la ea și înduplecîndu-l să facă voia lor, iar după aceea, voind să-l arunce în deznădejde și să-l scufunde în pierzania desăvîrșită, îi șoptesc acestea : «Vai ție, ce ai făcut ? Căci Dumnezeu e drept și nu te va ierta».

menea, legătura²⁸⁵. Dar cei ce pleacă fără acestea două, să nu se amăgească. Căci sînt legați.

18) Cei din lume și numai ei sînt străini de aceste încredințări; și mai ales de cea dintîi (de prezența Duhului). Dar unii sporind prin milostivire, cunosc în ceasul ieșirii, folosul.

19) Cel ce se plînge pe sine însuși, nu se ocupă de plînsul, de căderea, sau de ocărîrea altuia.

20) Cîinele mușcat de o fiară, se mînie și mai mult pe ea, înfuriindu-se neasemănat mai mult pe ea din durerea ranei.

21) Să luăm aminte de nu cumva nu din curăție, ci din înrăutățire, a încetat conștiința să ne muște²⁸⁶.

22) Semnul iertării căderii stă în a te socoti pururea dator²⁸⁷.

23) Nu e nimic deopotrivă cu îndurarea lui Dumnezeu, sau mai mare ca ea. De aceea cel ce deznădăjduiește s-a înjunghiat pe sine²⁸⁸.

285. «Prin smerenie intră toate bunătățile, între care și compătimirea, prin care și încredințarea iertării». S-ar putea și inversul: orice păcat e însoțit de nepăsarea mîndriei. Dar între smerenie și Duhul Sfînt e o legătură. Smerenia fiind o accentuată conștiință a lui Dumnezeu, este o experiență a prezenței Lui. Această conștiință face pe om să se socotească pe sine nimic, iar pe Dumnezeu totul, pentru că Dumnezeu se află în el cu mărimea Lui nesfîrșită. Iar Dumnezeu nu e prezent decît prin Duhul Său.

286. Ava Isaia : «Dacă te vezi în vremea rugăciunii neosîndit de nici un păcat, ești cu adevărat liber și ai intrat într-adevăr în sînta Lui odihnă, potrivit voci Lui». Talasie : «Conștiința curată e pricinuită de ostenele nevoinei, ca postul, privegherea, răbdarea, îndelunga răbdare».

287. Scărarul se folosește și aci, ca de atîtea ori, de paradox : Să știi că ești iertat, cînd te socotești pururea dator. Deci semnul iertării nu stă într-o liniște nepăsătoare, ci într-o grijă că ești mereu dator să faci ceva pentru a merita iertarea. Păcatul săvîrșit devine astfel un bold de continuă înaintare în cele bune. El poate fi astfel o forță de continuă sensibilizare spirituală.

288. Cel ce deznădăjduiește în mila lui Dumnezeu, s-a omorît pe sine sufletește. Căci nu mai face nimic pentru a se ridica din răutatea păcatului, pentru a înainta în bine.

24) Semnul pocăinței pline de grijă stă în a ne socoti pe noi vrednici de toate necazurile văzute și nevăzute ce ni se întâmplă, ba încă de și mai multe²⁸⁹.

25) Moise, după ce a văzut pe Dumnezeu în rug, s-a întors iarăși în Egipt (care se înțelege întuneric), la lucrarea cărămizilor lui faraon cel gândit. Apoi iarăși se suie la rug. Dar nu numai acolo, ci și în munte. Cel ce a avut parte de vedere nici odată nu deznădăjduiește de sine. Sărăcește marele Iov, dar s-a îmbogățit iarăși în chip îndoit.

26) Cumplite sînt în cei trîndavi căderile de după chemare. Ele calcă nădejdea în picioare și-i conving pe aceia să socotească fericit lucru chiar și numai o singură ridicare din groapă²⁹⁰.

27) Ia seama, ia seama! Nu ne întoarcem numai decît prin calea prin care ne-am rătăcit. Ci printr-o alta mai scurtă.

28) Am văzut pe doi inși înaintînd spre Dumnezeu în același fel și în același timp. Unul din ei era bătrîn și înaintat în osteneli. Celălalt era ucenic și alerga mai

289. P.G., din Marcu Ascetul: «Lucrul pocăinței se țese din acestea trei: din curățirea gîndurilor, din rugăciunea neîncetată și din răbdarea necazurilor ce vin asupra noastră. Acestea trebuie să aibă nu numai o lucrare arătată, ci și una înțelegătoare, ca pe cei ce stăruie în ele să-i facă nepătimitori. Căci fără cele trei virtuți nu se poate săvîrși lucrul pocăinței».

290. «Vorbînd de cei trîndavi, părintele a deosebit de ei pe cei netrîndavi și rîvnitori. Și acest lucru e vădit. Căci pe drept cuvînt aceia, trîndavi fiind, socotesc anevoioasă ridicarea din nou cînd au căzut în vreo greșală. Căci apăsați de trîndăvia lor, nu mai au nădejde în nepătimitire, deoarece nu mai voiesc să se predea altor osteneli. Pentru aceea socotesc că e un lucru mare chiar a se izbăvi de greșala prezentă, fiind greu bolnavi. Dar cei sîrguincioși de ar cădea de zece mii de ori nu deznădăjduiesc în puțința desăvîrșirii, ci aleargă spre ea cu și mai multă rîvnă».

repede ca bătrînul și a ajuns cel dintîi la semnul smereniei.

29) Să luăm aminte toți, dar mai mult cei ce am căzut. Să nu bolim în inimă de boala lui Origen cel necredincios²⁹¹. Această învățătură pîngărită se face lesne primită de iubitorii de plăcere, dînd ca motiv (pretext) iubirea de oameni a lui Dumnezeu²⁹². În cutegerea mea, mai bine zis în pocăința mea, se va aprinde focul rugăciunii care mistuie materia păcatului (Ps. 38, 4).

30) Regulă și chip, pildă și icoană de pocăință să-ți fie ție mai-înainte-pomeniții sfinți osîndiți și nu vei mai avea nevoie nicidecum de vreo carte în viața ta, pînă ce nu te va lumina Hristos, Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu, întru învierea pocăinței celei pline de grijă. Amin.

Prin pocăință ai urcat a cincea treaptă. Prin ea ai curățit cele cinci simțuri scăpînd de pedeapsă și de osînda fără de voie, prin cea aleasă de bună voie.

291. Sînt mulți astăzi, chiar dintre teologi care ar dori o reabilitare a lui Origen. Nu-și dau seama că origenismul duce la devalorizarea mișcării, sau a efortului personal, a importanței timpului pentru mîntuire și deci a persoanei. Totul duce automat la fericire. Iar din ea se cade iarăși. Origenismul e o teosofie sau antroposofie, sau panteism. Nu cunoaște valoarea eternă a fiecărei persoane și puțința ei de veșnică odihnă în infinitatea dragostei personale a lui Dumnezeu. Deși Scărarul, lăudînd asprimea faptelor de mortificare a trupului, pare să manifeste o disprețuire a vieții în trup, nu gîndește ca Origen, care consideră viața în trup și mișcarea în ea o cădere din pliroma preexistentă a spiritelor ci el dă o mare valoare acesteia, pentru că prin faptele vieții în trup, chiar dacă acesta nu are valoarea în el însuși, se cîștigă mîntuirea.

292. «Acela admitea pedepsirea păcătoșilor pentru o vreme oarecare, pentru a se curăți de întinăciunea păcatului în focul chinurilor. După aceea îi restabilea în Împărăția cerurilor și pe aceștia împreună cu drepții, pretextând în chip rău iubirea de oameni a lui Dumnezeu».

Despre pomenirea morții

1) Oricărui cuvînt îi premerge un gînd. Plînsului și tînguirii îi premerge pomenirea morții și a greșelilor. Pentru aceea se pun acestea la acest loc în cuvîntul nostru.

2) Aducerea aminte de moarte este o moarte de fiecare zi. Aducerea aminte de moarte e un suspin de fiecare ceas.

3) Frica de moarte este o însușire a firii, intrată în ea prin neascultare. Iar tremurarea de moarte este semnul păcatelor nepocăite.

4) Hristos are frică de moarte, dar nu tremură, ca să arate limpede însușirile celor două firi.

5) Precum pîinea e cea mai de trebuință dintre toate mîncările, așa aducerea aminte de moarte e cea mai de trebuință dintre toate lucrările (de curățire de patimi).

6) Celor aflători în mijlocul (obștii), aducerea aminte de moarte le pricinuieste osteneli, împliniri de ascultări, necinstiri. Celor din afară de zgomote, le pricinuieste lepădarea grijilor, rugăciunea neîncetată și păzirea minții. Acestora pomenirea morții le este și maică și fiică²⁹³.

293. «Gîndul la moarte, zice, pe cei de sub ascultare îi face iubitori de osteneli și-i ajută să aibă plăcere de necinstire; pe cei din liniștire îi face fără griji și să se ocupe pururea numai cu rugăciunea».

Alta : «Celor din mijlocul lumii, care viețuiesc în nepăsare și nu după Dumnezeu, gîndul la moarte le pricinuieste dureri sau osteneli zadarnice, îndeletniciri sau cuvinte nefolositoare și flecăreli prostești, dulceața necinstirii, îndulcirea cu necinstirile ; iar celor din afara zgomotelor, lepădarea grijilor, rugăciunea și păzirea minții, căci lucrarea acestora e păzirea poruncilor lui Hristos și întoarcerea la El». Celor ce viețuiesc în lume fără

7) Precum cositorul se deosebește de argint, chiar dacă la vedere se aseamănă, așa pentru cei ce au darul deosebirii, frica firească de moarte se deosebește în chip vădit de cea protivnică firii.

8) Semnul adevărat al celor ce-și aduc aminte de moarte întru simțirea inimii, este despățimirea de bună voie de toată zidirea și părăsirea desăvârșită a voii lor. Cel ce o așteaptă pe aceasta în fiecare zi e om cercat. Cel ce o dorește în fiecare ceas e sfânt.

9) Nu toată poftirea morții e bună. Căci sînt unii care, greșind neîncetat din forța deprinderii, o doresc pe aceasta cu smerenie. Și sînt iarăși alții care nu voi să se pocăiască, și aceștia o cer din deznădejde. Și sînt alții care nu au frică de moarte, deoarece se socotesc pe ei nepătimași, din mîndrie. În sfîrșit sînt unii care cer plecarea lor de aici prin lucrarea Duhului Sfînt.

10) Unii dintre bine-credincioși se întreabă cu nedumerire : pentru ce, dacă pomenirea morții ne face atîta bine, Domnul ne-a ascuns cunoașterea ei de mai înainte ? Ei nu știu că Dumnezeu ne lucrează prin aceasta în chip minunat mîntuirea noastră. Căci nimenia, dacă ar cunoaște mai dinainte moartea sa, nu să schimbe viața, gîndul la moarte le dă sentimentul că ostenele și convorbirile lor sînt zadarnice, că necinstirile de care au parte sînt adevărate necinstiri. Dimpotrivă, celor ce-și schimbă viața, ostenele le sînt dulci, iar necinstirile nu le sînt necinstiri. Scărarul folosește foarte des paradoxul, care rezultă din optica diferită cu care e privită viața : fie ca satisfăcîndu-se cu cele trecătoare și lumești, fie căutînd cele veșnice și duhovnicești. Există astfel o cinstire necinstită pentru cel ce o aduce și pentru cel ce o primește, cînd e adusă din lingușeală celui ce o caută pentru slava deșartă; și o necinstire cinstitoare cînd, de exemplu, e adusă de cel lipsit de vicleșug, celui bun pînă la naivitate. La fel există o plăcere neplăcută a trupului, care e o plăcere a sufletului.

ar veni îndată la botez, sau la viața călugărească, ci și-ar petrece toate zilele în fărâdelegi și s-ar năpusti spre botez și spre pocăință numai în ceasul ieșirii. Dar dobîndind calitatea păcatului din obișnuința îndelungată cu el, ar rămîne cu totul neîndreptat²⁹⁴.

11) Plîngînd, să nu primești niciodată pe cîinele acela care îți strecoară gîndul că Dumnezeu e iubitor de oameni. Căci scopul lui este să alunge de la tine plînsul și frica neînfricată²⁹⁵. Acest gînd îți este bun numai cînd te vezi pe tine tîrît în adîncă deznădejde²⁹⁶.

12) Cel ce voiește să țină pururea în sine pomenirea morții și a judecării lui Dumnezeu, dar s-a predat pe sine grijilor și împrăștierilor lumești, este asemenea celui ce înoată, dar voiește să-și ciocnească palmele²⁹⁷.

13) Pomenirea conștientă a morții depărtează mîncarea. Iar mîncarea înlăturată cu smerenie, depărtează patimile.

294. «π<η>θείς τη *naxii*» — primind calitatea păcatului. Ființa întreagă a omului dobîndește prin felul său de viață o anumită calitate, un anumit miros, bun sau rău. Păcatul sau binele nu stă într-un colț al ființei noastre, ci așa cum o picătură de petrol dă apei întregi dintr-un vas ceva din calitatea ei, așa și păcatul sau binele, modifică într-un sens sau altul întreaga fire a noastră. Iar calitatea curată sau îmbunătățită a firii are un caracter dinamic. Ea îndeamnă pe om la bine sau la rău și le face cu ușurință pe acestea. Efortul de a readuce la calitatea bună firea înrăutățită trebuie să lupte cu pornirea ei de a săvîrși răul.

295. Frica pentru trup, neînfricată pentru sufletul care crede în Dumnezeu. Frică și așteptare bucurăoasă pentru bunătățile de după moarte.

296. Să nu te bizui pe gîndul că Dumnezeu este iubitor de oameni, ca prin el să slăbești pocăința. El să-ți fie de ajutor numai cînd ești în primejdie de a deznădăjdui.

297. Așa, în ed. 1970 (χρητειν). În P.G. : «Să-și țină mîinile (χρατειν).

14) Lipsa de durere a inimii învîrtoșează mintea²⁹⁸. Iar mulțimea bucatelor usucă izvoarele²⁹⁹. Setea și privegherea aduc zdrobirea inimii. Iar din inima zdrobită țîșnesc apele (lacrimile)³⁰⁰.

15) Cele spuse sînt aspre celor lacomi de mîncare și de necrezut celor trîndavi. Dar bărbatul făptuitor le va cerca prin rîvna lui. Și cel ce le-a cunoscut prin cercare va zîmbi gîndindu-se la ele. Dar cel ce caută încă să le cunoască e mai trist³⁰¹.

16) Precum părinții spun că iubirea desăvîrșită nu poate cădea, așa spun eu că simțirea desăvîrșită a morții este lipsită de frică.

17) Multe sînt lucrările minții făptuitoare. Amin-tesc dintre acestea : gîndul la dragostea lui Dumnezeu, pomenirea lui Dumnezeu, aducerea aminte de Împărăția cerurilor, aducerea aminte de rîvna mucenicilor, aducerea aminte de Dumnezeu care e de față, potrivit cu cel ce a spus : «Văzut-am înaintea mea pe Domnul» (Ps. 15, 8), aducerea aminte de sfintele Puteri înțele-gătoare, aducerea aminte de moarte, de răspuns, de

298. Inima care nu e îndurerată de păcate face și mintea învîrtoșată, adică ia omului sensibilitatea înțelegerii stării sale. Cunoașterea de sine a omului e deci o chestie de simțire. Un om nesimțit nu se poate cunoaște cu adevărat. Scolia din P.G., accentuînd legătura intimă dintre minte și inimă, prezintă urmările ce le are păcatul pentru minte și inimă în mod alternativ ca fiind aceleași : «Uitarea poruncilor dumnezeiești și abaterea voinței libere face inima învîrtoșată și mintea neîndurerată ; sau invers : mintea învîrtoșată și inima neîndurerată».

299. Mulțimea bucatelor usucă izvoarele lacrimilor, adică simțirea inimii și a minții. Băutura multă luată din exterior usucă izvoarele dinăuntru ale lacrimilor. Cine bea mult nu mai poate plînge.

300. Nu se va teme adică de împutinarea bucatelor, de sete, de durezza inimii etc.

301. «Cele grele celorlalți le sînt, celor ce le deprind de bună voie, pricini de bucurie și de veselie. Cîștigînd prin cercare o ușurință față de ele, ajung și la o sporire în desăvîrșire. Dar cei încă nedesăvîrșiți, se în-deletnicesc cu ele, cu osteneală, dacă se în-deletnicesc peste tot».

hotărîre, de pedepsire. Începem cu cele mari și sfîrșim cu cele care nu trebuie uitate.

18) Mi-a povestit odată un călugăr egiptean că «după împlîntarea pomenirii morții întru simțirea inimii, voind odată, mînat de nevoie, să mîngîie puțin lutul, am fost împiedicat de pomenirea aceasta, ca de un judecător; și ceea ce e minunat, e că, deși am voit, n-am putut să mai scap de ea»³⁰².

19) Un alt oarecare, locuind aci, în așa zisa Thola, își ieșea de multe ori, din pricina acestui gînd (al morții), din sine. Și aflat de frați de parcă era leșinat, sau cuprins de epilepsie, era dus de ei aproape fără suflare.

20) Nu voi tăcea să-ți fac cunoscută și povestirea despre Isichie Horevitul³⁰³. Acesta petrecea totdeauna într-o totală lenevie, neavînd nici o grijă de sufletul său. Îmbolnăvindu-se odată cu trupul pînă la marginea vieții, încît părea că peste un ceas va muri, dar venindu-și iarăși în fire, ne rugă pe toți să plecăm îndată. Zidind apoi ușa chiliei, a rămas înăuntru 12 ani fără să mai iasă vreodată la vreo vorbă cu cineva. Nu mai gusta nimic altceva, decît pîine cu apă. Ședea numai acolo, cu mintea țintă (în extaz) la cele ce le văzuse în această ieșire (în extaz). Era atît de adunat cu mintea în sine, că nu și-a mai schimbat niciodată acest fel de viețuire, fiind pururea ieșit din sine și vârsînd lacrimi fierbinți, în tăcere³⁰⁴.

302. Numitul egiptean avea atît de întipărită pomenirea morții, că deși silit de foame de mai multe zile, n-a putut să alunge pomenirea morții din sine, măcar că voia, ci mai degrabă a alungat ea foamea.

303. Viețuitor pe Horeb, loc de pustnici la poalele muntelui Sinai; Thola, localitate pe Horeb.

304. Era pe de o parte «cu mintea adunată în sine» (σούουζ) pe de alta, «ieșit din mintea sa». Numai cel adunat în sine vede dincolo de sine (și se înțelege dincolo de lume), adică se află în extaz. Minunea celor

Dar cînd era să se săvîrșească, deschizînd ușa am intrat înăuntru. Și rugîndu-l mult, numai atîta am auzit de la el: «Iertați-mă! Nimenea de va avea pomenirea morții, nu va putea să păcătuiască vreodată». Iar noi ne-am minunat văzînd pe cel odinioară atît de nepăsător, preschimbât atît de repede cu o schimbare și prefacere fericită. Și înmormîntîndu-l cu cuvioșie în cimitirul apropiat al castrului, după un număr de zile căutînd sfintele lui rămășițe, nu le-am aflat. Domnul a încredințat, și în felul acesta, despre pocăința lui plină de grijă și vrednică de laudă, pe toți cei ce voiesc să se îndrepte după o lenevire îndelungată.

21) Precum unii socotesc nemărginit adîncul (abisul), căci îl numesc loc fără fund, așa gîndul morții e nesfîrșit atît în curăția, cît și în lucrarea lui. Iar ceea ce am spus e întărit de amintitul cuvios. Unii ca aceștia adăugînd neîncetat frica, la frică, nu se odihnesc pînă nu se va topi și însăși puterea oaselor³⁰⁵.

de dincolo de minte se vede numai prin mintea adunată în ea însăși, pentru că prin ea sînt transparente și pentru că infinitatea lor seamănă cu indefinitul minții și în legătură cu el.

305. «Precum, zice, adîncul mării e nemăsurat și necuprins, așa și sfîrșitul curăției e de ne-ajuns, adică nu are sfîrșit în cei ce au pomenirea morții în simțirea inimii. Căci e cu neputință ca omul smerit, avînd pomenirea neîncetată a morții, să spună în chip fariseic, că a ajuns la sfîrșitul curăției, adică «am ajuns desăvîrșit în curăție». Cel ce ar spune aceasta nu ar fi smerit. Deci s-ar întîmpla ceva ciudat: de cel ce ar îndrăzni să spună aceasta nu s-ar atinge nepătimirea nici cu vîrfurile degetelor. Căci slava deșartă e cea mai cumplită patimă. Dar de cel smerit se atinge pînă la săturare, dar datorită smereniei socotește că-i lipsește. Deci în amîndoi, adică atît în cel smerit, cît și în cel stăpînit de slava deșartă, curăția e necuprinsă». Cel mîndru nu o cuprinde din pricina mîndriei, cel smerit simte mereu că mai are, și de fapt mereu mai are de înaintat în smerenie. Pe cît de neajunsă este infinitatea lui Dumnezeu, pe atît de neajunsă este hotarul smereniei, deci, și sentimentul nedeplinătății curăției. Iar gîndul morții, întreținînd smerenia, întreține și sentimentul nedeplinătății curăției. El consideră nesfîrșitul omului ca un nesfîrșit al înaintării, datorită faptului că înaintarea are ca țintă să

22) Să ne încredințăm că, pe lângă toate bunătățile, și aceasta este un dar al lui Dumnezeu³⁰⁶. Pentru că altfel, cum se explică faptul că, chiar venind la moriminte, unii rămân fără lacrimi și învîrtoșați, dar pe de altă parte chiar aflîndu-ne departe de această vedere, de multe ori sîntem străpunși la inimă ?³⁰⁷

23) Cel ce a murit tuturor, și-a adus aminte de moarte³⁰⁸. Dar cel ce e încă legat de ele, nu încetează de a lucra el însuși împotriva sa.

cuprindă pe Dumnezeu cel nesfîrșit. De aici urmează că nesfîrșirile acestea sînt ale persoanei, nu ale lucrului, obiectului, substanței. Curăția înseamnă puțința unei infinități în înaintarea persoanei, smerenia la fel, bunătatea la fel, iubirea la fel, înțelegerea la fel, tăcerea care adîncește la fel. Dacă n-ar fi persoana, n-ar exista infinitate adevărată și puțința înaintării în ea. Mai bine zis, dacă n-ar fi persoana infinită a lui Dumnezeu spre care tinde la infinit persoana umană, n-ar exista un infinit adevărat. Pe de altă parte, perspectiva infinității veșnic noi a curăției, a iubirii, se deschide pentru cineva după ce s-a plictisit, s-a obosit de monotonia pe care o poate oferi alipirea exclusivă la lume, alipire care pare să aibă și ea o infinitate, dar o infinitate în monotonia repetiției și deci o infinitate aparentă, o infinitate care la un moment dat devine leșinată, împreună cu setea după ea, care se satură de a tot acapara același fel de lucruri care nu oferă nimic nou, nimic care să-i satisfacă setea de infinitate adevărată a spiritului, care să-i satisfacă setea de adevărul care stă în infinitatea adevărată. Aparenta infinitate a lumii crapă la un moment dat pentru spiritul săturat de ea și prin această crăpătură țîșnește din ascunzimea sa adevărata infinitate, cea a ordinii Duhului. Aspirația de înaintare în ea e ajutatată nu numai de dorul ei, ci și de frica continuă de a rămîne înlănțuit prin patimi în monotonia acestei lumi.

306. Adică și pomenirea morții cu simțirea inimii și deci cu lacrimi este un dar al lui Dumnezeu. Și este un dar al lui Dumnezeu și faptul de a ni se deschide perspectiva infinității prin gîndul la moarte, care îl deschide spiritului orizontul veșnic și infinit, potrivit lui.

307. Sîntem străpunși la inimă și plîngem, pentru că s-a străpuns în fața noastră zidul care ne închidea în infinitatea aparentă și monotonă a alipirii pătimașe la lume.

308. Cei care au descoperit lipsa de atracție și falsa plinătate a tuturor celor din lume au descoperit infinitatea ce-i așteaptă după despărțirea de ele prin moarte.

24) Nu voi să încredințezi pe toți despre iubirea ta față de ei. Ci cere lui Dumnezeu să le-o arate El însuși aceasta în chip negrăit. Iar de nu, nu-ți va ajunge timpul și pentru legături (pentru relații) și pentru străpungere³⁰⁹.

25) Nu te amăgi, lucrătorule fără minte, că poți să înlocuiești timpul (pierdut) cu alt timp. Căci nu va ajunge ziua să împlinești datoria ei față de Stăpînul³¹⁰.

26) Nu e cu puțință, zice cineva, nu e cu puțință a străbate ziua de față cu bună credincioșie, de nu va fi socotită ca cea din urmă a întregii vieți³¹¹. E de mirare

309. «A adeveri prin cuvinte iubirea față de toți e lucru greu și de respins. A o adeveri prin fapte e lesne și mai ușor celui ce se sîrguiește să înfăptuiască virtutea. Și ascultă cum : a venit cineva să mă înjure sau să mă și bată. Dacă îi spun că deși aş putea să mă apăr, nu mă apăr, ci dimpotrivă, cad în genunchi, îl rog, îl sărut, îi dăruiesc cele ce pot, e vădit tuturor că fac acestea din dragoste. Iar aceasta am făcut-o prin fapte. Căci cum s-ar face prin cuvinte ? Căci dacă rugîndu-mă tuturor, le voi spune că-i iubesc, voi apărea ca un lingușitor și ca unul ce caut să plac oamenilor, ca unul ce se îndeletnicește cu o virtute prefăcută și ca unul ce vînez prin aceasta slava deșartă. Deci părintele îndeamnă să nu ne silim să arătăm iubirea prin cuvinte, ci prin fapte, iar iubirea față de Dumnezeu, prin amîndouă, și mai mult prin cuvinte. Căci semnul iubirii față de El este rugăciunea neîncetată. Astfel vom înfăptui amîndouă virtuțile. Căci dacă te sîrguiești să împlinești iubirea față de oameni numai prin cuvinte, nu ți-ar ajunge nici tot timpul vieții pentru legături și umilință».

310. Suprema valorificare a timpului e condiționată de înțelegerea fiecărei zile ca stînd la ușa vieții de dincolo, a eshatologicului. «Carpe diem» (folosește intens ziua), dar nu în sensul lui Horațiu ca fiind ultima ce ne poate aduce o plăcere trecătoare, ci ca fiind ultima ce ne poate asigura viața eternă. Deci cu mai multă intensitate folosește creștinul fiecare clipă.

311. Timpul e un dar al lui Dumnezeu, dar și o datorie de a-l umple cu fapte date Domnului, cu sîrguință de a ne desăvîrși. Nu trebuie să pierdem nici o clipă. Chiar dacă-l folosim întreg nu ne ajunge să împlinim toată datoria ce ne e dată odată cu el. E o puternică afirmare a valorii timpului, contrar lui Origen. Gîndul continuu la moarte nu înseamnă nefolosirea timpului, ci, dimpotrivă, buna lui folosire intensă.

cu adevărat cum au rostit acest cuvânt elinii. Căci socotesc și ei că e propriu filozofiei să cugete la moarte³¹².

Aceasta a fost a șasea treaptă. Cel ce s-a suit pe ea nu va păcătui nici odată, dacă e adevărat ce s-a spus : «Adu-ți aminte de cele de pe urmă ale tale și în veac nu vei păcătui» (Înț. Sir. 7, 38).

CUVÎNTUL VII

Despre plînsul de-bucurie-făcător

1) Plînsul după Dumnezeu este o tristețe a sufletului, o simțire a inimii îndurerate care caută pururea nebunește pe Cel după care însetează; iar neajungîndu-L, Îl urmărește cu osteneală și se tînguiește cu durere, alergînd după El.

2) Sau: Plînsul este un ac de aur al sufletului scăpat de orice țintuire și alipire și înfipt de tristețea cuvioasă în lucrarea de cercetare a inimii³¹³.

3) Străpungerea este un chin neîncetat al conștiinței, care pricinuieste înprospătarea focului inimii, prin mărturisirea făcută în minte.

4) Mărturisirea (în minte) este uitarea firii, cînd din pricina ei cineva a uitat să mănînce pîinea lui³¹⁴.

312. Platon, *Phaedon* II, 1.

313. Plînsul este acul sufletului care nu mai ține sufletul cusut de nimic din cele ale lumii, ci e înfipt în privirea inimii ținînd sufletul însuși în această lucrare și cosîndu-l oarecum de viața veșnică. Ca ac, pricinuieste durerea inimii, o face simțitoare, o face să-și deschidă cutele ei și păcatele din ea conștiinței care o cercetează și să sufere pentru păcatele ce și le descoperă prin aceasta.

314. Plînsul sau străpungerea inimii e o mărturisire a păcatelor făcută de minte lui Dumnezeu, un dialog nevăzut, neîncetat și îndurerat, în care sufletul își recunoaște neconținut păcatele în fața lui Dumnezeu și

5) Pocăința este lipsirea neîntristată, de toată mîngîierea trupească³¹⁵.

6) Celor ce înaintează încă în acest plîns fericit, înfrînarea și tăcerea buzelor li s-a făcut o însușire. Iar celor ce au înfăptuit înaintarea, li s-a făcut o asemenea însușire nemînierea și neținerea minți a răului. În sfîrșit, celor desăvîrșiți li s-a făcut o însușire smerita cugetare, setea de necinstiri, foamea, de bună voie, de necazuri, neosîndirea celor ce păcătuiesc, împreună-pătımirea mai presus de putere³¹⁶. Cei dintîi se fac primiți; cei de al doilea, vrednici de laudă; iar cei ce flămînzesc după necazuri și însetează după necinstiri sînt fericiți; căci ei se vor sătura de o hrană de care nu se vor sătura³¹⁷.

cere iertare pentru ele. Sufletul e atît de concentrat în această mărturisire îndurerată, că uită să mînce, biruind trebuințele firii.

315. Tristețea sufletului e așa de mare, că cel ce o trăiește nu mai simte tristețea pentru lipsa mîngîierilor sau plăcerilor trupești.

316. Ed. 1970: «Compătımire numește arderea pentru cei ce păcătuiesc, după cuvîntul: «Cine se va sminti și eu să nu ard?» (II Cor. 11, 29). Ea înseamnă a-și face cineva proprii greutățile și nenorocirile străine; sau a nu disprețui cu gîndul pe cei ce suferă, înălțîndu-se împotriva lor».

P.G. «Mulți, amăgiți fiind de acest cuvînt, arată o compătımire cuvenită tuturor celor ce păcătuiesc spre a crede celor ce nu se cuvine. Alta este împreună-pătımirea peste putere de care se vorbește aci. Căci împreună-pătımire numim plînsul ivit în suflet și arătat pentru cel iubit, uneori chiar fără ca acela să fie vrednic. Căci cineva se îngrijește cu compătımire de cel iubit, ca nici să nu nedreptățească, nici să fie nedreptățit. Iar «peste putere» înseamnă a-și pune cineva sufletul său pentru mîntuirea prietenului, dar nu spre pierderea lui. Căci nu poate scăpa de păcat cel ce a păcătuît, decît printr-o pocăință potrivită cu greșala». Deci nu e o compătımire folositoare aceea care-l scapă pe cel ce a greșit de greutățile pocăinței. «Peste putere» înseamnă că cel înduhovnicit trăiește și aci în ambianța unei infinități; nu poate ajunge la hotarul împreună-pătımirii cu celălalt, dar se ridică în ea tot mai mult peste puterile lui mărginite, din puterea lui Dumnezeu.

317. E o hrană care-i mulțumește mai mult decît oricare alta, dar nu-i plictisește, deși se vor împărtăși de ea neîncetat. Ei o doresc mereu și voiesc să aibă tot mai mult din ea.

7) Când ai ajuns la plîns, ține-l cu toată tăria. Căci înainte de a se îmbiba în tine³¹⁸, ușor ți se răpește. Și e topit ca ceara de tulburări, de griji trupești, de plăceri și mai ales de multa vorbărie și de glume ușuratece^{318 bis}.

8) Deși cuvîntul e îndrăzneț, izvorul lacrimilor după botez e mai mare decît botezul³¹⁹. Deoarece acela ne curățește de păcatele noastre de mai înainte. Iar acesta, de cele de după aceea. Și primindu-l pe acela toți ca copii, ne-am întinat după aceea; prin acesta însă l-am curățit și pe acela³²⁰. Dacă acesta nu s-ar fi dăruit de Dumnezeu oamenilor din iubire de oameni, cu adevărat rari ar fi cei ce se mîntuiesc³²¹.

9) Suspinele și întristarea strigă către Domnul. Lacrimile din frică, mijlocesc. Iar cele ale prea sfintei iubiri ne arată că rugăciunea noastră a fost primită.

318. Inainte de a ți se face o calitate a firii, de a cîștiga întreaga ta ființă calitatea plînsului, care nu e decît dorul intens după viața în Dumnezeu.

318 bis. *Scolia* lui Teodor al Edesei: «Alungă departe de la tine duhul mult vorbitor. Căci în el sînt ascunse toate patimile cele rele. Din el e minciuna, din el, îndrăzneala; dintr-o parte e gluma ușuratecă, din alta rîsul, calomnia, bîrfirea, răutatea, vorba prostească și, scurt vorbind, ceea ce s-a spus: «Din multa vorbire nu va lipsi păcatul» (Pilde 10, 19). Iar bărbatul tăcut este scaunul simțirii și Domnul a spus că vom da socoteală pentru orice cuvînt deșert (Mt. 12, 36).

319. «A spus că izvorul lacrimilor e mai mare, în loc să spună că e mai bun în comparație cu Botezul, pentru că se lucrează și de către noi. Dar nu l-a opus Botezului. Față de noi e mai bun, pentru că el ne și curățește și ne și ferește de păcat de mai înainte. În raport cu prea sfîntul Botez nu e însă nici măcar egal, cu atît mai puțin mai mare».

320. «Ne naștem de trei ori în viață. Dintre acestea cea dintîi (naștere) e din pîntece, iar celelalte două ne urcă de la pămînt la cer: una e prin Sfîntul Botez, pe care o numim și naștere din nou, iar cealaltă e din pocăință».

321. «Fără Botez nu s-ar mîntui nimeni; fără lacrimile pocăinței «ar fi rari cei ce se mîntuiesc».

10) Dacă nimic nu însoțește smerita cugetare ca plînsul³²², nimic nu i se împotrivesc acesteia ca rîsul³²³.

11) De ai ajuns la fericita tristețe bucurioasă³²⁴ a străpungerii cuvioase, ține-o; și nu te vei odihni de lucrarea din ea, pînă ce nu te vei ridica din cele de aici și nu te vei înfățișa curat lui Hristos.

12) Să nu încetezi să-ți închipuiești mereu în tine și să cercetezi adîncul (abisul) focului veșnic și pe slujitorii nemiloși, pe judecătorul neîndurat și neiertător, prăpastia nemărginită a văpăii celei de sub pămînt și coborîșurile strîmtorate ale locurilor și hăurilor subpămîntene și înfricoșătoare și chipurile tuturor acestora³²⁵. Aceasta pentru ca lăbărțarea aflătoare în

322. «Smerita cugetare este rugăciunea neconținută cu lacrimi și cu durere. Căci aceasta chemînd pe Dumnezeu pururea în ajutor, nu lasă pe om să se încredă nebunește în puterea și înțelepciunea sa, nici să se înalte față de alții. Căci acestea sînt boli cumplite ale patimii mîndriei».

323. «A Marelui Vasile : «A se sparge cineva de rîsul necumpătat și nestăpînit e semn că nu-și strînge încă moleșala umflată a sufletului cu o gîndire aspră. Nu e necuviincios a-și arăta cineva răspîndirea luminii sufletului într-un zîmbet, după cuvîntul: «Inima veselindu-se înflorește fața» (Prov. 15, 13). Dar a hohoti cu glas și a fierbe cu trupul nu e propriu celui ce-și stăpînește sufletul, nici celui ce și-l înfrînează. Cuvîntul e întărit de prea înțeleptul Solomon, care a zis : «Nebunul ridică glasul, în rîsul lui, dar bărbatul înțelept de-abia zîmbește liniștit» (Eccl. 21, 23)».

324. Ed. 1970 : «Bine a unit cuvintele opuse : Căci în tristețea după Dumnezeu, se ascunde bucuria veșnică a nepătîmirii».

325. Toate acestea ascund în ele niște înțelesuri spirituale sau și spirituale. Aceste coborîșuri și hăuri subpămîntene sînt poate niște coborîșuri și prăpăstii haotice ale unor străfunduri aproape subcreaționale, sau ale unor stări în care creațiunea e redusă în trepte gradate la o diminuare a existenței, ajungînd aproape de caracterul de umbre ale existenței. Sînt trepte de umbră care chinuiesc tocmai prin această împătîmire extremă de o creațiune lipsită de izvorul existenței sale care este Dumnezeu. Aceasta e și o permanentizare a unei stări de suflet lăbărțată, lipsită de intensitatea trăirii în plinătatea vieții.

sufletul nostru să fie strînsă prin cutremurare și acesta să se unească cu curăția nesticăcioasă, primind arătarea focului tot mai scînteietor al plînsului³²⁶.

13) Stăruie, plin de cutremur, în cererea rugăciunii, stînd în fața Judecătorului ca un vinovat, ca să stingi cu înfățișarea din afară și cu starea dinăuntru mînia Dreptului Judecător. Căci nu poate să treacă cu vederea sufletul văduvit, care stă plin de durere în fața Lui și dăruiește osteneți celui neostenit³²⁷. Celui ce a cîștigat lacrima sufletului, tot locul îi este potrivit pentru rugăciune.

14) Precum comoara ascunsă e mai de neajfuit decît cea arătată în piață, așa să înțelegem și cele spuse înainte.

15) Nu fi ca cei ce îngroapă morții, care aci îi plîng pe aceia, aci se îmbată pentru ei, ci fii ca cei legați în fiare și biciuți în fiecare ceas, de călăi.

16) Cel ce odată plînge, altă dată se desfată și rîde, e asemenea celui ce aruncă în cîinele iubirii de plăcere

326. Plînsul, fie că e al pocăinței, fie că e al iubirii de Dumnezeu, e un plîns fierbinte, un plîns de foc, care, însoțit de smerita cugetare, dovedește pe de o parte în mod paradoxal o intensitate a existenței, pe de alta are lumina clară a măreției lui Dumnezeu cuprinsă în cel ce plînge. Această lumină scînteiază tot mai mult și-și arată strălucirea și pe față. Această lumină face ca plînsul să fie însoțit de bucurie.

327. Sufletul, în grecește este de genul feminin (ψοΧή). Sufletul ce se pocăiește, cere neîncetat iertare Judecătorului, cum cere văduva din Evanghelie (Lc. 18, 3). El nu se ostenește cerînd neconținut iertare de la Cel ce nu Se ostenește (nu se plictisește) de a-l auzi. Lui Dumnezeu Ii face plăcere ca acest dialog de intensă simțire a sufletului cu El să dureze neîncetat. Starea dinăuntru a sufletului ce se pocăiește este «starea de rugăciune, luarea aminte cu evlavie, cu străpungere și cu durere, însoțită de mărturisirea greșalelor, făcută cu suspin negrăite». *Alta*:

«Dar nu poate sufletul legat să alerge, nici mîntea robită patimilor să vadă locul rugăciunii duhovnicești. Căci e atrasă și purtată de înțelesuri pătimașe și nu stă neclintită». De aceea nu se poate adînci în infinitatea dumnezeiască. *Alta* a lui Marcu: «Rugăciunea este lepădarea gîndurilor (a înțelesurilor)».

cu pâine³²⁸; care se preface că-l alungă, dar în fapt îl îndeamnă să stea lângă el.

17) Adună-ți mintea, nu iubi să fii văzut; fii ieșit spre inima ta. Căci dracii se tem de adunarea minții, cum se tem hoții de cîini³²⁹.

18) Nu sîntem chemați, o, prieteni, aici la nuntă³³⁰. Deci, Cel ce ne-a chemat pe noi aici ne-a chemat negreșit, să ne plîngem pentru păcatele noastre.

19) Unii, cînd varsă lacrimi se silesc, în vremea aceea fericită, în chip nepotrivit, să nu cugete la nimic. Ei nu socotesc că lacrima fără înțeles e proprie firii necuvîntătoare și nu celei cuvîntătoare³³¹. Lacri-

328. «Inima iubitoare de plăcere este temniță și lanț în vremea ieșirii (a morții). Iar cea iubitoare de durere, este ușă deschisă». Inima iubitoare de durere s-a dezlegat de cele ale lumii, căci acestea nu-i mai fac plăcere. Și s-a deschis orizontul ceresc al celor duhovnicești, după care a năzuit cu durere. *Alta*: «Din iubirea de plăcere vine negrija, din negrija, uitarea». *Alta*, a lui Isaac: «Privește și scrie aceasta în inima ta: iubirea de plăcere și iubirea odihnei sînt pricinile părăsirii (din partea lui Dumnezeu)».

329. Fii aplecat (sau fii în extaz) spre inima ta, uitînd de toate și privind numai spre ea, de e întinată, sau curată, de nu mai ai în ea urmă de păcate, pentru care trebuie să-ți ceri iertare, sau de poți vedea prin curăția ei transparentă pe Dumnezeu. Dracii se tem de mintea adunată în inimă, pentru că prin inimă vedem atunci pe Dumnezeu și trăim legătura cu El, de care inima e lipită atît de tare că nu mai poate fi furată de ei.

330. E vorba de nunta, sau de ospățul veacului viitor (Mt. 22).

331. «Unii, zice, vîrsînd lacrimi în vremea rugăciunii, fie din gîndul la păcate, fie la pomenirea morții, fie la altceva, se silesc pe ei în chip nepotrivit sau prostește să alunge gîndul de la care au pornit să plîngă. Grăbindu-se, socotesc să agonisească plînsul fără întristare, pentru slava deșartă, nu înțeleg că e propriu firii neraționale să nu știe pentru ce plînge, pe cînd al celei raționale e să cunoască pricina. De aceea, ca unii ce lucrează rar, sînt ocăriți și muștrați de părintele». Afirmînd trebuința de a însoți plînsul cu gîndul la ceva, Scărarul nu se contrazice cu afirmarea din alte locuri, că plînsul trebuie să fie însoțit de rugăciunea fără gînduri. E vorba acolo de gîndurile pătimașe (Nota la Cuv. VII, cap. 13). Cel ce se roagă și plînge trebuie să se gîndească la păca-

ma e fiica gândului. Iar tatăl gândului e mintea rațională³³².

20) Să-ți fie întinderea în pat chip al zăcerii tale în mormînt și vei dormi mai puțin. Desfătarea de la masă să-ți aducă aminte că vei fi hrană dureroasei desfătări a viermilor și te vei desfăta mai puțin. Nici cînd te împărtășești de băutura apei, să nu uiți de setea din văpaia aceea (veșnică) și negreșit vei sili firea (la cum-pătare). Iar cînd suferim necinstirea cinstită și ocară și cearta întîistătorului, să ne gândim la înfricoșata hotărîre a Judecătorului și vom junghia întristarea și amărăciunea fără judecată adunată în noi, cu blîndețea și răbdarea, ca și cu un cuțit cu două tăișuri³³³.

21) Cu timpul scade marea, zice Iov (Iov 14, 11) și cu timpul și prin răbdare se nasc și se desăvîrșesc cele spuse în noi.

23) Aducerea aminte de focul veșnic să se culce în fiecare seară și să se scoale cu tine și nu te va stăpîni pe tine trîndăvia în timpul cîntării.

24) Să te îndemne la plîns chiar și haina ta. Că toți cei ce plîng pe morți se îmbracă în negru. Dacă deci nu poți plînge, plîngi pentru aceasta. Iar de plîngi, tînguiește-te și mai mult pentru faptul că de pe treapta

tele sale și să ceară iertare pentru ele. Omul avînd rațiune, nu poate face nimic fără să gîndească. Dar gîndul pricinuieste simțirea, și vice-versa, simțirea dă putere de pătrundere gândului și de trăire intensă la ceea ce se gîndește. Omul vorbește cu Dumnezeu și prin plîns, pentru că spune cît de mult îl doare păcatul lipsirii de iubirea Lui.

332. Mîntea (wuî) e în grecește de genul bărbătesc. Deci poate fi tată al lacrimii. Mîntea nu e un organ de cunoaștere rece, ci de cunoaștere a relației noastre ca subiect cu Dumnezeu ca subiect suprem, de la care ne vine totul prin iubire și cu celelalte subiecte, care e o cunoaștere însoțită de bucurie că ne aflăm în relație curată cu ele, sau de rușine și de tristețe cînd nu sîntem curați.

333. «Răspunde gîndurilor de întristare cu neținerea minții a răului, iar față de cele iubitoare de plăcere, fii cu dușmănie».

minții te-ai coborât la cea ostenitoare prin greșelile tale³³⁴.

25) Bunul și dreptul nostru Judecător va ține seama negreșit, ca în toate celelalte, și în privința lacrimilor, de puterea firii. Căci am văzut picături mici ca de sânge, vărsate cu durere; și am văzut curgînd izvoare fără durere. Eu judec pe cei ce se ostenesc, mai mult după durerea lor și nu după lacrimă. Și cred că și Dumnezeu.

26) Nu se potrivește cuvîntarea de Dumnezeu (teologia) cu cei ce plîng. Căci ea risipește plînsul lor. Cuvîntătorul de Dumnezeu se aseamănă celui ce șade pe scaun ca un învățător. Iar cel ce plînge, celui ce șade în gunoi și în sac. Aceasta este, cum socotesc, ceea ce a spus și David cînd plîngea răspunzînd celor ce-l întrebau, măcar că a fost și înțelept și învățător: «Cum vom cînta cîntare Domnului în pămînt străin», adică în pămîntul împătimirii ? (Ps. 136,4).

27) Și în zidire și în străpungere este ceva care se mișcă de la sine și ceva care e mișcat de altceva³³⁵. Cînd sufletul, chiar dacă nu ne sîrguim, sau nu întreprindem ceva, lăcrimează și se umezește și se îmblîn-

334. Să te îndemne la plîns chiar haina ta neagră, pe care o îmbracă și cei ce jelesc pe morți. Plîngi, pentru că din lucrarea neostenitoare a minții ai coborât la osteneala slujirii trebuințelor mereu sporite ale trupului din pricina păcatelor, care au accentuat în tine trebuințele trupesti, care au scos trupul din viața în duhul care-l sătura, lăsîndu-i puține trebuințe de cele trupesti.

335. Ed. 1970 : «In zidire, de sine mișcătoare e pronia lui Dumnezeu ; iar mișcată de altceva e zidirea însăși». In ce privește umiliința (sau străpungerea inimii), uneori aceasta se mișcă de la sine, cînd nu întreprindem nimic pentru a o produce. In cazul din urmă o mișcăm noi. Cînd vine de la sine, Dumnezeu a venit și lucrează în noi nechemat de noi, fără ca noi să ne fi silit să-L chemăm. De aceea, avem datoria să alergăm, adică să facem și noi ceva. Dar efortul trebuie să ne fie mai mult ca să păzim străpungerea sau lacrimile ce ne-au venit. Căci sînt mai mari ca cele pricinuite de noi.

zește, să alergăm. Căci Domnul a venit nechemat, aducându-ne buretele întristării de-Dumnezeu-iubitoare³³⁶ și apa de îmborsărire a lacrimilor de-Dumnezeu-cinstitoare, spre ștergerea greșalelor scrise în suflet ca pe o hîrtie³³⁷. Păzește-o pe aceasta ca pe lumina ochilor pînă ce se va retrage. Căci mare este puterea străpungerii acesteia, mai mare decît puterea celei ce vine din sîrguința și cugetarea noastră³³⁸.

28) Nu ajunge la frumusețea (desăvîrșirea) plînsului cel ce plînge cînd voiește, ci cel ce plînge pentru că se află în cele ce voiește. Dar nici acesta nu se află în acelea cînd voiește ceea ce voiește el, ci cînd voiește cum voiește Dumnezeu³³⁹.

336. Străpungerea face sufletul ca un burete moale și umed, din care curge apa lacrimilor.

337. Apa lacrimilor care iese din suflet spală chiar murdăria păcatelor din suflet, așa cum apa spală murdăria unei haine după ce o înmoaie.

338. A arătat că pe lîngă străpungerea pe care o producem (o mișcăm) noi prin sîrguința și gîndurile noastre, mai este și cea care se mișcă de la sine, sau cea care e mișcată de Dumnezeu. Ea e mai mare decît cea produsă de puterile noastre.

339. Numai în Dumnezeu se poate plînge cu plînsul curat. Dar în Dumnezeu nu poate plînge decît cel ce voiește ceea ce voiește Dumnezeu. De aci încă se vede că întîlnirea cu Dumnezeu se înfăptuiește în stare de plîns, de adîncă înduioșare. Plînsul e un dar al lui Dumnezeu, al întîlnirii cu iubirea Lui. Din nou se face vădit caracterul personal al lui Dumnezeu. Dumnezeu ne dă puterea să plîngem făcîndu-ne să simțim iubirea Lui față de noi. Întîlnirea cu Dumnezeu e o întîlnire pricinuitoare de o simțire pînă la lacrimi.

«Bine a deosebit Părintele acesta două feluri de plîns. E mai întîi plînsul celui ce plînge cînd voiește și plînsul pricinuit de cele pentru care voiește cineva să plîngă. Căci se întîmplă ca cineva să voiască de multe ori să plîngă cînd e ocărit de cineva, sau înjurat sau păgubit. Plînsul acestuia nu e bun sau duhovnicesc, ci natural. Căci lacrimile acestea sînt ale inimii apăsate de necazul ocăririi, cînd cineva nu poate să se apere de cel ce-l supără sau păgubește. Același lucru se întîmplă și cînd plînge cineva pentru cele ce voiește, ca pentru moartea unei rudeni, pentru reușita aproapelui, sau pentru alte lucruri ale vieții. Dar

29) De multe ori în plînsul cel după Dumnezeu se amestecă lacrima fără har a slavei deșarte. Iar aceasta o vom cunoaște în chip probat și cu bună credincioșie cînd ne vom vedea plîngînd cu vicleșug.

30) Străpungerea adevărată este durerea neîmprăștiată a sufletului, care nu-și dă nici o mîngîiere, ci își închipuie în fiecare ceas desfacerea (moartea) și așteaptă ca pe o apă răcoritoare mîngîierea lui Dumnezeu, care mîngîie pe călugării smeriți³⁴⁰.

31) Cei ce au dobîndit plînsul întru simțirea inimii, și-au urît însăși viața lor, ca una ce e plină de osteneală și pricinuitoare de lacrimi și de dureri. Iar de la trupul lor s-au întors ca de la un dușman^{340 bis}.

32) Cînd vedem, în cei ce par să plîngă după Dumnezeu, mînie și mîndrie, să socotim lacrimile lor protivnice (lui Dumnezeu) «Căci ce părășie are, zice, întunecul cu lumina ?» (II Cor. 6, 15).

33) Rodul străpunerii mincinoase este închipuirea de sine; iar al celei adevărate e mîngîierea. Precum focul topește trestia, așa lacrima topește toată întinăciunea văzută și gîndită.

numai acel plîns l-a numit bun care se naște cum voiește Dumnezeu. Iar Dumnezeu voiește ca cineva să plîngă pentru greșalele lui, pentru pomenirea morții, pentru nedobîndirea Împărăției Lui și, simplu vorbind, pentru toate cele ce țin de suflet. Numai acesta e plîns vrednic de laudă».

340. «Precum ploaia intrînd în pămînt aduce plantelor o calitate potrivită lor, dulce celor dulci, amară celor amare, așa harul dăruiește inimilor credincioșilor în care pătrunde neschimbat, lucrările potrivit virtuților lor : celui ce flămînzește după Hristos, i se face hrană; celui ce însetează, băutura prea dulce; celui căruia îi e frig, haină, celui ostenit, odihnă, celui ce se roagă, nădejdea inimii și celui ce plînge, mîngîiere».

340 bis. Și-au urît viața lor, amenințată mereu de păcate și plină de durerile pămîntești, dar nu viața în sine. Ei o caută pe cea schimbată la față în existența viitoare, iar în privința trupului, la fel.

34) Cuvîntul despre lacrimi la mulți părinți e întunecos și se spune că e anevoie de aflat în cei începători. Căci se spune că acestea se nasc din multe și felurite pricini: din fire, de la Dumnezeu, dintr-un necaz protivnic, din lăudare, din slavă deșartă, din curvie, din dragoste, din aducere aminte de moarte și din alte multe.

35) Din toate acestea deprinzînd virtuțile cu frica lui Dumnezeu, să ne cîștigăm lacrimile curate și neviclene ale desfacerii (morții) noastre. Căci în ele nu este închipuire de sine, sau furare (a gîndului smerit), ci mai degrabă curățire și înaintare în dragostea de Dumnezeu, spălare de păcate și nepătimire.

36) Nu-i de mirare că unii din cei ce plîng încep de la lacrimile bune și sfîrșesc la cele rele. Dar cu adevărat vrednic de laudă e cel ce schimbă lacrimile ce încep din porniri contrare sau firești, în lacrimi duhovnicești. Această lucrare o cunosc lămurit cei aplecați spre slava deșartă.

37) Nu crede izvoarelor tale (de lacrimi) înainte de curățirea desăvîrșită. Căci nu are crezare vinul stors de curînd din teascuri. Nu se va împotrivi nimeni celui ce zice că toate cele după Dumnezeu sînt foarte folositoare. Dar care e folosul ce ne vine din ele, vom cunoaște în ceasul ieșirii (al morții).

38) Cel ce călătorește în plînsul neîncetat după Dumnezeu nu încetează a prăznuî în fiecare zi. Dar cel ce e într-o neîncetată sărbătoare cu trupul va fi luat în primire de plînsul veșnic³⁴¹.

341. «În chip abuziv numește sărbătoare nelucrarea, care e și început de fapte rele. Dar călugării ce săvîrșesc lucrul lui Dumnezeu nu sînt niciodată în nelucrare. Căci însăși convorbirea continuă cu Dumnezeu este pentru ei o sărbătoare, nu o nelucrare; e slujire neodihnită, care îi veselește după asemănarea îngerilor».

39) Nu au osîndiții în închisoare bucurie. Nu au călugării adevărați pe pămînt sărbătoare³⁴². Și poate de aceea acel bine plîngător a zis suspinînd: «Scoate din temniță sufletul meu» (Ps. 141, 7), ca să se bucure în lumina Ta cea negrăită.

40) Fă-te ca un împărat peste inima ta, șezînd înalt întru smerenie³⁴³ și poruncind rîsului: «Mergi, și merge», și plînsului celui dulce: «Vino, și vine» (Mt. 8, 9); și robului și tiranului nostru trup : «Fă aceasta, și face»³⁴⁴.

41) Cel ce a îmbrăcat plînsul fericit și plin de har ca pe o haină de nuntă, a cunoscut rîsul duhovnicesc al sufletului³⁴⁵. Cine este oare acela, care cheltuindu-și tot timpul vieții sale călugărești cu atîta evlavie, că nu s-a păgubit de nici o zi, de nici un ceas și de nici o clipă, ci și le-a dăruit Domnului, să nu-și dea seama că nu se poate vedea aceeași zi de două ori în viață?³⁴⁶

342. Nu contrazice în acest cap ce a spus în cel mai dinainte, unde a zis că cei ce plîng sînt într-o neîncetată sărbătoare. Această sărbătoare, fiind totodată însoțită de plîns, de dor adînc, nu e sărbătoarea deplină din cer, cînd Dumnezeu va șterge orice lacrimă de la ochii celor iubiți ai Săi (Apoc. 21, 4).

343. «Mintea este și se numește în chip firesc împărat al părților și poftelor animalice ale sufletului. Iar înalt, ca cea care șade față de patimile de jos în cugetul coborît și smerit. Ea rămîne în sine și se odihnește în grija de sine». Smerenia e locul cel mai înalt din ființa noastră,, pentru că în ea strălucește conștiința cea mai luminoasă. Numai din această înălțime a smereniei vede mintea pe Dumnezeu. De aceea vorbește părinții de «înălțimea gîndului smerit».

344. Trupul ne poate fi și tiran și rob. Depinde de noi.

345. Fericit cel ce plînge atît de neîncetat din iubirea de Dumnezeu, încît plînsul i-a devenit ca o haină de mireasă a Mirelui ceresc, arătîndu-i strălucirea bucuriei prin ochi și pe toată fața.

346. Cel ce nu pierde nici o zi, ci pe fiecare o dăruiește unei fapte, unei gîndiri la Dumnezeu, nu va avea nici o zi ca pe alta și trăirea în infinitatea iubirii și slavei lui Dumnezeu și în iubirea față de semeni îl face să fie mereu nou în experiența acestei iubiri și în manifestările ei. Este acel «eternel commencement» de care vorbea poetul Charles Peguy.

42) Fericit e monahul care poate să privească cu ochii sufletului la Puterile înțelegătoare (îngeri)³⁴⁷. Dar necăzut rămîne cel ce-și plouă neîncetat obrajii săi cu apele vii³⁴⁸, prin amintirea morții și a greșalelor. Dar nu ostenesc să cred că la întâia stare se ajunge prin a doua³⁴⁹.

43) Am văzut cerșetori și săraci îndrăzneți, înduplecînd repede prin unele cuvinte măiestrite chiar și inimile împăraților, spre milostivire. Și am văzut oameni săraci și lipsiți de virtuți, strigînd nu cu cuvinte măiestrite, ci nepricepute, fără să se rușineze și cu stăruință către Împăratul ceresc, din adîncul deznădăjduit al inimii, și silind prin sila la care supuneau pe Cel prin fire nesilit, spre milostivire³⁵⁰.

44) Cel ce se fălește sufletește cu lacrimile sale și osîndește în sine pe cei ce nu au lacrimi, este asemenea celui ce după ce a cerut de la împărat arma împotriva dușmanilor săi se omoară cu aceasta pe sine.

45) Nu are, o, prieteni, Dumnezeu nevoie și nici nu voiește ca omul să plîngă din durerea inimii; ci mai

Veșnicia va fi pentru el o veșnică noutate și deci o tinerețe continuă, o tinerețe fără bătrînete. Numai golul e monoton și apăsător. Numai existența substanței, sau în fața substanței, care n-ar atîrna de o persoană și n-ar fi umplută de sens prin persoană, ar fi monotonă. Numai zilele leneșului, căzut din intensitatea trăirii ca persoană, într-un plan oarecum al naturii, sînt monotone.

347. La puterile îngerești.

348. Lacrimile sînt ape vii, pentru că nu sînt produse de natură, ci de simțirea sufletească a persoanei. Ele dau viață nouă celei ce le varsă. Ele sînt lacrimile unei persoane în relație cu altă persoană. Și în relația aceasta e viață.

349. Monahul plînge întîi pentru păcatele sale, ca să ajungă să vadă puterile îngerești.

350. «Împărăția lui Dumnezeu se ia cu sila» (Lc. 16, 16). Cel nesilit prin fire Se lasă silit prin voință de cei ce stăruie, pentru că-I place să vadă stăruința lor, care le sporește puterea duhovnicească și dovedește credința lor în puterea și mila Lui gata să-i ajute.

degrabă să se veselească din iubirea față de El, într-un rîsul sufletului.

46) Omoară păcatul, și lacrima îndurerată a ochilor sensibili va fi de prisos. Căci nu e nevoie de brici, unde nu e rană. Nu era în Adam lacrima înainte de călcarea poruncii, precum nu va fi nici după înviere, cînd va fi încetat păcatul, dacă acolo nu va fi «nici durere, nici întristare, nici suspin» (Apoc. 21, 4)³⁵¹.

47) Am văzut la unii plîns și am văzut la alții alt plîns din neputința plînsului. Aceștia, deși îl au, se simt ca și cum nu-l au și prin neștiința lor cea bună rămîn neșefuiți (de el). Aceștia sînt cei despre care s-a zis : «Domnul înțelepțește pe orbi» (Ps. 145, 8)³⁵².

48) Se întîmplă de multe ori că pe cei mai ușori îi mîndrește lacrima însăși. De aceea nu li se dă unora, ca să se plîngă pe ei pentru lipsirea de ea și pentru cererea ei fără rezultat și ca să se osîndească cu suspine, cu întristare și cu durerea sufletului, cu adîncă mîhnire pentru neputința lor. Acestea obișnuiesc să umple locul lacrimii, nelăsîndu-i în primejdie, măcar că ei le socotesc fără folos³⁵³.

49) De vom lua seama, vom afla că de multe ori se ivește în noi ceva vrednic de rîs, de la draci. Astfel

351. Rîsul e legat de nevinovăție, precum plînsul e legat de păcat. Și amîndouă de raportul între persoane. O lume fără persoane ar fi o lume fără rîs și fără plîns; ar fi o lume neînchipuit de săracă și de cenușie. De aceea rîd copiii atît de curat: pentru că nu cunosc păcatul.

352. Sînt unii întristați pentru că nu pot plînge pentru păcatele lor. Această întristare e și ea un plîns, deși cei ce o au, socotesc că sînt lipsiți de plîns. Ba poate că ei au un plîns mai dureros, mai neîntrerupt, din pricina întristării pentru lipsa plînsului. De aceea ei rămîn neșefuiți de plînsul acesta al întristării lor.

353. «Am cunoscut și aceea că cel ce se laudă cu darurile (harismele)dumnezeiești ca și cum ar fi niște calități ale sale, ajunge și la osîndirea altora. Dar lacrima poate fi din iubirea de Dumnezeu, din iubirea de slavă, din aprinderea vinului, din uneltirea drăcească, din necinstire și din necaz».

dacă ne-am săturat, ne pricinuiesc străpungerea inimii, iar dacă am postit, ne învîrtoșează iarăși, ca, amăgindu-ne cu lacrimi false, să ne predăm desfătării, adică maicii patimilor. Să nu ne supunem deci acestora, ci să facem dimpotrivă.

50) Eu mă minunez și cînd caut la calitatea străpunerii inimii. Cum, numindu-se plîns și întristare, are înăuntru împletite cu sine, ca mierea cu ceara, bucuria și veselia ? Ce învățăm din aceasta ? Că această străpungere este, propriu zis, dar al Domnului. De aceea ea este în suflet ca o plăcere neplăcută, Dumnezeu mîngîind în chip neștiut pe cei zdrobiți cu inima³⁵⁴.

Dar în privința plînsului prea vădit și a durerii aducătoare de folos, să ascultăm o istorioară prea jalnică și folositoare de suflet.

Un oarecare Ștefan, care locuia aci și îmbrățișase viața pustnicească și liniștită, și petrecuse mulți ani în stadionul călugăresc de luptă, împodobindu-se cu pos-

354. «Alta este bucuria începătoare și alta, cea pricinuită de desăvîrșire. Cea dintîi nu e nepărtașă de închipuire; a doua are puterea smeritei cugetări. La mijlocul lor e întristarea de Dumnezeu iubitoare și lacrima dureroasă. Căci în mulțimea înțelepciunii adevărate, e mulțimea cunoștinței și cel ce adaugă cunoștință, adaugă durere. De aceea întîi trebuie chemat sufletul la nevoie printr-o bucurie începătoare. Apoi trebuie vădit și probat de către adevărul Duhului pentru cele făcute în chip rău și pentru împrăștierea de care suferă încă. «Că într-o muștră, zice, pentru fărădelegi ai certat pe om și ai subțiat ca pe un păianjen sufletul lui» (Ps. 38, 11—12), ca muștrarea dumnezeiască cercîndu-l pe el, ca într-un cuptor, să ia lucrarea bucuriei neînchipuite în aducere aminte fierbinte de Dumnezeu». La început omul pornește cu o bucurie neștiutoare spre nevoie. Cunoscîndu-și apoi tot mai mult pe-tele sale și greutățile de a se curăți de ele, odată cu această cunoștință de sine îi sporește și durerea. De-abia după curățirea prin dureri ajunge la bucuria care nu e rodul închipuirii, ci al cunoașterii curățitei sale reale și al vederii lui Dumnezeu prin ea. Ostenelile lui se subțiază nu numai cu trupul, ci și cu sufletul și cu înțelegerea, ca unul ce a trăit o viață de concentrare atentă la cele mai subțiri mișcări ale vieții sufletești.

tiri și, în chip deosebit, cu lacrimi, și aflându-se înfrumusețat cu florile altor bune deprinderi, avea o chilie lîngă coborișul sfîntului Ilie, văzătorul-de-Dumnezeu, în acest munte sfînt. Acest pururea pomenit, în scopul unei mai vădite și mai dureroase pocăințe, s-a mutat la locul pustnicilor, numit Sidi. După ce a petrecut acolo, în cea mai strîmtorată și mai încordată viețuire, un număr de ani, deoarece locul era foarte aspru și aproape de ne-ajuns pentru orice om, ca unul ce se afla la vreo 70 de mile departe de castru, bătrînul se sui iarăși, spre sfîrșitul vieții, la chilia sa de pe vîrfurile acela sfînt. Căci avea și doi ucenici din Palestina, foarte evlavioși, care păziseră chilia bătrînului.

Deci petrecînd acolo puține zile, căzu la boală și se sfîrși. Dar cu o zi înainte de a se săvîrși, fu răpit cu mintea, și, cu ochii deschiși, privi spre dreapta și spre stînga patului. Și ca tras la socoteală, zicea în auzul tuturor celor de față, odată: «Da, așa e, e adevărat, dar am postit pentru aceasta atîția ani»; altă dată: «Nu, mințiți, aceasta n-am făcut-o». Apoi iarăși: «Da, aceasta e adevărat, dar am plîns, am slujit». Și iarăși: «Cu dreptate mă învinuiți». Dar la unele zicea și așa: «Da, e adevărat, pentru acestea n-am ce să spun; dar la Dumnezeu este și milă». Era o privescătoare înfricoșătoare, înspăimîntătoare și o tragere la socoteală nevăzută și neîndurată. Și ceea ce era și mai înfricoșător, era că-l osîndeau și pentru cele ce n-a făcut. Vai! Sihastrul și pustnicul spunea la unele din greșalele lui: «La acestea n-am ce să zic»; el care era de vreo 40 de ani călugăr și avea lacrimile.

Vai! vai! Să auzim și glasul lui Iezechiel, care zice : «În ceea ce te voi afla, în aceea te voi judeca, a zis Dumnezeu». Cu adevărat n-a putut să se apere în nici una din acestea. Pentru ce ? Slavă Celui ce singur știe.

Iar unii ne-au istorisit în chip nemincinos, că acesta hrănea și un leopard în pustie din mîna lui. Și așa, tras

la socoteală, s-a despărțit de trup. Care i-a fost judecata, sau care sfârșitul, sau care hotărîrea cu privire la el, sau care, sfârșitul tragerii la socoteală ? El nu l-a făcut nicidecum cunoscut.

51) Precum văduva care și-a pierdut bărbatul, a-vînd un fiu unul născut, îl are după Dumnezeu numai pe el spre mîngîiere, așa și sufletul care a căzut nu are altă mîngîiere în vremea ieșirii, decît neplăcerile gîtlejului (postul) și lacrima. Nu vor cînta aceștia nici odată. Nici nu vor sălta în cîntece de veselie. Căci ele sînt păgubitoare plînsului. Iar de vei încerca să chemi plînsul prin ele, el se va depărta și mai mult de la tine, căci plînsul este durerea³⁵⁵, îmbibată într-un suflet învăpăiat. El s-a făcut în mulți înaintemergător al fericiței nepătimiri, făcînd materia ușor de stăpînit, curățînd-o și subțîind-o³⁵⁶.

52) Un încercat lucrător al acestui dar (al plînsului) mi-a istorisit următoarele: «Căutînd eu, de multe ori, să mă aplec spre slava deșartă, sau spre mînie, sau spre săturarea pîntecelui, gîndul plînsului s-a împotrivit dinăuntru, șoptindu-mi: «Să nu te apleci spre slava deșartă, că plec de la tine !» La fel și în privința altor patimi. Iar eu îi răspundeam : «Nu voiu înceta să te ascult, pînă ce mă vei înfățișa înaintea lui Hristos».

355. «Durere devenită calitate a sufletului învăpăiat». Întreg sufletul a căpătat calitatea durerii. Dar această durere e și un foc, care nu-i dă liniște.

356. Sufletul îmbunătățit face materia trupului maleabilă, curată de toxinele răutății, subțiată. Ea nu mai e greoaie; nu se mai mișcă pasiv sub forța patimilor. Un mare rol îl are în această suportare răbdătoare a durerii și a ostenețelor plînsul. Plînsul pentru păcate este în mod deosebit un înainte-mergător al nepătimirii, datorită durerii ce o întreține în om pentru păcatele săvîrșite.

53) Adîncul (abisul) plînsului mîngîiere a văzut³⁵⁷. Iar curăția inimii a primit luminarea. Luminarea este lucrare negrăită, înțeleasă în chip neștiut și văzută în chip nevăzut³⁵⁸. Mîngîierea este răcorirea sufletului îndurerat care în același timp plînge și surîde în sine asemenea pruncului. Sprijinirea este înnoirea sufletului care a căzut în întristare, prefăcînd în chip minunat lacrima dureroasă în lacrimă fără durere³⁵⁹.

54) Lacrimile născute din amintirea morții au născut frica. Iar după frica ce naște lipsa de frică³⁶⁰, se ivește bucuria. Iar din bucuria fără sfîrșit ajunsă la sfîrșit, răsare floarea dragostei cuvioase³⁶¹.

357. Pornirea de a plînge cu tot mai multă durere, sau cu tot mai multă iubire față de Dumnezeu, deschide și perspectiva putinței unei înaintări a omului în nesfîrșitul dumnezeiesc. Dar în acest nesfîrșit al lui Dumnezeu e mîngîierea omului, care a scăpat din monotonia nesatisfăcătoare a mișcărilor repetate în aceleași lucruri mărginite și stricăcioase, care nu au un sens ultim și un izvor de viață netrecătoare.

358. «Cunoaște omul că inima lui a venit la curăție, cînd vede pe toți buni și nu vede pe cineva necurat și întinat. Atunci e cu adevărat curat cu inima. Căci altfel cum se va împlini cuvîntul Apostolului care zice: «Din sinceritatea inimii îi socotește pe toți mai presus de el» (Fil. 2, 3), dacă nu e adevărat cuvîntul că: «Ochiul curat nu va vedea cele rele» (Tit. 1, 15).

359. Amestecul de plîns și de dulceață vine din faptul că Dumnezeu însuși lucrează acest plîns. Iar unde e simțirea prezenței lui Dumnezeu, nu poate să nu fie bucurie. Cînd te muștră tatăl, sau cînd te ostenești pentru ei din iubire, durerea se amestecă cu bucurie. Dumnezeu lasă sufletul în durerea plînsului, dar tot El îl mîngîie și-l sprijinește.

360. Frica susținînd pocăința și ostenețiile, naște lipsa de frică, pentru că curăță păcatele.

361. Toate stările duhovnicești, sau toate stările omului mărginit, trăind în nemărginirea dumnezeirii, au un caracter paradoxal. Bucuria de Dumnezeu cel nemărginit e nesfîrșită. Dar în același timp ea trece în iubire, sfîrșindu-se în cea dintîi etapă a ei și trecînd într-o alta, superioară.

55) Respinge, ca unul ce nu ești vrednic, bucuria ce ți-a venit, cu mîna smereniei, ca nu cumva primind-o prea ușor să primești lup în loc de păstor³⁶².

56) Nu alerga spre vedere, pînă nu e timpul vederii, ca urmărind frumusețea smereniei, să o ajungi și să te unești în veacul veacului cu ea, într-o nuntă prea curată³⁶³.

57) Cînd pruncul cunoaște pe tatăl său, se umple întreg de bucurie. Dar acesta plecînd pentru un timp, cu bun rost, de acasă, apoi venind iarăși, copilul se umple de bucurie și de întristare. De bucurie, pentru că vede pe cel dorit, de întristare, pentru lipsirea atît de lung timp de frumusețea celui bun.

58) Mama se ascunde de copil, dar acesta căutînd-o cu durere, cînd vede ea aceasta se veselește. În felul acesta îl învață să se lipească statornic de ea și aprinde în copil iubirea puternică față de ea. «Cel ce are urechi de auzit, să audă», zice Domnul (Lc. 14, 35)³⁶⁴.

362. «Privirea fără discernămint aduce multe primejdii». Cînd diavolul se preface în înger de lumină, îi amăgește de multe ori pe cei ce nu-și cunosc măsura. De aceea, și oarecare bătrîn a spus: «Eu nu voiesc să văd pe Hristos aici» (Ed. 1970 continuă: «adică prin simțuri, deoarece cei curați îl văd înțelegător (inteligibil) ca prin oglindă, și aici, cum zice Mîntuitorul: «Mă voi arăta lui, adică celui ce Mă iubește și păzește poruncile Mele» (In. 14, 21).

363. Privirea sau contemplarea e văzută și de Scărarul ca fiind o treaptă mai înaltă decît curățirea. Dar el leagă strîns treapta curățirii de smerenie. El recomandă sufletului-mireasă să urmărească frumusețea smereniei, ca după ce a dobîndit-o, plăcînd Mirelui Hristos, să se unească cu El în nunta veșnică și preacurată, nemaifiind în suflet, nici o preocupare de altceva.

364. «Înțelege prin «mamă» bunătatea lui Dumnezeu, iar prin luminare, vederea. Iar prin copil, pe cel încă nedesăvîrșit pentru rugăciunea curată. Căutarea dureroasă e rugăciunea făcută cu osteneală de un astfel de prunc. Veselia maicii e pricinuită de căutarea stăruitoare a ei, din partea pruncului, sau de cererea lui rugătoare».

59) Osînditul care a primit sentința de moarte nu se mai îngrijește de bunul chip al înfățișării sale. Cel ce plînge nu mai e luat în stăpînire vreodată de desfătare, de slavă, ori de fierea mîniei.

60) Plînsul este durerea îmbibată în sufletul ce se pocăiește, adăogînd în fiecare zi dureri peste dureri, ca femeia care naște și suferă durerile nașterii.

61) Drept și cuvios este Domnul. Și pe cel ce se liniștește cu judecată, cu judecată îl străpunge și pe cel ce se supune cu judecată, îl veselește în fiecare zi. Cel ce nu se îndeletnicește cu fiecare din acestea în chip nemincinos, s-a lipsit de plîns³⁶⁵.

62) Alungă cîinele care vine cînd te afli în cel mai adînc plîns și îți șoptește că Dumnezeu e nemilostiv și neîndurător. Căci luînd seama bine, îl vei afla zicînd înainte de păcat că Dumnezeu este iubitor de oameni, milostiv și iertător³⁶⁶.

63) Îndeletnicirea naște continuarea. Iar aceasta ajunge la simțire. Iar ceea ce se face cu simțire, e greu de deznădăcinat³⁶⁷.

365. Ed. 1970: «Dumnezeu, zice, se cunoaște ca drept făcînd judecări, și pe cei ce se îndeletnicesc în chip nemincinos cu nevointă, pe drept cuvînt îi învrednicește de plînsul cu judecată, plăcut Lui și dăruit de El. Căci pe cel ce se liniștește cu judecată, îl străpunge în chip curat și neamăgitor și pe cel ce se supune cu judecată, îl veselește în fiecare zi, cu plînsul după Dumnezeu. Dar cel ce lucrează încă în chip mincinos în aceste feluri de vieți, sau virtuți, fie liniștirea, fie supunerea, și nu cu judecată, s-a lipsit de plînsul adevărat, cu adevărat neamăgitor. Deci părintele arată prin acestea că unii se nevoiesc cu un plîns fără judecată și acesta nu e de la Dumnezeu, ci amăgitor și drăcesc». In P. G., scolia e puțin deosebită.

366. Adică vei afla pe demon contrazicîndu-se. înainte de a păcătui țî-a spus că Dumnezeu e milostiv și iertător, ca să te îndemne la păcat; iar după ce ai păcătuit, îți spune că e nemilostiv și neiertător, ca să te ducă la deznădejde.

367. «Cugetarea și cîntarea continuă cheamă mintea continuu din robie și o face să ia aminte la plîns, iar chemarea ei necontenită sădește

64) Chiar de ne-am îndeletnici cu viețuiri mărețe, dacă avem inima neîndurerată, să le socotim pe acestea ca niște vînturi trecătoare și mincinoase.

65) Cei ce după baie s-au murdărit iarăși, trebuie numaidecît să-și curețe mîinile cu focul neobosit al inimii și cu untul de lemn al lui Dumnezeu³⁶⁸.

66) Am văzut la unii un plîns de cea mai mare tărie. I-am văzut vârsînd în chip simțitor pe gură sînge din inima îndurerată și rănită și mi-am adus aminte de cel ce a zis : «Lovit am fost ca iarba și s-a uscat inima mea» (Ps. 101, 5).

67) Lacrimile din frică au paza în ele însele. Cele ale iubirii, înainte de dragostea desăvîrșită, poate sînt ușor de furat din unii, dacă focul amintirii neîncetate a păcatelor nu aprinde, în vremea lucrării, inima cu tărie. Și e de mirare, cum cel mai smerit e cel mai sigur în vremea lucrării lui.

68) Sînt materii care usucă izvoarele noastre. Și sînt altele, care au în ele și mocirlă și nasc și fiare³⁶⁹.

69) Multă răutate este la vrăjmașii noștri. Ei fac din maicile virtuților, maicile păcatelor și mijloacele pricinuitoare ale smereniei le prefac în pricini ale mîndriei³⁷⁰.

în ea tot mai multă simțire a plînsului și a rugăciunii. Iar aflîndu-se ea în simțirea și în deprinderea rugăciunii, va fi greu de desfăcut de ele».

368. Petele de după baia botezului, trebuie curățite cu focul inimii și cu untdelemnul sau cu mila lui Dumnezeu, deci cu amîndouă.

369. Ed. 1970 : «Materiile ce usucă în noi izvoarele sînt vinul, dacă se ia fără măsură. Alte materii socotesc că numește în chip metaforic : stăpînirea și cinstirea fără măsură. Căci acestea înalță cugetul ușor la mîndrie, prin care a căzut și diavolul».

370. Ed. 1970 : «Socotesc că prin materiile pricinuitoare ale smereniei arată îmbrăcămîntea modestă și îndeletnicirea cu fapte și cuvinte care, deși odrăslesc smerita cugetare, li se fac multora pricini de mîndrie».

70) De multe ori și înseși locurile locuințelor noastre și priveliștea lor îndeamnă mintea noastră la străpungere. Să te încredințeze despre aceasta Iisus și Ilie și Ioan, care se rugau în singurătate³⁷¹.

71) Am văzut însă de multe ori pornindu-se lacrimi și în cetăți și în locuri zgomotoase, pentru ca socotind unii că nu sînt împiedicați deloc de zgomote, să se apropie de lume. Căci acesta e scopul dracilor.

72) De multe ori un singur cuvînt a risipit plînsul. Dar e de mirare că un singur cuvînt l-a adus iarăși.

73) Nu vom fi învinuiți, o, prieteni, la ieșirea sufletului, că nu am săvîrșit minuni, nici că n-am teologhisi, nici că n-am fost văzători, dar vom da negreșit socoteală lui Dumnezeu că n-am plîns.

A fost treapta a șaptea. Cel ce s-a învrednicit de ea, să mă ajute și pe mine. Căci el a fost ajutat să spele prin treapta a șaptea petele veacului acestuia³⁷².

Despre nemîniere și blîndețe

1) Precum apa adăugîndu-se cîte puțin în foc, schimbă văpaia cu desăvîrșire, așa și lacrima plînsului adevărat stinge toată văpaia mîniei și a iuțimii. De aceea am și pus acestea în urma lacrimilor.

371. «Celor ce spun din lipsa de experiență, că nu locul, ci modul de viață contează, părintele le spune că și locul dă frumusețe modului de viață. Deci nu numai modul, cum zic unii în chip simplist, ci și locul ajută foarte mult la lucrarea virtuții».

372. Autorul potrivește ca treapta plînsului să fie a șaptea. Aceasta corespunde cu veacul acesta trecător, care simbolic are șapte zile, înaintea veșniciei, care e ziua a opta cea fără de sfîrșit. În veacul acesta păcătuim, deci în el se și cade să plîngem.

2) Nemînierea este dorința nesăturată de necinstire, precum în cei iubitori de slavă deșartă dorința de laudă este nemărginită.

3) Blîndețea este starea nemișcată a sufletului, care rămîne aceeași, în necinstiri ca și în laude.

4) Începutul nemînierii este tăcerea buzelor în vremea turburării inimii. Mijlocul este tăcerea gîndurilor în vremea turburării subțiri a sufletelor. Iar sfîrșitul este seninătatea împlîntată în suflarea vînturilor necurate.

5) Mînia este izbucnirea urii ascunse, a ținerii de minte a răului. Mînia este pofta de a face rău celui ce ne-a supărat³⁷³.

6) Iuțimea fierii este aprinderea inimii, iscată pe neașteptate. Amărăciunea este mișcarea fără dulceață, ascunsă în suflet.

7) Iuțimea este mișcarea ușor schimbătoare a purtărilor și o lipsă de așezare a sufletului.

8) Precum la arătarea luminii se retrage întunecul, așa mireasma smereniei face să piară toată amărăciunea și iuțimea. Unii, schimbîndu-se ușor din pricina iuțimii, nu se îngrijesc de supravegherea și tămăduirea ei: «Pornirea iuțimii lui, e căderea lui» (Iov 5, 2).

373. «Mînia este o patimă foarte năpraznică. Căci iuțime se numește fierberea și mișcarea împotriva celui ce ne-a nedreptățit sau a celui ce ni se pare că ne-a nedreptățit. Ea sălbăticește sufletul în fiecare zi. Ea răpește mai ales în rugăciune mintea, făcînd să apară chipul celui ce ne-a supărat. Cînd este de durată și se preface în ură pricinuieste în timpul nopții tulburări, topirea și îngălbenirea trupului și năvălirea de fiare furioase» Veniamin Costache: «Există și o mînie împotriva păcatului. Ea păzește pe cel ce se mînie, fără de păcat, și ridică pe cel ce a alunecat. Dar pornirea mîniei împotriva celui ce a păcătuit ca împotriva unuia ce a rănit și a turburat fără milă pe cel ce a căzut, nu-l face fără primejdie pe cel ce se mînie».

9) Iuțimea este o mișcare iute a morii, care într-o clipă a timpului zdrobește și macină mai mult grâu și rod al sufletului decît alta într-o zi³⁷⁴. De aceea să luăm aminte cu grijă.

10) Se aprinde repede o flacără sub suflarea unui vînt puternic care, zăbovind peste flacără, arde și nimicicește ogorul inimii.

11) Nu trebuie să uităm, o, prieteni, nici aceasta, că viclenii draci se retrag pentru o vreme, ca neglijînd noi niște patimi mari, pentru că le socotim mici, să le facem boli de nevindecat. Precum o piatră colțuroasă și tare, ciocnindu-se și frecîndu-se de alte pietre, își netezește întocmirea ei colțuroasă și vîrtoasă și se face rotundă, așa și sufletul colțuros și repezit, amestecîndu-se într-o mulțime de oameni aspri și repeziți și viețuind cu ei, se întîmplă cu el una din două : sau își vindecă boala prin răbdare, sau, retrăgîndu-se, își cunoaște slăbiciunea sa, această fugă lașă arătîndu-i, ca o oglindă, slăbiciunea.

12) Omul stăpînit de iuțime, este ca un posedat (epileptic) cu voia, care e îmbrîncit de o părere greșită ce s-a zămislit în el fără voie și astfel cade. Nimic nu e atît de nepotrivit celor ce se pocăiesc ca iuțimea ce turbură. Dacă întoarcerea cuiva de la păcat la sine

374. Ed. 1970 : «Adică o mișcare repezită a iuțimii poate să vatăme într-o clipă de timp și să sfărîme sufletul mai mult decît alta, negrăbită și ușoară, într-o zi întregă». O mișcare de mînie sau de neseriozitate poate nimici din suflet tot ce s-a zidit în el timp îndelungat. Te manifesti timp îndelungat ca un înțelept și cumpătat la vorbă, și în cîteva minute de descătușare, risipești tot ce ai adunat. «Iuțimea» de care se ocupă Scărarul atîta în acest «Cuvînt», este ceea ce numim impulsivitatea. Ea ne duce la acte pripite, care ne aduc adeseori multe păgubiri de tot felul. Dar și iuțimea poate fi bună, cînd e o rîvnă de a împlini fără amînări continui, cele bune. E și ea un dar al lui Dumnezeu, de care nu trebuie să facem uz necuvenit. Toate cele ce le avem în lume și în noi, sînt daruri ale lui Dumnezeu, care ne sînt spre folos cînd le întrebuițăm bine și ne sînt spre vătămare cînd le întrebuițăm cum nu trebuie.

însuși are nevoie de multă smerenie, iuțimea e semnul închipuirii de sine³⁷⁵.

13) Dacă definiția celei mai înalte blîndeți este a rămîne senin cu inima și plin de iubire față de cel ce ne supără cînd e de față, definiția iuțimii este a te lupta prin cuvinte și mișcări cu cel ce te-a supărat și a te înfuria asupra lui chiar cînd ești singur³⁷⁶.

14) Dacă Duhul Sfînt se socotește și este pacea sufletului, iar mînia este și se numește o turburare a inimii, nimic nu oprește venirea Lui în noi, ca iuțimea³⁷⁷.

15) Foarte multe și cumplite sînt odraslele iuțimii. Dar am cunoscut o nepoată, una singură, folositoare a ei, care însă e nelegitimă. Am văzut pe unii aprinși

375. Pe cînd întoarcerea omului la sine a adevărată din uitarea de sine, care l-a dus la păcat, are nevoie de smerenie, fapta impulsivă e semnul închipuirii de sine, adică al necunoașterii sinei sale adevărate. Impulsivul, sau omul ce se lasă stăpînit de iuțime, e un om care nu s-a obișnuit cu reflexiunea și nici cu smerenia ce vine din cunoașterea reală de sine. Părinții leagă strîns mînia și iuțimea, întrucît izvorul imediat al mîniei e iuțimea, sau impulsivitatea. Impulsivitatea e un semn accentuat al lipsei de putere a spiritului de a stăpîni pornirile involuntare. Reflexiunea reduce la proporțiile adevărate, neimportante, răul ce și l-a făcut altul, și în general, toate cele ale vieții de aici.

376. Din sfîntul Maxim Mărturisitorul: «Bărbatul îndelung răbdător e foarte chibzuit, pentru că suportă cu răbdare cele ce-l supără. Dar sfîrșitul e viața veșnică, după apostol. Chiar dacă fratele stăruie în a te ocări, tu să nu te lași scos din dispoziția iubitoare, cînd cel viclean te turbură în cugetare. Și nu vei fi scos din ea, cînd, defăimat, vei binecuvînta, sau, supus uneltirilor, vei fi cu bunăvoință. Aceasta e calea filozofiei (iubirii de înțelepciune) celei după Dumnezeu. Cel ce nu umblă pe ea, nu se va sălășlui cu Dumnezeu, căci ținerea mințe a răului, care tulbură și întunecă, alungă și pierde seninătatea și pacea gîndurilor, în care se odihnește Duhul lui Dumnezeu». Tulburarea leagă sufletul de ceva mărginit și-l mărginește, nelăsîndu-i privirea capabilă să contemple în chip nemărginit nemărginirea lui Dumnezeu.

377. De aceea, Duhul Sfînt e simbolizat prin porumbel, chipul blîndeții. Ed. 1970 : «Prin ținerea de mințe a răului care tulbură și întunecă sufletul, au alungat și pierdut seninătatea și pacea cugetului, în care Se odihnește Duhul lui Dumnezeu».

nebunește, vărsându-și amintirea răului îngrămădită lung timp în ei³⁷⁸ și astfel prin patimă izbăvinduse de patimă, întrucît, chinuiți de îndelungata întristare au dobîndit, fie pocăință, fie împăcare cu cel urît de ei³⁷⁹.

Și am văzut pe alții care păreau pe nedrept îndelung răbdători, căci prin tăcere îngrămădeau în ei ținerea mințe a răului. Pe aceștia i-am socotit mai nefericiți decît pe cei ce se înfuriau, ca pe unii care au făcut, prin înnegrire, să nu se mai vadă porumbița din ei³⁸⁰.

16) Multă băgare de seamă trebuie să avem față de acest șarpe. Căci are și el împreună-lucrătoare firea noastră, ca și cel ce ispitește trupurile. Am văzut oameni înfuriați și din amărăciune scîrbindu-se de mincări și prin această înfrînare fără judecată adăugau venin peste venin.

Și am văzut pe alții folosindu-se, ca de o pricină binecuvîntată, mai bine zis nebinecuvîntată, de iuțime și predîndu-se lăcomiei pîntecelui și căzînd astfel din

378. «Supărarea se însoțește cu ținerea de mințe a răului. Cînd mințe își închipuie fața fratelui cu supărare, e vădit că are în sine ținerea de mințe a răului făcut de acela. Dar căile celor ce țin mințe răul duc la moarte. Pentru că tot cel ce ține mințe răul e un călcător de lege». La Veniamin Costache se dau aci mai multe scolii care nu sînt în P.G.

379. Adică uneori iuțimea făcîndu-l pe cineva să dea pe față ceea ce gîndește despre cel care l-a supărat, acela îi arată că nu e vinovat de ceea ce e bănuț, sau cere iertare. Iar aceasta îl duce pe cel ce-l ura, la liniștire, sau la pocăință. În acest caz patima e tîmăduită prin patimă.

380. «Cel îndelung-răbdător la părere îngrămădește în timpul răbdării tăcerea și ținînd mințe răul, pierde îndelunga-răbdare. Iar aceasta este semnul lipsei de rațiune».

Alta, a sfîntului Grigorie de Nyssa : «Cugetă în tine cum e viața celor ce sînt cu ură și cu bănuială între ei. Intîlnirile lor sînt neplăcute. Toate cele ale celorlalți le pricinuiesc scîrbă. Gurile rămîn fără sunet, privirile caută în lături, auzul se întoarce de la glasul celui ce urăște și e urît. Tot ce e plăcut unuia e neplăcut celui alt. Și dimpotrivă».

groapă în prăpastie. Pe alții i-am văzut plini de cumințenie, îmbinându-le pe amîndouă (iuțimea și înfrînarea) ca niște doftori pricepuți și folosindu-se cît se poate de mult de mîngîierea măsurii.

17) Uneori cîntarea cu măsură risipește iuțimea în chipul cel mai bun. Alteori, cînd e fără măsură și la timp necuvenit, se însoțește cu iubirea de plăcere. Să ne folosim deci de cîntare, rînduind bine timpurile.

18) Aflîndu-mă afară pentru vreo trebuință, am auzit pe unii ce se linișteau sfădindu-se în chilia lor, în ei înșiși, din amărăciune și iuțime ca niște potîrnichi și sărind spre cel ce i-a supărat ca și cînd ar fi fost de față. Pe aceștia i-am sfătuit, cu bună credincioșie, să nu rămînă în singurătate, ca să nu se facă din oameni, draci.

Am văzut iarăși pe unii neînfrînați și împuțiți de poftirea plăcerilor, arătînd blînzi și lingușitori, de se putea spune că sînt iubitori de frați și cu fețe binevoitoare. Pe aceștia i-am îndemnat să folosească liniștea ca un brici împotriva neînfrînării și duhoriilor din ei, ca să nu cadă din firea cuvîntătoare în cea necuvîntătoare.

Iar fiindcă unii spuneau că sînt purtați în chip jalnic spre amîndouă felurile de păcate, i-am oprit să se conducă pe ei înșiși în chip liber. Iar întîistătorilor lor le-am cerut prietenește ca pentru o anumită vreme să le poruncească să împlinescă rînduiala aceasta, iar altădată, aceea. Dar prin toate să-și plece grumazul și să se supună celui ce îi stăpînește și îi cîrmuiește.

19) Iubitorul de plăcere obișnuiește să se vatăme pe sine, dar poate și pe vreun altul oarecare, prieten de taină. Iar cel stăpînit de iuțime tulbură de multe ori ca un lup toată turma și necăjește multe suflete smerite.

20) Este un lucru urât a tulbura ochiul inimii din mînie, potrivit cu cel ce a zis : «Tulburatu-s-a de mînie ochiul meu» (Ps. 6, 7). Dar mai urât este a arăta pornirea sufletului cu buzele. Iar a face aceasta prin mîini, este cu totul protivnic și străin viețuirii călugărești, îngerești și dumnezeiești.

21) De voiești sau mai bine zis socotești să scoți țandăra din ochiul altuia, să nu o scoți pe aceasta cu o bîrnă ci cu o pensă. Bîrna este cuvîntul greu sau purtările urîte. Iar pensa este învățătura blîndă și muștrarea îndelung răbdătoare³⁸¹. «Muștră, zice, ceartă, mîngîie» (II Tim. 4, 2). Dar nu și lovi. Iar dacă ar trebui și aceasta, fă-o rar și nu prin tine însuși.

22) Să privim cu luare aminte și vom vedea și pe unii din cei cu o fire stăpînită de iuțime, cum postesc, priveghează și se liniștesc cu rîvnă. Că scopul dracilor este să ispitească prin mijloacele care fac să crească patima, amăgindu-i cu părerea că le fac acestea pentru pocăință³⁸².

381. Scolia sfîntului Antonie, Cap. 69; *Filoc. Rom.* I, 16: «Nu trebuie să ne mîniem pe cei ce păcătuiesc, chiar dacă păcatele săvîrșite de ei sînt vrednice de pedepse. Ci trebuie să-i întoarcem pe cei ce au greșit pentru dreptatea însăși; și să-i pedepsim, dacă se potrivește, fie prin ei înșiși, fie prin alții. Dar nu trebuie să ne mîniem sau să ne supărăm. Pentru că minia lucrează dusă numai de patimă și nu de judecată, sau de dreptate. De aceea, nu primi să te sfătuiască împotriva a ceea ce trebuie nici pe cei miloși. Cei răi trebuie pedepsiți pentru binele însuși și pentru dreptate și nu pentru patima proprie a mîniei». «Nu trebuie să îndrepte cineva pe fratele în clipa în care păcătuiește împotriva lui. Dar în nici alt timp, din răzbunare». «Dreptul înțelept este asemenea lui Dumnezeu. Nu ceartă pe om, răzbunîndu-se pe sine, spre răul aceluia. Ci ca să se îndrepte omul acela, sau ca altul să se înfriçozeze. Certarea deosebită de aceasta, nu e povățuire».

382. Iuțimea poate servi și la cele bune, cum am văzut la nota 374. Dar uneori ea poate vătăma pe cineva chiar dacă săvîrșește cele bune. Căci îl face ca să se mîndrească. Sub aparența asprimii, Scărarul este un gînditor nuanțat. El vede toate înfățișările contradictorii ale patimilor și ale virtuților.

23) Dacă un lup (cu sufletul), cum am spus înainte, poate tulbura turma, luînd ca ajutor un drac, negreșit că și un frate prea înțelept, plin de untdelemn, ca un foaie, poate face să se liniștească valurile și să scape corabia, avînd ca ajutor un înger³⁸³. Pe cît de mare e judecata pe care o ia cel dintîi, pe atîta își ia acesta plata de la Dumnezeu și se face pildă folositoare tuturor.

24) Începutul fericitei neamintiri a răului stă în a primi necinstirile cu sufletul amărît și îndurerat; mijlocul, în a rămîne față de ele neîntristat; desăvîrșirea (dacă este vreo desăvîrșire), în a le socoti pe acestea calaude. Bucură-te, dacă ești dintre cei dintîi; fii tare, dacă ești dintre cei de al doilea; fericit ești dacă ești dintre cei de al treilea, ca unul ce te veselești în Domnul.

25) Jalnică priveliște am văzut arătîndu-ne din mîndrie, fără să-și dea seama, cei ce se mînie. Căci mîniindu-se, din pricina înfrîngerii s-au mîniat iarăși. Și m-am minunat văzîndu-i cum răzbunau căderea cu altă cădere; și mi-a fost milă văzîndu-i cum săvîrșeau din pricina unui păcat alt păcat; și m-am înspăimîntat de viclenia dracilor, văzînd că puțin a trebuit să nu deznădăjduiască de viața lor.

26) Dacă s-ar vedea cineva cum e înfrînt cu ușurință de mîndrie, de fierea mîniei, de răutate și fățarnicie, și dacă s-ar gîndi să tragă sabia cu două tăișuri a blîndeții și neamintirii răului împotriva lor, ar intra

383. Ed. 1970: «Citește, frate, *Exaimeronul* Marelui Vasile, și vei afla acolo minunat explicate undelemnul și valurile. Aci socotesc că Scărarul ia în sens metaforic marea cea sălbătică. Foalele înseamnă trupul. Untdelemnul, blîndețea; valurile și umflarea lor, sălbăticia; corabia, fratele sau frătimea (obștea)».

P.G.: «Cel blînd își pricinuieste liniște lui și aproapei. Iar mînia pe mulți i-a înecat și înainte de alții, pe cei ce se mînie».

îndată, ca într-o înălbitoare a mîntuirii, într-o ceată de frați și mai ales din cei mai aspri, dacă voiește să se dezbrace de ele în chip desăvîrșit. Aceasta pentru ca, întins acolo sub valurile ocărilor și necinstirilor fraților și bătut în chip înțelegător, sau poate și în chip simțit, și împuns și călcat în chip înțelegător, sau poate țesălat, împuns și călcat și în chip simțit, să fie curățit de petele aflătoare în sufletul său³⁸⁴.

Însuși glasul poporului să te convingă să-ți faci din ocărîre un mijloc de curățire a patimilor sufletului. Căci spun unii dintre cei din lume, cînd îi aruncă cuiva în față necinstirile, lăudîndu-se față de alții: l-am spălat pe cutare. Iar acest lucru este adevărat.

27) Alta este nemînierea din plîns în începători și alta nemișcarea (mîniei) aflătoare în cei desăvîrșiți. Mînia dintîi e ținută de lacrimi ca de un frîu; cea de a doua a murit ca un șarpe, tăiată de nepătimire, ca de un cuțit. Am văzut trei călugări batjocoriți deodată. Unul s-a simțit mușcat și turburat, dar a tăcut; al doilea s-a bucurat pentru sine, dar s-a întristat pentru cel ce l-a ocărît; iar al treilea, întipărind în sine vătămarea aproapelui, a vărsat lacrimi fierbinți³⁸⁵.

28) Precum fierbințeala trupurilor este una, dar multe sînt pricinile înfierbîntării și nu una, la fel și

384. Se folosește imaginea unei mori de piuă și toate operațiile de acolo pentru curățirea unei stofe. În această curățătorie călugărul trebuie să stea sub lucrarea altor frați, și anume cît mai aspră. Nu ajunge ca el să lupte singur împotriva mîniei sale cu sabia blîndeții și a neținerii minte a răului. Ea poate avea două tășuri. Cu ea poate să taie mînia sa. Dar se poate tăia și pe sine. Căci blîndețea poate fi îngăduitoare cu păcatele sale. Aci Scărarul e aspru, pentru că e realist. Știe ce greu se poate curăți un suflet prin sine însuși. El alternează asprimea cu nuanțarea.

385. Cel de al treilea plînge pentru fratele ce l-a ocărît, ca pentru cel ce-și pierde mîntuirea, ca și cînd ar fi el însuși. Acesta s-a identificat deplin cu acela. Iubirea nu mai cunoaște graniță. Pildă supremă în aceasta ne este Hristos, Care a pătimit pentru păcatele noastre.

fierberea și mișcarea mîniei, dar poate și a celorlalte patimi, au multe și felurite pricini și prilejuri. De aceea este cu neputință a hotărî despre ele într-un singur chip. Îmi dau mai degrabă cu părerea despre sîrguința plină de grijă cu care trebuie să caute fiecare din cei ce bolesc de ele, felul tămăduirii lor. Cea dintîi tămăduire ar consta în a cunoaște cineva pricina patimii lui. Căci odată pricina aflată, noi cei bolnavi vom afla și leacul tămăduitor prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu și prin iscusința doftorilor duhovnicești.

29) De pildă, cei ce voiesc să intre împreună cu noi la Domnul, la judecata înțelegătoare ce ne stă în față, să intre, ca să fie cercetați într-un chip umbrat, despre patimile mai înainte pomenite sau despre pricinile lor. Să fie deci legată, de aci înainte, tirana mînie în cătușele blîndeții. Și lovită de îndelunga-răbdare, trasă de sfînta iubire, să stea înaintea acestui scaun de judecată a Cuvîntului³⁸⁶ și să fie cercetate cele ale ei în chip amănunțit: Spune nouă, o, lipsito de minte și de rușine, numele celui ce te-a născut pe tine și a celei ce ți-a dat viață spre rele, numele fiilor tăi și ale fiicelelor necurate ! Dar nu numai acestea, ci și semnul celor ce te-au războit și omorît! Iar aceea, răspunzîndu-ne, va socoti să spună așa: Nașterile mele sînt multe; și tatăl meu nu e unul. Iar maicile mele sînt: iubirea de slavă, iubirea de arginți, lăcomia pîntecelui, iar uneori și curvia. Și cea care m-a născut se numește trufia. Iar fiicele mele sînt ținerea de minte a răului, dușmănia, dezvinovățirea și ura. Pîrîșele mele, de care sînt ținută acum legată, sînt cele protivnice acestora : nemînierea și blîndețea. Iar cea care uneltește împotriva mea se

386. Poate fi vorba de scaunul de judecată al Cuvîntului dumnezeiesc, dar și al rațiunii și al cuvîntului nostru sau al semenilor. Căci aci e judecată mînia prin cuvînt, numai dincolo va fi judecată prin lucrarea de osîndire veșnică sau de iertare.

numește smerita cugetare. Iar cine a născut-o pe aceasta, întrebați-o pe ea însăși la locul ei.

Pe treapta a opta s-a așezat cununa nemînierii. Cel ce e acoperit cu ea din fire, poate nu va fi acoperit cu alta. Însă cel ce a dobîndit-o din sudori, a trecut peste cele opt pentru totdeauna.

Despre ținerea de minte a răului

1) Virtuțile cuvioase se aseamănă scării lui Iacov. Iar patimile necuvioase, lanțului căzut de pe verhovnicul Petru (Fapte 12, 7). Cele dintîi, legîndu-se una de alta, urcă pe cel ce le voiește la cer. Cele de al doilea se nasc una pe alta și se strîng una pe alta³⁸⁷. De aceea am și auzit că ținerea de minte a răului e numită fiică a nepriceputei mîinii. Venind acum vremea, să spunem ceva și despre ea.

2) Ținerea de minte a răului este sfîrșitul la care duce mînia, păzitoarea păcatelor, urîrea dreptății, pierzania virtuților, veninul sufletului, viermele minții, rușinea rugăciunii³⁸⁸, curmarea

387. «Observă cum părintele înfățișează capitolul acesta. Virtuțile le-a asemănat cu o scară, pentru că înalță pe om. Căci tot cel ce urcă pe o scară e vădit că e dus spre înălțime. Iar patimile le-a asemănat cu un lanț pentru povara lor și pentru că-l trag pe cel legat neîncetat în jos, sau pentru că nu-l lasă să întreprindă ceva în chip liber. Și nu e minciună aceasta. Căci atîta povară aduce în inimă patima, că uneori nu-l lasă pe om nici să simtă cele ce-l întristează. Iar asemănîndu-le cu lanțul căzut, a arătat cum putea lepăda lanțul dacă voia, adică prin credința fierbinte. Și aceasta se cunoaște din faptul că aduce ca pildă pe Petru și nu pe altul».

388. Rușinea rugăciunii înseamnă aceasta: Zicînd noi rugăciunea: «și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm» și neiertînd, sîntem făcuți de rușine din partea noastră înșine, adică de conștiința noastră, precum el însuși zice mai departe: «Rușineze-l pe el rugăciunea

cererii³⁸⁹, înstrăinarea iubirii³⁹⁰, piron înfipt în suflet³⁹¹, simțire neplăcută, iubită ca o dulceață a amărăciunii, un păcat neîncetat, o neadormită fără-delege, o răutate de fiecare zi. Una și aceeași (adică ținerea de minte a răului) e o patimă întunecată și urâtă, din cele ce se nasc, dar nu nasc³⁹². De aceea nu voim să spunem despre ea prea multe.

3) Cel ce și-a oprit mînia a ucis ținerea de minte a răului. Căci cît trăiește tatăl, are loc nașterea de prunci.

4) Cel ce a dobîndit iubirea s-a înstrăinat de ne-bunia mîniei. Iar cel ce dușmănește își îngrămădește dureri fără rost.

5) Masa dragostei risipește ura și darurile curate înmoaie sufletul³⁹³. Masa fără luare aminte e maică a

lui Iisus etc.». Dar în general rugăciunea noastră e făcută de rușine de ținerea minte a răului, întrucît aproape prin fiecare cerem iertarea sau mila lui Dumnezeu. Propriu-zis noi înșine sîntem făcuți de rușine prin rugăciunea noastră prin care cerem lui Dumnezeu milă, fără să o dăruim și noi altora.

389. Aducîndu-ne aminte, fără îndurare, de răul făcut nouă de cineva, nu mai avem curajul să cerem noi înșine ceva de la Dumnezeu cu toată îndrăzneala.

390. Iubirea se înstrăinează de noi, sau noi ne înstrăinăm de ea.

391. E un piron de care se însîngerează sufletul nostru. Căci ținerea de minte a răului întreține o turburare în sufletul nostru. E curios că noi udăm pomii otrăvitori ai ținerii de minte a sufletului, din care țîșnește otrava pustiitoare nu numai în sufletul, ci și în jurul nostru, dar nu udăm pomii ținerii de minte a binelui ce ni s-a făcut. Dacă am face aceasta, sufletul nostru ar deveni o adevărată grădină binemiroitoare a raiului. Și dacă toți ar face așa, s-ar extinde raiul între oameni.

392. Căci ca și celelalte patimi, ea se naște oarecum fără voie, dar nu naște de bunăvoie roduri frumoase.

393. Darurile date celui ce ne-a făcut rău înmoaie atît sufletul celui ce dăruiește, cît și pe al celui alt. Iar în sufletul înmuiat cresc pomii hrăniți de seva bunăvoinței, cîtă vreme în sufletul ce ține minte răul totul este uscat din pricina otrăvii ce țîșnește din pomii ținerii de minte a răului. Sigur că e vorba de darurile curate ale iubirii, nu de cele cu gînd interesat, de mituire.

îndrăznelii³⁹⁴. Iar prin fereastra iubirii se strecoară lăcomia pîntecelui.

6) Am văzut ura rupînd o veche legătură a curviei și aducerea aminte a răului oprind-o în chip ciudat de a se mai înnodea. Minunată priveliște: drac vindecînd alt drac. Iar aceasta e poate o lucrare din iconomie a lui Dumnezeu și nu a dracilor³⁹⁵.

7) Ținerea de minte a răului e departe de puternica iubire firească. Dar curvia se apropie cu ușurință de aceasta. Și vezi cum s-a furișat pe neobservate păduchele în porumbel³⁹⁶.

8) Ține minte răul de la draci și fii pururea atent la ispitele trupului, căci trupul e un prieten nerecunoscător și viclean. Cu cît îl slujești mai mult, cu atît îți pricinuieste mai multe ispite.

9) Ținerea de minte a răului e o tâlcuitoare a Scripturii, găsiind în cuvintele Duhului înțeleșuri străine, după pofta ei. Să o rușineze rugăciunea lui Iisus pe care, dacă ținem minte răul, nu o putem spune împreună cu El.

10) Cînd nevoindu-te mult nu poți scoate ghimpele cu totul, ploconește-te în fața dușmanului tău măcar

394. Masa, ca prilej de benchetuială, pricinuieste toate îndrăznelile necuviincioase. Poate că ea s-a făcut din iubire. Dar prin fereastra iubirii (nu pe ușă în mod direct) se strecoară lăcomia.

395. Lucru paradoxal: cel ce curvea înainte cu o altă persoană se scîrbește de ea prin ținere în minte a unui rău pe care aceea i l-a făcut, și nu mai curvește. În definitiv dracii au și o slăbiciune și o răutate între ei, ca reprezentanți ai răului; e o dezordine între ei. «Și am văzut ținerea de minte a răului dezlegînd cu totul de curvie. Căci ușor se strecoară curvia în cei ce se iubesc. Dar de cei ce se urăsc stă departe».

396. De pildă soții între care există iubire naturală, nu țin minte greșelile ce și le fac oneori. Dar cînd s-a ivit în iubirea lor curvia, ținerea de minte a răului se ivește cu ușurință și astfel în porumbița păcii dintre ei a apărut păduchele scîrbei unuia de altul. «Adică păcatul a apărut în virtute. Precum păduchele vatămă și spurcă pe nebăgate de seamă porumbița, așa curvia alungă și nimicește iubirea».

cu gura, ca rușinându-te de fățarnicia față de el, să-l iubești în chip desăvârșit împins de conștiință ca de foc³⁹⁷.

11) Te vei cunoaște pe tine izbăvit de putreziciunea aceasta (ținerea de mine a răului), nu când te vei ruga pentru cel ce te-a supărat, nici când îl vei răsplăti cu daruri, nici când îl vei aduce la masă, ci când, aflând că a căzut într-o nenorocire sufletească sau trupească, vei suferi și vei plînge ca pentru tine însuși.

12) Cel ce se liniștește ținând minte răul are încuibată în sine o viperă purtătoare de venin ucigător. Aducerile aminte ale Patimilor lui Iisus vor tămădui sufletul ce ține minte răul, rușinându-l puternic cu a Lui nețineră de minte a răului.

13) În lemnul putred se prălesc carii, și purtările prea blînde și în chip mincinos liniștite au lipite de ele ura nebună. Cel ce o leapădă pe aceasta a aflat iertare. Dar cel ce se lipește de ea se va lipsi de îndurare.

14) Unii s-au predat pe ei ostanelilor și sudorilor pentru a dobîndi iertare. Dar cel ce nu ține minte răul a luat-o înaintea acestora³⁹⁸, dacă e adevărat cuvîntul: «Iertați repede și vi se va ierta din belșug» (Lc. 6, 37).

15) Neținerea de minte a răului este semnul adevăratei pocăințe. Iar cel ce ține dușmănie și pare că se pocăiește, e asemenea celui căruia i se pare că aleargă în vis.

397. Dacă te ții rigid și nu-i spui dușmanului măcar cuvinte bune, adaugi la patima ținerii de minte a răului și patima mîndriei.

398. Ceea ce urmărește Scărarul sînt nu ostanelile și chinurile pentru ele înseși, ci limpezimea străvezie a sufletului, care nu are în sine nimic turbure, nimic de ascuns aproapelui, nimic pătimaș și care-l îngustează, putînd fi prin această limpezime deschis infinității dumnezeiești. Acesta e sufletul curat care reflectă prin oglinda lui nemărginită de nici o patimă toată infinitatea lui Dumnezeu cel atotiubitor.

16) Am văzut pe unii ce țineau minte răul, îndemnînd pe alții să nu țină minte răul. Și rușinîndu-se de propriile lor cuvinte, au pus și ei capăt patimii acesteia³⁹⁹.

17) Să nu socotească nimenea această întunecime ca o patimă ușoară, trecătoare. Căci de multe ori obișnuiește să se întindă pînă la bărbații duhovnicești.

A fost treapta a noua. Cel ce a cîștigat-o poate să ceară de acum cu îndrăznire dezlegarea greșalelor de la Dumnezeu Mîntuitorul⁴⁰⁰.

CUVÎNTUL X

Despre clevetire

1) Nimenea, socotesc, dintre cei ce judecă sănătos, nu va tăgădui că din ură și din ținerea de minte a răului se naște clevetirea. De aceea s-a și rînduit aceasta după părinții ei, ca într-un lanț. Clevetirea este fiica urii. E o boală subțire, dar o lipitoare grasă, ascunsă

399. Vedem iarăși gîndirea largă și înțelegătoare a Scărarului. El nu condamnă simplist pe cei ce laudă ceea ce nu fac ei, ci recunoaște că uneori aceștia sînt folosiți de cuvintele lor, care nu se acoperă însă cu faptele lor. Căci de multe ori cuvintele omului nu sînt ale lui, ci ale lui Dumnezeu, Care-l silește să vorbească prin conștiința lui. În acest caz, prin cuvintele ce le rostesc unii își predică, sau li se predică și lor, sau din voința de a încălzi pe alții pentru un lucru bun, se încălzesc și pe ei înșiși. Sau, căldura cu care primesc alții cuvintele rostite de ei se întinde și la ei. *Scolia* sfîntului Nil: «Trebuie să spună cele bune și cel ce nu le face, ca să înceapă, rușinat de vorbe, să săvîrșească fapta». Aceasta e de natură să anuleze critica ce o fac unii preoților care nu împlinesc totdeauna cuvîntul lui Dumnezeu pe care-l propovăduiesc.

400. El nu se va mai rușina să zică: «Și ne iartă nouă greșalele noastre, precum iertăm și noi greșiților noștri». El a iertat cu adevărat, deci poate cere să i se ierte și lui.

și tăinuită, care sugerează și seacă sîngele iubirii⁴⁰¹. E fățarnicirea iubirii, pricinuitoarea întinăciunii și poverii inimii.

2) Precum există tinere care fac cele rele fără rușine și există altele care săvîrșesc lucruri mai urîte decît cele dintîi, dar pe ascuns și mai cu rușine, așa se poate întîmpla și cu patimile de necinste. Astfel de tinere sînt: fățarnicia, viclenia, întristarea, ținerea minții a răului, clevetirea inimii. Acestea una spun la arătare și alta gîndesc⁴⁰².

3) Am auzit pe unii clevetind și i-am certat⁴⁰³. Dar lucrătorii acestui rău răspundeau în apărarea lor, că fac aceasta din dragostea și din grija pentru cel clevetit. Iar eu le-am spus să înceteze cu această dragoste, căci nu minte cel ce a zis: «Pe cel ce clevetește în ascuns pe aproapele lui, alungă-l» (Ps. 100, 5). Dacă spui că-l iubești, roagă-te în taină pentru el, și nu-ți

401. Scărarul e și un mare poet al lumii interioare de umbre și lumini uneori amestecate, alteori neamestecate, dar totdeauna altfel. De altfel toți scriitorii duhovnicești sînt poeți ai acestei lumi, nu în sensul că imaginează ceea ce nu este, ci în sensul că trăind bogăția acestei vieți, reușesc să o redea în moduri cît mai corespunzătoare, care trebuie să se folosească de imagini.

402. «Tinere nerușinate sînt: lăcomia pîntecelui, beția, curvia, slava deșartă. Iar ascunse sînt: fățarnicia, clevetirea, ura, pizma, care săvîrșesc și uciderile».

403. «Sufletul clevetitor are trei ghimpi: el se vatămă pe sine și pe ascultători, dar uneori și pe cel clevetit». *Alta*: «Ura față de aproapele este moartea sufletului propriu». *Alta*: «Neosîndirea aproapelui e un zid (de apărare) pentru cei ce se nevoiesc întru cunoștință. Dar clevetirea aproapelui dărimă acest zid întru neștiință. Neosîndirea aproapelui ține un zid de respect între mine și el; sau o comunicare cu el în iubire, cu voia lui. Prin clevetire pornesc asupra lui cu silă fără iubire, voind să-l tăvălesc în noroi ca pe un obiect. Dar de fapt prin aceasta nu reușesc să intru în ceea ce e mai intim și mai adevărat în el. Și nici chipul acestei mincinoase iubiri nu-l primește Domnul, pentru că nu-l primește nici cel clevetit».

bate joc de om. Căci acesta este felul iubirii primit la Domnul.

4) Să nu-ți rămînă ascuns lucrul acesta și te vei trezi, ca să nu mai judeci pe cel ce greșește: Iuda era în ceata ucenicilor, iar tâlharul în ceata ucigașilor. Și într-o clipă s-a făcut o schimbare minunată între ei.

5) De voiește cineva să biruiască duhul clevetirii,, să nu învinovățească pe cel ce a greșit, ci pe dracul care l-a ispitit. Căci nimenea nu voiește să păcătuiască față de Dumnezeu, chiar dacă toți păcătuim fără să fim siliți^{403 bis}.

6) Am văzut pe unul păcătuind pe față și pocaindu-se în ascuns. Și pe cel ce l-am osîndit ca curvar, l-am aflat socotit la Dumnezeu neprihănit, pentru că Îl îmbîlînzise cu adevărat prin întoarcerea sa.

7) Să nu te sfiești niciodată de cel ce clevetește pe aproapele față de tine. Mai degrabă zi către el: «Încetează, frate ! Eu în fiecare zi fac lucruri mai rele ca el. Și cum pot să-l osîndesc pe el ?» Prin aceasta vei cîștiga două lucruri: cu un singur leac te vei vindeca și pe tine și pe aproapele⁴⁰⁴.

8) Una și singură este calea cea mai scurtă dintre căile ce duc la iertarea greșalelor: să nu judeci, dacă e adevărat cuvîntul: «Nu judecați și nu veți fi jude-

403 bis. Ed. 1970: «Adică nu păcătuim siliți, pentru că sîntem liberi, ci amăgiți de draci și atrași de mîntea noastră spre păcatele plăcerii și spre patimi».

404. *Scolia* Avei Isaia: «De-ți va spune cineva cuvinte nefolositoare, să nu voiești să-l asculți pe el, ca să nu-ți ucizi sufletul tău. Să nu te rușinezi de fața lui, ca să nu-l superi. Să nu te mulțumești cu cuvîntul celor ce zic : «Nu primesc cu inima». Să nu zici aceasta. Căci nu ești mai presus de primul zidit pe care l-a făcut Dumnezeu cu mîna Sa și pe care nu l-a folosit clevetirea (diavolului). Fugi deci și nu asculta. Ia seama ca nu cumva fugind cu trupul, să voiești să cunoști cele spuse. Căci de vei asculta cuvîntul numai o clipă, dracii nu vor lăsa cuvîntul pe care l-ai auzit (să fie uitat), ci vor ucide sufletul tău. De aceea fugi, fugi cu totul».

cați» (Mt. 7, 5). Pe cît de străin este focul de apă, pe atît de străin este a judeca, celui ce voiește să se pocăiască.

9) Chiar de ai vedea pe cineva greșind în ceasul morții, nici atunci să nu-l osîndești. Căci necunoscută este oamenilor judecata lui Dumnezeu. Unii au făcut greșeli mari la arătare, dar au făcut lucruri și mai mari în ascuns. S-au înșelat deci iubitorii de osîndiri, prinzînd fum în loc de soare⁴⁰⁵.

10) Ascultați la mine, ascultați toți controlorii cei răi ai altora. Dacă e adevărat, precum și este, că : «Cu ce judecată veți judeca, cu aceea veți fi judecați» (Mt. 7, 5), negreșit în cele ce vom cleveti pe aproapele, în acelea vom cădea, fie sufletești, fie trupești. Și altfel nu va fi.

11) Contabilii aspri și amănunți ai greșelilor aproapei suferă de această patimă, pentru că nu și-au adus nici odată aminte în chip nemincinos și deplin de greșelile lor⁴⁰⁶. Căci dacă ar privi cineva amănunțit la păcatele sale, înlăturînd acoperămîntul iubirii de sine, n-ar mai purta grija de nimic din cele ale vieții. Ar socoti că nu-i ajunge timpul nici măcar pentru a se plînge pe sine, chiar dacă ar trăi 100 de ani, chiar dacă ar vedea rîul Iordanului plin întreg de lacrimile pornite din ochii săi.

12) Mi-am cercetat plînsul și n-am aflat în el nici urmă de clevetire, sau de osîndire.

13) Dracii ne silesc fie să păcătuim, fie, dacă nu păcătuim, să judecăm pe cei ce păcătuiesc, pentru ca prin lucrul de al doilea să pătăm pe cel dintîi. Cunoaște că

405. «Părintele aseamănă faptele bune cu soarele, cu adevărul, cu lumina, iar păcatul cu minciuna, cu întunericul și cu fumul».

406. «E adevărat. Dacă mintea n-ar ieși din sine, lăsînd ale sale și rîzînd de ale altora, nu ar ajunge să judece». Judecarea altora înseamnă de fapt o uitare de sine.

semnul clevetitorilor, sau al pizmașilor, este acesta: bîrfesc și ponegresc cu plăcere și cu ușurință învățăturile, sau faptele, sau împlinirile aproapei, scufundîndu-se jalnic în duhul urii⁴⁰⁷.

14) Am văzut pe unii făcînd pe ascuns și neștiut de lume tot felul de greșeli și, cu presupusa lor curăție, osîndind aspru pe cei ce săvîrșeau unele greșeli mici la arătare.

15) A judeca înseamnă a răpi cu obrăznicie un drept al lui Dumnezeu, Dar a osîndi înseamnă a-și pierde cineva sufletul.

16) Precum închipuirea de sine poate pierde pe cel ce o are chiar fără altă patimă, tot așa și judecarea altora, chiar de se află singură și de sine în noi, poate să ne piardă cu desăvîrșire, dacă fariseul acela a fost judecat numai din aceasta (Lc. 18, 14).

17) Culegătorul de struguri destoinic mănîncă numai boabe coapte și nu culege nimic din aguridă. Min-tea pricepută și înțeleaptă ia aminte cu sîrguință la toate virtuțile pe care le vede la vreunii. Cel fără de minte însă iscodește cele vrednice de ocară și lipsurile. Despre aceasta s-a zis : «Iscodit-au fărădelegi, istovitu-s-au născocind iscodiri» (Ps. 63, 6).

18) Să nu osîndești, chiar de vezi cu ochii tăi. Căci de multe ori se înșeală și aceștia.

A fost treapta a zecea, pe care cel ce a biruit-o s-a făcut lucrător al dragostei sau al plînsului.

407. *Scolia* lui Fotie al Constantinoplei: «Firile curioase voiesc să vadă fapta aproapei și privesc cu ochi ascuțiți scăderea lui. Și de o află, o răpesc și o iscodesc, iar de nu o află, voiesc mai bine să o închipuie, să o plăsmuiască decît să plece cu curiozitatea nemulțumită». *Alta*: «Părerile răutăcioase se luptă să strîmbe în rău faptele bune și cuvintele folositoare». *Alta* : «Vorbește cu grijă înaintea celui mîndru și bolnav de pizmă, căci cînd tu vorbești, el dă în mînia lui cuvintelor tale tîlcul care voiește. Și din cele bune ale tale ia pricină spre poticnirea altora; și cuvintele tale se vor schimba în cugetarea lui după felul bolii lui».

CUVÎNTUL XI

Despre multa vorbire și despre tăcere

1) Am arătat pe scurt în cele de pînă acum că e un lucru foarte primejdios, care se furișează chiar în cei ce par duhovnicești, a judeca⁴⁰⁸ sau mai degrabă a fi judecat și a fi osîndit de limbă⁴⁰⁹. Dar acum urmează să vorbim puțin, la locul convenit ei și despre pricina, sau ușa prin care intră sau iese aceasta.

2) Multa vorbire este catedra slavei deșarte, prin care aceasta se arată pe sine și se face cunoscută. Multa vorbire este semnul neștiinței, ușa cleветirii, călăuză glumelor, slujitoarea minciunii, risipirea străpungerii, născătoarea trîndăviei sau pricinuitoarea ei, înainte-mergătoarea somnului, împrăștierea minții adunate în sine, pierzătoarea pazei de sine, răcitoarea căldurii, întunecarea rugăciunii.

3) Tăcerea întru cunoștință este maica rugăciunii⁴¹⁰, izbăvirea din robie, păzirea focului⁴¹¹, supra-veghețoarea gîndurilor, straja în fața vrăjmașilor⁴¹², închisoarea plînsului, prietena lacrimilor, lucrătoarea

408. Ed. 1970 : «Spune că chiar celor ce socotesc că e rău a judeca, sau chiar celor ce par să fie duhovnicești, li se întîmplă de multe ori, din neatenție, sau din moleșala minții, să li se furișeze aplecarea spre cele ce nu se cuvin, sau păcatul».

409. Cel ce judecă va fi judecat, deci, osîndit de propria lui limbă.

410. Tăcerea întru cunoștință este tăcerea minții ocupată cu pătrunderea într-o lume necunoscută încă, pe care caută să o înțeleagă. Nu e o tăcere care nu gîndește la nimic. Cînd se scufundă în Dumnezeu și în cunoașterea smereniei sale în fața lui Dumnezeu, ea dă naștere rugăciunii.

411. «Izbăvirea din robia» celor ce ne îngustează și ne silesc la repetarea aceluiași lucruri. «Păzirea focului», pentru că e descoperirea a ceva nou, descoperirea unor noi înțelesuri ascunse în infinitatea dumnezeiască. Și aceasta ne încălzește.

412. «Tăcerea întru cunoștință nu numai că ne păzește de vrăjmași, dar nici nu-i lasă să se apropie».

pomenirii morții, zugravul chinurilor, iscoditoarea judecății, slujitoarea îngrijorării, dușmana îndrăzelii, soața liniștei, protivnica iubirii de a fi învățătoare, adaus de cunoștință, pricinuitoarea vederilor, înaintare nevăzută, urcuș neobservat.

4) Cel ce-și cunoaște greșelile își înfrînează limba. Iar vorbărețul nu s-a cunoscut încă pe sine cum trebuie. Prietenul tăcerii se apropie de Dumnezeu⁴¹³ și, vorbind cu El fără să știe cum, e luminat de Dumnezeu⁴¹⁴. Tăcerea lui Iisus a rușinat pe Pilat și liniștea unui om duhovnicesc mistuie slava deșartă.

5) După ce a spus un cuvînt, Petru a plîns cu amar, pentru că nu și-a adus aminte de cel ce a zis : «Zis-am : păzi-voi căile mele, ca să nu păcătuiesc cu limba mea» (Ps. 38, 1) și de altul care a zis : «E mai bine a cădea de la înălțime pe pămînt, decît din pricina limbii» (Înț. Sir. 20, 19).

6) Nu voiesc să scriu multe despre acestea, deși vicleniile patimilor mă îndeamnă⁴¹⁵. Dar am auzit odată

413. Cine s-a cunoscut cum trebuie, știe că e indefinit și nu se poate descrie. Iși dă seama de apofaticul (negrăitul) omenesc. Pe lângă aceea, cunoscîndu-se pe sine a ajuns la smerenie, adică la cunoștința micimii și nepriceperii sale, și nu vrea să spună cuvînt. Căci orice cuvînt vrea să învețe pe altul ceva. Dacă numai în tăcere se cunoaște pe sine, ca negrăit, numai în tăcere se poate apropia cineva de Dumnezeu, infinit mai negrăit.

414. Tăcerea în care s-a apropiat cineva de Dumnezeu, e pe de altă parte convorbire cu Dumnezeu mai presus de orice vorbire. El cunoaște pe Dumnezeu ca subiect care-i cere ceva, și-I răspunde prin smerenia sa. Iar aceasta e o lumină ce-i vine din Dumnezeu. E lumina măreției Lui, Care-i luminează micimea sa dar i-o și umple de Dumnezeu, ca dependentă de Dumnezeu. «De-ți vei păzi limba ta, frate, ți se va da ție de la Dumnezeu harul străpungerii inimii, ca să vezi în ea sufletul tău, și prin aceasta vei intra în bucuria Duhului. Dar dacă limba ta te va birui, crede-mi mie în ce-ți spun : niciodată nu vei putea ieși din întuneric». *Alta* : «Dacă nu ai inima curată, să ai măcar gura curată».

415. «Vicleniile patimilor ne îndeamnă să vorbim adeseori pătimaș despre ele, adică despre vorbărie, despre tăcere și despre altele, dar nu mă supun lor, căci nu pot, vorbind despre tăcere, să cad în vorbărie».

pe cineva, dornic să afle de la mine ceva despre liniște, care zicea că multa vorbire se naște numaidecât din una din acestea : fie dintr-o îndelungată viețuire și deprindere vicleană și neînfrînată (căci limba, fiind și ea un mădular al trupului, cere ceea ce a învățat și s-a obișnuit), fie, la cei ce se nevoiesc și mai ales la ei, din slava deșartă; iar uneori și din lăcomia pîntecelui. Pentru aceea adeseori mulți înfrînându-și pîntecelul, cu oarecare forțare, închid și limba și multa ei vorbire în tăcere.

7) Cel ce se gîndește cu grijă la moarte își oprește cuvintele. Și cel ce a agonisit plînsul sufletului se ferește de vorba multă ca de foc.

8) Cel ce iubește liniștea și-a pus lacăt la gură. Iar cel ce dorește să dea ocol lumii e alungat din chilie.

9) Cel ce a cunoscut mirosul focului celui prea înalt, fuge de însoțirea cu oamenii, cum fuge albina de fum. Căci pe ea fumul o alungă; iar aceluia însoțirea cu oamenii îi lucrează împotriva.

10) Puțini pot opri apa fără de zăgazuri, dar și mai puțini își pot opri gura neînfrînată.

A fost treapta a unsprezecea. Cel ce a biruit-o a tăiat deodată mulțime de rele.

Despre minciună

1) Focul se naște din piatră și fier. Minciuna, din vorbă multă și din gluma prostească. Minciuna înseamnă pieirea dragostei, iar jurămîntul mincinos, tăgăduirea lui Dumnezeu.

2) Nimenea dintre cei sănătoși la minte să nu-și închipuie că păcatul minciunii e unul mic. Duhul Sfînt a

rostit o judecată înfricoșătoare împotriva ei. Dacă David zice către Dumnezeu : «Vei pierde pe toți cei ce grăiesc minciună» (Ps. 5,6), ce vor pătimi cei ce întăresc minciuna cu jurăminte ?

3) Am văzut pe unii fălindu-se cu minciuna și țesînd prin glume și vorbe deșarte pricini de rîs și alungînd în chip jalnic plînsul ascultătorilor⁴¹⁶.

4) Cînd dracii ne văd încercînd să ne depărtăm ca de la o ciumă de la auzirea glumelor, după începutul făcut cu noi de asprul nostru povățuitor, încep să ne momească cu aceste două gînduri, șoptindu-ne fie: «Nu întrista pe cel ce lămurește», fie: «Nu te arăta pe tine mai iubitor de Dumnezeu, decît cei de față». Sari, nu zăbovi! Iar de nu, îți vei închipui în rugăciune gîndurile unor lucruri care stîrnesc rîsul. Nu fugi numai, ci risipește cu bunăcredințioșie și șederea vicleană, aducîndu-ți în minte gîndul judecății. Căci e mai bine pentru tine să ieși din această împrejurare stropit și cu puțină slavă deșartă și să te afli astfel pricină de folos multora⁴¹⁷.

5) Maica și pricina minciunii este, de multe ori, fățarnicia. Căci unii spun că fățarnicia nu e altceva decît plănuirea și născocirea de minciuni, avînd împreunat și împletit cu ea jurămîntul. Cel ce are frica

416. «Ascultătorii sînt o treaptă a celor ce vin la pocăință, care se numesc și plîngători, stînd la ușile bisericilor și cerînd prin pocăință sinceră și plîns adînc primirea din nou. Prin extinderea acestui nume a numit pe toți cei ce se pocăiesc și plîng pentru păcatele lor, ascultători. Aceștia cad din lucrarea lor prin cuvîntul ce stîrnește rîsul».

417. Cel ce fuge este stropit poate cu puțină slavă deșartă, căci poate va fi lăudat pentru plecarea lui. «Fățarnicul, cîtă vreme se poate ascunde, vînează slava, dîndu-se ca drept. Dar cînd e dat pe față, răspîndește cuvinte pricinuitoare de moarte, crezînd că-și poate ascunde uriciunea sa prin calomniile împotriva altora. Pe acesta cuvîntul lui Dumnezeu l-a asemănat cu un pui de viperă, izvorîtor de venin și i-a poruncit să facă roduri vrednice de pocăință, adică să-și potrivească gîndirea ascunsă a inimii cu purtările văzute».

Domnului e străin de minciună, avîndu-și conștiința ca judecător nemitaric⁴¹⁸.

6) Precum în toate patimile cunoaștem deosebiri de vătămări, așa și în minciună⁴¹⁹. Căci alta este judecata celui ce minte de frica pedepsei și alta a celui ce minte neamenințat de vreo primejdie. Unul a mințit pentru desfătări, altul pentru pofta de plăceri; altul, ca să dea celor de față prilej de rîs; altul, ca să întindă o cursă fratelui și să-i facă rău⁴²⁰.

7) Minciuna din frica de chinurile stăpînitorilor se șterge; dar e desființată cu totul de mulțimea lacrimilor. Mincinosul care întinde curse socotește adeseori chiar pierderea sufletului ca dreptate. Bărbatul născocitor de minciuni se dă pe sine ca urmînd pilda lui Raav și spune că prin pierderea sa urmărește scăparea altora⁴²¹.

418. «Cel ce iubește slava de la oameni născocеște minciuna. Cel ce o schimbă pe aceasta în smerenie face să fie în inima lui mai mare frica de Dumnezeu». *Alta*: «Deprinde limba ta cu cuvintele lui Dumnezeu întru cunoștință și minciuna va fugi de la tine». Adică, folosește cuvintele lui Dumnezeu în înțelesul lor adevărat și vei ocoli minciuna. Căci și fățarnicul poate folosi cuvintele lui Dumnezeu, dar într-un înțeles strîmbat.

419. «După deosebirea vorbelor mincinoase va fi și judecata lor. Căci se minte fie din plăcere, fie din glumă, fie din viclenie, fie din fățarnicie. Sau timpul cere uneori celui ce spune adevărul să schimbe fie cuvîntul, fie purtarea, fie motivarea, spre mîntuirea aproapelui. Ai ca pildă fie pe Raav, fie pe David, fie pe Samuel. Unul va schimba cuvîntul ca Raav, altul purtarea ca David, altul motivarea, ca Samuel, în folosul lui David».

420. Mincinosul prezintă un chip neadevărat al realității, ca să pună pe cineva în situația de a nu lucra potrivit cu ea și deci de a se păgubi. Dar uneori cineva trebuie cruțat de a afla realitatea în toată grozăvia ei, pentru a-l pregăti pe încetul pentru ea.

421. Mincinosul fățarnic dat pe față spune uneori: mi-am prilejuit, prin minciună, pierderea sufletului meu, pentru a scăpa pe alții. Deci el socotește chiar pierderea sufletului său ca o faptă de dreptate. E aci o dublă fățarnicie. Scărarul cunoaște și în cazul minciunii tot felul de situații. El condamnă în modul cel mai aspru numai fățarnicia care urmărește răul altuia.

8) Când ne vom curăți cu totul de minciună, vom putea să o folosim și pe ea, dar cu frică, dacă o cere momentul⁴²². Nu cunoaște pruncul minciuna și nici sufletul izbăvit de viclenie. Cel veselit de vin spune, fără să vrea, adevărul în toate. Și cel beat de străpungera inimii nu poate minți.

A fost treapta a douăsprezecea. Cel ce a pășit pe ea a cîștigat rădăcina bunătăților.

Despre lenea sufletească

1) Si aceasta este una din ramurile vorbăriei și prima nepoată a ei, precum am spus mai înainte. Vorbesc de lincezeala sufletească. De aceea i-am rînduit și ei un loc în lanțul cel rău. Ea este lincezeala sufletului, o moleșală a minții în nevointă, o scîrbă față de făgăduința călugărească, o pornire de a ferici pe mireni, o defăimare a lui Dumnezeu ca nemilos și neiubitor de oameni, o plictiseală de citirea psalmilor. Ea e neputincioasă în rugăciune, dar e tare ca fierul în slujirea în cele materiale, neobosită în lucrul mîinilor și iscusită în ascultare⁴²³.

2) Bărbatul ascultător nu cunoaște lincezeala sufletului. Căci prin cele ale simțurilor înfăptuiește cele ale gîndirii.

3) Viața de obște este protivnică lincezelii. Dar celui ce se liniștește, aceasta îi este o soață neîncetată.

422. Intr-un fel acest om e curat de duhul minciunii, fiindcă o folosește pentru nevoia reală de a scăpa pe cineva.

423. E mai greu să te rogi decît să lucrezi ceva în afară. De aceea, mereu se scuză cel ce amînă rugăciunea, că e încă ocupat cu ceva. «Lincezeala se întărește din rugăciune și din citirea psalmilor, dar scade și se pierde în slujiri și în lucruri de mînă. Ea îi face îndrăzneți pe cei moleșiți, războiți de ea și slăbănogi pe cei pe care îi biruiește».

Nu se va despărți de el pînă va muri; pînă va muri îl va război. Văzînd ea chilia pustnicului, zîmbește. Și apropiindu-se de el, se sălășluiește lînga el⁴²⁴.

4) Doftorul cercetează pe bolnavi dimineața și lenea sufletească a celui ce se nevoiește, pe la amiazi. Lenea sufletească își dă ca motiv primirea de oaspeți și cere să fie pusă la lucrul mîinilor pentru a face milostenie. Ea îndeamnă plină de sîrguință la cercetarea bolnavilor, amintind de Cel ce a zis: «Bolnav am fost și n-ați venit la Mine» (Mt. 25, 38). Ea ne cere să mergem la cei neputincioși și descurajați. Ea, cea descurajată, ne spune: «Mîngîiați pe cei descurajați». Stînd la rugăciune, își aduce aminte de lucruri de trebuință și născocoște tot felul de meșteșugiri, ea cea lipsită de judecată, ca să ne atragă prin vreun motiv binecuvîntat, ca printr-un căpăstru, din rugăciune.

5) Dracul trîndăviei sufletești aduce pe la amiazi o tremurare de trei ceasuri, împreună cu dureri de cap și cu fierbințeală și cu amețeli. Pe la ceasul al nouălea (pe la trei după amiază), acestea se mai domolesc. Iar cînd se pune masa, sare din așternut. Cînd sosește vremea rugăciunii, iarăși se îngreunează cu trupul. Stînd la rugăciune, îi scufundă pe călugări iarăși în somn și le răpește stihul din gură cu căscături necuvenite.

6) Fiecare din celelalte patimi e nimicită de o virtute. Dar trîndăvia sufletească este moartea atotcuprinzătoare a călugărului.

7) Sufletul bărbat învie mintea moartă, dar lîncezeala și lenea risipesc toată bogăția.

8) Fiind și ea una din cele opt întîistătătoare ale răutății, vom spune și despre ea ceea ce am spus despre tot șirul acelor. Dar vom adăuga și aceea, că atunci cînd se face cîntarea de psalmi, trîndăvia sufle-

424. «Fiind greu de înfrînt, se înarmează și capătă putere împotriva celor ce se roagă, cîntă și se liniștesc. Ba uneori îi și biruiește».

tului nu se arată. Iar cînd se săvîrșește pravila, ochii stau deschiși.

9) În vremea trîndăviei se dovedesc cei ce silesc (Împărăția cerurilor). Căci nimic altceva nu pricinuește călugărului cununi ca trîndăvia, dacă împlinește neobosit lucrul lui Dumnezeu. Ia seama și o vei vedea războindu-te cînd stai în picioare, îndemnîndu-te să te așezi pe scaun și să te reazemi de peretele chiliei, sau făcîndu-te să miști și să bați din picioare⁴²⁵. Cel ce plînge nu cunoaște trîndăvia sufletului.

10) Să fie legat și acest tiran de aducerea aminte a păcatelor și să fie bătut cu lucrul mîinilor. Să fie tras de gîndul la bunătățile viitoare și pus înainte, să fie întrebât de cele cuvenite : «Spune, deci, tu, moleșitul și lîncedule, cine te-a născut pe tine din răutate ? Cine sînt nepoatele tale ? Cine, cei ce te războiesc și teucid ?» Iar el, silit, va răspunde: «Eu nu am unde să-mi plec capul între cei cu adevărat ascultători. Dar am loc și viețuiesc cu cei ce se îndeletnicesc cu liniștea. Iar cele ce m-au născut sînt multe și felurite. Cîteodată nesimțirea sufletului, alteori neaducerea aminte de cele de sus; cîteodată și prea multele osteneli. Iar nepoatele mele⁴²⁶ sînt cele care, cu toate mutările din

425. «Stăruie în locul în care șezi, împotrivindu-te moleșelii. Căci nu prin strămutare vei domoli patimile, ci prin luarea aminte a minții. Avem nevoie de răbdare, ca făcînd voia lui Dumnezeu să dobîndim făgăduințele. Iar cel ce e purtat din loc în loc de trîndăvie, s-a depărtat de răbdare, ca și bolnavul de sănătate. Deci nu în moleșeală se face cunoscută virtutea, ci în răbdare. Iar răbdarea reinnoită se întărește prin îndeletnicirea minții cu contemplarea și cu cugetarea la cele ce ne așteaptă. Prin acestea, îngrășîndu-se, mintea primește putere, precum trupul, din mîncările simțite».

426. «De te îngrijești cu inima fierbinte de porunci, vei cunoaște pe cei ce te tulbură din ce motiv te tulbură. Ei te îndeamnă ca din plictiseală să-ți alegi, fără pricină, alt loc și iarăși răzgîndindu-te te așezi. Ei tulbură mintea, ca să se facă rătăcitoare și leneșă. Dar cei ce cunosc viclenia lor, rămîn netulburați, mulțumind Domnului că le-a dat puterea să

loc în loc, rămîn cu mine: neascultarea părintelui, neaducerea-aminte de judecată, ba uneori și părăsirea făgăduinței. Dușmanii mei, de care sînt legat acum în lanțuri, sînt cîntarea de psalmi și lucrul mîinilor. Cel ce mă războiește este gîndul morții. Iar cea care mă omoară cu desăvîrșire este rugăciunea împreunată cu nădejdea sigură a bunătăților (viitoare). Iar cine a născut rugăciunea, întreba-ți-o pe ea»⁴²⁷.

Aceasta e a treisprezecea biruință. Cel ce a dobîndit-o pe ea e cercat cu adevărat, în tot binele.

Despre pîntecele atotlăudat și tiran

1) Avînd să vorbim despre pîntece, ne-am hotărît să vorbim înțelepțește (să filozofăm) împotriva noastră ca în toate celelalte⁴²⁸. Căci m-aș minuna să se poată elibera cineva de el, înainte de a se sălășlui în mormînt.

2) Lăcomia stomacului este fățarnicia pîntecelui. Săturat, strigă că e lipsit; și ghiftuit și plesnit de sătul, țipă că îi e foame. Lăcomia pîntecelui e bucătar iscusit, născocind tot felul de mîncări gustoase. Astupîndu-se un canal, se deschide altul. Închizîndu-l pe acesta, se

rabde. Căci răbdarea, îndelunga-răbdare și iubirea mulțumește pentru osteneți și greutate. Iar trîndăvia și nepăsarea și pofta de tihnă caută locul unde sînt slăvite. Din multa slavă însă slăbesc simțurile. Și în chip necesar sînt luate în robia patimilor și pierd înfrînarea ascunsă, prin împraștiere și saturare».

427. «Rugăciunea neîmprăștiată e născută de credința vădită în Dumnezeu, de nădejdea făgăduinței și de dragostea desăvîrșită, unite cu înfrînarea atotcuprinzătoare».

428. «Nu atîrnă de noi ca sufletul să ne fie atacat și tulburat de toate gîndurile generale ale răutății. Dar atîrnă de noi a se mișca și a zăbovi patima în noi. De aceea a spus sfîntul că va filozofa împotriva lui. Căci ține de noi să nu ne lăsăm biruiți de vreuna din ele».

casă un altul. Lăcomia pîntecelui este o amăgire a ochilor, care înghițind puține, dorește să le înghită pe toate.

3) Săturarea de bucate este maica curviei⁴²⁹, iar necăjirea pîntecelui e pricinuitoare de curăție. Cel ce mîngîie pe leu îl domesticește adeseori, dar cel ce mîngîie trupul îl sălbăticește și mai mult⁴³⁰.

4) Se bucură iudeul de sîmbătă și de sărbătoare și monahul lacom, de sîmbătă și de Duminică. Se gîndește cu mult timp înainte de Paști și pregătește mîncările cu zile înainte. Robul stomacului face planuri cu ce mîncări va ține praznicul⁴³¹, pe cînd robul lui Dumnezeu, cu ce daruri duhovnicești se va îmbogăți. Sosind un străin, lacomul se pornește spre agapă din lăcomia pîntecelui și dezlegarea pentru sine o socotește drept mîngîierea fratelui⁴³². Se gîndește să dezlege la vin pentru venirea unor oaspeți și, socotind că ascunde virtutea, se face robul patimii⁴³³.

5) Slava deșartă dușmănește adeseori lăcomia pîntecelui și între ele se iscă o luptă pentru nenorocitul călugăr, ca pentru un rob cumpărat. Lăcomia pîntecelui se silește să-i slăbească frînele, dar slava deșartă

429. «Precum oaia nu se împreună cu lupul pentru nașterea de prunci, așa nici durerea inimii cu săturarea, pentru odrăslirea virtuților».

430. A lui Isaia : «Din patru lucruri se înmulțește curvia trupului: din somnul pe săturate, din mîncarea pe săturate, din glume nesărate și din împodobirea trupului».

431. «Nu cu băuturi de vin trebuie prăznuite sărbătorile, ci cu înnoirea minții și cu curăția sufletului. Dar cel lacom de bucate și băutorul de vin mai mult mînie pe întîistătătorul sărbătorii», sau pe Hristos, sau pe sfîntul prăznuit.

432. «Se întîmplă uneori că cel ce împlinește porunca slujește patimii și nimicește fapta bună prin gînduri viclene». Alta : «Dumnezeu judecă faptele după gînduri. Căci se zice: «Să-ți dea Dumnezeu după inima ta» (Ps. 19, 5).

433. «Se face bătaia de joc a dracilor cel ce se ia după părerea sa și voiește să leguiască de la sine împotriva celor poruncite».

îl sfătuiește să ducă virtutea la biruință. Iar călugărul înțelept fugă de amîndouă, scuturîndu-se la vreme potrivită de una prin cealaltă.

6) Cînd trupul ne este în plină vigoare, să ținem înfrînarea în toată vremea și în tot locul. Iar cînd acesta se îmblînzește (ceea ce nu cred că se întîmplă înainte de moarte), să ascundem lucrarea noastră.

7) Am văzut preoți bătrîni batjocoriți de draci, dezlegînd cu binecuvîntare și pe tinerii nesupuși lor, la ospete, de vin și de celelalte⁴³⁴. De sînt mărturisiți (ca buni), să-i dezlegăm cu măsură. Dar de sînt nepăsători, să nu ne îngrijim de binecuvîntarea lor⁴³⁵, și mai ales cînd sînt războiți de foc⁴³⁶.

8) Urgisitul de Dumnezeu Evagrie a socotit că este mai înțelept decît cei înțelepți și în rostire și în înțelegere. Dar a fost dat de gol, nenorocitul, arătîndu-se mai fără de minte decît cei fără de minte, nu numai în multe altele, ci și în aceasta. Căci zice : cînd sufletul pofteste mîncarea felurită, să se strîmtoreze cu pîine și apă. El a poruncit ceva asemănător celui ce ar spune copilului să urce toată scara dintr-un singur pas⁴³⁷.

Noi, respingînd porunca lui, zicem: cînd sufletul pofteste mîncări felurite, cere ceva propriu firii. De aceea ne vom folosi de un meșteșug împotriva acestei mult meșteșugite patimi. Și dacă nu ne aflăm sub un

434. Nu au dreptul preoții bătrîni să dezlege de la vin și de la alte mîncări pe tinerii care nu sînt sub povățuirea lor. A lui Isaia: «Mîngîierea fi vatămă numai pe tineri, dar dezlegarea, și pe cei desăvîrșiți și bătrîni».

435. A lui Marcu : «Să-ți fie silă de tot cel ce se împotrivesc împlinirii poruncilor lui Dumnezeu ; și nu e bine să mîncîni cu el».

436. Ed. 1970 : «Prin foc înțelege aci fierbințeala trupească».

437. Evagrie e călugărul origenist, condamnat de Sinodul V ecumenic. Ca și Origen socotea și el lumea ca pricinuită de o cădere a sufletelor din pliroama spiritelor, deci ca rea în esență. După ei trebuie să facem deci totul ca să ieșim cît mai repede din lume. În acest scop, trebuie să slăbim trupul, nu pentru a-l face unealta docilă a duhului, pentru a-l înduhovnici, ci pentru a-l nimici.

război foarte greu, sau nu ne amenință primejdia unor căderi, să tăiem întâi mâncările care îngrașă, pe urmă pe cele care ne aprind, apoi pe cele ce ne fac plăcere.

9) De e cu puțință, dă pîntecelui hrana care-l umple și e ușor de mistuit, ca prin săturare să săturăm pofta lui, iar prin mistuirea grabnică să ne izbăvim de aprindere ca de un bici⁴³⁸. Să cercetăm și mâncările care fac vînturi și vom afla că ele mișcă și poftele.

10) Rîzi de dracul care te sfătuiește să prelungești cina. Căci sosind ceasul al nouălea al zilei următoare, ai călcat învoiala celei dinainte.

11) Alta este înfrînarea potrivită celor nevinovați și alta, cea potrivită celor vinovați. Cei dintîi au ca semn mișcarea trupului, cei de al doilea, lupta pînă la moarte și pînă la sfîrșit împotriva lui, cu neîmpăcare și fără îndurare. Cei dintîi voiesc să păzească pururea liniștea minții; cei de al doilea, prin întristarea și topirea sufletească voiesc să cîștige îndurarea lui Dumnezeu.

12) Celui desăvîrșit, negrija în toate îi este timp de veselie și de mîngîiere ; iar celui ce se nevoiește, timpul de veselie îi este timpul de lucru⁴³⁹. Iar celui pătimaș, timpul de veselie îi este sărbătoarea sărbătorilor și praznicul praznicelor^{439 bis}.

438. «Ia seama ce zice: de fierbințeală ne izbăvim, ca de un bici, prin nesăturarea stomacului. Deci prin săturarea lui se produce fierbințeală. Dar lipsa măsurată face mișcările măsurate. Iar nehrănirea din mîndrie produce și ea mișcări și fierbințeli».

439. «Cel desăvîrșit, pentru că a învins patimile, se află în toate fără griji, și nici în timpul veseliei nu se îngrijește de ceva pentru vreo plăcere sau împătımire. Dar cel ce luptă cu patimile socotește timpul de mîngîiere (de mîncare) timp de luptă, pedepsind pofta și punîndu-i acesteia măsuri și hotare. Iar cel pătimaș, poftind pururea plăcerile, folosindu-se de timpul de prăznuire ca de un prilej oarecare, se predă întreg plăcerilor. Căci cere în fiecare ceas să se bucure de acestea».

439 bis. «Pătimașul se bucură în sărbători și praznice. Cel ce se nevoiește în timpul de luptă primește cununi pe măsura ostenețelor. Iar cel desăvîrșit s-a odihnit de acestea».

13) În inima lacomilor se mișcă visuri de mîncări, iar în inima celor ce plîng, visuri de judecată și de chinuri.

14) Stăpînește-ți pîntecele pînă nu te stăpînește el pe tine și atunci te vei înfrîna cu rușine. Cunosce ceea ce spun cei ce au căzut în groapa negrăită. Dar famenii rămîn neispitiți de aceasta (Mt. 19, 12)⁴⁴⁰.

15) Să facem mort pîntecele cu gîndul focului (veșnic). Căci auzind unii de acesta, și-au făcut moarte pînă la capăt mădularele și au murit de o moarte îndoită⁴⁴¹. Să căutăm și vom afla că lăcomia pricinuieste toate scufundările noastre.

16) Mîntea postitorului se roagă cu trezvie. Dar a celui neînfrînat e plină de chipuri (idoli) necurate⁴⁴². Săturarea pîntecelui a uscat izvoarele. Dar uscîndu-se el însuși, s-au născut apele⁴⁴³.

17) Cel ce-și îngrijește stomacul său și luptă să biruiască duhul curviei este asemenea celui ce voiește să stingă pîrjolul cu gaz. Cînd pîntecele e strîmtorat, se

440. «Famenii sînt cei de care a zis Domnul că s-au făcut pe ei înșiși fameni pentru Împărăția lui Dumnezeu (Mt. 19, 12), deci se înfrînează în chip atotcuprinzător. Căci ceilalți nu se deosebesc între ei, căzînd în aceleași patimi».

441. O moarte este cea a înfrînării la culme, iar alta este moartea cu trupul de la sfîrșitul vieții pămîntești.

442. «Mîntea celui înfrînat e templul Duhului Sfînt. Dar a celui lacom e locașul corbilor». Mîntea celui înfrînat e biserica Duhului Sfînt, pentru că nemaialipindu-se de cele care o îngustează, sau o fac să nu se mai contemple în indefinitul ei, poate vedea prin acest indefinit nesfîrșirea dumnezeiască. Dar a celui lacom e locașul corbilor, căci ea a murit sieși, adică nu se mai vede pe sine; omul a devenit numai trup ce se descompune, cu lumina veșnic stinsă. Iar corbii umblă pe unde sînt cadavre. Mîntea aceasta nu mai vede decît chipurile îngustate ale lucrurilor care pier, adică idoli.

443. «Cînd se umezește stomacul prin săturare, se usucă lacrimile. Dar cînd se usucă pîntecele prin înfrînare se ivesc și cresc apele lacrimilor».

smerește inima. Dar cînd acesta e îngrijit, se fudulește gîndul.

18) Ia seama la tine pe la ceasul întîi al zilei (ora 6 dimineața *n.tr.*), și pe la cel din mijloc și pe la cel din urmă înainte de mîncare, și vei afla din aceasta folosul postului. Dimineața gîndul zburdă și rătăcește; cînd vine ceasul al nouălea (3 d.a. *n.tr.*), se domolește puțin, iar pe la apusul soarelui, se smerește cu totul.

19) Asuprește-ți pîntecele și-ți vei închide negreșit și gura⁴⁴⁴. Căci limba prinde putere din mulțimea mîncărilor. Luptă-te cu ea și veghează asupra ei. Căci de te vei osteni puțin, îndată te va ajuta și Domnul. Burdufurile moi se vor umfla pentru a primi mai mult. Dar cele disprețuite nu vor primi atîta.

20) Cel ce silește stomacul (să cuprindă mai mult) își lărgeste mațele. Iar cel ce luptă cu el le îngustează pe acelea. Iar acestea îngustîndu-se, nu e nevoie de multe mîncări. Și atunci vom ajunge postitori din fire.

21) De multe ori setea pune capăt setei. Dar a curma foamea prin foame, e greu și cu neputință. Cînd te va birui stomacul, domolește-l prin osteneli. Iar dacă nici aceasta nu-i cu putință, din pricina slăbiciunii, luptă cu el prin priveghere.

22) Cînd ți se îngreuiază ochii, apucă-te de lucrul mîinilor. Dar dacă nu-ți vine somnul, nu te apuca de el. Căci nu e cu putință să-ți înfățișezi mintea și lui Dumnezeu și amintirii, adică să slujești și lui Dumnezeu și lucrului de mîină.

23) Cunoaște că de multe ori dracul se așează în stomac și nu lasă pe om să se sature, chiar de ar mîncea tot Egiptul și ar bea Nilul întreg. După mîncare pleacă

444. «îngrijește-te cu bună știință și stăruiește cu osteneală în aceasta, ca prin asupririle stomacului, să se închidă gura, ca să nu mai sară gura și să se deprindă cu vorbăria».

ticălosul și ni-l trimite pe cel al curviei, vestindu-i ce s-a întâmplat: «Ia-l, ia-l, zice, turbură-l»⁴⁴⁵. Căci pîntecelul umplîndu-se, nu va lupta mult. Și acela venind, zîmbește. Și legîndu-ne prin somn mîinile și picioarele, face apoi toate cîte voiește, pîngărește sufletul și trupul prin întinăciuni, năluciri și curgeri. E lucru de mirare a vedea mintea netrupească întinată și întunecată de trup; și iarăși a vedea pe cel nematerial, curățit și subțiat prin lut.

24) Dacă ai făgăduit lui Hristos să călătorești pe calea cea strîmtă și plină de neazuri, strîmtorează-ți stomacul. Căci de-l îngrijești și-l lărgești pe acesta, ai călcat învoielile.

25) Gîndește-te și ascultă pe Cel ce zice: «Lată și largă este calea pîntecelui ce duce la pierzarea prin curvie; și mulți sînt cei ce călătoresc pe ea. Și strîmtă e poarta și plină de neazuri calea postirii care duce la starea neprihănită. Și puțini sînt cei ce intră prin ea» (Mt. 7, 13—14)⁴⁴⁶.

26) Căpetenia dracilor e Lucifer, care a căzut, iar stăpînul patimilor e gîtlejul pîntecelui.

27) Șezînd la masa cu bucate, adu-ți aminte de moarte și de judecată. De abia așa vei împiedeca puțin patima. Bînd băutura nu înceta să-ți aduci aminte de oțetul și de fierea Stăpînului. Și, negreșit, sau te vei înfrîna, sau, suspinînd, îți vei face cugetul mai smerit.

445. «Drac pe drac nu se scoate. Dar cel al lăcomiei pîntecelui trimite după cel al curviei; cel al slavei deșarte, după cel al mîndriei; cel al iușimii, după cel al ținerii mințe a răului; cel al desfrînării, după cel al deznădejdiei. Și simplu grăind cei următori, după cei dinaintea».

446. «Roagă-te să fii dintre cei puțini. Că rar e binele. De aceea puțini sînt și cei ce intră. Nu socoti că toți cei din chilie se vor mîntui, buni și răi. Căci nu e așa. Că mulți intră la viața virtuoasă, dar puțini o primesc».

28) Nu te amăgi: Nu te vei izbăvi de faraon și nu vei vedea Paștile de sus, de nu vei mânca neîncetat ierburile amare și azima, sila și greua pătimire a postului. Iar azima e cugetul neumflat de mândrie.

29) Să se lipească de răsuflarea ta cuvîntul celui ce zice : «Cînd mă turburau dracii, m-am îmbrăcat în sac și am smerit cu post sufletul meu; și rugăciunea mea s-a lipit în sînul sufletului meu» (Ps. 34, 12).

30) Postul este o silire a firii⁴⁴⁷ și o tăiere împrejur a dulceții gîtlejului, curmarea aprinderii, alungarea gîndurilor rele și eliberarea de visări⁴⁴⁸, curăția rugăciunii, luminătorul sufletului, paza minții, înmuierea învîrtoșării, ușa străpungerii inimii, suspinul smerit, zdrobirea veselă, încetarea multei vorbiri, începutul liniștirii, străjerul ascultării, ușurarea somnului, sănătatea trupului, pricinuitoarea nepătimirii, iertarea păcatelor, ușa și desfătarea raiului⁴⁴⁹.

31) Să întrebăm și pe aceasta, mai bine zis mai înainte de toți, pe această întîistătătoare a relelor care ne războiesc, ușa patimilor, căderea lui Adam, pierzarea lui Esau, nimicirea izraeliților, rușinea lui Noe, vînzătoarea Gomorei, rușinatoarea lui Lot, pe nimicitoarea fiilor lui Eli, pe călăuzitoarea întinărilor : de unde se naște și care sînt nepoții ei, cine e cel ce o zdrobește pe ea și cine cel ce o nimicește cu desăvîrșire ?

447. E o silire a firii celei căzute într-o viețuire robită prea tare și prea multor trebuințe materiale. Dar prin aceasta firea e ridicată la trăirea firească în plinătatea puterilor spirituale pe care le primește din Dumnezeu, prin care dulceța și trebuința celor materiale e copleșită.

448. De visările care ne coboară în plăceri trupești inferioare.

449. «De-ți vei stăpîni stomacul, te vei sălășlui în rai. Iar de nu, te-ai făcut mîncare morții». De vei întări duhul din tine prin stăpînire asupra stomacului, vei intra prin el în comunicare vie cu Dumnezeu și te vei sălășlui în ambianța iubirii și puterii Lui, care te va ține, prin dialogul dintre tine și El, veșnic viu și fericit. Altfel vei fi stăpînit veșnic de un trup biruit de patimi și lipsit de lumina duhului umplut de Dumnezeu, sau în comunicare dialogică cu Dumnezeu.

«Spune nouă, o, tirană a tuturor muritorilor, care ai cumpărat pe toți cu aurul nesăturării: de unde ai câștigat intrarea în noi ? Și ce ai născut după ce ai intrat ? Și care e ieșirea ta din noi, sau izbăvirea, noastră de tine ?» Iar ea, plângându-se de ocăriri și fierbînd de mînie și pornind în chip tiranic și sălbatec împotriva noastră, ne răspunde : «De ce mă împroșcați cu ocări, voi cei ce-mi sînteți supuși ? Cum vă sîrguiți să vă despărțiți de mine ? Că și eu am fost legată de firea voastră. Ușa mea e conținutul bucatelor, pricina nesăturării este obișnuința, temeiul patimii mele este obiceiul vostru care mi-a luat înainte, nesimțirea sufletului și neaducerea aminte de moarte⁴⁵⁰.

Și de ce cereți să aflați de la mine numele nepoților mei ? Îi voi număra și se vor înmulți mai mult decît nisipul mării. Totuși ascultați pe cei întîi născuți ai mei și pe cei mai iubiți, ascultați cum se numesc : fiul meu cel întîi născut este slujitorul curviei; al doilea după el este cel al învîrtoșării inimii; al treilea e somnul. Apoi din ei pornește o mare de gînduri; valuri de întinăciuni, adînc de necurății neștiute și negrăite⁴⁵¹.

450. «Cel ce hrănește în sine obișnuința, e ca omul care hrănește focul. Căci măsura puterii amîndurora stă în materie». Cel ce hrănește obișnuința lăcomiei pîntecelui, hrănește focul care consumă și omoară duhul, care e libertate și viață fără de sfîrșit în comunicare cu Dumnezeu. Acela se face robul repetiției nelibere al unor legi inferioare care-l stăpînesc, și deci, al morții duhului, care prin libertate e mereu nou și deci are și putere și motiv să fie veșnic viu. Chiar prin modul nașterii sale, obișnuința arată că e puterea repetiției nelibere care omoară duhul. «Obișnuința de va cere odată și cererea ei va fi respinsă, a doua oară o vei afla mai slabă. Dar de-și va împlini cererea ei odată, a doua oară o vei afla mai puternică împotriva ta. În tot lucrul să rămînă în tine această cunoștință. Căci e mai bun ajutorul ce-l ai păzindu-te, decît ajutorul din lucruri».

451. «Precum marea tulburată ridică valuri, iar acestea scufundă vasul, așa furtuna gîndurilor ridicînd întinăciuni, scufundă sufletul și-l trimite în adîncul pierzaniei». În patimile născute de lăcomia pîntecelui, sau în oricare altele, apar succesiv nenumărate gînduri murdare care scufundă

Fiicele mele: lenea, vorba multă, îndrăzneala, născocirea rîsului, glumele, împotrivirea în cuvînt, grumazul șaapăn, neauzirea, nesimțirea, robia, fala, cutezanța, iubirea de podoabe, căroră le urmează rugăciunea întinată și gîndurile împrăștiate, dar adeseori și nenorociri deznădăjduite și neașteptate, căroră le urmează iarăși deznădejdea cea mai cumplită dintre toate.

Pe mine mă războiește, dar nu mă biruiește amintirea păcatelor, mă dușmănește gîndul morții. Dar nimic nu mă desființează cu totul din oameni. Cel ce a dobîndit pe Mîngîietorul se roagă Acestuia împotriva mea. Și Acesta, înduplecat, nu mă lasă să lucrez în chip rodnic. Iar cei ce nu L-au gustat pe Acela, cer să se îndulcească numaidecît cu dulceața mea. Pe aceasta o biruiește bărbăția. Și cel ce a biruit-o, e vădit că se grăbește spre nepătimire și spre neprihănirea cea mai deplină».

CUVÎNTUL XV

Despre curăția și neprihănirea (castitatea) nesticăcioasă, agonisită de cei stricăcioși, prin osteneli și sudori⁴⁵²

1) Curăția (castitatea) este o însușire a firii netrupești. Curăția este casa prea iubită a lui Hristos și

sufletul în ele, încît nu se mai vede. Cel zbuciumat de ele nu mai știe de sine sa propriu zisă, de valoarea ei, de deschiderea ei responsabilă spre infinitul dumnezeiesc și spre veșnicie. El nu mai trăiește anticipat viața adîncă a dialogului cu Dumnezeu și lărgimea ei în infinitul Lui, ci spasmodic, îngust și altfel în chip trecător în fiecare gînd.

452. În ed. 1970 și în trad. după ed. rusă 1901 e pus ca primul cap al acestui «Cuvînt», iar în *P.G.*, ca ultima scolie la «Cuvîntul» anterior, următorul text: «Introducere la Cuvîntul despre trupuri și despre oamenii din afară de trupuri. Am auzit acum pe nebuna aceasta spunînd că războiul

cerul pe pământ al inimii. Curăția este tăgăduirea mai presus de fire a firii și o întrecere adevărată și minunată a trupului muritor și stricăcios cu cei netrupești⁴⁵³. Curat este cel ce a respins de la sine dragostea prin dragoste și a stins focul material prin focul nematerial⁴⁵⁴.

2) Neprihănirea este numele de obște al tuturor virtuților. Neprihănit este cel ce chiar și în visuri nu simte în sine nici o mișcare (a patimii), sau schimbare a stării sale. Neprihănit este cel ce a dobândit o desăvârșită nesimțire față de deosebirea între trupuri⁴⁵⁵. Aceasta este regula și definiția desăvârșită a atotcuratei curății, să fie cu aceeași stare de suflet față de trupurile însuflețite și neînsuflețite, cuvântătoare și necuvântătoare.

3) Nimeni dintre cei ce au agonisit neprihănirea prin nevoință să nu creadă că și-a agonisit-o singur. Căci este cu neputință ca cineva să-și biruiască firea sa. Unde s-a biruit firea, acolo se cunoaște că se află

împotriva trupurilor este un nepot al ei. Și nu e de mirare. Căci aceasta ne învață și acel vechi strămoș al nostru, Adam. Căci dacă n-ar fi fost biruit de stomac, n-ar fi cunoscut prin soția lui căderea. Deci cei ce păzesc prima poruncă, nu cad în a doua neascultare, ci rămân fiii lui Adam dinainte de cădere, necunoscând-o ca Adam după cădere, ci fiind puțin mai prejos decât îngerii. Dar aceasta s-a întâmplat ca să nu rămână răul fără de moarte, cum zice cel cu numele de Teologul», Adică dacă Adam nu s-ar fi supus lăcomiei stomacului, n-ar fi cunoscut pe soția lui ca femeie. Aceasta e învățătura părinților. Omul ar fi rămas curat ca îngerii, deși puțin mai prejos decât ei, având trup (Evr. 2, 7).

453. Prin creație oamenii au primit o însușire proprie firii netrupești, iar după ieșirea din păcat își însușesc din nou această calitate și se fac familiari îngerilor.

454. Curăția nu e o indiferență, o lipsă de vigoare, ci un foc duhovnicesc, care copleșește fierbințeala întinată a trupului. «Totdeauna dorința celor mai mari, având în stăpînirea și în puterea ei bucuria celor dorite, silește la disprețuirea și depărtarea celor mai mici, cum au arătat toți îngerii».

455. În fond, neprihănirea aceasta (σωφοσύνη) este fecioria atît trupească cît și sufletească.

de față Cel mai presus de fire. Căci ceea ce e mai mic se biruiește, fără nici o îndoială, de ceea ce e mai mare.

Începutul curăției e neîncuviințarea gândului și trecerea multor ani, neînsoțită de chipuri⁴⁵⁶. Mijlocul ei este mișcarea firească spre mulțime de gânduri și numai atîta, fără ca acestea să ia chip, și izbăvite de scurgere. Iar sfîrșitul ei este moartea trupului (față de aceste mișcări), înainte de moartea gândurilor⁴⁵⁷.

4) Fericit cu adevărat este cel ce a cîștigat o desăvîrșită nesimțire față de orice trup, culoare și frumusețe.

5) Nu e curat cel ce și-a păzit lutul neîntinat, ci cel ce și-a supus în chip desăvîrșit mădularele acestuia, sufletului⁴⁵⁸.

6) Mare este cel ce rămîne nepătimitor la atingere. Dar mai mare, cel ce rămîne nerănit de vedere și a biruit vederea focului⁴⁵⁹, prin gândul la frumusețea celor de sus.

7) Cel ce a alungat cîinele acesta cu rugăciunea se aseamănă celui ce se luptă cu un leu. Dar cel ce îl înfrînge pe acesta cu împotrivirea în cuvînt se aseamănă celui ce-și urmărește pe dușmanul lui⁴⁶⁰. Iar cel ce a

456. «Mișcările naturale fără chipuri ale trupului în visuri vestesc sănătatea sufletului în oarecare măsură. Dar fixarea chipurilor e semn al bolii. Iar arătarea unor persoane nedeterminate socotește că sînt simboluri ale patimii. Iar arătarea celor determinate este a unei boli de curînd».

457. Gîndurile se mai pot ivi în minte, dar trupul nu mai simte nici-o mișcare față de ele.

458. «Iși supune duhului mădularele trupului, cel ce se folosește de simțuri după fire și de la nici unul nu suferă vreo vătămare, privind în ochii lui Dumnezeu și oglindind pururea frumusețile negrăite de acolo».

459. «Focul» unei frumuseți trupești. Căci o astfel de frumusețe aprinde un foc în cei neîntăriți.

460. «Împotrivirea în cuvînt este contrazicerea lui. Dar de nu se va smeri cineva mai întîi pe sine în rugăciune, nu poate veni la aceasta». Deci acesta se află pe o treaptă mai înaltă decît primul.

nimicit cu totul năvala lui, deși se află încă în trup, s-a sculat din sicriu⁴⁶¹.

8) Dacă semnul curăției adevărate este a rămîne nemișcat în nălucirile din vis, atunci semnul desfrînării este negreșit a suferi scurgere în stare de veghe, datorită aducerilor aminte.

9) Cel ce se războiește cu sudori și încordări cu acest protivnic se aseamănă cu cel ce a legat cu o frînghie pe vrăjmașul său. Iar cel ce se războiește prin înfrînare și priveghere se aseamănă celui ce l-a încătușat pe acela cu lanț. În sfîrșit, cel ce se războiește prin smerita cugetare și nemîniere și sete se aseamănă celui ce a omorît pe vrăjmaș și l-a ascuns în nisip⁴⁶². Prin nisip să înțelegi smerenia. Căci aceasta nu îngrașă pășunea patimilor, ci e țărînă și cenușă⁴⁶³.

10) Altul este cel ce are pe tiran legat prin nevoințe, altul cel ce-l are legat prin smerenie și altul, cel ce-l are legat prin descoperirea dumnezeiască⁴⁶⁴. Cel dinții se aseamănă luceafărului; al doilea, lunii pline; iar al treilea, soarelui atotstrălucitor. Dar fiecare din ei are petrecerea în ceruri. Precum din zori iese lumină, iar din lumină răsare soarele, așa trebuie să înțelegem și să vedem și pe cei amintiți⁴⁶⁵.

461. E ca un înviat. Are trup, dar cu totul înduhovnicit.

462. Se referă la fapta lui Moise ca la un simbol (Ieș. 2, 12).

463. Prin sudori și încordare luptă încă mai mult omul. Prin smerita cugetare, lucrează mai mult Dumnezeu, pentru a Cărui prezență se deschide deplin cel ce simte micimea lui.

464. Aci simțirea prezenței lui Dumnezeu e pusă mai sus și decît smerenia. Dar fără smerenie nu are loc simțirea prezenței lui Dumnezeu sau descoperirea Lui.

465. «Sau precum din zori iese lumina, așa și din nevoință, smerenia. Și precum din lumină, soarele, așa și din smerenie se ivește în om iluminarea dumnezeiască, care îi aduce culmea curăției. Pe toate treptele omul e însoțit de o lumină dumnezeiască, trăind în simțirea prezenței lui Dumnezeu, dar în diferite grade».

11) Vulpea se preface că doarme; iar dracul se preface că e neprihănit. Dar cea dintâi, ca să înșele pasărea, iar cel din urmă, ca să piardă sufletul.

12) Să nu crezi trupului în toată viața ta. Și să nu-i dai îndrăzneală, pînă nu te vei întîlni cu Hristos⁴⁶⁶.

13) Nu îndrăzni să crezi că, înfrînîndu-te, nu vei cădea. Căci un oarecare, nemîncînd nimic, a fost aruncat din cer⁴⁶⁷.

14) Unii cunoscători au dreptate cînd spun că lepădarea este vrăjmășia față de trup și lupta împotriva pîntecelui.

15) În cei începători, căderile se ivesc totdeauna din desfătare (cu mîncări). În cei de la mijloc, și din mîndrie, deși aceasta se întîmplă și celor începători. Iar în cei ce se apropie de desăvîrșire, numai din osîndirea aproapei.

16) Unii fericesc pe cei născuți fameni, ca izbăviți de tirania trupului. Eu fericesc pe famenii de fiecare zi, care se fac pe ei fameni cu gîndul, ca cu un cuțit⁴⁶⁸.

17) Am văzut pe unii căzînd fără voie și am văzut pe unii voind să cadă cu voia, dar neputînd. Și i-am socotit pe aceștia mai răi decît pe cei ce cad în fiecare zi, ca pe unii ce deși nu pot, totuși doresc împuțiciunea.

18) E de plîns cel ce cade; dar mai de plîns e cel ce pricinuiește și căderea altuia. Pentru că el poartă po-

466. In viața viitoare, în starea deplin înduhovnicită.

467. Cel ce crede că înfrînîndu-se nu va cădea, zămislește mîndria și prin aceasta a și căzut, cum a căzut satana din cer fără să mînce nimic.

468. «Prin cei ce se fac fameni pe ei înșiși, înțelege pe cei ce-și taie poftele trupului și însăși consimțirea cu ele, care este începutul curăției, fie pentru Împărăția lui Dumnezeu, fie de frica chinurilor».

vara ambelor căderi și a plăcerii (păcătoase *n.tr.*) celuilalt ⁴⁶⁹.

19) Nu voi să răstorni pe dracul curviei cu dovezi și cu cuvinte de împotrăvire, pentru că acela are bune temeieri, ca unul ce se luptă cu noi în chip firesc.

20) Cel ce voiește să-și biruiască trupul, sau să se războiască din puterea sa proprie, în zadar aleargă. Căci de nu va dărîma Domnul casa trupului și nu va zidi casa sufletului (Ps. 126, 1), în zadar postește și priveghează cel ce voiește să o dărîme (să o slăbească *n.tr.*).

21) Pune înaintea Domnului slăbiciunea firii tale, cunoscînd neputința ta, și vei lua darul (harisma *n.tr.*) neprihănirii pe nesimțite.

22) Există în cei ce se îndulcesc cu patimile, precum mi-a povestit careva dintre cei ce au încercat aceasta, după trezire, simțirea unei iubiri a trupurilor și un duh nerușinat și neomenesc, sălășluit în chip vădit în însăși simțirea inimii, care face inima celui războit să simtă arderea dureroasă a trupului de parcă ar fi într-un cuptor de foc. Aceasta îl face însă să nu se teamă de Dumnezeu, să disprețuiască aducerea aminte a chinurilor ca pe nimic, să aibă scîrbă de rugăciune și în timp ce săvîrșește această faptă să socotească chiar rămășițele morților pe care le-ar vedea, ca pe niște pietre neînsuflețite. Îl face pe cel ce pătîmește aceasta ca pe un scos din minte și ieșit din sine, beat de o poftă neîncetată după ființa cuvîntătoare și necuvîntătoare. «Și dacă nu s-ar scurta zilele, nu s-ar mîntui nici un suflet» ⁴⁷⁰, aflîndu-se îmbrăcat cu trupul

469. Suportă povara dulcetii celuilalt, pe care el totuși nu o gustă. «Numește pricinuitor pe cel ce îl îndeamnă și pe cel ce îl ațîță pe altul. Căci unul îl împinge prin cuvinte, celălalt prin fapte, în groapă».

470. «Lucrările duhului celui rău și năvala năpraznică a războiului nu se scurtează altfel decît prin puterea Duhului a-toate-lucrător. Dacă nu

acesta amestecat cu sânge și cu sucuri. Căci cum s-ar putea ? Pentru că tot ce e zidit, se dorește fără sațiu după ceea ce e înrudit cu sine : sîngele după sânge, viermele după vierme, lutul după lut, deci și trupul după trup. Deci și noi, silitorii și poftitorii firii și ai Împărăției lui Dumnezeu încercăm, prin anumite meșteșugiri, să înșelăm trupul care ne amăgește.

23) Fericiți sînt cei ce n-au trecut prin ispita războiului amintit. Să ne rugăm și noi să fim feriți pururea de o astfel de ispită. Căci cei ce s-au rostogolit în groapa pomenită au căzut departe de cei ce suie și coboară pe scara aceea, avînd nevoie pentru ridicarea din ea de multe sudori însoțite de foamea cea mai deplină.

24) Să luăm seama și la vrăjmașii noștri cunoscuți cu mintea (inteligibili), căci, ca într-un război văzut, fiecare din ei își are locul său în lupta lor împotriva noastră, rînduindu-i-se să împlinească o lucrare deosebită, lucru care ne minunează⁴⁷¹.

25) Am luat seama la cei ispitiți și am văzut căderi mai grele ca altele. Cel ce are urechi de auzit să audă. E un obicei al demonului, ca mai ales față de cei ce se nevoiesc și și-au ales viața călugărească, să-și miște toată pornirea, sîrguința, meșteșugirea, viclenia, și născocirea adeseori către cele protivnice, și nu către cele după fire și să-i războiască prin acestea pe ei. De aceea, viețuind la un loc cu o femeie și nefiind războiți

s-ar întîmplă aceasta, nu s-ar putea să răsufle din nou cel războit și n-ar putea să se elibereze».

471. «Vrăjmașul văzînd pe fiecare mai aplecat spre ceva și mai ușor de cucerit de ceva, întinde curse prin acel lucru, ținînd seama de obișnuințe, de vîrsta, de felul lui, de loc. El nu șoptește gînduri necorespunzătoare celui ce le primește, ci corespunzătoare cu el și ușor de împlinit. Aceasta, ca să atragă pe cel războit spre un lucru dorit de el și ușor de împlinit». Filozoful elvețian Ludwig Binswanger a vorbit de un belciug de care poate fi prins și purtat oricine, adică de o slăbiciune a fiecăruia (Grundformen und Erkeninis menschlichen Daseins, Ziirich, 1942).

deloc prin aceasta, s-au fericit pe ei înșiși, neștiind, nenorociții, că unde e pierzarea mai mare, acolo nu e trebuință de una mai mică.

26) Vai nouă, că ucigașii și ticăloșii s-au obișnuit să ne războiască și să ne robească din aceste două pricini în cele contrare firii, pentru că aflăm ușor materia căderii și pentru că primim o pedeapsă mai mare. Lucrul acesta îl cunoaște cel ce, domesticind mai înainte asini sălbateci, pe urmă e stăpînit și batjocorit în chip jalnic de înșiși asinii sălbateci; astfel cel ce mai înainte se hrănea cu pîinea cerească, s-a lipsit de orice bine. Dar ceea ce e mai minunat este că, și după pocăința lui, învățătorul nostru Antonie, suferind amar-nic, a strigat: «Stîlp mare a căzut». Dar a ascuns înțeleptul felul căderii. Căci știa că există curvie trupească și fără alt trup.

27) Există în noi o oarecare moarte și o pierzanie din cădere, purtată cu noi mai ales în tinerețe, pe care eu n-am îndrăznit să o predau scrisului, căci mi-a ținut mîna cel ce a zis : «Cele săvîrșite de unii în ascuns, rușine este a le și grai și scrie și auzi» (Ef. 6, 12).

28) Pavel a numit «moarte» trupul acesta, vrăjmaș și prieten, al meu și nu al meu: «Cine, zice, mă va izbăvi de trupul morții acesteia?» (Rom. 7, 24). Iar Teologul îl numește pătimaș, rob și noptatec (nocturn) ^{471 bis}. Dar am însetat să aflu pentru ce s-a folosit de aceste numiri.

471 bis. «Este al meu, ca alcătuiind o fire (συμφοσίς) cu sufletul și fiind îngrijit de suflet, dar nu al meu ca unul ce luptă împotriva sufletului și e dușmanul lui iubit, ceea ce este un lucru foarte greu. Apostolul, din pricina smintelilor ce se întîmplă sufletului de la trup, a numit trupul *moarte*. Iar Grigorie Teologul a numit nașterea trupului *pătimașă*, *roabă* și *nocturnă*, ca fiind rodul plăcerii și al nopții și mai prejos de libertatea și de lumina de zi a duhului și opus lui. Iar dumnezeiescul Gură de Aur, tilcuind cuvîntul spus de Apostol zice: «Nu socoti că învinuiește trupul. Căci n-a spus trupul păcatului, ci al morții, ca cel ce a fost luat în robie

29) Dacă trupul e, precum s-a zis, moarte, cel ce l-a biruit pe acesta, negreșit că nu va muri. Și cine este oare omul acela, care va fi viu și nu va vedea moartea acestei întinăciuni a trupului său ? Dar rog să se cercezeze : cine e mai mare ? Cel ce a murit și a înviat, sau cel ce n-a murit nicidecum ?⁴⁷² Cel ce ferește pe cel de al doilea, mincinos este. Căci Hristos după ce a murit a înviat. Dar cel ce ferește pe cel dintâi, nu lasă în cei ce mor, mai bine zis în cei ce cad, nici o deznădejde.

30) Vrăjmașul omului, ocrotitorul curviei, spune acestuia că Dumnezeu e iubitor de oameni și dă iertarea pentru patima aceasta, ca una ce e naturală. Dar de vom lua seama la viclenia dracilor, vom vedea că după săvârșirea faptei, ei îl numesc Judecător drept și fără milă. La început au făcut așa, ca să ne îndemne la păcat; iar acum, ca să ne scufunde în deznădejde. Născându-se astfel întristarea și deznădejdea, nu ne putem

de moarte, nu ca cel ce a născut moartea. Iar aceasta nu e semn al răutății trupului, ci al vătămării pe care a suferit-o. Precum cineva robit de barbari, nu se numește așa pentru că e barbar, ci pentru că e ținut de ei, așa și trupul se numește trup al morții, fiindcă a fost luat în stăpânire de ea, nu pentru că a pricinuit-o. De aceea, nici el nu voiește să se izbăvească de moarte, ci de trupul muritor». Desigur trupul nu se zămislește singur noaptea, ci odată cu zămisirea lui apare și sufletul în el. Dar sufletul poate fi numit al zilei, pentru că e purtătorul de lumină, de sens, în trup. Și cu dreptate spune sfântul Ioan Gură de Aur că trupul nu e rău prin sine și nu e cauza morții. Căci nici trupul n-a fost făcut de Dumnezeu de sine și deci pentru descompunere, ci ca însoțit cu sufletul cel nemuritor, să participe la nemurire. Numai pentru că a slăbit puterea sufletului asupra lui din cauza depărtării de Dumnezeu, trupul s-a supus morții. Apoi trupul e și prieten și vrăjmaș al meu. E aci o adevărată dialectică. Imi e prieten prin fire, pentru că prin el lucrez cele bune și se săvârșesc lucrările sufletului. Dar îmi devine dușman când m-am supus păcatului, când l-am scăpat în oarecare măsură din frânele sufletului. Dar și atunci îmi e și prieten. Căci rămîne și mijlocul prin care mă pot pocăi și curăți.

472. «Sau cel ce a murit păcatelor și a înviat «prin pocăință», sau n-a murit nicidecum, adică a murit în aparență».

plînge pe noi, sau ocărî, sau căi pentru păcat. Iar cînd aceasta se stinge, ne ia iarăși în primire tiranul cu motivul iubirii de oameni⁴⁷³.

31) Pe cît este Domnul de nesticăcios și de netrupesc⁴⁷⁴, pe atîta Se bucură de neprihănirea și de nesticăciunea trupului nostru⁴⁷⁵. Căci unii spun că de nimic nu se bucură dracii, așa de mult ca de urîtul miros al curviei. Deci nici de altă patimă, ca de această întinăciune a trupului.

32) Curăția (castitatea) este apropierea desăvîrșită de Dumnezeu și asemănarea cu El, pe cît e cu puțință oamenilor. Maică a dulceții este pămîntul și umezeala; iar maică a curăției este liniștirea însoțită de ascultare⁴⁷⁶.

33) Nepățimirea trupului cîștigată din liniștire, apropiindu-se de multe ori de lume, nu rămîne neclintită. Dar cea care se naște din ascultare, este pretutindeni cercată și neclătinată⁴⁷⁷.

473. După păcat, dracul vrea să ne aducă la deznădejde, spunîndu-ne că Dumnezeu nu iartă. Prin aceasta ne împiedică de la căință. Dar dacă, neascultînd de el, scăpăm de deznădejde, iarăși vine cu motivul iubirii de oameni a lui Dumnezeu, ca să ne îndemne iarăși la săvîrșirea păcatului.

474. E vorba de Dumnezeu în general, nu de Fiul lui Dumnezeu cel întrupat. Sau de faptul că trupul Domnului după înviere e atît de înduhovnicit, că poate fi numit și netrupesc.

475. Nesticăciune dobîndită prin har, nu naturală, precum și trupul Domnului nu e nesticăcios prin fire, ci datorită unirii lui cu Dumnezeu Cuvîntul.

476. «Patru sînt virtuțile care curăță sufletul: tăcerea, păzirea poruncilor, strîmtorarea și smerita cugetare».

477. Scărarul arată și aci că ascultarea e mai mare ca liniștirea de unul singur. Căci ascultarea nu e pândită de mîndrie. Și ascultătorul e obișnuit cu oamenii și deci nu cade ușor din pricina lor. Pe lîngă aceea, s-a obișnuit să atîrne totdeauna de sfatul părintelui său duhovnicesc și, prin el, de Dumnezeu.

34) Am văzut mândria făcându-se pricină a smeritei cugetări⁴⁷⁸ și aducându-și aminte de cel ce zice : «Cine a cunoscut mintea Domnului ?» (Rom. 11, 34).

35) Căderea e groapa și fiica fuduliei. Dar căderea e de multe ori, în cei ce voiesc, pricină de smerită cugetare.

36) Cel ce voiește să biruiască dracul curviei cu lăcomia pîntecelui și cu săturare, este asemenea celui ce voiește să stingă pîrjolul cu gaz.

37) Cel ce încearcă să oprească acest război numai cu înfrînarea este asemenea celui ce înoată cu o singură mîna și se străduiește să se izbăvească de ocean. Unește smerenia cu înfrînarea. Căci fără cea dintîi, cea de a doua este nefolositoare⁴⁷⁹.

38) Oricine se va vedea pe sine copleșit de vreo patimă, să se înarneze pe sine, înainte de toate, numai împotriva ei. Și mai ales împotriva dușmanului dinăuntru. Căci dacă nu e nimicît acesta, nimic nu vom folosi din biruința asupra celorlalte. Iar după ce vom ucide pe acest egiptean, vom vedea și noi în rugul smereniei pe Dumnezeu⁴⁸⁰. Ispitit fiind, am simțit pe lupul acesta pricinuind sufletului meu, în chip înșelător,

478. «Cel ce s-a înălțat prin mândrie a fost părăsit de har. Și căzînd s-a smerit și astfel mîndria i s-a făcut pricină de smerită cugetare». Cînd se înalță pe sine, cade din har. Căci el socotește că prin sine este ceea ce este, nu prin Dumnezeu. Deci nu mai e deschis lui Dumnezeu, nu-l cere ajutorul Lui.

479. «Trebuie știut că nu ajunge singură înfrînarea împotriva patimilor, dacă nu se unesc cu ea și alte virtuți. Cu deosebire trebuie să se unească cu ea smerita cugetare, ca să înlătore povara ce vine din ea. Dacă această povară e înlăturată, vine ușor nepățimirea». Spune și sfîntul Maxim : «Smerenia și greaua pătimire eliberează pe om de tot păcatul. Una taie patimile sufletului, alta cele ale trupului. Aceasta apare făcînd-o și fericitul David, cînd se roagă lui Dumnezeu, zicînd : «Vezi smerenia mea și osteneala mea și iartă-mi toate păcatele mele» (Ps. 24, 19).

480. Sînt folosite ca simboluri momente din viața lui Moise (Ieș. 2, 12 ; 3, 2).

o bucurie nerațională, lacrimi și mîngîiere. Și am crezut ca un prunc că culeg rod și nu stricăciune.

39) «Tot păcatul, pe care-l va face omul, este în afara trupului, dar cel ce curvește, păcătuiește în trupul său» (I Cor. 6, 14). Aceasta o spune negreșit, pentru că prin scurgere întinează însăși ființa trupului, fapt care e cu neputință să se întîmple în alt păcat. Iar eu întreb de ce la orice alt păcat ne-am obișnuit să zicem numai că oamenii *greșesc*, dar cînd auzim că cineva a curvit, zicem, cu durere, că acesta a *căzut*⁴⁸¹.

40) Peștele fuge repede de undiță și sufletul iubitor de plăcere se depărtează de liniște⁴⁸².

41) Focul începe atunci cînd diavolul vrea să lege pe unii de alții cu o legătură urîță, ca să încerce amîndouă părțile.

42) De multe ori cei aplecați spre iubirea de plăcere par să fie cuprinși de compătimire, milostivi și cu inima ușor de străpuns. Dar cei ce se îngrijesc de curățenie, nu le au pe acestea astfel.

43) Un bărbat cunoscător mi-a pus o întrebare înfricoșătoare : «Care este, afară de omor și de tăgăduire, păcatul cel mai greu dintre toate ?», a zis el. Iar eu am spus că a cădea în erezie. «Și de ce, a zis acela, Bi-

481. «Se poate spune că cineva a greșit și s-a întors iarăși prin calea prin care s-a abătut. Căci a tăgăduit de pildă prin limbă și iarăși s-a mărturisit prin ea. Sau a furat prin mîini și iarăși a dăruit prin ele. Și în altele la fel. Dar cel ce a curvit nu se întoarce prin aceeași cale prin care a căzut. Ci prin alta. Căci plînge, postește, suspină. De aceea se numește curvia în chip propriu cădere, nu greșală. Aceasta cu atît mai mult cînd e vorba de viețuirea călugărească. Pentru că e proprie călugărului fecioria și făgăduința. Deci cel ce a stricat fecioria a căzut cu adevărat, călînd făgăduința».

482. «Iubește liniștea cel ce nu e legat de nici-o patimă față de cele ale lumii și față de oameni, cel ce nu iubește nimic omenesc». Nu le iubește în sens rău, pentru a se lăsa stăpînit de ele, pentru a pătimi în legătură cu ele.

serica universală, primind pe eretici, după anatematizarea sinceră a ereziei lor, îi învrednicește de împărțirea de Taine, dar pe cel ce a curvit, primindu-l după ce s-a mărturisit și a încetat să păcătuiască, canoanele apostolice poruncesc să-l țină departe de Prea Curatele Taine mai mulți ani ?» Și eu, înspăimîntîndu-mă de neputința de a răspunde, taina a rămas nedezlegată⁴⁸³.

44) Să cercetăm, să măsurăm și să observăm ce fel de plăcere ne vine în timpul cîntării de psalmi de la

483. «Erezie este o abatere a minții și o slujire a lumii. De aceea e greșală. Dar curvia abate toate simțirile și puterile trupului și ale sufletului și prefăcătoare corupe chipul și asemănarea zvrîlindu-le în nimic. De aceea e și numită cădere». *Alta* : «Ereziile sînt din mîndrie, curviile din dulce pătimire. Cei dintîi se îndreaptă prin smerenie, cei de al doilea prin greaua pătimire». Ed. 1970 : «Nu a lăsat nedezlegată întrebarea, pentru că e de nedezlegat, ci cu voia, pentru o iconomie mai adîncă. Căci cui nu-i este vădit că a cădea în erezie e lucrul cel mai greu dintre toate la Dumnezeu și la oameni ? Dar fiindcă patima curviei, ca una ce se sădește în fire și exercită o mare tiranie prin plăcere, se reîntoarce ușor și adeseori atrage pe oameni și-i face să lungească și după pocăință, de aceea cel ce a curvit e oprit pentru ani de la Sfintele Taine, ca să nu se întoarcă iarăși la vărsătura sa și să i se facă grea îndreptarea; și pentru a sădi frica în toți, ca să lupte împotriva patimii cu toată puterea. Iar rostogolirea în erezie este o patimă și o neștiință sufletească ce se ivește mai mult din rătăcire sau din iubirea de stăpînire, sau din slava deșartă. Dar după trezirea celui ce a suferit de ea, acela nu mai are război din partea ei, sau tulburare din partea firii. Deci ce nevoie e să-i țină pe aceștia departe de pragurile bisericilor ? Se mai poate spune și altfel: că scopul celor ce povățuiesc, învățînd și tămăduind, este să taie din rădăcina răului, ca să nu răsără iarăși. De aceea nu se mulțumesc numai cu înlăturarea răului, ca la cei ce s-au abătut de la dogme, sau au înclinat spre erezie, ci rînduiesc și un timp, cum e obiceiul acriviei (stricteții n.tr.), ca cei ce au curvit să uite de plăcerea urtă. Căci cel ce a curvit, deși știe că lucrul e rău, totuși e atras de plăcere, din lipsa frînelor; el nu rătăcește din neștiință. Răul ereziei stă numai în suflet. Dar curvia, pornind din sufletul liber, a umplut trupul de stricăciune din pricina păcatului. Apoi cel ce, luptînd în chip natural, întoarce pe cineva din erezie, odată cu întoarcerea l-a și curățit. Dar cel ce se întoarce din curvie are nevoie de timp, de lacrimi și de post, ca să se șteargă plăcerea întipărită în el și să vin-

dracul curviei, și ce fel, din cuvintele Duhului și din harul și puterea aflătoare în ele.

45) Să nu te amăgești pe tine, o, tinere! Am văzut pe unii rugându-se din suflet pentru cei iubiți de ei. Aceștia, mișcați de curvie, socoteau că împlinesc o lege a iubirii.

46) Se poate întina cineva trupește prin atingere. Și nimic nu-i mai rău decât această simțire⁴⁸⁴.

47) Adu-ți aminte de cel ce și-a înfășurat mâna în rasă și fă-ți mâna moartă față de cele firești și nefirești ale trupului tău și ale celui străin⁴⁸⁵.

48) Socotesc că nu trebuie să se numească cineva nicicum sfânt, înainte de a preface în loc sfânt pământul acesta (trupul ?), dacă e cu puțință să-l prefacă.

49) Când ne întindem pe așternut, atuncea să ne trezim. Pentru că atunci luptă mintea cu dracii fără de trup. Și dacă se va afla iubitoare de plăcere, se va face trădătoare din plăcere.

50) Aducerea aminte de moarte să se culce cu tine și să se scoale cu tine; și tot așa rugăciunea de un sin-

dece rana păcatului care s-a întipărit în trup și să facă mintea nefurată și neînclinată spre ea, prin uitarea îndelungată. Dar dacă rămân amândoi nepocăiți, nu vor avea aceeași osîndă», ci, ereticul, una mai mare.

484. «Maica faptei e atingerea, precum a acesteia, vederea, și a acesteia, auzul și mirosirea. Dacă deci cineva nu vine condus de acestea la atingere, ci cade mai degrabă cu gândul, nu vine la faptă, mai bine zis nu se năpustește spre fapta rea. De aceasta e bine să fugim, începînd chiar de la privire».

485. «E de însemnat că nu trebuie să se atingă cu mîinile sau cu alt mädular, chiar dacă sînt unii ai altora cei ce se ating, asemenea fratelui, care și-a înfășurat mîna în rasă, sau cu alt petec, și așa a trecut rîful pe maica sa. Și nu numai să nu ne atingem de alt mädular, dar nici măcar să nu ținem dezgolit vreun mädular al nostru. Și mai ales dacă cineva e și războit de trup. Nici să nu ne scărpinăm, căci atingerea e maica păcatului».

gur gînd a lui Iisus ⁴⁸⁶. Căci nu vei afla alte ajutoare ca acestea în somn.

51) Unii socotesc că războaiele și scurgerile sînt pricinuite numai de mîncări. Dar eu am văzut tare înținați de acestea și pe cei foarte bolnavi și postitori la culme.

52) Am întrebat odată despre acestea pe un călugăr dintre cei mai încercați și cu darul deosebirii, și m-a învățat, fericitul, foarte înțelepțește. Se întîmplă, zicea pururea-pomenitul, în somn o scurgere din mulțimea bucatelor și din odihnă; o alta e din mîndrie, cînd ne fălim cu îndelungata noastră necurgere; și iarăși există o alta din disprețuirea aproapelui. Dintre acestea, cele două din urmă se pot întîmpla și celor bolnavi, poate și toate trei. Iar dacă cineva se vede pe sine curățit de toate aceste pricini spuse înainte, fericit este pentru o astfel de nepățimire; el a pățimit ceea ce i s-a întîmplat, numai din pizma dracilor. Dumnezeu îngăduie pentru un timp să i se întîmple aceasta, ca prin întîmplarea aceasta fără de păcat să dobîndească o și mai înaltă smerenie.

53) Nimenea să nu se învoiască a gîndi ziua la nălucirile sale din timpul somnului. Căci și acesta este un scop al dracilor, ca să ne murdărească în starea de veghe cu cele din visuri.

54) Să luăm seama și la altă viclenie a vrăjmașului nostru. Precum mîncările ce vatămă trupul obișnuiesc

486. Ed. 1970 : «Rugăciune de un singur gînd se numește cea care privește spre un singur lucru și numai la acesta se gîndește și numai pentru el se roagă : mîntuirea. Și aceasta este : «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă» și : «Tatăl nostru». Călugărul și oricare credincios nu se gîndește la învățături dogmatice ca la niște obiecte de gîndire teoretică. El gîndește totul în funcție de mîntuirea sa. Aceasta îl preocupă, aceasta îl doare, de aceasta se îngrijește, pentru aceasta luptă. E o gîndire plină de simțire. Ea îi angajează în mod palpitant întreaga ființă.

să ne pricinuiască boala după un timp, sau după o zi, așa se întâmplă de multe ori și cu pricinile ce ne întinează^{486 bis}.

55) Am văzut pe unii ce s-au desfătat (cu mîncări), fără să fie războiți îndată. I-am văzut mîncînd împreună cu femei și petrecînd cu ele și neavînd în acele clipe nici un gînd rău. Și amăgindu-se, s-au încrezut în ei și n-au mai avut nici o grijă, socotind că au pace și siguranță în ei. Dar deodată au pătimit vătămarea în chilie. Care vătămare ? Cea care ne vine trupește și sufletește numai nouă, cînd ne aflăm singuri. Cel ce a fost încercat, știe aceasta. Dar cel ce n-a fost încercat, nu trebuie să știe⁴⁸⁷.

Învremea aceea ajutor bun îi este sacul, cenușa, starea în picioare toată noaptea, mulțumirea cu pîine, limba arsă și cu măsură răcorită, așezarea în cosciuge și, înainte de toate, smerenia; și, dacă e cu puțință, ajutorul unui părinte sau al unui frate sîrguincios, bătrîn cu cugetul⁴⁸⁸. Căci ar fi minune să se poată mîntui din ocean o corabie singură.

486 bis. «Aceasta e o mare viclenie. Dracii, care nu obosesc niciodată de a ne război, întrerup aceasta pentru un timp, cînd văd la noi o moleșeală. Aceasta pentru ca, dispretuindu-le, din lipsă de grijă, noi să facem acestea în tot timpul. Adică aflîndu-ne singuri, cele în care ni se cere o grijă atentă, să ne împingă la alunecare. De aceasta să ne păzim, ca nu cumva, fără alte trupuri, folosindu-ne de trupurile proprii să săvîrșim păcatul, mai bine zis să ne rostogolim în groapă».

487. «Deci trebuie ocolită orice convorbire cu femeile, ca putînd duce la o slăbire a frînelor. Iar dacă aceasta e cu neputință din anumite trebuințe, sau pentru grija de săraci, trebuie vorbit căuțînd cu capul în jos, căci multora, sau aproape tuturor celor biruiți de frumusețea femeilor, le-a venit moartea prin ferestre, cum l-a luat în stăpînire și pe marele prooroc și împărat (David) cînd a privit spre baia aceea aducătoare de moarte».

488. Ni s-a povestit despre călugări din mînăstirile din Moldova care dormeau în sicrie. «Căci și sicriile ajută la scăpare de ispită. Dar totul este smerenia, căci sicriul este smerenie. Pe lîngă aceea, să avem și pe un frate dintre cei nevoitori, împreună-rugător».

56) Aceeași cădere pricinuieste unuia o osîndă în-sutită față de cea săvîrșită de altul: după felul (celui ce o săvîrșește), după loc, după înaintare și după alte multe⁴⁸⁹.

57) Mi-a istorisit cineva o pildă foarte înaltă de curăție (castitate). Văzînd cineva, zicea, o frumusețe deosebită, slăvea foarte pe Făcătorul din acest prilej și numai de vederea ei era mișcat la iubirea lui Dumnezeu și-i izvorau lacrimi⁴⁹⁰. Dacă unul ca acesta are totdeauna, în asemenea prilejuri, o astfel de simțire și lucrare, a înviat nesticăcios înainte de învierea de obște⁴⁹¹.

58) Același lucru îl vedem și în cîntări. Iubitorii de Dumnezeu sînt mișcați spre o bucurie lină și spre iubirea dumnezeiască și spre lacrimi și de către cîntările

489. Dăm aceeași scolie din P.G. în formularea mai bună a ea. 1970: «Fel (mod) numește educația. Loc, faptul de a nu fi aproape de căderi. Înaintare, faptul de a avea o experiență a stării călugărești. Căci cel ce a fost educat în bune moravuri și s-a aflat departe de locul căderilor și e încercat în lupta nevoinei, lăsîndu-se biruit de curvie, are o mai mare osîndă decît cel crescut cu negrijă și în neorînduială și fără experiență, dacă a alunecat. Iar «după alte multe» înseamnă a săvîrși într-un loc mai sfînt fapta murdară, sau în suflet curat, sau în mînăstire, sau cu o femeie măritată, sau cu o rudenie trupească sau duhovnicească, sau a fi și altuia pricină și învățător spre o faptă necurată».

490. «Socotesc că vorbește de Nonu, care a botezat pe sfînta Pelaghia. Acesta, eliberat de războiul patimilor împreunate cu lucrurile, a îmbrăcat haina nepătîmirii. Venindu-i la îndemînă prilejul, nu s-a dovedit pătimaș (căci era izbăvit de patimă). El privea frumusețile de sus. Dar iubitorii de plăcere lucrează dimpotrivă».

491. «Înviere nesticăciosă numește pe cea din viața de față, venită din schimbarea moravurilor. Căci cînd desfrînatul se face neprihănit și lacomul milostiv și cel aspru, blînd, a venit învierea încă aici, ca o arvună a celei viitoare. Și cum e această înviere? Prin faptul că păcatul a fost omorît și dreptatea s-a înălțat, că viața cea veche a încetat și cea a tot nouă și îngerească e trăită». La învierea de obște, trupul fiind total înduhovnicit într-o comuniune dialogică deplină cu Dumnezeu va fi cu totul neprihănit, deci nesticăcios.

din afară și de către cele duhovnicești. Iubitorii de plăcere, dimpotrivă.

59) Unii, precum am spus mai înainte, sînt războiți cu mult mai mult în locurile de liniștire (de sihăstrie). Și nu e de mirare. Căci dracilor le place să petreacă acolo, fiind izgoșiți de Domnul în locuri pustii și în adînc, spre mîntuirea noastră⁴⁹².

60) Dracii îl războiesc cumplit pe cel ce se liniștește (pe sihastru), ca, nefolosindu-se acesta cu nimic din pustie, să vină în lume. Dar pleacă de la noi care petrecem în lume, ca simțindu-ne nerăzboiți în ea, să rămînem cu cei din lume⁴⁹³.

61) Unde sîntem războiți, acolo luptăm fără îndoială și noi, cu tărie, cu vrăjmașul. Căci cînd nu luptăm noi împotriva lui, ni se face și el prieten⁴⁹⁴.

62) Petrecînd pentru un timp în lume pentru vreo trebuință oarecare, sîntem acoperiți de mîna lui Dumnezeu, poate pentru rugăciunea părintelui nostru și ca să nu se hulească și Domnul prin noi. Dar uneori nu sîntem ispitiți și din pricina nesimțirii și a faptului că avem de mai înainte multă cercare și săturare din cele văzute, vorbite și făcute. Sau, poate dracii se de-părtează și ne părăsesc pe noi de bună voie, făcînd să

492. Poate fi și un adînc vecin cu adîncul liniștii și al vieții în Dumnezeu.

493. «Gîndurile rele își iau ființa din alegerea noastră și din reaua lucrare a dracilor. Iar cele bune din fire — căci am fost făcuți buni —, din alegere, datorită libertății, și din îndemnul îngerilor. Deci cele rele își iau ființa din două izvoare, iar cele bune, din trei. Să ne aducem deci aminte de cel ce zice: «Stați împotriva diavolului și va fugi de la voi» (Iac. 4,5). Decisăstăruim înnevointă. Dimpotrivă, nerăzboieanoastră de către el în lume este o viclenie a lui și nu un semn al iubirii de oameni».

494. Cînd sîntem războiți de demoni înseamnă că noi înșine luptăm împotriva lor. Căci cînd nu luptăm împotriva lor, ne sînt prieteni, pentru că facem prin noi înșine ceea ce le place lor.

se umple locul golit de toate celelalte, de închipuirea de sine a noastră.

63) Ascultați și o altă meșteșugire și viclenie a acestui amăgitor, toți cei ce v-ați hotărît să vă deprindeți în neprihănire, și păziți-vă ! Mi-a istorisit careva dintre cei ce au suferit cercarea vicleniei, că de foarte multe ori dracul trupurilor se retrage cu desăvârșire, insufliând călugărului o evlavie la culme, ba poate punînd în mișcare în el și izvor de lacrimi în timpul cît șade cu niște femei și vorbește cu ele, sfătuindu-l să le îndemne să gîndească la moarte, la judecată, la neprihănire. Aceasta pentru ca, nenorocitele, cîștigate prin cuvînt și prin prefăcuta evlavie, să alerge la lup, ca la păstor. Și apoi născîndu-se obișnuința și îndrăzneala, nenorocitul să sufere căderea.

64) Să fugim, ca să nu vedem, nici să auzim de fructul din care ni s-a poruncit să nu gustăm. Căci m-aș mira să ne socotim mai tari ca proorocul David. Acest lucru este cu neputință⁴⁹⁵. Atît de înaltă și de mare e lauda neprihănirii, că unii dintre părinți au îndrăznit să o numească nepățimire.

65) Spun unii că e cu neputință să se numească cineva curat (neprihănit) după gustarea păcatului. Dar eu spun : «E cu putință și ușor celui ce voiește să altoiască măslinul sălbatec cu cel bun» (Rom. 11, 22). Dacă i s-ar fi încredințat cheile cerului celui feciorelnic cu trupul (apostolului Ioan), poate ar fi dogmatizat bine

495. «Privește aci folosul mutării dintr-un loc. Căci Duhul Sfînt învîînd pe părinți că cel ce se nevoiește își poate schimba moravurile din schimbarea locului, aceștia strigă : fugiți de locurile căderilor... Iar amintind de David, părintele se gîndește la căderea lui cu Berșeba». Din Isaac : «Cel ce nu se depărtează de pricinile patimilor, e atras cu voie și fără voie de păcat. Iar pricinile păcatelor sînt acestea : vinul și femeile, bogăția și buna propășire a trupului, nu pentru că acestea sînt prin fire păcat, ci pentru că firea înclină prin ele ușor spre patimile păcatului. De aceea omul trebuie să se păzească cu sîrguință».

cei amintiți înainte. Dar dacă nu, să-i rușineze pe ei cel ce avea soacră și s-a făcut neprihănit și poartă cheile împărăției (Petru).

66) Multe chipuri are șarpele trupurilor. Celor necercați le insuflă să facă numai încercarea și să înceteze apoi. Iar pe cei cercați îi stârnește ticălosul iarăși spre cercare prin amintire. Mulți din cei dintii sînt nerăzboiți din necunoașterea răului; dar cei de al doilea suferă multe supărări și războaie, ca unii ce au trecut prin cercarea acestei urîciuni. Dar de multe ori se întîmplă și dimpotrivă.

67) Cînd ne sculăm unii din somn plini de bunătate și pașnici, sîntem mîngîiați în chip ascuns de sfinții îngeri. Și mai ales cînd ne culcăm cu multă rugăciune și trezvie. Dar se întîmplă uneori să ne sculăm din somn mahmuri, pătîmind aceasta din pricina unor visuri și vederi urîte.

68) «Văzut-am pe cel necurat prea înălțîndu-se, ridicîndu-se, turburîndu-se și înfuriîndu-se în mine ca cedrii Libanului. Și am trecut prin înfrînare și iată nu mai era mînia lui ca mai înainte. Și l-am căutat, smerînd cugetul meu, și nu s-a mai aflat în mine locul lui și urma lui» (Ps. 36, 35—36).

69) Cel ce a biruit trupul a biruit firea. Iar cel ce a biruit, negreșit a ajuns mai presus de fire. Și cel ce s-a făcut așa, «micșoratu-s-a cu puțin față de îngeri» (Evr. 2, 7), ca să nu zic că deloc⁴⁹⁶.

70) Nu e o minune că cel nematerial (dracul) luptă cu cel material. E minune, cu adevărat, că cel care se află în materie, luptînd cu acest trup material, vrăjmaș și viclean, pune pe fugă pe vrăjmașii netrupești.

496. Trupul ține de fire. Cine biruie trupul și-a biruit firea și a ajuns mai presus de ea, ca îngerii. Dar aceasta, numai prin puterile Sfîntului Duh. El rămîne om, dar cu o viață curată și dăruită lui Dumnezeu, ca a îngerilor.

71) Domnul cel bun arată multă purtare de grijă față de noi și prin aceea că înfrînează pe femeie cu frîul rușinii. Căci dacă ea s-ar năpusti spre bărbat, nu s-ar mîntuini întrup.

72) Părinții au stabilit, cu darul lor de deosebire, că alta este momeala, alta însoțirea, alta încuviințarea, alta robirea, alta lupta și alta așa numita patimă a sufletului.

Momeala, lămuresc fericiții, e gîndul simplu, sau icoana a ceva adus în inimă în chip înțelegător.

Însoțirea e convorbirea cu ceea ce s-a arătat în chip pățimaș sau nepățimaș. *Consimțirea* (încuviințarea) este învoirea cu plăcere a sufletului, cu ceea ce s-a arătat. *Robirea* e tragerea cu sila și fără voie a inimii, sau însoțirea stăruitoare a inimii cu lucrul acela și pierderea stării noastre celei bune. *Lupta* hotărăsc ei că presupune puterea la fel de tare cu a aceluia împotriva căruia se dă lupta, putere care sau învinge, sau suferă înfrîngerea. Iar *patima* spun că e propriu-zis ceea ce se încuibează în curs de vreme lungă în suflet, în chip pățimaș, și-l duce la o deprindere prin obișnuința cu ea încît se pornește de bună voie și de la sine spre fapte.

Dintre acestea toate, prima treaptă e nepăcătoasă; a doua, nu în chip negreșit; a treia, potrivit cu starea celui ce luptă. Iar lupta pricinuieste sau cununile sau pedepsele. Robirea altfel se judecă dacă se întîmplă în vremea rugăciunii și altfel dacă în afara rugăciunii; altfel, în stările de mijloc și altfel, în amintirile rele. Iar patima e urmată în toate, în chip neîndoielnic, fie de pocăința potrivită, fie de chinurile viitoare. Deci cel ce gîndește nepățimaș, primul lucru, le-a tăiat pe toate cele ce urmează.

Mai găsim la părinții care lămuresc lucrurile în chipul cel mai amănunțit și un alt înțeles mai subțire

al acestora, pe care unii spun să o numim uitare de sine. Aceasta înseamnă ivirea năpraznică a patimii, fără timp, fără gând și chip, în cel ce o suferă. Nimic nu apare mai subțire, sau mai neobservat ca aceasta în duhuri. Ea și-arată prezența în sufletul unora printr-o amintire simplă și fără convorbiri, deodată și pe neașteptate și în chip neștiut⁴⁹⁷. Dacă cineva a putut să descopere această subțime a patimii din el prin plîns, el ne poate învăța cum se poate curvi, în chip pătimăș, numai prin ochi, prin simpla privire, prin atingerea mîinii, prin auzirea unei cîntări, fără nici un înțeles sau gând.

73) Unii spun că trupul vine la patimi din gîndurile de curvie. Alții, iarăși, că gîndurile rele se nasc din simțirile trupului. Și cei dintîi zic că dacă nu ar lua-o înainte mintea, trupul nu i-ar urma⁴⁹⁸. Iar cei de al doilea aduc în susținerea lor răutatea patimilor trupești, zicînd: de multe ori gîndurile își primesc intrarea în inimă printr-o vedere prea plăcută, printr-o atingere a mîinii, prin mirosirea unei bune miresme, prin auzirea unui glas dulce. Să învețe despre acestea

cel ce poate în Domnul. Căci acestea sînt foarte folo-

497. «Robirea urmează însoțirii și cere timp și un mod de dezvoltare. Dar uneori e unită cu răpirea și se produce repede și de multe ori fără obișnuire, fără timp și stare sufletească pregătită. Ea aduce vătămarea prin simple gînduri și simțiri în vremea în care sîntem răpiți».

498. «Unui gînd rău îi premerge o patimă. Dar patimii îi premerge simțirea. Iar relei întrebunțări a simțirii îi premerge mintea». *Alta*, a sfîntului Maxim : «Patimile obișnuiesc să fie mișcate de simțuri. Deci fiind de față iubirea și înfrînarea, patimile nu se vor mișca, iar nefiind de față, acelea se mișcă. Lușimea are nevoie de mai multe leacuri decît pofta. De aceea se zice că iubirea este mare, pentru că e frîu al iușimii. Pe aceasta a numit-o și Moise simbolic omorîtoare de șerpi în cele naturale (Lev. 11, 22). *Alta*, a lui Isaac: «Mișcarea gîndurilor în om are patru pricini: întîi din voința trupului natural; al doilea, din nălucirea simțurilor legate de lucrurile lumii pe care le aude și le vede; al treilea, din dezlegarea sufletului de minte; al patrulea, din momelile dracilor ce ne războiesc».

sitoare și trebuincioase celor ce se îndeletnicesc cu făptuirea prin cunoștință. Dar pentru lucrătorul în simplitatea inimii, acestea nu au nici un rost. Căci cunoștința nu e a tuturor. Dar nici fericita simplitate nu o au toți, ca pavăză față de vicleniile dracilor⁴⁹⁹.

74) Unele dintre patimi vin din cele dinăuntru asupra trupului, altele, dimpotrivă. Celor din lume li se întîmplă lucrul al doilea. Iar celor ce duc viață călugărească, primul, din pricina lipsei de prilejuri. Eu zic despre ei aceasta : căuta-vei la cei răi înțelepciune și nu o vei afla.

75) Cînd luptînd mult împotriva dracului, însoțitorul lutului, îl vom alunga din inima noastră, bătîndu-l cu piatra postului și străpungîndu-l cu sulița smereniei, atunci, salășluindu-se în trup ca un vierme oarecare, se silește, ticălosul, să ne întineze, ațîțîndu-ne spre mișcări dobitocești și necuvenite «Aceasta obișnuiesc să o pătimească mai ales cei ce ascultă de dracul mîndriei. Pentru că nemaipurtînd în inimă gînduri neîncetate de curvie, se apropie de patima mîndriei. Că ceea ce am spus e adevărat, vor vedea cînd, începînd a se strădui pentru oarecare liniștire, se vor cerceta cu grijă. Atunci vor afla în adîncul inimii lor ca un fel de șarpe ascuns în gunoi sfătuindu-i să se silească cu toată sîrguința și rîvna să dobîndească virtutea oarecărei curății a inimii. Nu înțeleg, nenorociții, cuvîntul care zice: «Ce ai ce nu ai luat în dar, sau de la Dumnezeu, sau din împreună lucrarea și rugăciunea altora?» (I Cor. 4, 7).

499. Cei ce se află pe treapta eforturilor de curățire prin fapte se folosesc de cunoștința metodelor de lucru ale diavolului, descrise mai înainte. Dar pentru cei ce ajung la simplitatea nevinovăției, ele nu mai sînt de trebuință. Nevinovăția lor e ea însăși o pavăză împotriva tuturor uneltirilor meșteșugite ale diavolului. Ei nu mai pot fi clintîți din nevinovăția lor.

Să ia aminte deci, cu toată sîrguința, la numitul șarpe din inima lor și să-l izgonească, omorîndu-l cu multa smerită-cugetare. De vor face aceasta, înstrăinîndu-se de el, vor putea să se dezbrace și ei poate cîndva de veșmintele de piele. (Fac. 4, 24) și să cînte Domnului, ca odinioară tinerii neprihăniți, cîntarea de biruință, dacă dezbrăcîndu-se de ele nu se vor afla goi de nevinovăția acelora și de smerenia firească⁵⁰⁰.

Dar și acest drac ține seama, cu mult mai mult decît ceilalți, de vremi. Căci ticălosul încearcă să ne războiască mai ales atunci cînd nu putem să ne rugăm și trupește împotriva lui⁵⁰¹.

Celor ce n-au dobîndit încă adevărata rugăciune a inimii, mult le ajută chinuirea din rugăciunea trupeească⁵⁰², adică ridicarea mîinilor, lovirea pieptului, prievirea curată la cer, zgomotul suspinelor, plecarea necontentită a genunchilor. Deoarece adeseori nu le putem face pe acestea cînd sînt alții de față, de aceea tocmai atunci ne și războiesc mai ales dracii. Dar și cînd

500. Nu ajunge deci să se dezbrace de haina senzualității, ci trebuie să îmbrace și haina de lumină a nerăutății, sau a curăției, sau a virtuților. Intre ele trebuie să strălucească smerenia. Căci altfel toate pot fi întunecate de o nouă murdărie.

501. Nu ajunge să ne rugăm numai cu sufletul, iar trupul să-l lăsăm neobservat, Ci trebuie să aducem și trupul în stare de rugăciune: să-l înngenunchem, să-l facem să stea liniștit, cuviincios, îmbrăcat pește tot etc. Altfel ne rugăm în genunchi, a recunoscut și filozoful Max Scheler (*Das Ewige im Menschen*). Dar aceasta nu înseamnă că ne putem ruga numai cu trupul. «Cu drept cuvînt rugăciunea minții trebuie să se facă și de cei ce slujesc trupește. Căci cînd dracii văd pe cineva ocupat cu slujirile trupești, socotind că nu e cu puțință a se ruga trupește împotriva vrăjmașilor, dau năvală asupra lui prin cele mai urite gînduri și-l duc la înfrîngere».

502. Acestea neînțelegîndu-le occidentalii, au dezbrăcat cultul de orice efort al trupului, de orice antrenare a trupului, renunțînd la orice efort de sfințire a lui și socotind în mod greșit că sufletul se poate sfinți și smeri fără trup. Ei vor să facă rugăciunea comod, șezînd în bise-rici în scaune.

nu avem tăria să ne împotrivim vrăjmașilor noștri cu vigoarea minții și cu puterea nevăzută a rugăciunii, ne supunem în chip necesar lor.

Tu însă, fugi repede, de este cu puțință. Ascunde-te puțin și fă-te necunoscut. Privește în sus cu ochiul sufletului, de este cu puțință. Iar de nu; măcar cu cel din afară. Răstignește-ți mâinile în chip nemișcat, ca și prin înfățișare să rușinezi pe Amalic și să-l biruiești⁵⁰³. Strigă către Cel ce te poate mîntui, nu cu cuvinte iscusite, ci cu cuvinte smerite. Începe înainte de toate cu : «Miluiește-mă, că neputincios sînt»⁵⁰⁴. Atunci vei cunoaște cu fapta puterea Celui Prea Înalt și vei izgoni în chip nevăzut pe cei nevăzuți, prin ajutor nevăzut⁵⁰⁵.

Cel ce s-a obișnuit să se roage astfel va putea izgoni repede chiar și numai cu sufletul pe vrăjmaș. Căci al doilea lucru este darul dat (ἀντιδóρον) de Dumnezeu lucrătorilor celui dintîi. Și pe drept cuvînt.

76) Aflîndu-mă undeva într-o adunare, am cunoscut un frate sîrguincios supărat de gînduri rele. Acesta, neaflînd loc potrivit pentru rugăciune, intrînd la locul trebuincios pîntecelui, ca și cînd ar fi fost silit de acesta, a pornit acolo cu rugăciunea plină de putere împotriva celor ce-l războiau. Iar dojenindu-l eu pe el pentru nepotrivirea locului, a zis: «Fiind urmărit de gînduri necurate, m-am rugat în loc necurat să fiu curățit de ele»⁵⁰⁶.

503. Ed. 1970 : «Adică pe dracul curviei».

504. «Roagă-te întîi pentru curățirea de patimi; al doilea, pentru a te izbăvi de neștiință; și al treilea, de toată ispita și părăsirea».

505. «A experia ajutorul lui Dumnezeu înseamnă a primi darul potrivit cu dispoziția sufletului nostru».

506. Din sfîntul Ioan Gură de Aur: «Trebuie știut că nu se caută locul rugăciunii, ci modul. Ieremia era în noroi și se ruga lui Dumnezeu. Daniil, în groapa leilor, și îmblînzea pe Dumnezeu. Moise, pe mare și Dumnezeu îi zicea : Ce strigi către Mine? Tilharul, pe cruce și i s-a deschis cerul: Deci și tu ori unde ai fi, roagă-te cu conștiința curată și Dumnezeu

77) Toți dracii se luptă să întunece mintea noastră, apoi îi insuflă cele plăcute lor. Căci dacă mintea nu va fi adormită, comoara nu se va jefui. Dar cel al curviei mai mult decât toți. Acesta, întunecând adeseori mintea conducătoare, îi face pe oameni să săvârșească acele lucruri, pe care numai cei ieșiți din minte le săvârșesc. De aceea, trezindu-se mintea după o vreme, ne rușinăm, nu numai de cei ce ne văd, ci și de noi înșine, pentru faptele, pentru vorbele și pentru înfățișările noastre necuviincioase și ne uimim de orbirea noastră de mai înainte. De aceea mulți cunoscând aceasta s-au oprit de la rău.

78) Întoarce-te de la vrăjmașul care după vreo faptă te împiedică să te rogi, sau să lauzi pe Dumnezeu, aducându-ți aminte de cel ce a zis : «Pentru că sufletul meu, chinuit de gândurile fără voie, îmi pricinuieste osteneli, voi căuta dreptatea lui împotriva vrăjmașilor lui» (Lc. 18, 5)⁵⁰⁷.

79) Cine a biruit trupul ? Cel ce și-a zdrobit inima. Dar cine și-a zdrobit inima ? Cel ce s-a tăgăduit pe sine. Căci cum nu se va zdrobi cel ce a murit voii sale ?

80) Există pățimaș mai pățimaș decât pățimașul. E cel ce își face cunoscute murdăriile lui cu plăcere și cu dulce împătımire de ele⁵⁰⁸.

81) Gândurile necurate și urâte se ivesc în inimă de la amăgitorul inimii, de la dracul curviei. Pe acestea le tămăduiește înfrînarea și socotirea lor ca nimic.

te aude. Căci al Lui este pământul și plinirea lui». *Alta*: «Nu locul, ci virtutea face locul vrednic de cinste»..

507. «Vezi că n-a zis sufletul chinuit de patimi, ci de pre-judecăți (de gânduri urâte fără voie). Căci stăpînirea patimilor e un rod de bună voie al libertății, dar pre-judecata, sau gândul sugerat e o tiranie fără voie».

508. E cel ce se făleşte, cu murdăriile săvârșite și se îndulcește cu ele povestindu-le.

82) În ce chip și fel voi judeca pe acest prieten al meu, după pilda celorlalte patimi, odată ce-l voi lega pe el, nu știu. Căci se dezleagă înainte de a-l lega; mă împac cu el înainte de a-l judeca; și mă îmblînzesc înainte de a-l pedepsi. Cum voi birui pe cel pe care m-am obișnuit să-l iubesc prin fire? Cum mă voi elibera de el, cu care m-am legat pentru veci? Cum îl voi omorî pe cel ce va învia odată cu mine? Cum voi arăta nestricăcios pe cel ce a primit prin fire stricăciunea? Ce lucru binecuvîntat voi spune celui ce a dobîndit prin fire cele binecuvîntate?⁵⁰⁹

De-l voi lega cu postul, osîndind pe aproapele (care nu postește *n.tr.*) mă predau iarăși lui. De-l voi birui, încetînd să judec, înălțîndu-mă cu inima, mă voi vedea iarăși coborît. Îmi este și împreună-lucrător și vrăjmaș; și ajutor, și protivnic; și susținător, și iscoditor de curse; slujit, mă războiește, topit (cu postul *n.tr.*) pierde din putere; odihnit, iese din rînduială; muncit iarăși, nu rabdă; de-l întristez, îl primejdu-

509. E o întreagă dramă pe care o pricinuieste faptul că pe de o parte trupul ne e necesar și bun, pe de alta ni se face pricină de suferință și de osîndă. Problema nu e de ordin teoretic, ci e trăită dureros. Orice cale am alege e împreună cu dureri. Dacă-l lăsăm în plăceri, acestea sînt trecătoare și urmate de, dureri temporare și veșnice. Dacă-l oprim de la plăceri, aceasta iarăși înseamnă durere îndelungată pentru el. Complexitatea problemei se datorește faptului că trupul merită să fie salvat, pentru că în fond e bun, și de salvarea lui depinde mîntuirea mea. Dar mîntuirea nu înseamnă a-l lăsa în plăcerile lui, nu înseamnă a-l salva așa cum este — căci aceasta nu e salvare — ci a-l curăți și a lupta mereu pentru curăția lui, sau pentru el, împotriva a ceea ce îi place lui în fiecare clipă și-l condamnă stricăciunii și chinurilor veșnice. Soluția e aflarea liniei adevărate între extreme, linia echilibrului, sau a dreptei socoteli. Dar această linie e subțire ca o muchie de cuțit. Mereu sîntem în situația de a înclina într-o parte sau în alta. De aci vine drama continuă nu numai în viața omenească individuală, ci și în toată istoria omenirii. Aceasta e și pricina marii și complexe aventuri mereu noi a omenirii.

iesc; de-l rănesc, nu am prin cine să câștig virtuțile; pe același îl îmbrățișez și-l resping.

Care e taina cu privire la mine ? Care e rațiunea alcătuirii mele ? Cum îmi sînt mie însumi dușman și prieten ? Spune-mi tu, spune-mi, soțul meu, firea mea ! Căci nu caut să aflu de la altul despre tine⁵¹⁰. Cum aş rămîne nerănit de tine ? Cum aş putea scăpa de priemejdia naturii mele ? Fiindcă m-am alăturat lui Hristos ca să te dușmănesc, cum voi birui tirania ta ? Căci am ales să te supun silei mele.

Iar trupul răspunzînd, ca să zicem așa, sufletului, pare să spună așa : «Nu-ți voi spune ceea ce nu știi nici tu, ci ceea ce cunoaștem amîndoi⁵¹¹. Eu am în mine însumi dragostea de mine ca mamă și slujirea mea din afară și tihna în toate ca născătoare a fierbințelii mele iar prilejurile văpăii și mișcării dinăuntru a gîndurilor se nasc din odihna de mai înainte și din faptele săvîrșite. Eu zămislind, nasc căderile, iar acelea născute, nasc, la rîndul lor, moartea prin deznădejde.

De ai cunoaște limpede adîncă neputința a mea și a ta, mi-ai lega mîinile. Dacă mi-ai înfrîna lăcomia, mi-ai lega picioarele ca să nu merg mai departe. Dacă te-ai însoți cu ascultarea, te-ai despărți de mine. Dacă ai dobîndi smerenia, mi-ai tăia capul»⁵¹².

Iată a cincisprezecea biruință. Cel ce, fiind în trup, a cîștigat-o și pe aceasta, a murit și a înviat și a cunoscut încă de aici arvuna nesticăciunii viitoare.

510. Numai din simțirile mele învăț. Și numai de aceea pot învăța și dinale altuia, întrucît le confrunt cu ale mele, întrucît le provoacă pe ale mele, se întîlnesc împreună.

511. Nu-ți voi spune ceea ce nu știi deja, ci ceea ce cunoaștem împreună și numai împreuna, noi, trup și suflet care formăm o unitate.

512. Totul tinde în viața omului spre un echilibru.

CUVÎNTUL XVI

Despre iubirea de arginți și despre neagonisire

1) Mulți dintre dascălii înțelepți după tiranul de care s-a vorbit înainte, au obișnuit să înfățișeze pe dracul cel cu mii de capete, al iubirii de arginți. Ca să nu schimbăm noi, neînțelepții, această ordine, am urmat aceleași rânduieli și reguli. De aceea vom grăi puțin despre această boală, dacă voiți, și apoi pe scurt despre felul însănătoșirii de ea.

2) Iubirea de arginți este închinarea la idoli; fiica necredinței, scuză mincinoasă pentru boli, prevestirea bătrâneții, frică de secetă, vestitoarea foametei⁵¹³.

3) Iubitorul de arginți râde de Evanghelii și le nesocotește cu voia⁵¹⁴. Cel ce a dobândit dragoste va risipi banii. Dar cel ce spune că acestea două pot viețui împreună, se amăgește pe sine⁵¹⁵.

513. În fond zgîrcitul vede în sine numai trupul. De aceea caută să-i lungească viața cât mai mult, vădindu-și nebunia în această pornire spre un fel de durată socotită fără sfârșit aci pe pământ. De aceea, patima zgîrceniei e legată cu o mare lașitate. Abdică de la orice ca să-și prelungească viața trupului. Cel liber de lăcomie, dimpotrivă, cunoscînd că sufletul e infinit mai valoros decît trupul și că el e nemuritor, dispune de un mare curaj. El poate renunța la toate ale lumii, pînă și la trup, pentru un suflet nepătat.

514. «Iubitorul de arginți, desfăcîndu-și mintea de la iubirea lui Dumnezeu, iubește idoli oamenii, făuriți din aur». «Auzind Evanghelia zicînd: «Vinde averile tale și le dă săracilor» și cele următoare (Mt. 19, 21), râde de poruncă, socotind-o imposibilă. Dacă toți vor vinde, zice, cine va cumpăra? La fel auzind: «Nu vă îngrijiți de ziua de mâine» (Mt. 6, 34), nu crede, ci face dimpotrivă și calcă cu voie porunca, împotrivindu-se». Pentru el bancnotele și bunurile materiale sînt supremele valori. El nesocotește nu numai pe Dumnezeu, ci calcă în picioare și pe oameni.

515. «Viața iubitorului de arginți e ca o cameră pentru morți. Avîndu-le toate, gîndește la ceea ce nu are». Evagrie: «Iubirea de arginți își

4) Cel ce se plînge pe sine renunță și la trup. Când oceretimpul, nu-l cruțănici pe acesta⁵¹⁶.

5) Nu spune că aduni pentru săraci. Căci cu doi bănuți s-a cumpărat Împărăția cerurilor (Lc. 21, 2)⁵¹⁷.

6) Un iubitor de străini și un iubitor de arginți s-au întîlnit unul cu altul. Și al doilea a numit pe cel dintîi om nechibzuit⁵¹⁸.

7) Cel ce și-a biruit această patimă, și-a tăiat grijile. Cel legat de ea nu se va ruga niciodată în chip curat.

închipuie o bătrînețe lungă și neputința de a lucra cu mîinile, foamea viitoare, boalele ce se vor întîmpla, amărăciunile foamei și ceea ce e mai urît, primirea de la alții a celor de trebuință». În general, iubirea de arginți întreține în viață chinul unei permanente nesiguranțe și spaima de timpul viitor, din lipsa credinței. Se manifestă în ea o sete naturală de viață veșnică și conștiința că nu o poate avea prin ea, dar caută să o cîștige de unde nu trebuie, amăgindu-se în chip conștient. Pe de o parte, ea dă un preț absolut vieții pămîntești, pe de alta o trăiește într-o spaimă continuă.

516. Cel ce iubește pe oameni risipește lucrurile, dăruindu-le. El vede în om o valoare infinit mai mare ca lucrurile. Zgîrcitul n-are iubire de oameni, sau se iubește numai pe sine. Dar își face cel mai mare rău, căci fără iubire se pierde.

517. Totuși părinții admit și strîngere de bani pentru a da celor lipșiți. Dar își dau seama că e greu ca aceasta să nu devină zgîrcenie. Sfîntul Maxim admite că în afară de iubirea de plăceri de iubirea de slavă și de necredință, mai e și o a patra pricină a strîngerii de bani: economia pentru săraci. «Numai iconomul îi grijește în chip drept, ca să satisfacă trebuința fiecăruia și să nu-i lipsească în acest scop niciodată». Iar Ioan Carpatiul zice: «Este cîte unul care cîștigă mai mult decît îi trebuie, pentru trebuința altuia, dar nu de dragul cîștigului. Căci deși pare că are mai mult decît îi trebuie, dar nu are mai mult, pentru că socotește drept datoria sa ajutorarea aproapelui».

518. În zgîrcenie și în lăcomie sînt implicate toate patimile. Sfîntul Maxim zice: «Iubitorul de plăceri iubește arginții, ca prin ei să se desfete; iubitorul de slavă, ca prin ei să se slăvească; necredinciosul, ca să-i ascundă și să-i păzească, temîndu-se sau de bătrînețe, sau de boală, sau de străinătate. Și crede mai mult în ei decît în Dumnezeu, Ziditorul și Purtătorul de grijă al întregii creații, pînă la cele mai mici și mai neînsemnate vietăți». În fond iubitorul de arginți nu cunoaște că realitatea supremă e o Persoană

8) Începutul iubirii de arginți e motivul milosteniei. Capătul ei ultim e ura față de săraci⁵¹⁹. Cît timp aduna cineva banii, e milostiv. Dar cînd are banii, îi strînge în mîini.

9) Am văzut oameni săraci de bani, îmbogățindu-se în viețuirea celor săraci cu duhul. Aceștia au uitat de sărăcia lor de mai înainte.

10) Călugărul iubitor de, bani e străin de trîndăvie, aducîndu-și aminte în fiecare ceas de cuvîntul apostolic: «Cel ce nu lucrează, nici să nu mănînce» (II Tes. 3,10). Și iarăși: «Mîinile acestea ale mele mi-au slujit mie și celor împreună cu mine» (Fapte 20, 34).

11) Neaverea (sărăcia de bună voie) este lepădarea grijilor, lipsa de îngrijorare a vieții, călătorie neîmpiedecată, înstrăinarea de întristare, credința în porunci⁵²⁰.

care iubește toate și are puterea să le susțină pe toate; ci se încrede, ca în realitățile supreme, în obiectele de consum, stricăcioase, fără capacitatea de a dăruii mereu viața din iubire.

519. Patima aceasta merge crescînd. Și pe măsura creșterii ei, scade iubirea de oameni, ajungînd pînă la ura de oameni. E patima în care se vede mai mult ca în toate învîrtoșarea progresivă a firii omenești, făcută pentru libertate prin iubirea de Dumnezeu, izvorul iubirii, și prin iubirea de oameni, făcută pentru iubirea între subiectele ce prin aceasta rămîn libere. Iar o fire învîrtoșată e o fire în care s-a uscat viața, e ca soția lui Lot, prefăcută în stîlp de sare, care nu are și nu comunică viața.

520. In P.G. cu acest cap începe «Cuvîntul XVII» despre neagonisire. La fel, în traducerea Veniamin Costache. La fel, în textul grec publicat de Pietro Trevisan, S. *Giovanni Climaco, Scala paradisi*, Torino, 1941, după care a tradus Mitropolitul Tit Sîmedrea. «Neagonisirea mintală este nepătimirea desăvîrșită, la care, ajungînd, mintea pleacă din toate cele de aici». Aceasta e «sărăcia cu, duhul». Din sfîntul Maxim: «Neagonisitorul este cel ce s-a lepădat de toate averile lui și nu mai are nimic din cele pămîntești, afară de trup, dar s-a rupt și de afecțiunea față de el și și-a încredințat lui Dumnezeu și celor binecredincioși grija de sine». Alta a aceluiași: «Cel ce s-a lepădat de lucruri, ca de exemplu de femeie, de bani și de celelalte,

12) Călugărul neagonisitor este stăpînul lumii⁵²¹. El a încredințat grija (de sine) lui Dumnezeu și prin credință pe toți îi are robi⁵²². El nu va vorbi omului despre vreo nevoie a sa, iar cele ce îi vin le primește ca din mîna Domnului. Lucrătorul neagonisitor e fiul neîmpătimirii, socotind cele ce le are ca și cînd n-ar fi; și sosind vremea retragerii din lume, toate le socoțește ca pe niște gunoaie. Iar dacă se întristează pentru ceva, încă n-a ajuns neagonisitor. Bărbatul neagonisitor e curat în rugăciune⁵²³. Dar iubitorul de agoniseală se roagă chipurilor materiei⁵²⁴.

13) Cei ce viețuiesc în ascultare sînt străini de iubirea de arginți. Căci, odată ce și-au predat și trupul lor, ce lucru mai au de agonisit pentru ei? De un singur lucru se mai pot face vinovați: de strămutarea ușoară în alt loc.

14) Am văzut lucruri pentru care călugării răbdau să rămînă într-un loc. Dar eu i-am fericit pe cei ce schimbau locurile pentru Domnul, mai mult decît pe cei dintîi.

I-a făcut călugăr pe omul din afară, dar încă nu și pe cel dinăuntru, care este mintea. Și pe omul din afară ușor îl face cineva călugăr, numai să vrea, dar nu puțină luptă se cere pentru a face călugăr pe omul dinăuntru».

521. El nu e stăpînit de nimic. El refuză toate, arătînd că e mai presus de ele. Dacă ajunge să aibă ceva, dă, arătînd că e stăpîn peste orice ar putea avea. El a descoperit planul nesfîrșit mai bogat în viață al persoanelor și al legăturii iubitoare dintre ele și, în ultima analiză, al Persoanei lui Dumnezeu, Care întemeiază existența și viața în iubire a tuturor persoanelor.

522. Robi de care nu abuzează. Robi în sensul că-i poate cîștiga ușor prin dragostea sa, în care se simt cu adevărat liberi.

523. Rugăciunea curată e rugăciunea în care nu se ivesc gînduri poftitoare ale lucrurilor lumii. Ea e toată îndreptată spre Dumnezeu. Dar pînă cînd mai e cineva lipit de lucruri, nu scapă de gîndurile lor. Legarea de lucruri nu e o legare teoretică, ci practică, de viața trăită în grija și în poftirea lor.

524. Ed. 1970: «Adică are mintea sa îndreptată spre chipurile celor materiale, sau spre plăceri și nu spre Dumnezeu».

15) Cel ce a gustat din cele de sus disprețuiește cu ușurință pe cele de jos. Dar cel ce nu le-a gustat pe acelea se bucură de agoniseli⁵²⁵.

16) Neagonisitorul fără judecată suferă două vătămări : se înfrînează de la cele de față și se lipsește de cele viitoare⁵²⁶. Să nu ne arătăm deci, o, călugări, mai necredincioși decît pasările. Căci acelea nu se îngrijesc, nici nu adună⁵²⁷.

17) Mare este cel ce se leapădă cu bună credincioșie de avuții. Dar e sfînt cel ce se leapădă de însăși voia sa. Cel dintîi va lua însutit fie în bani, fie în daruri. Cel de al doilea însă, va moșteni viața veșnică.

18) Nu vor lipsi valurile din mare, nici mînia și întristarea din iubitorul de arginți.

19) Cel ce disprețuiește bunurile materiale, s-a izbăvit de judecăți și de certuri. Dar iubitorul de agoniseală se luptă pînă la moarte pentru un ac.

20) Credința adevărată curmă grijile ; dar aducerea aminte de moarte pricinuieste lepădarea de trup.

21) Nu se află în Iov urmă de iubire de arginți. Pentru aceea a rămas neturburat și cînd s-a lipsit de avuții.

22) Iubirea de arginți este și se numește rădăcina tuturor relelor (păcatelor). Căci ea a pricinuit ură, furțișaguri, pizmuri, despărțiri, dușmăanii, certuri, ținerea de minte a răului, nemilostivirile și uciderile.

525. Cel ce a descoperit iubirea lui Hristos se duce pentru El oriunde, nefiind legat de un loc pentru niscăi motive pămîntești. El a gustat cele de sus, cele spirituale, de aceea disprețuiește toate celelalte.

526. Acesta e risipitorul din cine știe ce patimă, sau neseriozitate, sau neagonisitorul din lene.

527. «înțelege, în sens mai înalt, prin «pasările cerului» pe cei ce se îndeletnicesc cu înțelepciunea (filozofia) contemplării (vederii duhovnicești) și s-au înstrăinat cu totul de alipirea la lume și la zgomotele ei, întinzîndu-și mintea numai spre cele dumnezeiești și cerești».

23) Unii au mistuit cu puțin foc multă materie. Alții printr-o singură virtute au scăpat de toate patimile amintite. Aceasta se numește nepățimirea. Dar pe ea au născut-o cercarea și gustarea lui Dumnezeu și grija de răspuns bun în ceasul ieșirii.

24) Celui ce a citit acestea cu toată luarea aminte nu i-a rămas neînțeleș cuvântul că lăcomia pîntecelui este maica tuturor relelor. Căci se spune că în nașterea ei vicleană și blestemată de prunci, a doua fiică este piatra nesimțirii⁵²⁸. Dar șarpele cu multe capete ale închinării la idoli m-a împiedicat să-i dau acesteia locul ei, adică al treilea cum a primit, fără să știu, la părinții cei cu dreaptă socoteală în lanțul celor opt patimi.

După ce am isprăvit să vorbim potrivit măsurii despre celelalte, voim să grăim acum despre nesimțire, ca despre una care e a treia și după naștere a doua. După ea vom vorbi apoi despre somn și despre priveghere și nu numai despre ele, ci vom spune puține cuvinte și despre frica copilărească și nebărbătească. Iar aceste boli sînt ale începătorilor.

Iată altă luptă. Cel ce a cîștigat-o călătorește în chip nematerial la cer. A fost lupta a șaisprezecea. Cel ce a biruit în ea a agonisit dragostea, sau a tăiat grija.

CUVÎNTUL XVII

Despre nesimțire, adică despre moartea sufletului înainte de moartea trupului

1) Nesimțirea este o simțire omorîță, atît a trupului cît și a duhului, care sfîrșește în nesimțire, dintr-o boală și nepăsare îndelungată.

528. «înțelege prin «maica relelor» lăcomia pîntecelui. A doua nepoată a ei zicea acolo că este învîrtoșarea inimii. Acum o numește pe aceasta piatra nesimțirii, dat fiind că nesimțirea și învîrtoșarea înseamnă același lucru».

2) Lipsa de durere (împietrirea) este o nepăsare în-
tipărită în fire, o cugetare amorțită, o fiică a gânduri-
lor păți mașe ce au pus stăpânire pe om (a prejudecă-
ților), o înghețare a rîvnei, un laț al bărbăției, o necu-
noaștere a străpungerii inimii, o poartă a deznădejdiei,
o maică a uitării, și după naștere o fiică a fiicei sale⁵²⁹.

3) Cel lipsit de durere (nesimțitul) este un filozof
fără minte⁵³⁰. E un tâlcuitor ce se osîndește pe sine⁵³¹,
un iubitor de cuvinte potrivnice lui⁵³², învățător orb
la vedere⁵³³. Vorbește de însănătoșirea ranei și nu în-
cetează de a o zgîndări. Grăiește împotriva patimii și
nu încetează de a mânca cele ce-l vatămă⁵³⁴. Se roagă

529. Uitarea naște nesimțirea, iar nesimțirea, odată născută, naște, la rindul ei, uitarea. E ceva obișnuit patimilor, că făcînd pui, aceștia le nasc la rindul lor pe ele, adică se măresc ele înseși prin puii pe care-i nasc. «Nesimțirea și uitarea sînt reciproc maici și fiice. Iar uitarea e lepădarea aducerii aminte». Prin uitare omul se rupe de trecut și de viitor. Iși reduce viața la clipa de față, se întunecă în lipsa» de orizont. Dar nehrănită de amintirea trecutului și de gîndul la viitor, viața clipei se slăbește, trece ca un abur în nimic, e mai mult moartă. Moartea acestui om se arată și în faptul că trăiește leneș din prejudecăți, din rămășițe sau din gînduri ce vin de la alții (din «Man», cum zice Heidegger), care stăruie, moarte, în el fără să le mai dea viață gîndindu-le el însuși din nou.

530. Filozofia lui e fixată, rigidă. Ea nu se mai adapă din viața în con-
tinuă mișcare. El nu mai gîndește. El nu mai vibrează din adînc. Minte
lui e moartă. Și nemaiparticipînd la viață, nu mai simte nici durerile și
bucuriile ei, decît spasmodic. Se zice, cînd se recomandă să fii nesimțit,
«să fii filozof».

531. Se osîndește pe sine din nou, la moarte, prin tâlcuirea sa neschim-
bată, negîndită continuu.

532. «Un filolog ce se împotrivese sie-și. El folosește cuvintele împo-
triva vieții, care îi este necesară. Unul care se împotrivese cuvintelor și
faptelor sale».

533. «Cel cu sufletul bolnav și doritor de a sfătui pe alții, e ca un om
orb, care vrea să arate altora drumul». El arată un drum spre nimic, spre
moarte.

534. «Cel ce se dă pe sine de cunoscător, dar nu și lucrător, bolește
de nesimțire». «Ține seama că cel ce se osîndește pe sine prin cuvinte nu
are nici-un folos din aceasta, dacă nu va dobîndi și întoarcerea prin fap-

împotriva patimii și pornește îndată la lucrarea ei. Se mînie pe lucrarea ei împotriva lui însuși, dar de cuvintele lui nu se rușinează, nenorocitul. «Fac răul», strigă el, dar stăruie cu rîvnă în a-l face. Se roagă cu gura împotriva patimii și cu trupul luptă pentru ea. Filozofează despre moarte și se poartă ca unul care nu are moarte. Suspină din pricina despărțirii de viață și dormitează ca unul ce va trăi veșnic. Vorbește despre înfrînare și se luptă pentru lăcomia pîntecelui. Fericește ascultarea și e cel dintîi care nu ascultă. Laudă pe cei neîmpătimiti și nu se rușinează să țină minte răul și să lupte pentru o zdreanță. Mîniindu-se, se amărăște, dar iarăși se mînie din pricină că s-a amărît; și adăugînd înfrîngere la înfrîngere, nu simte nimic. Citește despre judecată și începe să zîmbească. Citește despre slava deșartă și chiar în timpul citirii suferă de ea⁵³⁵. Se rostește pentru priveghere și îndată se scufundă în somn. Laudă rugăciunea și fuge de ea ca de bici. Săturîndu-se, se căiește și după puțină vreme adaogă altă săturare. Fericește tăcerea, dar o laudă prin vorbărie.

te». «Cel ce vorbește de dulceață, dar nu mănîncă din ea, o arată pe aceea amară».

535. E o luptă a omului cu sine însuși, o continuă contradicție, nicio dată deplin depășită, ca aceea descrisă la sfîrșitul «Cuvîntului XVI». Ea e proprie mai ales celui nesimțit, în sensul că acela se complace cu voia în această stare. Dar ea e prezentă într-un grad mai mare sau mai redus în fiecare. Deci fiecare e într-o oarecare nesimțire sau lipsă de rușine și de aceea mereu amenințat să cadă și mai mult în ea. Din sfinții Grigorie de Nyssa : «Cei stăpîniți covîrșitor de răutate, pierd și simțirea celor de care pătinesc». Nesimțirea crește cu prelungirea și sporirea păcatului. E o învîrtoșare crescîndă a firii. Toate pornirile spre bine, spre eliberare, le

înăbușă. Omoară orice zvîcnire de viață adevărată, trăind o moarte din ce în ce mai adînc întipărită și atotstăpînitore în sine. Aceasta trebuie lovită greu și mereu ca să fie ea însăși omorîță, ca firea să se trezească prin durere din somnul ei de moarte. De aci se explică trebuința asprei nevoițe. Bunăvoința trezită, trecătoare a celui căzut în această moarte nu are putere să-l elibereze de nesimțire. Plînsul dureros e cel mai hotărîtor leac împotriva ei.

Învăță despre blîndețe, dar se mînie adeseori chiar în timp ce învață despre ea. Trezindu-se din somn, suspină, dar lăsîndu-și capul pe pernă, iarăși se supune patimii.

Ocărăște rîsul și învață zîmbind despre plîns. Se învinovățește pe sine în fața altora ca iubitor de slavă deșartă, dar urmărește să-și cîștige slava prin învinovățire. Privește pătimaș la fețe și vorbește despre neprihănire. Laudă pe cei ce se liniștesc, petrecînd în lume, și nu înțelege că se face pe sine de rușine. Slăvește pe cei milostivi și ocărăște pe săraci. Se face totdeauna pîrîșul său și nu voiește să vină la simțire, ca să nu spun că nu poate.

4) Am văzut pe mulți ascultînd cînd se vorbea despre moarte și despre judecata înfricoșătoare și lăcrămînd, dar avînd încă lacrimile în ochi porneau în grabă spre masă. Și m-am mirat cum a putut această stăpînă și vistierie a răului miros să înfrîngă și plînsul și să stăpînească prin multa nesimțire.

5) Am dezgolit, după puțina cunoștință și putere pe care o am, vicleșugurile și rănilile acestei furioase și nebune ajunse la culme. Căci nu suport să vorbesc mult despre ea. Dar cel ce poate să aducă, în Domnul, din cercare, leacurile acestor răni, să nu se obosească a face neîncetat aceasta. Eu nu mă rușinez să recunosc neputința mea, ca unul ce sînt stăpînit cu tărie de ea. Căci n-aș fi izbutit nici măcar să înțeleg prin mine însumi vicleșugurile și meșteșugurile ei, dacă n-aș fi înțeles-o și n-aș fi stăpînit-o cu sila și dacă n-aș fi bătut-o cu biciul fricii de Dumnezeu, lovind-o cu rugăciunea neîncetată. Numai așa am putut să și mărturisesc cele spuse⁵³⁶.

536. «Pe cei de către care s-a ascuns frica de Dumnezeu i-a legat nesimțirea în obezi». Alta, a lui Isaac : «Mintea înecatată în murdării nu poate scăpa de uitare și înțelepciunea nu-și poate deschide ei ușa sa».

De aceea a socotit și tirana și răufăcătoarea aceasta să spună: «Cei ce au legămînt cu mine, văzînd pe morți rîd. Stînd la rugăciune, ei sînt cu totul împietriți, învîrtoși și întunecați. Văzînd Sfînta Masă, rămîn nesimțiți. Împărtășindu-se de Dar se poartă ca și cînd ar gusta pîine simplă. Văzînd pe cei străpunși la inimă, ei rîd de dînșii. Am învățat de la tatăl care m-a născut pe mine, să omor toate cele ce se nasc din bărbăție și osteneală. Eu sînt maica rîsului. Eu sînt hrănitoarea somnului. Eu sînt prietena îmbuibării. Nu sufăr o dojeneală. Sînt împletită cu evlavie mincinoasă».

Uimit de cuvintele acestei nebune, am întrebat de numele celui ce a născut-o. Iar ea zise: «Eu n-am numai o naștere; zămislirea mea este amestecată și nestatornică. Pe mine mă face puternică îmbuibarea. Mă face să cresc timpul. Mă întărește reaua obișnuință. Cel stăpînit de mine nu se va elibera niciodată. Stăruiește întru multă priveghere cugetînd la judecata veșnică; poate așa voi slăbi puțin. Ia seama la pricina mea, de unde mă nasc în tine și luptă împotriva maicii mele. Căci nu am una singură în toți. Roagă-te des lîngă cei morți, zugerînd în inima ta chipul lor neșters. Dar dacă nu-l zugerăvești pe acesta cu pensula postului, nu mă vei birui în veac».

CUVÎNTUL XVIII

Despre somn și despre rugăciune și despre cîntarea în obște⁵³⁷

1) Somnul este în oarecare fel o stare a firii, un chip al morții, o oprire a simțurilor. Somnul e unul, dar ca și pofta, are multe pricini și feluri. E din fire, din mîncări, de la draci, sau poate și dintr-o postire

537. In P.G. e considerat «Cuvîntul XIX».

prelungită și dusă pînă la capăt, de care trupul, slăbind, voiește să se întărească prin somn.

2) Precum multa băutură vine din obișnuință, așa și somnul mult. De aceea să luptăm împotriva lui mai ales la începutul lepădării. Căci cu anevoie se tămăduiește o obișnuință.

3) Să băgăm de seamă și vom afla că atunci cînd sună trîmbița duhovnicească (clopotul de rugăciune *n.tr.*), se adună frații în chip văzut și vrăjmașii în chip nevăzut. De aceea, stînd lîngă pat, unii din aceștia, după ce ne-am deșteptat, ne îndeamnă să ne întindem iarăși pe pat, zicînd : «Rămîi pînă ce se vor isprăvi cîntările începătoare și vei merge la biserică după aceea». Unii apoi, stînd noi la rugăciune, ne scufundă în somn; alții ne împung în stomac mai mult ca de obicei; alții atrag mintea la gînduri urîte; alții ne îndeamnă să ne rezemăm de perete, socotindu-ne slăbiți; ba uneori fac să vină peste noi multe căscături. Unii dintre ei ne stîrnesc de multe ori la rîs în vremea rugăciunii, ca să miște supărarea lui Dumnezeu împotriva noastră. Alții ne silesc să ne grăbim la stihuri din trîndăvie. Alții ne îndeamnă să cîntăm mai prelungit din iubirea de plăcere. Ba uneori așezîndu-ni-se în gură, o fac pe aceasta să se închidă și să se deschidă greu.

4) Cel ce vrea să stea înaintea lui Dumnezeu întru simțirea inimii în rugăciune, trebuie să stea ca un stîlp neclintit, nebatjocorit de niciunul din cei pomeniți mai înainte. Cel cu adevărat ascultător, sculîndu-se dintr-o dată la rugăciune, se face de multe ori întreg luminos și plin de veselie. Căci nevoitorul e pregătit și aprins de mai înainte pentru slujirea lui nemincinoasă.

5) Tuturor le este cu puțință să se roage împreună cu obștea, dar multora le este mai ușor numai cu unul înrudit sufletește. Numai puținora însă le este ușoară rugăciunea de unul singur. Cîntînd cu mulțimea, nu

vei putea să te rogi eliberat de cele materiale. Dar să-ți faci o lucrare a minții din vederea sufletească a celor cîntate; la fel să-ți faci o lucrare a minții rugăciunea rînduită în așteptarea cîntării unui stih de către aproapele.

6) Nu se cuvine în acest timp nimănui să se apuce de un lucru netrebuincios, sau mai bine zis trebuincios. Aceasta ne-a învățat îngerul ce s-a arătat lui Antonie cel Mare⁵³⁸.

7) Cuptorul de foc probează aurul, iar starea la rugăciune, sîrguința și dragostea de Dumnezeu a călugărilor.

Cel ce cîștigă acest lucru de laudă se apropie de Dumnezeu și alungă dracii.

Despre privegherea trupească și cum trebuie făcută aceasta⁵³⁹

1) Unii din cei ce stau în fața împăraților de pe pămînt sînt neînarmați și fără nimic; alții au bastoane; alții, paveze, iar alții, săbii. Mare și neasemănată este deosebirea celor dintîi față de cei din urmă. Aceștia obișnuiesc să fie și rudenii și casnici ai împăratului. Așa e în acestea.

538. Ilie Criteanul explică acest loc astfel: «Îngerul care a apărut odinioară marelui Antonie a arătat cu învedere că un monah nu trebuie să se ocupe niciodată cu vre-un lucru manual în vremea rugăciunii. Căci sfîntul n-a văzut niciodată pe acest înger lucrînd și rugîndu-se în același timp, ci-l vedea odată șezînd și lucrînd cu mîinile, odată părăsindu-și lucrul și sculîndu-se pentru a se ruga. Iar acest înger a fost trimis sfîntului de Dumnezeu, ca să-l învețe ce trebuie să facă și în ce fel trebuie să viețuiască, pentru a fi sigur de mîntuire. De aceea i-a și spus: «Fă aceasta și vei trăi» (A. d'Andilly, Op. cit., Introd. IV).

539. In P.G. e considerat «Cuvîntul XX».

Dar să vedem cum stăm noi înaintea lui Dumnezeu și împăratului la slujbele și rugăciunile de seară, de noapte și de zi. Unii rămîn, începînd de la slujba de seară, toată noaptea dezbrăcați de cele materiale și cu mîinile întinse la rugăciune, goi de toată grija⁵⁴⁰. Alții, după cîntările de psalmi, rămîn în aceasta (în rugăciune). Alții stăruie mai mult în citiri. Unii se luptă, din neputință, bărbătește, cu somnul, prin lucrul mîinilor⁵⁴¹.

Dintre aceștia toți, cei dintîi și cei din urmă stăruie în petrecerea de toată noaptea, plăcută lui Dumnezeu. Cei de al doilea își fac privegherea după pravila călugărească, iar cei de al treilea călătoresc pe calea cea mai din urmă. Dar Dumnezeu primește și prețuiește darurile aduse de fiecare după gîndul și puterea lui⁵⁴².

2) Ochiul veghetor curăță mintea, iar somnul mult împietrește sufletul. Monahul care priveghează e dușmanul curviei, iar somnorosul e soțul acesteia⁵⁴³.

3) Privegherea e potolirea aprinderii (trupești), izbăvire de visuri (întinate), ochi umezit, inimă înmuiată,

540. «Nu toată privegherea, nici numai stihologia psalmilor. Ci pe aceasta o împlinește cel ce petrece toată noaptea în psalmi. Și cel ce o petrece în pocăință, în rugăciuni și în plecări la pămînt. Și cel ce stă în plîns, în lacrimi, în tînguiri pentru păcatele lui. Ea se împlinește iarăși cînd cineva citește seara puțin stihuri și restul nopții cîntă tropare. Ea se împlinește și prin doxologii și prin citiri. Și o împlinește cel ce, punîndu-și regulă sie-și, nu-și pleacă genunchii după pilda aceluia care era războit de gîndul curviei».

541. «Ei luptă împotriva somnului din neputința minții cu bărbăția răbdării».

542. «Dumnezeu prețuiește faptele după intențiile lor. «Dee-ți ție Domnul, zice, după inima ta» (I Regi 1, 17).

543. «Ni s-a poruncit să priveghem totdeauna în rugăciuni și citiri, dar mai ales în sărbători. Căci monahul care priveghează își subțiază înțelegerea spre o vedere (contemplare) folositoare sufletului. Iar somnul mult îngroașă mintea. Dar ia seama să nu te predai pe tine în privegheri poveștilor deșarte, sau gîndurilor rele. Căci e mai bine să dormi, decît să priveghezi, ocupîndu-te cu cuvinte și gînduri deșarte».

strajă în fața gândurilor, cuptor de mistuire a mîncărurilor, îmblînzirea patimilor, pedepsirea limbii, alun-garea nălucirilor⁵⁴⁴.

4) Monahul priveghetor e pescar de gânduri, putîndu-le descoperi și pescui pe acestea cu ușurință în liniștea nopții. Monahul iubitor de Dumnezeu, cînd sună clopotul de rugăciune, zice: «Bine»; leneșul zice: «Vai, vai!».

5) Pregătirea mesei dă pe față pe cel lacom de mîncare și lucrarea rugăciunii dă pe față pe cel iubitor de Dumnezeu. Cel dintîi văzînd masa zburdă, cel de al doilea se întristează.

6) Somnul mult e pricinuitorul uitării; iar privegherea curățește amintirea⁵⁴⁵.

7) Plugarii își adună bogăția în hambare și în cramă, călugării își adună bogăția în stările la rugăciunea de seară și de noapte și în lucrările minții.

8) Somnul mult e un soț nedrept. El răpește jumătate din viața celui leneș, dacă nu și mai mult.

544. «Prin priveghere se slăbesc duhurile răutății și războaiele se potolesc, sau prin priveghere sufletele oamenilor se aduc la străpungerea inimii. Căci ea le pricinuieste zdrobire și smerenie». Prin priveghere se slăbesc pornirile poftelor, pricinuite de surplusul de vigoare a trupului și de neatenția minții. Minteia cîștigă timp mai mult pentru cercetarea de sine, pentru adîncirea în înțelesurile existenței, care apar în timpul privegherii, neîmpiedicate de preocupările din afară. Aceasta ajută la alegerea faptei drepte și în clipele următoare. «Ceea ce îți aduci aminte, fă! Și ceea ce nu-ți aduci aminte, ți se va descoperi. Și nu-ți vei preda cugetarea fără discernămînt uitării, prin uitare».

545. «Uitarea în sine nu are nici-o putere, dar se întărește din nepăsările noastre, pe măsura lor». Uitarea rupînd legătura prezentului cu trecutul, din alipirea pătimașă de plăcerile prezente, slăbește chiar și adîncimea și intensitatea vieții prezente, care nu e fructificată conștient de amintirile faptelor trecutului. Privegherea adîncește nu numai semnificațiile gândurilor prezente, ci și a faptelor trecute și vede prezentul în lumina întregului trecut și a viitorului.

9) Călugărul necercat (fără experiență) priveghează în convorbiri, iar venind ceasul rugăciunii i se îngreuiază ochii. Călugărul moleșit e destoinic în vorbărie, dar cînd vine vremea citirii, nu mai poate vedea de somn. Cînd trîmbița din urmă va suna, morții vor învia și cînd începe vorbăria se trezesc cei adormiți. Somnul e un prieten viclean; după ce ne-am săturat, de multe ori pleacă, dar cînd ne e foame și sete, ne războiește cu tărie. Ne sfătuiește să ne apucăm cu mîinile de vreun lucru în timpul rugăciunilor. Căci altfel nu poate alunga rugăciunea celor ce veghează. El e cel dintîi care se furișează în cei începători, ca să-i războiască. Aceasta, pentru ca să-i facă de la început trîndavi, sau să-i facă să se apropie de dracul curviei. Să nu încetăm să cîntăm cu obștea, pînă ce nu ne-am eliberat de el. Căci rușinîndu-ne de obște, nu vom ațipi.

10) Cîinele e dușmanul iepurilor și dracul slavei deșarte, al somnului.

11) După trecerea zilei negustorul, iar după cîntare lucrătorul, șezînd își socotește cîștigul⁵⁴⁶.

12) Așteaptă după rugăciune în stare de veghe. Și atunci vei vedea cîrduri de draci. Fiindcă au fost războiți de noi, după rugăciune încearcă să ne supere cu năluciri necuvenite. Șezînd, ia seama, și vei vedea pe cei obișnuiți să prade pîrga sufletului.

13) E cu putință să se cugete în somn în continuare cuvintele psalmilor, dar e cu putință să ni le pună pe acestea în minte și dracii ca să ne înalțe la mîndrie. Iar al treilea lucru n-aș fi voit să-l spun. Dar cineva

546. «A trecut ziua și nevoința, se oprește negustoria. Negustorul cercetează ce a făcut: dacă s-a păgubit sau a fost înfrînt. Dacă s-a nevoit după om, sau după Dumnezeu. Lucrul al doilea e al iubitorului de Dumnezeu, primul al iubitorului de slavă. Unul aduce cîștig, celălalt pagubă și «osteneală nefolositoare».

m-a silit. Sufletul care cugetă neîncetat la cuvintele Domnului, obișnuiește să se miște în ele și în somn⁵⁴⁷.

Căci lucrul al doilea e o răsplată a celui dintâi, spre izgonirea duhurilor și a nălucirilor.

Treapta a nouăsprezecea. Cel ce a supt pe ea a primit lumină în inima lui.

CUVÎNTUL XX

Despre frica lașă sau nebărbătească

1) Cel ce se îndeletnicește cu virtutea în mînăstiri de obște, sau în însoțirea cu alții, nu e războit de obicei prea mult de frică. Dar cel ce petrece în locurile mai sihăstrești să se lupte ca să nu-l ia în stăpînire odrasla slavei deșarte, sau fiica necredinței, adică frica.

2) Frica lașă este o simțire copilărească în sufletul îmbătrînit de slava deșartă. Frica lașă este o slăbire a credinței, arătată în așteptarea plină de spaimă a unor lucruri neprevăzute⁵⁴⁸.

3) Frica lașă este o primejdie mai înainte de frică ; sau ea este o simțire plină de tremurare a inimii, clătinată și speriată de nenorociri îndoielnice. Frica lașă este lipsa încredințării. Sufletul mîndru este robul fricii lașe, pentru că se bizuie pe sine și se teme de zgomotele lucrurilor și de umbre⁵⁴⁹.

547. «Cel ce asemenea lui David, cugetă toată ziua la legea Domnului, cugetă și noaptea la ea prin închipuire, ca să se împlinească și cu el cuvîntul care zice: «Și întru legea Lui va cugeta ziua și noaptea» (Ps. 1, 2); sau: «Eu dorm și inima mea veghează» (Cînt. Cînt. 5, 2).

548. «Omul fricos suferă de două boli: de puținătatea credinței și de iubirea de trup».

549. «Cînd cineva cade din măsura chibzuielii, devine atît fricos cît și îndrăzneț. Căci sufletul lui e slăbit. Pentru că, precum trupul, cînd a pierdut compoziția (sincrasia) echilibrată, a devenit greu de stăpînit și se predă tuturor patimilor, așa și sufletul, cînd a pierdut puterea sa și smerita cuge-

4) Cei ce plîng și nu se sperie de dureri nu sînt stăpîniți de frică⁵⁵⁰. Dar cei ce se înfricoșează de ceva își ies din minți. Și pe drept cuvînt. Căci e drept Cel ce părăsește pe cei mîndri. El vrea să fim pedepsiți, ca și noi și ceilalți să nu ne trufim.

5) Toți cei fricoși sînt iubitori de slavă deșartă. Dar nu toți cei ce nu se tem sînt și smeriți la cuget. Pentru că nici tîlharii și jefuitorii de morminte nu au frică, precum se știe⁵⁵¹.

6) În locurile în care te-ai obișnuit să-ți fie frică, nu pregeta să te duci pe întuneric. Iar de vei tremura puțin, această patimă copilărească și de rîs va îmbătrîni împreună cu tine⁵⁵². Mergînd, înarmează-te cu rugăciunea. Ajungînd acolo, întinde mîinile în sus și biruiește pe vrăjmași, cu numele lui Iisus, căci nu e în cer și pe pămînt armă mai tare⁵⁵³. Izbăvit de boală,

tare, primind o deprindere slăbănoagă, se face și laș și îndrăzneț și fără minte, și nu se mai cunoaște pe sine. Iar cel ce nu se cunoaște pe sine, cum va cunoaște cele mai presus de sine?»

550. Ed. 1970 : «Απληγχοτες sînt poate cei ce nu-și cruță trupul lor și-așteaptă fără supărare și fără întristare orice li s-ar întîmpla». P.G. «Plînsul nemîngîiat, primit în suflet, s-a ridicat mai presus de frică».

551. A sfîntului Isaac: «Buna îndrăznire și disprețuirea primejdiilor vin una din două : fie din inima învîrtoșată, fie din multa credință în Dumnezeu. Învinșării inimii îi urmează mîndria, iar credinței, smerita cugetare a inimii».

552. P.G. «Precum mormolocii înfricoșează pe prunci, așa și umbrele pe cei mîndri». In formularea ed. 1970: «O numește patimă copilărească, pentru că obișnuiește să-i războiască pe cei prunci cu vîrsta în Hristos. La cei desăvîrșiți, e vrednică de rîs; căci și mormolocii sperie pe copii și nu pe cei desăvîrșiți».

553. «Nu e cu putință ca cel ce se teme cu adevărat de Dumnezeu să aibă frică, dacă va zice că afară de Dumnezeu nu se teme de altul». Frica de Dumnezeu dă curaj de a birui orice frică lașă de ceva de pe pămînt. Pe lîngă aceasta, frica de Dumnezeu nu e propriu zis o frică nici de El că-i va face vre-un rău; cu atît mai puțin de orice altceva, știind că Dumnezeu îl va apăra, sau că dacă va pierde în cele pămîntești chiar viața sa prezentă, o va avea plină de toate bunătățile în cer. Cel ce se

preamărește pe Cel ce te-a izbăvit. Căci mulțumindu-I, te va acoperi în veci.

7) Așa cum nu vei putea umple niciodată stomacul dintr-odată, tot așa nu vei putea birui nici frica dintr-odată. Și pe măsura plînsului, va scădea și ea mai repede și pe măsura lipsei lui vom rămîne fricoși. «Mi se înfioară părul și trupul», zicea Elifaz (Iov 4, 14), «povestind viclenia dracilor».

8) Uneori se înfricoșează mai întîi sufletul, alteori trupul și de la el trece și la celălalt. Cînd înfricoșîndu-se trupul, frica aceasta fără motiv nu pătrunde și în suflet, e aproape izbăvirea de boală. Dar cînd primim cu suflet deschis toate cele neașteptate, întru zdrobirea inimii, atunci cu adevărat ne-am eliberat de frică.

9) Nu întunericul și pustietatea locurilor îi întărește pe draci împotriva noastră, ci lipsa de rod a sufletului ; dar uneori și pedepsirea noastră din iconomie.

10) Cel ce s-a făcut rob Domnului nu se va teme decît numai de Stăpînul său. Dar cel ce nu se teme încă de Acesta, se teme și de umbra sa. Trupul se înfricoșează cînd stă lîngă noi în chip nevăzut un duh; dar cînd sufletul se veselește, smerindu-se, stă de față un înger. De aceea, cunoscînd din lucrare starea de față a acestuia, să sărim mai repede la rugăciune, căci bunul nostru păzitor a venit să se roage împreună cu noi⁵⁵⁴.

Cel ce a biruit frica lașă e vădit că și-a predat viața și sufletul lui Dumnezeu.

Încrede în Dumnezeu, deci, nu se teme. Dimpotrivă, cel ce are frică de cele pămîntești și nu se bizuie decît pe sine, se teme în chip real totdeauna de ele. Nici eul propriu, nici cele ale lumii nu-l asigură împotriva necazurilor și nenorocirilor, ca să nu mai zic a patimilor.

554. «Smerenia cugetului și simplitatea luminată de darul deosebirii (discernămîntului) ne va face să cunoaștem deosebirile duhurilor».

Despre slava deșartă cea cu multe chipuri

1) Unora le place să dea slavei deșarte un loc deosebit de mândrie în înșirarea «Cuvintelor». De aceea și spun că sînt opt gînduri conducătoare și susținătoare ale răutății. Grigorie Teologul și alții dintre învățători le-au socotit pe acestea șapte. Eu urmez mai bucuros acestora. Căci cine mai are mândrie după ce a biruit slava deșartă ? Ele au numai atîta deosebire între ele, cîtă are pruncul prin fire față de bărbat și grîul față de pîine. Căci primul e începutul, iar al doilea sfîrșitul. Dar despre începutul și plinătatea patimilor necuvioasei închipuiri de sine, vom vorbi pe scurt cînd va veni vremea. Căci cel ce încearcă să filozofeze despre acestea pe larg, este asemenea celui ce încearcă în zadar să cîntărească vînturile.

2) Slava deșartă este, după natură, schimbarea firii și strîmbarea moravurilor⁵⁵⁵ și pîndirea a ceea ce

555. Un proverb latinesc spune : «Honores mutant mores». Omul modest de pînă ieri, ajuns la un post mai înalt, s-a schimbat peste noapte de nu-l mai cunoști. I s-a schimbat firea, i s-au strîmbat moravurile. La Veniamin Costache : A lui Evagrie : «Gîndul slavei deșarte e foarte subțire și stă cu ușurință lîngă virtuți. Cel stăpînit de ea voiește să arate poporului nevoințele sale și vînează slăvirile oamenilor. Înșelîndu-l dracii pe vreunul, fac să-i placă să fie îngrijit de femei, să se atingă mulțimea de hainele lui, ba îl vrăjesc și cu preoția; apoi îi place să vadă că oamenii îl caută și stau în jurul lui și să cugete că de nu-i va dezlega el, vor fi legați și în cer. Și după ce l-au înălțat astfel cu nădejdi deșarte, zboară de la el lăsîndu-l sau dracului mîndriei ca să-l ispitească, sau celui al întristării care aduce asupra lui gînduri ce se împotrivesc nădejdlor». *Alta*: «Însușirea slavei deșarte a monahului e că vrea să fie slăvit pentru virtuțile sale. Iar propriu trufiei sale este a se înălța pentru faptele sale și a disprețui pe ceilalți. Iar a celor din lume este că vor să fie slăviți pentru frumusețe, pentru bogăție, pentru stăpînire și pentru înțelepciune».

poate fi disprețuit. Iar după calitate, este risipitoarea ostenelilor⁵⁵⁶, pierderea sudorilor, pîndirea comorii, nepoata necredinței, înaintemergătoarea mîndriei, înecarea corăbiei în port, furnica în arie⁵⁵⁷. Ea e subțire, dar uneltește împotriva a toată osteneala și a tot rodul⁵⁵⁸.

3) Furnica așteaptă să se isprăvească strînsul griului și slava deșartă să se adune bogăția. Cea dintîi se bucură, ca să fure; iar cea de a doua, ca să risipească. Duhul deznădejdiei se bucură văzînd înmulțindu-se păcatul; duhul slavei deșarte, văzînd înmulțindu-se virtutea. Căci ușa celui dintîi e înmulțirea ranelor; iar a celui de al doilea, e bogăția ostenelilor⁵⁵⁹.

4) Ia seama și vei vedea această nelegiuită înflorind pînă la mormînt în veșminte, în mirodenii, în convoaie și în altele⁵⁶⁰.

5) În toate strălucește soarele cu îmbeșugare. Și de toate străduințele se bucură slava deșartă. De pil-

556. Toate virtuțile adunate de om prin ostenele sînt întinate ca o căldare de lapte printr-o picătură de petrol.

557. «Slava deșartă e înecarea corăbiei la mal, căci după ce au trecut valurile multelor ispite și vine încărcată cu multe virtuți, se înecă în port, mîndrindu-se pentru ele. E furnica în arie, pentru că risipește comoara virtuților, cum fură furnica boabele adunate».

558. «Nu-i ușor a ne izbăvi de slava deșartă. Dar se izbăvește cineva prin lucrarea ascunsă a virtuților și prin luarea aminte mai deasă. Iar semnul izbăvirii e a nu mai ține minte răul celui ce ne-a vorbit de rău sau celui ce a vorbit prea mult».

559. E un paradox. Înmulțirea virtuților deschide ușa slavei deșarte. Înmulțirea păcatelor, o alungă. «Mișcîndu-se patimile, alungă slava deșartă, risipindu-se, o fac să se întoarcă». Aceasta nu înseamnă că trebuie să ne predăm patimilor pentru a nu ajunge la slava deșartă. Aceasta ar însemna să rămînem în noroi, pentru a nu ne mîndri cu curățenia. Trebuie să scăpăm de amîndouă. Dar începutul se face prin scăparea de patimi.

560. Adică, cu ocazia înmormîntării înconjurată de pompă. Aceasta se vede și în monumentele costisitoare ce lasă unii să li se clădească pe mormînt, sau pe care și le clădesc ei înșiși cît trăiesc.

dă: sînt stăpînit de slava deșartă cînd postesc; dezlegîndu-l, ca să nu fiu cunoscut (ca postitor), iarăși mă stăpînește slava deșartă, pentru modestia mea; îmbrăcîndu-mă în haine luxoase sînt biruit de ea, schimbîndu-le în haine nearătoase, iarăși sînt stăpînit de ea; vorbind, sînt biruit de ea; tăcînd, iarăși sînt biruit de ea⁵⁶¹. Oricum voi arunca acest glob cu trei coarne, totdeauna unul stă drept și el e cel din centru.

6) Iubitorul de slavă deșartă este un închinător la idoli. Părînd că mărește pe Dumnezeu, voiește să placă oamenilor și nu lui Dumnezeu. Tot cel iubitor de arătare este iubitor de slavă deșartă⁵⁶². Postul iubitorului

561. Vedem și aci pe autor descriind cu același talent extraordinar, de fin analist al complexelor stări sufletești, aceeași împletire contradictorie între patimă și năzuința cea bună, ca și în alte «Cuvinte» (de ex. în Cuvînt XV). Fiecare floare morală sau virtute are umbra ei în slava deșartă. Această împletire ține de o etapă încă nedesăvîrșită a firii noastre. Patima e așa de împletită cu firea, încît ni se pare că luptînd cu ea, luptăm cu firea noastră și e greu să luptăm cu ea. Numai o înțelegere radicală a firii noastre ca regăsindu-se deplin cînd se uită pe sine, sau se predă total lui Dumnezeu și semenilor, ne scoate din această stare contradictorie și chinuitoare, pentru a ne ridica la starea paradoxală supremă, fericită și deplin conformă cu ea: la starea în care nu mai ești prin tine, ci prin Dumnezeu, prin Cel ce te iubește și pe Care îl iubești desăvîrșit.

562. Ed. V. Costache: a sfîntului Maxim: «În toate cele ce le lucrăm, Dumnezeu caută scopul: de lucrăm pentru El sau pentru altceva. Deci cînd voim să facem un bine, nu plăcerea oamenilor, ci pe Dumnezeu să-L avem ca scop, ca privind pururea spre El, pentru El să lucrăm, ca nu cumva să răbdăm și osteneala și să pierdem și răsplata». P.G. a sfîntului Vasile: «Ceea ce nu se face pentru iubirea de Dumnezeu, ci pentru lauda de la oameni, orice ar fi aceea, nu are lauda cinstirii lui Dumnezeu, ci judecata pentru o faptă făcută spre plăcerea oamenilor, pentru vrajbă, pentru pizmă, sau pentru altă vină. De aceea Domnul le numește și fapte ale nedreptății, zicînd către cei ce spuneau: «Am mîncat înaintea Ta» și celelalte: «Depărtați-vă de la Mine toți lucrătorii nedreptății» (Mt. 7, 23). Aceștia sînt cei ce abuzează de darurile lui Dumnezeu, pentru plăcerile lor». Alta: «Minte deșartă are cel ce vinează lauda de la oameni și alta nu nădăjduiește». De la sfîntul Maxim: «Din cele făcute de oameni, unele sînt bune prin fire, dar (uneori, n. *trad.*) nu sînt

de slavă deșartă este nerăsplătit și rugăciunea lui neavenită. Căci pe amîndouă le lucrează pentru lauda oamenilor. Nevoitorul iubitor de slavă deșartă pierde în-doit : își topește și trupul și nici nu ia vre-o răsplată.

7) Cine nu va rîde de lucrătorul pentru slavă deșartă, care la cîntarea de psalmi e mișcat de către aceasta, fie să rîdă, fie să plîngă de toate ?

8) Dumnezeu ascunde de multe ori de la ochii noștri bunătățile pe care le-am cîștigat. Dar omul care ne laudă, mai bine zis care ne amăgește, a deschis ochii noștri spre ele prin laudele lui. Însă deschizîndu-se a-ceștia, a dispărut și virtutea⁵⁶³.

9) Lingușitorul este slujitorul dracilor⁵⁶⁴, călăuza mîndriei, nimicitorul străpungerii inimii, pierzătorul bunătăților, cel ce abate pe alții de la calea cea dreaptă. «Cei ce vă fericesc pe voi, zice proorocul, vă amăgesc pe voi» (Is. 3, 12).

10) E propriu celor înalți cu cugetul să rabde cu bărbăție și cu bucurie ocările; dar e propriu celor sfinți și cuvioși să treacă nevătămați prin laude.

bune prin cauza lor. De ex., postul, privegherea, rugăciunea, citirea psalmilor, milostenia, iubirea de străini, sînt fapte bune prin fire, dar cînd se fac pentru slava deșartă, nu sînt bune».

563. Vederea de către noi a virtuților noastre le face să se piardă.

564. «Să ne ferim atît de a fi fericiți cît și de a ne ferici unii pe alții în față. Cea de a doua este a lingușitorilor și a celor mișcați de draci. Prima e a celor ușuratici și ale căror izbînzii sînt ușor de furat. Cel de al doilea este ca stricător al bunătăților, îngerul diavolului; cel dintîi este un moștenitor nesocotit, pregătit să piardă îndată ostenele. Amîndoi lucrează împreună la pierderea reciprocă». *Alta*, a sfîntului Ioan Gură de Aur (din Veniamin Costache): «Lauda celor ce trăiesc în păcat aduce munci mai cumplite decît rîvnirea păcatului, ba chiar decît ale celor ce trăiesc în păcate... Și pe drept cuvînt, pentru că fapta aceasta este a unei socoteli stricate și a unui suflet ce suferă de o boală fără vindecare. Pentru că cel ce laudă păcatul s-a lipsit pe sine de tămăduirea cea din pocăință». Aceștia îi întăresc pe cei ce păcătuiesc, în păcatul lor.

11) Am văzut pe unii plîngînd pentru că au fost lăudați; dar și pe unii aprinși de mînie, schimbînd, ca într-un târg, o patimă cu alta.

12) «Nimenea nu cunoaște cele ale omului, decît duhul omului cel din el» (I Cor. 2, 11). Să se rușineze deci și să amuțească cei ce se pornesc să ferească pe alții în față.

13) Cînd auzi că aproapele tău și prietenul tău te vorbește de rău în lipsa ta, sau fiind tu de față, arată-i iubirea, lăudîndu-l⁵⁶⁵.

14) Mare lucru e a scutura din suflet lauda oamenilor ; dar mai mare e a depărta lauda dracilor.

15) Smerită cugetare arată nu cel ce se defaimă pe sine ; căci cum nu se va răbda pe sine ? Ci cel ce ocărit fiind de altul, nu-și micșorează dragostea față de acesta⁵⁶⁶.

16) Am băgat de seamă că dracul slavei deșarte in-suflă unui frate gînduri și le descoperă pe acestea altuia ; și pe acesta îl face să spună aceluia cele ce sînt

565. «Desăvîrșirea smereniei stă în a răbda cu bucurie învinuirile mincinoase». A sfîntului Isaac : «Cel smerit la suflet nu se turbură cînd e nedreptățit, nici nu se apară de lucrul în care a fost nedreptățit. Și primește calomnia ca adevăr și nu se îngrijește să convingă pe oameni că a fost calomniat, ci cere iertare».

În acest caz cel calomniat lăudîndu-l pe calomniator, nu-l lingușește, nici nu-l împinge la păcatul slavei deșarte, ci-i arată iubirea. Acela va simți în acest moment că nu e lingușit și nu va cădea nici în slava deșartă, ci se va rușina de ceea ce a făcut, căci va vedea că a făcut nedreptate celui calomniat. Și aceasta îl va ajuta să se îndrepte, luînd pildă de la bunătatea aceluia.

566. «Tu socotești că ai smerenie, dar nu te suportă nici pe tine, defăimîndu-te. Dacă deci voiești să cunoști că ești smerit la cuget, cearcă-te pe tine, în cele spuse». Adică defăimă-te pe tine cu sinceritate în fața ta însuși și a altora. *Alta*, la Veniamin Costache : «Cel ce rabdă cu smerită cugetare învinuirile ce i se aduc, a ajuns la desăvîrșire și e lăudat de sfinții îngeri. Căci nici-o faptă bună nu e mai greu de săvîrșit ca aceasta».

în inima lui, ca acela să se fericească pe el ca pe un mai înainte știutor al gândurilor lui. Ba uneori se atinge blestematul și de chiar mădularele trupului făcându-le să zvîcnească⁵⁶⁷.

Să nu-l primești pe altul cînd te îmbie cu episcopie, sau cu stăreție, sau cu slujbă de învățătură. Căci cu mare osteneală se alungă cîinele de la tejgheaua măcelăriei. Dar cînd acesta vede pe unii avînd puțină liniște, îndată îi îndeamnă să vie din pustie în lume. Du-te, zice, pentru mîntuirea sufletelor pierdute.

17) După cum altul este chipul arapilor și altul al statuilor, altul e felul slavei deșarte al celor ce petrec în mînăstirea de obște, decît al celor ce se află în pustie⁵⁶⁸.

18) Slava deșartă iese înaintea mirenilor ce sosesc din lume în mînăstire și mîină pe călugării mai ușuratici să iasă întru întîmpinarea celor ce sosesc; îi face să cadă la picioarele lor și cel stăpînit de mîndrie se îmbracă în smerenie⁵⁶⁹. Pe cei ce șed la masă (iubito-

567. «Ai grijă de această patimă blestată care se amestecă cu virtuțile, pînă ce le pierde. Căci de nu va tăia omul această patimă necinstită, nu va putea înainta după Dumnezeu. Căci ei îi urmează toate relele». Ea închide drumul sufletului nostru spre Dumnezeu, închizîndu-l în admirația de sine. *Alta*, a sfîntului Maxim: «Nu te măsură cu cei mai slabi dintre oameni, ci mai degrabă cu cei mai înaltați în iubire. Căci măsurîndu-te cu cei dintîi vei cădea în groapa închipuirii de sine; dar de te vei măsură după iubirea celor din urmă, vei înainta spre înălțimea smereniei».

568. Ed. 1970: «Slava deșartă din pustie se vădește în orice faptă umilitoare: în postire, în culcarea pe jos, în celelalte grele pătimiri. Iar cea din chinovie, în lucruri plăcute, în bunuri, în buna stare, în bogăția luxoasă. Cei dintîi se laudă cu faptele lor umilitoare, cei de al doilea, cu faptele lor bune, încît una e ca a călugărilor, alta ca a mirenilor».

569. La Veniamin Costache: din Isaia Pustnicul: «Ia aminte la tine însuși cu de-amănuntul, ca să nu primești nicidecum a lua ceva, dacă nu te vei încredința deplin că Dumnezeu ți le-a trimis din roduri drepte. Numai atunci să le primești cu toată liniștea. Iar cînd le vezi că sînt din nedreptate, sau din sfadă, sau din vicleșug, sau din fățarnicie, respin-

rul de slavă deșartă) îi îndeamnă să se înfrîneze și pe cei mai de jos îi ceartă fără milă. Din cei ce stau la cîntare de psalmi, pe cei moleșiți îi face bărbați, iar pe cei fără glas îi laudă ca avînd glas frumos și pe cei ce dormitează îi laudă ca veghetori. Pe cel ce conduce rînduiala cîntării îl lingușește și-l roagă să-i dea lui înfîietatea; îl numește învățător și părinte, pînă la plecarea străinilor.

19) Slava deșartă în loc să fie pricină de cinste, de multe ori e pricină de necinste. Căci mîniindu-se ucenicii ei, mare rușine le-a adus⁵⁷⁰. Pe cei aspri față de oameni slava deșartă îi face blînzi; se folosește cu îngîmfare de darurile naturale și prin acestea de multe ori i-a doborît pe nenorociți.

20) Am văzut un drac supărînd pe fratele său și izgonindu-l. Căci mîniindu-se odată un frate, au sosit în acea clipă niște mireni, și nenorocitul a sărit din mî-

ge-le și aruncă-le, socotind că mai bună este o parte mică cu frica lui Dumnezeu, decît roduri multe din nedreptate». *Alta (ibid.)*: «Să nu fie mîna ta întinsă spre a lua, ci mai vîrtos spre a da». Din sfîntul Ioan Gură de Aur: «Lacomul ține cele ale săracului. Iar tu luîndu-le pe acestea și făcîndu-le parte a averii tale, te-ai arătat mai nedrept decît cel nedrept și te-ai făcut mai lacom decît lacomul de bani». *Alta* : «întrebare : Cum se face că mulți lacomi nu pățimesc rele ? Răspuns: Vor suferi mai mult, dacă nu vor suferi îndată. Căci de vor scăpa acum, teme-te mai mult că vor suferi atunci în chinuri mai mari. Și de vor scăpa ei, nu vor scăpa moștenitorii lor. Întrebare : Și cum e drept acest lucru ? Răspuns: E foarte drept, căci tu care ai moștenit avere făcută din nedreptate, deși n-ai răpit-o tu, te îndulcești tu cu ea. Acela și-a adunat comoara de păcate și mînie pentru ziua mîniei. Iar tu ai moștenit păcatul și mînia și ți se va cere socoteală pentru toate... Deci dacă știi pe cei nedreptățiți, dă-le înapoi și fă ceea ce a făcut Zacheu cu multă adăugire. Iar dacă nu-i știi, împarte celor scăpătați și tu vei afla răsplata, iar acela, munca veșnică. întrebare ; Cum ține cineva adevărul întru nedreptate ? Răspuns : Cînd cineva folosește după plăcerile sale cele date lui de Dumnezeu».

570. «Iubitorul de slavă deșartă fățărăște nemînierea; iar cînd e prins în aceasta, suferă în loc de cinste, necinste».

nie în slava deșartă. Pentru că nu putea sluji deodată amîndurora.

21) Cel ce s-a vîndut slavei deșarte are o viață în-doită. Căci petrecînd între călugări cu schima, viețuiește în lume cu cugetul și cu amintirea.

22) De ne grăbim să bineplăcem celor de sus, să ne sîrguim să gustăm din slava celor de sus. Iar cel ce a gustat din ea va disprețui toată slava pămîntească. M-aș mira să nesocotească cineva pe cea de a doua, dacă n-a gustat din cea dintîi.

23) De multe ori, prădați fiind de slava deșartă, întorcîndu-ne am prădat-o pe ea cu mai multă iscusință⁵⁷¹. Căci am văzut pe unii răpiți din lucrarea duhovnicească, de slava deșartă; dar punîndu-se un început vrednic de muștrare, sfîrșitul s-a făcut vrednic de laudă, pentru schimbarea cugetului⁵⁷².

24) Cel ce se mîndrește cu darurile lui naturale, adică cu deșteptăciunea, cu învățătura, cu citirea limpede, cu vorbirea ușoară, cu destoinicia și cu toate cele de felul acesta, pe care le are fără osteneală, nu va dobîndi niciodată bunătățile cele mai presus de fire⁵⁷³. Căci cel necredincios în puține, va fi necredincios și în multe și stăpînit de slavă deșartă.

25) Mulți își chinuiesc în zadar trupurile lor pentru nepătimirea la culme, pentru bogăția darurilor, pentru lucrarea minunilor, pentru puterea cunoașterii

571. Am fost prădați de virtuțile ce le-am cîștigat de către slava deșartă. Dar pe urmă ne-am întors prădînd-o noi pe ea de puterea ei.

572. A fost vrednică de muștrare mîndria lui Nabucodonosor. Dar vrednică de laudă smerenia, sau smerita lui cugetare de la urmă.

573. A lui Maxim : «Dacă voiești să te faci cu adevărat cunoscător și modest și să nu slujești patimii închipuirii de sine, caută pururea în fapte ce este ascuns cunoștinței tale. Și aflînd foarte multe ce-ți sînt ascunse, te vei minuna de cunoștința ta și înfrîndu-ți cugetul și pe tine însuși, vei înțelege multe și mari lucruri, pentru că părerea că știi nu te lasă să înaintezi în a ști».

de mai înainte, neștiind, nenorociții, că nu ostenelele, ci mai degrabă smerenia e maica acestora. Cel ce cere daruri pentru ostenele, a pus o temelie greșită. Dar cel ce se socotește pe sine datornic, va lua deodată o bogăție neașteptată⁵⁷⁴.

26) Nu da ascultare vînturătorului care te sfătuiește, chipurile, spre folosul auzitorilor, să-ți vestești virtuțile tale. «Căci ce va folosi omul de va dobîndi lumea întregă, iar pe sine se va păgubi?» (Lc. 9, 25). Nimic nu poate zidi pe cei ce ne privesc, ca o purtare smerită și nemincinoasă și ca un cuvînt neprefăcut. Aceasta se va face și altora îndemn spre a nu se înălța. Și ce e mai mare decît aceasta spre folosul altora?⁵⁷⁵

27) A observat cineva din cei ce pot să vadă și văzînd a povestit următoarele: «Șezînd eu în adunare (sinaxa), au venit dracul slavei deșarte și dracul mîndriei și s-au așezat de amîndouă părțile mele. Și unul mi-a împuns coasta cu degetul lui iubitor de slava deșartă, îndemnîndu-mă să spun oarecare vedere (contemplație), sau lucrare pe care am săvîrșit-o în pus-

574. Invățătura aceasta e cu totul protivnică teoriei teologiei catolice despre merite și supramerite. Tot efortul creștin urmărește curățirea și desăvîrșirea firii și nu merite primite din afară. Iar desăvîrșirea e o înaintare nesfîrșită. Și darul lui Dumnezeu vine de la sine, nu ca un merit, altfel n-ar mai fi dar. Iubirii noastre libere îi vine în întîmpinare iubirea liberă a lui Dumnezeu, sau invers.

575. Din Epistola sfîntului Atanasie către fecioară: «Dacă îți arăți viața ta, aceasta îți naște slava deșartă și te păgubește. Dar de afli un suflet care conglăsuiește cu tine ca să facă cele ale lui Dumnezeu ca și tine, descoperă numai acestuia taina. În aceasta nu este slavă deșartă, căci ai grăit ca să se mîntuiască un suflet. Celor ce au dorința să asculte, grăiește-le cele de folos. Iar de te rogi, sau cîinți, sau citești, șezi deosebit și nimenea să nu audă, decît tu singură; și dacă ai, și cu una sau două fecioare de un suflet cu tine». *Alta*, a sfîntului Marcu: «Dacă voiești să se acopere de către Domnul păcatele tale, să nu descoperi oamenilor virtuțile tale. Căci tot ce vom face cu acestea, aceea va face și Dumnezeu cu acelea». *Alta*, a sfîntului Maxim: «Precum comoara arătată se fură, așa virtutea făcută cunoscută sau publică, se mistuiește».

tie ⁵⁷⁶. Și după ce l-am depărtat pe acesta, zicînd : «Întoarcă-se înapoi și să se rușineze cei ce-mi gîndesc mie rele» (Ps. 34 și 69), repede cel de la stînga îmi șopti la ureche : «Bine, bine ai făcut și mare te-ai făcut, biruind pe maica mea cea preanerușinată». Către acesta, continuînd îndată partea următoare a stihului, am zis : «Întoarcă-se rușinați cei ce-mi zic mie: Bine, bine ai făcut» ⁵⁷⁷.

Întrebîndu-l eu pe acela: «Cum e slava deșartă, maica mîndriei ?», a răspuns : «Laudele înalță și îngîmfează; iar cînd sufletul s-a înălțat, luîndu-l mîndria îl duce pînă la ceruri și-l doboară pînă în adîncuri» ⁵⁷⁸.

28) Este o slavă ce vine de la Dumnezeu: «Pe cei ce Mă slăvesc, zice, îi voi slăvi» (I Regi 2, 30). Și este o slavă ce urmează din pregătirea diavolească: «Vai, zice, cînd vor vorbi oamenii bine de voi» (Lc. 6, 26).

29) O vei cunoaște limpede pe cea dintîi, cînd socotind-o ca vătămare, o vei respinge cu toată sîrguinta și oriunde te vei duce, îți vei ascunde viețuirea ta ⁵⁷⁹. Și pe a doua, cînd, săvîrșind orice lucru, îl vei săvîrși pentru a fi văzut de oameni. Necurata aceasta ne îndeamnă să fățărîm o virtute pe care nu o avem. Dar «așa să lumineze, zice, lumina voastră înaintea oamenilor, ca

576. A sîntului Maxim: «Cei ce caută pururea sufletul nostru, caută pururea prin gînduri pătimase, să ne împingă la păcat cu cugetarea, sau cu lucrarea. Dar cînd vor afla mîntea neprimitoare, atunci vor fi făcuți de rușine; iar cînd o vor afla ocupată cu vederi duhovnicești, vor fi alungați și rușinați cu totul».

577. Amîndouă aceste îndemnuri aparent bune, sînt biruite cu smerenia. Faptele la care e îndemnat călugărul sînt bune în sine, dar nu sînt bune întrucît îndemnurile la ele vin de la demoni, adică se ivesc împreunate cu ispita mîndriei.

578. «Slava deșartă alungată, sădește părerea de sine; dacă însă rămine, pricinuieste mîndria».

579. «Cînd nu face cineva lucrul lui Dumnezeu pentru a fi văzut de oameni, dar cei ce-l văd îl slăvesc, celui ce îl lucrează nu-i va veni nici-o vătămare din laudă».

să vadă ei faptele voastre cele bune» (Mt. 5, 16). De multe ori Domnul îi aduce însă pe cei iubitori de slavă deșartă la lipsa de slavă deșartă, prin necinstirea ce li se întâmplă.

30) Începutul necăutării slavei deșarte e păzirea gurii și iubirea necinstirii⁵⁸⁰. Mijlocul ei este oprirea tuturor lucrărilor gândite ale slavei deșarte. Iar sfârșitul (dacă este vreun sfârșit al adîncului fără fund)⁵⁸¹, este a face în chip nesimțit înaintea mulțimii cele ce aduc necinstirea.

31) Nu-ți ascunde rușinea ta, din socotința de a nu da pricină de sminteală⁵⁸². Dar nu trebuie să se folosească același platură pentru orice greșală, ci potrivit cu felul ei.

32) Cînd chemăm noi slava deșartă și cînd vine la noi fără să o chemăm, ci trimisă de alții, și cînd începem niscai lucruri în vederea slavei deșarte, să ne aducem aminte de plînsul nostru și de datoria de a face, plini de frică, rugăciunea ce se cuvine stării noastre și negreșit vom rușina pe nerușinatul, numai să ne îngrijim de rugăciunea adevărată. Iar de nu, să ne aducem aminte repede de moartea noastră. Iar de nu vom izbuti nici așa, să ne temem de rușinea ce urmează slavei. Căci «cel ce se înalță se va smeri» (Lc. 18, 14). Și nu numai acolo, ci negreșit și aici⁵⁸³.

580. «Cel ce are grijă de limbă se dovedește lucrător al virtuților. Iar nepedepsirea limbii arată că nu are în lăuntrul lui virtutea».

581. Nu e un sfârșit al disprețuirii slavei deșarte. Căci aceasta e egală cu smerenia. Iar smerenia e un adînc, sau o înălțime fără sfârșit (abis). Căci e o uimire de Dumnezeu, care fiind infinit, crește și ea la infinit.

582. Se înțelege că e vorba de recunoașterea ei însoțită de pocăință, nu de cea cinică, fără rușine. Căci recunoscută prin pocăință adîncă și necurmată, face mai degrabă pe ceilalți să se ferească de ea.

583. «Cînd vezi gînd omenesc ispitindu-te cu slava, cunoaște limpede că-ți pregătește rușinea».

33) Când lăudătorii, mai bine zis amăgitorii încep să ne laude, să ne aducem aminte de mulțimea fărădelegilor noastre și ne vom afla nevrednici de cele spuse sau făcute.

34) Pot fi, fără îndoială, auziți de Dumnezeu în unele cereri ale lor, și unii iubitori de slavă deșartă. Domnul obișnuiește să vină în întâmpinarea rugăciunilor și cererilor lor, ca luînd unele daruri prin rugăciune, să nu-și mărească închipuirea de sine.

35) Cei mai simpli nu cad de multe ori în veninul acesta. Căci slava deșartă este lepădarea simplității și viețuirea prefăcută.

36) De multe ori viermele crescînd și făcînd aripi, se urcă la înălțime. Tot așa slava deșartă desăvîrșindu-se, naște mîndria, căpetenia și desăvîrșitoarea tuturor răutăților.

A fost treapta a douăzecișiuna. Cel ce nu s-a lăsat prins de ea, nu va cădea în mîndria fără minte, dușmana lui Dumnezeu.

CUVÎNTUL XXII

Despre mîndria cea fără de minte (fără stăpînire)

1) Mîndria este tăgăduirea lui Dumnezeu⁵⁸⁴, născocirea dracilor, disprețuirea oamenilor, maica osîndirii, nepoată a laudelor, semnul nerodniciei, izgonitoarea ajutorului lui Dumnezeu, înaintemergătoarea ieșirii din minți, pricinuitoarea căderilor, pricina luării în stăpînire (de draci), izvor al mîniei, ușa fățarniciei,

584. «Căci cel ce socotește că înfăptuiește ceva din sine, și nu din ajutorul lui Dumnezeu, tăgăduiește pe Dumnezeu și ajutorul Lui în toate: De aceea și cade, părăsit fiind, din harul lui Dumnezeu, pe care l-a nesocotit».

cauza nemilostivirii, păzitoarea păcatelor, contabilă amarnică, judecătoarea oamenilor, potrivnica lui Dumnezeu, rădăcina hulei.

2) Începutul mândriei e sfârșitul slavei deșarte. Mijlocul ei este disprețuirea aproapelui, vestirea nerușinată a ostnelilor proprii, lauda de sine în inimă, ura muștrării. Iar sfârșitul ei este tăgăduirea ajutorului lui Dumnezeu, fălire cu rîvna sa, nărav drăcesc.

3) Să ascultăm toți cei ce voim să scăpăm de groapa aceasta. Patimii acesteia îi place de multe ori să-și ia hrana chiar din mulțumirea adusă lui Dumnezeu. Căci la început nu se gîndește să tăgăduiască cu nerușinare pe Dumnezeu.

4) Am văzut om mulțumind lui Dumnezeu cu gura și fălindu-se cu cugetul. Mărturisește despre aceasta fariseul acela care a spus în chip fățarnic : «Îți mulțumesc, Dumnezeule» (Lc. 18, 11).

5) Unde s-a întîmplat căderea, acolo s-a sălășluit mai înainte mîndria. Al doilea lucru e vestitor al celei dintîi.

6) Am auzit pe careva din cei cinstiți de mine : «Gîndește că douăsprezece sînt patimile de necinste. De vei iubi cu voia pe una din ele, adică închipuirea de sine, ea va umple locul celor unsprezece»⁵⁸⁵.

7) Călugărul ce se înalță cu cugetul, se împotrivește cu cuvîntul. Dar cel smerit cu cugetul nu știe să

585. «Un filozof oarecare a spus că închipuirea de sine este boală sacră». *Alta* : «Am văzut o boală cumplită ; de ea suferă cel ce păzește la sine o bogăție spre răul lui». Domnul a zis : «Vai, cei ce vă îmbogățiți, că veți flămînzii; că veți lua plata voastră» (Lc. 6, 25). Închipuirea de sine e o boală, pentru că cel ce suferă de ea nu trăiește în realitate. Bogăția pe care o păzește e fum. Dar fum care nu va pieri numai lăsîndu-l gol, ci îl va și face nemilos și urît de Dumnezeu și de oameni, fum care îl intoxică. El iese din legătura cu Dumnezeu și cu oamenii, care sînt singura realitate ce-l ține și pe el în realitate.

se împotrivescă nici măcar cu privirea. Chiparosul nu-și pleacă ramurile ca să se întindă pe pământ. Nici monahul cu inima mândră, ca să facă ascultare.

8) Bărbatul cu inima mândră dorește să stăpînească⁵⁸⁶. Astfel nu poate să nu se piardă pînă la capăt, precum se întîmplă de obicei; mai bine zis nici nu voiește.

9) «Celor mîndri Domnul le stă împotrivă» (Pilde 16, 5 și I Pt. 5, 5). Și cine poate să-i miluiască pe ei ? «Necurat este la Domnul tot cel mîndru cu inima» (Pilde 16, 5). Și cine va putea să-l curățească pe unul ca acesta ?

10) Pedepsa celor mîndri e căderea, iar îmbolditor, dracul. Părăsirea lor este ieșirea din minți. De cele dintîi au fost tămăduiți adeseori oamenii de către oameni. Dar cea din urmă nu poate fi vindecată de oameni.

11) Cel ce respinge mustrarea își întipărește patima. Iar cel ce o primește s-a dezlegat de legătura ei.

12) Dacă un oarecare a căzut din ceruri numai prin această patimă, fără alta, trebuie văzut dacă nu cumva se întîmplă ca cineva să se suie la cer numai prin smerenie, fără altă virtute.

13) Mîndria este pierderea bogăției (duhovnicești) și a sudorilor. «Strigat-a și nu era cine să-l mîntuiască» (Ps. 16, 4, 5), fără îndoială pentru că a strigat cu mîndrie «către Domnul și nu l-a auzit pe el» ; fără îndoială, pentru că pricinile împotriva cărora se ruga nu le curma.

14) Un bătrîn foarte cunoscător îl sfătuiă duhovnicește pe un tînăr ce se trufea. Iar acesta, orb fiind, zise : «Iartă-mă, părinte, nu sînt mîndru». Iar prea în-

586. «Să nu te grăbești să te așezi în capul frățimii, ca să nu iei sarcinile păcatelor străine pe umerii tăi».

teleptul bătrîn zise către el: «Și ce altă dovadă mai vădită a patimei acesteia ne poți da, fiule, decît cuvîntul ce l-ai spus : nu sînt mîndru»⁵⁸⁷. Mult le ajută unora ca aceștia supunerea, viețuirea mai îngreuiată și mai supusă necinstirilor și citirea nevoițelor mai presus de fire ale părinților. Poate măcar așa vor avea o mică nădejde de mîntuire cei ce bolesc de patima aceasta.

15) E rușine să se mîndrească cineva cu podoabă străină⁵⁸⁸, dar e nebunia cea mai de pe urmă să se fălească, prin închipuirea de sine, cu darurile lui Dumnezeu. Fălește-te numai cu înfăptuirile tale dinainte de naștere⁵⁸⁹. Căci cele de după naștere Dumnezeu ți le-a dăruit, ca și nașterea însăși.

587. Scărarul surprinde și aci aceeași împletire a patimii cu năzuința protivnică ei, ca și în alte locuri de mai înainte. Seva patimii urcă în om din firea lui pătată, odată cu seva virtuții, ca în fructele unui pom stricăciunea. E foarte greu de a înlătura pe ultima și a cruța pe primele. Cel ce se socotește smerit, nu e smerit. Mereu trebuie înlăturată de lîngă virtutea însăși umbra conștiinței de a avea o virtute. Conștiința trebuie să aibă de conținut numai pe Dumnezeu și sinea proprie trebuie văzută hrănindu-se numai din Dumnezeu. Toate virtuțile sînt puteri ale lui Dumnezeu în noi. Ridicarea spre această conștiință e un efort continuu de distilare, de subțiere a firii, pentru a face pe Dumnezeu total transparent prin înlăturarea oricărei grosimi a ei, a vizibilității ei.

588. «Se arată că nu trebuie să se laude cineva și să se fălească pentru nimic din ceea ce a înfăptuit prin cugetarea sau puterea sa, fără ajutorul lui Dumnezeu». *Alta*: «Cel ce se înfrînează, se reține de la lăcomia pîntecelui; neagonisorul, de la lăcomie; cel ce se liniștește, de la vorbărie; cel curat, de la iubirea de plăceri; cel rușinos, de la curvie; cel ce se mulțumește cu ale sale, de la iubirea de arginți; cel blînd, de la tulburare; ascultătorul, de la sfadă; cel primitor de muștrare, de la fățarnicie; cel ce se roagă, de la deznădejde; săracul, de la bogăție; mărturisorul, de la tăgăduire; mucenicul, de la închinarea la idoli. Vezi că toată virtutea săvîrșită pînă la moarte nu e nimic altceva decît înfrînarea de la păcat. Iar înfrînarea de la păcat e un lucru al firii, nu e un preț plătit pentru Împărăția lui Dumnezeu». Ce departe sîntem de teoria meritelor și suprameritelor din teologia catolică! La o notă următoare vom vedea că Împărăția lui Dumnezeu e darul Duhului Sfînt.

589. O spune aceasta în ironie, ca și cele următoare

16) Numai virtuțile ce le-ai înfăptuit fără minte sînt ale tale. Căci mintea ți-a dăruit-o Dumnezeu. Arată nevoițele purtate fără trup, numai din sîrguința ta. Căci trupul nu e al tău, ci al lui Dumnezeu.

17) Nu te încrede, pînă ce nu vei primi hotărîrea, văzînd pe acela care, chiar după intrarea în camera de nuntă, a fost legat de mîini și de picioare și aruncat în întunericul cel mai din afară (Mt. 22, 13)⁵⁹⁰.

18) Nu-ți înălța grumazul, odată ce ești pămîntesc. Căci mulți au căzut din ceruri, măcar că erau sfinți și nematerialnici.

19) Cînd dracul se sălășluiește în lucrătorii lui, atunci, arătîndu-se în somn, sau și în stare de veghe, ia chipul, zice-se, al unui sfînt înger, sau mucenic, îi împărtășește vreo descoperire de taină, sau vreun dar (harismă), ca, amăgindu-se, nenorociții, să-și iasă cu totul din minți⁵⁹¹.

20) Chiar dacă am suferi zeci de mii de morți pentru Hristos, tot n-am împlini ceea ce sîntem datori, căci altul e sîngele lui Dumnezeu și altul sîngele robilor ; negreșit, după vrednicie, și nu după ființă⁵⁹².

590. A lui Ioan Carpatiul: «Haina de nuntă, de care vorbesc cuvintele lui Hristos, socotește-o harul Duhului Sfînt; căci cel ce nu s-a făcut vrednic să-l îmbrace nu se va face părtaș nunții cerești și cinei celei duhovnicești».

591. Nici tainele descoperite nu sînt taine adevărate, nici harismele dăruite de cel rău nu sînt harisme adevărate, ci contrafaceri aparente; sînt «taine» sau «harisme» de suprafață, și chiar minciuni nedate încă pe față.

592. Sîngele lui Hristos vărsat pentru noi este după ființă sînge omenesc ca și al nostru, dar după vrednicie este nesfîrșit mai de preț, pentru că este sîngele primit de Fiul lui Dumnezeu ca sînge propriu și dat de El însuși pentru noi. Deci prin el ni se împărtășește iubirea nesfîrșită a lui Dumnezeu. De aceea, chiar dacă, de mii de ori am da prin moarte sîngele nostru pentru El, nu I-am răsplăti cu ceva egal și deci nu ne-am achita de datoria pe care o avem față de El. Căci cînd ți-a dat cineva ceva, te

21) Să nu încetăm de a cerceta împreună și de a pătrunde pe luminătorii părinți dinainte de noi; și atunci ne vom afla pe noi neumblînd în chip amănunțit pe urmele viețuirii lor, nici păzind în chip cuvios făgăduința, ci petrecînd încă în starea lumească.

22) Călugărul adevărat este cel ce are ochiul neîmprăștiat al sufletului și simțirea nemișcată a trupului⁵⁹³. Călugărul adevărat este cel ce cheamă pe vrăjmași ca pe niște fiare, și-i biciuiește ca să fugă de la el. Călugăr este cel ce petrece într-o ieșire neîntreruptă din sine⁵⁹⁴. Călugărul este așa de preschimbat prin virtuți, cum e altul prin plăceri⁵⁹⁵. Călugărul (călugăria) este o lumină fără de sfîrșit în ochiul inimii⁵⁹⁶. Călugărul este un adînc fără fund (un abis) al smereniei, în care s-a afundat și s-a înecat întreg duhul său.

23) Trufia pricinuieste uitarea greșelilor. Căci aducerea aminte de acelea e pricinuitoarea smeritei cugetări⁵⁹⁷.

achiți de datorie numai cînd îi întorci un lucru de preț egal. Dar și atît cît putem noi da lui Hristos, e din puterea împărtășită nouă de El prin sîngele Lui. Il iubim și noi puțin luînd putere din iubirea Lui nesfîrșită. Unde este atunci temeiul mîndriei noastre? Ba cel mîndru nu-L iubește pe Hristos nici măcar așa puțin cît poate un om, în temeiul iubirii Lui.

593. «Cînd despărțim mintea de Dumnezeu fie prin pălăvrăgeală, fie prin glume, fie prin altceva, și o împrăștiem, nu sîntem călugări».

594. Intr-o ieșire neîntreruptă a minții în Dumnezeu, sau într-un extaz neîncetat.

595. Firea lui și-a schimbat calitatea prin virtuți. El nu are virtuțile, ci este ceea ce sînt virtuțile.

596. Pentru că, fiind neîncetat atent la firea sa, vede prin ea neîntrerupt lumina nesfîrșită a lui Dumnezeu, prin transparența inimii, ca printr-un ochi în care se vede lumina lui Dumnezeu.

597. Dar și invers : «Uitarea greșelilor pricinuieste uneori închipuirea de sine, alteori nesimțirea». Sint două feluri de uitări, uitarea de sine din mîndrie, care dă aparența unei cunoașteri de sine; și uitarea de sine (răpirea, extazul) din smerenie, care e o adevărată cunoaștere de sine. Căci sinea cunoscută prin mîndrie e o sine de suprafață, suprapusă, și care stă pe nisip, ca un gol, pe cînd sinea cunoscută de smerenie, e sinea

24) Mîndria este s ar acia cea mai de pe urm a a sufletului ce- i n aluce te bog a ia  i socotește întunericul, lumin a⁵⁹⁸. Nu numai c a nu  ng aduie, necurata, o înaintare, ci  i arunc a de la  n al ime pe cel stăpînit de ea⁵⁹⁹.

25) M ndria este mărul putred pe dinăuntru, dar pe dinafară strălucitor de frumuse te. Călugărul mîndru nu va avea nevoie de drac. Căci el însuși  i este drac  i vrăjmaș ce se războiește cu sine.

26) Pe cât este întunericul de străin de lumină, pe atât este cel mîndru, de străin de virtute. In inimile celor m ndri se vor naște cuvinte de hulă; în sufletele celor smeriți, vederi cerești. Furul urăște soarele, iar trufașul disprețuiește pe cei bl nzi⁶⁰⁰.

27) Nu  tiu cum, dar mul i din cei m ndri nu se cunosc pe ei  i, socotind că sînt nepătimași,  i-au văzut sărăcia (de virtute)  n ceasul ieșirii din via . Cel stă-

afundată pentru veci în temeiul ei neclintit  i adevărat care e Dumnezeu. Cel mîndru, neștiind de păcatele sale, nu se deosebește de Dumnezeu, în închipuirea sa,  i deci nu- i vede fundamentul său. Cel smerit știind de greșelile sale sau de micimea sa,  i vede fundamentul său care-l susține totuși pentru veci, iert ndu-l.

598. Ruptă de realitate, m ndria o contraface prin închipuire. Tr ie te într-o fantasmagorie, într-o nălucire prelungită. Golit de toate, cel mîndru  i nălucește că e bogat; întunecat,  i închipuie că se află în lumină; dar bog a ia lui  ns i e săracă  i în lumina ei el nu vede nimic real, nimic consistent. De aceea  i hrana lui spirituală e săracă, e inconsistentă.

599. «Cel ce se m ndre te e lăsat să cadă în hulă. Cel ce se f le te pentru virtutea cu fapta e lăsat să cadă în curvie, iar cel ce se  nal  într-o înțelepciunea lui, e lăsat să cadă în cursele întunecate ale ne tiin ei».

600. «Mare  i cinstit lucru socotesc că este a birui slava deșartă  i a înainta în cunoștința lui Dumnezeu. Căci cel ce cade in ur tenia acestei patimi viclene a slavei deșarte se înstrăinează de pace  i- i  n sprete inima fa  de sfinți.  i la capătul relelor lui cade în m ndria cea vicleană  i în grija de a minți». Cel mîndru nu cunoaște nici pe Dumnezeu  i nu trăiește în pace nici cu oamenii. El se  mpietre te cu inima chiar fa  de oamenii blînzi  i-i disprețuiește. Mai ales fa  de aceștia se poartă cu asprime, căci de cei tari se teme  i c nd are nevoie de ei,  i linguse te

pînit de ea, va avea nevoie de Domnul. Căci fără folos îi va fi ajutorul de la oameni.

28) Am prins odată pe această amăgitoare fără minte umblînd în inima mea, purtată pe umerii maicii ei. Și legîndu-le pe amîndouă cu legătura ascultării, le-am biciuit cu biciul smereniei și le-am silit să-mi spună cum au intrat în mine. Iar ele, biciuite, mi-au spus : «Noi nu avem început, nici naștere, căci sîntem începătoare și născătoare ale tuturor patimilor. Nu puțin ne războiește zdrobirea inimii, născută din ascultare. Însă nu răbdăm să fim stăpînite de ni-meni. De aceea, voind să ne facem stăpîne peste cele din ceruri, am fost depărtate de acolo⁶⁰¹. Noi ne-am făcut născătoare, ca să spunem pe scurt, ale tuturor celor ce lucrează împotriva smeritei cugetări. Căci toate cele ce o ajută pe ea ni se împotrivesc nouă. Dar noi am izbutit și în cer. Deci unde veți scăpa de la fața noastră ?⁶⁰² Noi ne-am obișnuit să ne împotrivism ocăririi, ascultării, nemînierii, neținerii de minte a ră-ului și slujirii⁶⁰³. Ne poatele noastre sînt căderile du-hovnicești : mînia, clevetirea, amărăciunea, striga-rea, hula, fățarnicia, ura, pisma, viața după o regulă proprie, împotrivirea în cuvînt, neascultarea. Un sin-gur vrăjmaș avem, asupra căruia nu avem puterea. Ți-l spunem, că sîntem biciuite de el. El constă în a te defăima pe tine însuși în chip sincer înaintea Domnu-lui. Atunci să ne socotești ca pe un păianjen. Deci, pre-

601. S-au făcut stăpînitore peste unele ființe îngerești din ceruri și de aceea le-au coborît de acolo. Căci nu voiau ca acelea să mai fie stă-pînite de altcineva decît de ele (de slava deșartă și de mîndrie). Mîndria, nevrînd să aibă nici-un stăpîn, nu cunoaște nici-un cap, e fără cap. Omul mîndru nu admite nici-o căpetenie, el e anarhic.

602. Adică : dacă am izbutit să înfrîngem unele ființe chiar în cer, unde și cum crezi tu, omule, că vei scăpa de noi ?

603. Căci adeseori călugărul se satură de ocăririi, de ascultare, de ne-mîniere și atunci se predă mîndriei.

cum vezi, slava deșartă e calul pe care călăresc eu, mîndria».

Dar cuvioasa smerenie și ocărirea de sine vor rîde de calul și de călărețul lui, cîntînd cu sîrguință cîntarea de biruință: «Să cîntăm Domnului, căci cu slavă S-a preamărit. Cal și călăreț au fost aruncați în mare» și în adîncul smereniei.

A fost treapta a douăzecișidouă. Cel ce s-a suit pe ea a biruit, dacă s-a putut sui.

Despre gîndurile negrăite ale hulei

1) În cele dinainte am auzit că există un prea cumplit nepot al cumplitei rădăcini și maici care e spurcata mîndrie: este nepotul de negrăit al hulei. De aceea e de trebuință să-l aducem de față. Căci nu e un vrăjmaș dintre cei de rînd, ci un vrăjmaș și un războinic cu mult mai cumplit decît toți. Și lucrul cel mai cumplit e că nu poate fi ușor de tîlcuit, mărturisit și pus la stîlp în fața doftorului duhovnicesc. De aceea a și născut de multe ori în mulți deznădejdea, rozînd, nelegiuitul, ca un cariu în lemn, toată nădejdea lor.

2) Acestui prea spurcat îi place de multe ori să batjocorească pe Domnul și cele ce se săvîrșesc în înseși sfintele Liturghii și în însuși timpul înfricoșatelor Taine. Din aceasta cunoaștem în chip vădit că nu sufletul nostru este cel ce rostește acele cuvinte nelegiuite, neînțelese și de negrăit în lăuntrul nostru, ci dracul urîtor de Dumnezeu care a fost izgonit din ceruri, pentru că și acolo căuta să împroaște pe Dumnezeu cu hule. Dacă ar fi ale mele acele nerușinate și necuviincioase

cuvinte, cum m-aș închina darului, primindu-l ?⁶⁰⁴
Cum aș putea ocări și, în același timp, binecuvînta ?

3) Acest amăgitor și de-suflet-stricător ne duce adeseori la ieșirea din minți. Dar nici un alt gând nu e atât de greu de mărturisit ca acesta. De aceea de multe ori și îmbătrînește cu mulți⁶⁰⁵. Căci nimic nu dă dracilor și gândurilor acestora atîta putere împotriva noastră, ca faptul de a le hrăni și ascunde în inimă nemărturisite.

4) Dar nimenea să nu se socotească pe sine pricina gândurilor de hulă. Iar Domnul este cunoscător de inimi și știe că nu sînt ale noastre aceste cuvinte și gânduri, ci ale vrăjmașilor noștri.

5) Îmbătarea este o pricină a poticnirii. Iar mîndria, o pricină a gândurilor necuviincioase. Dar cel ce se poticnește nu e vinovat de poticnire. Totuși se va pedepsi pentru că s-a îmbătat.

6) Cînd stăm la rugăciune, se ridică și acele gânduri necurate și de-nespus. Dar stăruind în rugăciune, se retrag îndată. Căci nu obișnuiesc să lupte cu cei ce se luptă.

7) Nu hulește nelegiuitul numai pe Dumnezeu și cele dumnezeiești, ci rostește în noi și unele cuvinte prea urîte și necuviincioase, ca fie să părăsim rugăciunea, fie să deznădăjduim de noi înșine. Și așa pe mulți i-a întrerupt de la rugăciune și pe mulți i-a depărtat de la Taine. Trupurile unora le-a topit prin întristare. Pe

604. Scărarul se dovedește mereu un fin și sincer analist al stărilor sufletești adeseori contradictorii. Consecvent personalist, el explică gândurile ce se contrazic din prezența în sufletul nostru a altor subiecte nevăzute, în cazul de față, a demonilor.

605. Îmbătrînește cu mulți, pentru că nu-l pot nimici prin mărturisire, rușinîndu-se să-l mărturisească. E prea evident și prea bun Domnul, ca ei să îndrăznească să dea pe față gândul de hulă împotriva Lui. Ei înșiși nu se pot decide să-i dea credit serios. E un alt motiv pentru care nu-și cred lor.

alții i-a istovit prin posturi acest rău și neomenos tiran și nu le-a dat nici o clipă de odihnă, făcînd aceasta nu numai cu cei din lume, ci și cu cei ce se îndeletnicesc cu viețuirea călugărească. După aceea le insuflă gîndul că nu vor avea parte de nici o mîntuire și-i face să se socotească mai de plîns și mai nenorociți decît toți credincioșii și decît păgînii înșiși.

Cel ce e chinuit de duhul hulei și voiește să se izbăvească de el, să știe sigur că nu sufletul lui e pricina acestor fel de gînduri, ci dracul necurat, care a zis odinioară către Domnul: «Acestea toate le voi da Ție, dacă, căzînd Te vei închina mie» (Mt. 4, 9). De aceea disprețuindu-l pe el și neluînd nicidecum cele spuse de el ca măsură, să zicem : «Mergi înapoia mea, satano ! Domnului Dumnezeuului meu mă voi închina și Lui singur voi sluji» (Mt. 4, 10) și durerea să se întoarcă asupra capului tău ; și asupra creștetului tău să se pogoare hula ta în veacul de acum și în cel viitor. Amin.

8) Cel ce voiește să lupte în afară de felul amintit cu dracul hulei, este asemenea celui ce încearcă să țină fulgerul în mîinile lui. Cum va putea să prindă, să se împotrivescă, sau să bată pe cel ce intră în inima lui dintr-odată ca un vînt și aruncă cuvîntul lui mai repede ca o clipă și îndată dispare ?

9) Căci toți cei ce ne războiesc stau și luptă și rămîn multă vreme și dau timp celui ce se luptă cu ei. Acesta însă nu. Ci îndată ce apare, se și depărtează ; și îndată ce ne-a vorbit, s-a și dus.

10) Acest drac obișnuiește să se sălășluiască în mintea celor mai simpli și mai nevinovați, care sînt și tulburați și chinuiți mai tare decît alții. Dar în aceștia totul se întîmplă nu din închipuirea de sine, ci din pizma dracilor.

11) Să încetăm să judecăm și să osîndim pe aproapele și să nu ne temem de gândurile de hulă. Căci lucrul dintîi e pricina și rădăcina celui de al doilea.

12) Precum cel închis în casă aude cuvintele trecătorilor, dar nu vorbește cu ei, așa și sufletul ce petrece în sine însuși, auzind hulele dracului, se tulbură, căci acela trece prin el.

13) Cel ce-l disprețuiește pe acesta s-a eliberat de patimă. Dacă însă cugetă că poate lupta cu el altfel, pînă la urmă e înfrînt. Căci cel ce voiește să stăpînească duhurile cu cuvintele, este asemenea celui ce încuie vînturile. Un călugăr sîrguitor, tulburat de acest drac, și-a topit trupul cu posturi și cu privegheri douăzeci de ani. Și fiindcă n-a simțit prin aceasta nici un folos, a plecat și, scriind patima sa pe o hîrtie, a predat-o unui bărbat sfînt, stînd culcat pe fața sa, pentru că nu putea să caute spre el.

Cînd citi bătrînul, zîmbi. Și ridicînd pe fratele îi zise: «Pune, fiule, mîna ta pe grumazul meu». Și făcînd fratele aceasta, zise marele bătrîn : «Pe grumazul meu va fi, frate, acest păcat cîți ani a zăcut și cîți va mai zace în tine. Numai tu să nu mai ții seama de el»⁶⁰⁶. Și m-a asigurat fratele că n-a ieșit din chilia bătrînului înainte de a se fi mistuit patima. Aceasta mi-a povestit-o cel ce a cercat-o, mulțumind lui Dumnezeu.

Cel ce a luat biruință asupra patimii a lepădat mîndria.

606. Un argument important pentru mărturisire : cel ce mărturisește păcatele sale, primind asigurarea că de aci înainte nu mai răspunde el pentru sine, ci duhovnicul care i-a dat iertarea, nu mai simte chinul pentru ele, nici neputința de a nu le mai săvîrși. Iar duhovnicul răspunde, pentru că o face în numele Domnului. Domnul Hristos le ia asupra Lui prin duhovnic. Trebuie să faci experiența întîlnirii cu Hristos ca o altă persoană decît tine, în singurul mod accesibil nouă, în mod concret. Adică, întîlnindu-te cu altă persoană omenească, dar care te întîmpină din în-sărcinarea și în numele Domnului Hristos.

CUVÎNTUL XXIV

Despre blîndețea, simplitatea și nerăutatea, agonisite prin sîrguința înțeleaptă și nu naturale; și despre viclenie

1) Lumina zorilor se ivește înaintea soarelui și blîndețea este înaintemergătoarea smeritei cugetări⁶⁰⁷. De aceea auzim și Lumina, orînduindu-le pe acestea astfel după treptele lor: «Învățați, zice, de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima» (Mt. 11, 29). Deci se cade să fim luminați de lumină înainte de răsăritul soarelui, ca astfel să putem privi limpede spre soare. Căci cel ce nu cunoaște mai înainte lumina, nu poate privi soarele, cum ne învață ordinea adevărată a celor spuse.

2) Blîndețea este starea neclătinață a minții, care rămîne la fel în cinstiri și necinstiri⁶⁰⁸. Blîndețea stă în a ne ruga în chip netulburat și sincer pentru cel ce ne tulbură în vremea tulburărilor ce ni le pricinuieste. Blîndețea este lespeda așezată peste marea mîniei, care risipește toate valurile ce izbesc în ea, nesuferind nici o clătinare⁶⁰⁹.

Blîndețea este propteaua răbdării; ușa sau mai bine zis maica răbdării, pricină a deosebirii (a dreptei so-coteli, a discernămîntului). Căci: «Învăța-va Domnul pe cei blînzi căile Lui» (Ps. 24, 8). E pricina iertării, îndrăzneala rugăciunii; încăperea Duhului Sfînt. Căci zice : «Spre cine voi privi, dacă nu spre cel blînd și liniștit» (Is. 66, 2).

Blîndețea este ajutorătoarea ascultării, povățuitoarea frățietății, frîna celor ce se înfurie, potolirea celor ce

607. «Blîndețea păzește iuțimea netulburată; iar smerenia eliberează mintea de trufie și de slavă deșartă».

608. Aceeași definiție a blîndeții în *Cuvîntul VIII*, cap. 3.

609. «E propriu blîndeții a purta» (a suporta) pe aproapele.

se mînie, dăruitoarea bucuriei, urmarea lui Hristos, însușirea îngerilor, legarea dracilor și pavăza amărăciunii.

3) În inimile celor blînzi se odihnește Domnul⁶¹⁰, iar sufletul tulburat e scaunul diavolului. «Cei blînzi vor moșteni pămîntul» (Mt. 5, 5), mai bine zis îl vor stăpîni⁶¹¹.

4) Sufletul blînd e tronul simplității. Iar mintea mînioasă e pricinuitoarea răutății. În sufletul lin va încăpea cuvîntul înțelepciunii «Domnul va povățui pe cei blînzi întru judecată» (Ps. 24, 10), mai bine zis în lucrarea deosebirii (drepte socoteli). Sufletul drept este soțul smereniei. Iar cel viclean este slujitorul mîndriei. Sufletele celor blînzi se vor îmbogăți întru cunoștință⁶¹²; iar mintea stăpînită de iuțime locuiește împreună cu întunericul și neștiința.

5) Mîniosul și fățarnicul s-au întîlnit⁶¹³ și nu se putea afla cuvînt sincer în convorbirea lor. Dacă vei cerceta inima celui dintîi, vei afla nebunia; dacă vei cerceta sufletul celui de al doilea, vei vedea viclenie⁶¹⁴.

610. Domnul cel blînd, Care n-are motive să fie ajutat, Se odihnește în cei blînzi. Blîndețea din El curge în credincioși, devenind în ei leagăn lin în care Se odihnește El. Blîndețea e delicatețea, e gingășia dragostei, siguranța ei nu e tulburată de nimic. Prin blîndețe se mîngîie cei ce se iubesc. Cunoașterea lui Hristos are loc prin participare la El, prin sălășluirea Lui în noi. Hristos e învățător prin faptul că e sălășluit în noi prin Duhul Sfînt.

611. Cei blînzi vor domni peste pămînt, întinzînd blîndețea lor, care e blîndețea lui Hristos în tot cuprinsul lui, făcînd ca nimenea să nu li se opună, ci să răspundă cu aceeași blîndețe. Aceasta va fi Împărăția cerurilor. Împărăția delicateții între oameni, din delicatețea lui Iisus Hristos.

612. Cunoștința adevărată e legată de blîndețe, căci blîndețea e și o contemplare liniștită a semenilor care i se deschid și a tainelor existentei, a tainei lui Dumnezeu cel blînd.

613. «Fățarnic e numit lingușitorul, amăgitorul, mincinosul, pentru că împletește cuvintele ca să placă, nu ca să spună adevărul».

614. A lui Evagrie : «Firea mîniei este să lupte împotriva dracilor și pentru vre-o plăcere. Pentru că îngerii ne insuflă plăceri duhovnicești și

6) Simplitatea este deprinderea sufletului lipsit de cugetări felurite, care s-a făcut neclintit spre o gândire nerăutăcioasă. Nerăutatea este o stare senină a sufletului, izbăvită de orice cugetare vicleană.

7) Întîia⁶¹⁵ însușire a copiilor este simplitatea, nefelurită în gânduri, pe care pînă ce a avut-o Adam, n-a văzut goliciunea sufletului, nici urîtenia trupului său⁶¹⁶.

8) Bună și fericită este și simplitatea aflătoare în unii prin fire; dar nu e ca cea care a fost izbăvită de viclenie prin dureri și sudori. Cea dintîi e acoperită și

ne îndeamnă să întorcem și să hrănim mînia împotriva dracilor pentru fericirea ce ne vine din ea. Iar aceia, atrăgînd-o spre poftele lumesti, o silesc să lupte contrar firii împotriva oamenilor, ca întunecîndu-se mintea și căzînd din cunoștință, să se facă trădătoare a virtuților». *Alta* a lui Grigorie Teologul: «Frînează-ți mînia, (iușimea), ca să nu-ți ieși din minte. Pedepsește iușimea, căci ieșind din măsură se face tatăl nebuniei». *Alta* a aceluiași: «Fie-ți mînia numai asupra șarpelui prin care ai căzut». *Alta*. «Vicleanul niciodată nu este în pace, ci totdeauna ocupat, totdeauna plin de mînie, de vicleșug și de iușime. Totdeauna pîndește pe vecinul său, totdeauna cîrtește, totdeauna e aspru, totdeauna cînd i se poruncește grăiește împotriva, cînd se hotărăște ceva cu privire la el, se răzvrătește, cînd e sfătuit la bine, face rău, cînd e dojenit, batjocorește. El ia în batjocură pe cei ce viețuiesc bine, urăște pe cei ce sporesc, se scîrbește de sfaturi bune, micșorează pe frați, îi răzvrătește, îi face răi, se întoarce de la cei blînzi, ia în rîs pe cei îndelung răbdători, se fățarnicește față de străini, clevește pe unul către altul, se asociază cu fiecare împotriva celuilalt, ațîță la sfadă, întărită pe unul contra altuia, e gata la ocări, dulce în grăiri de rău, gata la defăimări și în a face rău».

Precum se vede, iușimea sau mînia, cînd întrece o anumită măsură, întunecă mintea și îl ține pe om într-o agitație accentuată, ducîndu-l pînă la nebunie. Intre funcțiile sufletești este o strînsă legătură, ele se înrîuresc reciproc.

615. De aci, ediția 1970 urmează o ordine deosebită de cea din P.G. și de ediția Trevisan. Urmăm ediția 1970.

616. Ediția 1970: «Înțelege prin goliciune lipsirea de harul dumnezeiesc».

păzită de marea felurime a patimilor⁶¹⁷. Cea de a doua se face pricina celei mai înalte smerite cugetări. Răsplata celei dintâi este multă ; a celei de a doua este mai mult decît nesfîrșită.

9) Toți cei ce voim să atragem pe Domnul la noi, să ne apropiem de El în chip simplu, neprefăcut, fără viclenie și fără multe feluri de gînduri și fără iscodire, ca și cum am veni la lecțiile unui Învățător. Căci El fiind simplu și necompus din multe, voiește ca și sufletele ce vin la el să fie simple și nevinovate. Dar nu se poate vedea niciodată simplitatea fără smerenie⁶¹⁸. Vicleanul este mai înainte văzătorul mincinos, care-și închipuie că din cuvinte cunoaște gînduri și din înfățișările din afară, cele aflătoare în inimă⁶¹⁹.

10) Am văzut oameni drepți, care au învățat de la cei vicleni să se facă vicleni și m-am mirat cum au putut pierde așa de repede o însușire și un dar al firii⁶²⁰.

11) Pe cît de ușor cad cei drepți, pe atît de greu se pot preschimba cei dimpotrivă. Dar înstrăinarea adevărată, ascultarea, paza buzelor, au putut face de multe ori multe și au preschimbat în chip minunat boli de nevindecat.

617. «Simplitatea naturală se păstrează, zice, nepărtașă de multele patimi».

618. «Simplitatea și neprețuirea de sine curățește inima de răutate». În textul grec, neprețuirea de sine e exprimată prin cuvîntul μή μετρεῖν — nemăsurare de sine. Trebuie să nu-ți măsoari faptele bune săvîrșite, sau virtuțile. Propriu zis să nu le observi. Să fie ca și cînd n-ar fi. Să nu te dedublezi prin conștiința valorii tale. Aceasta e smerenie și, în același timp, simplitate.

619. «Mai-înainte-văzătorul mincinos» e cel ce-și închipuie că vede în inimi, dar nu vede cu adevărat, și de aceea face judecăți greșite, în general rău voitoare despre oameni și pretinde că prevede faptele lor rele și-și pune nădejdea în ele.

620. Ne îndeamnă să ocolim cu toată puterea petrecerea cu cei răi, ca să nu fim făcuți pradă a răutății lor.

12) Dacă cunoștința îngîmfă pe cei mai mulți, nu cumva neștiința și lipsa de învățătură pot smeri pe măsura lor? Totuși sînt unii, fără îndoială rari, care se mîndresc din pricina lipsei de cunoștință.

13) Dovadă limpede și chip vădit al simplității fericite ne este de-trei-ori-fericitul Pavel, care s-a făcut simplu. Dar nimenea n-a văzut și n-a auzit și nici nu poate să vadă vreodată o astfel de înaintare în așa de scurt timp⁶²¹.

14) Călugărul simplu este un animal cuvîntător supus, care-și pune sarcina sa pe umerii celui ce-l povățuiește⁶²². Animalul nu grăiește împotriva celui ce-l leagă; nici sufletul drept, împotriva povățuitorului. Urmează celui ce-l trage precum voiește acela și nu i se împotrivesc, mergînd pînă la jertfă.

15) Nevicleană este firea curată a sufletului, care în întîlnirile cu toți se poartă așa cum a fost zidită.

16) Dreptatea este cuget neiscoditor, purtare nemincinoasă, cuvînt neprefăcut și nepregătit mai înainte. Precum Dumnezeu se numește iubire, așa se numește și dreptate. De aceea spune și înțeleptul în Cîntarea Cîntărilor, către inima curată: «Dreptatea te-a iubit pe tine» (1, 4). Și iarăși, părintele lui: «Bun și drept este Domnul» (Ps. 24, 6). Și pe cei de un nume cu El îi mîntuiește: «Cel ce mîntuiește pe cei drepti» (Ps. 24, 6).

621. Devenind simplu, sincer, sfîntul apostol Pavel a înaintat chiar prin aceasta în cunoașterea a ceea ce este esențial, a dragostei lui Hristos față de el și a lui, față de Hristos și de oameni. A văzut Persoana supremă și persoanele semenilor mai presus de obiecte; a văzut iubirea simplă, directă, ca fiind infinit mai dătătoare de viață decît viclesugurile de tot felul în relațiile cu oamenii.

622. Un alt paradox: «animal cuvîntător supus», care nu poartă nici măcar sarcina sa, ci o pune pe umerii povățuitorului său. Pe de o parte, e supus el însuși, pe de alta i se supune povățuitorul lui. «Purtați-vă sarcinile unul altuia» (Gal. 6, 2). El poartă sarcini trupești; conducătorul, sarcini sufletești. Și prin amîndouă cîștigă.

Și iarăși: «Dreptatea sufletelor a văzut și a cercetat fața lor» (Ps. 10, 8).

17) Viclenia este prefacerea stării de dreptate, cuget rătăcit, mincinoasă cîrmuire de sine; jurăminte supuse pedepsei; cuvinte împletite; adînc (voit ascuns) al inimii; prăpastie de viclenie; minciuna îmbibată în fire; închipuirea de sine devenită firească; contrara smereniei; fățarnicia pocăinței; izgonirea plînsului; dușmana mărturisirii; regulă de viață după plăcerea proprie; pricina căderilor; potrivnica învierii⁶²³; zîmbetul batjocurii; întristare nebună; evlavie prefăcută; viață îndrăcită.

18) Vicleanul este împreună-vorbitor cu diavolul și de un nume cu el. De aceea și Domnul ne-a învățat să-l numim pe el așa, zicînd: «Și ne izbăvește de cel viclean» (Mt. 6, 12).

19) Viclenia este știință, sau mai vîrtos urîciune drăcească, străină de adevăr, care socotește că rămîne ascunsă celor mulți.

623. «Căci viclenia nu lasă sufletul să învețe prin pocăință». *Alta*; «Precum dacă cineva ar fi mușcat de scorpie, veninul ei ar străbate în tot trupul lui și s-ar vătăma inima lui, la fel este și răutatea inimii față de aproapele. Căci veninul ei îi mușcă sufletul și acesta se primejduiește de viclenie. Deci cel ce are milă de ostenele sale, dacă vrea să nu se prăpădească, să scuture degrabă de la sine scorpia aceasta, adică viclenia și răutatea». Există un adînc nesfîrșit, un abis al viclenieii, precum există și un abis al smerenieii sau al simplității. Căci nici răutatea nu are un capăt, ci poate înainta mereu. Există nenumărate dimensiuni ale infinității, bune și rele. Ele se combină și se încrucișează și se opun în chipuri multiple. Precum nesfîrșirea smerenieii se hrănește din experiența infinității lui Dumnezeu, așa și nesfîrșirea viclenieii din opoziția față de ea. Căci e un chip răsturnat al iubirii lui Dumnezeu. Pe măsură ce aceea se arată în mai multe forme din Dumnezeu, sau din oameni, răspunde și ea cu noi forme și grade de răutate, de invidie, de mincinoasă imitare, ca o dimensiune a infinității rele ce se înfruntă cu dimensiunile infinității bune. Dar la o infinitate în act nu ajunge nici smerenia și nici viclenia. Dimensiunile infinității în creatură sînt numai direcții spre infinitatea realizată în Dumnezeu.

20) Fățarnicia este o stare potrivnică sufletului și trupului, împletită cu tot felul de gânduri.

21) Să fugim de prăpastia fățarniciei și de groapa vicleniei⁶²⁴, ascultînd de cel ce zice: «Cei ce viclenesc vor pieri și ca o iarbă repede se vor usca și ca niște verdețuri repede vor cădea» (Ps. 36, 5). Aceștia sînt pășunea dracilor.

22) Greu vor intra bogații în Împărăție și înțelepții fără minte, în simplitate⁶²⁵.

23) Căderea a înțelepțit adeseori pe mulți răi, dăruindu-le lor fără voie nerăutate și mîntuire.

24) Luptă-te să-ți înșeli priceperea⁶²⁶. Și făcînd așa, vei afla mîntuire și nevinovăție, în Hristos Iisus, Domnul nostru. Amin.

Cel ce a suit pe această treaptă, să îndrăznească. Că s-a mîntuit, luînd ca pildă pe Hristos.

CUVÎNTUL XXV

Despre preainalta smerită-cugetare, pierzătoarea patimilor, ce se naște în simțirea nevăzută

1) Cel ce voiește să înfățișeze prin cuvînt văzut⁶²⁷ simțirea și lucrarea iubirii Domnului în chip propriu; și ale sfintei smerite-cugetări în chip convenit; și ale fericitei căințe în chip adevărat; și ale luminării lui Dumnezeu în chip vădit; și ale fricii Lui în chip ne-

624. «Bărbatul viclean este o mreață ascunsă».

625. «Nu pe înțelepții în Hristos îi socoate, ci pe cei ce lumea obișnuiește să-i numească înțelepți. Fără minte, cu adevărat, sînt cei înțelepți în fața lor înșiși și moștenitori ai proorocescului *vai*».

626. «Luptă-te, zice, să nu faci cele ce se înfățișează ca bune priceperii tale, fără cercetarea lor de către cei mai mari».

627. Adică sensibil și material.

mincinos; și ale încredințării inimii în chip neînșelălor; și socotește să lumineze prin lămurirea acestora pe cei ce nu le-au gustat, face ceva asemenea celui ce voiește să facă cunoscută prin cuvinte și pilde dulceața mierii celor ce n-au gustat-o niciodată. Dar cel de al doilea⁶²⁸ vorbește în zadar, ca să nu spun că pălăvrăgește; iar cel dintîi, sau e necercat în cele ce descrie, sau se face în chip vădit bătaia de joc a slavei deșarte.

2) Cuvîntul nostru înfățișează mai întîi, pentru pregătire, o comoară în vase de lut, sau mai bine zis pecetluită în trupuri, a cărei calitate nu poate fi făcută cunoscută de nici un cuvînt. Ea își face cunoscut mai întîi numai numele ei neînțeleș de sus, pe care-l dăruiește spre multă și nesfîrșită cercetare cu oboseală celor ce-l cercetează cu dreaptă judecată. Iar cuvîntul este acesta : sfînta smerită-cugetare.

3) Cîți sînt călăuziți de duhul lui Dumnezeu, să se adune împreună cu noi în acest sobor înțelegător și prea înțelept, purtînd în chip înțelegător în inimi tablele cunoștinței lui Dumnezeu. Deci făcînd așa, ne-am adunat și am cercetat împreună și am ispitit înțeleșul cinstitei numiri. Și unul a zis că ea înseamnă uitarea deplină a isprăvilor proprii; altul, a se socoti pe sine cel mai de pe urmă și mai păcătos dintre toți; altul, cunoștința ce o are mintea despre neputința și slăbiciunea ei; altul, a lua înaintea aproapelui în cazuri de supărări și a dezlega cel dintîi mînia; altul, cunoașterea harului și milei lui Dumnezeu; altul, iarăși, simțirea sufletului zdrobit și tăgăduirea voii proprii.

Iar eu ascultînd toate acestea, ispitindu-le prin chibzuință și trezvie, n-am putut să aflu simțirea fericită a aceleia prin auzire. De aceea, ca unul ce sînt cel mai de pe urmă, adunînd ca un cîine din fărămiturile

628. Cel ce vorbește despre miere.

ce au căzut de la masa acelor cunoscători și fericiți părinți, încercînd să o lămuresc, am zis :

Smerita-cugetare este un har fără nume al sufletului⁶²⁹, avînd un nume numai pentru cei ce au primit cercarea (experiența ei)⁶³⁰. Ea este o bogăție negrăită ; este numirea lui Dumnezeu și darul Lui. Căci zice: «Învățați de la Mine»; deci nu de la înger, nici de la om și nici de pe hîrtie, «ci de la Mine» (Mt. 11, 29), adică din sălășluirea, din luminarea și din lucrarea Mea în voi; «că sînt blînd și smerit cu inima» și cu gîndul și cu cugetul; «și veți afla odihnă», din partea războaielor, și ușurarea de gînduri «sufletelor voastre».

4) Alta este arătarea acestei cuvioase vii în iarna patimilor și alta în primăvara rodirii și iarăși alta în vara virtuților, deși toate aceste arătări ale ei pricinuesc împreună veselia și rodirea. De aceea ele sînt și ca niște chipuri și semne ale darurilor.

5) Căci cînd începe să înflorească ciorchinele acestei cuvioase (smerite-cugetări), urîm îndată cu durere toatăslava și lauda omenească, izgonind de la noi iuțimea și mînia. Iar înaintînd această împărăteasă a vir-

629. «A numit smerita cugetare «fără nume» nu prin negație (χατ'ἀπό-φασινί, oî prin afirmare. Iar har i-a spus pentru harul dat prin ea sufletului. Căci numirile nu exprimă mai multul sau mai puținul. Fiindcă oamenii nu sînt mai mult sau mai puțin oameni; nici altele de felul acesta. Ci împărțășirile sînt mai mult sau mai puțin. De aceea harul în sine e fără nume ; dar, pentru cei ce se împărțășesc de el, are un nume». Totuși sînt realități atît de adînci și de complexe, că numele doar le indică în general, însă păstrează în ele ceva negrăit. Omul e un nume, dar ființa ce poartă acest nume are și ceva negrăit în ea, deci și în el. De fapt, autorul Scării nu numește harul fără nume în sine și cu nume pentru cei ce-l primesc, cum socotește scoliastul ediției 1970, ci smerita cugetare.

630. Cunoașterea adevărată a virtuților se dobîndește numai prin experiența lor. Iar în experiența lor se face experiența, deci se dobîndește cunoștința lui Dumnezeu, în sufletul celui ce le are. În virtuți e transparență puterea corespunzătoare a lui Dumnezeu. Virtuțile subțiază în general, sau fac străvezie firea omului pentru lărgimea infinită a luminii și bunății lui Dumnezeu.

tuților odată cu vârsta duhovnicească, în suflet, socotim ca nimic, mai bine zis ca pricini de scîrbă, toate faptele bune săvîrșite de noi, gîndind că în fiecare zi adăogăm mai multe poveri la sarcina noastră printr-o împrăștiere de care nu ne dăm seama. Iar bogăția darurilor dumnezeiești date nouă o privim ca pe un adaos de mai mare pedeapsă, ca una ce e mai presus de vrednicia noastră. De aceea mintea noastră rămîne atunci neșefuită, închizîndu-se în vistieria smereniei și neauzind decît ciocăniturile și batjocurile furilor, dar neputînd fi păgubită de nici unul din ei, dacă smerenia este vistieria neșefuită.

6) Atîta am îndrăznit să cugetăm, prin puține cuvinte, despre înflorirea și sporirea începătoare a acestui pom pururea înverzit. Dar care este coroana desăvîrșită a acestei sfințite virtuți, întrebați pe Domnul, cei ce sînteți ai Domnului. Căci despre mărimea acestei cuvioase nu se poate grăi. Iar despre calitatea ei este și mai cu neputință de grăit. Vom încerca totuși să grăim ceva despre însușirea ei, după înțelegerea dăruirii nouă.

7) Între pocăința plină de grijă și plînsul curățit de orice pată și prea cuvioasa smerenie a celor începători e atîta deosebire cîtă e între pîine, aluat și făină. Căci sufletul se zdrobește și se subțiază prin pocăința vădită, se unește și, ca să zic așa, se amestecă (se frămîntă) cu Dumnezeu prin apa plînsului nemincinos, iar aprinsă de focul Domnului se face pîine și se întărește. Aceasta e fericita smerenie, cea lipsită de aluatul (stricăciunii) și de umflarea mîndriei.

Astfel, adunîndu-se într-o singură putere și lucrare, cele trei sînt ca un lanț preacuvios, sau ca un curcubeu care are aceleași însușiri⁶³¹. Și semnul uneia vei afla

631. «Curcubeul este arcul întins după ploaie în nori. A numit smerenia astfel pentru firea mult întărită și felurită și multicoloră, sau pentru

că se face și semnul celorlalte. Aceasta voi încerca s-o întăresc printr-o scurtă dovedire.

8) Însușirea cea dintâi și cea mai aleasă a acestei bune și vrednice de laudă treimi este primirea cu cea mai mare bucurie a necinstirii, care e așteptată cu mâinile deschise ale sufletului și e îmbrățișată ca una ce alină și topește bolile sufletului și mari păcate. A doua însușire e pierderea a toată iuțimea și cumpătarea ce se arată în potolirea ei. Iar a treia treaptă prea frumoasă a ei este neîncrederea credincioasă în bunătățile agonisite și dorința neîncetată după învățatură⁶³².

9) «Sfârșitul legii și al proorocilor este Hristos, spre îndreptarea fiecăruia care crede» (Rom. 10, 14), iar sfârșitul patimilor este slava deșartă și mândria a celui ce nu ia aminte. Pe acestea le pierde această căprioară înțelegătoare (smerenia *n.tr.*) care păzește pe cel ce viețuiește împreună cu ea (pe omul smerit *n.tr.*) neprimitor de nici un venin aducător de moarte. Căci unde se arată în ea veninul fățarniciei ? Unde, al clevertirii ? Unde se ascunde de ea șarpele ? Oare nu e scos mai degrabă la arat din pământul inimii și omorât și nimicuit ? Nu este în unirea cu aceasta vreo arătare a urii, vreun fel de împotrăvire în cuvânt, nu e vreun miros al nesupunerii, decît dacă ar fi vorba de credință⁶³³.

10) Cel ce s-a unit cu aceasta ca un mire, este lin, blînd, ușor de înmuiat prin străpungere, milos mai mult decît toți, senin, strălucitor, ușor de înfrînat, nesupărăcios, veghetor, netrîndav. Și ce trebuie să mai

întreita culoare și pentru înălțimea acestei virtuți care este ridicată deasupra celor pămîntești» («pentru întreita culoare» numai în trad. Veniamin Costache).

632. Cel smerit nu se încrede niciodată în virtuțile cîștigate și în faptele bune săvîrșite, dar aceasta, pe temeiul credinței în Dumnezeu și în putința de a înainta cît mai departe.

633. Numai cînd s-ar cere călugărului în ascultare să nu creadă, sau să schimbe vre-un punct de credință, i-ar fi îngăduit să nu se supună.

spunem multe ? E nepătimăș, dacă «întru smerenia noastră Și-a adus Domnul aminte de noi și ne-a izbăvit pe noi de vrăjmașii noștri» (Ps. 135, 23-24).

11) Călugărul cu cugetul smerit nu va iscodi cele negrăite. Dar cel mîndru va iscodi nedreptățile.

12) Stînd dracii în chip arătat înaintea ochilor unui oarecare frate din cei mai cunoscători, au început să-l ferească. Dar prea înțeleptul zise către ei: «De veți înceta să mă lăudați prin gînduri în suflet, din retragerea voastră mă voi socoti că sînt mare. De nu veți înceta să mă lăudați, voi cunoaște din laudele voastre necurăția mea. Căci «necurat este la Domnul tot cel ce se înalță cu inima» (Pilde 16, 6).

«Deci dacă plecați, m-am făcut mare; dacă mă lăudați, voi dobîndi prin voi și mai multă smerenie»⁶³⁴.

634. Avem aceeași subtilă surprindere a tensiunii unor stări sufletești contradictorii. Călugărul pune dracii în grea dilemă : «Dacă plecați, mă voi mîndri că v-am putut alunga, deci e bine pentru voi să plecați, dar pentru mine e bine să rămîneți; dacă rămîneți, nu numai că n-am putința să zic că sînt mare, pentru că v-am alungat, ci am și motiv să mă smeresc, căci lăudîndu-mă voi îmi dau seama de necurăția mea, contrară laudelor voastre». Dracii nu știu ce să facă : să rămînă, ca să ispitească în continuare pe călugăr prin laude, căci poate pînă la urmă tot l-ar face să se mîndrească ; dar le-a spus că dacă rămîn, el mai tare se convinge de păcatele lui. Deci vor pleca. Dar plecînd, nu-l mai pot ispitii.

În fond aceasta nu se întîmplă chiar dacă nu sînt dracii de față, ci numai gîndurile noastre : dacă gîndul ne spune că sîntem smeriți, ne mîndrim; deci e bine să alungăm acest gînd; dacă îl alungăm, nu mai avem conștiința smereniei și lipsind ea, îi ia locul mulțumirea de noi înșine, deci mîndria. Cum ieșim din această dilemă? Alungînd gîndul că sîntem smeriți, dar rămînînd smeriți. Dar putem face aceasta ? Și cum ? Scărarul dă soluția în capitolul următor : să fim permanent exclusiv sub puterea gîndului păcătoșeniei noastre. Nu într-o reflexiune teoretică asupra smereniei, ci într-o suferință reală pentru insuficiența noastră. Scăparea e într-o suferință reală și adîncă pentru păcatele noastre, nu într-un joc cochec al reflexiunii pe tema smereniei.

Dacă mîndria face pe om aspru și opac, smerenia îl face delicat și transparent. În ea stă înnobilarea firii noastre. Dar ea nu poate fi înfăp-

Și dracii zăpăciți de încurcătura în care i-a pus acest cuvânt, s-au făcut nevăzuți.

13) Să nu-ți fie sufletul tău groapă acestei ape deviată-făcătoare, care acum izvorăște, acum seacă sub arșița slavei și înălțării. Ci să-ți fie izvor al nepătimirii, care scoate pururea râul de apă al sărăciei (cu duhul *n.tr.*) din sine. Ia seama, prietene, că văile sînt cele ce rodesc în ele grîu înmulțit și rod duhovnicesc. Valea este sufletul smerit între munți, adică între virtuțile duhovnicești, pururea netrufaș și pururea neclintit ^{634 bis}.

14) N-am postit, n-am privegheat, nu m-am culcat pe jos, ci «m-am smerit, zice, și m-a mîntuit Domnul degrabă» (Ps. 114, 6). Pocăința învie, plînsul bate la ușa cerului, iar cuvioasa smerenie o deschide. Eu mărturisesc Treimea în Unime și Unimea în Treime și mă închin Ei ⁶³⁵.

15) Pe toate cele văzute le luminează soarele ; și pe toate cele făcute cu judecată (cu rațiune *n.tr.*) le întărește smerenia. Nefiind de față lumina, toate sînt întunecate. Și nefiind de față smerita cugetare, toate ale noastre sînt putrede ⁶³⁶.

tuită fără conștiința păcătoșeniei noastre și fără efortul de a o depăși, adică fără pocăință, care se dovedește că nu e deplină decît în plîns.

634bis. Alt paradox: pe cît sînt de înalte virtuțile, pe atît e de smerit sufletul.

635. «Precum Sfînta Treime a Ipostasurilor este în dumnezeirea cea una și dumnezeirea cea una, în trei ipostasuri, așa și pocăința și plînsul și smerenia sînt de un neam și se întăresc în harul dumnezeiesc și harul le unește pe acestea, unind pe una cu alta și înălțînd mintea la Dumnezeu». Cele trei în unitatea lor nu reflectă numai Sfînta Treime, ci au în ele harul Dumnezeului întreit sau pe Dumnezeu întreit, prin har, unind pe cele trei fără să le confunde, cum este El una în ființă și întreit în ipostasuri.

636. Sînt în descompunere. Au în ele viermele mîndriei care nu lasă firea noastră să se înfrumusezeze în mod real, să se înobilezeze cu ade-

16) Unul este în toată zidirea locul care a văzut o singură dată soarele ; și unul este gândul care a născut de multe ori smerenia⁶³⁷. Una și singură a fost ziua în care toată lumea s-a veselit; și aceasta este unica virtute care nu poate fi umilită de draci⁶³⁸.

vărat, să înfăptuiască cu adevărat punțile ei spre Dumnezeu și spre semenii, prin care se întărește în viață.

637. «Acest singur loc a fost fundul Mării Roșii la trecerea lui Izrail. Și acest singur gând este aducerea aminte de moarte, sau de viitoarea judecată, sau de patimile Domnului». Prin acest gând trecem prin viitoarea patimilor spre mîntuire. În acest loc, Dumnezeu Se așezase între izraeliți și egipteni, în chipul unui nor, care către egipteni era întunecos, acoperind pe izraeliți din partea lor, iar deasupra și în fața izraeliților era luminos, arătîndu-le calea (Ieș. 14, 20). Aceasta e smerenia, care vede pe Dumnezeu, sau măreția Lui, dar e acoperită de către ceilalți în măreția ei. Dar smerenia care vede numai pe Dumnezeu se naște numai pentru că se gîndește la moarte, la judecata lui Dumnezeu și la patimile Domnului pentru păcate». Această explicație corespunde cu cea a lui Ioan de Raith (P.G. 88, 1236, C.D.).

638. «Ziua bucuriei a toată lumea nu e alta decît cea a învierii Domnului și Mîntuitorului nostru, în care neamul nostru s-a eliberat de legăturile veșnice. Iar unii spun că e cea a nașterii Domnului, în care s-a auzit de la îngerii: «Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu» etc. ; iar alții, că e ziua în care Noe a ieșit cu ceilalți din corabie». Între ziua învierii sau a nașterii Domnului nu e numai o paralelă, ci și o legătură. Numai pentru că Domnul S-a coborît prin naștere, ne putem coborî și noi în smerenie. Dar smerenia ne aduce adevărata slavă și mîntuire, cum nașterea I-a adus lui Hristos, slăvirea de către îngeri și învierea; cum ascultarea i-a adus lui Noe, izbăvirea de apele potopului. *Alta*, în ed. Veniamin Costache : «Rațiunile lucrurilor făcute în zidire se văd adunate numai în omul singur, care a fost făcut din cele gîndite și din cele simțite. Deci în ziua nepăcătuirii lui și a însăși smereniei lui se bucură zidirea». În om se văd toate rațiunile creaturilor, atît ale celor sensibile, cît și ale celor înțelese și înțelegătoare. El e rațiunea atotcuprinzătoare a tuturor rațiunilor create. În el sînt atît toate rațiunile obiectelor sensibile care se cunosc prin el (sau cu care ele au legătură n.tr.), cît și rațiunea care le cunoaște (ca îngerii n.tr.), și care e în legătură cu toate rațiunile cunoscutoare. Dar el se bucură de a se cunoaște real și de a cunoaște; atunci cînd se smerește, se cunoaște cel mai bine pe sine. De aceea, întru el se bucură toată zidirea cînd, smerindu-se, se cunoaște cel mai mult și pe sine însuși și, în el, pe toate.

17) Una este a se înălța și alta a nu se înălța; și alta, a se smeri. Cel dintîi judecă toată ziua; cel de al doilea nu judecă, ci poate se și judecă pe sine; iar cel de al treilea, fiind nevrednic de osîndă, pururea se și osîndește pe sine.

18) Altceva este a cugeta cu smerenie; altceva a se nevoi pentru a cugeta cu smerenie; și iarăși, altceva, a lăuda pe cel smerit cu cugetul. Cel dintîi lucru este al celor desăvîrșiți; al doilea, al adevăraților ascultători; iar al treilea, al tuturor credincioșilor.

19) Cel ce s-a smerit în lăuntru sau, nu e furat de buze; căci ceea ce nu are vistieria nu se poate scoate pe ușă⁶³⁹.

20) Calului cînd se află singur i se pare că aleargă tare, dar adus în herghelie, își cunoaște neputința sa.

21) Cînd gîndul nu se mai fălește cu darurile firești, e semn că a început să se însănătoșeze. Iar cîntă vreme simte cineva mirosul urît, nu simte mireasma mirului.

22) Cel ce m-a îndrăgit, a spus cuvioasa, nu va mai lovi, nu va mai judeca, nu va mai voi să stăpînească, nu va mai face pe înțeleptul (nu se va mai sfătoși), pînă ce va rămîne unit cu mine. Căci după unirea cu mine, acela nu mai e supus legii (I Tim. 1, 9)⁶⁴⁰.

23) Nelegiuții draci i-au semănat lauda în inimă unuia ce se nevoia să ajungă la fericita smerenie. Iar acesta s-a gîndit, din insuflare dumnezeiască, să biruiască viclenia duhurilor printr-o meșteșugire evlavi-

639. Cel smerit socotește că nu are nimic. De aceea buzele nu au ce fura din el și preda altora. De fapt, el rămîne o vistierie pecetluită, care se îmbogățește neconținut. Desigur, ceilalți învață totuși de la el. învață în chip negrăit (apofatic), văzînd înălțimea sau adîncimea smereniei lui.

640. El va face ale legii, fără să trebuiască să caute la o lege din afară. «Cei ce lovesc cu nesimțire, sau judecă, sau fac pe înțeleptii, sau poftesc stăpînire, nu sînt părtași de smerenie. Dar uneori unii învață smerenia și prin faptele lor pe cei ce se apropie de ei».

oasă. Și anume, sculându-se, a scris pe peretele chiliei numirile celor mai înalte virtuți, adică a iubirii desăvârșite, a smeritei cugetări îngerești, a rugăciunii curate, a curăției nestrucate și a celor asemenea. Deci, când veneau gândurile să-l laude, el spunea : «Să mergem la muștrare !» Și venind în chilie citea numirile și striga către sine: «Chiar când vei câștiga acestea, să știi că ești încă departe de Dumnezeu»⁶⁴¹.

24) Care e puterea și firea soarelui acestuia nu putem să spunem ; dar cunoaștem din lucrările și însușirile lui, firea lui.

25) Smerita cugetare este acoperământ dumnezeiesc, spre a nu fi văzute izbîndirile noastre⁶⁴². Smerita cugetare e adîncul fără fund al puținătății noastre, care nu poate fi furat de niciun tâlhar⁶⁴³. Smerita cugetare este «turn tare dinspre fața vrăjmașului» (Ps. 60, 3). «Nu se va folosi vrăjmașul de el; și fiul lui, adică gîndul nelegiuirii, nu va adăuga a-i face lui rău; și va tăia de la fața lui pe vrăjmașii lui și va pune pe fugă pe cei ce-l urăsc pe el» (Ps. 88, 23).

641. «Zis-a Ava Isaia despre smerita cugetare că nu are limbă să grăiască cu cineva pentru că e fără grijă, sau către altul pentru că e disprețuitoare de sine; nici ochi nu are să ia aminte la scăderile altuia, nici ureche să audă cele ce nu folosesc sufletu său. Și nu are vre-o treabă cu cineva, decît cu păcatele sale. Cu toți oamenii este pașnică; dar pentru porunca lui Dumnezeu, nu pentru prietenie. Și de postește cineva șase zile și încă șase și se predă pe sine unor mari osteneți și porunci, fără calea aceasta (a smereniei), toate ostenețile lui sînt nefolositoare». *Alta*: «De nu câștigi (aceste virtuți), ești departe de poruncile lui Dumnezeu; iar de le câștigi, ești slugă netrebnică : ai făcut ceea ce trebuia să faci, în vreme ce alții au făcut mai mult decît poruncile».

642. Ea acoperă virtuțile noastre ca să nu ne mîndrim și să le pierdem prin aceasta. Le acoperă chiar față de noi. Numai Dumnezeu trebuie să le vadă.

643. Vederea puținătății sau neînsemnătății noastre poate spori la nesfîrșit, ca într-un abis, pe măsura cunoașterii tot mai vădite a infinității lui Dumnezeu. Dar nu poate înainta pînă la nimic, pentru că în acest caz n-ar putea avea conștiința de sine.

26) Dar însușirile cunoscute marelui ctitor al bogăției sale din suflet sînt mai multe decît toate cele arătate⁶⁴⁴. Iar acelea sînt, celor ce vād, semne, arătătoare ale bogăției; numai un lucru nu se vede: voința ei de a nu se arāta⁶⁴⁵.

27) Vei cunoaște și nu te vei amāgi vādînd cā se aflā în tine această cuvioasā virtute într-o bogăție de luminā negrāitā și plină de o dragoste netîlcuitā de rugāciune. Înainte de a-i face loc în sine, inima a ajuns la nedefāimarea greșalelor străine. Iar înainte-mergātoarea celor spuse este ura oricārei slave deșarte.

28) Cel ce s-a cunoscut pe sine întru toatā simțirea sufletului, a semānat pe pāmînt bun. Cāci în cei ce n-au semānat astfel, nu poate înflori smerita cugetare. Cel ce s-a cunoscut pe sine, a cunoscut în sine gîndul fricii de Domnul⁶⁴⁶. Iar cel ce cālătorește cu acest gînd, ajunge la poarta iubirii.

29) Smerenia este poarta Împărăției⁶⁴⁷, introducînd înāuntru pe cel ce se apropie. Despre ea socotesc

644. Duhului Sfînt, ctitorului smereniei din suflet, li sînt cunoscute și alte bunătăți ale smereniei decît cele pe care le face arătate.

645. Avem iarāși un paradox: însușirile smereniei se vād și ele o trādează pe ea. Totuși ea însāși nu vrea sā fie vādutā și nu se arātā. Dar chiar prin aceasta se arātā. «Însușirile arătate sînt semne ale bogăției smereniei, cu excepția voinței ei. Cāci aceasta socotesc cā este acel unul de care vorbește». Ediția 1970 mai adaugā : «Alții spun cā acel unul este defāimarea de sine, pe care o sāvîrșește neîncetat cel smerit la cuget în chip ascuns, înlāuntru sāu, socotindu-se pe sine mai neînsemnat și mai vrednic de scîrbā decît toți. Aceasta neputîndu-se vedea de cineva, se desparte de toate însușirile arătate ale smeritei cugetāri».

646. «Adevārata smerenie este fiica cunoștinței. Iar cunoștința adevāratā este fiica ispitelor». Din ispite cunoaștem cā sîntem expuși la ele, din pricina slābiciunii noastre, adicā ne cunoaștem cu adevārat, cum nu ne cunoaștem pînā ce sîntem stāpîniți de mîndrie. Dar cunoscîndu-ne astfel, ajungem la smerenie.

647. E poarta care introduce în Împărăția iubirii. Cāci ea e semnul dispariției oricārei mîndrii, care închide pe om în sine și-i închide orice

că a zis Domnul că «cel ce voiește va intra și va ieși (fără frică, din viață) și pășune va afla» (In. 10, 9), și că ea e verdeața din rai⁶⁴⁸. Deci toți cîți au intrat prin altă cale în schima călugărească, sînt furi și tîlhari ai vieții lor.

30) Cei ce voim să o dobîndim, să nu încetăm a ne cerceta pe noi înșine; și dacă vom socoti, întru simțirea inimii, pe aproapele, că ne întrece în toate, aproape ne este mila⁶⁴⁹.

31) E cu neputință să iasă foc din zăpadă. Dar e și mai cu neputință să se afle smerita cugetare între cei de altă credință (eterodocși). Virtutea aceasta este a celor credincioși și bine-cinstitori, dar și a acestora, numai dacă sînt curățiți⁶⁵⁰.

32) Cei mai mulți ne numim pe noi înșine păcătoși și poate că și sîntem. Dar ceea ce probează inima, este primirea defăimării⁶⁵¹.

poartă. Smerenia e semnul supremei prețuiri a lui Dumnezeu și a altora. Și din aceasta vine iubirea pentru ei și deschiderea porții lor.

648. «Cel ce a intrat, prin viețuirea și smerenia imitatoare a lui Hristos, în viața călugărească, va intra bine în ea și va ieși din viața de față și va afla pășunea pricinuitoare de veselie cea din rai».

649. «Milă numește smerita cugetare venită în suflet prin har. Dar ea vine cînd ne vom socoti, din tot sufletul și din toată inima, mai neînsemnați decît tot omul. Aceasta înseamnă: întru simțirea inimii».

650. Numai dreapta credință este temei și izvor de smerenie. Orice altă credință e produsul mîndriei. «Smerita cugetare nu e disprețuirea cunoștinței, ci o cunoaștere a harului și a milei lui Dumnezeu». De aceea, numai cei ce cred în Dumnezeu cel adevărat, Care S-a coborît din iubire pînă la noi, pot primi harul smeritei cugetări. Dar aceasta nu înseamnă o disprețuire a cunoștinței de noi înșine. Fără această cunoștință de noi înșine, sîntem mîndri și nu primim harul. Smerita cugetare, deși e din har, mai degrabă ne adîncește cunoștința de noi înșine și aduce în noi adevărata cunoaștere a noastră.

651. A lui Isaac : «Cel ce poate răbda cuvîntul aspru al unui om urcîcios și neînțelept pentru Dumnezeu și pentru a împăciiu gîndurile, fiul păcii se va chema. Și unul ca acesta poate dobîndi pacea sufletului și duhului». *Alta*: «De respingi osteneala și necinstirea, nu spune că te po-

33) Cel ce se grăbește spre acest liman neînvișorât (spre smerenie), nu va înceta să împlinească, să cugete și să născocoască tot felul de planuri, de cuvinte, de gânduri, de meșteșugiri, de căutări, de căi, de chipuri de purtări, de iscodiri, de cereri și de rugăciuni, pînă ce, cu ajutorul lui Dumnezeu, și prin purtări tot mai smerite și mai ocărite, va scăpa vasul sufletului său de marea pururea bîntuită de furtună a închipuirii de sine. Căci cel ce s-a izbăvit de aceasta, s-a făcut un vameș în stare să afle răspuns bun pentru toate păcatele⁶⁵².

34) Unii țin ca pricină de smerită cugetare relele făcute înainte și după iertarea lor pînă la sfîrșit, biciuind prin ele închipuirea de sine. Alții, ținînd în mintea lor patima lui Hristos, se socotesc pururea datornici. Alții se umilesc pe ei prin lipsurile de toate zilele. Alții doboară prin ispitele, prin bolile și prin greșalele lor, înălțarea lor. Alții și-au făcut din lipsa darurilor, maica darurilor⁶⁵³.

Dar mai sînt unii — dacă mai sînt și acum nu pot spune — care chiar prin darurile lui Dumnezeu și prin sporirea în ele se smeresc pe ei, socotindu-se nevrednici de o astfel de bogăție și rămîn într-o astfel de sim-

căiești prin alte virtuți. Căci slava deșartă și ocolirea durerii obișnuiesc să slujească păcatului pentru slavă». *Alta*: «Cînd vezi pe cineva plîngîndu-se din pricina multei necinstiri, cunoaște că fiind stăpînit de gîndurile slavei deșarte, cu durere va secera snopul semințelor semădate în inimă». *Alta*: «Cu cît ești mai stăpînit de năravuri rele, primește mai bucuos greaua chinuire, ca smerindu-te prin ea să vomitezi mîndria». În traducerea Veniamin Costache: «Cînd vei suferi mult pentru vre-o ocară, sau necinstire, cunoaște că mult te-ai folosit. Fiindcă slava deșartă se scoate afară din tine, după o înțeleaptă economie, prin necinstire». *Alta*: «Cercarea și dovedirea smereniei se face prin necinstire».

652. Va răspunde ușor de ele prin pocăință și smerenie. Vameșul e chipul păcătosului, dar și al pocăinței pentru păcate.

653. A se observa frumusețea acestui paradox: Cel mai sărac e cel mai bogat, dacă-și recunoaște sărăcia.

țire, adăugînd în fiecare zi la datoria lor⁶⁵⁴. Aceasta e smerenia, aceasta e fericirea, aceasta e cununa cea de-săvîrșită.

35) Cînd vezi pe cineva, sau auzi de el, că în puțini ani a dobîndit cea mai înaltă nepătimire, socotește că nu pe alta, ci pe această cale, fericită și scurtă, a călătorit.

36) Dragostea și smerenia sînt o sfințită pereche. Cea dintîi înaltă, cea de a doua, susținîndu-i pe cei înălțați, nu-i lasă niciodată să cadă.

37) Altceva este zdrobirea inimii, altceva cunoștința și altceva smerenia⁶⁵⁵. Zdrobirea este fiica căderii. Căci cel ce cade se zdrobește și stă la rugăciune fără îndrăzneală, dar cu o nerușinare vrednică de laudă⁶⁵⁶, sprijinindu-se în toiagul nădejdi ca unul cu totul zdrobit, și cu el alungînd cîinele deznădejdi.

Cunoașterea e înțelegerea neclintită a măsurilor proprii și amintirea neîmprăștiată a greșalelor celor mai subțiri.

Smerenia este învățătura gîndită a lui Hristos adunată în chip înțelegător în vistieria sufletului de cei

654. Un alt paradox remarcabil: Cu cît sporești mai mult, cu atît te simți mai dator, ca și cînd n-ai sporit deloc. Căci din ce primesc mai multe daruri, din aceea se socotesc mai îndatorați și deci se smeresc mai mult. Cu cît podoabele cu care un binefăcător încarcă pe cineva sînt mai mari, cu atît îl fac pe acesta să se plece mai mult în fața lui, covârșit tot mai mult de ele.

655. A sfîntului Marcu Monahul: «Fără zdrobirea inimii e cu neputință a ne izbăvi de patimă. Iar inima o zdrobește înfrînarea întreită: de la somn, de la hrană, de la tihna trupească. Căci prisosul în acestea pricinuește dulcea pătimire. Iar dulcea pătimire primește gîndurile rele. Ea se împotrivește însă și rugăciunii și slujirii cuvenite».

656. Un alt paradox: Cel ce a căzut, stă la rugăciune lipsit de îndrăzneală, dar plin de stăruința, pe care i-o dă deznădejdea, care mai are în Dumnezeu o singură nădejde: să ceară iertare fără să se rușineze.

ce s-au învrednicit de ea, învățatură de care nu se pot apropia cuvintele sunătoare⁶⁵⁷.

38) Cel ce zice că simte în întregime mireasma acestui mir, dar în timpul laudelor se simte mișcat în inimă fie măcar cât de puțin, sau că pricepînd înțelesul cuvintelor nu se amăgește, se înșală⁶⁵⁸.

39) Am auzit pe cineva zicînd într-o simțire a sufletului: «Nu nouă, Doamne, nu nouă, ci Numelui Tău dă slavă» (Ps. 113, 9). Căci cunoștea că firea nu poate rămîne nicicum nevătămată prin sine. «De la Tine e lauda mea în adunare mare» (Ps. 21, 29), adică în veacul viitor. Căci înainte de acela nu o putem purta pe aceasta fără primejdie.

40) Dacă firea și rațiunea și chipul celei mai de pe urmă mîndrii, este să fățărîm, de dragul slavei, virtuți ce nu le avem în noi, apoi semnul celei mai adînci smerite cugetări, este să ne înfățișăm ca vinovați pentru păcatele care nu sînt ale noastre, de dragul disprețurii.

Așa a făcut cel ce a luat pîinea și brînză cu mîinile sale⁶⁵⁹; așa, cel ce, dezbrăcîndu-se de haina sa, a colindat orașul, neispitit de patimă, ca un lucrător al curăției⁶⁶⁰. Unii ca aceștia nu se tem de sminteala omului, deoarece au luat, prin rugăciune, puterea să încredințeze (despre curăția lor) în chip nevăzut pe toți.

657. În smerenie e concentrată în mod trăit toată învățătura lui Hristos, într-un chip negrăit, apofatic. Însăși învățătura lui Hristos se vedește prin ea cuprinzînd un adînc neseecat în trăire și cu atît mai mult, negrăit.

658. «Nu poruncește, să fim nesimțitori, dar oprește ca cineva să ia aminte la laude ca la niște cuvinte adevărate și să se îndulcească cu ele și să se socotească pe sine vrednic de astfel de cuvinte».

659. Ediția 1970 : «Socotesc că vorbește de Ava Simon, de care se spune în cartea a treia a lui Everghetinos»; P.G. : «Face aluzie la sfîntul Serapion».

660. Ediția 1970 : «Socotesc că părintele vorbește de Ava Serapion»; P.G. : «E cuviosul Simon».

41) Cel ce se îngrijește de primul lucru, știe că va lipsi cel de al doilea⁶⁶¹. Căci unde Dumnezeu e gata să ne asculte, toate le putem face. Ține să superi mai degrabă pe oameni, decât pe Dumnezeu. Căci se bucură văzîndu-ne alergînd spre necinstiri, ca să strîmtoară, să lovim și să pierdem închipuirea deșartă de sine.

42) Înstrăinarea e pricinuitoarea cea mai mare a acestui fel de nevoie. Căci numai cei cu adevărat mari pot răbda să fie batjocoriți de ai lor⁶⁶². Să nu te sperii de cele spuse. Căci nimenea n-a putut vreodată să urce scara dintr-odată.

43) În aceasta vor cunoaște toți că sîntem ucenicii lui Dumnezeu : nu că ni se vor supune dracii, ci că numele noastre s-au scris în cerul smereniei⁶⁶³ (Lc. 10, 20).

44) Nerodnicia urcă prin fire la înălțime ramurile pomilor numiți lămîi. Dar cînd se fac roditori, se încovoiaie. Cel ce a privit cu înțelegere, știe aceasta.

45) Pe scara acestei cuvioase virtuți, unul primește de la Dumnezeu o suire de treizeci de trepte, altul de șizeci și altul de o sută. Pe cea mai sus înălțime se află cei nepătimitori; la mijloc, cei în vîrsta (duhovnicească) a bărbăției; iar pe cea dintîi, pot urca toți. Cel ce se cunoaște pe sine, nu se va lăsa amăgit să încerce

661. «Cel ce se îngrijește de smerita cugetare, nu are teamă de smin-teală, sau de disprețuirea celui alt».

662. «Dumnezeu Se bucură, zice, de cei smeriți la cuget, văzîndu-i batjocoriți, dar răbdînd. Iar fiindcă la aceasta nu se poate ajunge între ai săi, înstrăinarea e cea mai bună pricină a smereniei». In ediția 1970, fraza din urmă sună : «Dar fiindcă numai cei mari pot răbda să fie batjocoriți de ai lor, înstrăinarea e cea mai mare pricină a smereniei» (celor mici duhovnicește).

663. Cerul e lumea smereniei ; căci numai unde e smerenie, e iubire. Acolo nu e nici silnicie, nici vrajbă.

a urca la cele mai presus de puterile lui. Dar pune piciorul în chip neclintit pe această fericită cărare⁶⁶⁴.

46) Păsările se tem de neamul uliului, iar lucrătorii smereniei, de sunetul (ecoul) grăirii lor împotriva⁶⁶⁵.

47) Mulți au dobândit mîntuirea fără mai înainte vestiri, luminări, semne și minuni. Dar fără smerenie, nimeni nu va intra în camera de nuntă. Căci ea e păzitoarea celor dintii, iar fără ea cele dintii îi pierd pe cei mai ușori.

48) Deoarece nu voim să ne smerim, Domnul a rînduit cu purtare de grijă și aceasta: nimeni nu poate vedea ranele sale cum le vede aproapele său. De aceea e de trebuință să dăm mulțumită pentru însănătoșirea noastră nu nouă, ci aceluia și lui Dumnezeu.

49) Cel cu mintea smerită se ferește de voia sa ca de o amăgitoare și în cererile lui către Domnul învață și ascultă cu credință neșovăitoare⁶⁶⁶. El nu ia aminte la viețuirea învățătorilor, ci predă grija de sine lui Dumnezeu, Care a învățat pe Valaam cele de trebuință și prin asină (Num. 22, 28 urm.).

50) Un astfel de lucrător chiar de ar înțelege, de ar face și de ar grăi cele cuvenite, nici atunci nu și-ar crede sieși. Căci încrederea în sine îi este celui smerit o țepușă și o povară, precum îi este celui mîndru spusa altuia.

51) Mie mi se pare că e propriu îngerilor să nu fie furați de păcate⁶⁶⁷. Căci am auzit pe îngerul pămîn-

664. «Pune adică piciorul mintii pe cărarea nelunecoasă, adică pe smerenie».

665. «Deci nici gîndul grăirii împotriva să nu-l primim. Căci acesta este ecoul».

666. «Ce să învețe? Desigur cele cuvenite și trebuincioase».

667. Păcatul e o furare a omului din conștiința clară și ascuțită de sine, e pe jumătate o inconștiență. Îngerul e în cea mai luminoasă, trează și nefurată conștiință de sine.

tesc zicînd: «Nu știu întru mine nimic; dar nu întru aceasta mă voi îndrepta. Că Cel ce mă judecă pe mine este Domnul» (I Cor. 4, 4). De aceea trebuie să ne osîndim și să ne ocărîm pe noi înșine neîncetat, ca prin micșorarea noastră să lepădăm de la noi păcatele fără de voie⁶⁶⁸. Iar de nu, în ceasul ieșirii vom avea de dat socoteală în chip cumplit pentru ele⁶⁶⁹.

52) Cel ce cere de la Dumnezeu lucruri mai prejos de vrednicia sa, va primi fără îndoială cele mai presus de sine⁶⁷⁰. Despre aceasta dă mărturie vameșul, care a cerut iertare, dar a primit îndreptarea (Lc. 18, 14), și tâlharul care a cerut numai pomenirea în Împărăție, și a moștenit raiul întreg (Lc. 23, 24).

53) Nu se poate vedea în zidire foc mic și mare ; și nu poate rămîne în smerita cugetare nemincinoasă vreun fel de împătımire de cele materiale. Cît timp păcătuim cu voia, nu este smerenia în noi. Acesta este semnul neaflării ei în noi.

54) Cunoscînd Stăpînul că putem întipări chipul virtuții sufletului în purtarea cea din afară, luînd un ștergar ne-a arătat calea smereniei (In. 13, 4). Căci su-

668. E un mijloc de a ascuți conștiința de noi înșine, de neputința noastră.

669. «Nu prin cuvîntul simplu trebuie să ne judecăm pe noi înșine neîncetat, ci întru simțirea inimii. Căci cel ce se ceartă astfel pe sine, nu se va întoarce nici de la cei ce-l mustră și-l ocăresc, ca de la niște dușmani, ci-i iubește din suflet ca pe niște binefăcători». Aceasta o spune cu stăruință și Ava Dorotei.

670. «Cel ce se socotește pe sine nevrednic și de cererile cele mai mici și cere ca un păcătos cele mai mici, primește iertare mare. Căci credincios este Dumnezeu să ne dea nouă și peste ceea ce cerem, dar nu ne vin acestea cîtă vreme păcătuim cu voia». Sau și așa: «Mai prejos de vrednicia lui cere cel ce lucrează dreptatea și nu cere răsplată pentru faptele lui, ci numai iertarea păcatelor lui. De aceea va primi și cele mai presus de sine de la Dumnezeu, Care dă din prisosință mai presus și de cele ce cerem sau cugetăm».

fletul se face asemenea lucrărilor din afară și ia chipul celor ce le face și se întipărește de ele.

55) Stăpînirea s-a făcut unuia dintre îngeri pricină de înălțare, dar nu pentru aceasta o primise pe ea⁶⁷¹.

56) Altceva simte cel ce șade pe tron și altceva, cel ce șade în gunoi. Și de aceea, poate, dreptul acela s-a așezat pe gunoi în afara cetății. Căci dobîndind astfel desăvîrșita smerită-cugetare, a spus întru simțirea inimii: «M-am osîndit pe mine însumi și m-am istovit. Pămînt și cenușă m-am socotit» (Iov 42, 6)⁶⁷².

57) Găsesc că Manase (IV Regi 20, 24) a păcătuit ca nici un altul dintre oameni, pentru că a spurcat cu idoli templul lui Dumnezeu și toată credința. De ar fi postit toată lumea pentru el, nimic nu ar fi putut aduce în schimb deopotrivă cu păcatul lui. Dar smerenia a izbutit să tămăduiască în el și cele de nevindecat ale lui⁶⁷³.

671. Ingerii au primit o stăpînire de sine peste ei înșiși și peste cele materiale, dar unul din ei a făcut din aceasta o pricină de mîndrie.

672. «Observă cîtă zdrobire aduce sufletului defăimarea de sine, spre pocăință. Căci de la defăimarea de sine vine cineva și la răbdarea celui ce-l muștră și-l defaimă».

673. «Smerenia poate aduce, fără fapte, iertarea multor păcate. Dar faptele fără smerenie sînt, dimpotrivă, nefolositoare. Ba ne pricinuesc și multe rele. Deci dobîndește iertare de păcate prin smerenia ta, cum am zis». *Alta*, la Veniamin Costache : «Precum sarea este de trebuință în orice mîncare, așa și smerenia, în toată fapta bună. Și ea poate să înfrîngă țaria multor păcate. De aceea trebuie să ne mîhnim cu mintea neîncetat, întru smerenie și întristare și cu dreaptă socoteală. De o vom cîștiga pe aceasta, ea ne va face fii ai lui Dumnezeu. Fără fapte bune ea ne pune înaintea lui Dumnezeu; dar fără ea, deșarte sînt toate faptele noastre. Căci preschimbarea minții noastre o voiește Dumnezeu. În minte ne facem buni și în minte ne facem netrebnici. Ajunge să stea aceasta singură în fața lui Dumnezeu și să grăiască pentru noi». Smerenia anulează tot raul ce s-a întipărit în noi prin fapte rele; dar lipsa ei face neplăcute toate faptele noastre bune, arătîndu-le ca făcute pentru slava noastră. Mîndria ne oprește să intrăm în adevărata comuniune cu ceilalți, chiar dacă facem fapte bune pentru ei. Ea ne închide sinea noastră față de alții, trimițînd

58) «Că de ai fi voit jertfă, Ți-aș fi dat» (Ps. 50, 18), zice David către Dumnezeu. Trupurile noastre arse de tot prin post, nu le vei binevoi. Ce înseamnă «jertfa lui Dumnezeu» și celelalte, înțeleg toți. Am păcătuit Domnului, a strigat odinioară această fericită smerenie către Dumnezeu, vorbind despre preacurvie și ucidere. Și îndată a fost auzită. Iertat-a Domnul păcatul tău.

59) Drept cale și pricină a acesteia, pururea pomeniții părinți au rînduit ostenelile trupești. Iar eu, socotesc ascultarea și sinceritatea inimii, care se împotrivesc și prin fire închipuirii de sine.

60) Dacă mîndria a făcut pe unii, din îngeri, draci, negreșit smerenia poate face și din draci, îngeri. Drept aceea să îndrăznească cei ce au căzut.

61) Să ne grăbim și să luptăm cu toată puterea să urcăm spre vîrfurile acesteia. Iar de nu, să ne atîrnăm măcar purtați pe umerii ei. Iar de mai șchiopătăm încă, să nu cădem din brațele ei. Căci cel ce cade din ele, m-aș mira să mai dobîndească vreun dar veșnic.

faptele bune spre ei numai ca niște cîini de vânătoare spre animalele vîinate. De aceea, și pe aceia îi oprește să intre în comuniune cu noi. Mîndria noastră închide și inima lor, dinspre noi. Ei primesc faptele noastre poate, dar nu ne primesc pe noi, căci nu se încred în noi. Pentru că nici noi nu ne dăruim odată cu faptele noastre. În aceste fapte cel mîndru dăruiește ceva din afară de sine, ca momeală. Deci nu se dăruiește pe sine. Numai în smerenie se dăruiește pe sine, căci se roagă să fie primit de ceilalți, pe care îi prețuiește mai mult ca pe sine. Se arată ca om ce are nevoie de ei.

Același lucru se întîmplă și în raporturile noastre cu Dumnezeu : smerenia ne deschide lui Dumnezeu și pe Dumnezeu ni-L deschide nouă ; cită vreme, mîndria ne închide și pe noi și pe El. Faptele bune ne pot închide încă și mai mult, putîndu-ni-se face pricină de mîndrie. De aceea numai smerenia vorbește cu rezultat bun pentru noi în fața lui Dumnezeu. Numai ea ne deschide inima oamenilor și a lui Dumnezeu. Numai la bătaia ei necutezătoare și delicată ni se deschide poarta Împărăției. Ea vorbește cu rezultat pentru noi, pentru că în ea. vorbește cu adevărat inima noastră.

62) Puterile și căile ei, dar nu și semnele ei⁶⁷⁴, sînt neagonisirea, înstrăinarea, ascunderea nearătată a înțelepciunii, grăirea nemeșteșugită, cererea milostivirii⁶⁷⁵, ascunderea viței de neam bun⁶⁷⁶, alungarea îndrăznelii, depărtarea vorbăriei. Căci nimic n-a putut vreodată să smerească sufletul, ca starea sărăcăcioasă și înfățișarea de om care cere mila altora⁶⁷⁷.

63) De pornești la luptă împotriva vreunei patimi, să ai smerenia ca aliată. «Că vei călca peste aspidă și vasilisc și vei călca în picioare leul și balaurul» (Ps. 90, 30). E vorba, se înțelege, despre păcat, despre deznădejde și despre diavol, balaurul trupului.

Smerita cugetare este sonda cerească care poate ridica sufletul din adîncul fără fund (abisul) al păcatelor, la cer⁶⁷⁸. A văzut cineva în inima lui frumusețea ei și, cuprins de uimire, a întreat-o de numele Celui ce a născut-o. Iar ea, zîmbindu-i luminos și liniștit, îi spuse: «Cum te grăbești să afli numele Celui ce m-a născut? Nu ți-l voi spune, pînă ce nu vei avea pe Dumnezeu». A Lui fie slava în veci. Amin.

Adîncul (abisul) e maica izvorului, iar smerenia e izvorul dreptei socoteli (a puterii de a deosebi).

674. «Semnele, sau chipurile, sînt pricini ale smeritei cugetări».

675. Nu cererea de milostenie materială, ci cererea milei semenilor. Aceasta ne face să mărturisim înduioșat omenescul nostru autentic, care totdeauna are nevoie de ceilalți. Aceasta ne deschide pe noi, lor și pe ei, nouă. Aceasta înduioșează amîndouă părțile, ca să intre în comuniune reală.

676. Vița de neam bun, pusă intenționat sau neacoperit în fața oamenilor, e încă un zid între un om și semenii săi. Neascunderea ei ne ține și pe noi distanți de alții și le îngreunează și lor apropierea de noi.

677. «Să-ți fie ție și chipul și pășirea și haina și scaunul și hrana și așternutul și casa și toate cele din casă, potrivite smereniei; la fel cuvîntul, și auzirea, și întîlnirea cu aproapele. Toate să-ți fie mai degrabă semne ale modestiei, decît ale îngîmfării».

678. «Definiția smeritei cugetări luată ca puterea lucrătoare». Smerenia e puterea ce înalță cu adevărat și în chip autentic la cer, adică în inima lui Dumnezeu și a semenilor.

CUVÎNTUL XXVI

Despre deosebirea gândurilor, patimilor și virtuților

1) Puterea de a deosebi este în cei începători cunoașterea adevărată a celor privitoare la ei înșiși. În cei de la mijloc, e simțirea înțelegătoare⁶⁷⁹, care deosebește fără greșală binele propriu zis, de binele natural și de cel potrivit⁶⁸⁰.

Iar în cei desăvârșiți e cunoștința sălășluită în ei prin luminarea dumnezeiască, care poate lumina cu lumina ei și cele ce se află în alții în chip întunecos.

Sau poate, puterea deosebirii (a dreptei socoteli) este și se cunoaște ca fiind îndeobște cunoașterea sigură a voii dumnezeiești în orice timp și loc și lucru. Ea obișnuiește să se afle numai în cei curați cu inima și cu trupul și cu gura. Dreapta socoteală este conștiința nepătată și simțirea curată⁶⁸¹.

2) Cel ce a răpus în chip binecredincios pe cei trei, a răpus împreună cu ei și pe cei cinci. Iar cel ce s-a

679. «Simțirea înțelegătoare, sau simțirea minții» (νοερά ἀσθησις) este o expresie mai veche a părinților (încă de la sfântul Grigorie de Nyssa), care arată că mintea înțelege și simte în același timp, adică cunoaște printr-o atingere cu realitatea afectivă însăși, sesizînd și calitatea ei bună sau rea. De exemplu, înțeleg pe un om, dar îmi dau seama și de însușirea lui bună sau rea. Și se poate spune că atunci îl înțeleg mai mult. E o simțire în care este o înțelegere și o înțelegere în care este o simțire. E ca un fel de înțelegere prin gustare (a se vedea la Diadoh al Foticeii, cap. 30; Filoc. rom. I, p. 345—346).

680. Binele propriu zis sau de căpetenie (x xupio αγαθόν) e binele dobîndit prin nevoință și har, spre deosebire de o bunătate naturală, care e inferioară. Dar e și Binele prin sine, sau Subiectul dumnezeiesc, izvorul neseecat al bunătății, al oricărei bunătăți, care nu poate fi decît persoană, căci numai o persoană e bună.

681. Discernămîntul nu e numai o cunoaștere teoretică, ci o cunoaștere și o simțire, în același timp, a ceea ce e bun sau rău, și ca atare atîrnă de starea de curățenie a celui ce o are. Numai cel curat cu inima percepe

purtat cu nepăsare față de aceia, nu va birui pe nici unul⁶⁸².

3) Nimenea, auzind sau văzînd în viața călugărească unele lucruri mai presus de fire, să nu cadă din neștiință în necredință. Căci unde vine Dumnezeu cel mai presus de fire, se fac și lucrurile cele mai presus de fire.

4) Tot războiul drăcesc din noi constă din aceste trei chipuri atotcuprinzătoare: din negrijă, din mîndrie, sau din pizma dracilor. E de plîns cel dintîi; e foarte ticălos al doilea; dar fericit este al treilea.

5) Să ne fie în toate, după Dumnezeu, drept țintă și îndreptar, conștiința, ca, cunoscînd de unde vine suflarea vînturilor, să întindem pînzele potrivit lor⁶⁸³.

6) În toate lucrările noastre cele după Dumnezeu, dracii ne sapă trei gropi. Întîi luptă ca să împiedice să se facă binele. Al doilea, după cea dintîi înfrîngere a lor, ca să nu se facă aceasta după Dumnezeu. Cînd nu-și ating tîlharii nici ținta aceasta, venind liniștit către sufletul nostru, ne fericesc că viețuim în toate după Dumnezeu. Dușmana celei dintîi ispite, este sîrguința

ce e curat și simte, cu aversiune, ceea ce nu e curat. «Iar curat cu inima este cel ce nu calcă poruncile lui Dumnezeu, osîndîndu-se pe sine însuși; sau cel cu milă față de toată firea zidită; sau cel liber de patimile ascunse. Iar curat cu trupul este cel curat de întinăciunea trupului și care spune cu gura adevărul».

682. Ediția 1970 : «Cel ce a răpus pe cei trei, adică lăcomia pînteceului, iubirea de arginți și slava deșartă, a răpus împreună cu ei și pe cei cinci, adică curvia, trîndăvia, întristarea, mînia și mîndria. Iar cel ce nu-i biruiește pe aceia, nu-i poate birui, nici pe aceștia». Sînt cele opt patimi.

683. «Corabia se scufundă uneori din pricina valurilor din afară. Alteori, din pricina poverii dinăuntru. Noi de asemenea, ne pierdem uneori prin păcatele noastre cu fapta, alteori pierim prin gîndurile dinăuntru. Deci trebuie să luăm seama și la atacurile duhurilor din afară și la golierea de gîndurile necurăției dinăuntru. Dar mai cu grijă trebuie să luăm aminte la gînduri».

și gândul la moarte. A celei de a doua, este supunerea și ocara; a celei de a treia, defăimarea neîncetată de sine.

7) Această osteneală ne stă în față pînă ce va intra în locul cel sfînt (în altarul) al nostru focul lui Dumnezeu⁶⁸⁴. Atunci nu vom mai sta sub sila unor gânduri ce intră în noi înainte de a băga de seamă (prejudecăți). «Căci Dumnezeul nostru este foc ce mistuie» (Deut. 4, 24) toată aprinderea (necuvenită) și mișcarea, gîndurile de mai înainte (prejudecățile), împietrirea și întunecarea dinăuntru, văzută și gîndită.

8) Dar dracii obișnuiesc să facă și cele contrare celor spuse. Căci cînd izbutesc să înfrîngă sufletul și să răstoarne lumina minții, nu mai este în noi, nenorociții, nici trezvie, nici dreaptă socoteală (discernămînt), nici socotință, nici rușine, ci tocire, nesimțire, nedeosebire și orbire.

9) De nu va veni seara și întunerecul peste ziua sufletului⁶⁸⁵, tâlharii nu vor jefui, junghia și pierde. Prin furt se pierde ființa, prin furt se face ceea ce nu este bun ca ceea ce ar fi bun. Furtul este o luare în robie a sufletului prin nebăgare de seamă. Junghierea

684. Aluzie la spusa sfîntului Marcu Ascetul, despre suflet — ca locașul sfînt al lui Dumnezeu și despre inimă — ca altarul acestei biserici (*Despre Botez*; Filoc. rom. I, p. 282). Pe acest altar stă ca jertfă sau ca dar ființa noastră, peste care așteptăm focul dragostei dumnezeiești ca să o aprindă de dragoste și să o ducă lui Dumnezeu intru miros de bună mireasmă duhovnicească, sau ca o jertfă și ca un dar total dăruit și bine plăcut lui Dumnezeu. Dacă nu ne oferim lui Dumnezeu din inimă și aprinși de focul dragostei nu sîntem o jertfă curată și plăcută lui Dumnezeu.

685. «Seara și întunericul sufletului este negrija, uitarea, pofta... Dacă deci nu se va întuneca mintea de patimile amintite, patimile nu vor domni peste suflet». Așa precum curăția inimii dă condiția cunoașterii, așa întinarea prin patimi aduce întunerecul. Lumina cunoașterii și întunerecul conștiinței nu sînt, în planul duhovnicesc, numai fapte ale unei corecte sau necorecte întrebuițări a rațiunii, ci și ale curățeniei și murdăriei morale, sau ale sensibilității delicate și ale tocirii grosolane.

sufletului este omorîrea minții raționale, căzută în fapte necuvenite. Iar pierderea e deznădejdea după nelegiuirea săvîrșită.

10) Nimenea să nu dea vina pe neputința sa pentru neîmplinirea poruncilor evanghelice. Căci sînt suflete care au făcut și ceea ce e mai presus de poruncă. Să te încredințeze de aceasta cel ce a iubit pe aproapele mai mult decît pe sine însuși și și-a pus sufletul pentru acela, măcar că nu a luat o poruncă de la Dumnezeu pentru aceasta⁶⁸⁶.

11) Să îndrăznească pătimișii care se smeresc. Căci chiar de vor cădea în toate gropile și vor fi vînați prin toate cursele și se vor îmbolnăvi de toate bolile, dar după însănătoșire vor fi tuturor doctori și luminători, sfeșnice și povățuitori, învățînd chipurile de vindecare ale fiecărei boli și izbăvind pe cei ce vor cădea, prin încercarea (experiența) lor.

12) Cei ce sînt chinuți încă de niscai gînduri de mai înainte furișate⁶⁸⁷, și pot să învețe, măcar prin cuvîntul simplu, să învețe, dar să nu și conducă. Căci poate că, rușinîndu-se de cuvintele lor, vor începe să facă cele bune. Și se întîmplă în ei, ceea ce am văzut la unii ce se tăvăleau în mocirlă. Aceștia, murdărindu-se de noroi, învățau pe trecători chipul în care s-au scufundat, povestindu-le aceasta spre mîntuirea lor, ca să nu cadă și ei în aceeași pătimire.

Căci pentru mîntuirea altora i-a izbăvit pe ei Dumnezeu, Cel atotputernic, de noroi. Iar dacă cei pătimiși se vor arunca de bunăvoie în plăceri, să împărtășească

686. «Acesta este Ava Leon din Capadochia».

687. «Lupta cu gîndurile furișate mai înainte de a observa, cu judecățile (προλήψεις) nu este a celor pătimiși, ci a celor ce stau departe de ură, dar simt mirosul murdăriei sufletești. De aceea a poruncit acestora să nu ia posturi de conducere, ca nu cumva, din negrijă, să se rostogolească în faptele neîncuviințate. Dar celor deschiși faptelor urîte, nu le îngăduie să învețe pe alții».

învățătura prin tăcere. Căci s-a zis că «Isus a început a face și (apoi) a învăța» (Fapte 1,1).

13) Cumplită cu adevărat, cumplită mare străbătem, o, călugări smeriți; și plină de multe valuri și de stînci înălțate, de vîrtejuri amețitoare, de stînci ascunse, de dihăanii, de pirați, de valuri, de hăuri.

Prin stîncile văzute ale sufletului să înțelegem mînia sălbatecă și năpraznică, prin vîrtej amețitor, deznadejdea ce învăluie mintea și se opintește să o prăvălească în fundul descurajării; prin stîncă ascunsă, neștiința care ține răul ca bine; dihania e trupul acesta mic și sălbatec; pirații sînt slujitorii atotcumpliți ai slavei deșarte care răpesc încărcătura corăbiei noastre și osteneala virtuților noastre; valul este pîntecele umflat și greu care ne predă dihaniei prin propria pornire⁶⁸⁸; iar hăul este mîndria azvîrlită din cer, care ne ridică pînă la cer și ne aruncă pînă în prăpastia cea fără de fund (în abis).

14) Cei ce au învățat carte știu care învățături se potrivesc începătorilor, care, celor de la mijloc și care, învățătorilor. Să luăm aminte cu chibzuială, ca nu cumva întîrziind în învățătură, să viețuim încă în nevoințele celor începători. Căci e rușine mare să vezi un bătrîn mergînd la școală alături de copii.

Alfabetul cel mai bun pentru toți este acesta: ascultarea, postul, sacul pocăinței, cenușa, lacrimile, mărturisirea, tăcerea, smerenia, privegherea, bărbăția, frigul, osteneala, viețuirea în greutate, defăimarea, zdrobirea, nepomenirea răului, iubirea de frați, blîndețea, credința simplă neiscoditoare, negrija lumii, ura fără ură a părinților⁶⁸⁹, nepătimirea, simplitatea im-

688. «în chip potrivit a numit pîntecele umflat, val. Căci de acolo e trasă în valuri mintea și dusă la cădere».

689. E o ură care nu-i urăște propriu zis pe ei ca persoane, ci îngrijorarea lor de fiul care s-a călugărit, ispita la care-l supun părinții de a renunța la călugărie, etc.

preună cu nerăutatea, neprețuirea din partea altora⁶⁹⁰.

Rînduiala cea bună a celor înaintați constă din : lipsa de slavă deșartă, nemînierea, buna nădăjduire, liniștea, dreapta socoteală (discernămîntul), gîndirea neclintită la judecată, mila, iubirea de străini, sfătuirea cumpătată, rugăciunea netulburată de patimi, ne-iubirea de arginți.

Iar regula, cuvîntul și legea duhurilor și trupurilor celor ce s-au desăvîrșit, viețuind cu bună credincioșie în trup, este aceasta: inimă nerobită, dragoste desăvîrșită, izvor de smerită cugetare, ieșirea minții⁶⁹¹, intrarea lui Hristos, lumina nejefuită a rugăciunii, belșugul luminării dumnezeiești, pătimirea morții⁶⁹², ura vieții⁶⁹³, fuga de trup ; a fi sol pentru lume⁶⁹⁴, silitor al lui Dumnezeu, împreună-liturghisitor cu îngerii, adîncul fără fund (abisul) al conștiinței, casă a tainelor, păzitor al tainelor, mîntuitor al oamenilor⁶⁹⁵, dumnezeu al dracilor⁶⁹⁶, domn al patimilor, stăpîn al trupului, epitrop al firii, fugă de păcate, casă a nepătimirii, următor al Stăpînului cu ajutorul Stăpînului.

15) Nu puțină nevoie avem de trezvie, cînd trupul e bolnav. Căci dracii văzîndu-ne zăcînd și neputînd deocamdată să ne folosim de nevointă împotriva lor, din pricina slăbiciunii, încearcă să ne războiască cu mai multă tărie. De bolnavii din lume se apropie dra-

690. Acestea sînt virtuțile începătorilor, douăzeci și patru la număr, ca și literele alfabetului.

691. E ieșirea minții din grija de sine și privirea exclusivă la Dumnezeu ; este răpirea sau extazul.

692. Pătimirea cu anticipare a morții; trăirea morții cu gîndul; să trăiești ca și cînd ai fi mort pentru viața aceasta.

693. Ura viețuirii în păcat, iubirea viețuirii în Dumnezeu.

694. Rugăciunea pentru lume, lucrarea pentru mîntuirea ei.

695. Adică unealtă a lui Hristos în lucrarea de mîntuire a oamenilor.

696. Dumnezeu după har al dracilor; atît de sus față de ei, cum e Dumnezeu prin fire față de creațiune.

cul mîniei și uneori al hulei. De cei din afară de lume, dacă au din belșug cele de trebuință, se apropie dracul lăcomiei pîntecelui, sau al curviei, iar dacă sînt lipsiți și petrec în locuri de nevoie, le întinde curse stăpînul trîndăviei și al nemulțumirii⁶⁹⁷.

16) Am aflat că lupul curviei adaugă dureri celui bolnav și chiar în dureri îi sădește simțiri necuviincioase și curgeri. Se întîmplă să vezi lucru izbitor, că în timpul unor cumplite dureri, trupul zburdă și se înfierbîntă. Dar m-am întors și am văzut pe alții zăcînd și fiind mîngîiați pe patul însuși de lucrarea dumnezeiască, sau de străpungerea inimii, iar prin mîngîieri depărtînd de la ei durerile, încît se aflau ca unii care n-ar voi să se izbăvească de boală niciodată. Și iarăși m-am întors și am văzut pe alții chinuindu-se, dar izbăvindu-se prin boală ca printr-o certare, și am slăvit pe Cel ce prin lut curățează lutul.

17) Mintește înțelegătoare este îmbrăcată numaidecît și cu simțire înțelegătoare. Ea fiind în noi și nefiind în noi, să nu încetăm să o căutăm. Căci arătîndu-se ea, cele din afară vor înceta să mai lucreze cele ale lor⁶⁹⁸.

697. «Toate acestea le învinge însă smerenia împreună cu sărăcia. Căci socotind cineva cele ce vin asupra lui ca proprii, în sărăcia pocăinței și smereniei, nu va cădea nici în timpul bolii în întinăciune ca bogat, nici în trîndăvie și nemulțumire ca lipsit; ci va suporta timpul bolii ca timp de cîștig, bucurîndu-se și mulțumind».

698. «Simțirea înțelegătoare este în noi ca una ce e unită cu mintea în tot omul. Dar nu este în noi ca una ce e ascunsă de patimi în cei pătimiși și e nelucrătoare și necunoscută». Simțirea minții lucrează atunci cînd prin ea mintea se pune în contact cu realitățile spirituale. Dar aceasta se întîmplă numai cînd ea e curată de patimi. Altfel mintea speculează doar despre realitățile spirituale ca despre niște realități bănuite, dar neexperiate. Ca să ajungem la cunoașterea adevărată a realităților spirituale prin contact, trebuie să ne străduim să înlăturăm acoperămîntul patimilor de pe simțirea minții, sau tocirea ce i-o aduc patimile. Prin ea vom străbate atunci dincolo de acoperămîntul sensibil al lucrurilor, care nu ne va mai împiedica să cunoaștem temeliile spirituale ale lor.

Aceasta este ceea ce un oarecare filozof cunoscător a spus : «Și vei afla simțirea dumnezeiască»⁶⁹⁹.

18) Viața călugărească se cade să fie trăită întru simțirea inimii, în fapte, în cuvinte, în cugetări și mișcări⁷⁰⁰. Iar de nu, nu este călugărească și deci nici în-gerească.

19) Altceva este purtarea de grijă a lui Dumnezeu, altceva ajutorul Lui, altceva paza, altceva mila lui Dumnezeu și altceva mîngîierea. Cea dintîi se vede în toată zidirea; cea de a doua, numai în credincioși; cealaltă, între cei ce cred cu adevărat; iar cea din urmă se arată în cei ce-L iubesc.

20) Se întîmplă uneori că ceea ce pentru unul este leac, pentru altul este otravă. Și se întîmplă alteori, că una și aceeași, dată unuia la timp potrivit, îi este leac și la timp nepotrivit îi este osîndă⁷⁰¹.

21) Am văzut doftor nepriceput, care, defăimînd pe cel zdrobit, nu i-a pricinuit nimic altceva decît deznădejdea. Și am văzut doftor iscusit care, operînd prin ocărîre inima umflată, a golit-o de tot puroiul. Am văzut odată pe un bolnav bînd pentru curățirea întinăciunii doftoria ascultării și mișcîndu-se și umblînd și nedormitînd, iar altădată, pe altul — cu ochiul sufletului bolnav — liniștindu-se și petrecînd în tăcere⁷⁰². Cine are urechi de auzit să audă.

699. Prin simțirea minții ne vom pune în contact cu realitatea lui Dumnezeu, adică vom avea «simțirea lui Dumnezeu».

700. *Simțirea inimii* este simțirea minții, în care inima pune mai mult sentiment.

701. Scolie a lui Fotie, Patriarhul Constantinopolei : «De pildă, postul este curățire de patimi, cînd e ținut în particular și în sine ; dar în adunări și sărbători, e otravă ce strică în multe feluri celui ce-l folosește, fie că acesta se face sminteală altora, fie că se laudă cu el, sau se îngîmfă și se desparte de ceilalți».

702. «Socotesc că a numit boală a ochiului sufletesc împătîmirea minții prin gînduri. Căci ochiul sufletului e mintea. Dar la însănătoșirea

22) Unii, nu știu de unde (căci am învățat să nu iscodesc darurile lui Dumnezeu cu părerile mele), au prin fire, ca să zic așa, o înclinare spre înfrînare, sau spre curăție, sau spre liniște, sau spre necutezanță, sau spre blîndețe, sau spre străpungerea ușoară a inimii; și sînt alții care au aceeași fire împotrivindu-se cînd voiesc să facă acestea, încît trebuie să o silească cu toată puterea. Dar mie îmi plac aceștia mai mult decît cei dintîi, ca unii care, deși pentru un timp sînt biruiți, își silesc firea.

Nu te lăuda, o, omule, cu bogăția nemuncită. Căci Dătătorul de daruri, cunoscînd de mai înainte vătămarea și pieirea spre care mergi, te-a izbăvit în oarecare măsură, prin darurile Lui neplătite⁷⁰³; și învățăturile din copilărie și creșterea primită și îndeletnicirile deprinse ne ajută sau ni se împotrivesc, după ce am crescut, la dobîndirea virtuților și în viețuirea călugărească.

23) Ingerii sînt lumină călugărilor. Iar viețuirea călugărească e lumină tuturor oamenilor⁷⁰⁴. Drept aceea să se nevoiască în toate să fie pildă bună, nedînd

acestei boli ajută și neîntîlnirile și liniștea, precum multa vorbire obișnuiește să producă urdori».

703. «Numește *neplătită* lucrarea neobositoare, care se risipește cu ușurință. Căci cununile se împletesc pentru ostenele. Căci : «Mi-ai dat să mănînc» (Mt. 25, 35) și celelalte, care sînt fapte și dovezi ale ostenelelor».

704. «Ca monahi sîntem datori să luminăm prin viața noastră, precum pentru noi înșine, așa și pentru oamenii care ne văd. Dar nu prin trîmbița arătării. Căci : «Așa să lumineze lumina voastră» (Mt. 5, 16) nu înseamnă a ne vesti pe noi înșine, ci precum luminează focul în întunericul de pe pămînt, așa strălucește și lumina în întuneric». *Alta*, a sfîntului Isaac : «Se cade monahului să fie, întru toate lucrurile lui, chip și pildă de folos celor ce îl privesc. Ca privind vrăjmașii adevărului multele fapte bune ale lui, care strălucesc ca niște raze, să mărturisească, fără să vrea, că creștinii au nădejde întemeiată de mîntuire. Și de pretutindenii să alerge la el, ca la o scăpare și ca la un adăpost, încît să se înalțe cornul Bisericii împotriva vrăjmașilor ei; și mulți să se pornească cu rîvnă spre faptele cele bune... Că laudă a Bisericii lui Hristos este viața călugărească»

nici o sminteală în nimic, în cele ce le lucrează și le grăiesc. «Că dacă lumina se face întuneric, întunericul» — adică cei ce petrec în lume, cu cât mai mult nu se vor întuneca (Mt. 7, 23) ?

24) Dacă mă ascultați, voi ce voiți, e bine să nu ne pierdem în multe feluri de învățături și să împărțim bietul nostru suflet ca să se lupte cu mii de mii și cu zeci de mii de zeci de mii de dușmani. Căci nu ne va ajunge timpul să învățăm, sau să aflăm toate zecile de mii de meșteșugiri ale lor. Să ne înarmăm cu Treimea cea Sfântă împotriva celor trei prin cei trei⁷⁰⁵. Căci de nu, ne vom pricinui multe osteneli.

25) Cu adevărat, de va veni în noi «Cel ce preface marea în uscat» (Ps. 65, 5), o va trece negreșit și Izraelul din noi, nebântuit de valuri, sau mintea care vede pe Dumnezeu, și va vedea pe egipteni înecându-se în apa lacrimilor. Dar de nu va veni Acela în noi, «cine va putea suferi vuietul valurilor ei sau ale trupului⁷⁰⁶ acesta ?» (Rom. 7, 24). De va învia în noi Dumnezeu prin făptuire, risipi-se-vor vrăjmașii Lui; și de ne vom apropia de El prin vedere (contemplare), vor fugi cei ce-L urăsc pe El și pe noi, de la fața Lui și a noastră⁷⁰⁷.

705. «Cu ajutorul Sfintei și Celei de o ființă Treimi, zice, să ne înarmăm împotriva celor trei, adică: iubirea de plăcere, iubirea de arginți și iubirea de slavă, prin cei trei, adică prin înfrînare, iubire curată și smerenie. Căci iubirea de plăcere e desființată prin înfrînare, iubirea de arginți prin iubire curată, ca putere de dăruire și comuniune; iar iubirea de slavă, prin smerenie, ca neiubitoare de arătare și ca uritoare a slavei». Virtuțile comuniunii desființează patimile egoismului cu puterea Sfintei Treimi, izvorul suprem al vieții de comuniune.

706. Trupul în grecește e la feminin (σάρξ). Trupul e o mare care-și înalță valurile împotriva minții, putînd să o înece în el, de nu se va atîrna aceea de Dumnezeu.

707. Se face o aplicare la viața noastră personală a stihului 1 din ps. 67. Făptuirea și contemplarea sînt cele două etape sau trepte ale urcușului spre Dumnezeu.

26) Să ne sîrguim să învățăm cele dumnezeiești mai degrabă prin sudoare și prin osteneală și nu prin cuvîntul simplu. Căci nu cuvinte, ci fapte va trebui să arătăm în vremea ieșirii (sufletului)⁷⁰⁸.

27) Cei ce au auzit că se află o comoară ascunsă într-un anumit loc, o caută pe aceasta, și din pricina căutării foarte oboșitoare păzesc cu luare aminte cele ce au aflat. Iar cei ce s-au îmbogățit fără osteneală, le risipesc cu ușurință.

28) Greu este să învingem gîndurile furișate în noi mai înainte⁷⁰⁹. Iar cei ce nu încetează să adauge la ele au deznădăjduit de ei înșiși, sau nu s-au folosit cu nimic din lepădare. Totuși, știm că Dumnezeu toate le poate și nimic nu-I este Lui cu neputință.

29) Mi-au pus unii o întrebare greu de dezlegat, care întrece priceperea tuturor celor ca mine, și al cărei răspuns nu l-am găsit cuprins în niciuna din cărțile ce mi-au trecut prin mîină. Ziceau aceia : Care din cele opt gînduri sînt născute din altele și pe care din ele îl naște fiecare din cele trei de căpetenie, în chip deosebit ? Eu, arătîndu-mi neștiința față de această întreba-

708. «Cel ce se arată înțelept nu din fapte, ci grăind prin cuvinte, «se îmbogățește din nedreptate și ostenelele lui, după Scriptură, vor intra în casele străinilor» (Pilde 5, 16), adică în casele aceluia care nu se vor uita la faptele lui, ci ascultă de cuvintele lui. Se vor îmbogăți nu din starea lui necurățită de păcate, deci neajunsă la dreptate; ci din cuvintele lui, care sînt totuși o osteneală, se vor folosi alții, nu el însuși. Scolie din Fotie : «Ceea ce n-a născut osteneala, n-a îmbrățișat dorul. Căci e ușor de disprețuit ceea ce s-a dobîndit ușor (fie că e vorba de faptă, fie, de contemplare)».

709. Aici gîndurile de mai înainte (προλήψεις — pre-judecățile) sînt gîndurile la patimile ce le avea călugărul dinainte de intrarea în mînăstire. Scolia de la Marcu : «Gînd de mai înainte este amintirea fără voie a păcatelor de mai înainte. La începător el e împiedicat să înainteze la patimă, iar la cel ce a biruit e momeala respinsă». *Alta* : «De ești iubitor de învățătură, fii și iubitor de osteneală. Căci simpla cunoștință îngîmfă pe om».

re fără să mă rușinez, am aflat un răspuns de la prea cuvioșii bărbați:

Maica curviei este lăcomia pîntecelui; a trîndăviei, este slava deșartă; întristarea e fiica acestor trei, ca și mînia. Maica mîndriei este iarăși slava deșartă. Dar eu răspunzînd acelor pururea pomeniți bărbați, am zis : vă rog să-mi arătați și fiicele celor opt și pe fiecare a cărei fiică este ?

Acei nepătimitori m-au învățat cu mare bunăvoință, spunîndu-mi că nu există o ordine sau o înțelegere între cele fără înțelegere⁷¹⁰, ci o totală neorînduială și nestatornicie. Și încredințîndu-mă fericiții pomeniți despre aceasta cu pilde convingătoare, aduceau multe dovezi, dintre care unele le înșirăm în «Cuvîntul» de față, ca să ne luminăm prin el și despre celelalte.

De pildă: rîsul la vreme nepotrivită este pricinuit uneori de curvie, alteori de slava deșartă, cînd cineva se fălește cu sinea lui fără rușine; iar alteori vine din desfătare⁷¹¹. Somnul mult vine din desfătare; dar uneori și din post, cînd cei ce postesc se mîndresc ; alteori din trîndăvie; iar alteori din fire. Vorba multă izvorăște uneori din slava deșartă, alteori din lăcomia pîntecelui. Trîndăvia se naște uneori din desfătare (multa mîncare), alteori din netemerea de Dumnezeu.

Hula este, în primul rînd, fiica mîndriei, dar de multe ori, și din judecarea aproapelui în sinea ta, sau din pizma necuvenită a dracilor. Învîrtoșarea inimii

710. Legătura între ele, trecerea de la una la alta, are ceva neregulat, haotic, pentru că toate pornesc din același hău de întunec, pornit spre rău ; ele ies cam împreună, sînt legate între ele.

711. «Rîsul vine din trei pricini: din curvie, din slava deșartă și din fala lăuntrică și din desfătare, care este săturarea». *Alta*, a sfîntului Efrem : «Rîsul alungă fericirea plînsului, surpă cele zidite, întristează pe Duhul Sfînt, nu aduce folos, strică (corupe) trupul, izgonește virtuțile, e lipsit de pomenirea morții și de gîndul la chinuri. Ia de la mine rîsul și dăruiește-mi plînsul și tînguirea, pe care le ceri de la mine, Dumnezeuule».

vine din săturare, dar de multe ori, și din nesimțire și din împătımire. Iar împătımirea se naște din curvie și din slava deșartă și din altele multe.

Violenția vine din închipuirea de sine și din mînie. Fățărnicia vine din mulțumirea de sine și din viețuirea după capul propriu. Iar cele contrare acestora se nasc din maici contrare celor pomenite⁷¹².

Iar ca să nu spun multe (căci mi-ar lipsi timpul să cercetez și să lămuresc pe fiecare în parte), nimicitoarea de căpetenie a tuturor patimilor este smerita cugetare. Căci cei ce au cîștigat-o pe ea, au biruit toate.

30) Născătoarele tuturor patimilor sînt plăcerea și violenția ; cel ce le ține pe acestea nu va vedea pe Domnul. Dar nu vom avea nici un folos de ne vom înfrîna de la una, fără să ne înfrînăm și de la cealaltă.

31) Să luăm pildă de temere de Domnul de la dregătorii stăpînirii și de la fiare, iar dragostea trupurilor să-ți fie chip al dragostei de Dumnezeu. Căci nimic nu ne împiedică să luăm pildele virtuților și de la cele potrivnice.

32) Cei de azi s-au înrăit cumplit și toți s-au umplut de închipuirea de sine și de fățărnicie. Poate că arată ostenele trupești asemănătoare părinților noștri celor de demult, dar de darurile lor nu se învrednicesc, deși socotesc că firea nu avea altădată atîta nevoie de daruri ca acum. Și pe drept cuvînt ni s-a întîmplat aceasta. Căci nu în ostenele, ci în simplitate și smerenie se arată Dumnezeu⁷¹³. Și cu toate că puterea Domnului

712. Ed. 1970 : «Dacă vorba multă are ca maici slava deșartă și lăcomia pîntecelui, tăcerea, contrară vorbăriei, se naște negreșit din cele contrare slavei deșarte și lăcomiei pîntecelui, adică din smerenie și înfrînare. Și cu altele la fel. Dar deși toată patima se desființează prin virtutea contrară, smerita cugetare desființează toate patimile amintite».

713. «Osteneala trupească fără curăția minții e ca un pîntece femeiesc sterp și ca niște sini uscați. Căci nu se poate apropia de cunoștința de Dumnezeu. Ea obosește trupul, dar nu are din aceasta nici-un folos».

se desăvârșește în slăbiciune, nu va lepăda Domnul pe lucrătorul smerit cu cugetul (II Cor. 12, 9).

33) Când vedem pe careva dintre luptătorii lui Hristos supus unor dureri trupești, să nu ne grăbim să socotim că aceasta e o pedeapsă venită din păcătoșenia lui, ci să-l vindecăm mai degrabă, primindu-l cu iubire simplă și nevicleană, ca pe un mădular al nostru și ca pe un împreună-luptător cu noi⁷¹⁴.

34) Există o boală, pentru curățirea de păcate; și există o alta, pentru smerirea cugetului. Bunul și Preabunul nostru Domn și Stăpîn, cînd vede pe unii mai trîndavi în nevoiță, smerește trupul lor prin boală, ca printr-o nevoiță mai nedureroasă. Dar uneori ea vine și pentru a curăți sufletul de gînduri rele, sau de patimi⁷¹⁵.

35) Toate cele ce ni se întîmplă, fie văzute, fie nevăzute, se pot primi și bine și cu patimă și cu o simțire mijlocie⁷¹⁶. Am văzut trei frați supuși greutăților: unul se revolta, altul rămase neîntristat și al treilea a cules rod mult.

36) Am văzut plugari semănînd aceeași sămînță, dar fiecare urmărind alt scop : unul ca să-și plătească datoria ; altul ca să-și adune bogăție; altul ca să vîneze lauda de la cei ce treceau pe calea vieții, pentru buna lui lucrare; altul ca să necăjească pe dușmanul lui care-l pizmuia; în sfîrșit, altul, ca să nu fie osîndit de oameni ca leneș⁷¹⁷. Iar înțeleșurile semănăturii pluga-

714. «Neputințele monahilor sînt daruri ale economiei dumnezeiești».

715. «Pe călugărul care nu slujește în chip plăcut lui Dumnezeu și nu se nevoiește pentru mîntuirea sufletului său, ci își face nevoița cu negrijă, îl vezi negreșit lăsat de Dumnezeu să cadă în ispită, ca nu cumva din multa nelucrare a lui să lungească spre cele mai rele».

716. «Bine le primește acela, care socotește cele ce vin asupra lui ca ale sale și nu supărîndu-se, ci mulțumind».

717. Ed. 1970. «Plugarii sînt călugării, chemați să lucreze în via lui Hristos. Ei sînt înșirați după deosebirea virtuților. Dintre ei, cel dintîi

rilor sînt acestea : postul, privegherea, milostenia, slujirea și cele asemenea. Deci frații să caute să-și cunoască prin cercare (prin experiență) scopurile ce le urmăresc în Domnul.

37) După cum atunci cînd scoatem apa din fîntînă, ni se întîmplă să scoatem, fără să băgăm de seamă, și cîte o broască, la fel cînd lucrăm virtuțile, de multe ori lucrăm și patimile împletite în chip nevăzut cu ele⁷¹⁸.

De pildă: lăcomia pîntecelui se împletește cu primirea de străini; curvia, cu iubirea; asprimea, cu dreapta socoteală (cu discernămîntul); viclenia, cu chibzuiala; uneltirea, pregetarea, trîndăvia, împotrivirea în cuvînt, viețuirea după regula proprie și neascultarea, cu blîndețea; îngîmfarea dăscălească, cu tăcerea ; trufia, cu bucuria ; lenea, cu nădejdea; osîndirea, iarăși, cu iubirea; moleșala și trîndăvia, cu liniștirea (isihia); amărăciunea, cu curăția; încrederea în sine, cu smerenia⁷¹⁹; iar tuturor acestora le urmează, ca o

împlinește lucrarea slugii, lucrînd din frică; al doilea lucrează pentru plată, al treilea, ca un fiu. Toți aceștia sînt vrednici de laudă. Al patrulea lucrează fără folos, ca unul ce vrea să placă oamenilor; al cincilea, se aseamănă luptătorului, sau mai bine zis luptă cu rîvnă. Al șaselea se ostenește și el din rușine și nu e simbriaș. Dar lucrarea acestor trei e supusă osîndirii și e deșartă. Iar noi, cercîndu-le pe toate, ne-am dat seama că trebuie să vă dăm acest sfat; că chiar dacă sîntem păcătoși datornici, putem să împlînzim pe Stăpînul prin daruri. Cu toate că lucrarea dintii e mai smerită, dar rămîne mereu prețuită ca una ce e pururea datorată și cea dintii».

718. «Dacă răutatea ar ieși la iveală goală în viața noastră, neacoperită de închipuirea vreunui bine, omul nu s-ar porni de la sine spre ea».

719. A lui Marcu : «Cel ce nu cunoaște cursele vrăjmașilor e sfișiat cu ușurință. Și cel ce nu știe pricinile patimilor, lesne cade». Traducerea Veniamin Costache. *Alta*, a lui Iosif Pelusiotul: «Priceperea amestecată cu simplitatea este un lucru dumnezeiesc, adică o virtute desăvîrșită. Dacă prima sa desparte de cealaltă, devine viclenie, iar a doua, prostie. Prima face rău, a doua se lasă amăgită. Unirea lor a cerut-o Hristos : «Fiți înțelepți ca șerpții și blînzi ca porumbeii». Prin toate ne războiește vrăjmașul. Deci cel ce voiește să se mîntuiască trebuie să aibă ochi mulți».

băutură de obște, sau mai bine zis ca o otravă, slava deșartă⁷²⁰.

38) Să nu ne întristăm când cerem ceva de la Domnul timp îndelungat și nu sîntem auziți, căci Domnul ar fi voit ca toți oamenii să se facă nepătimitori într-o clipă, dar ca un înainte-știutor, cunoaște că aceasta nu le este de folos. Toți cei ce cer și nu primesc de la Dumnezeu cele cerute, fără îndoială că nu le primesc pentru una din aceste pricini: sau pentru că cer înainte de vreme, sau pentru că cer cu nevrednicie și dornici de slavă deșartă, sau pentru că primindu-le se vor făli, sau după dobîndirea lucrului cerut vor cădea în nepăsare.

39) Patimile s-au depărtat uneori nu numai de la unii credincioși, ci și de la unii fără credință, afară de una. Ele au lăsat-o pe aceea singură să umple locul tuturor, ca una ce e cea dintîi dintre ele. Căci aduce atîta vătămare, că și din cer poate coborî⁷²¹.

40) Nimenea nu se îndoiește, cred, că dracii se depărtează din suflet, fie pentru un timp, fie neîncetat. Dar puțini știu în cîte feluri se face această depărtare a lor de la noi.

Materia patimilor este mistuită de focul dumnezeiesc⁷²². Iar odată cu dezdăcînarea acestei materii și cu curățirea sufletului, se pierd și patimile. Numai să nu le atragem iarăși printr-o viețuire trupească și prin lipsă de grijă. Dracii se depărtează de bună voie, făcîn-

720. Ed. 1970 : «Slava deșartă e o vătămare comună a tuturor virtuților. Ea nu aduce nici-un folos celui ce lucrează virtuțile și nu se lea-pădă de ea. Căci Dumnezeu nu-l primește pe acesta. Dimpotrivă îl primește pe păcătosul care se pocăiește întru simțirea smeritei cugetări și nu se întoarce de la El».

721. «Numește mîndria, prin care a căzut diavolul».

722. «Adică prin lucrarea Sfîntului Duh, sau prin dragostea de Dumnezeu, care se păstrează ca un foc nestins în inimile celor iubitori de Dumnezeu».

du-ne să fim fără grijă. Dar prin aceasta răpesc pe neașteptate bietul nostru suflet.

Cunosc și altă retragere a fiarelor. E cea de după ce sufletul s-a obișnuit în chip deplin și s-a îmbibat la culme de patimi, făcându-se el însuși uneltitor sieși și războindu-se el însuși cu sine⁷²³. Pilda acestui lucru sînt pruncii. Căci după o lungă obișnuință, își sug, în lipsa sînilor mamei, degetele lor.

Cunosc încă și o a cincea nepătimire în suflet, care constă din multă simplitate și nevinovăție. «Ajutorul lor cel drept este de la Dumnezeu, Care mîntuiește pe cei drepți cu inima »(Ps. 7, 10—11), și-i izbăvește pe nesimțite de rele, așa cum pruncii, dezbrăcați, nu-și cunosc goliciunea lor.

41) Păcatul sau patima nu se află în fire în chip natural⁷²⁴. Căci Dumnezeu nu e făcătorul patimilor. Iar

723. «A se obișnui înseamnă a ajunge la deprinderea răutății patimilor». Lupta tendințelor bune și rele a devenit o stare proprie sufletului. În această luptă tendințele rele, devenite deprinderi sau patimi, dobîndesc totdeauna biruința, dacă nu e chemat Dumnezeu în ajutor printr-o simțire de mare credință și iubire, care copleșește pornirile provocate de atracția plăcerilor. Iar dacă lupta durează, ea aduce sufletul la descompunere, sau la neputința de a mai face ceva bun, de a-și mai recîștiga tăria libertății. Aceasta e una cu moartea sufletului.

724. «Dacă păcatul ar fi natural, nu s-ar pedepsi nimeni. Nici n-ar înfăptui alții virtutea». *Alta*: «Răul cugetat în afara alegerii libere și într-un ipostas propriu în firea celor ce sînt, e nimic». *Alta*: «Patima nu e altceva decît lipsa virtuții». *Alta*: «Virtuțile naturale în noi sînt: milostivirea, iubirea, credința, nădejdea. Iar cele mai presus de fire sînt: curăția, nemînierea, smerita cugetare, rugăciunea, privegherea, postul». *Alta*, a lui Marcu: «Alta e fapta poruncii și alta virtutea, chiar dacă își au pornirile bunătăților una din alta. Fapta poruncii este ceea ce e poruncit. Virtutea e ceea ce se face pentru a plăcea adevărului (lui Dumnezeu)».

Păcatul nu poate fi din fire, căci lupta pe care o introduce în fire nu poate porni din ea. Păcatul nu poate fi cugetat fără alegerea lui de către un subiect. Iar răul în general nu poate fi cugetat ca stînd de sine, ca un ipostas propriu. Căci răul e ceva ce luptă împotriva ființei, în sînul ei. Răul e un cariu al existenței, avîndu-și originea în libertatea subiec-

virtuțile naturale sădite în noi de El sînt multe. Între ele sînt în chip vădit și acestea: milostivirea, dacă și elinii compătimesc; iubirea, dacă și animalele necuvântătoare lăcrămează de multe ori cînd sînt lipsite unele de altele; credința, căci în toți se naște aceasta; nădejdea, căci împrumutîndu-ne, plecînd pe mare, semănînd, nădăjduim cele mai bune.

Deci dacă, precum s-a dovedit, iubirea este o virtute naturală în noi, «iar ea e legătura și plinirea legii» (Rom. 13, 10), atunci virtuțile nu sînt străine firii. Rușineze-se deci cei ce opun lucrării lor, neputința.

42) Mai presus de fire sînt: curăția (fecioria), nemînierea, smerita cugetare, rugăciunea, privegherea, postul, străpungerea neîncetată a inimii. Învățătorii unora din acestea sînt unii oameni, ale altora, îngerii; iar Învățător și Dătător ale altora este Dumnezeu Cuvîntul⁷²⁵.

43) Cînd ni se cer deodată două fapte bune⁷²⁶, trebuie să alegem pe cea mai de trebuință. De pildă: de multe ori stînd noi la rugăciune, vin la noi niște frați. Trebuie să alegem una din două: sau să părăsim ru-

telor personale, vrînd să introducă o dezordine în ființă. Răul fizic nu doare ca cel ce vine de la o persoană. Răul fizic își are ultimele pricini în răul ales liber de persoane, adică în păcat.

Patima nu se poate înțelege fără a presupune virtutea, căreia i se opune. Virtutea se poate înțelege fără patimă. De-abia în lipsa totală a patimii avem virtutea deplină. Virtutea reprezintă nu numai armonia interioară a persoanei, ci și relația bună între persoană și persoană, în ultima analiză între persoana umană și cea dumnezeiască. Armonia în persoană nu poate exista decît odată cu armonia între persoane.

725. Învățătorii ai fecioriei sînt Ilie și Ioan Înaintemergătorul și Ioan Cuvîntătorul de Dumnezeu; ai blîndeții, Moise și David; iar ai rugăciunii, însuși Dumnezeu Cuvîntul și îngerul ce s-a arătat lui Antonie și lui Pahomie. Ai postului, iarăși Moise și Domnul însuși. Ai privegherii, mulți care au agonisit și străpungerea inimii din aceasta; ai smeritei cugetări, Cuvîntul lui Dumnezeu și Mîntuitorul tuturor, Care «pentru noi sărac S-a făcut» (II Cor. 8, 9) «și a luat trupul nostru».

726. «Coliziunea datoriilor».

găciunea, sau să întristăm pe fratele lăsându-l să plece fără răspuns. Iubirea e mai mare decît rugăciunea. Rugăciunea a fost socotită totdeauna ca o virtute parțială ; iubirea e cuprinzătoarea tuturor.

Iarăși: ducîndu-mă odată într-o cetate sau într-un sat, fiind încă tînăr, așezîndu-mă la masă, am fost cuprins deodată de gîndurile lăcomiei pîntecelui și slavei deșarte. Și de fapt, temîndu-mă de fiica nebuniei pîntecelui⁷²⁷, am fost biruit mai degrabă de slava deșartă⁷²⁸. Dar știam că dracul lăcomiei pîntecelui învinge de multe ori pe cel al slavei deșarte în cei tineri. Și pe drept cuvînt⁷²⁹.

44) La cei din lume, rădăcina tuturor relelor este iubirea de arginți. Iar la călugări, lăcomia pîntecelui. La cei duhovnicești sînt lăsate de multe ori de Dumnezeu, din iconomie, niște patimi foarte mici, ca defăimîndu-se foarte tare pe ei înșiși, din pricina unor patimi mici și nepăcătoase, să-și agonisească o bogăție nejefuită, de smerită cugetare.

45) Nu este cu puțință ca cel ce petrece de la început cu nesupunere, să dobîndească smerenia, chiar dacă fiecare își închipuie că a învățat un meșteșug propriu sau e în stare s-o agonisească⁷³⁰.

727. Fiică a nebuniei pîntecelui numește curvia, ca una ce se naște din lăcomia pîntecelui».

728. «A fost biruit de aceasta prin iconomie, ca să nu guste, împins de tinerețe, dulceața. De altfel, slava deșartă e mai rea decît lăcomia pîntecelui. Căci ultima este intrarea răului, iar slava deșartă e capătul lui».

729. «Dracul lăcomiei pîntecelui fiind mai natural și deci mai înșelător, pe drept cuvînt învinge slava deșartă».

730. Ed. 1970: «Dovedire că cel nesupus nu poate dobîndi smerita cugetare. Căci cel lipsit de smerita cugetare e vădit că suferă de boala diavolului. Și cel ce suferă de boala aceasta, dacă nu îi va veni Dumnezeu în ajutor prin pocăința statornică, va fi împreună-moștenitor cu cel de a cărui boală suferă».

46) Părinții stabilesc că făptuirea constă în două virtuți cu totul generale⁷³¹. Și pe drept cuvânt. Căci una e ucigașa plăcerilor, iar cealaltă asigură această ucidere prin smerita cugetare. De aceea și plînsul e îndoit : unul desființează păcatul, iar celălalt pricinuieste smerita cugetare.

47) E propriu celor evlavioși să dea tot, celui ce cere. Iar a celor mai evlavioși, să dea și celui ce nu cere. Dar a nu cere de la cel ce a luat (Mt. 5, 39), mai ales cînd pot, e propriu numai celor nepătimitori⁷³².

48) Să nu încetăm să ne cercetăm în toate patimile și în toate virtuțile, în care ne aflăm: la început, la mijloc sau la sfîrșit. Toate războaiele dracilor împotriva noastră se nasc din aceste trei pricini: fie din iubirea de plăceri, fie din mîndrie, fie din pizma dracilor. Cei războiți din pricina din urmă sînt fericiți. Cei războiți de mîndrie sînt foarte vrednici de plîns. Iar cei

731. Făptuirea este prima etapă a urcușului duhovnicesc prin care se face curățirea de patimi și dobîndirea virtuților, ca apoi să se ajungă la etapa superioară, a contemplării (a vederii duhovnicești). Ed. 1970 : «Cele două virtuți generale ale primei etape sînt : postul și supunerea».

732. Ed. 1970 și Veniamin Costache : «Cel ce nu cere de la cel ce ia ale lui, nu numai că se arată neîmpătimit de cele materiale, ci și nerăsplătind cu rău celui ce i-a făcut rău, deși ar putea. Dar nu poate cineva să ierte din inimă celui ce l-a vătămat și nedreptățit dacă nu are prin curăție și nepătimitare pe Dumnezeu, în sine. Învățînd de la Acesta rațiunile celor ce se petrec, primește cele ce-i vin ca ale sale și e încredințat că i se rînduiesc spre folosul lui (înștiințat tainic despre aceasta). Și așa poate ierta celor ce-l nedreptățesc și iubi pe dușmani și socoti ca pe binefăcătorii săi». Nu numai lucrurile și persoana au rațiunile lor de la Dumnezeu, ci și toate cele ce se întîmplă. Iar rațiunile celor ce ni se întîmplă nouă, fără să contribuim cu o voință rea la ele, sînt ale noastre, sau sînt cîrmuite de Dumnezeu spre dezvoltarea noastră spirituală și deci spre mîntuirea noastră. Chiar cei ce ne fac rău, dacă învingem pornirea de a ne răzbuna, ne ajută să ne ridicăm la o nouă treaptă de bunătate, la o nouă treaptă de apropiere de Dumnezeu. De aceea ei sînt binefăcătorii noștri, deși nu cu voia lor.

din iubirea de plăceri, rămîn netrebnici pînă la sfîrșit⁷³³.

49) Există o simțire, mai bine zis o deprindere numită răbdare în dureri, de care cel ce e prins, nu se va mai teme sau nu va mai fugi de durere niciodată. Stăpînite de această pururea laudată virtute, sufletele mucenicilor au răbdat cu ușurință chinurile.

50) Altceva este străjuirea gîndurilor și altceva păzirea minții. Pe cît de departe este răsăritul de apus, pe atît e mai înaltă cea de a doua, față de cea dintîi, și mai obositoare⁷³⁴.

51) Altceva înseamnă a se ruga cineva împotriva gîndurilor și altceva a grăi împotriva lor; și altceva a le disprețui și a se ridica deasupra lor⁷³⁵. Chipul cel dintîi de împotrivire e mărturisit de cel ce a zis: «Dumnezeul meu, spre ajutorul meu ia aminte» (Ps. 69, 1), și cele asemenea; al doilea, de cel ce a zis: «Și voi răspunde celor ce mă osîndesc cuvînt» de împo-

733. Cei din ultimele două categorii contribuie cu voia lor la răul din ei. Cei dinții nu contribuie cu voia lor. Deci să nu punem vina mai mult pe draci decît pe noi înșine.

734. «Străjuirea gîndurilor înseamnă a alunga diferitele gînduri și atacuri prin rugăciune. Iar păzirea minții înseamnă a păzi mintea nerobită și nedespărțită de pomenirea lui Dumnezeu; și precum este mai înaltă mintea decît gîndul, pe atîta și păzirea ei e mai grea și mai de trebuință. Căci minte numim însăși puterea noastră înțelegătoare și oarecum ochiul sufletului nostru. Iar gînd, lucrul văzut de minte și întipărit în ea. Și păzirea minții este păstrarea ei în starea de refuz al oricărui atac, care e cea dintîi lucrare voluntară a ei. Iar străjuirea gîndurilor este respingerea celor întipărite prin lucrarea ei voluntară. E vădit oricui cu cît e mai înaltă mintea decît gîndul».

735. A lui Marcu: «Cel dintîi lucru este al celor slabi. Căci neputînd să se împotrivescă vrăjmașilor, se opun acestora prin rugăciune. Al doilea, al luptătorilor, care înfrîng pe vrăjmași prin nevoință; al treilea, al contemplativilor, care înălțați prin contemplare (prin vedere), rămîn neațiși de protivnici și nerăzboiți».

trivire (Ps. 118, 42). Și iarăși: «Pusu-ne-ai pe noi spre grăire împotriva vecinilor noștri» (Ps. 79, 7). Iar pentru cel de al treilea e martor cîntărețul: «Amuțit-am și n-am deschis gura mea» (Ps. 38, 3) și: «Pus-am strajă gurii mele, cînd s-a sculat păcătosul împotriva mea» (Ps. 38, 2). Și iarăși: «Cei mîndri au călcat legea foarte, iar eu de la vederea Ta nu m-am abătut» (Ps. 118, 51).

Dintre aceștia, cel de la mijloc se folosește de multe ori de chipul dinții, pentru nepregătirea lui; cel dinții nu poate alunga încă în chipul al doilea pe vrăjmași; iar cel de al treilea batjocorește cu totul pe draci.

52) E prin fire cu neputință ca cel netrupesc să fie hotărnicit de trup⁷³⁶. Dar celui ce a agonisit pe Dumnezeu, toate-i sînt cu putință.

53) Precum cei ce au simțul mirosului sănătos pot cunoaște pe cel ce ține mirodenii în chip ascuns, așa și sufletul curat obișnuiește să cunoască buna mireasmă ce a dobîndit-o de la Dumnezeu și mirosul urît aflat în alții, de care el s-a izbăvit. Dar acestea nu sînt cunoscute altora⁷³⁷.

736. «Mintea, fiind prin fire nestatornică, numai atunci se oprește din rătăcire, cînd se unește cu Dumnezeu. Căci toate se află în Dumnezeu și nu mai este altceva mai presus de El sau afară de El, spre care să rătăcească». De aceea, mintea, ca netrupească, neputînd fi mărginită de nimic din cele trupești, nu-și poate găsi odihna decît în Cel nesfîrșit, în Care le are toate.

737. «Cel ce are în nări răul său miros nu prinde alt miros, chiar dacă ar sta deasupra tuturor cadavrelor». *Alta*: «Cei ce nu simt pe alții socotesc că înseamnă că cei necurați cu sufletul nu pot simți și cunoaște nici buna mireasmă pe care cei curați au dobîndit-o din Dumnezeu, nici răul miros, de care aceia s-au izbăvit. Căci e propriu celor curați și nepătimitori să simtă cele ce se află în alții». Adică cei curați cu inima simt dispoziția aflătoare în alții, cum nu o simt cei necurați, din cauza nesimțirii lor.

54) E cu neputință ca toți să ajungă nepătimitori, dar nu e cu neputință ca toți să se mîntuiască și să se împace cu Dumnezeu.

55) Să nu te stăpînească cei de alt neam care voiesc să iscodească iconomiile negrăite ale lui Dumnezeu și vederile ce se întîmplă în oameni și care îți pun în minte pe nesimțite că Domnul este părtinitor. Căci aceștia sînt și se fac cunoscuți ca nepoți ai închipuirii de sine.

56) Este un drac al iubirii de arginți care fățărăște de multe ori smerenia⁷³⁸ ; și este un drac al slavei deșarte și al iubirii de plăceri, care îndeamnă spre milostenie. Dacă ne curățim de amîndoi, să nu încetăm a face milă în tot locul⁷³⁹.

57) Unii au spus că dracii se împotrivesc dracilor, dar eu spun că toți caută pierzarea noastră⁷⁴⁰.

58) Oricărei lucrări duhovnicești văzute și gîndite îi premerge o intenție potrivită și o dorință prea bună,

738. «Pătîmind de iubirea de arginți și nedînd altora nimic, fățărăște smerenia, spunînd că nu vrea să placă oamenilor».

739. Există tot felul de împletiri perverse între patimi și virtuți. Patimile se servesc de masca virtuților pentru a înșela pe alții. La Veniamin Costache : Sfîntul Marcu Pustnicul : «Slava deșartă și iubirea de arginți și dezmiardarea nu lasă facerea de bine să rămînă neîntinată, dacă ele nu pier mai întîi prin frica de Dumnezeu». *Alta*: «Aceste două patimi au înșelat pe Eva și pe Adam. Căci dulceața a arătat pomul că era bun la mîncare și frumos la vedere, iar slava deșartă îi spunea că, de vor gusta din el, vor fi ca niște dumnezei. Dar precum Adam, cel dintîi zidit, și Eva se rușinau unul de altul, așa și noi, după ce am lepădat răutatea ochilor celor înțelegători și ne vedem pe noi înșine goi, ne rușinăm în chip conștient unii de alții și coasem frunze de smochin, sau ne îmbrăcăm în formele cele din afară și în îndreptățiri prin cuvinte. Iar Domnul ne pregătește nouă îmbrăcăminte din piei și ne zice : «Întru răbdarea voastră veți cîștiga sufletele voastre».

740. Împotrivirile dracilor între ei, sau încurajarea unor virtuți opuse lor și patimilor, urmăresc numai înșelarea noastră. Împotrivirea lor e de metodă, nu de scop.

care se nasc în noi cu împreună-lucrarea lui Dumnezeu. Căci dacă nu premerg cele dintâi, a doua nu obișnuiește să urmeze⁷⁴¹.

59) Dacă este un timp potrivit pentru tot lucrul de sub cer, cum zice Ecleziastul (Ecl. 3, 1), dar între toate lucrurile sînt și lucrurile sfințite ale viețuirii noastre, să avem grijă ca să căutăm în fiecare timp cele potrivite aceluia timp⁷⁴². Căci este un timp al nepățimirii în cei ce se nevoiesc și un timp al împățimirii pentru tinerețea celor ce se nevoiesc; un timp al lacrimilor și un timp al inimii învîrtoșate; un timp al supunerii și un timp al stăpînirii; un timp al postului și un timp al împărtășirii de hrană; un timp al războiului din partea trupului dușman și un timp al liniștirii fierbințelii; un timp al iernii sufletului (al viforului) și un

741. «Privește exactitatea părintelui. De nu va premerge, zice, intenția și dorința din noi, împreună lucrare a lui Dumnezeu nu poate urma». *Alta* : «Dă intenția, zice, și ia putere».

742. Fiecare clipă a timpului e dată pentru un anumit lucru al nostru. Cînd facem acel lucru la momentul rînduit lui, atunci putem trăi viața noastră după mai-înainte-rînduirea lui Dumnezeu, adică în chip plăcut Lui, sau sfințit. Trebuie să aflăm acordul între momentele timpului și momentele vieții noastre. Există niște armonii mai înainte stabilite între unele și altele pentru normele și sănătoasa dezvoltare a vieții noastre. Timpul nu e un gol pe care-l putem umple cu orice. Ci el e corelativ cu viețile omenești. Există în el niște armonii potențiale cu desfășurarea vieții noastre. Aceasta pentru că viața noastră însăși e făcută ca să se ritmeze cu un timp al ei. Aceasta nu înseamnă o predestinare, căci noi putem să ne desfășurăm viața și în răspăr cu timpul. Dar aceasta nu e o normală dezvoltare a ei. În găsirea acestei armonii se arată din nou darul discernămîntului. Trebuie să știi pentru care moment al timpului se potrivește un moment al vieții tale. Numai atunci potențele ființei noastre se actualizează deplin și armonios. Fiecare clipă a timpului e potrivită pentru altă potență a ființei noastre, iar potențele acestea fac și ele un tot. Iar clipa înseamnă tot ansamblul de împrejurări care cere de la noi un anumit lucru. Pe lîngă aceea, acordul acesta depinde de o deplină curăție de patimi. Numai aceasta dă o vedere deplin clară și o putere de a ne conforma cu adevărat cu ceea ce ne cere clipa.

timp al liniștii minții; un timp al întristării inimii și un timp al bucuriei duhovnicești; un timp de învățare a altora și un timp de ascultare; un timp al întinăriilor, pentru închipuirea de sine, și un timp al curăției, pentru smerenie; un timp de luptă și un timp de odihnă adăpostită; un timp de liniștire și un timp de împărtășire nestăpînită; un timp de rugăciune neîntrepută și un timp de slujire nefățarnică.

Deci să nu căutăm înainte de timp, cele ale timpului (potrivit pentru un lucru), amăgindu-ne dintr-o pornire a mîndriei. Să nu căutăm iarna cele ale verii; nu, în sămînță, snopii. Pentru că timpul semănării cere osteneți și timpul secerișului aduce haruri negrăite. Iar de nu, nu vom lua nici la timpul cuvenit cele proprii ale timpului⁷⁴³.

60) Unii au luat de la Dumnezeu cuvioasele răsplătiri ale osteneților înainte de osteneți⁷⁴⁴. Alții în osteneți, alții după osteneți, alții în vremea morții, potrivit unei iconomii negrăite a lui Dumnezeu. Trebuie căutat care e mai smerit între aceștia⁷⁴⁵.

61) Există o deznădejde din mulțimea de păcate și din povara conștiinței și a întristării de nesuportat,

743. A sfîntului Isaac : «Tot cel ce începe înainte de timp cele peste măsura lui, își pricinuieste îndoită vătămare și nu sporire. Căci negustorii necercați în lucrurile mari își pricinuiesc mari pagube. Dar în lucrurile mici înaintează repede. Pentru că fiecare lucru își are rîndul lui și fiecare viețuire își are rînduită vremea ei».

744. Le-au luat pe temeiul intenției lor globale de a lucra potrivit voii lui Dumnezeu, (intenție cunoscută lui Dumnezeu). De aceea cei ce mor tineri, fără să fi făcut la arătare dovada lucrării lor bune, nu rămîn fără răsplata Acestuia, pentru că Dumnezeu știind că ar fi săvîrșit-o o răsplătește ca și cum ar fi săvîrșit-o.

745. Aceasta înseamnă poate că Dumnezeu răsplătește după smerenia fiecăruia. Dar poate cel care n-a apucat să săvîrșească fapte, în general voite, e cel mai smerit.

din pricina copleșirii sufletului de mulțimea rănilor și o scufundare a lui în adâncul deznădejdiei, sub greutatea acestora⁷⁴⁶. Și există o deznădejde ce ni se întâmplă din mândrie și din închipuirea de sine, din pricină că socotim căderea ce ni s-a întâmplat, sub demnitatea noastră. Cine ia seama, va afla în aceștia această stare : cel dintâi se predă pe sine nepăsării; cel de al doilea nu mai are nădejde în nevoiță. Amîndouă sînt fără folos. Căci pe unul obișnuiește să-l tămăduiască înfrînarea și buna nădejde, iar pe al doilea, smerenia și nejudicarea altora.

62) Nu trebuie să ne mirăm și să ne închiudăm, văzînd pe unii săvîrșind fapte rele și aducînd pentru ele motive bune. Pentru că și pe șarpele din rai l-a pierdut închipuirea de sine care l-a înălțat⁷⁴⁷.

746. «Nimenea viețuind în păcate să nu deznădăjduiască de sine, știind că plugăria schimbă soiurile plantelor, iar îngrijirea sufletului prin virtute poate birui boli de tot felul». *Alta* : «Păcat de moarte este cel nepocăit. Despre acesta chiar de s-ar ruga un sfînt, nu va fi ascultat». *Alta*, a Marelui Vasile : «Dacă s-ar număra mulțimea îndurărilor lui Dumnezeu și s-ar putea măsura mărimea Lui în comparație cu mulțimea și mărimea păcatelor, ar fi îndreptățită deznădejdea. Dar dacă acestea pot fi măsurate și numărate, iar mila și îndurărilor lui Dumnezeu nu pot fi măsurate, nu e loc pentru deznădejde, ci pentru încredere în mila Lui, pentru pocăința de păcatele noastre, căroră le stă în față iertarea și sîngele lui Hristos».

747. Scolie a lui Gavril Monahul și Isihastul, din muntele Latro : «Cel ce-și închipuie că e ceva și învață pe alții lucruri a căror experiență nu o are nici prin faptă nici prin cunoaștere, suferă de două boli și de două orbiri: de închipuirea de sine și de slava deșartă, și de nesimțire și neștiință. Și dacă acesta își va mai adăuga și lăcomia pîntecelui, îl vor duce în primejdia vădită pe cel ce le are și la rușine veșnică și va auzi de la mulți: «Doctore, vindecă-te pe tine însuși» (Lc. 42, 3). Veniamin Costache : «Iar dacă cineva a împlinit mai întîi faptele bune și după aceea începe a învăța pe alții, acela va dobîndi dumnezeiasca fericire, ca cel ce a făcut și a învățat». *Alta*, a lui Solomon : «Sînt unii, care seamănă ale lor și mai multe roade fac ; și sînt alții, care adună cele străine și se sărăcesc».

63) În toate lucrurile săvârșite și în toate felurile deviețuire, fie întru ascultare, fie întru neascultare, fie văzute, fie gândite, acesta să-ți fie dreptarul: dacă sînt după Dumnezeu⁷⁴⁸. De pildă: dacă noi, cei începători, săvârșind vreun lucru oarecare, nu cîștigăm din lucrarea lui în suflet mai multă smerenie decît cea pe care o avem, nu socotesc că-l săvîrșim cu voia lui Dumnezeu, fie că e mic, fie că e mare⁷⁴⁹.

64) În noi, cei mai prunci, în aceasta avem încredințarea despre voia lui Dumnezeu⁷⁵⁰; în cei de la mijloc, poate îndepărtarea vrăjmașilor; iar în cei desăvîrșiți, în sporirea și în bogăția luminii dumnezeiești. Cele mici, pentru cei mari, poate nu sînt mici; iar cele mari, pentru cei mici, nu sînt numai decît desăvîrșite⁷⁵¹.

65) Văzduhul curățit de nori arată soarele strălucitor; iar sufletul, eliberat de gândurile relelor de mai

748. «Cele întru ascultare sînt cele poruncite de oameni; cele întru neascultare, sînt cele neporuncite de oameni, făcute din nevoița proprie, de cel care nu se află sub ascultare».

749. «Cercetează cu de-amănuntul, căci toți putem cunoaște dacă place lui Dumnezeu lucrul pe care-l facem».

750. În sporirea smereniei.

751. «Adică cele ce, pentru cei mari, sînt socotite mici din pricina desăvîrșirii lor, poate nu sînt mici. Iar cele socotite mari pentru cei mici, din pricina nedesăvîrșirii lor, nu sînt numai decît desăvîrșite. Același lucru trebuie înțeles și despre virtuți și păcate. De pildă, se poate afla în cei mari un spor de smerenie cum e cel din cei începători, care e mic pentru desăvîrșirea celor mari. Și se poate afla în începători un spor de lumină și depărtarea dușmanilor, care sînt proprii celor desăvîrșiți și mijlocii și deci este mare pentru nedesăvîrșirea celor mici. Dar altceva este smerenia și luminarea celui începător, potrivite măsurii lui, și altceva, smerenia și luminarea celui desăvîrșit; acestea sînt foarte mari și desăvîrșite și neînșelătoare. Iar în păcate, la fel. Greșeala mică, pentru cei desăvîrșiți nu e mică, dată fiind desăvîrșirea lor. Iar cea mare pentru cei mici nu e numai decît mare, dată fiind nedesăvîrșirea lor».

înainte⁷⁵² și învrednicit de iertare, vede numaidecât pe Dumnezeu⁷⁵³.

66) Altceva este păcatul și altceva nelucrarea lui, din trîndăvie; și altceva e nepăsarea; altceva patima și altceva căderea. Cel ce le poate cerceta în Domnul, să le cerceteze în chip lămurit⁷⁵⁴.

67) Unii fericesc mai presus de toate facerea de minuni și ceea ce se vede din darurile (harismele) duhovnicești. Ei nu știu că sînt multe mai presus de acestea și ascunse, care de aceea sînt ferite de cădere⁷⁵⁵.

68) Cel ce s-a curățit în chip desăvîrșit își vede sufletul, deși nu și sufletul aproapelui, în ce daruri se află. Dar cel ce înaintează încă, cunoaște semnele acestora prin trup⁷⁵⁶.

69) Puțin foc curățește toată materia, precum o spărtură mică nimicește toată osteneala⁷⁵⁷.

70) Este o odihnă a lucrării dușmane, care trezește puterea minții și nu ațîță fierbințeala. Și este o adîncă străpungere (a inimii), care trezește și mișcările ei, ca să nu ne încredem în noi înșine, ci în Dumnezeu, Cel

752. A lui Marcu Monahul: «Obsesia celor de mai înainte» (πρόληψη — prejudecată) este aducerea aminte fără voie de păcatele de mai înainte. Cel ce se nevoiește o împiedică să înainteze la patimi. Învingătorul desființează pînă și atacul lui (momeala)».

753. Altfel, mintea este mereu atîrnată în chip pătimaș de amintirea păcatului și de chipul îngustat și opac al faptei păcătoase săvîrșite.

754. «Păcatul este călcarea a toată porunca, chiar și a celei mai mici. Nelucrarea leneșă constă în a nu face și lucra lucrul lui Dumnezeu. Nepăsarea constă în a lucra, dar cu trîndăvie. Patima e pornirea întipărită și cu anevoie de clintit a sufletului spre cale vătămătoare. Căderea e prăbușirea din înălțimea făgăduinței (călugărești) în necredință, sau rostogolirea în vreuna din patimile trupești».

755. Nu sînt supuse căderii, pentru că sînt la adăpostul laudelor și al slavei deșarte.

756. Sufletul acestuia n-a devenit încă transparent în chip nemijlocit.

757. «Păzește-te de cele mici, ca să nu cazi din cele mari».

ce omoară în chip neștiut fierbințeala care se află în noi.

71) Când vedem pe vreunii iubindu-ne în Domnul, să ne păzim neîndrăzneți, mai ales față de ei. Căci nimic nu obișnuiește să risipească dragostea și să pricinuiască ura ca îndrăzneala⁷⁵⁸.

72) Ochiul sufletului e înțelegător și foarte frumos și e mai presus de toată frumusețea, după ființele netrupești. De aceea și cei pătimiși au putut cunoaște gândurile aflătoare în alte suflete, din multa iubire față de ele. Și mai ales când, întinați, sînt scufundați în trupurile lor.

73) Dacă nimic nu se împotrivesc firii nemateriale ca ceea ce e material, cel ce citește să înțeleagă⁷⁵⁹.

74) Grija de ei înșiși în cei lumești se împotrivesc purtării de grijă a lui Dumnezeu ; iar în noi, cunoștinței înțelegătoare. Cei neîntăriți cu sufletul, să cunoască din necazurile și primejdiile trupului și a necazurilor din afară cercetarea lor de către Dumnezeu; iar cei desăvârșiți să o cunoască din venirea Duhului și din adaosul de daruri (de harisme)⁷⁶⁰.

75) Este un drac, care, când ne întindem pe pat, venind la noi, ne săgetează cu amintiri urâte și murdare, pentru ca neridicîndu-ne la rugăciune, din trîn-

758. Scolie din sfîntul Isaac : «Mergi la prietenii tăi cu cuviință. De vei face așa, te vei folosi și pe tine și pe ei. Căci, sub masca iubirii, sufletul leapădă frîul păzirii sale».

759. Ed. 1970 și Veniamin Costache, unde scolia e mai extinsă ca în P.G. : «Nematerial e sufletul, material e trupul. Deci nimic nu se împotrivesc sufletului ca trupul. Căci sufletul, ca nematerial, tinde în sus; iar trupul e tras de greutatea materiei în jos și se face mare piedică sufletului. Sau și așa : nimic nu tulbură mintea așa de mult și o face să nu vadă, ca murdăria trupului, care-i vine din necurăția plăcerilor urâte».

760. «Cînd cel slab cu sufletul va dobîndi răbdare în boli și încercări, să deslușească în aceasta că e cercetat de Dumnezeu. Iar cei desăvârșiți să cunoască aceasta din cunoștințele înalte ale harului».

dăvie, și neînarmându-ne împotriva lui, să adormim în gânduri murdare și să avem visuri murdare.

76) Există un așa numit înainte-mergător al duhurilor, care ne ia în primire îndată ce ne deșteptăm din somn și întinează primul nostru gând. Dă pîrga zilei tale Domnului, căci ea va fi a celui ce o ia mai înainte.

Un lucrător prea bun al Domnului mi-a spus un cuvînt vrednic de ascultat: «Cunosc drumul întreg al zilei mele, de dimineață».

77) Multe sînt căile evlaviei și multe ale pierzaniei, pentru că de multe ori cineva, împotrivindu-se unui lucru, ajută la împlinirea altuia. Dar scopul amîndurora este bineplăcut Domnului⁷⁶¹.

78) Dracii ne războiesc în încercările ce ni se întîmplă, îndemnîndu-ne, fie să spunem, fie să facem ceva necuvenit. Iar cînd nu pot, stînd liniștiți, ne îndeamnă să aducem o mulțumire plină de mîndrie lui Dumnezeu.

79) Cei ce cugetă cele de sus, desprinzîndu-se, urcă puțin în sus, iar cei ce cugetă cele de jos, pornesc iarăși în jos. Cei ce se desprind nu mai au nimic la mijloc⁷⁶². Adică nu mai au lumea între ei ca în viața de aici⁷⁶³.

80) Una singură dintre făpturi a primit existența în alta și nu în sine. Și e minune cum poate să stea în afară de cea în care și-a primit existența⁷⁶⁴.

761. Calea evlaviei poate fi felurită, pentru că unul se opune unui păcat, iar altul lucrează pentru împlinirea unei fapte bune.

762. «*Despărțire numește aci moartea*. Deci, unii, cugetînd la cele cerești, cînd se despart de trup urcă cu sufletul la cer. Iar cei ce cugetă cele ale patimilor, după moarte coboară la iad. Iar la mijloc, adică din lumea aceasta, după despărțirea lor, nu mai e nimic». Sufletele plecate de aici nu mai au lumea ca mediu de comunicare între ele, datorită trupurilor.

763. Lumea a devenit cu totul transparentă, personalizată.

764. «Socotesc că vorbește despre suflet, care nici n-a preexistat trupului, nici nu vine la existență după trup. Ci se creează și el odată

81) Maicile nasc pe fiicele evlavioase. Iar pe maici, Domnul. Dar nu e neînțelept a vedea regula de mai sus și în cele contrare⁷⁶⁵.

82) Moise, sau mai bine zis Dumnezeu, poruncește ca cel fricos să nu iasă la război. Ca nu cumva rătăcierea din urmă a sufletului să fie mai mare decît cea dintîi cădere a trupului, și pe drept cuvînt⁷⁶⁶.

ACELAȘI CUVÎNT

PARTEA A II-A

Despre dreapta socoteală bine deosebitoare

1) «Precum dorește cerbul însetat apa» (Ps. 41, 1), așa dorește călugărul cunoașterea voii celei bune a lui Dumnezeu. Și nu numai cunoașterea aceasta, ci și

cu trupul. De aceea, e ucigaș și cel ce omoară embrionul. Pentru că el e însuflețit de la zămislire. Tot așa de mult lucrează sufletul atunci, ca și trupul. Pe măsura creșterii trupului, își arată și sufletul lucrările lui. Deci e o minune, zice, cum sufletul care își ia existența în trup, poate subzista gol după despărțire. Dar aceasta e dogma lui Dumnezeu ... Sufletul așteaptă și există negreșit pînă la cealaltă legare a lui, în Dumnezeu, cu trupul său».

765. «Maici numește virtuțile generale, care nasc pe fiicele lor. Iar ele se nasc din dragostea de Dumnezeu, din credință și nădejde, care sînt din Dumnezeu. Dar tot așa e cu cele contrare. Patimile mai generale nasc pe cele mai parțiale. Și precum pe acelea le naște Domnul, așa pe acestea le sădește în noi diavolul».

766. «Fricos numește pe cel ce-și iubește sufletul său și se teme de osteneți. Pe acesta îl sfătuieste să nu se facă monah, ca nu cumva după ce a făgăduit să viețuiască cu totul duhovnicește, îngrijindu-se numai de virtuțile sufletului, să se îngrijească de dulcile patimi ale trupului, cărora slujea mai înainte; căci neînstrăinîndu-se de ele, va rătăci și mai mult și va cădea în deznădejde, avînd să suporte o sfărîmare mai grea, ca unul ce a căzut de sus, sau din schima călugărească și să sufere o judecată mai grea, întorcîndu-se la cele dinainte din deznădejde, și deci să

pe aceea amestecată⁷⁶⁷; ba încă și cunoștința a ceea ce e protivnic aceleia. Despre acestea cuvântul nostru are, într-adevăr, multe de spus și anevoie de tâlcuit. La fel dorește călugărul să cunoască care sînt, dintre lucrurile care ne privesc, cele ce trebuie să se facă mai presus de toate și fără de nici o amîinare, potrivit celui ce a spus: «Vai celui ce amîină zi după zi și timp după timp» (Înț. Sir. 9, 8); de asemenea, care lucruri trebuie făcute cu blîndețe și cu chibzuială, cum îndeamnă cel ce a zis: «Cu povățuire se face războiul» (Pilde 24, 6); și iarăși: «Toate cu bună-cuviință și după rînduială» (I Cor. 14, 40).

Căci nu e dat oricui să cunoască repede și ușor asemenea lucruri greu de deosebit. De aceea și purtătorul-de-Dumnezeu David și Duhul cel Sfînt care grăia în el, ni se arată rugîndu-se de multe ori. Căci odată zice: «Învață-mă pe mine să fac voia Ta, că Tu ești Dumnezeul meu» (Ps. 142, 10); altădată iarăși: «Povățuiește-mă la adevărul Tău» (Ps. 24, 9); și iarăși: «Arată-mi, Doamne, calea pe care voi umbla, că spre Tine am ridicat sufletul meu» (Ps. 142, 8). Și l-am înălțat de la toată grija vieții și de la toată patima.

2) Toți cîți voiesc să cunoască voia Domnului sînt dator să o omoare întîi pe a lor^{767 bis}. Și rugîndu-se cu credință și cu simplitate neforțată și întrebînd sufletele părinților sau ale fraților întru smerenia inimii și cu un cuget neîndoielnic, să primească de la ei cele sfătuite de ei, chiar dacă cele ce li se spun ar fi potrivnice scopului lor și chiar dacă cei întrebați n-ar fi foarte duhovnicești. Căci nu este nedrept Dumnezeu ca să

păcătuiască intru cunoștință. «Căci celui ce i s-a dat mult, mult i se va cere» (Lc. 12, 48).

767. «Adică dorește să știe ce înseamnă a face un lucru bun în scopul lui».

767bis. «Ei trebuie să moară plăcerilor și voilor lor și să se despartă de acestea».

lase să fie amăgite sufletele care s-au smerit pe ele prin încredere și nerăutate, de către sfatul și judecata aproapei, chiar dacă cei întrebați ar fi ca niște animale necuvântătoare. Cel ce grăiește prin ei este nematerial și nevăzut⁷⁶⁸.

De multă smerită-cugetare s-au umplut cei ce se supun, fără să se îndoiască, regulii amintite. Căci dacă și-a deschis cineva în psaltire gîndul său (Ps. 48, 4), cu cît nu se deosebește mai mult mintea înzestrată cu judecată și sufletul înțelegător de o spusă neînsuflețită ?⁷⁶⁹ Dar mulți necunoscînd încă acest bine desăvîrșit și ușor⁷⁷⁰, ci încercînd să cunoască de la ei și în ei ceea ce e bine plăcut Domnului, ne-au povestit multe și felurite judecăți despre aceasta.

3) Unii dintre cei ce au căutat să cunoască acestea și-au despărțit gîndul lor de toată împătimirea, de amîndouă aceste porniri ale sufletului, atît de cea care se apucă de ceva, cît și de cea care se împotrivește cu cuvîntul, și și-au înfățișat în zilele amintite mintea lor dezbrăcată de voia lor într-o cerere fierbinte Domnului și așa au cunoscut voia Lui: fie pentru că Mintea înțelegătoare a vorbit în chip înțelegător cu mintea noastră, fie pentru că s-a pierdut din suflet cu desăvîrșire acel gînd unic al lor.

Alții au înțeles din greutatea și împiedecarea ce a urmat hotărîrii de a face ceva, că acestea sînt dumnezeiești, potrivit celui ce a spus : «Am voit să vin la voi,

768. Importantă este depășirea egoismului mîndriei; socotirea lui Dumnezeu ca fiind altul, nu ca identic cu propriul eu. Dumnezeu ne grăiește prin altul.

769. Dacă David și-a încredințat sufletul unui stih al Psaltirii, cu cît mai mult nu trebuie să ne încredințăm noi unui suflet de om ? Adică mai mult trebuie să întrebăm un om credincios, decît un text al Scripturii. Aceasta ne păzește de o interpretare individualistă, trufașă, a Scripturii.

770. E un bine desăvîrșit și ușor să faci ceea ce te sfătuiește un părinte duhovnicesc, căci prin el dobîndești smerenia.

o dată și de două ori, șine-a împiedecat satana» (I Tes. 2, 18), Alții, dimpotrivă, din neașteptatul ajutor al lui Dumnezeu în lucrul pornit, au simțit că el e bine primit de Dumnezeu și au spus: «Fiecăruia care alege binele îi ajută Dumnezeu» (Rom. 8, 28).

4) Cel ce a agonisit pe Dumnezeu, în sine, prin luminare e încredințat în felul al doilea⁷⁷¹, dar nu îndată, de ajutorul Lui, în cele ce trebuie făcute îndată, cât și în cele ce pot aștepta.

5) Îndoiala în hotărîrea ce trebuie luată și neîncredințarea (nesiguranța) stăruind mult timp sînt semnul unui suflet neluminat și iubitor de slavă. Căci nu e nedrept Dumnezeu, ca să se închidă în fața celor ce bat cu smerenie. Domnul caută în toate scopul, atît în cele ce trebuie făcute fără întîrziere, cât și în cele ce trebuie amînate. De aceea toate cele curate de împătîmire și de orice întinare, făcute în primul rînd pentru Domnul și nu pentru altceva, chiar dacă nu sînt negreșit bune, ni se vor socoti ca bune. Căci căutarea celor mai presus de noi nu ajunge la un sfîrșit neprimejdios⁷⁷².

6) Negrăită este judecata lui Dumnezeu cu privire la noi. Căci de multe ori voiește să ascundă, din economie, voia Lui dinspre noi, știind că chiar de o vom cunoaște, nu vom asculta de El și deci vom primi mai mute răni.

7) Inima dreaptă s-a izbăvit de felurimea lucrurilor⁷⁷³, plutind fără primejdii în corabia nerăutății.

771. *In felul al doilea*, adică prin simțirea ajutorului lui Dumnezeu.

772. Cînd căutăm să înfăptuim cele mai presus de noi, chiar dacă o facem pentru Dumnezeu, putem greși. Totuși Dumnezeu nu ne osîndește pentru greșeală, odată ce scopul lucrării a fost slujirea Lui.

773. «Felurimea lucrurilor» constă în tot felul de gînduri ascunse, viclene, născute din încrederea minții în deșteptăciunea ei. De aceea e bine să plutești în corabia simplității neprimejduite de valurile gîndurilor de tot felul.

8) Sînt suflete bărbătești ce se apucă, aprinse de dragostea lui Dumnezeu și întru smerenia inimii, de lucrări mai presus de ele; și sînt inimi mîndre care fac același lucru. Căci de multe ori scopul vrăjmașilor noștri este să ne îndemne la cele mai presus de putere, ca, descurajîndu-ne în ele, să ne lepădăm și de cele după putere și să prilejuim rîsul cel mai mare vrăjmașilor noștri.

9) Am văzut suflete și trupuri slabe din pricina mulțimii de păcate, pornind la nevoițe peste puterile lor și neputîndu-le săvîrși. Și am spus că pocăința lor va fi prețuită de Dumnezeu după mărimea smereniei și nu a ostanelilor.

10) Se întîmplă uneori că pricina celor mai mari rele este locul de viețuire; dar alteori, este și petrecerea cu alții⁷⁷⁴. Dar își ajunge de multe ori și sufletul stricat spre pierzania lui. Cel ce s-a despărțit de cele două dintîi, s-a izbăvit poate și de a treia. Dar cel ce păstrează starea a treia, se dovedește necercat în tot locul. Căci nici un loc nu e mai la adăpost ca cerul⁷⁷⁵.

11) De cei ce se luptă cu noi îndeobște, necredincioși sau rău credincioși, «după întîia și a doua mustrare, să ne ferim» (Tit 3, 10). Dar celor ce voiesc să învețe de la noi adevărul, să nu obosim în veac să le facem bine. Însă să ne folosim de amîndouă chipurile de lucrare și pentru întărirea inimilor noastre.

12) E foarte lipsit de judecată cel care, auzind despre virtuți mai presus de fire în sfinți, deznădăjduiește de sine însuși. Căci mai degrabă te va învăța pe tine una din acestea două: sau îți va stîrni rîvna prin

774. «Observă că amintind de creștere, învinovățește și societatea, ca pricină a păcatului. Deci să nu se spună că nu vine niciodată vătămarea din acestea, fie prin cuvinte, fie din celelalte».

775. Cerul nepătimirii sau al smereniei.

cuvioasa bărbăție a lor, sau te va întoarce spre multă defăimare de tine și spre vederea neputinței tale prin de-trei-ori-cuvioasa smerenie.

13) Sînt draci necurați, foarte vicleni printre cei vicleni, care ne sfătuiesc nu numai pe noi să săvîrșim păcatul, ci voiesc să facem părtași și pe alții la săvîrșirea răului, ca să ne pricinuiască o mai cumplită osîndire. Am văzut pe unul învățînd de la altul deprinderea cea rea. Și cel ce învăța pe celălalt, venind la simțirea de sine, a început să se pocăiască și s-a oprit de la rău ; dar pocăința lui și-a pierdut tăria și rodul din pricina ucenicului.

14) Multă cu adevărat, multă și greu de cuprins este răutatea duhurilor și puținora le este văzută. Ba socotesc că nici acestora puținii nu le e întreagă văzută : căci, cum, de multe ori, desfătîndu-ne de mîncare și săturîndu-ne, priveghem întru trezvie, iar postînd și asuprîndu-ne trupul, sîntem doborîți în chip jalnic de somn ? Cum, liniștîndu-ne de unul singur, ne înăsprim, și viețuind împreună cu alții, sîntem străpunși la inimă și ne mîniem ? Cum, omorîndu-ne cu foamea, sîntem ispitiți în somn, și ghiftuindu-ne, rămînem neispitiți ? Cum, în înfrînare ne facem întunecați și nestrăpunși la inimă, iar în băuturi de vin, veselii cu sufletul și ușori de străpuns la inimă ? ⁷⁷⁶ Cel ce poate, să lumineze în acestea în Domnul pe cei neluminați. Căci noi sîntem neluminați în aceasta. Spunem doar că nu totdeauna prefacerea noastră vine de la draci, ci vine, (cum, nu știu), din amestecarea sucu-

776. Din Teodor al Edesei: «Vinul, cum s-a scris, veseleşte inima omului» (Ps. 103, 15). Dar tu, odată ce ai făgăduit să plîngi pururea, ocoleşte această veselie, și te vei veseli cu darurile (harismele) duhovnicești. Căci, veselindu-te de vin, te vei amesteca cu multe gînduri urîte și vei ajunge în multe supărări».

rilor ce mi s-a dat mie și din grosimea întinată și lăcomă care mă îmbracă.

Pentru această cădere greu de explicat, în cele spuse, să rugăm cu sinceritate și cu smerenie pe Domnul să ne ierte ; dacă după rugăciunea noastră și după timpul ei, vom afla că ceea ce ni s-a întâmplat se lucrează în noi la fel, să cunoaștem negreșit, că nu e de la draci, ci din fire. Dar de multe ori și iconomia dumnezeiască voiește să ne ajute prin cele potrivnice, înfrînând prin toate închipuirea de sine a noastră. E rău să iscodim adâncul judecăților lui Dumnezeu. Iscoditorii călătoresc în corabia închipuirii de sine⁷⁷⁷. Dar să se mai citească unele despre neputința celor mulți.

15) A întrebat un oarecare pe cineva din cei ce pot să vadă: «Pentru ce Dumnezeu cunoscînd de mai înainte căderile unora, i-a împodobit pe aceștia cu daruri (harisme) și cu semne (minuni)»? Iar acela răspunse : «Ca pe ceilalți oameni duhovnicești să-i facă de neclintit, apoi ca să arate libertatea omului; și ca pe cei căzuți să-i facă fără răspuns de apărare la Judecată».

16) Legea, ca nedesăvîrșită, zice : «Ia aminte la tine însuși» (Deut. 4, 9). Iar Domnul, ca mai presus de desăvîrșire, a poruncit să îndreptăm și pe fratele nostru zicînd: «De-ți va greși fratele tău» și cele următoare (Mt. 18, 15). Dacă muștrarea ta, mai bine zis, aducerea aminte îndreptată spre el, e curată și smerită, să nu ocolești să împlinești porunca Domnului. Dacă nu ai ajuns la această stare, împlinește încă slujirea legii⁷⁷⁸.

777. Intr-o umbră de corabie, într-o umbră a călătoriei, în irealitate.

778. «Sfîntul socotește aci, cred, că slujirea legii constă în a lua aminte cineva la sine însuși, adică a căuta de ale sale. Iar slujirea Domnului constă în a privi și la ale aproapelui și a-l îndrepta». *Alta*: «Legea e umbra Evangheliei, iar Evanghelia e chipul celor viitoare. Legea oprește faptele cele rele, iar Evanghelia îndeamnă la faptele cele bune».

Evanghelia lui Hristos e legea iubirii aproapelui, e legea depășirii grijii de sine. Ea nu cere numai să nu se facă rău celorlalți, ci să li se

17) Nu te mira văzînd și pe cei iubiți de tine dușmănindu-te pentru muștrări, căci cei mai ușurateci se fac unelte ale dracilor, mai ales împotriva celor ce le sînt acestora (dracilor) dușmani⁷⁷⁹.

18) Îmi vine a mă minuna foarte mult mai ales de un lucru ce se petrece în noi: cum, avînd în virtuți, de ajutor, pe Dumnezeu Cel Atotputernic și pe îngeri și pe sfinți, iar în cele potrivnice numai pe dracul cel viclean singur, ne încovoieăm mai ușor și mai repede spre patimi ? Despre aceasta nu voiesc să vorbesc cu de-amănuntul. Căci nici nu pot.

19) Dacă cele ce se petrec, se petrec așa, pentru că așa au fost făcute prin fire, cum sînt eu chipul lui

facă bine. Ea a pătruns la ultima cunoaștere a omului, arătîndu-ne că el nu se poate mîntui decît punîndu-și viața sa pentru mîntuirea aproapelui. Legea Evangheliei tălmăcește legea cea mai adîncă a însăși ființei omenesti, tilcuind ceea ce omul însuși experiază ca aspirația cea mai adîncă a lui și ca singura care îl face fericit. Ea corespunde unei etape mai avansate a omenescului. Fericirea veșnică nu e decît prelungirea eternă a acestei fericiri reale la care poate ajunge omul încă de aici. Nu în noi e fericirea, ci în alții și, în ultimă analiză, în Cel ce i-a făcut și-i susține pe toți, ca să se scufunde, unificîndu-se fără confundare, unii în alții. Dar aproapele nu poate fi mîntuit de noi fără voința lui. De aceea trebuie trezit la conștiința păcătoșeniei lui cînd greșește. Noi îl ajutăm trezindu-l la responsabilitatea lui personală. Dar trebuie să o facem cu iubire, necoborîndu-l iarăși la starea de obiect și necultivînd iarăși închiderea noastră în noi prin mîndria unei muștrări aspre și disprețuitoare. Fericirea comunității veșnice va fi o comuniune între persoane ce se iubesc și se respectă ca egale. Ne scufundăm unii în alții, ca persoane în persoane, fără să ne contopim.

779. «E vorba de cei ce lucrează binele, care prin aceasta se fac dușmani ai dracilor». Duhurilor răului fac totul ca să țină învrăjbiți pe oameni prin toate mijloacele. «Dracii ne ispitesc fie prin ei înșiși, fie înarmînd pe cei ce nu se tem de Domnul împotriva noastră. Prin ei înșiși o fac cînd sîntem singuri, despărțiți de oameni, ca pe Domnul în pustie ; prin oameni, cînd viețuim împreună, cu ei, ca și pe Domnul, prin farisei. Dar noi, privind la Cel ce ne e pildă, să-i alungăm din amîndouă părțile. Ai grijă de tine, nu de altul. Căci nu poți face ultima lucrare decît cu iubirea pe care trebuie să o cîștigi».

Dumnezeu și cum am fost amestecat cu lutul ? Cum zice marele Grigorie : «Dacă ceva din cele create s-a făcut altfel de cum a fost făcut, el dorește numaidecât cu nesațiu, rudenia sa».

20) Trebuie să se folosească cineva de tot meșteșugul, ca să înscăuneze lutul, ca să zic așa, înălțându-l pe tronul lui Dumnezeu⁷⁸⁰. Deci nimenea să nu se scuze cu vreun motiv, în privința urcării. Căci calea și ușa s-au deschis⁷⁸¹.

21) Auzirea biruințelor părinților duhovnicești trezește la râvnă mintea și sufletul, iar auzirea învățăturii lor, povățuiește pe cei următori, spre urmarea pildeii lor.

22) Dreapta socoteală este făclie în întuneric, întoarcerea celor rătăciți, luminarea celor cu vederea

780. Se redă aci și nedumerirea și răspunsul. Omul lucrează oarecum potrivit firii sale, când se îngrijește de cele ale trupului. Dar întrucât s-a înstrăinat în parte, prin păcat, de firea sa, sau de Dumnezeu, rudenia sa, el tindu cu nesațiu spre Dumnezeu, neputînd dobîndi fericirea prin copleșirea sa de grijile exclusive ale trupului. Numai așa el poate ridica chiar trupul pe tronul lui Dumnezeu, scop pentru care Dumnezeu a unit sufletul omului cu trupul. Aceasta e adevărata aspirație a omului, deci firea lui. Propriu zis, pe tronul dumnezeiesc a fost înscăunat trupul Domnului. Dar noi sîntem împreună moștenitori cu El. Noi devenim părtași la această cinste supremă, căci ne însușim prin trup puterea stăpînitoare a lui Dumnezeu. Omul aspiră să ajungă la cel mai înalt vîrf posibil. Dumnezeu i-a sădit această aspirație. Ea nu e greșită. Dar nu o poate înfăptui decît prin Dumnezeu și în unire cu El.

781. «Căi numește Scriptura virtuțile. Iar cea mai mare dintre toate virtuțile este iubirea. De aceea a zis Apostolul : «Dar vă arăt vouă o cale prin covîrșire» (I Cor. 6, 51). Căci ea ne convinge să disprețuim lucrurile materiale și să nu punem nimic din cele vremelnice, mai presus de cele veșnice». Pe de altă parte Iisus e calea. Căci din El izvorește iubirea și ea ni se face proprie și nouă. Prin iubirea față de Tatăl și față de oameni S-a suit El, ca om, pe tronul dumnezeiesc și prin aceeași iubire izvorîtoare din El, pe care o primim unindu-ne cu El, urcăm și noi pe acel tron. Iubirea va avea domnia supremă în vecii vecilor.

scurtă (miopi). Cel ce deosebește (cele bune de cele rele) află sănătatea și depărtează boala.

23) Toți cei ce se minunează de lucrurile mici obișnuiesc să sufere aceasta în două feluri, fie datorită celei mai din urmă neștiințe, fie pentru a mări și înălța faptele aproapelui, în scopul smeritei cugetări.

24) Să ne nevoim nu numai a ne lupta cu dracii, pentru a ne apăra, ci și a-i război pentru a-i birui. Cel dintîi, cînd lovește, cînd e lovit; cel de al doilea, totdeauna gonește pe vrăjmași.

25) Cel ce a biruit patimile rănește pe draci. Uneori prefăcîndu-se că e stăpînit de patimi, înșeală prin aceasta pe vrăjmașii lui și rămîne nerăzboit de ei. Careva dintre frați a fost necinstit și neclătindu-ne nicidecum cu inima, se ruga cu mintea. Dar pe urmă a început să se tînguiască foarte tare de necinstiri, ascunzîndu-și nepătimirea. Un altul dintre frați, nedorind nicidecum șederea în frunte, se prefăcea că suferă că nu o are. Dar ce voi spune de neprihănirea aceluia, care, intrînd într-o casă a desfrîului, chipurile pentru a păcătui, a atras pe o desfrînată la nevoie⁷⁸² ? Iar cineva i-a adus unuia dintre cei ce se linișteau un strugure foarte de dimineață. Și acesta după plecarea celui ce i l-a adus, l-a mîncat într-o pornire repezită și fără poftă, arătîndu-se pe sine dracilor ca stăpînit de lăcomia pîntecelui. Altul, iarăși, pierzînd niște ramuri verzi, se văita toată ziua. Dar unii ca aceștia au nevoie de multă trezvie, ca nu cumva, încercînd să rîdă de draci, să se facă ei înșiși de rîsul aceluia. Aceștia sînt cu adevărat aceia despre care Apostolul a zis : «ca amăgitori și iubitori de adevăr» (II Cor. 6, 8).

782. Ava Serapion zice : «Se întîmplă că unul lucrează în cele de-a stînga viața întru înțelepciunea lui Dumnezeu; și se întîmplă că altul lucrează păcatul sub masca celor dumnezeiești».

26) De vrea cineva să înfățișeze Domnului un trup neprihănit și să-I arate Lui o inimă curată, să țină tare nemînierea și înfrînarea. Căci fără acestea toată oste-neala noastră este fără folos.

27) Așa cum luminile din ochii oamenilor sînt deosebite, la fel multe și deosebite sînt umbririle soarelui înțelegător ce se ivesc în suflet. Alta este cea care lucrează prin lacrimile trupești, și alta, cea care lucrează prin cele sufletești; alta, cea care se arată prin ochii trupului și alta, cea care se arată prin cei înțelegători. Alta e cea din auzirea cuvîntului și alta e veselia mișcată în chip deosebit în suflet. Alta e cea din liniștire și alta cea din ascultare. Pe lîngă toate acestea, alta este cea care, într-un chip cu totul deosebit, înfățișează lui Hristos mintea, prin răpire, în chip negrăit și de netîlcuit, în lumina înțelegătoare⁷⁸³.

28) Sînt virtuți și sînt maici ale virtuților. Deci cel cuminte se va nevoi mai mult pentru cîștigarea maicilor. Învățătorul maicilor e Dumnezeu Însuși printr-o lucrare deosebită. Iar ai fiicelor, sînt foarte mulți⁷⁸⁴.

783. Ed. 1970 : «Maici ale virtuților sînt: credința, nădejdea, dragostea, chibzuința, bărbăția, cumpătarea, dreptatea, dreapta socoteală, smerenia ; și altele, mai mici: postul, înfrînarea, privegherea, neagonisirea, rugăciunea, liniștirea, tăcerea și altele».

784. A lui Teodor al Edesei: «Întreit este orice suflet cuvîntător. Virtutea aflătoare în partea rațională a sufletului au numit-o chibzuință, înțelegere și înțelepciune ; pe cea aflătoare în iuțime (mînie), bărbăție și răbdare ; iar pe cea din partea poftitoare, iubire, neprihănire și înfrînare. Iar dreptatea s-a semănat în toate făcîndu-le să lucreze în armonie. Prin chibzuință, luptă împotriva puterilor opuse, apărînd virtuțile ; prin neprihănire, privește lucrurile fără patimă ; prin iubire, convinge sufletul să iubească pe oameni ca pe sine însuși ; prin înfrînare, taie orice plăcere ; iar prin bărbăție și răbdare înarmează sufletul împotriva vrăjmașilor nevăzuți» (Veniamin Costache). *Alta* : «Cele trei părți ale sufletului sînt cugetarea, iuțimea și pofta. Cînd în iuțime se află dragostea de oameni, în poftă — curăția și neprihănirea, cugetarea este luminată. Căci cugetarea este sănătoasă și înțeleaptă și luminată cînd a supus patimile și privește duhovnicește rațiunile fapturilor lui Dumnezeu și le pune în legătură cu Sfînta

29) Să luăm aminte, ca nu cumva să împlinim puținătatea hranei cu mulțimea somnului. Căci acesta este un lucru al celor fără minte, ca și cel dimpotrivă. Am văzut lucrători care, într-o oarecare împrejurare, au făcut puțin pogorământ pîntecelui, dar repede au chinuit bărbătește pe ticălos cu starea de toată noaptea în picioare, și l-au învățat să se smerească după aceea de săturare, cu bucurie.

30) Dracul iubirii de arginți războiește de multe ori cu tărie pe cei neagonisitori. Iar cînd nu izbutește, îi înfățișează pe săraci ca pricină⁷⁸⁵, și așa înduplecă iarăși pe cei ne iubitori de cele materiale să se facă iubitori ale acestora.

31) Cînd ne supărăm, să nu încetăm să ne aducem aminte de porunca Domnului către Petru, să iertăm de șaptezeci de ori cîte șapte (Mt. 18, 22). Căci ceea ce a poruncit altuia a făcut și El, cu mult mai mult. Iar mîndrindu-ne, să ne aducem iarăși aminte de cel ce a zis : «Cel ce va împlini toată legea duhovnicească, dar va greși printr-o singură» patimă, adică prin mîndrie, «s-a făcut vinovat de toate» (Iac. 2, 10).

Treime. Și iuțimea se mișcă după fire cînd iubește pe toți oamenii și nu are față de nici unul vre-o scîrbă sau vre-o ținere de minte a răului. Iar pofta, cînd prin înfrînare și prin smerita cugetare și prin neagonisire omoară patimile, adică dulceața și dezmiardarea trupului și pofta banilor și a slavei trecătoare și se îndreaptă spre dragostea cea dumnezeiască și nemuritoare. Căci pofta se pornește spre trei lucruri: ori spre dulceața trupului, ori spre slava deșartă, ori spre amăgirea banilor. Și pentru această poftire fără socoteală, defaimă pe Dumnezeu, uită purtarea frumoasă dată ei prin fire și se sălbăticește spre aproapele și întunecă cugetarea și nu o lasă să caute în sus spre adevăr. Dar cine cîștigă cugetarea înaltă cîștigă Împărăția cerurilor». Cele trei părți ale sufletului se înrîuresc una pe alta. Iubirea urcă din poftă în cugetare, cu elanul pe care îl dă iuțimea, iar cugetarea se înalță, nu numai prin înțelegere, ci și prin iubire, la Sfînta Treime, hrănindu-se din ea cu iubirea nesfîrșită, deci nemuritoare și mereu plină de elan.

785 Dau grija de săraci ca motiv de agonisire de bunuri.

32) Duhurile rele și pizmașe hotărăsc câteodată să se depărteze de bunăvoie de la sfinți, ca nu cumva să pricinuiască cununi celor războiți pentru că au rămas nebiruiți în războaiele duse împotriva lor.

33) «Feriți făcătorii de pace» (Mt. 5, 9). Nimeni nu va spune altfel⁷⁸⁶. Dar eu am văzut și pe făcătorii de vrajbă fericiți. De pildă, doi inși au intrat unul cu altul într-o legătură de curvie; iar unul dintre cei cunoscutori, bărbat prea cercat, s-a făcut slujitorul urii fiecăruia din ei față de celălalt, bîrfind pe acesta față de celălalt, ca pe unul ce l-a defăimat pe el. La fel a bîrfit pe celălalt față de acesta. Și astfel prea înțeleptul bărbat a izbutit să depărteze răutatea dracilor printr-o uneltire omenească și să pricinuiască o ură care a desfăcut legătura curviei.

34) Se întîmplă ca cineva, pentru o poruncă, să calce o altă poruncă. Am văzut tineri trăind într-o prietenie plăcută lui Dumnezeu, dar din pricina vătămării și conștiinței altora, înștiințîndu-se unul pe altul, s-au depărtat unul pe altul⁷⁸⁷.

35) Pe cît de protivnică este căsătoria față de ieșirea din lume, pe atît de protivnică este mîndria față

786. Scolie din Grigorie de Nyssa (precizarea aceasta numai la Veniamin Costache): «Făcător de pace este cel ce transmite altuia pacea. Dar nu ar putea procura altuia ceea ce nu are el însuși. Deci făcător de pace este propriu zis cel ce a potolit în sine vrajba trupului și a duhului și a prefăcut războiul lăuntric al trupului într-o pașnică armonie. Atunci trupul nu mai poștește împotriva duhului, ci harul Duhului stăpînește asupra patimilor trupesti. Atunci nu mai e lucrătoare legea trupului, care se ostește împotriva legii minții, ci, supunîndu-se împărăției mai înalte, se face slujitoare a poruncilor dumnezeiești. Atunci peretele din mijloc al păcatului înlăturîndu-se, cei doi s-au făcut unul, concrescînd prin îmbinarea lor pe o treaptă mai înaltă».

787. «De viețuiești cu frați și de se va afla între ei unul față de care ai dragoste pentru Dumnezeu, să nu îndrăznești să o arăți cînd văd ceilalți, ca nu cumva să se afle între ei unul slab și să moară de necaz și tu să porți păcatul lui, că i-ai dat prilej să păcătuiască».

de deznădejde. Dar din pricina neorînduiei dracilor, se pot vedea amîndouă împreună.

36) Sînt unii dintre dracii necurați, care ne insuflă la începutul călugăriei noastre o tîlcuire a dumnezeieștilor Scripturi. Aceasta le place să o facă mai ales în inimile iubitorilor de slavă deșartă și cu deosebire în ale celor ce s-au îndeletnicit cu filozofia din afară, ca amăgindu-i pe încetul, să-i ducă la eresuri și hule. Vom cunoaște teologia, mai bine zis teomachia dracilor, din turburarea și bucuria nerușinată ce se revarsă în suflet în vremea tîlcuirii Scripturilor.

37) Unele dintre cele ce se petrec, au prin rînduiala un început și un sfîrșit, de la Făcătorul. Dar virtutea are marginea nemărginită. «Am văzut marginea a tot sfîrșitul, zice psalmistul; dar lată foarte și fără margini este porunca Ta» (Ps. 118, 96)⁷⁸⁸.

38) Dacă unii lucrători buni înaintează, de la puterea făptuirii, la puterea vederii (contemplării) (Ps. 83, 7)⁷⁸⁹ și dacă dragostea nu ajunge niciodată la sfîrșit, dacă Domnul va păzi intrarea fricii tale (de El) și ieșirea iubirii tale (Ps. 120, 8)⁷⁹⁰, atunci marginea acesteia este cu adevărat fără margini. Înaintînd în ea, niciodată nu ajungem la sfîrșit, nici în veacul acesta, nici în cel viitor, adăogînd lumină la lumină⁷⁹¹.

788. Porunca este fără margini, pentru că împlinirea ei poate merge totdeauna mai departe, întrucît desăvîrșirea obținută de om prin împlinirea ei nu are nici ea margini.

789. Sînt cele două etape principale ale urcușului duhovnicesc care sfîrșesc în unirea cu Dumnezeu, ca etapă unică și veșnică.

790. Prin frica de Dumnezeu intrăm pe drumul spre El, străbătut prin lucrarea poruncilor; și prin iubire ieșim de pe acest drum la unirea cu Dumnezeu. Amîndouă sînt păzite și ajutate de Dumnezeu. Despre înaintarea de la frică la dragoste prin porunci a se vedea la Diadoh al Foticeii, cap. 16 și 17; Filoc. rom. I, p. 340—341.

791. De iubire niciodată nu ne săturăm. Ea ne dă mereu o nouă bucurie. Ea e nesfîrșită și nesfîrșit nouă în manifestările ei. Faptul că există iubire e o dovadă că există o veșnicie, o infinitate veșnic nouă. Iar faptul

Deși ceea ce se va spune pare multora ciudat, totuși se va spune : după dovada adusă de noi mai înainte, o, fericite, eu nu aș spune nici de ființele neînțelegătoare că nu înaintează. Ci spun cu tărie că și ele adaogă pururea slavă la slavă și cunoștință la cunoștință.

39) Să nu te miri dacă dracii ne insuflă de multe ori înțelesuri bune și se împotrivesc acestora în chip înțelegător. Scopul vrăjmașilor este să ne convingă prin aceasta că cunosc gândurile din inima noastră.

40) Nu voiesc să fii judecător amarnic al celor ce învață cu măreție cuvîntul, văzîndu-i mai cu lenevie în făptuire. Căci de multe ori folosul cuvîntului împlinește lipsa lucrării. Nu avem toți la fel toate. În unii cuvîntul întrece lucrarea. În alții, iarăși, a doua întrece pe primul⁷⁹².

41) Dumnezeu nici n-a făcut, nici n-a zidit răul. Deci s-au amăgit unii spunînd că unele din patimi sînt firești în suflet⁷⁹³, neștiind că noi am schimbat însușirile susținătoare ale firii, în patimi. De pildă: să-mînța se află în noi prin fire pentru nașterea de copii, dar noi am schimbat-o spre curvie; mînia împotriva șarpelui este în noi prin fire, dar noi ne folosim de ea împotriva aproapelui; prin fire e în noi rîvna pentru

că iubirea nu este decît între persoane, arată că persoanele sînt pentru veșnicie și că există o comunitate interpersonală supremă de iubire din veșnicie în veșnicie. Iar în iubire este adevărata cunoștință.

Scolie din Diadoh al Foticeii: «Lumina cunoștinței adevărate stă în a deosebi fără greșală binele de rău. Căci atunci calea dreptății, conducînd mintea spre Dumnezeul dreptății, o introduce în iluminarea nesfîrșită a cunoștinței, ca pe una ce caută de acum înainte iubirea cu îndrăzneală» (Cap. 6 j Filoc. rom. I, p. 336).

792. Deși uneori Scărarul se arată foarte aspru în cererile lui, alteori manifestă înțelegere și pentru cei ce dau mai puțin. Gîndirea lui e în general largă, complexă și echilibrată.

793. Scolie din sfîntul Isaac : «Dacă patimile ar fi în chip natural în suflet, pentru ce acesta s-ar vătăma de către ele ? Cele potrivite firii nu vătămă firea».

virtuți, dar noi rîvnim cele rele; prin fire se află în suflet poftirea slavei, dar a celei de sus ; prin fire avem înclinare de a ne mîndri, dar împotriva dracilor ; la fel, bucuria : dar pentru Domnul și pentru faptele bune în slujba aproapelui. Am primit și ținerea de minte a răului, dar împotriva dușmanilor sufletului. Am primit pofta de hrană, dar nu de neînfrînare.

42) Sufletul netrîndav ridică împotriva lui pe draci, dar înmulțindu-se războaiele, se înmulțesc cununile. Cel scăpat nerănit, nu se încununează numaidecît. Dar cel care nu obosește de pe urma căderilor ce i se întîmplă va fi slăvit de îngeri ca un luptător.

43) Făcînd Cineva trei nopti în pămînt, a înviat pentru totdeauna. Iar cel ce a biruit trei ceasuri, nu mai moare⁷⁹⁴.

44) Dacă, dintr-o iconomie pedagogică, după răsăritul Lui în noi, Soarele Și-a cunoscut primul Lui apus, negreșit a pus întunericul peste locul ascunderii Lui și s-a făcut noapte. În ea vor veni spre noi puii de lei sălbatici, ce se depărtaseră mai înainte și toate fiarele patimilor colțoase răcnind ca să răpească nădejdea din noi (Ps. 103, 22) și cerînd de la Dumnezeu drept mîn-

794. «Hristos, Dumnezeul nostru, petrecînd în pămînt trei zile și trei nopti, a înviat. Iar urmașii lui Hristos care biruiesc păcatul de trei ceasuri nu vor muri. Iar cele trei ceasuri sînt cele trei vîrste : cea a tinereții, cea de la mijloc și cea a bătrîneții, pe care Evanghelia le-a numit și cele trei străji». *Alta*: «De trei lucruri mă tem, a zis oarecare dintre părinți : de ieșirea din viață, de înfățișarea înaintea lui Dumnezeu și de socoteala ce ni se va cere la judecată». *Alta*: «Altul îl cuiește cele trei ceasuri ca : plăcerea, slava deșartă și iubirea de arginți; altul, ca cele trei asupri ale dracului; altul, ca trei ceasuri de trîndăvie; iar altul, ca trei ceasuri de frică».

În general, cel ce stă trei ceasuri nebiruit de o ispită cumplită, s-a întărit în așa fel, că nu mai moare răpus de alte ispite.

care patimile noastre, hrănite fie prin gânduri, fie prin făptuire⁷⁹⁵.

Dar după aceea ne-a răsărit, din întunecoasa smerenie, iarăși Soarele și fiarele s-au adunat iarăși la ele (Ps. 103, 22) și în culcușurile lor, sau vor zăcea în inimile iubitoare de plăcere (Ps. 103, 23) și nu în noi. Atunci vor zice între ele : «Cît s-a mărit Domnul», pentru a face iarăși milă cu ei (Ps. 103, 25); iar noi către ele : «Cît s-a mărit Domnul» pentru a face milă cu noi. Făcutu-ne-am ca niște veseliți, iar voi ca niște goniți (alungați).

Iată Domnul șade pe nor ușor, sufletul înălțându-se din toată pofta pămîntească⁷⁹⁶ ; și va veni în inima egipteană, mai înainte întunecată și se vor clătina idolii făcuți de mîna și amintirile minții.

45) Dacă Hristos fuge de Irod trupește, deși putea toate, să învețe cei porniți să se arunce pe ei în ispite. «Să nu dai, zice, piciorul tău spre clătinare, și nu va dormita îngerul care te păzește» (Ps. 125, 2—3)⁷⁹⁷.

46) Trufia se împletește cu bărbăția, ca iedera cu chiparosul. Să fie lucrarea în noi necontenită, ca să nu socotim că am agonisit vreun bine prin simpla cugutare ; ci luînd seama la calitatea lui adevărată, să vedem dacă el este în noi și atunci ne vom cunoaște pe noi negreșit ca fiind cu lipsuri. Cercetează fără odihnă și semnele patimilor și atunci vei afla multe ale lor aflîndu-se în tine. Noi, ca unii ce sîntem în aceste boli, nu putem să le descoperim, fie din pricina neputinței,

795. «De fapt dracii cer, spre căderea noastră, fie să consume merindea noastră, fie, ca la Iov, să ne rănească. Iar pe măsura neglijării noastre, sîntem predați, prin părăsire, în chip pedagogic».

796. Domnul Se va odihni în sufletul nostru devenit nor ușor, străveziu, pentru Soarele Hristos, ca unul ce a pierdut din el grosimea poftelor.

797. Scolie din Ioan Gură de Aur : «Nu trebuie nici refuzate nevointele, nici să sărîm spre ele. Căci astfel și biruința noastră va fi mai strălucitoare și diavolul făcut mai de rîs prin înfrînare. Atrăși în luptă, să o

fie din pricina unei adânci stăpîniri a noastre de către ele, de mai înainte.

47) Dumnezeu judecă intenția, dar caută cu iubire de oameni și lucrarea⁷⁹⁸. Mare este cel ce nu are nici o lipsă în cele ce-i stau în putere. Dar mai mare este cel ce se apucă cu smerenie și de cele mai presus de putere⁷⁹⁹. Dar de multe ori dracii ne împiedică să facem cele mai ușoare și mai folositoare nouă și ne îndeamnă să ne apucăm de cele mai obositoare⁸⁰⁰.

48) Găsesc că Iosif trebuie fericit pentru respingerea păcatului și nu pentru dovedirea nepătimirii. Trebuie să ne cercetăm pentru respingerea căror și cîtor păcate am dobîndit cununa. Căci altceva este a te feri de umbră și altceva a alerga spre Soarele dreptății.

49) Întunecul este pricina împiedecării, împiedecarea, a căderii, iar căderea, a morții. Cei ce s-au întunecat din vin, s-au spălat de multe ori cu apă. Iar cei din patimi, s-au spălat cu lacrimi.

50) Altceva e tulburarea, altceva împrăștierea și altceva orbirea. Pe cea dintîi o vindecă înfrînarea, pe

primim cu bărbăție. Nechemați în ea, să ne liniștim și să așteptăm vremea luptelor, ca să arătăm și necăutarea slavei deșarte și bărbăția».

798. «Cei ce au voit cele bune, după puterea lor, se vor împărtăși de aceeași cinste cînd intenția le-a fost egală, chiar dacă unii au făcut mai mult». Dar omul trebuie să pornească cu smerenie chiar la cele mai presus de puterea pe care și-a cunoscut-o, căci numai așa poate înainta tot mai mult.

799. Ed. 1970 : «E de știut că poruncile s-au dat pentru cele potrivite puterii. Și a spus că cel ce va face cele ale poruncilor, mare se va chema. Iar pe cel ce din iubire a încercat cele peste puterea lui l-a numit mai mare, făcînd asemănarea între cei care au lucrat cele după puterea lor și cei ce au lucrat cele mai presus de putere».

800. Scărarul iar face nuanțele conforme realității. E bine ca să ne apucăm de cele mai presus de putere. Dar să luăm seama că uneori aceasta este o ispită de la cel rău, ca să avem scuza, dacă nu le-am împlinit. Că aceasta e o ispită rea se vede cînd nu facem cele după puterea noastră, dar ne apucăm de cele mai presus de putere. Întîi să le facem pe acelea și apoi să ne apucăm de acestea.

a doua liniștirea, iar pe a treia ascultarea și Dumnezeu cel ce pentru noi ascultător S-a făcut⁸⁰¹.

51) Noi, din două pilde care le curățesc pe cele de jos, înțelegem în chip potrivit cele două curățiri ale celor ce cugetă cele de sus. Astfel, numim nălbitoare obștea cea după Domnul care curăță murdăria și grosimea sufletului și urîtenia ei. Iar sihăstria este vopsitoria pentru cei ce au lepădat neînfrînarea, ținerea de minte a răului și au trecut de la ea (de la viața de obște) la liniștire.

52) Unii spun că căderea în aceleași păcate vine din lipsa pocăinței potrivite și a îndreptării pe potriva păcatelor de mai înainte. Dar trebuie văzut dacă tot cel ce n-a căzut în același fel de păcat s-a pocăit precum se cuvine.

53) Unii cad în aceleași păcate, fie pentru că s-au scufundat în adîncul uitării celor de mai înainte⁸⁰², fie pentru că socotesc pe Dumnezeu iubitor de oameni, din iubirea lor de plăceri, fie pentru că nu mai au nădejde în mîntuirea lor. Iar dacă unii nu s-ar disprețui, aș spune că și pentru că nu izbutesc să lege pe vrăjmașul acesta, care-i stăpînește pe ei prin tirania obișnuinței.

801. Hristos avînd duhul ascultării de Tatăl întipărit în omenescul Lui, sălășluindu-Se în noi, ni-l întipărește și nouă.

802. Acest «adînc al uitării celor mai înainte făcute» poate fi asemănat cu subconștientul de care vorbește psihologia modernă. El are totuși o eficiență, pentru că dă o obișnuință repetării acelorași păcate. E ciudat cum uneori amintirea lor îndeamnă la repetarea acelorași păcate și cum alteori uitarea lor mîină la săvîrșirea lor din nou. În amîndouă cazurile lipsește pocăința, care e o amintire continuă a păcatelor, dar o amintire asociată cu durerea pentru faptul de a le fi săvîrșit. Contrar aruncării păcatelor trecute în «subconștient», care echivalează cu o anumită slăbire a conștiinței de sine, pocăința ține totul în amintire, dar nu într-o amintire plăcută, ci într-una dureroasă, care echivalează cu un acut simț al responsabilității, sau cu o continuă accentuare a conștiinței de sine în fața lui Dumnezeu ca persoană supremă.

54) Trebuie de cercetat în ce fel sufletul, fiind ne-trupesc, nu vede pe cei ce vin la el, deși sînt de o ființă cu el, după fire. Nu cumva pentru înjugarea cu ei, pe care numai Cel ce i-a legat o cunoaște ?⁸⁰³

55) M-a rugat odată careva dintre cunoscători: «Explică-mi mie, celui ce voiesc să învăț, care din dureri obișnuiesc să smerească mintea, și care să o înalțe, pentru păcate ?» Iar neputînd răspunde la întrebare și asigurîndu-l de neștiința mea, prin jurămînt, cel ce voia să învețe m-a învățat, spunînd: «Dîndu-ți pe scurt aluatul deslușirii (deosebirii), te voi lăsa să cercetezi celelalte cu osteneală».

Dracul trupurilor și al mîniei, al nebuniei pîntece-lui, al trîndăviei și al somnului, nu obișnuiește să înalțe cornul minții; dar cel al iubirii de arginți, al iubirii de stăpînire și de multă grăire, și alții mulți, obișnuiesc să adauge rău peste rău. Apropiat de aceștia este și cel al judecării altora.

56) Dacă cineva se duce la cei din lume, sau îi primește și la despărțirea de ei după o zi sau după un ceas, simte o săgeată de întristare, și nu mai degrabă o bucurie, ca unul ce se izbăvește de o piedecă sau de o cursă, acesta s-a supus bătăii de joc sau din partea slavei deșarte, sau din partea curviei.

57) Să cercetăm înainte de toate de unde suflă vîntul, ca nu cumva să ne aflăm întinzînd pînzele împotriva lui.

803. Sufletul nu cunoaște pe dracii care vin la el (sau pe îngeri), poate tocmai pentru legătura oarecum firească ce există între el și ei, în starea lui morală. Prin aceasta subiectul uman, făcînd voia aceluia, se identifică oarecum cu unul sau cu altul din ei. Numai Dumnezeu, Cel ce i-a creat în această legătură cu noi, îi poate cunoaște. Dar poate prin «cel ce i-a legat» autorul înțelege și pe omul care, legînd pe duhul cel rău,

l-adetașat prin aceasta oarecum de el, încît poate cunoaște că, deși e aproape de el, se află sub stăpînirea lui, sufletul simțind apropierea ace-luia prin efortul său de a-l ține legat.

58) Mîngîie cu dragoste pe bătrînii făptuitori, care și-au istovit trupurile lor întru nevoință, dăruindu-le puțină odihnă. Silește să se înfrîneze pe tinerii care și-au istovit sufletul prin păcate, aducîndu-le aminte de chinuri⁸⁰⁴.

59) Este un lucru cu neputință, cum am spus și în alt loc, să ne curățim îndată de la început, cu totul, de lăcomia pîntecelui și de slava deșartă. Dar să nu căutăm să luptăm cu slava deșartă prin desfătare (în mîncări). Căci săturarea lăcomiei pîntecelui naște slava deșartă. Aceasta, în cei începători. Mai degrabă să luptăm împotriva ei prin puținătate (a mîncării). Și așa va veni în cei ce voiesc ceasul, și acum este, cînd Domnul va supune și pe aceasta sub picioarele noastre.

60) Nu sînt războiți de aceleași patimi cei ce vin la viața călugărească tineri sau îmbătrîniți. Căci de multe ori suferă de patimi cu totul potrivnice. De aceea fericită e fericita smerenie. Căci ea li se face și celor tineri și celor bătrîni pricină neclintită și puternică de pocăință.

61) Nu te tulbura pentru ceea ce urmează să spun. Deși rar, totuși sînt suflete curate și neviclene, izbăvite de păcat, de fățarnicie, de năravul răului, cărorora le este nefolositoare viețuirea împreună cu alții, putînd ca din liniștirea cu un povătuitor să urce, ca dintr-un port, la cer, și care nu au trebuință de tulburările vieții de obște și rămîn neispitiți de ele.

804. «Trupul, slăbit cînd e silit la fapte mai mari decît puterea lui, aduce în suflet întunec peste întunec și pricinuieste mai degrabă turburare. Iar trupul tare, de-l vei preda odihnei și nelucrării, pricinuieste tot păcatul în sufletul ce locuiește în el; și chiar dacă dorește binele, după puțin timp ia de la el chiar și gîndul binelui pe care-l avea». *Alta*: «Cei ce s-au nevoit peste măsură trebuie mîngîiați cu mîncări. Dar tinerii trebuie siliți la înfrînare prin îndemnuri».

62) Pe cei neînfrînați poate că-i va tămădui oame-nii ; pe cei vicleni, îngerii; iar pe cei mîndri, Dum-nezeu.

63) Este și acesta un chip al iubirii: pe aproapele care vine la noi, să-l lăsăm să lucreze în toate precum voiește, iar noi să-i arătăm toată bucuria.

64) E de cercetat cum și pînă unde și cînd căința risipește cele bune ca și pe cele rele⁸⁰⁵.

65) Avem nevoie de multă dreaptă socoteală (dis-cernămînt), ca să știm cînd trebuie să stăm pe loc și în ce lucruri și pînă unde să ne luptăm cu prilejurile și cu mijloacele patimilor și cînd să ne retragem. Căci e de ales uneori mai bine fuga, din pricina slăbiciunii, ca să nu murim.

66) Trebuie să vedem și să luăm seama în ce timp și cum putem să ne deșertăm fierea prin amărăciune ; care dintre draci ne înalță, și care ne smeresc ; care ne înăspresc, și care ne mîngîie; care ne întunecă, și care ne luminează; care ne fac trîndavi, și care, porniți spre rele; care, triști, și care, veseli.

67) Să nu ne mirăm văzîndu-ne în arena nevoin-ței, la început, mai pătimași decît în viața din lume. Căci trebuie să mișcăm întîi pricinile, ca să ne vină apoi sănătatea. Căci fiarele ascunse, mai înainte nu se arătau.

68) Cînd cei ce s-au apropiat de desăvîrșire, prin vreo întîmplare oarecare, sînt biruiți în vreun lucru mic de draci, aceștia se folosesc de tot meșteșugul ca să răpească această desăvîrșire de la ei în chip însutit.

69) Precum vînturile obișnuiesc să tulbure uneori suprafața mării, prin suflarea lor liniștită, alteori

805. «Cînd cineva se căiește în vederea a ceva mai bun, atunci căința nu pricinuieste risipirea celor bune, ci dobîndirea lor. Căința pricinuieste risipirea celor bune numai atunci cînd se însoțește cu săvîrșirea faptelor rele».

adîncul ei, așa înțelege că se întîmplă și cu vînturile întunecoase ale răutății. Dacă vin peste cei pătimiși, înviforează însăși simțirea inimii lor. Dacă vin peste cei ce au înaintat, tulbură numai suprafața minții. De aceea, aceștia simt mai degrabă liniștea lor, inima rămînîndu-leneîntinată⁸⁰⁶.

70) Este propriu celor desăvîrșiți să cunoască pururea care gînd este al conștiinței, care al lui Dumnezeu și care al dracilor. Căci dracii nu insuflă de la început toate cele potrivnice. De aceea întrebarea este cu adevărat întunecoasă și greu de deslușit. Prin doi ochi sensibili se luminează sufletul și prin darul deosebirii văzute și înțelegătoare, se luminează ochii inimii.

ACELAȘI CUVÎNT

PARTEA A III-A

Cuprinsul pe scurt al tuturor celor mai înainte spuse

1) Credința neclintită este maica lepădării. Dar e vădit și lucrul dimpotrivă. Nădejdea neclintită este ușa nepătimirii. Dar e vădit și lucrul dimpotrivă. Dragostea de Dumnezeu este pricina înstrăinării. Dar e vădit și lucrul dimpotrivă.

2) Maica supunerii este disprețuirea de sine și dorința sănătății⁸⁰⁷. Maica înfrînării e gîndul la moarte și aducerea aminte statornică de fierea și de oțetul

806. «Precum vînturile agitînd marea îi fac pe corăbieri de multe ori să se primejduiască, așa și duhurile întunecate ale răutății, aruncă uneori mintea cîrmace în adîncul pierzaniei». Aci inima e socotită ca însăși ființa în adîncul ei, pe cînd mintea, ca organul gîndirii în schimbare continuă.

807. Dacă supunerea e pricinuită de disprețuirea de sine și de dorința bunătații sufletești, disprețuirea aceasta e mai degrabă căutarea ființei

Stăpînului. Ajutătoarea neprihănirii e liniștirea. Postul e potolirea fierbințelii. Zdrobirea cugetului e potrivnica gîndurilor urâte.

3) Credința și înstrăinarea sînt moartea iubirii de arginți. Mila și dragostea (lui Hristos) au predat trupul (morții). Rugăciunea stăruitoare e pieirea trîndăviei. Aducerea aminte de judecată e pricinuitoarea rîvnei. Dragostea de necinstire e tămăduirea mîniei.

4) Cîntarea și compătimirea și neagonisirea sînt sugrumarea întristării. Neîmpătimirea de cele văzute e vederea celor gîndite⁸⁰⁸. Tăcerea și liniștea sînt dușmanele slavei deșarte. Iar de te afli la mijloc, primește necinstirea.

5) Simțirile întristate tămăduiesc mîndria cea văzută. Dar pe cea nevăzută o tămăduiește Cel dinainte de veacuri nevăzut. Căprioara ucide toate fiarele văzute ; iar pe cele gîndite le ucide smerenia⁸⁰⁹. Ne este cu puțință ca prin toate cele după fire să cunoaștem în chip vădit cele gîndite (inteligibile).

6) Precum e cu neputință șarpelui să se dezbrace de pielea sa cea veche, dacă nu intră printr-o crăpătură strîmtă, la fel și noi nu putem lepăda vechile patimi ce ne stăpînesc și vechimea sufletului și veșmîntul omului cel vechi, de nu vom străbate calea cea strîmtă și plină de necazuri a postului și a necinstirii.

proprii și a vieții adevărate. Atunci nu ea e mai degrabă disprețuirea a ceea ce e vătămător vieții proprii adevărate.

808. «Semnul că mintea se ocupă cu cele gîndite (inteligibile) e disprețuirea tuturor celor ce mîngîie simțurile». *Alta* : «Viața în Dumnezeu e moartea celor supuse simțurilor. Cînd trăiește inima, mor simțurile».

Alta : «Învierea simțurilor e moartea inimii. Și cînd învie acestea este semn că a murit inima pentru Dumnezeu». *Alta* : «Neagonisitorul nu are cele de a căror pierdere s-ar putea întrista».

809. «Căprioara poartă prin fire război cu toți șerpicii».

7) Precum păsările cele grase nu pot zbura spre cer, așa nici cel ce-și hrănește și-și slujește trupul său⁸¹⁰.

8) Mocirla uscată nu mai place porcilor și trupul veștejit nu mai odihnește pe draci.

9) Precum mulțimea așchiilor de multe ori înăbușă și stinge flacăra, pricinuind mult fum, așa și mîhnirea peste măsură face de multe ori sufletul fumegos și întunecat și usucă apa lacrimilor.

10) Precum arcașul orb este neiscusit, așa și ucenicul ce se împotrivește, se pierde⁸¹¹.

11) După cum oțelul călit poate ascuți pe cel necălit, așa fratele rîvnitor mîntuiește de multe ori pe cel trîndav.

12) Precum ouăle păsărilor, încălzite în cuiabar, nasc viață, așa și gîndurile nearătate se umplu de viață și înaintează la fapte⁸¹².

13) Precum caii se întrec între ei alergînd, așa obștea se stîrnește pe ea însăși.

14) Precum norii ascund soarele, așa gîndurile rele întunecă mintea și o pierd.

810. «Neplăcut lucru este iubitorilor de trup și celor lacomi de mîncare să se ocupe cu cele duhovnicești, ca și curvarilor să vorbească despre cei feciorelnici. În stomacul plin nu e cunoștința tainelor lui Dumnezeu».

811. Scolie de la Varsanufie: «Împotrivirea în cuvînt a pierdut pe mulți oameni, ca și pe Datan și Aviron ce s-au împotrivit lui Moise. Și acesta e un semn rău. Că dacă cineva nu respectă pe Ava al său, pe cine va respecta? Iar a nu respecta pe cineva, e semnul unui gînd de neîncredere. Și această neîncredere se naște din îndemnul diavolului și cei ce fac aceasta sînt fiii lui și ce se va întîmpla cu ei? Unii ca aceștia s-au înstrăinat de smerenie. Dar și David zice: «Mîntuiește-mă de împotrivirea poporului» (Ps. 30, 21)».

812. Scolie din Fotie: «Gîndurile rele încălzite în sîn produc puroi și o rană greu de vindecat. Dar descoperite celor ce au cunoștință și înțelepciune în privința tămăduirii lor, se împărtaşesc fără greutate de vindecare».

15) Precum cel ce a primit sentința și merge spre pedeapsă nu vorbește despre teatre, așa cel ce plînge cu adevărat nu-și mîngîie pîntecele niciodată.

16) Precum săracii, văzînd vîstierii împărătești își cunosc și mai mult sărăcia lor, tot așa și sufletul, citind despre marile virtuți ale părinților își face cugetul său și mai smerit. Precum fierul, chiar fără să vrea pornește spre magnet, atras cu sila în chip negrăit, așa cei îmbibați de gînduri rele de mai înainte, sînt tiranizați de ele.

17) Precum uleiul potolește marea, chiar fără să vrea, așa postul potolește fierbințeala trupului chiar fără să vrea.

18) Precum apa strîmtorată țîșnește spre înălțime, așa de multe ori și sufletul strîmtorat de primejdii urcă spre Dumnezeu prin pocăință și se mîntuiește⁸¹³.

19) Precum cel ce poartă aromate, e dat pe față de mireasmă chiar fără să vrea, așa cel ce are Duhul Domnului este cunoscut din cuvintele lui și din smerenie⁸¹⁴.

20) Precum soarele arată aurul scînteind, așa și virtutea îl face arătat pe cel ce o are⁸¹⁵.

813. «întrebare: Ce este pocăința? Răspuns: Inima zdrobită».

814. «Cuvintele se aseamănă cu oglinzile; și precum în acelea se vede chipul formei trupului, așa în cuvîntări se vede chipul caracteristic al sufletului». În cuvinte se redau rațiunile lucrurilor. Dar în cuvintele omului se redă nu numai rațiunea ființei umane generale, ci și rațiunea specifică a persoanei lui. Și întrucît persoana este un subiect viu, care gîndește și simte, în cuvintele persoanei se vede și palpită viața ei în tot ce are ea specific prin naștere sau prin viața ei de pînă în acel timp. Dacă rațiunile rațiunii persoanei converg cu ale celorlalte persoane, e semn că și ea e sănătoasă spiritual și celelalte. Aceasta produce armonia între oameni. Deci rațiunea și rațiunile ei au un caracter interpersonal.

815. Nu numai cuvintele descoperă pe om, ci și virtutea. Căci ea îl arată revenit la rațiunea lui adevărată. Mai bine zis, aceasta îl arată pe om scînteind de lumina la care s-a ridicat, prin virtute, subiectul lui. Căci în virtute se actualizează din ce în ce mai mult frumusețea adevărată a

21) Precum vînturile turbură adîncul (mării), așa mînia, mai mult ca toate, turbură înțelegerea.

22) Precum ochiul, cele ce nu le vede, ci le știe numai din auzite, nu poștește cu tărie să le guste, așa și cei neprihăniți cu trupul au multă ușurare din aceasta.

23) Precum hoții, văzînd armele împărătești zăcînd în oarecare loc, nu vin acolo nu din întîmplare, așa și cel ce și-a unit rugăciunea cu inima, nu din întîmplare nu e jefuit de tîlharii cei gîndiți (inteligibili).

24) Precum focul nu naște zăpada, așa nici cel ce caută cinstea aici nu se va bucura de cea de acolo.

25) Precum o singură scînteie arde, de multe ori, multă materie, așa un singur bine poate să șteargă, de multe ori, mulțime de mari păcate.

26) Precum este cu neputință a omorî vreo fiară fără armă, așa e cu neputință a cîștigă nemurirea fără smerenie.

27) Precum nu se poate trăi, după fire, fără mîncare, așa nu poate fi fără grijă, cel ce voiește să se mîntuiască, nici măcar un cît de scurt timp pînă la moarte.

28) Precum raza soarelui, intrînd în casă printr-o deschizătură, toate le luminează așa de mult, că se poate vedea plutind pînă și cel mai subțire fir de praf, așa și frica Domnului ajunsă în inimă arată toate păcatele ei.

29) Precum așa numiții raci sînt ușor de prins, pentru că merg cînd înainte cînd înapoi, așa sufletul care acum rîde, acum plînge, acum se ospătează, nu se poate folosi cu nimic.

unui subiect uman și relația lui sănătoasă cu ceilalți în cadrul Subiectului atotcuprinzător al tuturor rațiunilor, persoanelor și lucrurilor (Subiect întreit).

30) Precum cei ce dormitează sînt ușor de prădat, așa sînt și cei ce se îndeletnicesc cu virtutea în apropiere de lume.

31) Precum cel ce se luptă cu leul, dacă-și rătăcește ochiul în altă parte, îndată se pierde, așa și cel ce se luptă cu trupul său, dacă-i dă odihnă acestuia.

32) Precum cei ce urcă o scară putredă se primejdiesc, așa și toată cînstirea, slava și stăpînirea, opuse smeritei cugetări, doboară pe cel ce le are.

33) Precum este cu neputință celui flămînd să nu se gîndească la pîine, tot așa celui ce se sîrguiește să se mîntuiască, este cu neputință să nu se gîndească la moarte și la judecată.

34) Precum apa șterge literele, așa lacrima poate șterge greșalele.

35) Precum unii, în lipsa apei, șterg literele în alte chipuri, la fel sufletele lipsite de lacrimi, șterg păcatele și le rad prin întristare, suspine și multă mîhnire.

36) Precum mult gunoi pricinuieste mulțime de viermi, așa multa mîncare pricinuieste multe căderi și gînduri și visuri urîte.

37) Precum orbul nu vede să umble, așa cel trîndav nu poate vedea și face binele.

38) Precum cel cu picioarele legate nu poate umbla ușor, la fel cei ce adună bani nu pot urca la cer.

39) Dacă rana fierbinte este ușor de vindecat, cu ranele învechite ale sufletului se întîmplă dimpotrivă și greu se vindecă, dacă se mai vindecă peste tot.

40) Precum cel pe moarte nu poate umbla, așa cel deznădăjduit nu se poate mîntui.

41) Cel ce are credință dreaptă, dar săvîrșește păcate, este asemenea feței fără ochi.

42) Cel ce nu are credință, dar poate face unele lucruri bune, este asemenea celui ce scoate apă și o varsă într-un vas găurit⁸¹⁶.

43) Precum corabia care are un bun cârmaci ajunge neprimejdută la liman cu ajutorul lui Dumnezeu, așa și sufletul care are un păstor bun urcă ușor la cer, chiar dacă ar fi săvârșit foarte multe rele.

44) Precum cel ce nu are povățuitor, ușor se rătăcește pe drum, chiar de ar fi foarte chibzuit, așa și cel ce-și face drumul călugăriei în chip liber, ușor se pierde, chiar dacă ar cunoaște toată înțelepciunea lumii⁸¹⁷.

45) Când cineva e neputincios cu trupul și a săvârșit păcate grele, să umble pe drumul smereniei și al însușirilor acesteia. Căci altă mîntuire nu va afla.

46) Precum cel ce a bolit de o boală lungă nu poate agonisi sănătatea într-o singură clipă, așa nu pot fi biruite patimile, sau patima, dintr-odată. Să ai ca semn al oricărei patimi și al oricărei virtuți mărimea ei, și-ți vei recunoaște sporirea.

47) Precum se păgubesc cei ce schimbă aurul pe lut, așa, și cei ce descriu cele duhovnicești în public de dragul celor trupești.

48) Iertare au dobîndit mulți în scurtă vreme, dar nepătimire, nu. Căci aceasta are nevoie de timp mult, dar și de Dumnezeu.

816. Din sfîntul Diadoh : «Credința fără fapte și fapta fără credință se vor osîndi în același chip. Căci cel credincios trebuie să aducă Domnului o credință arătată prin fapte. Căci nici părintelui nostru Avraam nu i s-ar fi socotit credința, dacă n-ar fi adus, ca rod al ei, copilul» (Cap. 20 ; Filoc. Rom. I, p. 342). Faptele fără credință sînt osîndite și ele, pentru că sînt rodul mîndriei omenești, deci au în ele ceva întinat și nerațional.

817. Din sfîntul Isaac : «De ar face omul toate, dar ascultare nu are, se abate la ceea ce e protivnic firii», adică la mîndrie, la ruperea relației firești cu ceilalți și la dezordinea spirituală ce i-o aduce aceasta.

49) Să cercetăm care animale sau păsări ne pîndesc în vremea semănăturii, care, în vremea înverzirii și care, în vremea secerișului, ca să punem și cursele potrivite.

50) Precum nu e drept ca cel cuprins de friguri să se omoare, așa nu trebuie să deznădăjduiască cineva, pînă la ultima răsufflare.

51) Precum e un lucru rușinos, ca cel ce l-a îngropat pe tatăl său să plece de la înmormîntare la nuntă, așa e nepotrivit celor ce plîng pentru căderi, să caute cinstire, odihnă sau slavă de la oameni în veacul de acum.

52) Precum într-un fel sînt locuințele cetățenilor și în alt fel ale celor osîndiți, așa cu totul deosebită trebuie să fie starea celor ce plîng pentru vinovățiile lor, față de a celor nevinovați.

53) Precum pe ostașul care a primit răni grele în făptura lui în vremea războiului, împăratul nu poruncește să-l scoată din oaste, ci mai degrabă să-l înainteze în grad, așa îl încununează Împăratul ceresc pe călugărul care a suportat de la draci primejdii multe⁸¹⁸.

54) Simțirea sufletului este o însușire a lui, iar păcatul e pălmuirea simțirii⁸¹⁹. Simțirea de sine pricinuește oprirea păcatului sau micșorarea lui, iar ea e fiica conștiinței. Iar conștiința este cuvîntul și muștrarea păzitorului dat nouă la botez. De aceea pe cei neluminați (nebotezați) nu-i vedem atît de mult cu sufle-

818. «Numește *primejdii*, ispitele, iar *răni*, loviturile închipuirii». *Alta*: «Cum poate fi încununat altfel cel ce a suportat primejdia, decît pentru» că n-a slăbit în acele primejdii, ci a stat tare în suportarea relelor și n-a trădat virtuțile».

819. «Simțirea sufletului este cea care are puterea văzătoare, așa cum e pupila ochilor trupești care au în ei lumina sensibilă». Așa cum simțirea trupului, manifestată prin simțuri, intră în contact cu lumea sensibilă deosebită de trup, așa simțirea sufletului intră în contact cu lumea inteligibilă, deosebită de suflet: îngerii, rațiunile dumnezeiești ale lucrurilor, energiile dumnezeiești, Dumnezeu însuși.

tele împuse pentru faptele păcătoase, ci cu mult mai puțin⁸²⁰.

Iar micșorarea păcatului naște înfrînarea de la el; și înfrînarea de la păcat e începutul pocăinței⁸²¹. Începutul pocăinței e începutul mîntuirii; iar începutul mîntuirii este intenția cea bună. Intenția cea bună este maica ostanelilor; iar începutul ostanelilor sînt virtuțile. Începutul virtuților e floarea lor; iar floarea virtuții este începutul lucrării. Fiica virtuții este lucrarea în continuare. Iar rodul și fiica unei cugetări mai continue la virtute este deprinderea. Iar fiica deprinderii este calitatea bună a ființei.

Iar calitatea binelui este maica fricii⁸²². Frica naște, la rîndul ei, pázirea poruncilor cerești și pămîntești.

820. Poate fi vorba de cuvîntul și muștrarea îngerului pázitor redat nouă la botez. Dar întrucît el nu poate fi socotit conștiința noastră trezită din nou la botez, mai degrabă e vorba de intrarea lui Hristos sau a Duhului Său într-un dialog accentuat cu noi la botez. Adresîndu-ni-se mereu, cuvîntul lui Hristos devine atît de unit cu conștiința noastră trezită prin aceasta, încît aceasta poate fi socotită una cu El. Căci conștiința e răspundere, iar răspunderea nu poate fi înțeleasă fără cuvîntul lui Dumnezeu, Care ne cere să-I răspundem. Conștiința e bipersonală sau interpersonală și cu deosebire e relația între om și Dumnezeu. Prin conștiință sîntem trași la răspundere și răspundem. În aceasta se vede că în ea este și ceva de la Dumnezeu și ceva de la noi. Răspundem cu atît mai conștient cu cît ne simțim mai tare trași la răspundere, cu cît simțim mai accentuat pe Dumnezeu care ne vorbește. Cuvîntul lui Dumnezeu e cel ce întreține în noi conștiința și înainte de botez, dar într-un grad cu mult mai slab.

821. «E cu neputință să se atingă de bine cel ce nu s-a despărțit mai înainte cu desăvîrșire de rău; precum e cu neputință a primi din nou sănătatea înainte de izbăvirea de rău». *Alta*: «Abate-te de la rău și fă binele» (Ps. 36, 27), adică războiește pe vrăjmașii tăi, ca să micșorezi patimile. Apoi, veghează ca acestea să nu crească. Apoi iarăși războiește-i ca să agonisești virtute. Și după aceea, veghează, ca să le păzești. Aceasta înseamnă a lucra binele».

822. Din Isaac: «Frica este toiagul duhovnicesc care ne călăuzește pînă vom ajunge în raiul bunătăților celor duhovnicești. Și cînd vom ajunge acolo, ne lasă și pleacă». *Alta*, din Veniamin Costache: «Frica de Dum-

Iar păzirea poruncilor este dovada iubirii. Începutul iubirii este mărimea smereniei. Iar mărimea smereniei este fiica nepătimirii. Agoniseala acesteia este plinăta-tea iubirii, sau desăvârșita sălășluire a lui Dumnezeu în cei curați la inimă, din pricina nepătimirii. Pentru că aceștia vor vedea pe Dumnezeu (Mt. 5, 8). A Lui fie slava în veci. Amin.

CUVIN TUL XXVII

Despre sfințita liniștire a trupului și a sufletului

1) Noi cei ce sîntem ca niște robi cumpărați și su-
puși ai nelegiuitelor patimi, cunoaștem prin aceasta
destul de bine și pe robii și chipurile și poruncile și
vicleșugurile duhurilor ce stăpînesc peste ticălosul nos-
tru suflet. Dar sînt alții, care au fost luminați despre
uneltirile lor prin lucrarea Duhului Sfînt și prin izbă-
virea de ele. Unul își dă cu socoteala despre tihna să-
nătății din durerea bolii în care se află, altul înțelege
tristețea bolii din bucuria stării de sănătate în care se
află. Noi, ca niște neputincioși, ne-am temut să vorbim
(să filozofăm *n.tr.*) în acest «Cuvînt» despre limanul
liniștii, știind că totdeauna se află un cîine oarecare
în trapeza bunei obști și încearcă să răpească din ea o

nezeu este îndoită : una este cea care se naște în noi din spaima de
munci. Pentru ea este înfrînarea și răbdarea și nădejdea în Dumnezeu și
nepătimirea. Din aceasta se naște în noi, după o ordine, dragostea. Iar
cealaltă este înjugată cu dragostea însăși. Aceasta pricinuieste în suflet
pururea evlavie, ca nu cumva, pentru îndrăzneala dragostei să ajungă la
disprețuirea lui Dumnezeu. Pe frica dintii o scoate din sufletul ce o are în
chip desăvârșit, dragostea, întrucît acesta nu se mai teme de munci. Iar
pe cea de a doua dragostea o are pururea înjugată cu sine. Fricii dintii i
se potrivește cuvîntul Domnului: «Din frica de Domnul fieștecare se abate
de la rău». Și «Frica de Domnul este începutul înțelepciunii». Iar celei de
a doua : «Frica de Domnul rămîne în veacul veacului».

bucată de pâine, sau sufletul, și purtându-l în gură să fugă de acolo și să-l mănînce în tihnă. De aceea, ca să nu fim în «Cuvîntul» nostru ca acest cîine și să nu dăm prilej să fie așa, celor ce caută prilej, am socotit că nu e îngăduit să vorbim acum despre pace ostașilor Împăratului nostru, aflați cu tot sufletul în război. Ci să spunem numai atîta, că celor ce luptă cu tărie li s-au împletit cununile păcii și ale liniștii. Deci vom spune puține cuvinte despre liniște, în chip de discernămînt, ca să nu întristăm pe vreunii că am părăsit «Cuvîntul» la mijlocul lui, fără nici o silință de a încerca să spunem ceva despre ea.

2) Liniștirea trupului este știința și buna așezare a purtărilor și a simțurilor lui. Iar liniștirea sufletului este conștiința gîndurilor și cugetarea nefurată. Prietenul liniștii este gîndul bărbătesc și hotărît care stă neațipit în poarta inimii și omoară sau alungă gîndurile care vin⁸²³. Cel ce se liniștește întru simțirea inimii cunoaște ceea ce s-a spus. Iar cel ce este încă prunc nu cunoaște aceasta. Cel ce se bucură de liniște și de cunoștință (isihastul cunoscător *n.tr.*) nu are nevoie de cuvinte. Căci își luminează cuvintele din fapte.

3) Începutul liniștirii stă în alungarea zgomotelor ca a unora ce tulbură adîncul. Iar sfîrșitul ei stă în a nu se teme de zgomote, ci în a fi nesimțitor la acestea.

823. Din Isaia : «Cel ce petrece pururea în inima sa e plecat numai-decît din cele frumoase ale vieții. Umblînd cu Duhul, nu poate ști de poftele trupului, odată ce unul ca acesta își face plimbările în cetățuia virtuților. El le are pe acestea ca virtuți străjere la poarta viețuirii neprihănite în cetate. De aceea, uneltirile dracilor rămîn nelucrătoare asupra lui. Săgețile dragostei lumești ajung cel mult pînă la ferăstruicile firii». Un singur gînd le alungă pe toate celelalte: gîndul la sine, conștiința neadormită că stă în fața lui Dumnezeu și voința de a sta fără întrerupere în fața Lui. Aceasta e una cu neîmprăștierea, cu nepăcătuirea, cu vederea lui Dumnezeu prin adîncul indefinit al sinei descoperite.

4) Înaintînd, cel ce se liniștește nu înaintează cu cuvîntul, ci este, blînd și întreg, casă a iubirii. El e anevoie de urnit la cuvînt și de nemișcat spre mînie. Dar și lucrul dimpotrivă e vădit.

5) Cel ce se liniștește, se sîrguiește să închidă ne-trupescul în casa trupească, ceea ce e un lucru preamî-nunat⁸²⁴.

6) Pisica pîndește șoarecele și gîndul celui ce se liniștește, șoarecele cunoscut cu mintea. Nu respinge pilda mai sus pusă. Iar de nu, încă n-ai cunoscut liniștea.

7) Monahul adevărat nu e ca un monah ce viețuiește cu alt monah. Căci monahul are nevoie de trezvie multă și de minte neîmprăștiată. În lucrul dintîi e ajutat de multe ori de altul, iar în cel de al doilea îl ajută îngerul⁸²⁵.

8) Puterile înțeleghătoare liturghisesc împreună și se mișcă în cel ce se liniștește. Dar despre lucrul dimpotrivă voi tăcea⁸²⁶.

9) Adîncă e prăpastia dogmelor. Iar mintea celui ce se liniștește sare fără primejdie în ele⁸²⁷. Nu e ferit

824. Poate să însemne și că, ieșind din sine (sau din chilie) în întîmpinarea altora, nu iese prin cuvînt, ci prin dulceața înfățișării.

825. În general părinții duhovnicești recomandă liniștirea împreună cu altul care pe de o parte îi ușurează trezvia, pe de alta, îi dă puțința cuge-tării neîmprăștiate. Dar pentru evitarea altor pericole, ei recomandă liniș-tirea în trei.

826. «Lucrul dimpotrivă are loc cînd duhurile răutății petrec împreună cu flecarul și cu vorbărețul, care s-a închis numai trupește, în zadar». În orice caz, nici monahul nu e singur. Ca om are totdeauna pe cineva mă-car în lăuntruul său. Aceasta se observă mai ales cînd nu are pe cineva cu sine în afară. Omul e ființă dialogică. El trebuie să vorbească cu cine-va. Aceasta înseamnă că de fapt și este totdeauna cu cineva. Monahul e cu Dumnezeu, sau cu îngerul, sau și cu duhul rău, uneori.

827. Veniamin Costache traduce: «Nu fără primejdie sare în ea». Iar scolia din P.G. spune: «Nu e fără primejdie pentru isihast să se ocupe cu dogmele». Dar textul grec dimpotrivă: «νοῦς Ἰσυχαστοῦ ἀλλεται ἀχινδύως ἐν

de primejdie cel ce înoată îmbrăcat; nici cel ce se atinge de teologie (de cunoașterea lui Dumnezeu) stăpînit de patimă.

10) Chilia este îngrăditura trupului celui ce se liniștește. Ea are înăuntru casa cunoștinței.

11) Cel ce suferă de o boală sufletească și se apuca de liniștire este asemenea celui ce sare din corabie în mare și socotește că va ajunge pe o scîndură, fără primejdie, la uscat.

12) Celor ce se luptă cu lutul, le vine la timp potrivit liniștea în ajutor⁸²⁸, dacă au și un povățuitor. Căci cel însingurat are nevoie de tărie îngerească. Dar cuvîntul meu privește pe cei ce s-au liniștit cu adevărat cu trupul și cu duhul.

13) Isihastul care s-a lenevit va grăi lucruri mincinoase, îndemnînd pe oameni prin cuvinte cu două înțelesuri ca să-i oprească de la liniștire. După ce a părăsit chilia, învinuiește pe draci și a uitat că el însuși s-a făcut sieși drac.

14) Am văzut călugări ce se linișteau săturîndu-și dorul lor aprins după Dumnezeu fără să-l sature și aprinzînd foc din foc, dragoste din dragoste și dor din dor⁸²⁹.

«ἄτοίς» și credem că acesta e adevărul. Cel ce se liniștește merge spre adîncul lor în chip drept, nu sare la afirmări ușuratec din lipsa de experiență a realității duhovnicești exprimată în dogme. Aceasta se vede și din cuvintele următoare ale autorului, care vede primejduit pe cel ce se ocupă cu dogmele cît e stăpînit încă de patimi, între care și patima mîndriei care mîină la răstălmăciri individualiste.

828. «La aceasta ajută postul, privegherea, culcarea pe jos, rugăciunea, starea în picioare, setea, osteneala și cele următoare».

829. Un alt paradox : Cel ce iubește și e iubit în chip desăvîrșit, își satură setea de iubire și totuși rămîne mereu nesăturat. Din iubirea satisfăcută crește mai multă iubire, mai multă sete de iubire ; din foc, mai mult foc. Numai o iubire nedeplină plictisește. E un fapt prin care se vedește neadevărul teoriei origeniste despre plictiseala spiritelor în unirea lor cu Dumnezeu și despre nevoia lor de a ieși de acolo pentru o nouă

15) Cel ce se liniștește (sihastrul) este chipul pământesc al îngerului, care a eliberat din trândăvie și din moleșeală rugăciunea prin scrisoarea dorului și prin literele sîrguinței⁸³⁰.

16) Cel ce se liniștește (sihastrul) e cel ce strigă cu tărie : «Gata este inima mea, Dumnezeuule !» (Ps. 56, 10 ; 107, 1). Cel ce se liniștește (sihastrul) este acela care zice : «Eu dorm, dar inima mea veghează» (Cînt. Cînt. 5, 2).

17) Închide trupului ușa chiliei, și cuvîntului ușa limbii, și duhului (rău) ușa dinăuntru.

18) Liniștea mării și arșița soarelui de amiazi pun la încercare răbdarea corăbierului; lipsa celor de trebuință vădește sîrguința celui ce se liniștește. Cel dinții plutește moleșit pe ape; cel de al doilea, trîndăvindu-se, se amestecă în mulțime⁸³¹.

19) Nu te teme de ciocăniturile care te distrag. Căci plînsul nu știe de frică, nici nu se sperie.

20) Cei a căror minte a învățat să se roage cu adevărat vorbesc cu Domnul, ca cei ce stau de față cu Cel ce stă de față, ca cei ce grăiesc la urechea Împăratului. Cei a căror gură se roagă, se aseamănă cu cei ce cad la picioarele Lui de față cu sfatul întreg. Cei ce petrec în lume, îl roagă pe împăratul din mijlocul poporului

experiență. In acest cap ca și din cel următor, se vede că isihastul nu este un suflet leneș, gol de orice năzuință ca în budism, ci plin de vâpaia dragostei de Dumnezeu, care se aprinde tot mai tare.

830. Cel ce scrie o scrisoare plin de dor, nu are vreme să se lenevească. Așa este cel ce se liniștește : el e ca cel ce își duce rugăciunea, înaintînd spre Dumnezeu, ca printr-o scrisoare plină de dor.

831. Din Evagrie: «Nu trebuie părăsită liniștea în vremea ispitelor, închipuind motive, zice-se binecuvîntate, ci trebuie să șezi înăuntru și să rabzi și să primești cu bărbăție pe toți cei ce vin asupra ta. Și cu deosebire pe dracul trîndăviei, care fiind mai tare ca toți, face sufletul cu deosebire încercat. Iar de fugi de astfel de lupte și te lași biruit în ele, aceasta face mintea nepricepută și lașă».

întreg. De ai învățat acest meșteșug, nu-ți va fi necunoscut ceea ce-ți spun.

21) Șezînd pe o înălțime, ia seama la tine însuși, dacă te pricepi, și atunci vei vedea cum, cînd, de cînd, cîți și care furi vin să intre și să fure strugurii. Obosind de pîndă, ridică-te și roagă-te. Și iarăși șezînd, ține-te cu bărbăție de lucrarea de mai înainte.

22) Cineva, care încercase lucrul acesta, voia să vorbească despre el în chip subțire și amănunțit. Dar s-a temut ca nu cumva să-i facă pe lucrători să se lenevească și pe cei ce doresc să se apuce de el, să-i alunge cu sunetul cuvintelor. Cel ce vorbește în chip subțire și întru cunoștință despre liniștire ridică pe draci împotriva lui. Căci nimeni altul nu poate da pe față urîciunile acestora.

23) Cel ce a ajuns la liniște, a cunoscut adînc (abis) de taine. Dar n-a ajuns la aceasta dacă n-a văzut și n-a auzit mai înainte zgomotele valurilor și ale vînturilor și n-a fost poate stropit de ele. Ceea ce am spus e întărit de marele apostol Pavel. Căci dacă nu ar fi fost răpit în rai ca în liniște, n-ar fi putut auzi cuvinte negrăite (II Cor. 12, 2) ⁸³².

24) Urechea liniștii primește de la Dumnezeu lucruri minunate. De aceea și în cartea lui Iov, această, prea înțeleaptă a spus : «Oare nu va primi urechea cuvinte minunate de la El ?» (Iov 4, 12).

832. Raiul în care a fost răpit Pavel nu e decît liniștea, adică oceanul păcii și al iubirii dumnezeiești. Toate simbolurile creștine exprimă stările vieții duhovnicești a omului în Dumnezeu. Liniștea nu e un gol, ci adîncul viu și nespus de bogat în înțelesuri al iubirii lui Dumnezeu. Prin ea ne liniștim de agitația trăită în legătură cu lucrurile și cu împrejurările trecătoare, care ne promit pe rînd fericirea și ne prăvălesc în tristețea pierderii lor. În Dumnezeu avem totul în chip netrecător. De aceea, în El sîntem neîncetat fericiți și liniștiți, feriți de ispitiri și prăbușiri, izbăviți de agitații amăgitoare.

25) Se liniștește cel ce fuge fără ură de toate, așa cum altul aleargă cu nepăsare spre ele. Acela nu voiește să sufere vreo întrerupere în dulceața primită de la Dumnezeu.

26) «Mergi, vinde-ți repede averile tale». Căci «vinde-ți» cere timp. «Și le dă săracilor» (Mt. 19, 21), ca să-ți ajute prin rugăciune spre liniștire⁸³³. «Și ia-ți crucea ta» și purtând-o prin ascultare și răbdând cu tărie povara tăierii voii tale, vino «și-Mi urmează Mie» spre dobândirea liniștii prea fericite și te voi învăța lucrarea și viețuirea nevăzută a puterilor înțelegătoare⁸³⁴. Aceștia nu se vor sătura în vecii vecilor să laude pe Făcătorul și nici cel ce a intrat în cerul liniștii, să laude pe Ziditorul. Nu se îngrijesc de cele materiale, cei nemateriali ; nici de hrană, cei nemateriali, dar întrupați. Nu simt, cei dintâi, plăcerea mîncării; nici cei de al doilea, nu au nevoie de făgăduința ei⁸³⁵. Nu se îngri-

833. Ed. 1970 spune : «Și le dă călugărilor săraci ca prin rugăciune să-ți ajute și să alerge împreună cu tine spre rugăciune». Iar scolia din P.G. zice: «Dă celui binecredincios și nu ajuta pe păcătos; fă bine celui smerit și nu da celui nelegiuit». Dar uneori și acesta, ajutat la nevoie, vine la credință. De aceea Veniamin Costache traduce și el, deși vorbește numai de săraci: «să-ți ajute și să alerge împreună cu tine spre liniștire».

834. Din Isaia : «Nu înțelege că trebuie să se răstignească pe sine pe lemn și să urmeze Domnului. Ci să te răstignești față de lucrurile lumești, ca să nu te mai atingi de ele. Și iarăși, ca să răstignești mintea ta pentru totdeauna de suflet, ca să nu-ți neglijezi mîntuirea ta. Și nu trebuie să primească gîndurile rele, ci să știe să le deosebească, acestea fiind ale celui rău. Să nu lase mintea lui dezlegată, prin nici-o împrăștiere, ca să nu fietulburat de gînduri. Căci de o vei dezlega, în zadar te vei ruga. Fiindcă mintea umblînd în jurul lor, chiar dacă se roagă, rugăciunea ei nu urcă la Dumnezeu. Căci de nu se va ruga cu rugăciune curată, umplută de credință, Dumnezeu nu o primește». Prin rugăciune se intră în chip real la Dumnezeu, cînd, părăsite fiind gîndurile mărginite ale lucrurilor, mintea își regăsește prin ea dezmarginirea și în oglinda ei infinitatea lui Dumnezeu. Aceasta e liniștea ei în Dumnezeu, cum o trăiesc puterile îngerești.

835. Pentru veacul viitor.

jesc acolo de bani și de avere ; nici aceștia de supărări din partea duhurilor.

Nu au cei de sus dorința după zidirea văzută; nici cei de jos care se liniștesc, pofta vederii sensibile. Nu vor înceta aceia să sporească în iubire. Nici aceștia să se întreacă în fiecare zi cu aceia. Nu le e necunoscută acelora bogăția sporirii; nici acestora dragostea urcușului. Nu se vor opri aceia pînă ce nu vor ajunge pe serafimi; nici aceștia nu vor obosi pînă ce nu se vor face îngeri⁸³⁶. Fericit este cel ce nădăjduiește. De trei ori fericit cel ce, voind, a ajuns înger.

ACELAȘI CUVÎNT

Despre felurile liniștirilor și despre deosebirea lor

1) În toate științele sînt, precum e cunoscut tuturor, deosebiri de păreri și de judecăți. Căci nu le cunosc toți pe toate, desăvîrșit, din lipsa sîrguinței și din puținătatea puterii. Sînt unii care se scufundă în în-suși portul lumii, dar mai bine zis, în mare, sau poate în adîncul ei, pentru slăbiciunea gurii lor, sau pentru nestăpînirea trupului⁸³⁷. Alții, pentru nestăpînirea mîniei, neputînd, nenorociții, să înfrîneze puterea acesteia. Alții, pentru că socotesc să plutească după o regulă a lor, sau se conduc după închipuirea de sine a lor. Alții, pentru că nu pot să se înfrîneze de la cele

836. E o părere a autorului că prin urcuș toți îngerii vor ajunge serafimi și oamenii ce urcă în nepătimire, îngeri (în trup).

837. «Socotesc că prin slăbiciunea gurii înțelege îndrăzneala limbii; iar prin nestăpînirea trupului, nelucrarea lui, dat fiind că s-a obișnuit să nu lucreze, sau să se odihnească trupește». Aceștia sînt cei ce se înecă în lumea aceasta ca într-o mare, fie în portul ei, la începutul pornirii spre liniște, fie în largul ei, după ce au început să înainteze spre ea.

materiale, în mijlocul celor materiale. Alții, pentru că voiesc să se facă sîrguitori într-o viață singuratecă. Alții, pentru că se chinuiesc pe ei fără să știe cum, pentru felurite vini. Unii, pentru că-și caută prin aceasta slava lor.

Dar sînt și alții (dacă, venind, Fiul Omului va afla și de aceștia pe pămînt), care pentru desfătarea și se-
tea dragostei de Dumnezeu și de dulceața ei, s-au căsă-
torit cu această cuvioasă liniște, nefăcînd aceasta îna-
inte de a fi dat carte de despărțire trîndăviei. Căci
unirea cu aceasta e socotită curvie de către cea dintîi.

2) După puțina cunoștință dată mie, am întocmit,
ca un tîmplar neînțelept, o scară a urcușului. Să vadă
fiecare, deci, pe care treaptă s-a oprit, fie din pricina
conducerii de sine (idioritmiei), fie pentru slava oame-
nilor, sau pentru neputința limbii⁸³⁸, sau pentru ne-
stăpînirea mîniei, sau pentru mărimea împătimirii, ca
să-și plătească vinile, ca să se facă sîrguitor, ca să do-
bîndească foc⁸³⁹. Și așa cei dintîi vor fi cei din urmă,
și cei de pe urmă, cei dintîi. Lucrările săptămînii veacu-
lui de acum sînt șapte. Unele din ele sînt primite, altele
nu sînt primite. Iar a opta este semnul doveditor al
veacului ce va să fie^{839 bis}.

3) Ia seama, călugăre însingurat, la ceasurile fiare-
lor. Căci de nu, nu vei putea să le întinzi cursele po-
trivite. Dacă cea care a luat carte de despărțire s-a dus
cu totul de la tine, e de prisos orice grijă pentru ea⁸⁴⁰.

838. Neputința limbii de a tăcea.

839. Ca să dobîndească focul Duhului Sfînt, focul iubirii de Dumnezeu, pentru ca să pornească de pe treapta pe care se află mai sus.

839 bis. Multele hărnicii, care se amestecă deobicei cu grijile, cu slava deșartă, sînt ale celor șapte «zile» ale veacului acestuia, ce tind spre ziua a opta a odihnei veacului viitor; dar nepătımirea și liniștea sînt semne că cineva gustă încă de aici această odihnă.

840. «Dacă s-a dus, zice, trîndăvia de la tine». Căci despre aceasta a vorbit cu puțin înainte. Pentru că cei ce se liniștesc cu judecată, nu se li-

Dar de mai cutează să se apropie, nu știu cum mă voi liniști. Oare de ce nu au fost atîția luminători la cuvioșii Tavanisioți, ca la Schiteoți ?⁸⁴¹. Cel ce înțelege, să înțeleagă, căci eu nu pot grăi, mai bine zis nu voiesc⁸⁴². Unii își micșorează patimile, alții cîntă și stăruie mai mult în rugăciune, alții ațintindu-se în vedere, petrec în acest adînc. Să se cerceteze treptele după chipul scării. Cel ce înaintează, să înainteze în Domnul⁸⁴³.

4) Sînt suflete leneșe, care petrecînd în mînăstiri de obște și avînd acolo din belșug prilejurile care întretin trîndăvia, au ajuns la totala pierzanie. Și sînt iarăși altele, care s-au dezbrăcat de trîndăvia lor prin împreuna viețuire cu altele. Aceasta s-a întîmplat nu numai cu cele mai fără grijă, ci de multe ori și cu cele mai sîrguincioase. Același lucru îl vedem petrecîndu-se

niștesc înainte de a da carte de despărțire trîndăviei. Dacă deci a plecat aceasta, e de prisos a mai lucra.

841. Cei dinții erau viețuitori în obște, ceilalți se îndeletniceau cu liniștirea.

842. «E vădit că lucrarea liniștirii e mare și e pricină de mai multă sporire decît lucrările din obște. Dar nu voiește să o spună, pentru cei mai slabi».

843. «Înșiră lucrările celor ce se află în liniștire și înaintează de la cele mai mici la cele mai mari. Unii o lucrează, zice, pe aceasta, ca să-și micșoreze patimile și poate se ostenesc și cu lucrul de mînă. Aceasta o fac începătorii. Alții se ocupă cu cîntarea și aceasta o fac cei ce înaintează. Iar alții stăruie în rugăciune și aceasta o fac cei ce au înaintat. Iar alții se ațintesc în contemplare (în vedere) și aceasta o fac cei desăvîrșiți. Începînd de la cele mai smerite, a urcat la cele mai înalte, folosindu-se de cuvînt ca de o scară. Căci scara obișnuiește să urce de la cele mai smerite la cele mai înalte». Dar numai cei ce au ajuns să stăruie în vedere (în contemplare), stăruie prin ea în adîncul nesfîrșit al tainelor dumnezeiești, în oceanul de lumină al tuturor înțeleșurilor și al iubirii nesfîrșite a lui Dumnezeu, de care nu se poate sătura omul niciodată, deși îl mulțumește mereu în chip desăvîrșit. Acesta e cerul, acesta e raiul. Acesta e adîncul nesfîrșit al vieții, care e totodată adîncul nesfîrșit al liniștii, pentru că, ajuns în el, sufletul nu mai caută nimic altceva, avînd în el totul.

și cu liniștirea. Primind pe mulți încercați, i-a respins din pricina lucrării lor după regula proprie (idioritmie), dovedindu-i iubitori de plăcere. Iar pe alții primindu-i cu frica și cu grija de a-și purta povara judecății pusă asupra lor, i-a făcut sîrguinciosi și fierbinți ⁸⁴⁴.

5) Niciunul, dacă e tulburat de mînie și de închipuirea de sine, de fățarnicie și de ținerea minte a răului, să nu îndrăznească a socoti că vede în smerenie urmă de liniște ⁸⁴⁵, ca nu cumva să-și agonisească prin aceasta ieșire din minți și numai atîta ⁸⁴⁶. Iar de e cineva curat de acestea, acela își va cunoaște din aceasta folosul său. Dar socotesc că nici acesta ⁸⁴⁷.

6) Semnele, stadiile și dovezile celor ce se liniștesc cu judecată sînt acestea: minte neadormită ⁸⁴⁸, cuget neprihănit, răpire la Domnul, închipuirea chinurilor, apăsarea de către gîndul morții grabnice, rugăciunea nesăturată, străjuirea nefurată, topirea curviei, necunoașterea împătimirii, moartea lumii, încetarea lăcomiei pîntecelui, îndemn lăuntric la teologhisire (la ocuparea cu cunoașterea lui Dumnezeu), izvor de dreaptă socoteală, lacrima supusă ⁸⁴⁹, pieirea multei grăiri și orice altceva din acestea, cărora mulțimii îi place să li se împotrivescă. Iar ale celor ce nu se liniștesc cu judecată sînt acestea: sărăcia în bogăție ⁸⁵⁰, creșterea

844. «Întristarea cugetului covîrșește osteneala trupului».

845. Toate acestea îl arată legat de lucrurile mărginite și trecătoare ale lumii acesteia; de aceea nu se poate scufunda în oceanul liniștit al iubirii dumnezeiești.

846. Luînd drept liniște, agitația sa, va ajunge la o cumplită deznădejde, nerecunoscînd că există undeva vre-o adevărată liniște.

847. Încă n-a ajuns nici acesta, numai prin lipsa patimilor amintite, la folosul suprem al liniștii.

848. În alte manuscrise: «Mintea nebîntuită de valuri».

849. «Adică roabă, venind cînd voiește cel ce o are».

850. «Sărăcia virtuților, în bogăția păcatelor».

mîniei, îngrămădirea pomenirii răului, micșorarea dragostei, adaos de îngîmfare. Iar ceea ce urmează se va trece sub tăcere⁸⁵¹.

7) Dar fiindcă «Cuvîntul» nostru a ajuns aci, după ce am vorbit despre toate, e nevoie să grăim și despre cei ce se află întru ascultare. Căci «Cuvîntul» se îndreaptă mai ales către aceștia. Semnele celor căsătoriți în chip nedesfrînat și nespurcat cu virtutea aceasta bine împodobită și cuviincioasă, sînt, după cum rînduiesc de-Dumnezeu-purtătorii părinți, următoarele (ele se desăvîrșesc la timpul lor, dar întinzîndu-ne în fiecare zi înainte, adăugăm la ele neîncetat sporiri și înaintări) : creșterea smereniei începătoare; micșorarea iușimii (căci cum nu se va întîmpla aceasta, odată ce fierea e lepădată ?) ; depărtarea întunecimilor; adaosul dragostei; înstrăinarea de patimi; izbăvirea de ură; micșorarea neînfrînării, prin muștrare; necunoașterea trîndăviei; adaos de sîrguință; dragostea miloasă; înstrăinarea de mîndrie, bunul de toți dorit și de puțini dobîndit. Nefiind apă în fîntînă, e neavenită numirea ei⁸⁵². Iar ceea ce urmează se înțelege de cei ce au minte.

8) Femeia tînăra care nu-și păzește patul și-a pîngărit trupul; iar sufletul care nu și-a păzit tocmeala și-a pîngărit duhul. Faptei celei dintîi îi urmează necinstea, ura, bătăile, despărțirea, care e lucrul cel mai jalnic dintre toate. Iar faptei celui de al doilea, îi urmează uitarea morții, nesăturarea pîntecelui, neînfrînarea ochilor, lucrarea slavei deșarte, somnul nesăturat, mînia învîrtoșată, nesimțirea, îngrămădirea gîndurilor, sporirea încuviințărilor (cu ispitele), robirea ini-

851. «Ceea ce urmează socotesc că este fie căderea trupească, fie împrăștierea minții. Căci acestea sînt fiicele îngîmfării, ca si hula».

852. «Sau cel ce nu le are pe acestea, în zadar se numește ascultător».

mii, lucrarea tulburării, neuzirea, împotrivirea în cuvânt, necredința, inima neîncredințată, multa grăire, împătımirea, îndrăzneala, care e cea mai cumplită dintre toate. Iar lucrul cel mai jalnic dintre toate este inima nestrăpunsă, căreia îi urmează, în cei fără luare aminte, lipsa de durere, maica duhurilor și a căderilor.

9) Pe cei ce se liniștesc îi războiesc cinci, iar pe cei întru supunere, trei dintre cei opt⁸⁵³. Cel ce se liniștește și luptă cu trîndăvia se păgubește de multe ori. Căci va cheltui timpul rugăciunii și al vederii duhovnicești în meșteșugirile și luptele cu ea.

10) Lenevindu-mă pe cînd ședeam odată în chilie și gîndindu-mă aproape s-o părăsesc⁸⁵⁴, venind niște bărbați, m-au fericit mult ca pe un sihastru (ca pe unul ce se liniștește *n.tr.*) și îndată gîndul trîndăviei a plecat, alungat de cel al slavei deșarte și m-am mirat cum acest drac cu trei țepușe se împotrivește tuturor duhurilor.

11) Privește în fiecare ceas bățiile, împroșcările, pornirile, schimbările soției tale, cum, și încotro îi este pornirea. Dar numai cel ce a dobîndit liniștea Duhului Sfînt poate să le vadă.

12) Bunul înainte-mergător al liniștii este negrija de toate lucrurile⁸⁵⁵ cuvenite și necuvenite. Căci cel ce deschide celor dintîi va cădea numaidecît în cele de al doilea. Al doilea bun al liniștii este rugăciunea neobosită. Iar al treilea, lucrarea nejefuită a inimii. E cu neputință și firesc ca cel ce n-a învățat scrierea, să citeas-

853. «Opt sînt gîndurile generale ale răutății. Pe cei ce se liniștesc, îi războiesc cinci: al trîndăviei, al slavei deșarte, al mîndriei, al iubirii de arginți și al întristării. Iar pe cei întru ascultare, cel al lăcomiei pîntecelelui, al curviei și al miniei».

854. «Trîndăvia este o maică a relelor. Căci îți fură bunătățile pe care le ai și te împiedică să le agonisești pe cele ce nu le ai».

855. «Căci cel ce n-a cîștigat negrija, cum va putea să se îngrijească de rugăciune, sau de luarea-aminte a inimii ?»

că în cărți și să cugete la cele citite. Dar și mai cu neputință este ca cei ce n-au dobândit cel dintâi lucru să se îndeletnicească cu celelalte două, cu dreapta judecată.

13) Îndeletnicindu-mă eu cu ceea ce e la mijloc, am ajuns între cei din mijloc. Și m-a luminat pe mine și iată-mă iarăși între ei. Dar ce era înainte de chipul văzut, cel pus peste chipurile lor n-a putut să mă învețe⁸⁵⁶. Căci nu era lăsat. L-am rugat atunci să-mi spună cum se află acum (Hristos, *n.tr.*) ? «Întru ale Sale, a spus, și nu întru ale Sale». Iar eu am întrebat: «Ce e starea și șederea de-a dreapta Pricinuitorului ?» «E cu neputință, zice, a afla aceste lucruri de taină prin auz». Atras de dorul acestora, zisei atunci: «Mai a-daogă ceva !» «Încă n-a sosit ceasul», zise, «pentru că îți lipsește nesticăciunea. Acestea, de sînt acestea îm-

856. A lui Ilie (-Criteanul, adaugă Veniamin Costache): «Acest dumnezeiesc părinte învață în aceste cuvinte că sînt trei înaintări sau trepte : negrija în ale vieții și în cele în care se risipește aceasta, rugăciunea neobosită și a treia, lucrarea nejefuită a inimii. E vădit că mijlocul celor două părți de la margini este rugăciunea. Deci cel ce a cîștigat negrija se poate îndeletnici și cu cele următoare. Cel ce se îndeletnicește cu mijlocul celor două, adică cu rugăciunea, a ajuns la mijlocul celor bune și încă nu s-a urcat la cealaltă dintre bunătăți». în ed. 1970 și cea a lui Veniamin Costache. *Alta*: «Părintele spune că cel ce se îndeletnicește cu rugăciunea întru răpire este între cei din mijloc, adică între îngerii care sînt mijlocitori între Dumnezeu și oameni și care pe cei ce însetează de dorul lui Dumnezeu îi satură prin luminare și întru cele din margini, îi păzesc adică întru negrijă și întru lucrare, care zice că e vederea (contemplarea)». Ed. 1970 și Veniamin Costache continuă cu o parafrază a celor spuse în cap. 12. Reflexiunile încep prin a arăta că și Hristos prin întrupare S-a așezat în acestei trei stări. Apoi urmează întrebarea: «Cum era Hristos înainte de întrupare ? La aceasta îngerul nu știe să răspundă».

E de reținut că Scărarul pune rugăciunea neîncetată mai prejos de lucrarea inimii, cum va face și Patriarhul Calist în sec. XIV. Lucrarea inimii este unirea desăvîrșită cu Dumnezeu. Dar pînă la dobîndirea nesticăciunii rămînem oarecum mereu mai jos de capătul final, de vederea desăvîrșită, sau poate rămînem așa în veci.

preună cu țărîna, nu știi; de sînt afară de ea, nu pot spune nicidecum»⁸⁵⁷.

14) E greu să ne scuturăm de somnul amiezii, mai ales în ceasurile de vară. Poate atunci și numai atunci nu e de lepădat lucrul mîinilor.

15) Am cunoscut pe dracul trîndăviei pregătind calea și mergînd înaintea celui al curviei, ca moleșind cu tărie trupul și scufundîndu-l în somn, să pricinuiască în cei ce se liniștesc întinările ca în vis. De i te vei împotrivi cu tărie, se va război negreșit cu putere ca să te faci să încetezi nevoițele, ca nefolosindu-ți la nimic. Dar nimic nu poate dovedi înfrîngerea dracilor, ca războiul înverșunat al lor împotriva noastră.

16) În ieșiri, păzește cele adunate. Căci deschizîndu-se ușa, zboară păsările închise⁸⁵⁸. Și așa nu vom mai avea nici un folos din liniștire.

17) Un fir mic de păr tulbură ochiul; o grijă mică alungă liniștea. Căci liniștea este lepădarea gîndurilor și renunțarea la grijile îndreptățite.

18) Cel ce a găsit liniștea, nu se va mai îngriji nici măcar de trupul său. Căci nemincinos este cel ce a făgăduit (Mt. 6, 25 ; I Cor. 1,9).

19) Cel ce voiește să înfățișeze lui Dumnezeu o minte curată și e frămîntat de griji este asemenea ce-

857. «E întru ale Sale și nu întru ale Sale». Hristos e întru cele cerești și întru cele omenești. Îți lipsește nesfîrșirea unei înțelegeri cu trupul de acum pentru a înțelege viața Lui cu trupul înviat, ce poate șede de-a dreapta Tatălui. De aceea, la întrebarea : cum e Hristos, cu trupul, de-a dreapta Tatălui, a răspuns ca mai sus».

858. «Leșind din chilie, zice, păzește să nu-ți faci arătate virtuțile, pe care le-ai lucrat în vremea liniștirii. Căci gura deschizîndu-se și repezindu-se fără pază, la vorbă, virtuțile din ascuns, care înalță mintea la Dumnezeu, se pierd și se fac nevăzute. «Căci gura, zice, celui repezit apropie pe om de nimicire» (Veniamin Costache mai dă și două scolii din Teodor al Edesei, cap. 68; Filoc. rom. IV, p. 218 și una, din Diadoh, cap. 26, Filoc. rom. I, p. 343).

lui ce și-a legat tare picioarele și încearcă să umble repede⁸⁵⁹.

20) Rari sînt cei ce au învățat pînă la capăt filozofia privitoare la lume. Iar eu spun că mai puțini sînt cei ce cunosc cu adevărat filozofia liniștii celei după Dumnezeu. Cel ce nu cunoaște încă pe Dumnezeu, nu e pregătit pentru liniștire și se supune multor primejdii. Liniștea îi înăbușă pe cei necercați. Căci, negustînd dulceața lui Dumnezeu, își pierd vremea în robiri, în împrăstieri, în trîndăvii și risipiri⁸⁶⁰.

21) Cel ce s-a atins de frumusețea rugăciunii, va fugi de mulțimi ca un asin sălbatec. Căci ce altceva dacă nu rugăciunea a eliberat pe asinul sălbatec de toată amestecarea cu oamenii ? Cel ce este înfășurat în patimi și petrece în pustie, ia aminte la mișcarea acestora⁸⁶¹. Aceasta mi-a spus-o și m-a învățat și un sfînt bătrîn, Gheorghe Arsilaitul, pe care îl cunoaște și cuvioșia ta. Acesta, învățînd odată un suflet netrebnic și călăuzindu-l spre liniștire, «dimineața am văzut, zicea, tăbărînd asupra lui din plin dracii slavei deșarte și ai poftעי; la amiază pe cei ai lenii, ai întristării și ai

859. A sfîntului Isaac : «Precum cel ce are capul sub apă nu poate respira aerul cel subțire, care curge în pieptul gol, așa cel ce-și scufundă cugetarea lui în grijile de aici nu poate avea simțirea ca să respire în lumea cea nouă».

860. Nu poate fi sihastru adevărat cel lipsit de cunoștința de Dumnezeu. El se poate înfunda pe drumuri greșite și în tîlcuirile greșite ale experiențelor lui. Ioghiștii și spiritiștii de azi, teosofii și antroposofii nu-și tîlcuiesc fericirea ca gustare a iubirii nesfîrșite a lui Dumnezeu cel personal, ci ca o pierdere treptată în nesimțire. De aceea experiența lor nici nu e o fericire adevărată.

861. «Dacă voiești să pomenești neîncetat pe Dumnezeu, nu lepăda ca nedrepte ispitele ce vin asupra ta, ci le suportă ca venite cu dreptate. Căci răbdarea mișcă prin orice întîmplare aducerea aminte de Dumnezeu. Iar refuzul lor micșorează durerea ce pătrunde în inimă și prin ușurare pricinuieste uitarea».

mîniei; iar seara, pe cei iubitori de murdărie și pe tiranii pîntecelui».

22) Mai bun este un sărac ascultător⁸⁶², decît un sihastru furat de griji.

23) Cel ce se îndeletnicește cu liniștirea cu dreaptă judecată și nu vede cîștigul ei în fiecare zi, sau nu se liniștește cu judecată, sau e furat de închipuirea de sine.

24) Liniștea este neîntrerupta închinare lui Dumnezeu și starea în fața Lui⁸⁶³.

25) Pomenirea lui Iisus să se unească cu răsuflarea ta și atunci vei cunoaște folosul liniștii⁸⁶⁴.

26) Căderea celui ascultător e din voința lui; a sihastrului, (a celui ce se liniștește) este din depărtarea de rugăciune.

27) De te bucuri de vizite în chilie, cunoaște că petreci în trîndăvie și nu te îndeletnicești cu Dumnezeu. Pildă de rugăciune să-ți fie văduva aceea nedreptățită de protivnicul ei (Lc. 18, 3).

28) Iar pildă de liniștire, marele și întocmai cu îngerii sihastrul Arsenie. Adu-ți aminte în singurătatea ta de viețuirea acestui mare sihastru (isihast) și vezi

862. «Sărac numește pe cel neagonisitor. Dar eu îl socotesc așa pe cel smerit».

863. Numai Dumnezeu cu nesfîrșirea Lui poate tine sufletul absorbit în contemplarea Lui, adică în liniștire, fără trecerea necesară de la un lucru mărginit la altul.

864. A sfîntului Isaac : «Cînd puterea vinului pătrunde în mădule, mintea uită de amănuntele tuturor. Iar cînd pomenirea lui Dumnezeu ajunge pășune a sufletului, acesta leapădă toată pășunea altor vederi din inimă». Sufletul nu mai are nevoie de altă hrană, cîștigată din vederea celor din afară; are pe Dumnezeu, hrana nesfîrșită. Veniamin Costache mai dă ca scolie și cap. 59 din Diadoh; Filoc. rom. I, p. 357. în Iisus, ca Dumnezeu cel infinit în dumnezeirea Lui și întrupat, sufletul are totul.

cum depărta de multe ori și pe cei ce veneau la el⁸⁶⁵, ca să nu piardă ceea ce era mai bun⁸⁶⁶.

29) Am cunoscut pe draci îndemnînd pe cei fără judecată dintre cei ce umblă de colo pînă colo, să se ducă mai ales la cei ce se liniștesc cu dreaptă judecată, ca să-i împiedece pe aceia prin ei, fie cît de puțin, din lucrarea lor. Socotește pe aceștia ca atare și nu te sfii să-i superi cu bună credincioșie pe cei leneși. Căci poate din supărare vor înceta să umble fără rost⁸⁶⁷. Dar vezi ca nu cumva, de dragul scopului mai sus pomenit, să întristezi în zadar vreun suflet, care vine însetat să scoată apă de la tine⁸⁶⁸. În toate ai nevoie de făclia dreptei socoteli⁸⁶⁹.

30) Viața celor ce se liniștesc, mai bine zis a celor ce petrec în singurătate, să se săvîrșească potrivit cu conștiința și cu simțirea. Cel ce aleargă cu judecată să-și îndrumeze toate îndeletnicirile, cuvintele, gîndurile, pașii, voirile și mișcările după Domnul, întru sfințirea sufletului, și să le facă toate în fața Lui. Iar de e

865. «Bine este să fie folosiți și prin cuvînt cei ce întrebă; dar mai bine este să fie ajutați prin virtute și rugăciune. Căci cel ce se aduce prin acestea lui Dumnezeu, ajută și pe aproapele prin ajutorul ce și-l dă sieși. De voiești să folosești pe iubitorul de învățatură printr-un cuvînt scurt, arată-i lui rugăciunea și credința dreaptă».

866. «Adică căutarea la Dumnezeu și vorbirea cu El».

867. «Nu spune nimic la urechile celui fără de minte, ca nu cumva să ia în rîs cuvintele tale. Căci e vătămătoare petrecerea cu cei deșerți. Precum cei ce umblă în aerul stricat se îmbolnăvesc, așa și cei ce petrec între oamenii nepăsători se molipsesc de răutatea lor. Căci «convorbirile rele strică moravurile bune» (Inț. 2, 6).

868. A sfîntului Isaac : «Nu răni pe cei ce au nevoie de rugăciunea ta, nici nu-i lipsi de cuvintele blînde ale mîngîierii, ca să nu se piardă și să și se ceară sufletele lor. Ci ia pildă de la doftori, care tămăduiesc bolile mai fierbinți cu leacuri mai reci și pe cele mai reci, cu cele dimpotrivă».

869. Scărarul nu recomandă metode simpliste, uniforme, ci cere să se țină seamă de varietatea nuanțată a situațiilor. Dar pentru cunoașterea lor se cere un fin simț de discernămînt.

furat (din această așintire), încă nu viețuiește potrivit virtuții⁸⁷⁰.

31) «Deschide-voi, zice în psaltire, gândul meu» (Ps. 48, 4) și voirea mea, pentru că sînt încă lipsit de darul deosebirii. Iar eu voi înălța prin rugăciune voința mea și, de acolo, voi aștepta încredințarea (adeverirea sau cunoștința)⁸⁷¹.

870. «Întrebare : Ce este monahul? Răspuns : Este cel singur, străin : în afară, de lucrurile materiale și lumești; iar înăuntru, de înțeleșurile lor. Întîi ca să nu primească gîndurile grijii lumești ; al doilea, ca mintea lui să devină singură cu Dumnezeu cel adevărat, neprimind gîndurile rău-tății».

871. «De te vei ruga cu adevărat, multă încredințare vei afla. Și îngerii vor veni la tine și-ți vor lumina înțeleșurile (rațiunile, *n.tr.*) celor ce se petrec». Nu numai lucrurile și persoanele sînt întruchipări ale rațiunilor lui Dumnezeu Cuvîntul, ci și toate cele ce se întîmplă din complexele întîlnirii dintre ele. Prin fiecare împrejurare în care ajungem ne întîmpină un gînd al lui Dumnezeu, deci și un apel al Lui să răspundem cu o lucrare corespunzătoare a noastră. Intr-un om lipsit mă întîmpină Dumnezeu cu apelul să-l ajut pentru creșterea mea duhovnicească și a lui. Dar la descifrarea acestui gînd al lui Dumnezeu contribui nu numai eu ajutat de Dumnezeu, ci și îngerii. Așa cum împrejurarea e țesută și descifrată de mulți oameni și mulți mă ajută, prin faptele lor de acum și prin gîndurile și faptele lor trecute, să o descifrez și să-i răspund prin fapta mea, așa contribuie și mulți îngeri. Fiecare împrejurare și răspunsul meu la ea e un punct de întîlnire între mine, între Dumnezeu, între ceilalți oameni și între îngeri. Rugăciunea prilejuiește această încredințare și luminare, pentru că e o deschidere totală a noastră spre Dumnezeu cel înconjurat de îngeri, după ce ne-am dezlipit de toate cele ce ne închid pătîmaș în noi înșine. Noi ne aflăm în ambianța unui panpersonalism, în care toate persoanele converg spre fiecare, și fiecare se gîndește la toate. Iar toate persoanele sînt în Treimea de Persoane atotcuprinzătoare a lui Dumnezeu, sau sporesc unirea lor în această Treime, adunîndu-se prin Duhul în Fiul Tatălui. Omul nu e pierdut ca un fir de praf într-o îngrămădire uriașă impersonală.

Încredințarea pe care o dă rugăciunea este experiența întîlnirii cu Dumnezeu și a luminii ce iriază din El peste tot și peste toate.

Altă scolie : «Ce alt bine este afară de Dumnezeu ? Deci să-I predăm Lui toate ale noastre și ne va fi bine. Căci Cel bun negreșit este și dătătorul bunătăților».

32) Credința este aripa rugăciunii. Căci neavînd-o pe aceasta, se va întoarce iarăși în sînul meu. Credința este starea neîndoielnică a sufletului, neclătinat de nici o împotrivire. Credincios este nu cel ce socotește că Dumnezeu poate toate; ci cel ce crede că va primi toate⁸⁷².

33) Credința este pricinuitoarea celor nădăjduite. Și aceasta a arătat-o tîlharul. Maica credinței este oste-neala și inima dreaptă. Cea dintîi o face neîndoielnică, a doua o pricinuieste. Credința este maica celor ce se liniștesc (a sihaștrilor = isihaștilor). Căci de nu vei crede, cum te vei liniști ?⁸⁷³

34) Cel ce se află încătușat în închisoare e apăsător de frica celui ce-l va chinui. Iar în cel ce se liniștește în chilie s-a născut frica de Domnul. Nu se teme cel dintîi așa de mult de judecată, ca cel de al doilea, de judecata Domnului. Ai nevoie de multă frică în liniștire, o, minunatul ! Căci nimic nu poate alunga așa de mult trîndăvia, ca frica⁸⁷⁴.

35) Osînditul, de cîte ori vine în temniță judecătorul, caută țintă la el. Iar lucrătorul adevărat al liniștii caută țintă spre ceasul cînd va veni cel ce-l grăbește⁸⁷⁵.

872. Credința nu e o teorie teologică despre atotputernicia lui Dumnezeu, ci convingerea lăuntrică că Dumnezeu îi va împlini rugăciunea celui ce cere.

873. A sfîntului Marcu : «Cel ce crede în cele ce vor să fie se reține de la cele dulci de aici, neabsolutizîndu-le. Iar cel ce nu crede se îndulcește de ele și fuge de durere».

874. Sînt grade și în liniștire. Pe treptele ei cele mai înalte, sufletul este scufundat deplin în fericirea trăirii în iubirea lui Dumnezeu. Dar la început, pentru a se dezlipi de toate, trebuie să se teamă de Dumnezeu și de judecata Lui pentru păcatele sale. Însă, cel ce e alipit de lume nu se teme de Dumnezeu. A sfîntului Isaia : «Cel ce se încrede în ceva care nu e a lui Dumnezeu, nu are în el frica de Dumnezeu. Și în măsura în care cineva robește patimilor, încă nu se socotește rob al lui Dumnezeu, ci e robul a ceea ce-l stăpînește».

875. «Adică îngerul, care desparte sufletul de trup».

Cel dintîi e legat de povara întristării. Cel de al doilea, de izvorul de lacrimi.

36) De dobîndești toiagul răbdării, cîinii vor înceta îndată de a se obrăznicii. Răbdarea este durerea nesfârșimată a sufletului, care nu se cîntărește nicidecum sub loviturile îndreptățite sau neîndreptățite. Răbdarea e rînduită pentru necazul pe care-l așteaptă în fiecare zi. Răbdător este lucrătorul care nu cade, sau își cîștigă, din căderi, biruințe. Răbdarea e tăierea scuzelor și luarea aminte la sine⁸⁷⁶.

37) Nu are lucrătorul (liniștii) atîta nevoie de hrană, ca de răbdare. Căci pentru lipsirea de cea dintîi va lua cunună, dar din lipsa celei de a doua, va agonisi pierzarea.

876. Scolie din Isaac : «Pe măsura smeritei tale cugetări, ți se dă ție și răbdarea în greutățile tale. Și după răbdarea ta ți se ușurează povara necazului tău și agonisești mîngîieri». Smerenia este ea însăși un izvor de răbdare. Căci nu te socotești că ai dreptul la mîngîieri lumești. Iar răbdarea stînd tare, întărește firea ta, încît nu mai simți greutatea necazului. Din răbdare curge în tine o forță, căci voința ascunde în ea rezerve de forță pe care nu obișnuim să le punem în lucrare. Mai bine zis aceste rezerve de forță sînt în firea noastră și ea le pune în lucrare prin voința care e o calitate generală a ei, pe care nu o pune de obicei în mod deplin în lucrare. Rezervele de putere ale firii noastre sînt chiar nesfîrșite cînd ea stă în legătură cu Dumnezeu. Mai ușor biruim greutățile prin răbdare, decît prin lupta de a nu le primi, de a le ocoli cu orice preț, fapt în care se manifestă o frică, o slăbiciune, care ne face de fapt slabi. Cele din afară ne pot zdrobi mai ușor firea, dacă nu o întărim din rezervele ei lăuntrice, care stau în legătură cu rezervele de putere nesfîrșită ale lui Dumnezeu. Care a creat și susține firea noastră, ca adevăratul ei fundament și izvor. Altă scolie a sfîntului Isaac : «Toate primejdiile și necazurile care nu sînt întîmpinate cu răbdare aduc chin îndoit. Căci răbdarea omului e pe măsura primejdiilor ce-i vin. Atîta se încordează omul, cît e de mare greutatea căreia trebuie să-i facă față. Iar slăbirea curajului este maica chinului, pe cînd răbdarea e maică a mîngîierii și putere ce se naște din lărgimea inimii și din bucuria ei. Dar această putere greu o află omul în necazurile sale, fără harul dumnezeiesc care vine prin căutarea cea cu dinadinsul a rugăciunii și din vărsarea lacrimilor».

38) Bărbatul răbdător a murit înainte de mormînt, făcîndu-și mormînt chilia sa. Răbdarea se naște din nădejde și plîns; căci cel lipsit de acestea două e robul trîndăviei.

39) Luptătorul lui Hristos trebuie să cunoască pe care dintre vrăjmași trebuie să-i gonească de departe și pe care să-i îngăduie să se războiască cu ei. Uneori lupta aduce cunună. Alteori ferirea de ea lasă pe cei ce o ocolesc, neprobați. Nu se pot învăța acestea prin cuvînt⁸⁷⁷. Căci nu toți avem aceleași însușiri și avem de luptat cu aceleași ispite.

40) Pe unul din duhuri pîndește-l prin trezvie, căci și el se războiește fără odihnă: cînd stai, cînd te strămuți, în scaun, în mișcare, cînd te întinzi, în rugăciune, în somn⁸⁷⁸.

41) Unii dintre cei ce sînt înainte-șezători pe drumul liniștirii țin în ei lucrarea neîncetată, potrivit cu cuvîntul: «Mai înainte văzut-am pe Domnul înaintea mea pururea» (Ps. 15, 8). Căci nu toate pîinile hranei duhovnicești, ale grîului ceresc, sînt la fel. Iar alții, pe cea arătată prin cuvintele : «Prin răbdarea voastră veți cîștiga sufletele voastre» (Lc. 21, 29). Alții, pe cea din cuvintele : «Privegheați și vă rugați» (Mc. 14, 38). Alții, pe cea din cuvintele: «Pregătește-ți spre ieșire lucrurile tale». Alții, pe cea din cuvintele: «Smeritu-m-am și m-a mîntuit pe mine» (Ps. 114, 6). Unii se gîndesc pururea la cuvîntul: «Nu sînt vrednice pătimirile vremii de acum de slava viitoare» (Rom. 8, 18). Alții, la spusa: «Ca nu cumva să-l răpească și nu va fi Cel ce-l

877. «Trebuie știut că cel ce voiește să învețe, trebuie să încerce cu lucrul; căci nu se pot pricepe acestea din cuvînt».

878. «Prin acest unul dintre draci înțelege pe cel al curviei. Alții înțeleg pe cel al slavei deșarte ; iar alții pe cel al trîndăviei».

izbăvește» (Ps. 49, 29). Toți aleargă, dar numai unul ia cunună fără osteneală⁸⁷⁹.

42) Cel ce a înaintat nu lucrează numai când veghează, ci și când doarme. De aceea unii ocărăsc pe draci chiar când vin la ei în vise, și îndeamnă femei desfrînate la neprihănire. Nu aștepta vizite și nici nu te pregăti pentru ele. Căci starea de liniște e simplă și liberă de orice legătură.

43) Nimeni, voind să zidească turn și chilie pentru liniștire, nu va porni la aceasta înainte ca, șezînd, să socotească și să afle prin rugăciune de are cele trebuincioase pentru isprăvirea lucrării, ca nu cumva să se facă, după punerea temeliei, de rîsul dușmanilor și piedecă celorlalți lucrători.

44) Ia seama la dulceața venită în sufletul tău, de nu cumva ți s-a tocmit cu viclenie de către doftori răutăcioși, mai bine zis uneltitori.

45) Noaptea, dă cel mai mult timp rugăciunii și mai puțin cîntării, iar ziua, fii după puterile tale. Citirea ajută nu puțin la luminarea și adunarea minții⁸⁸⁰. Căci cuvintele citite sînt ale Duhului Sfînt, care pun în bună rînduială pe cei ce se îndeletnicesc cu ele. Fie-ți ție,

879. Veniamin Costache : «Cel ce din cele șapte (categorii) a luat cununa, fără osteneală, este cel ce a zis : «Smeritu-m-am». Sau cel dintîi este cel ce vede pe Domnul înaintea sa. Sau, iarăși, cel care își vede de mai înainte ținta, oricare ar fi dintre cei șapte».

880. «Precum cei lipsiți de lumina aceasta nu umblă drept, la fel cei lipsiți de dumnezeieștile Scripturi, care nu privesc la raza lor, se împiedică de multe ori și sînt siliți des să păcătuiască, ca unii ce umblă în întunec adînc». La Veniamin Costache, alta, din sfîntul Ioan Gură de Aur : «Dulceață nesățioasă sînt graiurile duhovnicești. Căci precum pămîntul neplouat nu poate să aducă rod de spice, chiar de ar semăna cineva nenumărate semințe în el, așa și sufletul care nu s-a luminat mai înainte de Sfintele Scripturi, chiar de ar vărsa cineva vorbiri nenumărate în el, nu poate să aducă vre-un rod. Deci se cade a citi Scripturile, căci precum bîndu-se vinul, se oprește mîhnirea și inima se schimbă întru veselie, așa și vinul cel duhovnicesc preface sufletul întru bucurie».

celui ce ești lucrător (al liniștii), cele ce le citești, lucrătoare⁸⁸¹. Iar lucrarea lor face de prisos citirea altora.

46) Caută să luminezi cuvintele sănătății mai degrabă prin osteneli decît prin cărți. Nu te ocupa cu cuvintele unei cugetări străine⁸⁸², înainte de a fi cîștigat putere duhovnicească; căci fiind cuvinte ale întunericului, întunecă pe cei fără putere⁸⁸³.

47) O cupă ajunge de multe ori pentru a cunoaște gustul vinului; și un cuvînt al unui sihastru face cunoscut celor ce pot să înțeleagă toată lucrarea și starea lui lăuntrică.

48) Dobîndește un ochi neîmprăștiat al sufletului împotriva închipuirii de sine. Căci nimic nu te poate fura și pierde atît de mult, ca aceasta⁸⁸⁴.

49) Cînd ieși afară, înfrînează-ți limba. Căci poate să risipească în grabă multe osteneli.

50) Cîștigă-ți o stare sufletească neiscoditoare. Căci curiozitatea poate întina liniștea, cum nu o poate altceva⁸⁸⁵.

881. Sihastrul trebuie să citească scrieri care au în ele puterea să-l miște la lucrarea duhovnicească, nu scrieri de cunoaștere teoretică, sau îndemnătoare la rău.

882. «Cuvintele unei cugetări străine sau înșelătoare, cum sînt cuvintele ereticilor».

883. Cuvintele, deși au în general sensuri, pot aduce și întunec dacă propagă înțelesuri întoarse, sau un chip fals al realității. Dezordinea se clădește tot cu elementele ordinii.

884. A lui Teodoret: «Vîntul ridică pe cele mai ușoare dintre materii în aer. Iar pe cei goi dintre oameni îi ridică închipuirea de sine». *Alta*, a lui Grigorie Teologul: «Fapta bună e risipită de nălucire și de laudă». *Alta*: «Să nu-ți destrame ființa închipuirea de sine».

885. În curiozitate se poate arăta un mare interes pentru lucruri neînsemnate, sau îndemnătoare la rău, opuse lui Dumnezeu, Cel ce cuprinde în Sine totul, totul orînduit în slujba binelui și a adunării tuturor în Sine.

51) Celor ce vin la tine pune înainte cele de trebuință trupului și duhului⁸⁸⁶. De sînt mai înțelepți, să le arătăm filozofia (înțelepciunea liniștii) prin tăcere. Iar de sînt în starea de frați, să le deschidem ușa pe măsura lor. Dar mai bine este ca pe toți să-i socotim mai presus de noi.

52) Voind eu să opresc cu totul pe cei ce sînt încă ca niște prunci, de la lucrul mîinilor în adunările (slujbelor), m-a oprit cel ce purta toată noaptea nisipul în poala sa.

53) După cum sînt opuse dogmele Sfintei, Nezditei și Închinăteii Treimi, dogmei despre iconomia în trup a Unuia din prealăudata Treime (căci cele ce sînt în Sfînta Treime, la plural, în aceasta sînt la singular, iar cele ce sînt acolo la singular aci sînt la plural⁸⁸⁷), așa altele sînt îndeletnicirile proprii liniștirii și altele, cele proprii ascultării⁸⁸⁸.

54) Dumnezeuiescul apostol zice: «Cine a cunoscut mintea Domnului ?» (Rom. 11, 35). Iar eu zic: Cine a

886. «Nu trebuie să le punem înainte celor ce vin la noi nici multe feluri de bucate, nici cuvinte meșteșugite, însoțite de tot felul de shime. Ci primește pe totii cu simplitate». *Alta*, la Veniamin Costache : «Primind pe frații ce vin la noi, să nu o facem cu supărare și ca o curmare a liniștii, ci mai ales ca unii ce primim un dar de la ei; și ca unii ce sîntem datori să facem aceasta. De aceea să-i primim cu rugăciune și cu veselie, precum ne-a arătat Patriarhul Avraam». *Alta*, a lui Ava Iosif: «Cînd voiești să îndemni pe cineva la bine, odihnește-l mai întîi trupește și cînstește-l pe el cu cuvînt de iubire. Căci nimic nu face pe om să se rușineze și să se schimbe de la răutatea lui spre cele bune, ca bunătățile trupești și ca cinstirea pe care o primește de la tine».

887. «În Sfînta Treime spunem că sînt trei ipostasuri și trei persoane, dar o singură fire și o singură voință; în Hristos însă, un singur ipostas și persoană, dar două firi și două voințe, chiar dacă nu socotesc așa ereticii și hulitorii».

888. Poate pentru că în liniștire contemplăm pe Dumnezeu mai mult ca adunat în unitatea Sa, iar în ascultare pe Fiul cel devenit ascultător în toate.

cunoscut mintea celui ce se liniștește cu trupul și cu sufletul ?⁸⁸⁹

Puterea împăratului stă în bogăția și mulțimea su-
pușilor ; puterea celui ce se liniștește, în bogăția rugă-
ciunii.

CUVÎNTUL XXVIII

Despre fericita rugăciune, sfințita maică a tuturor virtuților; și despre înfățișarea văzută și gândită în vremea rugăciunii

1) Rugăciunea este, după însușirea ei, însoțirea și unirea omului și a lui Dumnezeu; iar după lucrare, susținătoarea lumii. Este împăcare a lui Dumnezeu; maica lacrimilor și fiica lor; ispășirea păcatelor; pod de trecere peste ispite; peretele din mijloc în fața ne-
cazurilor ; zdrobirea războaielor, lucrarea îngerilor, hrana tuturor ființelor netrupești, veselia ce va să vie, lucrarea fără margine, izvorul virtuților, pricinuitoarea harismelor (a darurilor), sporirea nevăzută, hrana sufletului, luminarea minții, securea deznădejdiei, dovedirea nădejdiei, risipirea întristării, bogăția călugărilor, vistieria sihaștrilor, micșorarea mîniei, oglinda înaintării, arătarea măsurilor, vădirea stării dinăuntru, descoperirea celor viitoare, semnul slavei. Rugăciunea este celui ce se roagă cu adevărat tribunal, dreptar și scaun de judecată al Domnului, înaintea scaunului Judecării viitoare.

2) Ridicîndu-ne în picioare, să ascultăm pe această împărăteasă a virtuților strigînd și grăind cu glas înalt către noi: «Veniți la mine toți cei osteniți și împovă-

889. Ea e scufundată în abisul Celui Unu, și umplută de infinitatea Lui.

rați, și eu vă voi odihni pe voi. Luați jugul meu asupra voastră și veți avea odihnă și vindecare rănilor voastre. Că jugul meu este blînd» (Mt. 11, 29) și tămăduitor al unor mari greșeli⁸⁹⁰.

3) Cei ce pornim ca să ne înfățișăm înaintea Împăratului și să vorbim cu El, să nu facem drumul nepregătiți, ca nu cumva văzîndu-ne de departe că nu avem arme și haine cuvenite înfățișării înaintea Lui, să poruncească slujitorilor și dregătorilor Lui să ne lege și să ne arunce departe de la fața Lui, iar cererile noastre să le rupă și să ni le azvîrle în față.

4) Cînd pornești să te înfățișezi înaintea Domnului, să-ți fie haina sufletului țesută întregă din firele, mai bine zis din zalele nepomenirii răului. Căci de nu, cu nimic nu te vei folosi. Să-ți fie țesătura cererii tale simplă, neîmpestrițată în chip felurit. Căci, cu un singur cuvînt, vameșul și fiul risipitor l-au împăcat pe Dumnezeu cu ei.

5) Una este înfățișarea celor ce se roagă, dar în același timp, felurită și deosebită. Unii se înfățișează ca

890. In aceste rînduri se identifică rugăciunea cu Iisus însuși. Aceasta se explică din faptul că rugăciunea este «însoțire» (συνουσία — amestecare) atît de deplină a sufletului cu Dumnezeu, că nu se mai poate deosebi în ea lucrarea omului, de lucrarea lui Dumnezeu, nici subiectul omenesc, de subiectul dumnezeiesc. Aceasta, desigur, cînd rugăciunea e concentrată întregă spre Dumnezeu, cu uitarea tuturor celorlalte gînduri. Căci orice gînd fiind numai al nostru, sau al nostru și al celui rău, ne desparte de Dumnezeu. Iisus Se roagă în rugăciunea noastră și noi ne rugăm în rugăciunea Lui. Sau mai precis, Duhul lui Iisus. De aici sentimentul că în rugăciune ne aflăm în lăuntrul lui Dumnezeu, ca într-un adăpost liniștitor. In rugăciune, pe de o parte vorbim cu Dumnezeu, pe de alta, Dumnezeu vorbește în noi cu El însuși. Prin aceasta în ea sîntem și uniți cu Dumnezeu și neconfundați cu El. Prin ea cerem și primim, sau avem în același timp darul și puterea lui Dumnezeu. Aci își arată eficiența concretă faptul că Dumnezeu este și Tată și Fiu, sau Duh Sfînt; sau Fiu făcut om și avînd unit cu Sine pe Duhul Sfînt; Fiu unit prin întrupare cu noi și avînd în Sine ca om și deci și noi în unire cu El pe Duhul Sfînt.

unui Prieten și Stăpîn, aducîndu-I lauda și cererea pentru alții și nu pentru ei. Alții vin să ceară bogăție și slavă și îndrăzneală mai multă ; alții, să se roage să fie desăvîrșit izbăviți de dușmanii lor. Unii cer să capete o oarecare dregătorie; alții, desăvîrșita scăpare de vreo datorie ; alții, eliberarea din închisoare ; alții, iertarea de niscai vinovății.

6) Înainte de toate să punem pe hîrtia rugăciunii noastre o mulțumire sinceră. În al doilea rînd, mărturisirea și zdrobirea sufletului întru multă simțire. Apoi să facem cunoscut Împăratului toată cererea noastră. Chipul mai înainte arătat al rugăciunii noastre e cel mai bun, precum s-a spus unui frate oarecare de către Îngerul Domnului.

7) Dacă te-ai făcut vreodată vinovat față de judecătorul văzut, nu vei avea nevoie de alt chip în înfățișarea rugăciunii tale, iar dacă nu te-ai înfățișat nici tu vreodată și n-ai văzut nici pe alții cercetați, învață aceasta din rugămintea celor bolnavi în fața doctorilor, cînd e să li se taie și să li se ardă vreo rană.

8) Nu face pe deșteptul în cuvintele rugăciunii tale ! Căci gînguritul simplu și nemeșteșugit al copiilor a înduioșat pe Tatăl lor cel din ceruri⁸⁹¹.

9) Nu te porni la vorbărie, ca nu cumva prin căutarea cuvintelor să ți se împrăștie mintea. Un cuvînt al vameșului a făcut pe Dumnezeu îndurător și un cuvînt spus cu credință a mîntuit pe tîlhar. Multa vorbire în rugăciune pricinuiește minții năluciri și împrăștiere. Iar un singur cuvînt o adună.

891. «Nu trebuie să se facă vorbărie, sau să se spună deodată multe în rugăciune. Ci să se spună un singur lucru, sau aceleași lucruri de multe ori». La Veniamin Costache se mai dă și cap. 61 din Diadoh, Fil. rom. I, p. 358—359.

10) Când simți dulceață sau străpungere în rugăciune, rămâi în acea stare. Căci atunci se află cu noi păzitorul care se roagă împreună cu noi⁸⁹².

11) Nu fi îndrăzneț, chiar dacă ai dobândit curăția. Mai degrabă apropie-te într-o multă smerită cugetare și mai multă îndrăznire vei avea⁸⁹³.

12) Chiar de ai urca toată scara virtuților, roagă-te pentru iertarea păcatelor, auzind pe Pavel care strigă că dintre păcătoși «cel dintîi sînt eu» (I Tim. 1, 15).

13) Îndulcesc bucatele, untdelemnul și sarea; înaripează rugăciunea, smerenia și lacrima.

14) De te vei îmbrăca în toată blîndețea și nemînie-re, nu te vei obosi mult ca să slobozești mintea ta din robie⁸⁹⁴.

15) Pînă ce n-am dobîndit rugăciune vădită, ne asemănăm celor ce deprind pruncii la început să umble⁸⁹⁵.

16) Luptă să ridici, mai bine zis să închizi cugetarea în cuvintele rugăciunii, iar dacă, slăbind pentru pruncia ei, cade, ridic-o iarăși. Căci e proprie minții nestatornicia, dar e propriu lui Dumnezeu s-o poată statornici⁸⁹⁶.

17) De ai dobîndit nevoița neînteruptă, va veni în tine Cel ce, închizînd între țărături marea minții, îi

892. Ingerul păzitor, sau Sfîntul Duh.

893. E cunoscută «îndrăznirea» sfinților în rugăciune. Dar ea e deosebită de îndrăzneala obraznică. Ea e îndrăznirea încrederii în iubirea lui Dumnezeu.

894. Din robia gîndurilor.

895. «Căci precum cei ce deprind pe prunci, cînd aceștia înaintează puțin și cad, îi ridică iarăși și-i învață să păsească mai mult, așa și noi îndreptăm mintea noastră care în rugăciune cade din ațintirea la Dumnezeu și o ridicăm iarăși, pînă ajunge de nu mai cade».

896. Dumnezeu o fixează în Sine, pentru că îi deschide infinitatea Sa minunată, în care mintea are totul.

spune în rugăciune: vino pînă aci și să nu treci de aci⁸⁹⁷.

18) Nu poate fi legat duhul. Dar unde e Ziditorul duhului, toate se supun lui⁸⁹⁸.

19) Dacă ai vedea vreodată Soarele, cum se cuvine, ai putea să și vorbești cu El, după cuviință. Iar de nu, cum poți să te apropii de El în chip nemincinos, odată ce nu-L vezi ?⁸⁹⁹.

20) Începutul rugăciunii alungă, printr-un singur gând (μονολογιστος), atacurile, de la începuturile lor; la mijlocul ei, cugetarea se statornicește în cele spuse și gândite; iar desăvîrșirea ei este răpirea la Dumnezeu⁹⁰⁰.

897. Dumnezeu închide marea mintii între țărmurile sale, căci nu o lasă să vagabondeze, zbuclimîndu-se în tot felul de alte gînduri. Dar între aceste țărături își află ea adîncimea nesfîrșită. Dacă trece peste ele, apele în care se mișcă își pierd adîncimea.

898. Duhul nu e ca obiectele materiale, care se mișcă după aceleași legi rămînînd în structura lor finită. Duhul e libertate și puțință de a porni în orice direcție. Dar Creatorul duhului e Duhul suprem, în Care se poate mișca în toată libertatea și Care susține toată libertatea, căci în El sînt toate și El este izvorul a toată libertatea. Și fiindcă numai în El sînt toate, toate se mișcă în El; și, mai ales, duhul omului care L-a găsit rămîne în El și în El și-a găsit izvorul libertății depline.

899. «Dumnezeu este «Soarele dreptății», precum s-a scris, din care pornesc toate razele luminoase ale bunătății Iar sufletul se poate face, prin voință, sau ceară, cînd e iubitor de Dumnezeu, sau lut, cînd e iubitor de cele materiale. Precum deci lutul e uscat prin fire, de către soare, iar ceara se înmoaie în chip firesc, așa și tot sufletul iubitor de cele materiale și lumești: cînd e muștrat de Dumnezeu se învîrtoșează prin împotrivirea cu voia, ca lutul, și se pornește pe sine, ca Faraon, spre pieire. Dar cel iubitor de Dumnezeu se înmoaie ca ceara și, primind formele și trăsăturile dumnezeiești, se face locașul lui Dumnezeu în Duh». Duhul omului regăsindu-și viața lui, își regăsește elasticitatea și fluiditatea libertății prin fluiditatea libertății Duhului suprem.

900. La început rugăciunea și mintea alungă chipurile ispititoare prin singurul gînd de a se ruga lui Dumnezeu; după aceea se gîndește la grija lui Dumnezeu pentru noi, sau la conținutul cuvintelor rugăciunii; la

21) Alta este bucuria ce se naște din rugăciune în cei ce petrec în obște și alta, cea care se ivește în cei ce se roagă îndeletnicindu-se cu liniștirea. Cea dintîi e amestecată poate cu închipuiri; cea de a doua se umple întregă de smerită cugetare.

22) De deprinzi mintea să nu se depărteze niciodată, îți va fi aproape chiar și cînd te afli la masă. Iar dacă rătăcește neîmpiedecată, nu va putea să rămînă niciodată lîngă tine.

23) Marele lucrător al mării și desăvîrșitei rugăciuni zice: «Voiesc să spun cinci cuvinte cu mintea mea» și cele următoare (I Cor. 14, 19). Celor mai prunci cu duhul acest lucru le este străin. De aceea noi, ca niște nedesăvîrșiți, căutăm felurimea și cantitatea în rugăciune. Dar felul al doilea e pricinuitor al celui dintîi⁹⁰¹. Căci se spune: «Dă rugăciune curată celui ce se roagă» fără pregetare în chip întinat și cu osteneală.

vîrful ei uită și de acestea și e răpită la Dumnezeu însuși, ca subiect iubitor infinit și atotcuprinzător.

901. «Osteneala trupească este foarte folositoare celor începători și nedesăvîrșiți în vîrsta duhovnicească. Celor desăvîrșiți le este de prisos, ca unora ce le ajunge să lucreze numai cu mintea și cu partea fără formă a sufletului. Cei prunci (duhovnicește n.tr.) au nevoie de metanii și de îndelungata întindere a mîinilor și de starea în picioare de toată noaptea și de altele, ca să se obișnuiască mintea la rugăciune împreună cu trupul. Iar celor desăvîrșiți, le ajunge lucrarea minții, ca unora ce au dobîndit rugăciunea neîncetată și neconținută, deși la înfățișare nu sînt văzuți de noi făcînd aceasta». La început trebuie să ne obosim săvîrșind gesturile trupești ale rugăciunii: metanii, întinderea mîinilor spre cer, rostirea cuvintelor. Acestea atrag și mintea mai mult la rugăciune și întăresc simțirea ei de rugăciune, pînă ce ea, obișnuindu-se, poate să săvîrșească și singură rugăciunea cu luarea aminte, nefurată de gînduri. Nu numai sufletul înrîurește trupul, ci și invers. Căci în oarecare măsură chiar la gesturile ce par foarte trupești, participă și sufletul. Odată cu mîinile întinse spre cer, se întinde și mintea; odată cu plecarea trupului în metanii, se pleacă și mintea în fața mării lui Dumnezeu.

24) Altceva este întinăciunea rugăciunii și altceva e pieirea ei; și altceva furarea și altceva prihănirea ei. Întinăciunea ei este a sta înaintea lui Dumnezeu și a năluci gânduri necuvenite; pieirea este a se robi de griji nefolositoare. Furarea este împrăștierea cugetării pe nesimțite; prihănirea este un atac oarecare ce se apropie de noi.

25) De nu sîntem singuri în vremea stării la rugăciune, să dăm un chip lăuntric acestei stări. Iar de nu sînt de față slujitorii laudelor, să dăm și înfățișării din afară chipul rugăciunii. Căci în cei nedesăvîrșiți, de multe ori mintea ia chip comun cu cel al trupului.

26) Toți, dar mai mult cei ce se duc la Împăratul ca să primească iertarea datoriilor, au nevoie de o zdrobire negrăită.

27) De ne aflăm încă în închisoare, să urmăm lui Petru și «să ne încingem cu șorțul» ascultării, să ne dezbrăcăm de nevoile noastre și să ne apropiem, goi de acestea, de Domnul în rugăciune (sînt îmbinate Ioan 21, 18 și Fapte 12, 8 *n.tr.*), cerînd să se facă numai voia Lui. Și atunci vei primi pe Dumnezeu de cîrmaci al sufletului tău, ca să te cîrmuiască fără primejdie.

28) Sculîndu-te din iubirea de lume și de plăceri, aruncă grijile. Dezbracă-te de gânduri, leapădă-te de trup. Căci rugăciunea nu e nimic altceva decît înstrăinarea de lumea văzută și nevăzută. «Că ce-mi este mie în cer?» (Ps. 72, 24). Nimic. «Și ce am voit de la Tine pe pămînt?» (Ibid.). Nimic, decît să mă lipesc de Tine neîmprăștiat în rugăciune. Unii doresc bogăție, alții slavă, alții agoniseală. «Iar dorul meu este să mă lipesc de Tine, să-mi pun în Tine nădejdea» nepătimirii mele (Ps. 72, 27).

29) Credința înaripează rugăciunea. Căci fără ea nu se poate zbura la cer.

30) Cei împătimiți să cerem cu stăruință pe Domnul. Căci toți cei neîmpătimiți au înaintat la nepățimire din împățimire⁹⁰².

31) Deși judecătorul nu se teme de Dumnezeu ca Dumnezeu, dar pentru că sufletul din el, văduvit prin păcat și cădere, îi pricinuieste supărări, îi face dreptate împotriva dușmanului lui, trupul, și a duhurilor care-l războiesc (Lc. 18, 5)⁹⁰³.

32) Pe cei recunoscători, Bunul nostru Chivernisitor îi atrage prin împlinirea grabnică a cererii, spre dragostea Lui; dar sufletele nerecunoscătoare ale cîinilor le face să șadă, din foamete și din setea după împlinirea cererii lor, lîngă El prin rugăciune. Căci cîinele nerecunoscător, îndată ce primește pîinea, se depărtează de la cel ce i-a dat-o⁹⁰⁴.

33) Nu zice că zăbovind mult timp în rugăciune, n-ai dobîndit nimic, căci iată ai și dobîndit. Căci ce bine mai înalt este ca acela de a fi fost lipit de El și de a fi stăruit neîntreput în unirea cu El ?⁹⁰⁵

902. Numai în Dumnezeu cel nepățimitor, cel desăvîrșit liber, putem avea și noi nepățimirea, sau libertatea deplină de orice robie a păcatului, a pornirilor păcătoase.

903. Sufletul în grecește e feminin (ψυχή), deci poate fi asemănat cu o văduvă. Trupul e ambigen, deci la singular e masculin. Sufletul devenit văduv prin păcat, căci a fost părăsit de Dumnezeu, adevăratul lui bărbat, e mereu nedreptățit de trup.

904. «Din iconomie Dumnezeu nu dăruiește repede celor ce cer darurile. Căci primindu-le, aceștia uită îndată pe Cel ce le-a dat. «A mîncat Iacob» și cele următoare (Ps. 78, 7); și: «A șezut poporul să mînce și să bea și s-a sculat să joace» (Ieș. 6, 1). Cuvîntul despre rugăciune al Scărarului e aspru și concret, ca toată scrierea lui. Nu e o frumoasă descriere a stării de răpire în frumusețile negrăite ale lui Dumnezeu.

905. A sfîntului Isaac : «De ceri lui Dumnezeu un lucru și te supune la multă răbdare, întrucît nu te ascultă repede, nu te întrista. Căci nu ești tu mai înțelept ca Dumnezeu. Aceasta ți se întîmplă fie pentru că ești nevrednic să primești ceea ce ceri, fie pentru că nu sînt căile inimii tale pe potrivă cererilor tale, ci dimpotrivă, fie pentru că n-ai ajuns la măsura de a primi darul ce-l ceri. Căci nu trebuie să te întinzi la măsuri

34) Nu se teme cel osîndit de executarea pedepsei lui, atîta cît se teme cel ce îngrijește de rugăciune, de starea la rugăciune. De aceea, de este cineva înțelept și ager la minte, poate lepăda, gîndindu-se la ea, toată defăimarea și mînia și grija și ocupația și necazul și săturarea și gîndul și ispita⁹⁰⁶.

35) Pregătește-te pentru rugăciunea neîncetată din suflet spre ridicare la rugăciune și vei înainta degrabă⁹⁰⁷.

36) Am văzut pe unii care străluceau în ascultare și se îngrijeau cu toată puterea de pomenirea lui Dumnezeu cu mintea, ridicîndu-se la rugăciune dintr-odată și înălțîndu-se deasupra minții lor degrabă și vărsînd șiroaie de lacrimi⁹⁰⁸. Căci se pregătiseră prin cuvioasa ascultare.

37) Cîntării împreună îi urmează robiri și împrăștieri, dar nu se întîmplă aceasta cu rugăciunea cîntată de unul singur⁹⁰⁹. Căci pe aceasta o războiește lenea, pe cînd celei dintîi îi ajută rîvna.

38) Iubirea ostașului față de împărat o arată războiul ; iubirea călugărului față de Dumnezeu o arată vremea rugăciunii și starea la rugăciune. Starea ta lă-

mari înainte de vreme, ca să nu fie disprețuit darul lui Dumnezeu prin rezeziunea cu care l-ai primit. Căci tot ce se dobîndește ușor se și pierde repede. Iar tot lucrul aflat cu osteneală se și păzește cu multă străjuire».

906. Aceasta înseamnă a te ruga neîncetat.

907. E rugăciune neîncetată cea care se deapănă în minte. Dar deosebită de ea e ridicarea, sau starea sărbătorească la rugăciune. Scărarul face în acest «Cuvînt» mereu deosebirea între ele. Ridicarea sau starea la rugăciune e ca Liturghia de Duminică, față de rugăciunile și slujbele de toate zilele.

908. Rugăciunea neîncetată se face ținînd neîncetat pomenirea lui Dumnezeu în minte. Dar starea sau ridicarea la rugăciune este ridicarea chiar și peste minte, este uitarea de sine a omului și răpirea la Dumnezeu, în desăvîrșită iubire de El.

909. Ed. 1970: «Adică celei de unul singur». P.G.: «Cea care în deosebi, precum am cunoscut eu din cercare, e războită de mii de patimi».

untrică și-o arată rugăciunea. Căci teologii (cuvîntătorii de Dumnezeu *n.tr.*) au socotit-o pe aceasta oglinda călugărului.

39) Cel ce se îndeletnicește cu vreun lucru, dacă venind ceasul rugăciunii continuă să se ocupe cu el, e de batjocura dracilor. Căci scopul furilor e să fure rugăciunea, ceas de ceas, de la noi.

40) Nu refuza, cînd îți se cere să te rogi pentru un suflet, chiar dacă n-ai dobîndit rugăciunea. Căci credința celui ce o cerea pe aceasta a mîntuit de multe ori pe cel ce se roagă cu zdrobire de inimă⁹¹⁰.

Nu te înălța dacă te-ai rugat pentru altul și ai fost ascultat. Căci credința lui a lucrat și a izbutit⁹¹¹.

41) Oricărui copil i se cere de învățător în fiecare zi neîncetat să spună ceea ce a învățat de la el. Oricărei minți i se va cere cu dreptate în fiecare rugăciune puterea ce a primit-o de la Dumnezeu⁹¹².

42) Cînd te rogi cu trezvie, ești mai repede împins spre mînie. Căci acesta este scopul vrăjmașilor⁹¹³. Să împlinim toată virtutea, dar mai mult rugăciunea, cu multă simțire. Dar sufletul se roagă întru simțire, cînd se ridică mai presus de mînie.

910. Nu numai cel pentru care ne rugăm cîștigă, ci și noi cîștigăm din aceasta; încrederea aceluia în rugăciunea noastră ne obligă și ne dă putere să fim vrednici de ea.

911. Credința celui pentru care ne rugăm lucrează și în rugăciunea noastră pentru el. Credința nu lucrează numai în cel ce o are, ci se comunică și altora, ca în vasele comunicante. Preotul slujitor cîștigă și el din credința credincioșilor, a membrilor preoției generale.

912. Chiar în timpul rugăciunii ni se dă de la Dumnezeu puterea rugăciunii. Ni se dă ca să arătăm lui Dumnezeu că o folosim. El vrea să se roage cu noi și în noi. Să ne asociem Lui în această rugăciune, făcînd-o rugăciunea noastră. Să nu lăsăm pe Dumnezeu să lucreze fără efect asupra noastră.

913. Rîvna noastră la rugăciune o întoarce vrăjmașul spre mînie împotriva vreunor frați sau împrejurări care ne întrerup.

43) Numai cele agonisite cu multe cereri și în timp îndelungat ne rămân statornice. Cel ce a câștigat pe Domnul, nu-și mai spune sie în rugăciune scopul ei. Căci atunci Duhul Se roagă pentru el cu suspine negrăite (Rom. 8, 26)⁹¹⁴.

44) Nu primi în rugăciune nici o nălucire a simțurilor, ca să nu suferi vreo ieșire din minți⁹¹⁵.

45) Încredințarea împlinirii oricărei cereri se ivește chiar în rugăciune. Iar încredințarea este izbăvirea de îndoială. Încredințarea este vădirea neclintită a ceea ce nu este vădit.

46) Îngrijindu-te de rugăciune, fă-te foarte milostiv. Căci în ea călugării vor lua cele însutite. Iar ceea ce urmează se va spune în ceea ce urmează⁹¹⁶.

47) Venind foc în inimă, a înviat rugăciunea. Iar sculându-se aceasta și înălțându-se la cer, s-a făcut coborîrea focului în foișorul sufletului⁹¹⁷.

914. «Lărgită fiind mintea atunci de har și înaintind spre Cel ce dă celor ce se roagă rugăciune, și insuflată fiind de El, nu se mai ocupă cu cuvintele rugăciunilor rostite de ea. Cuvintele despre cele ce le cercă cu lucrul le trece cu vederea, câștigînd din cantitate, calitate».

915. «Rugîndu-te, zice, nu asemana cele dumnezeiești cu vre-un lucru supus simțurilor, ca să cazii din dreapta judecată».

916. «Ți-ai închis inima spre facerea celor bune, voi închide și Eu sînul odihnei în vremea pedepsirii tale». Ed. 1970 : «Cel milostiv, zice, va lua daruri însutite în rugăciune ; iar ceea ce urmează, adică «va moșteni viața veșnică», va lua în viața viitoare. P.G.: *Alta* : «De ce plîngi rugîndu-te ? Căci tu văzînd lacrimile săracului, nu te milostivești». *Alta* : «Cum te va milui Dumnezeu ? Aripa rugăciunii e milostenie. De nu vei face aripă rugăciunii tale, nu se va urca la înălțime. Iar cînd rugăciunea ta va fi înaripată, va zbura la cer. Căci precum flacăra dacă nu are untdelemn se stinge, la fel rugăciunea, dacă nu are milostenie, pier».

917. «Foc numește aci, dorul dumnezeiesc, care aprinzîndu-se în inimă, face mintea să se înalțe la cer; și ca urmare în foișorul sufletului acestuia, sau în cugetul înălțat peste cele pămîntești Se coboară Duhul dumnezeiesc, cum S-a coborît și peste Apostoli în chip sensibil».

48) Spun unii că rugăciunea e mai mare decât aducerea aminte de moarte. Iar eu le laud ca pe două firi ale unui unic ipostas⁹¹⁸.

49) Calul încercat, cu cât înaintează, cu atât se înfierbîntă și sporește în alergare. Prin *alergare* înțeleg cîntarea și prin *cal*, mintea bărbătească. Aceasta adulemecă de departe războiul și, pregătită fiind, rămîne cu totul neclintită.

50) Urît lucru este să răpești apa de la gura însetatului. Dar mai urît este ca sufletul ce se roagă cu străpungere să se lipsească pe sine înainte de sfîrșitul acesteia, de mult dorita stare la rugăciune.

51) Să nu sari (din rugăciune) pînă ce nu vei vedea focul și apa încetînd prin iconomie. Căci nu vei primi un timp ca acesta pentru iertarea păcatelor în toată viața ta⁹¹⁹. Cel ce a gustat rugăciunea și și-a întinat de multe ori mintea cu un cuvînt greșit din neatenție⁹²⁰, stînd la rugăciune nu află, deobicei, pe Cel dorit.

52) Altceva este a supraveghea mai des inima și altceva a conduce inima, prin mintea care stăpînește și aduce, ca arhieru, jertfe raționale lui Hristos⁹²¹. Pe

918. «Amîndouă (adică rugăciunea și pomenirea morții), fac sufletului bine și îi insuflă străpungerea dumnezeiască».

919. «Să nu te desparți de rugăciune, pînă ce lacrimile de Dumnezeu mișcate și focul străpungerii nu se vor opri, din iconomia harului, pentru mîndrie. Că nu știi dacă altă dată vei mai dobîndi în toată viața ta vre-o astfel de stare la rugăciune, pricinuitoare a iertării păcatelor».

920. Ed. 1970: «Poate un cuvînt de laudă sau un cuvînt urît, cum socotesc».

921. «Altceva este a se înțelege și privi pe sine însuși, și altceva, a fi supraveghetor (episcop) și stăpînitor al patimilor, care e cu mult mai mult decât primul lucru». «Mintea este conducătoare (*ἀρχὼν*) cînd călăuzește bine cele ale sale și din jurul său, sau puterile sufletului și simțurile trupului. Și este arhieru, cînd aduce înțeleșurile curate și nepătate pe altarul dumnezeiesc, prin rugăciune. E propriu conducătorului să călăuzească cele dinăuntru; și arhierelui, să supravegheze neconținut și cele din afară și cele dinăuntru». Ideea acestor cuvinte e luată de la sfîntul

cei dintâi, cum zice unul din cei ce s-au împărtășit de numele de *teolog*, venind focul cel sfânt și mai presus de ceruri, îi arde pentru nedeplinătatea curăției; pe ceilalți îi luminează, pentru măsura desăvârșirii la care au ajuns⁹²².

Căci Același se numește foc mistuitor și lumină luminătoare. De aceea unii, ieșind din rugăciune, sînt ca unii ce ies dintr-un cuptor de foc, simțind ca o ușurare de o murdărie și de cele materiale. Alții sînt ca luminați de o lumină și îmbrăcați în veșmîntul smereniei și al veseliei.

Iar cei ce ies din rugăciune neîmpărtășiți de aceste două lucrări, se roagă în chip trupesc, ca să nu spun iudaic. Dacă un trup ce se atinge de un alt trup, se preschimbă prin lucrarea aceluia, cum nu se va preschimba cel ce se atinge de Trupul lui Dumnezeu cu mâini nevinovate?⁹²³

53) Trebuie să privim la Preabunul nostru Împărat, cum privim la împăratul de pe pămînt. Căci și acesta dăruiește darurile sale ostașilor săi, uneori prin sine însuși, alteori printr-un prieten, alteori printr-un slujitor, și alteori și într-un chip neștiut. Deci așa ne dăruiește și veșmîntul smereniei, potrivit nouă.

54) Precum împăratul pămîntesc privește cu scîrbă la cel ce stă în fața lui dar își întoarce fața de la el și vorbește cu dușmanii stăpînului, așa privește cu scîr-

Marcu Ascetul, *Despre Botez*, Filoc. rom. I, p. 294. Toate rațiunile lucrurilor sînt dăruite de Dumnezeu subiectelor create ca ele să le aducă, la rîndul lor, jertfe curate lui Dumnezeu, după ce și le-au însușit; să le aducă unite cu recunoștința și lauda Lui, prin rugăciune. Aceasta e liturghia neîncetată a minții: luare la cunoștință a rațiunilor celor create și recunoașterea obîrșiei lor în Dumnezeu și mulțumirea pentru ele. In aceasta constă rugăciunea.

922. Poate fi vorba de două feluri de rațiuni ale lucrurilor ce și le însușește omul. Pe cele murdărite de pofta omului, le arde Duhul Sfînt curățîndu-le; pe cele curate le luminează și mai mult.

923. «Vorbește de sfînta Taină a împărtășaniei».

bă și Domnul la cel ce stă înaintea Lui în rugăciune și primește gânduri necurate⁹²⁴.

55) Alungă cu arma pe câinele ce se apropie; și de câte ori se obrăznicește din nou, nu-l îngădui⁹²⁵ !

56) Cere prin plîns ; caută prin ascultare; bate prin îndelungă-răbdare ! «Că cel ce cere (astfel) va lua și cel ce caută va afla și celui ce bate, i se va deschide» (Lc. 11, 10). Păzește-te să nu te rogi oricum pentru o femeie în rugăciunea ta, ca nu cumva să fii jefuit din partea dreaptă⁹²⁶.

57) Nu căuta să mărturisești faptele trupești cu demănuntul, așa cum sînt, ca să nu te ispitești tu însuși.

58) Să nu îți se facă ție vremea rugăciunii, vreme sau ceas al unor cugetări trebuincioase, sau al unor lucruri duhovnicești. Iar de nu, vei fi jefuit de ceea ce e mai bun⁹²⁷.

59) Cel ce ține neîncetat toiagul rugăciunii nu se poticnește. Și chiar de i s-ar întîmpla aceasta, nu va

924. Gîndurile necurate la care ia cineva aminte în rugăciune, nu stau prin ele însele, ci sînt ale dușmanilor lui Dumnezeu. Nu există gînduri fără un subiect care le gîndește. Deci prin acele gînduri cel ce se roagă stă de vorbă cu dușmanii lui Dumnezeu, care sînt subiectele acelor gînduri.

925. «Ciine numește pe dracul care, printr-un pretext oarecare, fură mintea din rugăciune. Acesta trebuie alungat cerîndu-se ajutorul lui Dumnezeu».

926. Să nu fii jefuit de curăție chiar prin fapta bună a rugăciunii. Și aceasta îți se poate întîmpla cînd, rugîndu-te de exemplu pentru o femeie, te gîndești cu poftă la ea.

927. Nu te lăsa ispitit să rezolvi probleme necesare, sau chiar să cugeți la lucruri duhovnicești în vremea rugăciunii. Aceasta înseamnă să te lași furat de la rugăciune. Aceasta nu stă în contradicție cu aducerea rațiunilor cunoscute ale lucrurilor, lui Dumnezeu, odată cu mulțumirea pentru ele ; nici cu amintirea recunoscătoare a ceea ce a făcut Dumnezeu pentru tine și pentru lume.

cădea de tot. Căci rugăciunea este stăpînitoare a binecredincioasă de la Dumnezeu. Folosul ei se dovedește prin biruirea împiedicărilor drăcești ce ni se întîmplă în timpul adunărilor (slujbelor de obște *n.tr.*). Iar rodul ei, prin înfrîngerea vrăjmașului. «Că întru aceasta am cunoscut că m-ai voit pe mine, că nu se va bucura vrăjmașul meu de mine» (în vremea războirii *n.tr.*) (Ps. 40, 11). «Strigat-am — zice psalmistul — din toată inima mea» (Ps. 118, 10), cu gura, cu sufletul și cu duhul. Căci «unde sînt cei doi de pe urmă adunați, acolo e și Dumnezeu în mijlocul lor» (Mt. 18, 20).

60) Nici cele trupești, nici cele duhovnicești nu le au toți la fel. Unora li se potrivește mai mult cîntarea repede, altora cea mai domoală. Cei dintîi se apără de robire, ceilalți se luptă cu lipsa de învățătură⁹²⁸.

61) Dacă te rogi neîntrerupt Împăratului împotriva vrăjmașilor tăi, cînd vor veni asupra ta, îndrăznește, căci nu vei obosi. Că se vor depărta de la tine degrabă. Fiindcă nu voiesc nelegiuiri să te vadă luînd cununa în lupta cu ei prin rugăciune. Pe lîngă aceasta vor fugi, biruiți de rugăciune, ca de foc.

62) Agonisește toată bărbăția și vei avea pe Dumnezeu ca învățător al rugăciunii⁹²⁹.

928. Ed. 1970 : «Cei ce cîntă mai repede fac aceasta ca să nu fie furați de alte gînduri; cei ce cîntă mai rar, ca să nu spună cum nu trebuie cuvintele, din lipsa de învățătură. Dar tuturor cea mai bună le e măsura și în privința timpului».

929. «Nu are nevoie, zice, de dascăl în rugăciune, ci de rîvna sa proprie, pentru care însuși Dumnezeu i Se face dascăl. Căci pe cel ce se roagă după lege și cu rîvnă, Dumnezeu îl învață prin iluminare și-i face mintea neclintită și-l izbăvește de robie». *Alla*, a sfîntului Maxim : «Cel ce iubește pe Dumnezeu cu adevărat se roagă neîmprăștiat. Cel ce se roagă neîmprăștiat lui Dumnezeu iubește pe Dumnezeu. Nu se roagă neîmprăștiat cel ce

63) Nu e cu putință a învăța să vezi prin cuvânt. Ci vederea ține de fire. Nici frumusețea rugăciunii nu se cunoaște prin învățătura altuia. Căci ea are de la sine învățător pe Dumnezeu, Care învață pe om cunoștința și dă celui ce cere rugăciunea⁹³⁰ și binecuvintează anii celor drepți. Amin.

CUVÎNTUL XXIX

Despre nepățimire sau cerul pământesc și despre desăvârșirea și învierea sufletului înainte de învierea cea de obște

1) Iată-ne și pe noi, cei afundați în groapa cea mai adâncă a neștiinței și în patimile întunecate și în umbra morții acestui trup, începînd să vorbim (să filozofăm *n.tr.*), cu îndrăzneală despre cerul pământesc⁹³¹. Bolta cerească are ca frumusețe stelele, iar nepățimirea, virtuțile. Căci eu n-am învățat să fie nepățimirea altceva, decît cerul minții în inimă, care socotește ca jucării uneltirile dracilor.

2) Nepățimitor este și se cunoaște propriu-zis cel ce și-a făcut trupul nesticăcios, și-a înălțat mintea

are sufletul alipit de cele pămîntești. Deci nu iubește pe Dumnezeu cel ce are mintea legată de cele omenești prin împățimire».

930. «Dumnezeu dă celui ce cere rugăciunea» Nu se poate ști cine începe mai întîi: cel ce se roagă, sau Dumnezeu care dă puterea să se roage, celui ce se roagă.

931. «Cer pământesc» înseamnă nu numai «cerul pe pămînt», ci pămîntul devenit cer prin îmbibarea lui de spiritualitate, mai bine zis de energiile Duhului Sfînt. Sufletul și chiar trupul sfinților se umplu de aceste energii, așa cum trupul Domnului s-a schimbat la față pe Tabor. Mai jos se spune că prin nepățimire trupul însuși devine nesticăcios. El devine nesticăcios în parte, pentru că rămîne încă supus morții. Dar această

deasupra zidirii și toate simțurile și le-a supus minții, iar sufletul și l-a pus în fața Domnului. Prin aceasta se întinde spre El peste puterea sa. Unii iarăși spun că nepătimirea este învierea sufletului înainte de cea a trupului. Iar alții, că e a doua, după a îngerilor, cunoștință desăvârșită a lui Dumnezeu.

3) Deci această desăvârșită desăvârșire nedesăvârșită a celor desăvârșiți, precum mi-a spus unul care a gustat-o⁹³², atât de mult sfințește mintea și o răpește de la cele materiale, încât cea mai mare parte a vieții în trup, după ajungerea la limanul ceresc, o ține ridicată în contemplare (în vederea duhovnicească), ca pe una ce e răpită în cer. Bine zice despre aceasta cel ce a cercat-o pe ea : «Că cei puternici ai lui Dumnezeu s-au ridicat foarte, de la pământ» (Ps. 44, 9). Unul din aceștia știm că a fost și egipteanul care nu și-a lăsat mâinile sale întinse mult timp în rugăciune când se ruga cu unii⁹³³.

4) Unul poate fi nepătimitor, dar altul mai nepătimitor decît nepătimitorul. Cel dintîi urăște cu tărie

nesticăciune în parte e baza pentru nesticarea osemintelor sfinților și pentru nesticăciunea lor totală în veacul viitor.

932. Sfîntul Efrem. Este desăvîrșirea desăvîrșită și în același timp nedesăvîrșită, pentru că nu mai e în ea nimic necurat, ci petrece în nesfîrșirea oceanului dumnezeiesc, dar acest ocean nu-l poate cuprinde niciodată deplin. Desăvîrșirea e totdeauna însetată după și mai multă desăvîrșire. «Cei nepătimitori întinzîndu-se spre vîrfurile dorit fără să se sature, fac desăvîrșirea nedesăvîrșită, deoarece bunătățile veșnice nu au sfîrșit». Totdeauna te poți uni și mai mult cu un alt subiect în iubire ; el îți rămîne inepuizabil. Cu atît mai mult, cu Subiectul dumnezeiesc. *Alta* : «Ea e desăvîrșită cît privește măsura puterii omenești, dar nedesăvîrșită întrucît se depășește pururea pe ea însăși, prin adaosurile în parte, și se înalță neîncetat prin înălțările spre moarte» (spre moartea față de sine însuși).

933. Ed. 1970: «Vorbește despre Moise Etiopianul, sau despre Ava Sisoe».

cele rele, cel de al doilea se îmbogățește fără să se sature în virtuți⁹³⁴.

5) Nepătimire a dovedit cel ce a spus : «Am dobândit mintea Domnului» (I Cor. 6, 1). Nepătimire a dovedit egipteanul care a zis că nu are frică de Domnul⁹³⁵. Nepătimire a dovedit cel ce s-a rugat să se întoarcă la el patimile⁹³⁶. Cine s-a învrednicit, înainte de strălucirea viitoare, de nepătimire, ca Sirul acela⁹³⁷ ? Căci vestitul prooroc David a zis către Domnul: «Lasă-mă ca să răsuflu» (Ps. 38, 13), iar acest atlet al lui Dumnezeu: «Slăbește, Doamne, valurile harului Tău».

6) Nepătimire are sufletul care așa de mult s-a îmbibat de calitatea virtuților, ca cei pătimiși, de plăceri.

7) Dacă lăcomia pîntecelui stă în aceea că cel stăpînit de ea se silește pe sine să mănînce chiar fără pofță, firea înfrînării stă în aceea că cel ce se nevoiește în ea, chiar cînd e flămînd își stăpînește firea sa nevino-vată.

8) Dacă desfrînarea stă în aceea că cel stăpînit de ea se înfierbîntă și după animalele necuvîntătoare, firea neprihănirii are față de toate o simțire ca față de cele neînsuflețite.

9) Dacă hotarul iubirii de arginți stă în aceea că cel stăpînit de ea nu încetează niciodată să strîngă și nu

934. «Nepătimirea are în sine sufletul care nu se împătumește de lucruri, și care rămîne netulburat chiar și de amintirea lor». *Alta* : «Păzirea poruncilor lui Dumnezeu naște nepătimirea ; iar nepătimirea sufletului păstrează cunoștința».

935. «Sfîntul Antonie». Nu are frica slugii, dar o are pe cea a fiului, plină de iubire. Căci petrece în Dumnezeu, eliberat de împătumirea de lucruri.

936. Sfîntul Ioan Colovos. Sa se întoarcă spre a le înfrînge din nou și a face și mai tare firea sa.

937. Sfîntul Efrem.

se poate sătura niciodată⁹³⁸, hotarul neagonisirii stă în a nu cruța cineva nici trupul său⁹³⁹.

10) Dacă hotarul trîndăviei e a nu avea răbdare în nici o odihnă⁹⁴⁰, al răbdării este a se socoti cineva în orice necaz ca fiind în odihnă.

11) Dacă oceanul mîniei stă în a se înfuria chiar cînd nu e nimeni de față, al îndelungii răbdări stă în a fi cineva la fel de liniștit fie că e de față, fie că nu e de față cel ce-l defaimă.

12) Dacă înălțimea slavei deșarte stă în a face cineva schime și fapte fățarnice, chiar cînd nu e de față nimeni care e obligat să-l laude⁹⁴¹, semnul lipsei de

938. «Hotarul» oricărei patimi e să nu aibă hotar, ca și fericirea veșnică. Patima are și ea o sete de infinitate și chiar un progres la infinit, o sete de infinitate în direcția nimicului, la al cărui capăt nu se poate ajunge niciodată, odată ce existența e creată de Dumnezeu. Aceasta poate fi în parte o explicație a veșniciei iadului. E o sete spre o existență aparentă, dar în realitate tot mai inconsistentă. La hotarul ei nu se poate ajunge niciodată, pentru că făptura e ținută în existență de Dumnezeu și ea trebuie să se miște la nesfârșit fie în Dumnezeu, Cel real infinit, ca să cuprindă tot mai mult din El, fie împotriva Lui, mișcare care e și ea nesfârșită, pentru că El fiind infinit, niciodată făptura nu ajunge să nege tot ce este El. «Patima iubirii de arginți stă în a se bucura cineva să ia (mereu) și în a se întrista să dea (pentru că i se pare că pierde din putința dobîndirii infinitului); iar unul ca acesta nu-i un bun chivernisitor», pentru că nu ajunge la infinitul spre care aspiră.

939. Dar cu cît înfrînează cineva mai mult mișcările trupului său, cu atît acestea sînt copleșite mai mult de energiile Duhului Sfînt, care sînt infinite. Cu cît moare cineva mai mult sieși, cu atît se umple mai mult de iubirea lui Dumnezeu, care e infinită, fiind a Subiectului infinit.

940. Leneșul niciodată nu socotește că se odihnește cît îi place. E și în el o sete infinită a lîncezelii. Dimpotrivă răbdarea nu se socotește sleită de nici o greutate.

941. Avem aci un șir de ilustrări concrete ale setei de infinit a diferitelor patimi. Toate patimile își hrănesc setea de infinit din închipuirea că ar fi consistent ceea ce nu este. Ele se mișcă deci în fond spre tot mai mult nimic, spre subțierea tot mai mare a existenței, care-și păstrează mereu aparența de mai multă existență. Dar parcă cel mai mult se hrănește din nimic slava deșartă. Ea îl face pe cel stăpînit de ea să-și închipuie

slavă deșartă se arată în a nu se lăsa cineva niciodată furat cu cugetarea de prezența celor ce-l laudă.

13) Dacă semnul pierzaniei, sau al mândriei stă în a se mândri cineva în orice stare sărăcăcioasă sau disprețuită s-ar afla, dovada smereniei mîntuitoare stă în a avea cineva un cuget smerit în faptele și isprăvile cele mai înalte.

14) Dacă dovada împătimirii totale stă în a se supune cineva repede tuturor gîndurilor și pornirilor semănate de draci, eu am învățat că semnul sfintei nepătîmiri stă în a putea zice cu adevărat: «Abătîndu-se cel rău de la mine, n-am cunoscut» (Ps. 100, 5), nici cum a venit, nici pentru ce, nici cum a plecat, ci sînt întreg nesimțitor față de acestea, fiind în întregime unit cu Dumnezeu, acum și pururea în viitor.

15) Cel ce s-a învrednicit de o astfel de stare, fiind el încă în trup, îl are pe Dumnezeu cîrmaci, sălășluit în sine în toate cuvintele, faptele și gîndurile. De aceea simte înăuntru, prin iluminare, voia Domnului cum ar auzi un glas și se află ridicat mai presus de toată învățătura omenească. «Cînd voi veni, zice, și mă voi arăta feței lui Dumnezeu?» (Ps. 41), căci nu mai pot suporta în mine puterea dorului, și caut spre frumusețea nemuritoare pe care mi-ai dat-o înainte de lut⁹⁴². Nepă-

că-l văd și că-l laudă și cei ce nu sînt de față și de aceea dă în chip fățarnic chipuri atrăgătoare vrednice de laudă faptelor sale nevrednice de laudă. Dă față impunătoare ruinelor sau ruinei propriiei ființe și-și închiuie prezențe care nu sînt și crede în sinceritatea celor ce-l laudă, oricîte semne despre nesinceritatea lor ar avea. Chinul acestora e că înaintînd tot mai mult spre o subțiere a existenței, în același timp sînt stăpîniți de nesiguranța acestei aparente consistențe. De aceea ajung uneori și la sinucidere.

942. «Numește *frumusețea nemuritoare*, nemurirea. Iar *lut*, acest trup pămîntesc, pe care Adam l-a îmbrăcat după neascultare, cum zice Grigorie cel cu numele de Teologul». Înainte de cădere Adam avea și trupul nemuritor, sau apt de nemurire, prin faptul de a fi fost umplut de energiile Duhului Sfînt, deci înduhovnicit.

timatorul, ce trebuie să spunem mai mult, «nu mai viețuiește el, ci Hristos viețuiește în el» (Gal. 2, 20), cum zice cel ce s-a luptat lupta cea bună și călătoria a săvârșit și credința a păzit.

16) Coroana împăratului nu e alcătuită dintr-o singură piatră. Nu se desăvârșește nepătimirea de vom nesocoti fie și numai o singură virtute. Înțelege nepătimirea ca palatul Împăratului celui din ceruri; iar multele locașuri, ca locuințele din lăuntru cetății⁹⁴³. Iar prin zidul acestui Ierusalim ceresc, înțelege iertarea greșalelor.

17) Să alergăm, fraților, să alergăm ca să ne bucurăm de intrarea în camera de nuntă a palatului. Că de vom lipsi din vreo pricină oarecare, fie din pricina poverii vreunei patimi ce ne stăpânește de mai înainte, fie din pricina vremii, fie și numai de vreun locaș din jurul cămării de nuntă, va fi mare nenorocire. Chiar de schiopătăm încă și sîntem slăbănogi, să ajungem în tot chipul măcar în lăuntru zidului. Că cel ce nu ajunge înainte de sfîrșit la zidul acela, sau nu a trecut dincolo de el, se va sălășlui în pustiul dracilor. De aceea se ruga careva: «Întru Dumnezeuul meu voi trece peste zid» (Ps. 17, 32). Iar altul zice ca din partea lui Dumnezeu: «Oare nu păcatele voastre sînt cele care fac despărțirea între voi și Mine?» (Is. 59, 2).

18) Să dărîmăm, o, prieteni, peretele din mijloc al despărțiturii, pe care l-am zidit în chip rău, prin neascultare. Să primim chiar din această viață dezlegarea datoriei. Pentru că nu este în iad cine să poată ierta datoria.

943. «Multe locașuri» numește măsurile înțelegerii celor sălășluiți în țara aceea, adică dreptele socoteli și deosebiri de înțelegere de care se bucură. Căci n-a înțeles prin «multe locașuri», deosebiri de locuri, ci treptele darurilor».

19) Să ne sîrguim, fraților, de aci înainte. Căci de ne vom sili, vom fi scriși în cartea vieții (Apoc. 3, 5). Nu încape motiv de dezvinovățire: nici căderea, nici vremea, nici povara⁹⁴⁴. «Cîți au primit pe Domnul, prin baia nașterii din nou, le-a dat lor putere să se numească fii ai lui Dumnezeu» (In. 1, 12), zicînd : «Oprîți-vă și cunoașteți că Eu sînt Dumnezeu» (Ps. 45, 10) și nepătimirea⁹⁴⁵. Lui fie slava în vecii vecilor. Amin.

Fericita nepătimire înalță de la pămînt mintea sărmană și ridică pe cea săracă din patimi. Dragostea atotlăudată o face să șadă cu îngerii stăpînitori, cu căpeteniile poporului Izrail.

CUVÎNTUL XXX

Despre legătura treimii virtuților, a dragostei, a nădejzii și a credinței

1) «Iar acum, după toate cele spuse înainte, rămîn aceste trei, legătura care strînge și ține toate: credința, nădejdea și dragostea. Dar mai mare decît toate este dragostea. Căci Dumnezeu se numește dragoste» (I Cor. 13,13).

Dar eu (pe cît pot să înțeleg), pe una o văd ca rază, pe alta ca lumină, iar pe cealaltă ca cerc⁹⁴⁶. Și toate sînt o strălucire și o lumină. Cea dintîi toate le poate face și zidi; a doua îmbrățișează mila lui Dumnezeu; iar a treia niciodată nu cade, nu încetează a privi și nu lasă pe cel rănit de ea să-și liniștească fericita nebulie.

944. Nu ne putem dezvinovăți nici cu căderea dinainte, (în Eden), nici cu lipsa de timp, nici cu greutățile vieții.

945. Nepătimirea în omul duhovnicesc, sau în sfînt, e lucrarea lui Dumnezeu, sau Dumnezeu însuși, care copleșește lucrarea omului.

946. Ed. 1970 : «Credința este ca raza soarelui, nădejdea ca lumina lui și dragostea ca cercul lui».

2) Cel ce voiește să vorbească despre dragostea lui Dumnezeu încearcă să vorbească despre Dumnezeu însuși. Dar a vorbi despre Dumnezeu prin cuvinte e greșit și primejdios celor ce nu iau aminte⁹⁴⁷. Cuvîntul despre dragoste e cunoscut îngerilor, dar și acelora, numai prin lucrarea iluminării. Dragostea e Dumnezeu. Iar cel ce voiește să arate hotarul (definiția *n.tr.*) Acestuia, e ca cel ce, orb fiind, numără nisipul de pe fundul oceanului.

3) Dragostea, după calitate, e asemănarea cu Dumnezeu, pe cît e cu puțință muritorilor. Iar după lucrare, e o beție a sufletului. După însușire, e izvorul credinței, adîncul fără fund al îndelungii-răbdări, oceanul smereniei.

4) Dragostea este, propriu-zis, lepădarea a tot cugetul potrivit⁹⁴⁸, dacă dragostea nu socotește răul. Dragostea, nepătimirea și înfierea se deosebesc numai prin numiri. Precum lumina, focul și flacăra se unesc într-o singură lucrare, așa, înțelege și despre acestea. În măsura în care îi lipsește ceva din plinătate, încapă în ea frica. Căci cel fără de frică, sau s-a umplut de iubire, sau a murit cu sufletul⁹⁴⁹.

5) Nu e un lucru necuvenit a asemena chipurile do-rului, fricii, sîrguinței, rîvnii și robiei omenești, cu cele ale dragostei de Dumnezeu. Fericit este cel ce are față de Dumnezeu un dor asemănător celui pe care-l are îndrăgostitul nebun față de iubita lui⁹⁵⁰. Fericit este

947. E primejdios a vorbi despre Dumnezeu, fără a te simți copleșit de măreția și de iubirea Lui, adică a vorbi cu indiferență, cu mîndria că-L poți cuprinde, sau chiar în bătaie de joc.

948. Dragostea nu cugetă nimic potrivit cuiva.

949. A murit cu sufletul, pentru că e copleșit de viața duhului. Dar a putut muri cu sufletul și pentru că nu mai este în comunicare cu viața adevărată, care-i vine din Dumnezeu. Prin suflet înțelege mișcările sufletești îndreptate spre cele ale lui Dumnezeu.

950. «Coborînd la neputința noastră, părintele își ia exemple din cele mai mici, de la noi».

cel ce se teme de Domnul așa de mult, cât se tem cei pîrîți, de judecător. Fericit este cel ce s-a făcut atît de sîrguitor în sîrguința cea adevărată, pe cât de recunos-cător s-a făcut slujitorul față de stăpînul său. Fericit este cel ce s-a făcut atît de rîvnitor în virtuți, pe cât sînt de atenți în rîvna lor soții față de soțiile lor. Fericit este cel ce stă în rugăciune în fața Domnului, precum stau slujitorii în fața împăratului⁹⁵¹. Fericit este cel ce se nevoiește să placă așa de neîntrerupt Domnului, pe cât oamenilor. Nu se lipește pruncul de sînul mamei, cum obișnuiește fiul iubirii să se lipească totdeauna de Domnul.

6) Cel ce iubește cu adevărat, își închipuie pururea fața celui iubit și o îmbrățișează cu dulceață în lăuntrul său. Unul ca acesta nu se mai poate liniști nici în somn de dorul aceluia, ci și atunci se îndeletnicește cu cel dorit. Așa se întîmplă cu ființele trupești, așa cu cele netrupești⁹⁵².

7) Cineva rănit de săgeata dragostei a zis despre sine (lucru de care mă minunez): «Eu dorm», silit de trebuința firii, «iar inima mea veghează» (Cînt. Cînt. 5, 2), din pricina mărimii dragostei.

8) E de amintit, o, iubitele, că după pieirea fiarelor din jurul sufletului, acesta se dorește și se sfîrșește după Domnul, înfierbîntat ca de un venin, de focul dragostei⁹⁵³.

951. «Cel ce stă în fața împăratului și slujește pe oameni, cîteodată face aceasta cu fățarnicie și pentru înșelarea ochilor și pentru plată, din care cauză se și lipsește de fericire. Dar fericit cu adevărat este acela care potrivit și chipul dinăuntru cu cel din afară, se arată stînd înaintea cu toată mintea, comunicîndu-și cu cuget bucuos cererile unul către altul».

952. «La fel, zice, e cu dragostea trupească și cu cea duhovnicească, ce este de asemenea în trup».

953. «Izbăvit de patimi prin smerita cugetare, arde stăpînit de dragostea dumnezeiască».

9) Foamea lucrează nearătat și nedeslușit, iar lucrarea setei se întinde și se face tuturor arătată prin fierbințeală. De aceea zice cel ce dorește pe Dumnezeu : «Însetat-a sufletul meu spre Dumnezeu cel tare, cel viu» (Ps. 41, 2).

10) Dacă fața celui iubit ne preschimbă în chip vândit pe toți și ne face luminoși, veseli și neîntristați, ce nu poate face fața Stăpînului, cînd vine în chip nevăzut în sufletul curat ?

11) Frica, cînd se ivește în simțirea sufletului, obișnuiește să topească și să mănînce întinăciunea. «Pătrunde cu frica, zice, carnea mea» (Ps. 118, 120). Iar cuvioasa iubire uneori obișnuiește să-i mănînce pe unii, potrivit celui ce a spus : «Robitu-mi-ai inima, robitu-mi-ai inima» (Cînt. Cînt. 4, 9), iar alteori îi face pe alții să se bucure și-i umple de strălucire: «Spre El, zice, a nădăduit inima mea și m-am temut; și a înflorit trupul meu» (Ps. 27, 10); și: «Cînd inima se veselește, fața înflorește» (Pilde, 15, 13).

Cînd deci omul întreg se amestecă cu iubirea lui Dumnezeu, atunci strălucirea sufletului se arată în trup ca într-o oglindă. Așa se umplea de slavă văzătorul-de-Dumnezeu Moise. Cei ce au atins această treaptă, deopotrivă cu a îngerilor, uită de multe ori de hrana trupească. Ba socotesc că nici nu o doresc pe aceasta. Și nu e de mirare, dacă și dragostea potrivnică respinge de multe ori hrana.

Socotesc că trupul acestor nesticăcioși nici nu se îmbolnăvește oricum. Căci s-a făcut nesticăcios, curățindu-se prin văpaia neprihănirii, care a pus capăt celorlalte văpăi⁹⁵⁴. Socotesc că nici de mîncare nu se

954. Poate fi vorba de văpaia poftei necurate, care e oprită de focul dorinței de curăție. Dar poate fi vorba și de fierbințeala bolii. Și aceasta e copleșită și oprită de focul dragostei de Dumnezeu. Slăbiciunea trupului, care-l duce la boală, e înlăturată de tăria Duhului. E demnă de remarcat

apropie cu plăcere⁹⁵⁵. Căci focul ceresc obișnuiește să hrănească sufletele acestora cum hrănește apa de sub pământ rădăcina plantei.

12) Creșterea fricii pune început iubirii. Iar capătul desăvârșit al neprihănirii e pricină a cunoașterii lui Dumnezeu și a cuvântării de Dumnezeu (a teologiei *n.tr.*). Cel ce și-a unit simțirile cu Dumnezeu, e învățat tainic de El cuvintele Lui, iar fără unirea acestora (cu Dumnezeu), e greu a grăi despre Dumnezeu⁹⁵⁶.

13) Cuvîntul ființial al lui Dumnezeu desăvârșește neprihănirea, omorînd moartea sufletului prin prezența Lui. Iar aceasta odată omorîată, ucenicul se luminează în cunoașterea și cuvîntarea de Dumnezeu⁹⁵⁷. Cu-

această explicare a nescricăciunii pe care o vor dobîndi trupurile noastre în viața viitoare, prin văpaia iubirii curate a lui Dumnezeu.

955. Plăcerea vieții în Dumnezeu copleșește și plăcerea de mâncare.

956. Neprihănirea desăvârșită dă puțința cunoașterii de Dumnezeu și vorbirii despre El. Dumnezeu e cunoscut prin curăție. Curăția limpezește ochii sufletului care văd pe Dumnezeu. Curăția e legată cu simțirea. Simțirile curate se unesc cu Dumnezeu. Simțirile sufletului, cînd sînt curate, iau contact cu Dumnezeu, cum ia contact cu lucrurile vederea ochilor nestînjenită de urdori. Dumnezeu e cunoscut prin experiență de simțirile curate, care ca atare se unesc cu Dumnezeu. Sensibilitatea spirituală, sau mai bine-zis duhovnicească, e semnul atingerii noastre cu Dumnezeu, al pătrunderii Lui în noi. Dumnezeu trezește această sensibilitate. Dumnezeu însuși nu e un obiect pasiv al cunoașterii noastre deductive și individualiste, ci subiect care mișcă prin iubirea Lui față de noi sufletul nostru, cînd se deschide lui Dumnezeu, cînd e întreg ațintit spre El, plin de dorul față de El. Dumnezeu imprimă atunci minții noastre sensurile existenței Sale odată cu realitatea Sa și deci provoacă în aceasta cuvintele care exprimă aceste sensuri (rațiuni) ale Lui.

957. Cuvîntul lui Dumnezeu luminează sufletul pentru că e lumina lui Dumnezeu plină de toate înțelesurile dumnezeiești. Dar nu luminează înainte de a-l curăți. Numai cel curat primește lumina în el. Chiar lucrul curat strălucește. Curăția e totodată viața superioară, pentru că e sensibilitate pentru ceea ce e bun, înalt, frumos. De aceea, Cuvîntul cel curat și luminos, curățind sufletul, îl scoate din starea tocită, murdărită, moartă, pentru arătarea iubirii și luminii lui Dumnezeu, în el și prin el. «Cuvîntul

vîntul Domnului, cel din Cuvîntul Tatălui, curat, rămîne în veacul veacului⁹⁵⁸. Iar cel ce n-a cunoscut pe Dumnezeu, vorbește despre El prin presupuneri⁹⁵⁹.

14) Neprihănirea a făcut pe ucenic teolog (cuvîntător de Dumnezeu, *n.tr.*), întărind prin el dogmele Treimii⁹⁶⁰.

15) Cel ce iubește pe Domnul, a iubit mai întîi pe fratele său. Dovada primului lucru este cel de al doilea. Cel ce iubește pe aproapele, nu rabdă vreodată pe cei ce clevetesc, și fuge de ei mai degrabă ca de foc. Cel ce zice că iubește pe Domnul, dar pe fratele său se mînie, este asemenea celui ce aleargă în vis⁹⁶¹.

16) Tăria iubirii este nădejdea. Căci prin aceasta așteptăm plata iubirii⁹⁶². Nădejdea este bogăția bogăției nearătate. Ea este vistieria neîndoielnică dinainte

lui Dumnezeu Tatăl desăvîrșește curăția în cel ce Se sălășluiește. Iar moartea sau patimile îl omoară cu desăvîrșire».

958. Insuși cuvîntul Cuvîntului e curat și deci luminos. Ceea ce spune El, fiind adevărul neschimbat, rămîne în veci.

959. «Cuvîntul duhovnicesc umple de încredințare simțirea înțelegătoare. Căci din Dumnezeu pornește o lucrare a iubirii plină de putere și de înțelesuri. De aceea, mintea noastră rămîne fără îndoieli în mișcările cunoașterii lui Dumnezeu și a cuvîntării de Dumnezeu. Căci nu suferă atunci de neputința pe care o aduce grija. Pentru că atîta se lărgește în vederi (contemplații), cît voiește lucrarea iubirii. Bine este deci să rămînă pururea în credință cel mișcat de iubire. Căci nimic nu e mai sărac decît o cugetare ce gîndește (filozofează) cele ale lui Dumnezeu, în afara lui Dumnezeu». Acela rămîne cu niște scheme goale, cu niște formule fără acoperire, cu niște umbre abstracte, fără puterea de a fi mișcat la fapte, ci umplîndu-se de îngîmfare. Iubirea e organ de cunoaștere, de adevărată cunoaștere. Aceasta e o învățătură comună a părinților. Numai prin ea cunoaștem persoana, dar mai ales pe Dumnezeu, Persoana supremă; pentru că numai prin iubire intrăm în lăuntrul Ei și Ea numai prin iubire ne deschide lăuntrul Ei.

900. E vorba de sfîntul Ioan Evanghelistul.

961. Adică nu se mișcă în mod real înainte, ci i se pare că se mișcă.

962. Plata iubirii nu poate fi decît tot iubirea. Iubim nădăjduind că vom iubi tot mai mult și că vom fi și noi iubiți mai mult.

de vistierie. Ea este odihnă în osteneli. Ea este ușa iubirii. Ea omoară deznădejdea. Ea este icoana celor ce nu sînt de față. Lipsa nădejzii este pieirea iubirii. De ea sînt legate trudele, de ea atîrnă ostenelile, pe ea o înconjoară mila.

17) Călugărul cu nădejde tare junghie lenea, omorînd cu sabia acesteia pe aceea. Cercarea (experiența) naște nădejdea darurilor Domnului. Căci cel necercat nu rămîne neîndoit. Mînia risipește nădejdea. Căci aceasta nu rușinează. Iar cel ce se mînie are chip necuviincios.

18) Iubirea dăruiește proorocia. Iubirea pricinuieste minunile. Iubirea este adîncul (abisul) luminării⁹⁶³.

Iubirea este izvorul focului. Cu cît țîșnește mai mult, cu atît îl arde mai tare pe cel însetat. Iubirea este statornicia îngerilor; iubirea e înaintarea veacurilor⁹⁶⁴. «Spune-ne nouă, o, frumoaso între virtuți, unde-ți paști oile ? Unde te adăpostești la amiază ? Luminează-ne pe noi, adapă-ne pe noi, călăuzește-ne pe noi, povățuiește-ne pe noi, pentru că voim să urcăm la tine. Căci tu stăpînești peste toate» (Cînt. Cînt. 1, 7). Iar acum mi-ai robit sufletul și nu pot să suport flacăra ta⁹⁶⁵. De unde să pornesc a te lauda ? «Tu stăpînești tăria mării, iar frămîntarea valurilor tu o potolești și o ucizi. Tu smerești cugetul mîndru ca pe un ră-

963. Iubirea e cunoaștere. Pe cît de nesfîrșită e iubirea, pe atît de nesfîrșită e cunoașterea ce o dă ea. Pentru că iubirea este a persoanei. Persoana e subiectul ei. Fără persoană nu se înțelege iubirea. Și persoana este neseacă în manifestările mereu noi și mereu mai adînci ale iubirii. Dacă iubirea nu e fără persoană, nici persoana nu se înțelege, în existența ei sănătoasă și în indefinitul ei, fără iubire.

964. Fără iubire eternitatea ar fi încremenită. Iubirea este o continuă noutate și totuși ea e stabilitatea neschimbată. Dar prin iubire înaintăm aici și ne vom odihni acolo, în viața îngerească.

965. P.G. dă ca scolie cap. 34 din Diadoh, Filoc. rom. I, p 347—348.

nit. Cu brațul puterii tale ai risipit pe dușmanii tăi» (Ps. 88, 11). Iar pe cei ce te iubesc îi faci nebiruiți.

Dar eu mă grăbesc să aflu cum te-a văzut pe tine Iacob stînd neclintit în vîrful scării ? Spune-mi mie, celui ce întreb, cum este urcușul acesta ? Și care este chipul și totalitatea treptelor lui, pe care cel ce te iubește le-a pus ca suișuri în inima lui ? (Ps. 83, 6). Însetat-am să știu care este numărul acestora, cît durează timpul urcușului ? Căci cel ce ți-a cunoscut lupta și vederea, ne-a arătat pe călăuzitori⁹⁶⁶, dar nimic altceva n-a voit să ne lămurească. Mai bine zis n-a putut (Fac. 18, 12).

Iar ea, împărăteasa (dar socotesc că e mai bine să spun El)⁹⁶⁷, arătîndu-mi-se ca din cer, mi-a șoptit la urechea sufletului: de nu te vei dezlega, o, îndrăgostitul, de grosime, nu vei putea să cunoști frumusețea mea⁹⁶⁸. Iar scara să te învețe totalitatea bine alcătuită a virtuților⁹⁶⁹. Căci eu stau neclintit în vîrful ei, cum

966. «Călăuzitori numește pe îngeri, pe care Iacob i-a văzut suind și coborînd pe scară».

967. «Adică Dumnezeu, căci El este iubirea». Iubirea nu există decît ca simțire a persoanei. Iar suprema Persoană, mai bine-zis comunitate de Persoane, este și supremul Subiect și izvor al iubirii. Teologia de stil occidental ne-a obișnuit cu ideea unui Dumnezeu căruia I-a atribuit multe însușiri ale stării noastre căzute, potențate la maximum : putere, stăpînire, dreptate de tip lumesc etc. Dar Dumnezeu e cu totul dimpotrivă. Puterea Lui este iubirea, bunătatea, blîndețea, gingășia, coborîrea Lui la întrupare, prin care a imprimat și firii noastre omenești smerenia ca adevărata ei însușire. Aceasta deci nu e ceva contrar lui Dumnezeu, ci ceea ce are El în Sine însuși.

968. Frumusețea duhovnicească se arată în trupul subțiat, delicat, ca într-o icoană bizantină.

969. «Întrebare : Care este desăvîrșirea multelor roade ale Duhului ? Răspuns : Cînd se va învrednici cineva de iubirea desăvîrșită a lui Dumnezeu. Întrebare : Și de unde cunoaște cineva că a ajuns la aceasta ? Răspuns : Cînd se va mișca aducerea aminte de Dumnezeu în cugetarea lui și îndată inima lui se va mișca în iubirea Lui și din ochii lui vor curge lacrimi cu îmbelșugare. Căci e obiceiul iubirii să aprindă lacrimi din adu-

a zis marele meu cunoscător: «Iar acum rămîn aceste trei: credința, nădejdea, dragostea; dar mai mare decît toate este dragostea» (I Cor. 13, 14).

**ÎNDEMNARE SCURTA ȘI LA FEL DE PUTERNICA
LA CELE SPUSE MAI ÎNAINTE PE LARG**

Urcați, urcați, fraților, punînd cu rîvnă suișuri în inimă. Auziți pe cel ce spune: «Veniți să ne suim la muntele Domnului și la casa Dumnezeului nostru» (Is. 2, 3); «a Celui ce a tocmit picioarele noastre ca ale cerbului și ne-a pus pe noi peste cele înalte pentru a birui în calea Lui» (Ps. 17, 36).

Alergați, rogu-vă, cu cel ce zice: «Să ne sîrguim, pînă ce vom ajunge toți la unitatea credinței și la cunoștința lui Dumnezeu, la bărbatul desăvîrșit, la măsura vîrstei plinătății lui Hristos» (Efes. 4, 13), Care botezîndu-Se la treizeci de ani, după vîrsta văzută, a avut desăvîrșita treaptă a treizecea, în scara cea înțelegătoare, dacă iubirea este Dumnezeu. Căruia I se cuvine cîntarea, stăpînirea, întru Care este puterea, întru Care este, era și va fi pricina cea una a tuturor bunățăților în veacuri fără hotare. Amin.

cerea aminte de cei iubiți. Și cel ce este așa, nu va fi niciodată lipsit de lacrimi. Pentru că nu-i lipsește prilejul care să-l facă să-și aducă aminte de Dumnezeu. Așa încît el vorbește și în somn cu Dumnezeu. E obiceiul iubirii să facă acestea. Și ea este desăvîrșirea oamenilor în viața lor».

AL CUVIOSULUI PĂRINTE IOAN SCĂRARUL

CUVÎNTUL XXXI

Către Păstor

Introducere

1) În cartea de mai jos te-am pus, Prea Cuvioase, pe tine, la urma tuturor. Dar în cea de mai sus, am fost încredințat că ești înaintea noastră a tuturor, dacă este adevărat ceea ce s-a spus : «Că vor fi cei din urmă după cugetul lor, cei dintâi după vrednicie» (Mt. 20, 16)⁹⁷⁰.

CAPITOLUL I

2) Păstor este, în înțeles adevărat, cel ce poate căuta și îndrepta prin nerăutate, prin sîrguința și rugăciunea sa, oile cele pierdute.

3) Cîrmaci este cel ce a luat tărie înțelegătoare⁹⁷¹ de la Dumnezeu și din ostenele sale, ca să poată scoate corabia nu numai din valuri, ci și din adîncul însuși al mării.

4) Doftor este cel ce are trupul și sufletul nebolnave, neavînd nevoie de nici o doftorie pentru ele⁹⁷².

970. Cei ce din smerenie se socotesc cei din urmă vor fi, după vrednicia ce li se va recunoaște, cei dintâi.

971. E o putere deosebită de cea trupească. E o forță de a convinge a spiritului, a minții.

972. «Trup nebolnav numește aci nu pe cel ce nu suferă de vreo boală din pricina schimbării sau a înmulțirii sucurilor alcătuitoare, ci pe cel ce a dezbrăcat poftetele dulcii împătîmiri și stricăciunea din ele. Cum a spus și în «Cuvîntul despre nepătîmire» (XXIX) că «nepătîmitor este cel

5) Învățător cu adevărat este cel ce s-a făcut carte înțelegătoare a cunoștinței prin degetul lui Dumnezeu, sau prin lucrarea luminării de la El și nu mai are nevoie de celelalte cărți⁹⁷³. Nu se cuvine învățătorilor să povățuiască după cărți (copiate) și pictorilor să picteze după tablouri mai vechi.

6) Tu, cel ce povățuiești pe cei mai de jos, învață din cele înalte; și călăuzește pe celălalt prin înfățișarea ta văzută⁹⁷⁴. Nu uita de cel ce zice : «Nu de la oameni, nici prin oameni am luat învățătura, nici n-am fost învățat» (Gal. 1, 2). Căci nu e cu putință celor de jos să tămăduiască vreodată pe cei ce zac la pământ.

7) Cîrmaciul bun va scăpa corabia; păstorul bun va tămădui oile și le va face sănătoase. În măsura în care oile urmează neîncetat pe păstorul care merge înainte, în aceeași măsură va putea da răspuns pentru ele Stăpînului. Păstorul să lovească cu cuvîntul oile ce rămîn în urmă din lene sau din lăcomia pîntecelui. Căci și acesta e un lucru al bunului păstor.

8) Cînd oile vor începe, din fierbințeala zădufului, sau mai bine zis a trupului, să dormiteze cu sufletul, păstorul, privind spre cer, să privegheze cu și mai multă tărie pentru ele. Căci în vremea acestui zăduf, se întîmplă ca multe să fie mîncate de lupi. Dar dacă și ele, după obiceiul văzut la oi, își pleacă, în vremea zădufului, capul sufletului jos la pământ, se împlinesc

ce și-a făcut trupul nesticăcios, iar mintea și-a înălțat-o deasupra zidirii» (cap. 2).

973. «Cel ce nu e învățat de sus, ci cugetă încă cele de jos, cum va învăța pe alții ? «Că de va călăuzi orb pe orb, zice, amîndoi vor cădea în groapă (Mt. 15, 14)». Numai cel în care lucrează Dumnezeu poate după curățirea lui de păcate să învețe cu rodnicie pe alții, comunicîndu-le și lor lucrarea dumnezeiască, sau pe Dumnezeu însuși cu iubirea Lui.

974. «Împărtășește pe celălalt» sau pe cel duhovnicesc. Căci precum Dumnezeu te învață pe tine în chip înțelegător, așa învață pe ucenici în chip sensibil».

cuvîntul: «Inima zdrobită și umilită, Dumnezeu nu o va urgisi» (Ps. 50, 18).

9) Cînd peste turmă se abate întunericul și noaptea patimilor, pune cîinele să stea neclintit lîngă Dumnezeu în paza de noapte. Căci nu e nepotrivit să înțelegi mintea ta ca un cîine care sfîșie fiarele.

CAPITOLUL II

10) E o însușire a firii, făcută și ea de Bunul nostru Domn, ca, văzînd pe doftor, bolnavul să se bucure chiar dacă nu se va folosi poate cu nimic de la el.

11) Să ai și tu, o, minunate, plasturi, băuturi, bisturiuri, picături, briciuri, burete, lame de tăiat vinele, fierul de ars rana, alifii, doftorii de somn, cuțit, feșe și neîngreșoșarea. Căci de ne lipsesc acestea, cum ne vom arăta știința? Nicicum. Iar plățile se dau nu pentru cuvinte, ci pentru fapte⁹⁷⁵.

12) Plasturele este leacul patimilor văzute, adică al celor trupești; băutura este leacul patimilor dinăuntru și nimicirea lor; bisturiul este ocărîrea care taie rana, curățește puroiul mîndriei; picăturile sînt curățirea ochilor sufletului, întunecat de turburarea mîinii. Briciul este dojenirea care mușcă, dar după puțin vindecă. Lama de tăiat vinele este deșertarea grabnică a mirosului cel nearătat. Ea este și zgîrierea și împun-

975. «Toate acestea se fac prin cuvinte. Atunci de ce a zis: «nu pentru cuvinte?» Socotesc că zice aceasta: nu se dau plățile celor ce călăuzesc cu numele, ci celor ce ne arată cu fapta cuvintele vieții». *Alta*: «Privește la viață, nu la cuvînt. Învăță virtutea cu cuvîntul; dar propovăduiește cu viața». *Alta*: «A învăța e propriu celor mai mari; dar aceasta aduce și primejdii mai mari. Cu cît e mai de jos cel ce primește învățătura, cu atît e mai mică primejdia». *Alta*, a lui Grigorie Teologul: «Nime-nă nu s-a înălțat vreodată fără viață. Dar mulți s-au înălțat fără cuvîntul bine răsunător».

gerea aspră spre vindecarea celor bolnavi. Buretele este mîngîierea bolnavului și răcorirea lui de către doftor după tăiere sau operație, prin cuvinte line și blînde. Fierul de ars este hotărîrea și regula aspră dată pentru o vreme, spre pocăință. Alifia este mîngîierea dată bolnavului după arderea rănii, fie prin cuvînt, fie prin puțină hrană. Leac de somn înseamnă a lua povara celui ascultător și a-i da prin supunere odihnă, și un somn neadormit și o orbire cuvioasă, ca să nu vadă faptele cele bune ale sale. Legăturile sînt întărirea și strîngerea celor moleșiți de slava deșartă și lăudăroși, prin răbdarea pînă la moarte. Iar la urma tuturor, cuțitul este regula și hotărîrea și scoaterea trupului mort sufletește și a mădularului plin de puroi, ca să nu treacă și la celelalte vătămarea sa.

13) Fericită este la doftori neîngrețoșarea și la înfîistătători nepătimirea. Cei dintîi, neîngrețoșîndu-se, pot lucra la vindecarea oricărei boli rău mirositoare, fără greutate. Cei de al doilea pot învia orice suflet mort.

14) Una dintre rugăciunile înfîistătătorului să fie și aceasta : să poată pătimi împreună cu toți și să trăiască starea lor, după treapta lor, ca nu cumva să vatăme și el ca Iacob (Fac. 27) pe cei pe care îi iubea și pe cei împreună cu el. Iar aceasta obișnuiesc să o pătimească, fiindcă nu au simțurile sufletului cu desăvîrșire deprinse spre deosebirea binelui și răului și a ceea ce e la mijloc⁹⁷⁶.

976. A lui Gură de Aur : «Unele sînt bune, altele mijlocii. Astfel sufletul și trupul sînt dintre cele de la mijloc, putînd să se facă și bune și rele. Dar duhul este dintre cele totdeauna bune, niciodată nu poate deveni altceva. Iarăși, cugetul trupului, adică fapta rea, e din cele pururea rele. Căci nu se supune legii lui Dumnezeu. Dacă dai deci celui bun sufletul și trupul, vei fi din partea lui; dacă celui rău, te-ai făcut părtaș lui,

CAPITOLUL III

15) E mare rușinea întîistătorului care se roagă să se dăruiască celui supus lui ceea ce el nu are. Precum cei ce văd fața împăratului și și l-au făcut prieten, pot să împace cu împăratul pe toți slujitorii lui, sau poate și pe cei necunoscuți de el, sau chiar și pe dușmanii lui, dacă voiesc, și să-i facă să se bucure de aceeași slavă, așa înțelege și despre sfinți.

16) Pe prietenii cei mai desăvârșiți și adevărați (ai împăratului) îi respectă prietenii și îi ascultă. Ba poate se și lasă siliți de ei. Bine este a-ți face prieteni pe prietenii netrupești. Căci nimenea nu ne ajută așa de mult la virtute, ca ei.

17) Mi-a spus unul dintre iubitorii de Dumnezeu, că totdeauna dar mai ales în sărbătorile anuale și împărătești, Dumnezeu răsplătește pe slujitorii Lui cu daruri.

CAPITOLUL IV

18) Doftorul este dator să se dezbrace cu desăvîrșire de patimi, ca să se poată preface, la vremea potrivită, că le are pe unele și mai ales mînia. Căci de nu le-a lepădat cu totul, nu le va putea îmbrăca iarăși în chip nepătimitor⁹⁷⁷.

19) Am văzut un cal în oarecare măsură nedepins, care fiind dus de frîu și pășind liniștit, deodată, slăbindu-i-se puțin frîul, l-a primejduit pe stăpîn. Cu doi

nu prin firea sufletului și a trupului, ci prin voința care poate alege pe amîndouă acestea». *Alta*: «Cel ce stă liniștit și nu mustră păcatul aproapei lui, este nemilos, ca și cel ce lasă veninul în cel mușcat de șarpe». Duhul e totdeauna bun, pentru că el e sufletul străbătut de Duhul dumnezeiesc.

977. Acesta e semnul că cineva s-a izbăvit cu totul de patimi: că se poate preface că le are, fără să se resimtă de ele.

draci se obișnuiește să se întîmple aceasta⁹⁷⁸. Deci ce voiesc să caute, să caute cu osteneală. Doftorul va cunoaște înțelepciunea dată lui de Dumnezeu, cînd va putea să vindece bolile pe care cei mulți nu le pot vindeca.

CAPITOLUL V

20) Nu e învățător vrednic de laudă cel ce face înțelepți pe copiii învățați, ci pe cei neînvățați și neînțelepți, ducîndu-i la desăvîrșire. Iscusița vizitiilor se arată și e lăudată cînd țin în frîu cai necercați și-i scapă pe aceștia.

21) Dacă ai ochi în stare să vadă de mai înainte furtunile pe mare, spune aceasta limpede celor aflați în corabie. Iar de nu, vei fi pricinuitorul scufundării corăbiei, pentru că ți s-a încredințat de către toți, fără grijă, cîrma ei.

22) Am văzut doftori care nu au vestit înainte bolnavului pricinile îmbolnăvirii. De aceea, au pricinuit și bolnavilor și lor înșiși multă oboseală și chin.

23) Pe cît de multă credință în el vede întîistătorul la supușii săi și la alții din afară, pe atîta trebuie să se păzească pe sine cu toată grija în cele ce le face și le spune. Căci știe că toți privesc la el ca la o icoană pilduitoare și socotesc cele spuse și făcute de el ca dreptar și lege.

24) Pe păstorul adevărat îl dovedește iubirea. Căci din iubire S-a răstignit Păstorul cel mare.

978. «Cu slava deșartă și cu lăcomia pîntecelui, sau cu curvia. Căci acestea nu slăbesc războiul cu noi pînă la sfîrșit». *Alta*; «Aceștia sînt cel al mîniei și al curviei. De va slăbi cineva puțin grija, îndată se stîrnesc iarăși și încă așa de mult, că rămîn pînă la sfîrșit și robesc firea de parcă ar fi naturale».

CAPITOLUL VI

25) Însușește-ți cele ale altora prin cuvinte și nu vei avea nevoie totdeauna de multă sfială⁹⁷⁹.

26) Înrîstează pe cel bolnav pentru o vreme, ca să nu se lungească mult timp boala, sau să moară din pricina tăcerii vrednice de osîndă. Mulți au socotit, din pricina tăcerii cîrmaciului, că plutesc bine, pînă ce s-au izbit de stîncă.

27) Să auzim pe marele Pavel scriind lui Timotei: «Stăruie pe lîngă ei cu timp și fără timp» (II Tim. 4, 2).

«Cutimp», socotesc, cînd cei muștrați rabdă muștrarea cu plăcere; «fără timp», cînd sînt mușțați de ea. Căci și izvoarele izvorăsc apa, chiar cînd nu însetează nimeni.

28) Este în firea unor întîistătători, ca să zic așa, să se sfiască și de multe ori să nu spună celor supuși cele de trebuință, ci să tacă. Dar aceștia să nu se fe-rească să-și împlinească datoria de învățători față de ucenicii lor și să însemneze pe o hîrtie poruncile de trebuință ce se cade să le dea acestora.

29) Să ascultăm ce spune în privința unora dumnezeiasca Scriptură: «Taie-l, căci pentru ce să mai ocupe pămîntul fără rost?» (Lc. 13, 7); și: «Scoateți pe cel rău dintre voi» (I Cor. 5, 13); și: «Nu te ruga pentru poporul acesta!» (Ier. 7, 16); și despre Saul la fel. Toate acestea e dator să le cunoască păstorul: cu care, cum, și cînd trebuie să se întîmple. Căci nimic nu e mai adevărat decît ceea ce spune Dumnezeu.

979. «Cuvîntul e către păstor : cînd, zice, vine cineva să ți se mărturisească și stă de multe ori la îndoială, silește-te să-ți însușești numai prin cuvinte cele ale aceluia și nu cu faptele. De pildă zi către el: o, frate, nu te întrista ; și eu am făcut aceasta și aceasta, adică cele de care se îndoiește să le spună. Și el luînd curaj, îți va spune toate în chip lămurit și nu vei avea nici-o vătămare din aceasta».

30) Dacă cineva, muștrat în deosebi, nu se rușinează, va face și din muștrare în fața mai multora, privilegiu de nerușinare, urîndu-și de bunăvoie însăși mîntuirea sa⁹⁸⁰.

CAPITOLUL VII

31) Țin seama și de ceea ce am văzut că se întîmplă și la mulți bolnavi conștiinți. Aceștia, cunoscîndu-și frica și neputința lor, au rugat pe doftor să-i lege, fără voia lor, și să-i trateze cu sila, de bunăvoia lor. Pentru că «duhul este rîvnic», pentru nădejdea viitoare, «iar trupul este neputincios» (Mt. 26, 42), pentru slăbiciunile de mai înainte. Iar eu văzînd aceasta i-am rugat pe doftori să se lase înduplecați de aceia.

32) Povățuitorul nu trebuie să le ceară tuturor celor ce vin la el să meargă pe calea îngustă și plină de necazuri. Nici nu e fiecăruia jugul blînd și sarcina ușoară. Ci trebuie mai degrabă să se aplice leacurile potrivite. Celor împovărați de păcate grele și ușor aplecați spre deznădejde, le este potrivit leacul al doilea. Celor ce tind spre un cuget înalt și mîndru, le este potrivit leacul dintîi.

33) Unii, voind să facă o cale lungă și întrebînd pe cei ce o cunosc, au auzit de la ei că este dreaptă și neprimejdioasă. Dar moleșindu-se în cursul călătoriei, din pricina a ceea ce au auzit, pe la mijlocul ei sau s-au primejduit, sau s-au întors, aflîndu-se nepregătiți pentru greutățile ei. Dar socotesc că se poate întîmpla și lucrul dimpotrivă.

980. «Muștră pe păcătos fără minie, înduplecîndu-l mai degrabă prin cuvînt și nu prin minie să se îndrepteze». Alta : «Cel ce păstorește poporul va da pedepse de îndreptare și nu va lovi pentru păcate mici». Alta : «Se cade să se mustre păcătosul cu grijă și cu sîrguință spre îndreptare. Iar de stăruie în păcat, neîndreptîndu-se, trebuie scos din frățime, ca să nu strice și pe ceilalți».

34) Acolo unde dragostea dumnezeiască s-a atins de inimă, frica din cuvinte n-a avut putere. Și unde s-a ivit frica gheenei, acolo s-a născut răbdarea tuturor durerilor și ostenelilor. Unde se cunoaște nădejdea Împărăției, acolo se ivește și disprețuirea tuturor celor de jos.

35) Conducătorul de oaste destoinic cunoaște limpede starea și treapta fiecăruia din cei conduși. Căci poate sînt în mulțime unii fruntași în luptă și luptători de unul singur, putînd să fie așezați în liniște în fruntea ostașilor.

36) Nu poate scăpa cîrmaciul corabia singur, fără împreună-lucrarea corăbierilor. Nici doftorul nu poate vindeca pe cel ce suferă, nerugat mai întîi de el și neajutat prin arătarea ranei lui cu deplină încredere. Cei ce s-au rușinat de doftori și-au pricinuit puroi și adesea mulți au murit.

CAPITOLUL VIII

37) Păzind oile la pășune, păstorul să nu înceteze să se folosească de fluierul cuvîntului, mai ales cînd vor să meargă la culcare. Căci de nimic altceva nu se teme lupul, ca de sunetul fluierului păstoresc.

38) Întîistătătorul nu trebuie să se umilească totdeauna fără judecată, nici să se înalțe totdeauna nebuște. Ci să privească la Pavel, folosindu-se de amîndouă (II Cor. 10—13). Domnul a acoperit ochii celor călăuziți față de lipsurile întîistătătorului. Iar acesta arătîndu-le lor pe acestea, a trezit în ei necredința.

39) Am văzut întîistătător, lăsîndu-se, dintr-o smerenie adîncă, sfătuit în unele lucruri de fiii săi. Și am văzut pe altul voind să le arate acelora, din mîndrie, neînțeleapta lui înțelepciune și rîzînd de ei.

40) Am văzut, e drept foarte rar, în cîte o împrejurare povățuitori pătimiși stăpînind peste cei nepă-

timași, care rușinându-se pe încetul de cei conduși, au pus capăt patimilor lor. Aceasta cred că a lucrat-o în ei plata celor mîntuiți. Și așa stăpînirea lor pătimașă li s-a făcut pricină de nepătimire.

CAPITOLUL IX

41) Să luăm aminte să nu risipim vreodată cele încărcate în port, în largul mării⁹⁸¹. O știu aceasta cei încă nedeprinși cu zgomotele din afară.

42) Cu adevărat, mare lucru este a răbda cu hotărîre și cu bărbăție zăduful și pacea și tihna liniștirii și a nu căuta împrăștierea și mîngîierile din afara corăbiei, sau a chiliei, cum caută corăbierii trîndavi, în vremea liniștită, scaldarea în mare. Dar neasemănat mai mare lucru este a nu avea frică de zgomote, ci a rămîne, în vremea ciocăniturilor lor în inimă, petrecînd neclintit cu oamenii în afară și cu Dumnezeu înăuntru.

CAPITOLUL X

43) Să-ți fie, o, minunatul, ceea ce se petrece la judecătoriiile din afară, pricină de gîndire la cele ale noastre: cine vine ca un osîndit la judecata înfricoșătoare și adevărată a noastră, și cine, nevinovat, sîrguindu-se spre lucrarea și slujirea lui Dumnezeu ? Căci sînt două sosiri contrarii și au nevoie de judecați potrivite lor⁹⁸².

44) Întîi de toate să fie întrebat cel vinovat, care au fost faptele lui după felul lor, pentru două motive :

981. Ed. 1970: «Să luăm aminte să nu risipim cele adunate în port, sau în timpul liniștirii, în marea conducerii, sau cele adunate în obște prin ascultare, să le pierdem iarăși în obște».

982. E sfătuit duhovnicul să primească la spovedanie ca la judecată, atît pe cei cu păcate, cît și pe cei nevinovați.

ca prin mărturisire să se simtă totdeauna împuns (în conștiință) și să rămână fără îndrăznire, și ca, cunoscând ce răni a primit, să fie trezit la iubirea noastră⁹⁸³.

45) Să nu uiți nici aceasta, o, preacinstite, precum știi de fapt. Să nu fie! Să fie judecate de voi și locurile și chipul de viață nouă și deprinderile celor vinovați. Căci e o mare felurime și deosebire în acestea. De multe ori cel mai slab e și cel mai smerit cu inima. De aceea trebuie să fie pedepsit și mai ușor de către doftorii duhovnicești⁹⁸⁴. Iar ceea ce se cere pentru cel dimpotrivă, e vădit.

CAPITOLUL XI

46) Nu e drept ca lupul să păzească oile, și nu e neprimejdios ca cei pătimași să conducă peste cei pătimași⁹⁸⁵.

47) Neplăcută priveliște este vulpea pentru păsări. Dar nimic nu e mai neplăcut decît un păstor care se înfurie. Cea dintîi turbură păsările; al doilea turbură și pierde sufletele cuvîntătoare.

48) Ia seama să nu cercetezi cu de-amănuntul lucrurile cele mai mici, căci nu vei fi următor lui Dumnezeu⁹⁸⁶.

983. Cei ce au păcătuit în obște, au păcătuit față de unii din cei din obște («de noi ceilalți») și prin durerea mărturisirii să fie îndemnați la iubirea față de aceia.

984. «Cel ce dă certarea pentru sănătate, pedepsește cu iubire. Iar cel ce caută răzbunare, a ieșit din iubire. Dumnezeu pedepsește cu iubire, nu ca să se răzbune, să nu fie; ci caută să vindece chipul său și nu ține mînie vreme îndelungată. Acest chip al iubirii e drept și nu înclină păti-maș spre răzbunare».

985. «Cine va fi curățit de cel necurat? Cum va apăra cel mincinos adevărul? Și cel rău în sine, cum va fi bun cu alții?»

986. «Nu sili pe cel ce nu te-a ascultat de la primul cuvînt, cu cearta, ci fă-ți al tău cîștigul pe care l-a aruncat el. Căci mai mult decît îndrep-

49) Să ai și tu pe Dumnezeu iconom și întîistătător al tuturor celor din lăuntrul și din afara ta, ca un cîrmaci prea bun. Și tăindu-ți prin El voia ta, te vei face și tu fără griji, călăuzit numai de voia Lui.

50) Trebuie să iei seama și tu și toți și la aceasta: nu cumva harul a rînduit să lucreze prin noi cele mai multe din credința celor ce vin la noi și nu din curăția noastră ? Căci mulți din cei pătimiși au făcut lucruri minunate în chipul amintit.

51) Dacă «mulți, spune, vor zice către Mine în ziua aceea, Doamne, Doamne, oare n-am proorocit în numele Tău ?» și celelalte (Mt. 7, 22), nu e de necrezut ceea ce s-a spus mai înainte.

52) Cel ce și L-a făcut pe Dumnezeu sieși milostiv poate să-i facă bine pe cei bolnavi, fără ca ei să simtă, și într-un chip ascuns lor, dobîndind două lucruri mari: să se păstreze pe sine ferit de slava oamenilor, ca de o rugină, și să facă pe cei miluiți să mulțumească numai lui Dumnezeu.

CAPITOLUL XII

53) Dă celor ce-și fac drumul cu curaj și bărbăție, mîncări mai tari și mai vîrtoase; iar celor rămași în urmă, fie prin fire, fie prin voință, dă-le lapte, ca unora ce sînt încă prunci. Căci toată mîncarea e la vremea ei.

tarea lui îți va fi de folos ție nepomenirea răului». *Alta* : «Luînd de la Dumnezeu slujba de a învăța și nefiind ascultat, întristează-te în cuget și nu te tulbura la arătare. Căci întristat de el, nu te vei număra cu cel ce nu te-a ascultat. Dar tulburîndu-te, vei fi certat pentru același lucru». *Alta*, a lui Marcu : «Primind slujba de a porunci, păzește treapta ta și nu trece cu tăcerea cele ce trebuie, pentru faptul că ți se împotrivesc. Căci pentru cei ce ascultă vei lua plată pentru virtutea lor. Iar celor ce nu ascultă, să le ierți toate și vei lua la fel de la Cel ce a zis : «Iertați și se va ierta vouă» (Lc. 6, 37).

54) Aceeași mîncare le pricinuieste adeseori unora rîvna, iar altora întristarea. Trebuie ținut seama la aruncarea seminței, de cele de față: de timp, de persoană, de calitate, de cantitate⁹⁸⁷.

55) Unii socotind ca nimic luarea asupra lor a grijii altora, au pornit să păstorească sufletele fără judecată ; și cu toate că întreceau pe alții cu multă bogăție (în virtuți), au plecat cu mîinile goale, trecînd altora această purtare de grijă a aceloră⁹⁸⁸.

56) Precum există copii adevărați și legitimi, și alții din a doua căsătorie, și alții din slujnice și alții din curvie, așa se cunosc multe feluri asemănătoare ale purtării de grijă a altora. Există o purtare de grijă adevărată, o dăruire a sufletului pentru sufletul aproapelui în toate. Și există o luare-asupră-și numai a păcatelor mai înainte săvîrșite; și alta, numai a celor făcute după aceea. Și există o purtare numai a poverii poruncilor proprii, din puținătatea puterii duhovnicești și din lipsa nepătimirii. Dar chiar în cea dintîi și desăvîrșită, purtăm povara după măsura tăierii voci⁹⁸⁹.

57) Fiul legitim se cunoaște cînd lipsește tatăl. Așa să înțelegi și în cazul celor de sub ascultare. Să ia seama întîistătătorul și să însemneze pe cei ce se împotrivesc

987. «Socotesc că spune că nu trebuie vorbit cu toți care vin la învățătură pentru a se împărtași de semințele duhovnicești la fel, nici a le da aceleași porunci, sau pedepse (certări); ci după persoană, timp, rîvnă și după cantitatea și calitatea păcatelor».

988. Unii își pierd la conducere bogăția virtuților în loc să o sporească, umplîndu-se de slava deșartă și de iuțime, și trec altora prilejul de a se îmbogăți.

989. «Spune că sînt unii păstori care nu iau asupra lor povara judecării altora dintre cei ascultători, din lipsa desăvîrșirii. E așa cum vedem și acum la mulți, care nu iau asupra lor gîndurile călugărilor de sub conducerea lor. Dar pe a poruncilor lor o suportă în orice caz. Căci aceștia suportă judecata și povara, ca unii ce s-au făcut pricinuitori ai vătămării sau folosului celor supuși, numai din poruncile ce li le-au dat».

în cuvînt și lucrează împotrivă; și să-i certe cu cele mai grele muștrări în fața unora mai mari, insuflînd și altora frică prin ei, chiar dacă aceia s-ar simți greu mușcați de ocări. Căci mai de folos este înțelepțirea multora, decît păgubirea unuia.

58) Sînt unii care, din iubire duhovnicească, au primit poveri de ale altora peste puterea lor, aducîndu-și aminte de cel ce a zis : «Mai mare dragoste ca aceasta nimeni nu are» (In. 15, 13) și celelalte. Și sînt alții, care primind de la Dumnezeu puterea purtării altora, nu s-au supus cu dulceață greutăților pentru mîntuirea fratelui. Și eu i-am plîns pe aceștia ca pe unii ce nu au avut dragoste. Iar despre cei dintîi am aflat spunîndu-se undeva: «Cel ce-și stoarce cinstiri de la cel nevrednic, gura mea este» (Ier. 15, 19); și: «Să-ți fie ție după chipul în care ai făcut».

59) Îți cer să iei aminte și la aceasta : de multe ori păcatul cu gîndul al întîistătorului se judecă mai rău decît cel cu fapta al ascultătorului, dacă mai ușoară este greșeala ostașilor, decît porunca rea a conducătorului de oaste.

60) Sfătuiește pe ascultători să nu-și mărturisească cele trupești și desfrînate în amănunt. Iar celelalte păcate să le miște în minte noaptea și ziua, după chipul lor amănunțit.

61) Deprinde pe cei de sub ascultarea ta să fie nevinovați întreolaltă și foarte înțelepți față de draci.

62) Să nu-ți rămînă ascuns scopul oilor în legăturile dintre ele. Căci scopul dracilor este să destrame pe cei sîrguitori, prin trîndăvie.

63) Nu pregeta cînd ți se cere să te rogi și pentru cei cu totul fără grijă; roagă-te nu pentru ca să fie mîntuiți (căci aceasta este deocamdată cu neputință,, dacă ei nu conlucrează), ci ca să fie mișcați de Dumnezeu la sîrguință.

9) Cei slabi să nu mănânce împreună cu ereticii, precum s-a spus în canoane. Cei tari în Domnul, dacă sînt poftiți de cei necredincioși cu credință și vor voi să meargă la ei, să meargă spre slava lui Dumnezeu.

10) Nu te scuza cu neștiința: căci cel ce nu știe și face lucruri vrednice de pedepsire se va bate că nu a învățat.

CAPITOLUL XIII

11) E rușine păstorului să se teamă de moarte. Cînd o cere ascultarea, nu trebuie să existe frică de moarte.

12) Caută, o, fericite, virtutea fără de care nu va vedea nimenea pe Domnul și fă pe fiii tăi să cîștige înainte de toate pe aceea, izbăvindu-i pe ei cu totul de vederea oricărei fețe netede și asemănătoare celor femeiești.

13) Felurile de viețuire și locuințele tuturor celor de sub ascultarea voastră să fie deosebite după vîrstele trupului. Căci nu trebuie a trimite pe cineva din port

14) Să nu punem peste nimenea mîinile înainte de a fi ajuns la vîrsta înțelepciunii, legiuită potrivit lumii, ca nu cumva ridicînd pe vreunele dintre oile aflate în neștiință, acestea, ajungînd apoi la cunoștință, să nu poată răbda povara și arșița, ci să se năpustească spre lume. Acest lucru nu va fi fără primejdie celor mai înainte hirotoniți.

15) Cine este oare un astfel de iconom al darului lui Dumnezeu, ca, nemaivînd nevoie de lacrimile, de suspinele și de ostenele sale, să se folosească de ele

990. «Vorbește de educarea și primirea copiilor și a altor tineri, ca să fie despărțiți după loc».

fără cruțare către Dumnezeu pentru curățirea altora ?⁹⁹¹

71) Să nu încetezi vreodată să speli și să cureți sufletele întinate și mai ales trupurile, ca să poți cere cu îndrăznire de la Conducătorul luptei cununi, nu numai pentru sufletele alor tăi, ci și pentru ale celor străini.

72) Am văzut pe neputincios curățind neputința altui neputincios, folosindu-se de o îndrăzneală vrednică de laudă pentru acela către Dumnezeu și punând sufletul său pentru alt suflet într-o smerenie și prin vindecarea aceluia vindecându-se pe sine însuși. Și am văzut pe altul făcând la fel din închipuirea de sine și auzind certarea: «Doftore, vindecă-te pe tine însuși» (Lc. 4, 23).

73) Este cu puțință a se lipsi cineva de un bun, pentru un altul mai mare, așa cum cel ce a ocolit mucenicia a făcut-o nu din frică, ci pentru folosul celor ce se mîntuiau prin el⁹⁹².

74) Există cîte unul care se predă pe sine necinstirii, pentru cinstirea altora; acesta e socotit de mulți ca iubitor de plăceri sau ca amăgitor, deși spune adevărul.

75) Dacă cel ce are cuvînt de folos și nu-l împărtășește cu îmbelșugare, nu va rămîne nepedepsit, la ce mare primejdie nu trebuie să se aștepte, prietene, cei

991. Nu e vorba de meritele de care nu mai au unii nevoie, și pe care Biserica le trece altora prin indulgențe, ca în Biserica romano-catolică, ci de lucrarea lor personală pentru trezirea altora, de comunicarea directă dintre membrii Bisericii.

992. «Vorbește de Grigorie Taumaturgul (Făcătorul de minuni), care a ales mai bine retragerea pentru ocrotirea altora dată lui de Dumnezeu, decît mucenicia».

ce pot, ca și prin însăși sîrguința în fapte să se ostenească cu cei ce se ostenesc, și nu voiesc să o facă ?⁹⁹³

76) Izbăvește și tu, cel ce ai fost izbăvit de Dumnezeu. Mîntuiește, tu cel ce ai fost mîntuit, pe cel dus la moarte, și nu cruța nimic ca să răscumperi pe cei omorîți de draci⁹⁹⁴. Căci aceasta e marea luptă înaintea lui Dumnezeu, mai presus de toată lucrarea și contemplarea oamenilor și a îngerilor⁹⁹⁵.

77) Cel ce spală și curăță, cu curăția dată lui de la Dumnezeu, întinăciunea altora și, din cele prihănite, face daruri neprihănite pe care le aduce lui Dumnezeu se dovedește împreună-lucrător al Puterilor netrupești și înțelegătoare⁹⁹⁶. Acesta și numai acesta este lucrul

993. Sfîntul Maxim : «Cel ce s-a împărtășit de bunătăți de la Dumnezeu e dator să le dea mai departe și altora. «În dar ați luat, zice, în dar să dați» (Mt. 10, 8). Căci cel ce ascunde darul sub pămînt defăimează pe Domnul ca aspru, nefolosind virtutea, pentru cruțarea trupului. Iar cel ce vinde adevărul vrăjmașilor, fiind dat pe urmă pe față ca iubitor de slavă deșartă, se spînzură». Oricine poate și deci oricine e dator să ia parte la ostelile și la durerile altora și să le ușureze. Așa face fiecare prin sine pe Hristos lucrător pentru alții. De la Hristos încoace nu mai poate spune nimeni: «Doamne, om nu am». Toți Îl putem avea pe Hristos. Dar Hristos lucrează prin cei ce cred în El.

994. Fiecare poate fi astfel un misionar al mîntuirii în Hristos. Fiecare

Il poate face pe Hristos lucrător prin sine și simțit de ceilalți. Nu se cade nimănui să rămînă spectator pasiv la lucrarea preoților Bisericii. Toți sînt ostași angajați în luptă pentru Hristos, fiecare are o armă duhovnicească cu care poate purta această luptă.

995. A ajuta pe alții în numele lui Hristos și prin aceasta a-L face pe Hristos însuși lucrător prin noi față de alții, e cea mai mare nevointă pe care o cere Dumnezeu de la noi. Ea împlinește două lucruri deodată: ajută pe alții și propovăduiește pe Hristos. Așa se unesc în lucrarea creștinului dimensiunea orizontală și cea verticală.

996. Toate lucrurile și persoanele sînt date nouă de Dumnezeu și trebuie să I le întoarcem Lui, într-un dialog neîncetat al iubirii cu fapta. Dar noi am murdărit darurile date nouă de Dumnezeu, prin gîndurile urite cu care le privim și le folosim. Prin aceasta ne-am murdărit pe noi înșine și întindem prin ele murdăria și asupra altora. Iar Dumnezeu nu primește să-I întoarcem murdărite darurile Lui. El ne cere să I le aducem curate, să

de totdeauna al celor ce liturghisesc lui Dumnezeu⁹⁹⁷. «Că toti cei dimprejurul Lui îi vor aduce daruri», suflete (Ps. 75, 11).

78) Nimic nu arată așa de mult iubirea de oameni și bunătatea cea către noi a Făcătorului, ca a lăsa cele nouăzeci și nouă de oi și a căuta pe cea rătăcită. Ia aminte, deci, o, minunate, și arată-ți toată sîrguința, dragostea, căldura, grija și rugăminta către Dumnezeu pentru cel foarte rătăcit și zdrobit. Căci unde sînt mari bolile și ranele, fără îndoială mari vor fi și răsplătirile date.

79) Să luăm aminte, să privim și să facem. Căci nu întotdeauna întîistătătorul trebuie să judece potrivit dreptății, ci să țină seama de neputință. Eu am văzut doi inși judecați de către un preaînțelept judecător. Și acesta l-a declarat pe cel nedrept drept, pentru că era mai slab; iar pe cel drept l-a osîndit ca nedrept, pentru că era mai bărbătesc și mai plin de tărie sufletească. Aceasta, pentru ca să nu se facă dezbinare mai mare prin dreptate. Dar între patru ochi a spus fiecăruia cele cuvenite lui și mai ales celui bolnav sufletește.

80) Cîmpul înverzit e potrivit pentru oi. Dar mai potrivită e învățătura și pomenirea morții ființelor cuvîntătoare, acestea putînd vindeca întinăciunea lor.

81) Cercetează pe cei tari cu sufletul și-i ceartă fără motiv de față cu cei slabi, ca să vindeci, prin leacul unuia, rana celuiilalt și să-i înveți pe cei moleșiți să se facă tari.

facem deci efortul de a le curăți și de a ne curăți, de a pune curăția noastră în ele. Dacă îmi dă cineva o haină curată și eu o murdăresc și i-o întorc murdară, îl jignesc. Trebuie să o spăl, ca să i-o dau curată.

997. Aceasta este Liturghia cosmică neîncetată, cerută de Dumnezeu : să ne aducem pe noi și să-i aducem pe toți și unul pe altul curățiți, lui Dumnezeu, împreună cu toate cele dăruite de El.

82) Nicăieri Dumnezeu, ascultînd o mărturisire, nu Se arată să o fi făcut cunoscută public, ca nu cumva să-i oprească pe cei ce se mărturisesc, prin darea pe față a lor, și așa să-i facă de nevindecat în boala lor.

83) De ne bucurăm de darul cunoașterii de mai înainte, să nu spunem de mai înainte, celor ce au greșit, greșalele lor, ci mai degrabă să-i îndemnăm prin vorba cu înțeles spre mărturisire. Căci și prin mărturisirea lor către noi, li se pricinuieste nu puțină iertare⁹⁹⁸. Să-i învrednicim pe aceștia după mărturisire de mai mare îndrăzneală către noi și de o mai mare îngrijire decît cea de mai înainte⁹⁹⁹. Căci prin aceasta înaintează la o mare încredere și dragoste față de noi. Și sîntem datori să ne arătăm lor chip de smerenie dusă pînă la culme; dar să-i învățăm să aibă și frică față de noi¹⁰⁰⁰. Întru toate trebuie să fii răbdător față de ei, în afară de neascultarea lor în cele zise.

84) Ia seama ca nu cumva smerenia ta peste trebuintă să adune cărbuni de foc asupra capului fiilor tăi¹⁰⁰¹.

85) Ia seama de nu cumva vezi în țarina ta vreun pom care face pămîntul neroditor, dar care ar putea să rodească în altă țarină. Să nu ne ferim să răsădim acești pomi cu sfatul, în altă parte, printr-o apropiere iubitoare¹⁰⁰².

998. Și în mărturisire se arată voința de a depăși păcatul. Nu ajunge numai o părere de rău interioară.

999. Să nu-i lăsăm într-o situație jenantă pentru mărturisire. Dar să le acordăm remediile potrivite cu boala arătată.

1000. Sau mai degrabă respect pentru remediile ce li le recomandăm.

1001. Cărbuni de foc ai osîndirii veșnice, pentru că smerenia noastră nu i-a făcut să se pocăiască.

1002. Uneori nu poți dezvolta în tine niște virtuți, dar cu cuvîntul poți ajuta pe alții să le dezvolte. Dar pentru aceasta ai nevoie de o comuniune iubitoare cu alții, ca să le poți transmite darul mare pe care îl ai tu față de acele virtuți, pe care nu le poți dezvolta în tine. De ex.

86) E cu putință ca întîistătătorul să lucreze virtutea fără primejdie, chiar și în locuri mai nepotrivite, adică mai lumești și mai iubitoare de plăcere.

87) Cînd doftorul propășește în sănătatea sufletească, nu are nevoie așa de mult de îngrijirea trupească a celor bolnavi ¹⁰⁰³.

88) Să ia seama întîistătătorul la primirea tinerelor vlăstare ; căci nu toată neprimirea și alungarea e oprită de Dumnezeu ¹⁰⁰⁴.

89) Nici un dar nu e așa de bine primit de Dumnezeu de la noi ca acela de a aduce suflete cuvîntătoare prin pocăință ¹⁰⁰⁵. Căci toată lumea nu are un preț deopotrivă cu al unui suflet. Lumea trece, iar sufletul e nesticăcios și rămîne. Drept aceea nu ferici pe cei ce aduc bunuri; ci fericește pe cei ce aduc lui Hristos oi cuvîntătoare ¹⁰⁰⁶.

pentru puterea cuvîntului, a slujirii, a învățaturii. Se poate înțelege și ca un îndemn dat onora de a se muta în altă parte.

1003. Cînd iradiază din duhovnic o mare curăție, nu are nevoie să impună fiului sufletesc prea multe osteneli de a o cîștiga și el; din pilda lui iradiază putere și în acela.

1004. Adică Dumnezeu nu cere să fie primit la călugărie oricine cere aceasta.

1005. Toți trebuie să ne aducem pe noi înșine daruri lui Dumnezeu, dar și unii pe alții, pentru că toți ne-am fost dați unii altora ca daruri de către Dumnezeu. Inșă nu ne putem aduce unii pe alții daruri lui Dumnezeu ca pe niște obiecte, ci ca pe niște subiecte, prin libertatea pe care ne-o sporim unii altora, și îmbogățiți în legăturile între noi. Aducînd pe alții ca daruri sau aducîndu-ne aceia pe noi, se aduc și ei înșiși sau ne aducem și noi înșine, dar îndemnați unii de alții. Rostul nostru este deci să ne îndemnăm la aceasta. Iar aceasta o facem îndemnîndu-ne unii pe alții să părăsim păcatele, pocăindu-ne. Căci păcatul nu este altceva decît un refuz al omului de a se aduce dar lui Dumnezeu. Iar la trezirea pocăinței în alții avem fiecare un rol important, înfăptuit prin cuvîntul, dar mai ales prin pilda noastră.

1006. Acesta e preotul și arhierul adevărat, dacă slujba preoției și arhieriei stă în a aduce daruri lui Dumnezeu pentru popor (Evr. 5, 1). Dacă e așa, preotul își exercită lucrarea sa prin orice cuvînt, dar și prin orice

CAPITOLUL XIV

90) Fă-ți arderile de tot fără prihană. Căci altfel nu te-ai folosit cu nimic.

91) Dacă trebuie să primim cuvîntul: «Se cădea să fie vîndut Fiul Omului; dar vai celui prin care a fost vîndut» (Mc. 14, 21), tot așa trebuie să primim și lucrul dimpotrivă: se cade ca mulți să se mîntuiască și, negreșit, cei ce voiesc; dar plata se va da celor prin care s-a făcut mîntuirea, după Domnul.

92) Avem nevoie înainte de toate, o prea sfințite, de puterea duhovnicească, pentru ca celor pe care am pornit să-i călăuzim spre Sfintele Sfintelor, să căutăm să le arătăm pe Hristos, odihnindu-Se pe Masa cea de taină și ascunsă. De aceea, cînd îi vedem turburați și strîmtorați de mulțimea gîndurilor ce voiesc să-i împiedece (mai ales în pridvorul intrării), să-i luăm de mînă ca pe niște copii și să-i izbăvim de mulțimea gîndurilor¹⁰⁰⁷.

Iar dacă unii sînt foarte prunci sau neputincioși, e de trebuință să-i luăm pe umerii noștri și să-i purtăm pînă ce vor ajunge la ușa intrării celei cu adevărat

faptă pilduitoare, prin care poate cîștiga un suflet pentru Hristos. El nu e preot numai la altar, cum se spune uneori în timpul nostru. Dar mai ales vai de preotul care depărtează sufletele de la Hristos prin purtarea și cuvintele lui! El s-a făcut slujitorul diavolului. Mai trebuie observat că aci se deschide un larg cîmp de lucru pentru preoția generală, din care face parte orice credincios.

1007. Urcușul duhovnicesc al credinciosului (sau al călugărului) este asemănat cu înaintarea lui din pridvorul bisericii pînă în altarul ei, pe masa căruia Se odihnește Hristos, a Cărui odihnă se comunică și lui prin Sfînta împărtășanie, sau prin unirea cu El. În pridvor cel ce a pornit să înainteze e tulburat de gîndurile lumești prihănite, în tinda bisericii se leapădă de ele, în naosul bisericii contemplă rațiunile curate ale lucrurilor (sau ale virtuților) și ale persoanelor cu care se află împreună în rugăciune, în altar se unește cu Dumnezeu dincolo chiar și de contemplarea acestor rațiuni ale celor create, duse prin sfinți la unirea lor cu cele dumnezeiești.

strâmte. Căci acolo are loc toată îngustarea și strîmtorarea. De aceea a și scris careva despre ea: «Aceasta este osteneala înaintea mea, pînă ce voi intra în locul cel sfînt al lui Dumnezeu» (Ps. 72, 16—17).

93) Am spus, o Părinte al Părinților, și în cele de mai înainte despre acel părinte al părinților și învățător al învățătorilor, cum era îmbrăcat în întregime în înțelepciunea cea de sus, nefățarnic, muștrător, cu luare aminte la toate, înțelept, pogorîtor, cu sufletul luminos; iar ceea ce era mai minunat dintre toate ale lui, era că pe cei ce-i vedea că voiesc să se mîntuiască îi povățuia cerîndu-le mult, iar pe care-i vedea ținînd la voia lor, sau avînd vreo împătımire, îi depărta în așa fel de la lucrul de care erau împătimiți, ca toți să ia seama să nu-și arate voia lor fată de nimic din cele de care fuseseră alipiți. Mai spunea pururea-pomenitul și aceasta: că e mai bine să fie alungat cineva din mînăstire, decît să fie lăsat să-și facă voia lui. Căci cel ce-l alungă îl face de multe ori mai smerit pe cel alungat și, prin aceasta, să-și taie singur voia lui. Iar cel ce pare să se poarte cu aceștia cu iubire de oameni și cu pogorămînt, îi face ca în ceasul morții să-l blesteme, ca pe unul ce mai degrabă i-a amăgit în loc să-i folosească.

Acest mare păstor putea fi văzut după rugăciunile de seară șezînd pe un tron (pe dinafară alcătuit din lemn, iar pe dinăuntru din daruri duhovnicești), ca un împărat, pe care-l înconjura obștea cea bună și adunată întregă ca niște albine înțelepte și asculta cuvintele și poruncile lui ca pe ale lui Dumnezeu. Și unuia i se poruncea să rostească cincizeci, altuia treizeci, iar altuia o sută de psalmi înainte de culcare; altuia i se poruncea să facă atîtea îngenuncheri, altuia, să doarmă șezînd; altuia, să citească un anumit timp; iar altuia, la fel să stea la rugăciune.

Pe lângă aceasta a rînduit doi dintre frați ca supra-veghetori, avînd să ia seama la întîlnirile și la lenevirile de peste zi și să le oprească; iar noaptea, la privegherile necuvenite și la cele ce nu se pot preda scri-sului. Dar nu numai atît, ci marele păstor rînduia și în privința mîncării ceea ce i se potrivea fiecăruia. Căci nu era pentru toți o singură dietă, nici una asemănătoare, ci se rînduia fiecăruia alta, după starea lui. Unora le rînduia, bunul chivernisitor, una mai ușoară, altora, alta mai zemoasă. Și lucru minunat era că porunca se împlinea fără murmure, ca și cînd ar fi ieșit din gura lui Dumnezeu. Sub ascultarea vrednicului de pomenire se afla și o lavră, în care cel-în-toate-desăvîrșit trimitea din mînăstire pe cei puternici pentru liniștire.

94) Să nu-i conduci, rogu-te, pe cei mai nevinovați la multe feluri de gînduri meșteșugite. Mai degrabă, condu-i și pe cei cu gînduri de tot felul, la simplitate. Acesta e un lucru minunat.

95) Cel ce s-a curățit la culme, din nepătimirea lui la culme, se va folosi ca un dumnezeiesc judecător și de o judecată aspră. Căci lipsa nepătimirii împunge inima judecătorului și nu-i îngăduie să pedepsească cum se cuvine și să curățe¹⁰⁰⁸.

96) Lasă fiilor, înainte de toate, moștenirea credinței nepătimașă (nepătată)¹⁰⁰⁹, și a dogmelor binecre-

1008. Ed. 1970: «Se va folosi de rigoare (ânfftpsta), adică nu va fi cu pogorămînt în epitiimiile impuse celui ce a greșit». Duhovnicul care are el însuși viața foarte curată poate cere mai mult și fiului său duhovnicesc; dar cel ce nu e prea curat în viața sa, nu poate cere nici altuia prea mult. Pe de altă parte, duhovnicul cu o viață pilduitoare ușurează prin aceasta împlinirea ostenețelor ce le recomandă, de către cel ce se pocăiește.

1009. «Credința nepătimașă». Căci numai credința ortodoxă nu e produsul unei patimi și nu exprimă un Dumnezeu pătimaș și dă puterea pentru dobîndirea nepătimirii. Căci ea e credința în Treimea ca structură supremă a iubirii în Fiul lui Dumnezeu care din iubire Se smerește, întrupîn-

dincioase, ca să călăuzești la Domnul nu numai pe fii, ci și pe nepoți, pe calea dreptei-creдинțe (a ortodoxiei *n.tr.*)¹⁰¹⁰.

97) Să nu te oprească mila de a pune pe tineri la strîmtoare, de a-i veșteji și domestici, ca să te slăvească în vremea ieșirii (sufletului).

98) Să-ți fie chip, preaînțelepte, și în privința aceasta, marele Moisi. Că n-a putut elibera pe ascultători de faraon, măcar că-l urmau cu supunere, pînă ce nu au mîncat azima cu ierburi amare (Ieș. 12). Azima e sufletul care nu are ca punct de plecare voia sa. Căci aceasta îl poate umfla și înălța. Dar azima e pururea smerită. Iar prin ierburi amare, să înțelegem cînd amărăciunea care vine din poruncă, cînd strîmtorarea ce se naște din amărăciunea postului.

99) Iar eu, Părinte al Părinților, trimițîndu-ți-le acestea, mi se pare că aud pe cel ce zice: «Tu cel ce înveți pe altul, nu te faci învățătorul tău ?» (Rom. 2,21). Dar acum, după ce am spus acestea, opresc cursul cuvîntului.

CAPITOLUL XV

Lauda chinoviarhului Raithului, alcătuită
după istoria lui Moisi¹⁰¹¹

Sufletul, unit cu Dumnezeu prin curăție, nu va avea nevoie de alt cuvînt pentru învățătură, deoarece poartă în sine Cuvîntul cel veșnic, ca învățător tainic, ca povătuitor și luminător. Și așa știu că este și preasfin-

du-Se și răstignindu-Se ; e credința care are, de aceea, ca rod, sobornicitatea, străină atît de pasiunea individualistă, cît și de pasiunea dictatorială a unei singure persoane, ambele rodul mîndriei.

1010. Dogmele păstrate rămîn tezaurul tradiției pentru toate generațiile. Ele nu sînt legate de un timp, ci au valoare netrecătoare.

1011. Acest titlu e numai în P.G. În trad. Veniamin Costache și în ed. 1970 nu e. Ed. lui Pietro Trevisan, reproducînd textul din P.G., reproduce

țitul și atotluminosul tău suflet de corifeu. Căci cunosoc nu numai prin cuvânt, ci prin lucrare și cercare, prea curata lui cugetare, pierzătoare de fiare, strălucitoare de smerenie, asemenea acelu mare Legiuitor. Fiindcă lui îi urmezi pas cu pas cu cea mai mare stăruință și înaintezi pururea spre înălțime, puțin trebuind ca să-l și întreci, în ce privește vrednica de laudă curăție și cununa neprihănirii, prin care ne putem apropia mai mult decât prin altele de Dumnezeu, Cel Prea Curat și Dătătorul a toată nepățimirea și Ajutătorul în ea, de Cel ce strămută prin aceasta la cer pe cei ce petrec încă pe pământ.

În acestea, ca într-o căruță de foc, asemenea iubitorului de curăție Ilie, suindu-te cu picioare neobosite, nu numai pe egiptean l-ai omorât¹⁰¹² (Ieș. 2, 12) și ai ascuns fapta biruitoare în nisipul smereniei, ci și pe munte ai urcat și pe Dumnezeu L-ai văzut prin viețuirea spinoasă și greu de străbătut, iar acolo te-ai bucurat de glasul dumnezeiesc și de strălucirea luminii; ba încă și încălțăminte, adică tot acoperământul cel muritor, ai dezlegat-o și apucându-l de coadă, sau de sfârșitul la care ajunge, pe cel preschimbat din înger în balaur, l-ai aruncat ca într-un cuib al lui în groapa cea mai de jos, închizându-l în întuneric; și apoi ai biruit pe faraon¹⁰¹³, pe cel înalt și semeț, și ai lovit pe egipteni și pe întâii lor născuți i-ai omorât (care e cea mai mare faptă de biruință)¹⁰¹⁴.

De aceea și Domnul ți-a încredințat ție, ca celui neclintit, povățuirea fraților, pe care tu, povățuitorule, povățuindu-i fără frică i-ai izbăvit de faraon și de lu-

și acest titlu. Ed. 1970 continuă să dea tot capitolul XV din P.G. cu această introducere în continuarea cap. 100. Lui Ioan de Raith i-a fost trimisă întreaga scriere precum se vede la sfârșitul capitolului XIV.

1012. «Adică pofta omenească».

1013. «Faraon numește mintea cea mândră, pricinuitoare a căderii».

1014. Primele gânduri rele ce răsar, ca să nu treacă spre faptă.

crarea murdară a cărămizilor de lut, dîndu-le mai departe întreaga cercare a focului lui Dumnezeu și a curăției norului, care stinge toată văpaia poftei. Dar nu numai atîta, ci le-ai despărțit și marea Roșie și arzătoare (de care ne primejduim cei mai mulți, *n.tr.*) și i-ai făcut biruitori și purtători ai cununilor de biruință prin toiagul tău și prin priceperea pastorală, înecînd cu totul pe toți cei ce-i urmăreau.

Dar nu numai atît, ci ai doborît și pe Amalic al mîndriei, pe cel ce obișnuiește să vină în calea învingătorilor, după biruința asupra mării; l-ai doborît prin întinderea mîinilor, sînd în mijlocul făptuirii și al contemplației (vederii) pentru poporul tău luminat de Dumnezeu. Ai biruit popoarele, i-ai urcat pe cei împreună cu tine pe muntele nepătimirii; ai așezat preoți; ai rînduit tăierea-împrejur, ai arătat că fără curățirea prin ea e cu neputință a vedea pe Dumnezeu; ai urcat la înălțime, înlăturînd întunericul, negura și furtuna, adică întunecimea de trei ori întunecată.

Te-ai apropiat de lumina cu mult mai luminată, mai strălucitoare și mai înaltă decît rugul. Te-ai învrednicit de glas, te-ai învrednicit de vedere și de proorocie. Ai văzut viețuind încă aici, cele ce vor fi pe urmă, adică cea din urmă iluminare a cunoștinței ce va fi. Ai auzit prin glas : «Nu va vedea omul» (Ieș. 23, 30). De aceea te-ai și coborît în cea mai adîncă vale (a Horebului; P.G. = a smereniei, *n.tr.*), din vederea lui Dumnezeu, aducînd tablele urcușului în cunoaștere și avînd slăvită fața sufletului și a trupului.

Dar vai de priveliștea facerii de viței (căci aceasta o face obștea mea), vai de sfărîmarea tablelor !

Apoi ce a urmat ? Ai luat poporul de mîină, ai străbătut pustiul. Te-ai făcut poporului, înfierbîntat poate de văpaia focului propriu, izvor de apă a lacrimilor prin lemn, adică prin răstignirea trupului împreună cu

patimile și cu poftele lui (Gal. 5, 24)¹⁰¹⁵. Ai bătut război cu neamurile ce ți-au ieșit în cale și le-ai biruit, mistuindu-le cu focul Domnului. Ai venit la Iordan (căci nimic nu mă împiedică de a prelungi puțin istoria), pe care l-ai despărțit cu cuvântul pentru popor și apele dintîi le-ai dat mării sărate și moarte, iar pe cele ale iubirii de mai sus le oprești în ochii acestor izraeliți înțelegători (spirituali) ai tăi¹⁰¹⁶.

Ai poruncit apoi să se aducă douăsprezece pietre, fie arătîndu-le chipul apostolilor, fie dîndu-le să înțeleagă înfrîngerea celor opt neamuri și patimi și însușirea celor patru virtuți atotcuprinzătoare. Ai lăsat apoi

1015. «Spune că poporului ce ardea de focul său, adică al poftelor și patimilor, i-a venit în ajutor Moise, prin lemnul crucii, adică prin greaua pătîmire și prin răsțignirea trupului, izvorîndu-le izvoare de lacrimi, după pilda faptei lui Moise, înțeleasă duhovnicește». *Alta* : «Sînt două chipuri de suire pe cruce : unul este cel al răsțignirii trupului; al doilea, cel al urcării la contemplare. Cel dintîi vine din libertate, al doilea se ivește din lucrarea faptelor ; acestuia nu i se supune mintea, dacă nu se supune mai întîi trupul. Împărăția minții este răsțignirea trupului și mintea nu se supune lui Dumnezeu, dacă libertatea nu se va supune rațiunii». Adică mintea poate face trupul să se răsțignească. Dar din aceasta poate rezulta o mîndrie a minții pe motiv că-și poate stăpîni trupul. De aci trebuie să se înainteze mai departe, adică mintea trebuie să se supună ea însăși Cuvîntului lui Dumnezeu cel întrupat, adică sensului cel mai înalt al nevoinței trupești care este unirea cu Dumnezeu în iubire. Căci nici Hristos nu și-a răsțignit numai trupul, ci prin răsțignire S-a supus și pe Sine ca om, lui Dumnezeu. Și această simțire voiește să o sădească și în noi. Astfel răsțignirea lui Moise prin întinderea mîinilor își găsește, ca cea a oricăruia din noi, ultima împlinire în răsțignirea lui Hristos.

1016. «Precum Iisus al lui Navi tăind Iordanul cu toiagul, apele ce curgeau înainte le-a lăsat să curgă spre Marea sărată, numită Moartă, iar pe cele dinapoi le-a oprit în ochii poporului, așa și tu, despărțind poporul și pregătindu-l să străbată lumea aceasta, lacrimile începătoare le-ai folosit pentru amărăciunea și sărătura patimilor și le-ai unit cu ostenele și cu omorîrea plăcerilor. Căci nu mai era nevoie de ele după omorîrea acestora. Dar cele ale iubirii ce veneau după aceea, ca pricinuitoare de desăvîrșire, le-ai oprit mai sus, sau le-ai făcut statornice, neclintite și neschimbate, prin harul de sus, în ochii ucenicilor tăi».

cu totul în urmă Marea cea Moartă și neroditoare¹⁰¹⁷. Ai venit la cetatea vrăjmașului, unde trâmbițezi, prin rugăciune, în acest ciclu înșeptit al vieții omenești. Și așa ai surpat-o, biruind-o. De aceea îi cînți Ajutătorului tău nematerialnic și nevăzut: «Săbiile vrăjmașului au pierit cu totul și cetăți ai surpat» (Ps. 9, 6).

Voiești să spun și lucrul cel mai de căpetenie și mai tare decît toate ? Te-ai suit la Ierusalim, la vederea păcii desăvîrșite a sufletelor. Vezi pe Hristos, Dumnezeuul Păcii. Pătimesti împreună cu El, ca un bun ostaș. Îți răstignești împreună cu El trupul cu patimile și cu poftele lui, și pe drept cuvînt, ca unul ce te-ai făcut și tu dumnezeul lui faraon și al întregii lui puteri dușmane. Te îngropi împreună cu Hristos și cobori împreună cu El în iadul cuvîntării de Dumnezeu (al teologiei), al tainelor negrăite¹⁰¹⁸. Ai fost uns cu miruri și cu bune

1017. «Ai lăsat, zice, înapoi cele opt patimi ale rătății, în pîntecele meu nesăturat și atotmîncător, în palatul împăratului patimilor».

1018. Tot urcușul omului duhovnicesc se face cu Hristos și în Hristos. «Iadul» are aci sensul abisului teologiei, care e prin excelență adînc nesfîrșit și negrăit de taină, deci ascuns din acest punct de vedere, în întunec. Însăși coborîrea lui Iisus la iad are și acest înțeles, reprezentînd coborîrea sau smerenia Lui fără sfîrșit, făcînd chiar prin aceasta să strălucească din ea lumina adevăratei Lui cunoașteri, ca iubire coborîtoare la nesfîrșit. Căci știm că El coborînd la iad, l-a umplut de strălucire. Sub influența teologiei catolice, orientată spre justificarea unui creștinism în concurență cu puterea lumească, ne-am obișnuit să atribuim lui Dumnezeu însușirile firii noastre căzute; ale puterii care vrea să se impună cu forța. Am pierdut în mare parte înțelegerea lui Dumnezeu, a Cărui putere și împărăție e tocmai inversul acestei puteri de sens lumesc. Puterea Lui stă în iubire, în blîndețe, în delicatețe, în smerenie. Acestea sînt adevăratele puteri și înălțimi spre care e atras omul autentic. Spre aceste înălțimi tinde omeneia. Ele vor rezolva toate problemele conviețuirii umane. Ele vor instaura Împărăția lui Dumnezeu. Desigur acestea își produc efectul cînd omul se deschide iubirii coborîtoare. Smerenia e cea mai eficientă putere de transfigurare a omului, dar în același timp ea lasă libertatea la largul ei. Orice ridicare sprituală a omului făcută cu forța, nu e o ridicare reală a lui. În acest loc al «Scării» înălțimea apofaticului e identificată cu înălțimea smereniei.

miresme de către femeile înrudite și prietene, sau de către virtuți. Ai înviat (căci ce mă împiedică să spun și aceasta, odată ce te afli șezînd și în cer, la dreapta. O, furare prea lăudată a slavei!), ai înviat și tu a treia zi, după biruința asupra celor trei tirani, sau poate, ca să spun mai potrivit, după biruință asupra trupului, sufletului și duhului; sau după curățirea celor trei părți ale sufletului, adică a patimii, a iuțimii și a părții cugetătoare¹⁰¹⁹.

Apoi, ai mers la Muntele Măslinilor (că se cade a scurta cuvîntul și a nu face tîlcuiri de prisos, mai ales că-ți trimitem acest «Cuvînt» ție, care ești plin de înțelepciune și ne întreci în cunoștința tuturor celor ce sînt mai presus de noi). E Muntele despre care socotesc că un bun alergător suindu-se spre el zicea : «Munții cei înalți cerbilor» (Ps. 103, 19), adică sufletelor, careucid fiarele. La acesta alergînd deci și tu împreună (cu Hristos), ai ajuns la poale și ai privit spre cer (căci iarăși aduc la cuvînt chipul Cuvîntului), binecuvîntîn-

Chenoticii protestanți din sec. XIX, pornind de la ideea unui Dumnezeu puternic în sens lumesc, au considerat chenoza lui Hristos ca o renunțare a lui Hristos la atributele Sale proprii în timpul vieții pămîntești. Dar smerenia sădită de Fiul lui Dumnezeu în firea omenească asumată nu e ceva contrar firii Sale dumnezeiești, ci decurge din ea. Chenoza e arătarea lui Dumnezeu așa cum e în Sine, în firea omenească, pentru restabilirea acesteia în chipul ei dumnezeiesc. Dar dacă e așa, ea nu are ca temei al ei decît iubirea lui Dumnezeu. Coborîrea lui Hristos la iad are și ea sensul acestei prelungiri a chenozei firești a lui Dumnezeu pentru a birui prin smerenie și suprema învîrtoșare în rău a omului.

1019. «Patimănumește aci pofta». A sfîntului Maxim : «Înfrînează-ți iuțimea sufletului cu iubirea; vestejește pofta lui cu înfrînarea și înaripează cugetarea lui cu rugăciunea ; și lumina minții nu se va întuneca niciodată». Cel ce face astfel e în dialog vădit cu Dumnezeu prin rugăciune, neatrăs de poftă și minie spre lucrurile mărginite ale lumii. Simțirea prezenței lui Dumnezeu e o adevărată lumină în suflet. Totul se umple de sens în lumina prezenței străvezii a lui Dumnezeu, al Cărui apel la om se simte împreună cu necesitatea omului de a răspunde la apelul Lui.

du-ne pe noi ucenicii și ai văzut scara virtuților pusă înaintea și bine răzimată.

Temelia ei tu ai așezat-o ca un înțelept arhitect, prin harul lui Dumnezeu dat ție; mai bine zis ai arătat-o în plinătatea ei, deși îndemnându-ne, din smerita cugețare, pe noi cei simpli, ne-ai silit să-ți împrumutăm gura noastră întinată față de poporul tău. Și nu e de mirare. Căci și Moisi obișnuia, potrivit pildei istoriei, să se numească pe sine slab la grai și zăbavnice la limbă. Tu însă, cunoscătorul tainic al celor negrăite, nu știi de unde pornind, ai ajuns la un izvor fără de apă și plin în întregime de broaște, mai bine zis de cărbunii egipteni.

Dar — de vreme ce nu mi se cade, ca lăsând neisprăvit cursul «Cuvîntului» tău, să mă duc, o alergătoare, spre cer, țesînd mai departe cele culese de la bunătatea ta — zicem că apropiindu-te de munte și ațintindu-te spre cer cu ochiul tău cel sfînt și punînd piciorul la poale, ai alergat iarăși, ai alergat în sus, te-ai suit peste heruvimi, te-ai întins și te-ai urcat cu strigare, surpînd pe vrăjmaș. Și pășind înainte mergi în frunte, mai bine zis ne povățuiești pe noi toți, încă și acum, alergînd spre vîrfurile însuși al cuvioasei scări și unindu-te cu iubirea. Iar iubirea este Dumnezeu.

LUI I SE CUVINE SLAVA. AMIN.

AVA
DOROTEI

1. Viața, opera și răspîndirea ei

În literatura duhovnicească din epoca părinților s-a păstrat un mare număr de scrisori sub numele lui Varsanufie și al lui Ioan, doi părinți duhovnicești, trăitori ca mari nevoitori în prima jumătate a secolului VI, în mînăstirea lui Serid, la sud de Gaza. Varsanufie a murit pe la 540, fiind supranumit «Marele Bătrîn», iar Ioan, supranumit «Proorocul», cu ceva înainte. Scrisorile sînt răspunsuri la întrebările unor monahi din vremea lor. De la Varsanufie au rămas 396 de astfel de scrisori, iar de la Ioan, 446¹⁰²⁰.

Mai mult de o sută din aceste scrisori sînt adresate Avei Dorotei, puțin mai tînăr decît cei doi, trăitor pentru o vreme în aceeași mînăstire. Scrisorile respective nu amintesc pe Dorotei ca adresat, dar dovada că ele au fost adresate lui o dă faptul că ele au fost transmise și sub numele lui Dorotei.

Acest Dorotei s-a născut pe la începutul secolului VI și a petrecut 15 ani, adică pînă pe la 535, în aceeași mînăstire întemeiată de Serid, pe la începutul secolului VI. Cam în acel an, după moartea lui Ioan și a lui Serid, întîmplată la 15 zile după a celui dintîi, Dorotei s-a retras de acolo, întrucît de atunci s-a închis și Varsanufie cu totul în chilia lui, și a întemeiat o mînăstire proprie nu departe de mînăstirea lui Serid. Așa spune O. Bardenhewer (*Geschichte der altkirchlichen Literatur*, V Band, 1932, p. 67—70). Dar S. Vailhe (*Saint Dorothee de Gaze et Saint Zosime*, *Echos d'Orient*, 1901, p. 259—263) spune că Dorotei a întemeiat mînăstirea sa pe la 540 și a murit cîtredre 550—580. Se pare că s-a născut la Antiohia, s-a bucurat de o educație aleasă, ba chiar de cunoștințe medicale. La mînăstirea lui Serid a fost atras de Varsanufie, egip-

1020. Ele au fost publicate în 1816 de Nicodim Aghioritul la Venetia. Cu ele s-a ocupat S. Vailhe în: *Les lettres spirituelles de Jean et de Barsanuphe*, în: *Echos d'Orient*, 7 (1904), p. 268—276; apoi tot S. Vailhe, *Saint Barsanuphe*, ebd. 8 (1905), p. 14—25 și *Jean le Prophete et Setidos*, ebd., p. 154—160.

tean de origine, și de Ioan. Starețul Serid era întru toate ascultător de ei. Cei doi bătrâni închiși în chiliile lor comunicau cu frații și de multe ori chiar cu Dorotei prin scrisorile transmise de Serid.

Editorii operei lui Dorotei au adunat multe detalii despre viața spirituală a lui, din sfaturile ce i le-au dat Varsanufie și Ioan și din «Învățăturile» scrise de el. El primi în mînăstire la început sarcina de portar, de primitor al străinilor și de conducător al bolniței, zidită cu cheltuiala fratelui său după trup. Pe lângă aceea primi și grija conducerii duhovnicești a fraților, deși era foarte tînăr. Toate le făcea cu rîvnă, deși avea o sănătate delicată.

Dar el dorea mai mult o viață ascunsă, modestă, contemplativă.

Ca întemeietor al mînăstirii sale și ca întîistătător al ei, a ținut fraților un număr de conferințe duhovnicești, care au fost scrise probabil de vreunul din auzitori, după note, și publicate sub numele de «Învățături». Ele au fost strînse la un loc de un călugăr din mînăstirea Studion din Constantinopol în timpul vestitului egumen al ei, Teodor Studitul (+ 826) și sînt publicate între altele în Migne P.G. 88, 1611—1838, împreună cu opt scurte epistole^{1020 bis}. «Învățătura XIX» nu e o conferință a lui Dorotei, ci o sumă de sentințe extrase din scrisul lui. «Învățătura XX» este o scrisoare-răspuns a lui Dorotei la întrebările unui frate. «Învățătura XXI» cuprinde un număr de întrebări ale lui Dorotei către Ava Ioan și răspunsurile acestuia și se află în colecția scrisorilor lui Varsanufie și Ioan.

toritate între monahi pentru sfaturile lor practice, scrise într-un grai simplu, dar remarcabile prin analizele fine ale unor virtuți, patimi și stări sufletești. Se poate spune că «Scara» lui Ioan Scărarul se resimte puțin de felul cum se descriu virtuțile și patimile de către Ava Dorotei și de legăturile ce le remarcă acesta între ele, deși în «Scara» ordinea e mult mai sistematică. Ava Dorotei se distinge însă adeseori prin analize

1020 bis. O primă ediție greacă a lor a publicat J. Grynăus, *Orthodoxographia*, Basel, 1569; o a doua ediție Fronte Ducaus, în «*Actuarium*», în: De la Bignes, «*Bibliotheca Patrum*», Paris, 1624. Aceasta e reprodusă și în «*Bibliotheca Veterum Patrum*», în Veneția, 1778 și în P.G. 88.

mai amănunțite și mai stăruitoare ale stărilor sufletești, spre deosebire de «Scara», care preferă stilul lapidar și formulările paradoxale.

Ava Zosima, de care vorbește cu multă venerație Dorotei (Înv. I, 11 ; II, 7 ; VIII, 3, 5), era un mare nevoitor, care pe la 520 a întemeiat la Cezarea Palestinei o mînăstire care a devenit un mare centru duhovnicesc.

De remarcat, că Ava Dorotei citează de cîteva ori ca autoritate pe Evagrie. Se vede că înainte de condamnarea lui ca origenist, la Sînodul V Ecumenic din 553, Evagrie se bucura, cel puțin în unele cercuri, de o mare prețuire.

Otto Bardenhewer dă și o serie de traduceri ale acestor «Învățăături» în diferite limbi¹⁰²¹.

Aceste «Învățăături» au fost traduse «de pre limba cea proastă grecească» și în românește. Traducerea a fost îndreptată (se pare că după textul paleogrec) de Episcopul Filaret al Rîmnîcului și tipărită în Tipografia acelei Episcopii, la 1784.

1021. Otto Bardenhewer, op. c., p. 67—70. O listă mai bogată de copii și traduceri în toate limbile se dă în ediția operei din «Sources Chretiennes», nr. 92, din 1962. Am regretat că autorul acestei liste nu menționează și traducerea românești. Menționăm aci în plus, în afară de traducerea tipărită a Episcopului Filaret al Rîmnîcului, de la 1784, Ms. 70 de la Mînăstirea Neamțu din sec. XVIII, care cuprinde în 247 foi toată opera lui Dorotei și Viața lui Dositei, ucenicul lui Dorotei. Traducerea românească a lui Dorotei, publicată de Episcopul Filaret al Rîmnîcului se încheie cu «Cuvîntul cel mai de pe urmă al lui Everghetinos» despre Zosima. Mai constatăm din lista dată în ediția din «Sources Chretiennes», că cea mai veche traducere slavonă făcută de P. Berynda a fost tipărită de Petru Movilă, la Kiev, în 1628, și s-a retipărit la Moscova, la 1652 și 1662 (ed. cit., p. 38). În plus menționăm următoarele manuscrise române, din Biblioteca Academiei R. S. România, cuprinzînd opera întregă a Avei Dorotei, cită s-a păstrat: nr. 3562, f. 12—211, datînd încă din 1678; nr. 2950, f. 1—164 din anul 1767; nr. 2211, f. 5—124, sec. XVIII; nr. 3607, f. 13, r. 208 r., sec. XVIII. Opera întregă pare a se cuprinde și în ms. nr. 2001, f. 6—75, sec. XIX. În aceeași Bibliotecă se află apoi numeroase manuscrise românești, cuprinzînd cîte una sau o parte din «Învățăturile» Avei Dorotei: nr. 2664 (sec. XVIII); nr. 1994 (sec. XVIII); nr. 2100 (sec. XVIII); nr. 2115 (anul 1789), nr. 5548 (sec. XVIII); nr. 1621 (sec. XVIII). Apoi o altă serie de manuscrise cu o parte din opera Avei Dorotei datează din sec. XIX. Precum se vede, unele traduceri datează dinainte de Paisie Velicicovschi (nr. 3562, nr. 2950 și poate și altele dateate din sec. XVIII).

Traducerea aceasta, adaptată într-o limbă românească contemporană, circulă astăzi în diferite dactilograme. Noi am avut-o pe cea a Pr. Protos. Calinic Argatul, de la Mănăstirea Cernica. «Învățăturile» se numesc în ea «cuvinte». Această traducere nu are «Învățătura XXIV» (dată în P.G. numai în limba latină). Apoi diferă puțin și ordinea în care sînt așezate în ea «Învățăturile». Pînă la «Învățătura XV» urmează ordinea din P.G. «Cuvîntul XVI» corespunde cu «Învățătura XXII» din P.G. (despre explicarea unor tropare de la Paști, făcute de sfîntul Grigorie de Nazianz); «Cuvîntul XVII» corespunde cu «Învățătura XXIII» din P.G. (despre cîntările la Sfinții Mucenici, tot după sfîntul Grigorie de Nazianz). Urmează o «Scrisoare către chilioți» corespunzătoare cu «Învățătura XVI» din P.G. În sfîrșit, o «Scrisoare către proestoși și ucenici», corespunzătoare cu «Învățătura XVII» din P.G. Apoi o scrisoare către chelar, în cadrul căreia se cuprind încă trei întrebări și răspunsuri, corespunzătoare cu «Învățătura XVIII» din P.G. Aceste alte trei răspunsuri sînt date și în ediția din «Sources Chretiennes», tot ca răspunsuri la întrebările chelarului. Urmează răspunsul către fratele care a întrebat despre nesimțirea sufletului, corespunzînd cu «Învățătura XX» din P.G. Sînt date apoi cele opt epistole scurte din P.G. și una în plus. Apoi șirul de sentințe scurte date din Dorotei, corespunzătoare cu «Învățătura XIX» din P.G. Toată ordinea din traducerea românească corespunde cu cea din «Sources Chretiennes».

Mai remarcăm că traducerea românească are, înaintea (Învățăturilor) lui Dorotei, pe lîngă «Cuvîntul înainte» al unui anonim și «Scrisoare de trimitere», și «Viața Sfîntului Dosoftei», ucenicul Avei Dorotei. Această «Viață a lui Dorotei» a fost publicată și ea în ediția din «Sources Chretiennes», care pe lîngă textul grec are și o traducere franceză, făcută de P. M. Braun în «Orientalia Christiana» XVI, 2, 1932, p. 103—123

Studiul introductiv la ediția mai nouă a operei lui Dorotei, îngrijită de Dom L. Regnault și Dom J. de Prerville¹⁰²², care urmează o ordine egală cu cea publicată în românește de Epis-

1022. Publicată în Sources Chretiennes, nr. 92, în 1962, sub titlul: «Dorothee de Gaze, Oeuvres spirituelles», text grec și traducere franceză, cu introducere și note.

copul Filaret al Rîmnicului, dovedește că există două grupe de manuscrise (și deci și de traduceri) ale operei lui Dorotei: grupa studită, avînd ca cel mai vechi manuscris Cod. Paris. Gr. 1089 din sec. X, și căreia îi urmează ordinea din Migne P.G. și grupa italo-greacă reprezentată de alte manuscrise și pe care o urmează ediția din «Sources Chretiennes» și traducerea românească tipărită la Rîmnic.

2. Forma și conținutul operei Avei Dorotei

Din cele 24 «Învățăături» ale Avei Dorotei, a XXIV-a, precum a dovedit J. Hausherr, nu este a lui Dorotei, ci a lui Ioan de Daljatha, sau Ioan de Saba, autor ascetic nestorian din sec. VIII¹⁰²³. «Învățătura XV» (despre post) e cuprinsă în cele mai multe manuscrise (și în P.G., în ediția «Sources Chretiennes», în traducerea românească a lui Filaret). «Învățăturile» XXII și XXIII din P.G. corespund «Învățăturilor» XVI—XVII din «Sources Chretiennes» și traducerea lui Filaret, dar sînt mai mult omilii la unele texte liturgice. «Învățăturile» XVI, XVII sînt sfaturi către grupuri de monahi. Ediția «Sources Chretiennes» și traducerea românească le grupează între scrisori: «Învățătura» a XVI-a, ca Scrisoarea I-a și «Învățătura» a XVII-a, ca Scrisoarea a II-a (I, către chilioți — II, către înțîistătători și ucenici). «Învățătura» a XVIII-a din P.G. e dată ca scrisorile III—VI către chelar. «Învățătura» a XIX-a din P.G. nu e decît o grupă de sentințe din diferite scrieri ale lui Dorotei, pe care ediția «Sources Chretiennes» și traducerea românească le pune la urma scrisorilor.

«Învățătura» a XX-a, corespunzătoare cu Scrisoarea a VII-a din «Sources Chretiennes» și din traducerea românească, se adaugă la celelalte opt scrisori din P.G., sau nouă din «Sources Chretiennes» și din traducerea românească. «Învățătura» a XXI-a din P.G. nu cuprinde de la Dorotei decît întrebările ; răspunsurile sînt ale lui Ioan.

Deci excluzînd «Învățătura» a XXIV-a, care nu e autentică, și «Învățătura» a XXI-a, din care numai întrebările sînt ale lui Dorotei, autenticitatea celorlalte scrieri cuprinse în

1023. *Orientalia Christiana Periodica* 1940, p. 220—221, ed. din *Sources Chretiennes*, p. 30.

colecția din Migne, în cea din «Sources Chretiennes», publicată după mai multe manuscrise și în traducerea românească a lui Filaret, n-a fost pusă la îndoială de nimeni.

Editorii textului din «Sources Chretiennes» regretă că în ediția P.G. nu a fost inclusă și «Viața lui Dosoftei», în care informațiile din viața lui Dorotei n-au putut fi date decât de Dorotei însuși.

«Învataturile» și «Scrisorile» sînt numai o parte din opera lui Dorotei. În «Scrisoarea de trimitere» se regretă că nu s-au mai găsit decât aceste scrieri din cele ale lui Dorotei. Chiar

«Învățaturile» nu sînt păstrate în textul lor integral (a se vedea «Învățătura I»). Ele sînt mai mult scheme. Dar sînt așa de vii, de familiare, că se poate socoti că s-au păstrat după notele ce au fost luate după «Cuvîntările» lui Dorotei¹⁰²⁴. Acesta e aspectul principal al «Învățăturilor»: o simplitate naturală, o spontaneitate care nu se mai găsește în nici o altă scriere duhovnicească din epoca părinților; ele «nu sînt scrieri», sînt «cuvinte vii» ale unui mare povățuitor duhovnicesc. E în aceste «Cuvinte» o bonomie fermecătoare, proprie marilor pustnici din Egipt, un simț al realului, grija de a rămîne simpli și profund autentici în învățatură ca și în viață. «E o învățatură totdeauna directă, practică, adaptată în chip minunat la mentalitatea auditorului».

Dar sub aparențele de simplitate strălucește o comoară de finețe și de mari adîncimi psihologice. Ava Dorotei e un observator pătrunzător, un psiholog remarcabil; el merge pînă în adîncul firii omenești, aducînd priviri noi în ea. Șerpuirile cele mai fine ale tendințelor rele, iluziile subtile ale iubirii de sine și artificiile diavolului, sînt surprinse și demascate cu mare măiestrie. Deși nu vrea să fie orator sau scriitor, el își clădește expunerile cu mare iscusință. El iubește distincțiile, orînduirea sistematică a părților temei. Exemplifică mereu învățăturile sale cu cele mai impresionante pilde, folosește imagini de o remarcabilă frumusețe și de un mare realism¹⁰²⁵.

Deși foarte fidel învățaturii duhovnicești a părinților, el nu e un simplu compilator. Fiind un mare analist, se observă

1024. Regnault-Preville, Introd.; *op. cit.*, p. 34.

1025. Idem, p. 35.

la el în același timp un efort de sinteză, de desprindere a liniilor dominante ale spiritualității creștine.

El leagă efortul omului spre desăvârșire, de relația lui cu Hristos și de urmarea lui Hristos.

Noi trebuie să ne conformăm morții lui Hristos, oferindu-ne împreună cu El, lui Dumnezeu și Tatăl. Toată nevoița se leagă de «Taina Paștelui»; viața noastră trebuie să fie un Paște în acțiune, o trecere de la păcat la virtute, de la pământ la cer, de la creațiune la Dumnezeu, ca o participare la taina morții și învierii Mântuitorului. Există în «Învățăturile» lui Dorotei un mare optimism. Marele vrăjmaș a fost biruit prin moartea lui Hristos. Deci îl putem birui și noi. Răul, demonii, n-au o putere prea mare de existență și deci nici de lucrare, decît atîta cît le concedem noi. Ei sînt tari numai prin amăgiri, prin înscenări. Întărirea conștiinței de sine, a sensibilității noastre spirituale, ne scapă din mrejele inconsistente ale patimilor, ale demonilor. Patimile lucrează prin «gîndurile» noastre, mai bine zis prin strîmbarea lor. Dar ele sînt construcții ajutate de noi prin neatenție. Atenția noastră le poate ușor risipi, reînsănătoșindu-ne.

Ele au un sprijin într-o voință înșelată și înșelătoare a noastră. Socotim că prin această voință ne slujim intereselor proprii, cînd de fapt ne deservim ființa noastră. E o voință amăgitoare, care e întărită de o *pretenție* (δικαίωμα), de pretenția că avem dreptate cînd urmărim interesele noastre egoiste care în scurtă vreme se dovedesc contrarii nouă.

Conștiința de sine, conștiința a ceea ce sîntem cu adevărat și a modului cum ne putem întări ființa și dobîndi viața eternă pe seama ei, are nevoie de trezvie, de atenție, de o continuă luare aminte, de un efort susținut de a fi atenți la tot ce gîndim și facem, de a surprinde tot ce e amăgitor în ceea ce ni se pare că e favorabil vieții noastre, dar în fond nu este. Prin conștiința de sine distingem binele de rău și ocolim răul. Dar falsa iubire de noi înșine ne face să ne înșelăm în cunoașterea noastră. De aceea ne trebuie un povățuitor obiectiv, pătrunzător, însuflețit de o adevărată iubire față de noi. Nu trebuie să se încreadă cineva nici chiar în «dreapta socoteală» a sa, mai ales la începuturile vieții sale călugărești. Se cade să întrebe totdeauna pe povățuitor. Patimile sînt și un produs al nesimțirii față de sine și față de alții, al lipsei unei adevărate sensibilități.

Toată lupta trebuie dusă pentru eliberarea de patimi, pentru dobândirea virtuților, care reprezintă o sensibilizare a conștiinței față de noi înșine și de alții și ale căror trepte culminante sînt smerenia și iubirea.

Virtuțile trebuie clădite ca un edificiu spiritual, ca o zidire vie, echilibrată și armonioasă. Ba chiar fiecare din ele reprezintă un echilibru al firii, întrunind libertatea și iubirea față de alții, dinamismul și statornicia în bine, tăria și delicatețea trezvia și beția entuziasmului, raționalitatea și simțirea.

Ca și Ioan Scărarul, Ava Dorotei nu voiește să vorbească prea mult despre treptele supreme ale urcușului spre Dumnezeu, despre dulcea și fericita trăire în Dumnezeu, dincolo de orice patimă. Amîndoi voiesc să dea sfaturi pentru parcurgerea cu succes a drumului de luptă, a urcușului spre acea stare. Experiența lui Dumnezeu nu e înțeleasă dacă se cunoaște numai din descrierea altora, ci se cunoaște cu adevărat cînd se dobîndește de către cei ce ajung la capătul urcușului. Amîndoi spun puține cuvinte, deși foarte concentrate și nesfirșit de adînci, despre nepătimire, liniștire, iubire, trăirea în Dumnezeu. Dorotei vorbește despre «dulceața de a fi cu Dumnezeu», de o «gustare» a Lui. Numai prin experiență se cunoaște bucuria întîlnirii cu Dumnezeu și a trăirii în El.

ALE CUVIOSULUI PĂRINTELUI NOSTRU DOROTEI

Diferite Învățăături de suflet folositoare

CUVÎNTUL ÎNAINTE AL UNUI NECUNOSCUȚ

Se cade a ști că au fost doi Dorotei și doi Varsanufie. Unit au bolit de cele ale lui Sever¹⁰²⁶. Ceialți au ținut dreapta credință și desăvârșita nevoie. Despre aceștia se vorbește în această carte. De aceea o și socotim pe aceasta vrednică de primit și plină de virtute și foarte folositoare, ca una ce e cu adevărat lucrarea fericitului Dorotei, a celui ce s-a arătat drept-credincios și cunoscut între părinți și nu a celui de altă și greșită credință. Aceasta a învățat-o foarte bine și părintele nostru și mărturisitorul lui Hristos, egumenul prea înțelept al mînăstirii Studiiților, în testamentul către ucenicii săi, spunînd, după ce și-a înfățișat învățătura credinței sale și a respins la un loc pe ereticii necredincioși: «Și primesc toată cartea de-Dumnezeu insuflată a Vechiului și Noului Testament ; pe lîngă acestea și viețile și dumnezeieștile scrieri ale sfinților și dumnezeieștilor părinți, învățători și nevoitori. Iar aceasta am spus-o pentru vătămătorul Pamfil, cel care venind din Răsărit a calomniat pe acei cuvioși bărbați, pe Marcu, pe Isaia, pe Varsanufie, pe Dorotei și Isihie; nu pe Varsanufie și Isaia și Dorotei, împreună acefali cu acefalii și însoțiți cu decache-

1026. Sever, Patriarhul monofizit al Antiohiei între 512—518.

rații și anatematizați de cel întru sfinți Sofronie în libelul lui. Căci cei mai înainte pomeniți sînt alții decît aceștia. Pe aceștia îi primesc pe temeiul tradiției părintești, ajunsă la noi prin mărturia Prea Sfîntului Patriarh Tarasie, a celui ce a fost arhiereu mai înainte, și a altor persoane vrednice de crezare de la noi și din Răsărit. Și chipul lui Varsanufie îl văd în podoba Marii Biserici împreună cu ale sfinților părinți, Antonie, Efrem și alții. Căci n-am aflat în învățăturile lor nimic neevlavios, ci dimpotrivă, mult folos sufletesc».

Iată deci cum marele părinte al nostru, Teodor, a înfățișat părerea sa despre cei doi Dorotei și învățătura celui înfățișat aci a declarat-o ca foarte folositoare, precum și este cu adevărat foarte de folos sufletelor. Cel ce-și va potrivi viața sa după ea, cu adevărat va ajunge la măsura desăvîrșită în Hristos și la împodobirea cu cununa nepătîmirii și se va învrednici de viața veșnică împreună cu sfinții.

**Epistola către fratele
care a cerut să i se trimită
«Cuvintele» aflate
ale părintelui nostru Dorotei**

1) Îți laud, prea iubite frate, îndemnul tău, îți fericesc binecuvîntatul și iubitorul tău suflet, pentru sîrguința adevărată în cele bune și frumoase. Căci se cade a fi lăudată virtutea de a cerceta cu atîta osteneală și de a lăuda cu sinceritate pe fericitul și cu adevărat vrednicul-de-Dumnezeu — părintele nostru, cel cu nume de dar al lui Dumnezeu. Pentru că din lauda acestui fericit, se naște și iubirea de Dumnezeu și de viața adevărată. Căci lauda, după fericitul Grigorie, e pricinuitoare de rîvnă, iar rîvna, de virtute. Și virtutea, de fericire. Deci trebuie să ne bucurăm și să ne împreunăbucurăm de această propășire a ta. Căci te dovedești mergînd pe urmele aceluia care a urmat pilda celui blînd și smerit cu inima; a aceluia care, privind la lepădarea lui Petru și a celor împreună cu el, s-a dezbră-

cat așa de mult de orice împătımire de cele văzute și s-a predat pe sine așa de mult faptelor celor plăcute lui Dumnezeu, încît, cum bine știi, a spus către Mîntuitorul: «Iată noi am lăsat toate și am urmat Ție» (Mt. 19, 27).

De aceea, desăvîrșindu-se în scurtă vreme, împreună cu Dumnezeu, a împlinit ani mulți, nu petrecînd în pustii și în munți văzuți, nici stăpînind cu putere peste fiara mîncătoare de trupuri, ci îmbrățișînd pustiul sufletului și rîvnind să se apropie de munții veșnici, știind să lumineze în chip minunat și călcînd peste șerpi și scorpii ucigătoare de suflete. Iar la aceste biruințe s-a învrednicit să ajungă în scurtă vreme cu ajutorul lui Hristos, prin tăgăduirea cu bărbăție a voii sale. Căci aceasta i-a deschis calea nerătăcitoare a părinților, care i-a făcut sarcina lui fericită și ușoară și jugul cel mîntuitor și blînd, blînd cu adevărat.

2) Din aceasta a învățat calea cea mai bună spre înălțime, adică smerenia. Și primind sfatul: «Fii milostiv și blînd» cu fapta și după cuvîntul sfinților bătrîni, s-a împodobit prin acestea cu toate virtuțile. De aceea fericitul avea totdeauna în gură cuvîntul bătrînilor : «Cel ce a ajuns să-și taie voia sa, a ajuns la locul odihnei». El a aflat, pentru că a căutat cu vrednicie, că rădăcina tuturor patimilor este iubirea de sine (ψυλαοτία). Pe aceasta, susținută de voia dulce-amară a noastră¹⁰²⁷, o vestejește în întregime în rădăcina ei, folosindu-se de acest leac plin de putere; și odată cu ea vestejește și odraslele rele ale ei. Prin aceasta se face plugarul adevărat al bunătăților nemuritoare și

1027. Voia noastră e și dulce și amară. E dulce pentru că ne satisface mîndria; e amară pentru că ne aduce neplăceri de tot felul. E aceeași ambiguitate care se cuprinde în «cunoștința binelui și răului», în cunoștința care ne vine din privirea noastră în separație de alții și de realitatea întreagă.

aduce rodul vieții adevărate, agonisind comoara cea ascunsă în țarină și binecăutată și aflată de el și îmbogățindu-se cu cele ce pot fi deșertate. Aș fi voit să fiu destoinic și cu limba și cu înțelegerea, ca să mă învrednicesc să înfățișez sfânta lui viață cu de-amănuntul spre folosul deobște, ca un chip cât mai sigur de virtute, arătînd cum a alergat fericitul acesta în mod minunat pe calea cea strîmtă și largă¹⁰²⁸; strîmtă — datorită nerătăcirii și neîmprăștierii ei și faptului că l-a păzit de abaterea spre prăpăstiile din amîndouă părțile; căci așa definește prietenul lui Dumnezeu, cu adevărat Marele Vasile, îngustimea căii mîntuitoare și plină de necazuri; și largă — pentru libertatea ei de împătımire și încrederea ce o dă în cei ce povățuiesc, celui ce o alege drept cale spre Dumnezeu, și mai ales pentru mulțimea smereniei, singura care e mai presus de toate cursele diavolului, după Marele Antonie. De aceea s-a împlinit pentru el cu adevărat cuvîntul: «Iată este porunca Ta foarte» (Ps. 118, 96).

3) Dar voi trece peste aceasta ca peste ceva ce întrece puterea mea. Știu însă că pe lîngă toate celelalte bune învățături, fericitul a adunat și pe acelea pe care le laudă filozofii cei din afară. Căci culegîndu-le și pe acestea ca o albină cu adevărat înțeleaptă și aflînd în ele ceva folositor, s-a făcut pe sine și în ele învățător fără preget la timp potrivit. Astfel, și-a însușit învățăturile: «nimic prea mult» și «cunoaște-te pe tine însuși» și altele asemenea, spre care mă mîna și pe mine, dacă nu o voință plină de recunoștință, măcar nevoia neputinței.

1028. De fapt calea strîmtă este în același timp largă din alt punct de vedere, deci paradoxală pentru că prin îngustimea ei sufletul se ridică în lărgimea iubirii nesfîrșite a lui Dumnezeu și în înțelegerea și gustarea vieții Lui nehotărnicite. Numai cine iubește în chip total și exclusiv o persoană, descoperă tot nesfîrșitul farmecului ei.

Iar ceea ce mi-a poruncit sufletul tău sîrguincios și de bine-iubitor, am îndrăznit să tac, ferindu-mă de greșeala neascultării și temîndu-mă de pedeapsa trîndăviei. Și împreună cu scrisoarea aceasta, v-am trimis vouă, înțelepților ce stați la masă cu Dumnezeu, cuvîntul ce zăcea la mine nelucrat, adică învățăturile fericitului care s-au aflat, pe cele pe care el s-a învrednicit să le ia de la părinți și pe cele pe care le-a predat ucenicilor săi, întocmindu-le și învățîndu-le potrivit primului și adevăratului nostru Mîntuitor. Iar dacă n-am putut afla toate sfintele lui cuvîntări, ci foarte puține, și acestea adunate fără legătură între ele de unii din cei sîrguitori, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, destoiniciei tale vor fi de folos și în scurttimea aceasta a lor, potrivit cuvîntului: «Dă înțeleptului prilej și va fi și mai înțelept»¹⁰²⁹.

1029. Acesta e textul din P.G. 88, 1613—1618. În textul din Sources Chretiennes și al lui Filaret urmează încă două capitole în care se reiau unele caracterizări ale viețuirii lui Dorotei în mînăstire. Dar se pare că ele sînt adaosuri ulterioare. Căci altfel ar fi trebuit să urmeze după cap. 2 și înainte de fraza cu care începe cap. 3.

ALE CELUI ÎNTRE SFINȚI PĂRINTELE NOSTRU DOROTEI

**Felurite învățături lăsate ucenicilor săi
cînd a părăsit mînăstirea Avei Serid
și a întemeiat cu ajutorul lui Dumnezeu
mînăstirea sa, după moartea Avei Ioan proorocul
și după tăcerea desăvîrșită a Avei Varsanufie**

DESPRE LEPĂDARE

1) La început, cînd a făcut Dumnezeu pe om, l-a așezat pe el în rai, cum spune dumnezeiasca Scriptură, împodobindu-l cu toată virtutea. Și i-a dat lui poruncă să nu mănînce din pomul din mijlocul raiului. Și el se afla în desfătarea raiului, în rugăciune, în vedere duhovnicească, într-o slavă și cinste mijlocie¹⁰³⁰, avînd simțurile întregi și nevătămate¹⁰³¹ și aflîndu-se în starea cea după fire, precum a fost zidit. Căci Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul și asemănarea Sa, adică nemuritor, liber, împodobit cu toată virtutea. Dar cînd

1030. In textul din Sources Chretiennes și în trad. lat. (P.G. 88, col. 1618) se spune : «In toată slava și cinstea». Dar se poate că textul grec din P.G. are dreptate, căci Adam nu se afla la capătul final al slavei, ci numai la mijlocul ei.

1031. Chiar simțurile lui erau neslăbite, pătrunzătoare, dar aceasta pentru că prin ele lucra nu numai mintea slăbită a omului, ci însuși Duhul Sfînt, Care ținea și mintea în plinătatea lucrării ei.

a călcat porunca și a mâncat din pomul din care Dumnezeu îi poruncise să nu mănânce, a fost scos din rai și a căzut din starea cea după fire și a ajuns în cea contrară firii, adică în păcat, în iubirea de slavă și în iubirea de plăceri a vieții acesteia și în celelalte patimi, căzînd sub stăpînirea lor¹⁰³². Căci s-a făcut robul lor prin căderea sa. Și așa a început să crească păcatul treptat și a împărțit moartea. Nicăieri nu se mai afla cinstirea lui Dumnezeu, nicăieri cunoașterea Lui, ci pretutindeni necunoștință de Dumnezeu. Numai puțini oarecare, cum au zis părinții, mișcați de legea naturală, au cunoscut pe Dumnezeu, cum a fost Avraam și ceilalți patriarhi, Noe și Iacov și, simplu spunînd, puțini oarecare. Erau foarte rari cei ce cunoșteau pe Dumnezeu. Căci vrăjmașul a întins toată răutatea lui. Și împărțind păcatul, a început închinarea la idoli, credința în mulți dumnezei, vrăjitoria, uciderile și toată răutatea diavolului.

2) Atunci Bunul Dumnezeu, milostivindu-Se de făptura Lui, a dat legea scrisă prin Moise, prin care pe unele le-a oprit, iar altele le-a poruncit, spunînd: «Aceasta să o faceți, aceasta să nu o faceți». A dat poruncă și îndată a zis : «Domnul Dumnezeuul tău este un Domn» (Deut. 6, 4), ca să despartă mintea lor de la mulțimea de zei. Și: «Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din tot sufletul tău și din tot cugetul tău» (Deut. 6, 5). Să vestești pretutindeni că Dumnezeu Unul este și nu este altul afară de El. Căci zicînd : «Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău» a arătat că Dumnezeu Unul este și că este un singur Domn. Și iarăși a spus în cele zece porunci: «Să te închini Dumnezeu-

1032. După sfinții părinți, starea de păcat nu e starea naturală a omului ci starea în Dumnezeu e cea naturală. Altfel e în învățătura catolică, după care omul prin cădere a pierdut ceea ce era un adaos supranatural și a rămas în starea naturii pure. Nu e natural să păcătuim.

lui tău și numai Lui să-I slujești și de El să te ali-pești» (Deut. 6, 13). Și «În numele Lui să juri». Apoi adaugă: «Să nu ai tu alți dumnezei, nici asemănarea a orice altceva din câte sînt în cer sus și câte pe pămînt jos» (Deut. 5, 8). Căci se aducea închinare tuturor făpturilor.

3) Deci Bunul Dumnezeu a dat legea spre ajutor, spre întoarcere, spre îndreptarea răului. Dar nu s-a îndreptat. A trimis prooroci și nici aceștia n-au izbutit. Căci răutatea s-a întărit și mai mult, cum zice Isaia : «Nici buba, nici rana, nici vînătaia nu mai erau calde și nu se mai putea pune nici plasture, nici untdelemn, nici legătură peste ele» (Is. 1, 6). Așa zicînd, răutatea nu era numai într-o parte, nici într-un singur loc, ci în tot trupul. Cuprinsese tot sufletul. Stăpînea toate puterile lui. Nu se mai putea pune un plasture și celelalte. Toate erau robite păcatului, toate erau stăpînite de el. Căci zice și Ieremia: «Am doftoricit Babilonul și nu s-a vindecat», adică am vestit Babilonului numele Tău, am arătat poruncile Tale, binefacerile, făgăduințele, am spus de mai înainte năvălirile dușmanilor (Ier. 51, 9) și totuși nu s-a tămăduit, adică nu s-a pocăit, nu s-a înfricoșat, nu s-a întors de la răutatea lui. Sau cum zice și în altă parte : «N-a primit mustrarea», adică îndemnul, învățătura. Iar în Psalm zice: «De toată mîncarea s-a scîrbit sufletul lor și s-au apropiat pînă la porțile morții» (Ps. 106, 18).

4) Atunci Bunul și Iubitorul-de-oameni Dumnezeu trimite pe Unul-Născut Fiul Său. Căci numai Dumnezeu putea tămădui și birui o astfel de patimă. Și proorocii au cunoscut aceasta. De aceea spune și David în chip lămurit: «Cel ce șezi pe Heruvimi, arată-Te, înalță stăpînirea Ta și vino să ne mîntuiești pe noi» (Ps. 39, 2-3). Și: «Doamne, apleacă cerurile și Te pogoară» (Ps. 118, 5). Și altele ca acestea. Dar și ceilalți prooroci,

fiecare dintre ei a strigat multe de acestea în chip felurit, prin unele chemîndu-L să pogoare, prin altele asigurînd că Se va pogorî negreșit.

Deci a venit Domnul nostru, făcîndu-Se om pentru noi, ca, precum zice sfîntul Grigorie, să vindece pe asemenea cu asemenea, sufletul cu suflet, trupul cu trup¹⁰³³. Căci se face în toate om afară de păcat. A luat însăși ființa noastră, însăși pîrga frămîntăturii noastre și se face un nou Adam, după chipul Celui ce l-a făcut pe el. Înnoiește ceea ce este după fire, și face iarăși întregi și nevătămate simțurile noastre, cum au fost făcute la început. A înnoit pe omul căzut, făcîndu-Se om, a eliberat pe cel robit păcatului, pe cel purtat de el cu sila. Căci omul era tîrît prin silă și tiranie de vrăjmașul său și aproape și cei ce nu voiau să păcătuiască, păcătuiau de silă, cum zice Apostolul în numele nostru : «Că nu fac binele pe care-l voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl fac» (Rom. 7, 19).

5) Făcîndu-Se deci Dumnezeu om pentru noi, a eliberat pe om de tirania vrăjmașului. Căci a doborît toată puterea lui, a zdrobit însăși tăria lui și ne-a izbăvit pe noi, ca să nu mai fim supuși lui, ca să nu mai fim robiți de el, dacă nu vom mai voi nici noi să păcătuim de bună voie. Căci ne-a dat nouă putere, precum a zis, să călcăm peste șerpi și scorpii și peste toată puterea vrăjmașului (Lc. 10, 19), curățindu-ne de tot păcatul prin sfîntul Botez. Căci sfîntul Botez ne iartă și ne șterge toate păcatele. Și cunoscînd Bunul Dumnezeu slăbiciunea noastră și știind de mai înainte că vom păcătui iarăși și după sfîntul Botez, precum s-a scris : «Că se apleacă inima omului cu dinadinsul spre cele rele din tinerețele lui» (Fac. 8, 21), ne-a dat iarăși după bunătatea Lui, sfinte porunci care ne curățesc pe noi, ca, dacă vom voi, să putem iarăși să ne cură-

1033. Cuv. 28, 11 ; P.G. 36, 325 B și Cuv. 45, 91 P.G. 36, 633 C.

țim prin păzirea poruncilor nu numai de păcatele noastre, ci și de patimile înseși. Căci altceva este patima și altceva păcatul. Patimi sînt: iușimea, slava deșartă, iubirea de plăcere, ura, pofta cea rea și cele asemenea. Iar păcatele sînt lucrările patimilor, cînd cineva le săvîrșește pe acestea cu fapta, cînd lucrează prin trup acele fapte la care îndeamnă patimile. Se poate deci ca cineva să aibă patimile, dar să nu le lucreze.

6) Deci ne-a dat, precum am spus, porunci care ne curățesc chiar și de patimile noastre înseși, de înseși relele înclinări ale omului nostru dinăuntru. Căci îi sădește lui deosebirea binelui și a răului, îl trezește, îi arată pricinile din care vine el la păcat. Și zice : «Legea a spus : să nu preacurvești, iar Eu zic : nici să nu poftești. Legea a spus : să nu ucizi, iar Eu zic : nici să nu te mîinii» (Mt. 5, 27—28). Căci de poftești, chiar dacă astăzi nu preacurvești, pofta dinăuntru nu va înceta să te turbure, pînă ce nu te vei năpusti la lucrarea ei. De te mîinii și te superi împotriva fratelui tău, vei ajunge și la clevetirea lui și apoi la uneltirea împotriva lui. Și așa înaintînd pe încetul, ajungi pînă la urmă și lauciderea lui.

Iarăși Legea zice: «ochi pentru ochi, dinte pentru dinte» și cele următoare (Mt. 5, 22). Iar El ne îndeamnă nu numai să primim cu îndelungă-răbdare lovitura celui ce ne pălmuește, ci să-i întoarcem cu smerenie și celălalt obraz. Scopul legii era să ne învețe să nu facem ceea ce nu voim să ni se facă. Atunci legea ne oprea să facem răul de frica de a nu-l pătimi și noi. Acum se caută, precum am spus, să se scoată din om însăși ura, însăși iubirea de plăcere, însăși iubirea de slavă și celelalte patimi.

7) Scopul de acum al Stăpînului nostru, Hristos, este, precum am spus, să ne învețe de unde am venit la toate aceste păcate, de unde am căzut în toate zilele

rele. Deci mai întâi ne-a eliberat pe noi, precum am spus mai înainte, prin sfântul Botez, dîndu-ne iertarea păcatelor : și ne-a dat puterea să facem binele, dacă voim; și să nu mai fim atrași, cum ar zice cineva, cu sila la rău. Căci cel robit păcatelor e împovărat și tras de ele, precum zice : «Fiecare e legat de lanțurile păcatelor sale» (Prov. 5, 22). Apoi ne învață prin sfintele Sale porunci cum să ne curățim chiar și de patimi, ca să nu cădem prin acestea iarăși în aceleași păcate. Apoi ne arată pricina de unde vine cineva chiar la disprețuirea și neascultarea poruncilor lui Dumnezeu. Și astfel, ne dăruiește și leacul acesteia, ca să putem să ascultăm și să ne mîntuim.

Care e deci leacul acesta și care e pricina disprețuirii ? Auziți ce zice Domnul nostru : «Învățați de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre» (Mt. 11, 28). Iată cum ne-a învățat aci pe scurt, printr-un singur cuvînt, rădăcina și pricina tuturor relelor și leacul ei în vederea tuturor bunătăților : ne-a arătat că mîndria e cea care ne-a doborît și că este cu neputință să fim miluiți altfel decît prin ceea ce e contrar ei: prin smerita cugetare. Căci mîndria naște disprețuirea și neascultarea pierzătoare, precum smerita cugetare naște ascultarea și mîntuirea sufletelor. Iar cînd zic smerita cugetare, înțeleg pe cea adevărată, nu smerenia în cuvîntul simplu și în arătare; înțeleg starea lăuntrică smerită, născută în chip propriu în inima însăși, în cugetul însuși. Căci zice : «Sînt blînd și smerit cu inima».

8) Deci cel ce voiește să afle adevărata odihnă a sufletului său, să învețe smerita cugetare și va vedea că în ea este toată bucuria și toată slava și toată odihna¹⁰³⁴, precum în mîndrie sînt toate cele dimpo-

1034. Smerenia e odihna adevărată a sufletului, care a scăpat de ne-mulțumiri pentru neîmplinirea poftelor lui de mîndrie, de plăceri și de

trivă. Căci de unde am venit la toate necazurile acestea ? De ce am căzut în toată starea aceasta vrednică de plîns ? Nu din pricina mîndriei noastre ? Nu pentru neînțelepciunea noastră ? Nu pentru că ținem la voia noastră cea rea ? Nu pentru că stăpînește în noi amărăciunea voii noastre ? ¹⁰³⁵ Dar de unde ? Nu a fost zidit omul întru toată desfătarea, întru toată bucuria, întru toată odihna, întru toată slava ? Nu era în rai ? I s-a poruncit: să nu faci aceasta! Și a făcut. Vezi mîndria ? Vezi tăria cerbicei ? Vezi nesupunerea ? De aceea, Dumnezeu văzînd această nerușinare, zice: Acesta e nebun, acesta nu știe să se bucure. De nu va cunoaște zile rele, va pieri cu desăvîrșire. Căci de nu va învăța ce este necazul, nu va afla ce este odihna. Atunci i-a dat lui cele vrednice de el și l-a scos din rai. A fost predat deci iubirii de sine și voilor sale, ca să-și zdrobească oasele sale, ca să învețe să nu se bizuie pe sine, ci să asculte de porunca lui Dumnezeu, ca aceste urmări nenorocite ale neascultării lui să-l învețe odihna ascultării, cum zice prin proorocul: «Te va învăța pe tine, neascultarea Ta» (Ier. 2, 19).

Dar bunătatea lui Dumnezeu n-a trecut cu vederea făptura Sa, precum am spus de multe ori, ci o îndeamnă iarăși, o cheamă iarăși: «Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și vă voi odihni pe voi»

dușmăniile ce îi vin de aci. El nu trebuie să lupte cu alții pentru satisfacerea poftelor sale mereu mai mari, ci trăiește în nesfîrșirea lui Dumnezeu, pentru care nu trebuie să se lupte cu semenii, ci doar cu poftele proprii, care mereu îl neliniștesc. El luptă pentru liniște prin liniște. Unde e mîndrie, e tulburarea ambițiilor, unde e smerenie, e odihna în Dumnezeu, avînd în El totul. Nu eu am să lupt pentru lucruri trecătoare, ci Dumnezeu mi le dă pe cele netrecătoare, dar și pe cele trecătoare, în mica măsură în care am nevoie de ele.

1035. Voile noastre, nesatisfăcute cum voim noi, de cele mai multe ori ne produc amărăciune.

(Mt. 21, 28). Iată, ați ostenit; iată, ați suferit atâtea greutăți; iată, ați fost supuși ispitelor răului și alor neascultării voastre. Veniți, în sfârșit, întoarceți-vă! Veniți și cunoașteți neputința și necinstea voastră, veniți la odihna și la slava voastră. Veniți, întoarceți-vă prin smerita cugetare la viața pe care ați pierdut-o prin semeța cugetare. «Învățați de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima, și veți afla odihnă sufletelor voastre» (Mt. 11, 28).

9) Vai, frații mei, ce face mîndria! Vai, ce poate smerita cugetare! Ce nevoie a fost de toate ocolurile acestea? Căci dacă s-ar fi smerit Adam și ar fi ascultat de Dumnezeu și ar fi păzit porunca de la început, n-ar fi căzut. Dar și după ce s-a urîțit, Dumnezeu i-a dat prilej de a se pocăi și de a fi miluit. Însă grumazul lui a rămas țeapăn. Și a venit Dumnezeu zicînd: «Adame, unde ești?», adică: «De la ce slavă, la ce rușine ai coborît?» Și apoi îl întrebă: «De ce ai păcătuit? De ce ai călcat porunca?» Prin aceasta îl îndemna anume să spună: «Iartă-mă!» Dar unde se aude: «Iartă-mă»? Nicăieri nu se vede smerenie; nicăieri pocăință. Ci dimpotrivă: răspunde împotriva: «Femeia pe care Tu mi-ai dat-o». Nu zice: «Femeia și-a rîs de mine», ci: «Femeia pe care Tu mi-ai dat-o», ca și cînd ar zice: «Nenorocirea ce Tu mi-ai adus-o pe cap». Căci așa se întîmplă, fraților, cînd omul nu suportă să se învinovățească pe sine: nu se ferește să pună vina pe Dumnezeu însuși.

Apoi se îndreaptă și spre aceea și-i zice: «Pentru ce n-ai păzit porunca?» E ca și cînd i-ar fi zis anume: «Zi măcar: «Iartă-mă!», ca să se smerească sufletul tău și să fie mîntuit». Și iarăși nu se aude nicidecum: «Iartă-mă!» Ci răspunde și ea zicînd: «Șarpele m-a amăgit», adică: «Dacă el a păcătuit, ce sînt eu vinovată?» Ce faceți, nenorociților? Puneți o metanie, re-

cunoașteți greșeala voastră, priviți dezgolirea păcatului vostru ? Dar nici unul dintre ei nu s-a învrednicit să se învinovățească pe sine însuși, nici unul nu s-a aflat avînd o cît de mică smerenie.

10) Deci, iată, priviți unde a ajuns starea voastră. Iată la ce fel și la cîte rele ne-a adus pornirea de a ne îndreptăți pe noi, de a ne încrede în noi înșine, de a ține la voia noastră. Și toate acestea sînt fiicele mîndriei, dușmana lui Dumnezeu, precum sînt fiicele smereniei învinovățirea de sine, neîncrederea în înțelepciunea noastră, urîrea voii noastre proprii¹⁰³⁶. Prin acestea se învrednicește cineva a se regăsi pe sine și a reveni la ceea ce e după fire, prin curățire cu ajutorul poruncilor lui Hristos. Căci fără smerenie nu se poate supune cineva poruncilor, nici veni la vreun bine, cum a spus Ava Marcu: «Fără zdrobirea inimii e cu neputință să se izbăvească cineva de păcat și să dobîndească virtuțile»^{1036 bis}. Deci prin zdrobirea inimii primește cineva poruncile, se izbăvește de păcat, agonisește virtuțile și vine, la sfîrșit, la odihnă.

11) Aceasta știind-o și toți sfinții, s-au grăbit prin toată purtarea lor smerită, să se unească pe ei cu Dum-

1036. Mîndria e închidere față de Dumnezeu, e suficiență de sine și ca atare, pricină de sărăcire a existenței. Nimeni și nimic nu poate exista numai prin sine. Toate sînt în legătură, în comunicare. Și numai prin aceasta se țin. De aceea, mîndria e și pricina dezarmoniei generale ; toate merg scîrțîind, toate suferă de o boală generală din pricina mîndriei. Ele nu se pot rupe de tot, una de alta, dar nici nu sînt deplin și sănătos articulate unele cu altele. O spun aceasta gîndindu-mă la creațiune. Căci Dumnezeu nu suferă în Sine de această dezarmonie, dar suferă pentru suferința creațiunii Sale, a operei Sale. Ea se opune atenției Lui și ca să-L blameze pe El pentru suferința de care suferă ca operă a Lui. Tăgăduirea voinței proprii e tăgăduirea voinței opuse voinței lui Dumnezeu, Care vrea să le țină pe toate în armonie. Smerenia e mulțumirea cu încadrarea proprie în întregul general, în armonia totului, care ca atare se află și în armonie cu Dumnezeu.

1036 bis. Marcu Ascetul, *Despre cei ce cred...*, 1971, P.G. 65, 1961 A.

nezeu. Căci unii s-au făcut iubitori de Dumnezeu și anume cei ce după sfântul Botez nu numai că au tăiat lucrările patimilor, ci au voit să biruiască și patimile înseși și să se facă nepătimași. Așa a fost sfântul Antonie și Pahomie și ceilalți bărbați purtători de Dumnezeu. Avînd aceștia ca scop să se curățească pe ei înșiși, cum zice Apostolul, de toată întinăciunea trupului și a duhului, au cunoscut că sufletul se curățește, cum am spus mai înainte, prin păzirea poruncilor. Căci mintea înșăși se curățește prin aceasta și vede din nou și se întoarce la starea cea după fire. Căci «porunca Domnului cea luminoasă luminează ochii» (Ps. 32, 9). Și au înțeles că fiind în lume, nu pot dobîndi ușor virtutea și de aceea și-au iscodit și ales lor o viață și o purtare străină, adică pe cea singuratică, și au început să fugă din lume și să locuiască în pustii, să petreacă în posturi, în culcări pe jos, în privegheri și în alte grele pătiri, în lepădarea de țară, de rudenii, de bani, de averiile proprii; și simplu spunînd, și-au răstignit lor lumea și n-au păzit numai poruncile, ci au adus și daruri lui Dumnezeu și iată cum :

Poruncile lui Hristos s-au dat tuturor creștinilor și tot creștinul e îndatorat să le păzească. Căci sînt, cum ar zice cineva, dările datorate împăratului. Cine va scăpa de pedeapsă de va zice : «Nu dau dările împăratului» ? Dar sînt în lume oameni mari și străluciți, care nu dau numai dările împăratului, ci îi aduc și daruri. Iar aceștia se învrednicesc de mare cinste, de mari daruri și dregătorii.

12) Deci, astfel și părinții nu au păzit numai poruncile, ci au adus și daruri lui Dumnezeu. Iar darurile sînt: fecioria și neagonisirea. Acestea nu sînt porunci, ci daruri. Că nu s-a scris nicăieri: Să nu-ți iei femeie, să nu faci copii. Nici n-a dat Hristos o poruncă cînd a zis : «Vinde-ți averile». Căci cînd a venit la el omul

de lege zicînd : «Învățătorule bun, ce să fac ca să moștenesc viața de veci ?», a răspuns : «Știi poruncile: să nu ucizi, să nu preacurvești, să nu furi, să nu dai mărturie mincinoasă împotriva aproapelui» și celelalte (Mt. 19, 16—21). Iar acela zicînd: «Toate acestea le-am păzit din tinerețile mele», adaogă: «De voiești să fii desăvîrșit, vinde-ți averile tale și le dă săracilor» și celelalte. Iată că nu a zis : «Vinde-ți averile tale» dîndu-i o poruncă, ci sfătuindu-l. Căci spunînd: «De voiești», a arătat că nu poruncește, ci sfătuiește.

13) Precum am spus deci, părinții au adus lui Dumnezeu, pe lîngă celelalte virtuți, ca daruri: fecioria și neagonisirea, și precum am spus înainte, și-au răstignit lor lumea și s-au nevoit ca și pe ei să se răstignească lumii, cum zice Apostolul: «Mie lumea s-a răstignit și eu lumii» (Gal. 6,14). Care e deosebirea ? Lumea se răstignește omului, cînd omul se leapădă de lume; și anume îmbrățișează viața singuratică și părăsește părinții, rudeniile, banii, averile, afacerile, tîrgurile. Atunci se răstignește lumea, lui. Căci a părăsit-o. Aceasta e ceea ce spune Apostolul: «Mie lumea s-a răstignit». Apoi adaugă: «și eu lumii». Cum se răstignește deci omul, lumii ? Cînd după izbăvirea de lucrurile din afară, se luptă chiar și față de plăceri, chiar față de poftele lucrurilor și față de voile sale și-și omoară patimile sale. Atunci se răstignește și el însuși lumii și se învrednicește, potrivit Apostolului, să spună: «Mie lumea s-a răstignit și eu lumii».

14) Deci părinții, precum am spus, răstignindu-și lumea loruși, s-au sîrguit prin nevoie să se răstignească și pe ei lumii. Noi am socotit că ne răstignim nouă lumea, cînd am părăsit-o și am venit în mînăstire; dar nu voim să ne răstignim și pe noi înșine lumii. Căci avem încă plăcerile față de ea, avem încă împătimirile față de ea, pătimim încă de slava ei, pătimim încă de

mîncări și de haine. Căci de e vreo unealtă frumoasă și sîntem împătimiți de ea și lăsăm această mică unealtă să ne stăpînească, cum a zis Ava Zosima, ținînd la ea ca la o sută de livre de aur, chiar dacă socotim că am ieșit din lume și am lăsat cele ale ei și am venit în mînăstire, ne aflăm prin lucruri neînsemnate împătimiți de ea. Aceasta o pătîmim din multa lipsă de minte, căci lăsînd lucrurile mari și de mare preț, ne împlinim patimile noastre prin unele foarte mici. Fiecare din noi a lăsat ceea ce a avut, cel ce a avut lucruri mari, pe cele mari, și cel ce a avut orice, a lăsat și el ce a avut, fiecare după puterea lui și am venit în mînăstire; și, precum am spus, prin lucruri neînsemnate și de nimic, mulțumim împătîmirea noastră. Dar nu trebuie să facem așa. Ci precum ne-am lepădat de lume și de lucrurile din ea, așa trebuie să ne lepădăm și de împătîmirea față de lucrurile din ea, și să știm ce este lepădarea și pentru ce am venit în mînăstire și ce este shima pe care am luat-o, și să ne potrivim ei și să ne nevoim asemenea părinților noștri (spirituali, *n.tr.*).

15) Shima pe care o purtăm este colovionul fără mîneci, un brîu de piele, analavul (perimanul) și culionul. Acestea sînt simboluri și trebuie să aflăm ce înseamnă simbolurile (chipurile) shimei noastre. De ce purtăm colovionul (mantia) fără mîneci ? Dacă toți ceilalți au mîneci, de ce noi nu avem ? Mînecele sînt chipuri ale mîinilor, iar mîinile înseamnă lucrarea. Cînd ne vine vreun gînd să lucrăm ceva propriu omului vechi prin mîini, de pildă să furăm, sau să lovim, sau să facem simplu vreun păcat oarecare prin mîini, trebuie să luăm aminte la shima noastră și să aflăm că nu avem mîneci, adică nu avem mîini să facem ceva din cele ale omului vechi. Dar colovionul nostru are și un semn de porfiră (purpură). Ce vrea să spună semnul de porfiră ? Oricine slujește în oastea împăratului are pe mantia lui

un semn de porfiră. Fiindcă împăratul poartă porfiră, toți ostașii lui pun porfiră pe mantaua lor, adică poartă o haină împărătească, ca să arate prin aceasta că sînt ai împăratului și slujesc în oastea lui.

Așa și noi: luăm semnul de porfiră pe colovionul nostru, arătînd că am intrat în oastea lui Hristos și sîntem datori să răbdăm toate pătimirile Lui cîte le-a răbdat El pentru noi. De fapt, cînd Domnul nostru a pătimit, a purtat veșmîntul de porfiră. Întîi ca Împărat. Căci El este «Împăratul împăraților și Domnul domnilor» (Apoc. 19, 16). Apoi și ca unul ce era batjocorit de cei nelegiuiți. Deci și noi avînd semnul de porfiră, vestim, cum am spus, că răbdăm toate pătimirile Lui. Și precum ostașul nu părăsește oastea lui ca să meargă să se facă plugar sau negustor — pentru că prin aceasta cade din oastea lui (cum zice Apostolul: «Nimenea slujind în oaste nu se împletește cu treburile vieții, ca să placă conducătorului de oaste» (II Tim. 2, 4) — așa și noi trebuie să luptăm și să ne luăm grija de la toate cele ale lumii acesteia și să slujim numai lui Dumnezeu, cum se zice, ca să fie fecioara șezînd frumos lîngă el, neîmprăștiată (I Cor. 7, 34).

16) Dar avem și brîu. Pentru ce-l purtăm ? Brîul pe care-l purtăm e întîi un simbol că sîntem pregătiți de lucru. Căci tot cel ce voiește să lucreze, se încinge întîi cu brîul, apoi începe lucrul, precum s-a spus : «să fie mijloacele voastre încinse» (Ef. 6, 14). Și iarăși, ca precum e încins trupul mort, așa și noi să omorîm pofta noastră. Căci brîul se pune în jurul mijlocului. Pentru că acolo sînt rărunchii, în care se spune că se află partea poftitoare a sufletului. Aceasta este ceea ce zice Apostolul: «Omorîți mădularele voastre cele de pe pămînt, curvia, necurăția» și celelalte (Col. 3, 5).

17) Avem și analav (periman). Acesta se pune în chipul crucii pe umerii noștri. El este simbolul crucii,

purtat pe umerii noștri, precum zice: «Ia-ți crucea și urmează-Mi Mie» (Mt. 16, 24 ; Mc. 8, 34). Și ce este crucea altceva decât desăvârșita omorîre care se săvârșește în noi prin credința în Hristos ? Căci credința, cum zice iarăși Gheronticonul (Patericul), înlătură pururea cele ce ne împiedică și ne face neîmpiedicată lucrarea ce ne duce la o astfel de omorîre desăvârșită, sau îl face pe cineva să fie mort față de toate cele ale lumii acesteia. Și de a lăsat cineva părinți, îl ajută să lupte și cu împătimirea față de ei, ca și față de bani și avuții, față de orice lucru de care s-a lepădat, precum am mai spus. Îl face să se lepede de împătimirea însăși. Și aceasta este lepădarea desăvârșită.

Dar luăm și culion (cuculion). Iar acesta este simbolul smereniei. Căci pruncii mici nevinovați poartă culion. Iar omul vîrstnic nu poartă culion. Deci noi de aceea îl purtăm ca să fim prunci cu răutatea, cum zice Apostolul: «Fraților, nu fiți prunci cu mintea, ci cu răutatea» (I Cor. 14, 20). Dar ce este a fi prunc cu răutatea ? Pruncul care nu are răutate, de e necinstit nu se mînie, de este cinstit nu se umple de slavă deșartă. De ia cineva ale lui nu se necăjește, căci e prunc cu răutatea. Nu se răzbună cu patimă, nu rîvnește slava. Culionul e și semn al harului lui Dumnezeu. Căci precum culionul acoperă și încălzește capul copilului, așa și harul lui Dumnezeu acoperă și mintea noastră, cum se spune în Gheronticon. Pentru că culionul este simbolul harului Mîntuitorului nostru Dumnezeu, care ne acoperă cugetarea și încălzește pruncia în Hristos pentru dracii care încearcă pururea să ne lovească și să ne rănească.

18) Deci iată, avem și brîul pe mijlocul nostru, care este omorîrea poftei neraționale ; și perimanul pe umăr, care este crucea. Iată și culionul, care este semnul nevinovăției și al prunciei în Hristos. Să viețuim deci

potrivit shimei noastre, cum au spus părinții, ca să nu purtăm o shimă străină. Ci precum am părăsit cele mari, așa să lăsăm și cele mici. Am părăsit lumea, să părăsim și împătimirile de ea. Căci împătimirile, precum am spus, ne leagă de lume și prin unele lucruri mici și fără de nici un preț, fără să știm.

19) De voim deci să ne izbăvim și să ne eliberăm cu desăvârșire, să ne învățăm să ne tăiem voile noastre și așa înaintînd cîte puțin, cu ajutorul lui Dumnezeu vom ajunge la despățimire. Căci nimic nu folosește pe oameni așa de mult ca tăierea vocii lor. Din acest lucru înaintează cineva cu adevărat aproape peste toată virtutea. Și precum omul mergînd pe drum și aflînd un buștean și înlăturîndu-l mai face o bună parte din drumul lui, așa e cu cel ce înaintează tăindu-și voia lui. Căci tăindu-și voia lui cîștigă despățimirea și prin despățimire, vine cu Dumnezeu la desăvârșita nepățimire¹⁰³⁷. El poate, pe o scurtă distanță de drum, să-și taie zece voi. El vede ceva și gîndul îi spune : «Ia seama acolo», iar el zice gîndului: «Nu iau seama»; și-și taie voia lui. Căci nu ia seama¹⁰³⁸. Iarăși află pe unii care îl clevetesc și gîndul îi spune: «Zi și tu cuvîntul acesta». Și el își taie voia sa și nu-l zice. Și iarăși îi zice gîndul: «Mergi, întrebă pe bucătarul ce fierbe». Și nu merge și-și taie voia lui. Vede iarăși ceva, și gîndul

1037. Voia proprie e socotită una cu împătimirea. Nu e o voie neutră, ci e totdeauna în slujba unei patimi. Ea constă din atîtea voi, cîte patimi are omul, sau cîte forme ia în fiecare împrejurare o patimă sau alta a omului. Voia e propriu zis mișcarea unei patimi spre satisfacerea ei. De aceea, voia aceasta e pe de o parte una, pe de alta multe. Poate ordinea aceasta a înaintării în despățimire l-a înrîurit și pe Scărarul să vorbească întîi de lepădarea exterioară și apoi de despățirea lăuntrică prin tăierea vocii sau prin ascultare. Acestea sînt și primele trei trepte la Scărarul.

1038. Celui ce-și face drum cu gîndul la Dumnezeu, mereu i se prezintă un gînd care-i atrage luarea aminte, abătîndu-l, și mereu omul trebuie să-i spună acelui gînd: «nu mă interesează ce-mi spui» și prin aceasta își taie voia sa (propriu zis aceasta nu mai e voia sa).

ii spune: «Întreabă cine a adus aceasta?» Și el își taie voia sa și nu întreabă. Și tăind-o așa mereu, ajunge la obișnuința de a o tăia și începînd de la cele mici ajunge să taie cu liniște și cele mari¹⁰³⁹, și așa ajunge nici să nu mai aibă peste tot voie. Și orice i s-ar întîmpla îl lasă liniștit (îl odihnește, *n.tr.*) ca și cînd i-ar fi propriu (după voia lui *n.tr.*). Și astfel, fără să voiască să facă voia lui, se află totdeauna făcînd-o pe aceasta. Căci neavînd ceva al său, tot ce se face e al său¹⁰⁴⁰. Și așa se află cum am spus, neavînd o împătimire și din despătimire, cum am spus, vine la nepătimire.

20) Iată la ce înaintare duce pe încetul tăierea voii proprii. Din pilda aceluia fericit Dosoftei, auziți de la ce viață și de la ce desfătări și moliciuni plecînd, acest om care nici nu auzise măcar vreodată cuvîntul lui Dumnezeu, la ce măsuri l-a dus pe el în scurtă vreme faptul de a fi ținut ascultarea și de a-și fi tăiat voia sa. Și cum l-a slăvit pe el Dumnezeu și nu a lăsat să fie uitată această virtute a lui, ci a descoperit-o sfîntului Bătrîn, încît acesta l-a văzut pe el bucurîndu-se de fericire între toți sfinții aceia.

21) Dar vă spun și alt lucru petrecut la fel și aproape de mine. Aceasta, ca să învățați că și de la moarte îl scapă pe om ascultarea și renunțarea la voia sa. Aflîndu-mă eu odată în cele ale Avei Serid¹⁰⁴¹, veni acolo un ucenic al unui mare bătrîn din părțile Ascalonului pentru a aduce un răspuns de la Ava lui. Și

1039. *A tăia cu odihna cele amare*, înseamnă a le tăia fără durere, fără mare efort.

1040. Toate făcîndu-se din voia lui Dumnezeu, iar el însușindu-și voia lui Dumnezeu, tot ce se face, socotește că se face după voia lui. Chiar din cele ce par că-i sînt contrarii el trage un folos, primindu-le cu răbdare și din răbdarea și bunătatea lui, face din partea lui tot ce poate face mai bun și pentru ceilalți și pentru planul general al lui Dumnezeu.

1041. In mînăstirea lui Serid.

avea porunca să se întoarcă pînă seara la chilia lui. Între timp se pornește o furtună năpraznică, însoțită de ploaie și de tunete și pîrîul din apropiere se umplu în întregime de ape. Acela voi să plece pentru cuvîntul bătrînului. Iar noi îl rugam să rămînă socotind că este cu neputință să scape din rîu. Dar acela nu ascultă de noi ca să rămînă. Ne ziserăm noi pe urmă: «Să mergem cu el pînă la rîu. Căci de-l va vedea, se va întoarce de la sine». Plecarăm deci cu el și cînd am ajuns la rîu, acela își dezbracă hainele și le legă pe cap și se încinse cu șorțul lui și se aruncă în acel torent înfri-coșător. Iar noi stăteam înspăimîntați și tremurînd ca nu cumva să se înece. Acela însă rămase plutind pe deasupra și îndată se află la cealaltă margine, își îmbracă hainele lui, ne făcu de acolo o metanie, își luă rămas bun și plecă alergînd. Iar noi rămăserăm minunîndu-ne și uimiți de puterea virtuții. Căci noi îl urmăream cu frică, iar el trecu fără primejdie, pentru ascultarea lui.

22) Dar să ne amintim și de fratele acela pe care l-atrimis Ava lui pentru cele de trebuință ale lor, la cel ce se ocupa cu cele ale mînăstirii în satul din apropiere. Cînd acesta s-a văzut pe sine atras de fiica aceluia la amestecare urîtă, a spus numai atîta: «Dumnezeule, scapă-mă pentru rugăciunile părintelui meu» și îndată s-a aflat pe calea schitului spre părintele lui. Vedeți puterea virtuții, vedeți lucrarea cuvîntului, cît ajutor are, cerînd cineva rugăciunile părintelui său. Căci numai spunînd: «Dumnezeule, prin rugăciunile părintelui meu, scapă-mă», îndată s-a aflat pe cale^{1041 bis}. Vedeți smerenia și evlavia amîndurora. Erau în strîmtorare și bătrînul voi să trimită pe fratele la cel ce se ocupa cu cele de trebuință ale lor. Și nu i-a zis lui:

«Du-te !» Ci i-a spus : «Voiești să mergi ?» La fel și frațele n-a zis : «Mă duc», ci i-a zis lui : «Fac precum voiești». Că se temea și de sminteli, dar și de a nu asculta de părintele lui. Apoi când au ajuns la strâmtorare, i-a zis lui Bătrînul : «Scoală-te și du-te!» Și nu i-a zis : «Nădăjduiesc în Dumnezeuul meu, că te va acoperi». Ci i-a zis : «Nădăjduiesc în rugăciunile părintelui meu că te vor acoperi». La fel și fratele, când a fost ispitit, n-a zis : «Dumnezeul meu, scapă-mă», ci : «Dumnezeule, pentru rugăciunile părintelui meu, scapă-mă»¹⁰⁴². Și fiecare din ei și-a pus nădejdea în rugăciunile părintelui său. Vedeți cum au înjugat ascultarea cu smerenia ? Căci precum se înjugă doi cai la o căruță și un cal nu poate să o ia înaintea altuia, căci o rupe, așa are nevoie ascultarea să fie înjugată cu ea smerenia. Și cum poate cineva să se învrednicească de acest har, de nu se va sili, precum am spus, să taie voile sale și să se predea pe sine, după Dumnezeu, părintelui său, neîndoindu-se cîtuși de puțin, ci toate făcîndu-le, ca și aceia, cu încredințarea că ascultă de Dumnezeu ? Acesta se va învrednici de milostivire, acesta se va învrednici de mîntuire.

23) Acest cuvînt ne duce cu mintea și la sfîntul Vasile, care cercetînd odată mînăstirile lui de obște, a întreat pe unul dintre egumeni : «Ai pe vreunul dintre cei ce se mîntuiesc ?» Iar Ava i-a răspuns : «Prin rugăciunile tale, stăpîne, toți voim să ne mîntuim». Sfîntul Vasile îl întrebă iarăși : «Ai pe vreunul dintre cei ce se mîntuiesc ?» Înțelegînd acela (căci era și el om duhov-

1042. Apelul la rugăciunile altora are și rostul de a întreține în fiecare credincios smerenia, de a socoti că ceilalți sînt mai buni, deci că rugăciunile lor au o mai sigură intrare la Dumnezeu, intrînd prin iubire mai mult în atmosfera iubirii Lui. E ceea ce nu înțeleg protestanții și în aceasta se arată din nou o mîndrie individualistă.

nicesc), a spus : «Da !» îi zise sfântul: «Adu-mi-l pe acela». Iar venind acel frate, îi zise sfântul: «Dă-mi să mă spăl». Acela plecă și-i aduse de spălat. După ce sfântul Vasile s-a spălat, luă și el apa și spuse fratelui: «Primește și te spală și tu». Acela primește apa de spălat de la sfântul, fără să stea pe gânduri. După ce l-a încercat pe acela prin aceasta, îi zise iarăși: «Cînd voi intra în altar, vino și-mi adu aminte să te hirotonesc». Acela ascultă iarăși fără să se gîndească. Și cînd văzu pe sfântul Vasile înăuntru în altar, merse și-i aduse aminte. Și-l hirotoni pe el și-l luă cu sine. Căci cui i s-ar fi îngăduit să fie cu acel sfînt de-Dumnezeu-purtător, dacă nu acestui frate binecuvîntat ?¹⁰⁴³.

24) Voi nu aveți cunoștință despre lucrul ascultării fără alegere. Nici nu cunoașteți odihna ei. Am întrebat odată pe bătrînul Ava Ioan al Avei Varsanufie și am zis : «Stăpîne, deoarece Scriptura zice că prin multe necazuri trebuie să intrăm noi în Împărăția cerurilor (Fapte 14, 22), și eu văd că nu am nici un necaz, ce trebuie să fac, ca nu cumva să pierd sufletul meu, fiindcă nu am nici un necaz, nici o grijă ?» Iar de se întîmpla să am vreun gînd, luam tăblița și scriam Bătrînului. Căci îl întrebam prin scrisori, înainte de a-i sluji lui. Și înainte de a primi porunca lui, scriind simțeam folosul ușurării. Așa de mare era negrija și odihna. Dar eu necunoscînd puterea virtuții și auzind că prin multe necazuri trebuie să intrăm noi în Împărăția cerurilor, mă temeam pentru că nu aveam necazuri. Cînd deci am arătat aceasta bătrînului, el îmi spuse: «Nu fi necăjit. Nu ai motiv. Căci fiecare predîndu-se ascultării de părintele (său duhovnicesc, *n.tr.*), are această negrijă și odihnă».

1043. *Apopht.* 1 ; P.G. 65, 167.

II

1) A spus careva dintre bătrâni: «Înainte de orice, avem nevoie de smerita cugetare, ca să fim gata la tot cuvîntul ce-l auzim, să spunem : «Iartă-mă !» Căci prin smerita cugetare se strică toate lucrurile potrivnicului»¹⁰⁴⁴. Să cercetăm care este înțelesul cuvîntului Bătrînului. Pentru ce spune: «Înainte de orice avem nevoie de smerita cugetare» și nu mai degrabă: «Înainte de orice avem nevoie de înfrînare»? Căci Apostolul zice: «Cel ce se luptă, se înfrînează de la toate» (II Tim. 2, 5).

Sau de ce nu spune : «Înainte de orice avem nevoie de frica lui Dumnezeu»? Căci zice Scriptura: «Frica de Dumnezeu este începutul înțelepciunii» (Pilde 9, 10). Și iarăși: «Din frica Domnului se abate fiecare de la rău» (Prov. 16, 7). De ce nu spune: «Înainte de orice avem nevoie de milostenie, sau de credință»? Căci se spune: «Prin milostenie și credință se curățesc păcatele». Iar Apostolul zice: «Fără credință nu e cu puțință a plăcea lui Dumnezeu» (Evr. 11,6). Deci dacă nu e cu puțință a plăcea lui Dumnezeu fără credință, și păcatele se curățesc prin milostenii și credință, și din frica de Dumnezeu se abate fiecare de la rău, și frica de Dumnezeu este începutul înțelepciunii, și cel ce se luptă se înfrînează de la toate, cum zice că: «Înainte de orice avem nevoie de smerita cugetare»? Și de ce le-a lăsat pe acestea toate, care sînt atît de trebuincioase? Bătrînul voiește să ne arate că nici frica de Dumnezeu, nici milostenia, nici credința, nici înfrînarea, nici oricare alta dintre virtuți nu se poate dobîndi fără smerita cugetare. De aceea zice : «Înainte de orice

1044. *Apoph. lui Ava Ipatie*; P.G. 40, 1108.

avem nevoie de smerita cugetare, ca să fim gata la tot cuvîntul ce-l auzim, să spunem: iartă-mă! Căci prin smerita cugetare se strică toate lucrurile potrivnicului».

2) Iată vedeți, fraților, cît de mare este puterea smeritei cugetări. Vedeți ce lucrare are cuvîntul: «Iartă-mă»? Dar pentru ce se numește diavolul nu numai vrăjmaș, ci și protivnic? Vrăjmaș se numește pentru că e urîtor de oameni, urîtor de bine, uneltitor. Iar protivnic se numește pentru că încearcă să împiedice orice lucru bun. Voiește cineva să se roage? Acela se împotrivește, împiedicîndu-l prin amintiri păcătoase, prin robire, prin lene. Voiește cineva să facă milostenie? Acela îl împiedică prin iubirea de arginți, prin pregetare. Voiește cineva să privegheze? Acela îl împiedică prin trîndăvie, prin nepăsare. De aceea se numește nu numai vrăjmaș, ci și protivnic. Deci prin smerita cugetare se strică toate lucrurile vrăjmașului și protivnicului.

3) Cu adevărat mare este smerita cugetare și fiecare dintre sfinți a călătorit cu ea și prin osteneală a scurtat călătoria. Căci zice: «Vezi smerenia mea și osteneala mea și iartă toate păcatele mele» (Ps. 24, 18); și: «M-am smerit și m-a mîntuit pe mine Domnul» (Ps. 114, 6). Căci chiar și numai smerenia singură poate să ne ducă înăuntru (în Împărăția cerurilor, *n.tr.*), cum a spus Ava Ioan, dar mai cu întîrziere. Să ne smerim deci și noi puțin și ne vom mîntui. Și chiar dacă nu putem să ne ostenim, din pricina neputinței, să ne sîrguim a ne smeri. Și cred în mila lui Dumnezeu, că pentru acel puțin făcut cu smerenie, ne vom afla și noi în locul sfinților acelora care s-au ostenit și au slujit mult lui Dumnezeu. Da, sîntem slabi și nu putem să ne ostenim. Dar nu putem să ne smerim ?

4) Fericit este, fraților, cel ce are smerenie; mare este smerenia. Bine a zugrăvit sfântul acela pe cel ce are smerenie adevărată, zicînd : «Smerenia nu se mînie, nici nu mînie pe cineva». Unora li se pare lucrul acesta ceva străin. De fapt numai smerenia se împotrivește slavei deșarte și păzește pe om de ea. Dar se mînie cineva și pentru bani, și pentru mîncări. Cum spune deci că «smerenia nu se mînie, nici nu mînie pe cineva ?»¹⁰⁴⁵ Smerenia este mare, cum am spus, și are puterea să atragă harul lui Dumnezeu în suflet. Deci însuși harul lui Dumnezeu venind acoperă sufletul de aceste două alte patimi grele. Căci ce este mai rău decît a se mînia și a mînia pe aproapele ? De aceea, a zis careva că «e cu totul străin călugărului să se mînie»¹⁰⁴⁶. Dar dacă nu e acoperit cu adevărat de smerenie, vine pe încetul la starea unui drac, tulburînd și tulburîndu-se. De aceea zice că smerenia nu se mînie și nu mînie pe cineva.

5) Dar de ce spun eu că ea ne acoperă de două patimi ? Căci ea acoperă sufletul și față de orice altă patimă. Îl acoperă și față de orice ispită. Cînd a văzut sfântul Antonie întinse toate cursele diavolului, și suspinînd a întrebat pe Dumnezeu: «Cine le va trece pe acestea», ce a răspuns Dumnezeu ? «Smerenia le va trece pe ele» și a adaos și alt lucru minunat: «Și nu o vor atinge pe ea». Vezi puterea ei ? Vezi harul virtuții ? Cu adevărat nimic nu e mai tare ca smerita cugețare. Nimic nu o biruie. Orice lucru supărător s-ar întîmpla celui smerit, el pornește îndată împotriva sa, se judecă îndată pe sine că e vrednic de el; nu rabdă să fie învinovățit cineva, nu rabdă să fie aruncată vina asupra altuia. Și așa trece neturburat, fără supărare,

1045. *Apopht. Paul Evergetinos*, I, 45, p. 165.

1046. Această sentință nu e de la Evagrie, cum zice textul din «Sources Chretiennes», ci e citată de Zosima sub numele lui Macarie, în Paul Evergetinos, Constantinopol, 1861, voi. II, 35, p. 112.

cu toată odihna. De aceea nici nu se mînie, nici nu mînie pe cineva. De aceea bine a zis sfîntul: «Că înainte de orice, avem nevoie de smerita cugetare».

6) Dar sînt două smerenii, precum și două mîndrii. Cea dintîi mîndrie este cînd cineva disprețuiește pe fratele, cînd îl socotește ca nefiind nimic și pe sine ca fiind mai presus de el. Acesta de nu se va trezi repede și de nu se va sîrgui să scape de ea, vine pe încetul și la a doua mîndrie, prin care se mîndrește și împotriva lui Dumnezeu¹⁰⁴⁷, și-și pune pe seama sa isprăvile săvîrșite, nu pe seama lui Dumnezeu.

Cu adevărat, frații mei, am văzut odată pe cineva ajungînd la această stare jalnică. La început, dacă cineva dintre frați îi spunea ceva de altul, disprețuia pe fiecare și zicea: «Cine e acela? Nu este altul (bun) decît Zosima și cei împreună cu el». Apoi a început să-i disprețuiască și pe aceștia și să zică: «Nu este altul (bun) decît Macarie». Și după puțin a început să spună: «Cine e Macarie? Nimeni. Nu sînt decît Vasile și Grigorie (mari)». Apoi, după puțin, a început să-i disprețuiască și pe aceștia, zicînd: «Cine este Vasile? Și cine e Grigorie? Nimeni. Numai Petru și Pavel (sînt mari)». Și îi spusei lui: «Cu adevărat, frate, și pe aceștia îi vei disprețui». Și, credeți-mă, că după puțină vreme, a început să zică: «Cine este Petru și cine Pavel? Nimeni. Numai Sfînta Treime (e mare)». Pe urmă s-a mîndrit și împotriva lui Dumnezeu însuși și așa și-a ieșit din sine. De aceea trebuie să luptăm, frații mei, împotriva celei dintîi mîndrii, ca să nu cădem pe încetul și în mîndria cea mai deplină.

1047. E o strînsă legătură între păcatele împotriva lui Dumnezeu și cele împotriva aproapelui. Cel ce se înalță împotriva aproapelui se înalță și împotriva lui Dumnezeu; și viceversa. Suportul faptelor și purtărilor bune față de aproapele este credința în Dumnezeu. Iubirea sau se întinde în toate părțile, sau nu e deplină și nu durează, căci arată un suflet care nu e în întregimea lui iubitor.

7) Există o mândrie mirenească și există una călugărească. Mândria mirenească (sau lumească) se arată atunci cînd cineva se mîndrește împotriva aproapelui, ca mai bogat, sau ca mai frumos decît acela, sau ca mai bine îmbrăcat sau ca de neam mai bun. Cînd ne vedem deci pe noi înșine stăpîniți de slavă deșartă în aceste privințe, sau că mînăstirea noastră e mai mare, sau mai înstărită, sau că avem mai mulți frați, trebuie să știm că sîntem stăpîniți încă de mîndria lumească. Se întîmplă însă uneori că cineva suferă de slava deșartă și pentru unele daruri naturale. De pildă, unul suferă de slava deșartă pentru că are glas frumos și cîntă frumos, sau pentru că e blînd și pentru că lucrează sau slujește cu curăție. Acestea sînt mai cuviincioase decît cele dintîi. Dar și ele țin de mîndria lumească.

Iar mîndria călugărească se arată cînd cineva suferă de slava deșartă, pentru că priveghează, sau postește, sau că e evlavios, sau că are o bună viețuire, sau că e sîrguincios. Ba uneori se și smerește cineva de dragul slavei. Acestea țin de mîndria călugărească. Dacă nu putem să nu ne mîndrim deloc, e mai cuvenit să ne mîndrim pentru cele călugărești, decît pentru cele lumești.

Iată am spus care e mîndria cea dintîi și care e cea de a doua; la fel, care e mîndria lumească și care cea călugărească. Să aflăm acum care sînt și cele două smerenii.

8) Smerenia cea dintîi stă în a socoti cineva pe frațele său mai înțelept decît pe sine și întrecîndu-l pe el în toate și, simplu grăind, așa cum a zis sfîntul acela, în a se socoti pe sine mai prejos de toți. Iar a doua smerenie stă în a pune pe seama lui Dumnezeu toate isprăvile. Aceasta este smerenia desăvîrșită a sfinților. Aceasta se naște în chip firesc în suflet din lucrarea

poruncilor. Căci precum cînd pomii poartă rod mult, rodul încovoiaie ramurile și le trage în jos, iar cel ce nu poartă rod, se înalță și stă drept — dar sînt unii pomi care tocmai deoarece ramurile urcă în sus, nu poartă rod, iar de ia cineva pietre și le atîrnă de ramuri și le trage în jos, acestea fac rod — așa este și cu sufletul: cînd se smerește aduce rod și cu cît aduce rod mai mult, cu atît se smerește mai mult. Astfel sfinții, cu cît se apropie mai mult de Dumnezeu, cu atît se vād pe ei mai păcătoși.

9) Mi-amintesc că vorbeam odată despre smerenie și careva dintre cei mai mari din Gaza, auzindu-ne pe noi spunînd aceasta, că cu cît se apropie cineva mai mult de Dumnezeu, cu atît se vede pe sine mai păcătos, se mira și zicea : «Cum se poate aceasta ?». Și necunoscînd motivul, voia să afle. Deci îi zic aceluia : «Domnu-le, care ești cel dintîi aici, spune-mi, cum te socotești pe dumneata în cetate ?» Acela zise : «Mă socotesc cel mai mare și cel dintîi din cetate». Îi zic iarăși : «Iar de vei merge în Cezareea, cum te vei socoti acolo ?» «Mă voi socoti mai mic între cei mari de acolo». Îi zic din nou : «Iar de vei merge la Antiohia, cum te vei socoti acolo ?» Îmi zise acela : «Mă voi socoti ca unul de la țară». Îi zic lui iarăși : «Iar de vei merge în cetatea lui Constantin, aproape de împăratul, cum te vei socoti acolo ?» Acela-mi răspunse : «Mă voi socoti ca un sărac». Atunci îi spusei lui : «Iată, așa sînt sfinții: cu cît se apropie de Dumnezeu, cu atît se vād pe ei mai păcătoși. Avraam, cînd a văzut pe Domnul, s-a numit pe sine pămînt și cenușă» (Fac. 18, 27). Iar Isaia a zis : «Vai mie, că sînt necurat» (Is. 6, 5). La fel Daniel, cînd era în groapa cu lei și a mers Avacum cu mîncare la el, zicîndu-i : «Primește mîncarea ce ți-a trimis ție Dumnezeu», ce a zis ? «Și-a adus aminte Dumnezeu de mine ?» (Dan. 14, 36). Vezi ce smerenie a avut ini-

ma lui, cînd era în groapa cu lei și nu l-au vătămat pe el; și nu numai odată ci și a doua oară. Și după aceea s-a minunat și a zis : «Și-a adus aminte Dumnezeu de mine ?»

10) Priviți smerenia sfinților, în ce simțire se aflau inimile lor ! Nici cînd erau trimiși de Dumnezeu în ajutorul oamenilor, nu primeau, fugînd, din smerenie, de prilejul de a fi slăviți. Căci așa cum cineva îmbrăcat întreg în porfiră, de se va voi să se coase pe haina lui un petec murdar, se va feri ca să nu fie murdărită haina lui cea cinstită, tot așa și sfinții îmbrăcați în virtuți fug de slava omenească, ca să nu fie murdăriți de ea. Iar cei ce poftesc slava sînt asemenea unui om gol, care voiește pururea să afle un petec mic, sau orice ca să-și acopere urîtenia lui. Așa și cel gol de virtuți, caută slava oamenilor.

Deci cînd sînt trimiși de Dumnezeu în ajutorul oamenilor, sfinții, din smerenie, nu primesc. Astfel Moise a zis : «Mă rog Ție, trimite pe altul mai puternic, că eu sînt slab la glas și zăbavnic cu limba» (Ieș. 4, 10). Iar Ieremia a zis : «Sînt prea tînăr» (Ier. 1,6). Și, simplu spunînd, fiecare dintre sfinți avea această smerenie de pe urma lucrării poruncilor. Această smerenie, nimenea nu poate spune prin cuvînt cum este, sau cum se naște în suflet, de nu o află omul prin cercare. Dar prin cuvînt nu o poate învăța nimeni.

11) Odată Ava Zosima vorbea despre smerenie și un filozof aflîndu-se acolo și auzind cele ce le spunea, voind să afle amănunte, îi zise lui : «Spune-mi, cum te socotești pe tine păcătos ? Nu știi că ești sfînt, nu știi că ai virtuți ? Doar vezi că lucrezi poruncile. Cum, împlinindu-le pe acestea, te socotești încă păcătos ?» Iar bătrînul neaflînd cum să-i dea lui răspunsul, îi zise : «Nu știu cum să-ți spun, dar așa sînt». Filozoful i se împotrivi, voind să afle cum este aceasta. Iar Bătrînul

neafînd cum să-i lămurească lui acest lucru, a început să-i spună cu sfînta lui simplitate: «Nu mă suci pe mine, că eu așa sînt».

Cînd l-am văzut eu pe Bătrîn neștiind ce să-i răspundă, îi spusei aceleia : «Oare nu e aceasta așa, cum e cu filozofia și cu medicina ? Cînd le învață cineva bine și le practică, ajunge din lucrarea lor treptat maestru în filozofie și medicină. Dar nu poate spune, nici tălmăci cum a ajuns la deprinderea lucrului. Sufletul și-a însușit, cum am spus, meșteșugul pe încetul, pe nesimțite, din lucrare. Așa e și cu smerenia : Din lucrarea poruncilor se naște o deprindere a smereniei, care nu poate fi tălmăcită prin cuvinte¹⁰⁴⁸. Cînd Ava Zosima a auzit aceasta s-a bucurat și îndată mă îmbrățișă și zise : «Ai aflat lucrul, așa este cum ai spus». Dar s-a mulțumit și filozoful, cînd a auzit, și a primit și el cuvîntul.

12) Dar au spus și bătrînii unele care ne fac să înțelegem smerenia. Însă cum se naște această simțire lăuntrică nimenea nu a putut spune. Cînd Ava Agaton era să se sfîrșească, l-au întrebat pe el frații: «Te temi și tu, părinte ?» Iar el a zis : «Am făcut tot ce am putut ca să păzesc poruncile. Dar om sînt și eu. De unde să știu dacă lucrul meu a plăcut lui Dumnezeu ? Că alta este judecata lui Dumnezeu și alta cea a oamenilor»¹⁰⁴⁹. Iată cum ne-a deschis el ochii să înțelegem și ne-a dat calea pentru a o pricepe. Dar cum este și cum se naște în suflet, cum am zis de multe ori, nimenea nu a putut spune, nici n-a putut să o priceapă cineva prin cuvînt, dacă nu s-a învrednicit sufletul său să o cunoască pe ea din fapte. Dar ce este ceea ce o pricinuieste pe ea, au spus părinții, căci se spune și în Gheronticon că

1048. E ciudat că tocmai cine împlinește mai mult poruncile e mai smerit. Pentru că intrînd pe drumul desăvîrșirii, își dă seama de nesfîrșirea ei.

1049. *Apoph. Agaton* 29; P.G. 65, 117 B

un frate a întreat pe un bătrîn zicînd : «Ce este smerenia ?» Și a zis bătrînul: «Smerenia este un lucru mare și dumnezeiesc, iar la smerenie se ajunge prin ostenele trupești întru cunoștință și prin a se socoti cineva mai prejos de toți și a se ruga pururea lui Dumnezeu»¹⁰⁵⁰. Aceasta este calea smereniei. Iar această smerenie este dumnezeiască și de neînțeleș.

13) Dar de ce spune că ostenele trupești duc sufletul la smerenie ? Pentru care motiv ostenele trupești sînt virtuți ale sufletului ? Am spus și mai sus, că a se socoti mai prejos de toți se opune mîndriei celei dintîi. Căci cum se poate socoti pe sine mai mare decît fratele său, sau înălța în ceva, sau defăima, sau disprețui pe cineva, cel ce se socotește pe sine mai prejos de toți ?

La fel, rugăciunea neîncetată e vădit că se împotrivește celei de a doua mîndrii. Căci e vădit că cel smerit, cel evlavios, cunoscînd că nu poate dobîndi nici un bine în suflet fără ajutorul și acoperămîntul lui Dumnezeu, nu încetează să se roage neconținut lui Dumnezeu, ca să-și facă milă cu el. Și cel ce se roagă totdeauna lui Dumnezeu, de se învrednicește să izbutească în ceva, știe de unde i-a venit ajutorul ca să izbutească și nu se poate mîndri, nici nu-și pune cele izbîndite, pe seama puterii sale; ci le pune pe seama lui Dumnezeu și Lui îi mulțumește pururea și pe El Îl roagă pururea, tremurînd să nu cadă de la ajutorul Lui și să se arate slăbiciunea și neputința lui. Și așa, prin smerenie, se roagă și prin rugăciune se smerește și dacă izbutește, pururea se smerește și pe cît se smerește, pe atîta e ajutat și înaintează prin smerita cugtare.

1050. *Apophht*: în Paul Evergetinos I, 45, p. 165.

14) De ce spune deci că ostenelile trupești rodesc smerita cugetare ? Ce are osteneala trupească cu simțirea sufletului ? Vă voi spune vouă :

Sufletul căzînd de la poruncă prin neascultare, s-a predat, cum zice sfîntul Grigorie, iubirii de plăcere și conducerii de sine celei rătăcite¹⁰⁵¹, și a iubit cele trupești și într-un anumit fel s-a făcut una cu trupul și s-a făcut omul întreg trup, cum se zice: «Nu va rămîne Duhul Meu în oamenii aceștia, pentru că sînt trupuri» (Fac. 6, 1). Și astfel, sufletul ticăloșit pătimește și simte și el împreună cu cele ce se fac de către trup. De aceea a spus bătrînul că și osteneala trupească duce la smerenie. Căci în altă simțire se află sufletul celui sănătos și în alta, al celui bolnav; în alta, al celui flămînd; și în alta, al celui sătul. La fel, alta e simțirea sufletului celui ce șade pe cal și alta, a celui ce șade pe tron și alta, a celui ce șade jos. De asemenea, alta e simțirea celui ce poartă haine frumoase, și alta, a celui ce poartă haine murdare. Deci osteneala smerește trupul, iar trupul smerindu-se, se smerește împreună cu el și sufletul. Așadar, bine a zis că și osteneala trupească duce la smerenie. De aceea, Evagrie, cînd a fost ispitit de hulă — ca unul ce avea cunoștință, și știa că hula vine din mîndrie, iar dacă trupul e supus smereniei se smerește împreună cu el și sufletul — a stat 40 de zile fără să intre sub acoperiș, încît trupul său, cum zice scriitorul, scotea răcnete ca animalele sălbatice¹⁰⁵². Astfel, n-a săvîrșit osteneala pentru hulă, ci pentru smerenie. Bine a zis deci bătrînul, că ostenelile trupești duc la smerenie. Bunul Dumnezeu să vă dăruiască vouă smerenie, căci ea scapă pe om de multe rele și-l apără pe el de multe ispite.

1051. Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuv.* 39, 7; P.G. 36, 341 C.

1052. Paladie, *Hist. Laus*, ed. Butler, Lucet., p. 278.

1) Când a făcut Dumnezeu pe om, a sădit în el ceva dumnezeiesc, ca un gând mai fierbinte și luminos, având calitatea unei scînteii care luminează mintea și arată acesteia deosebirea binelui de rău. Aceasta se numește conștiință și ea este legea firii lui ¹⁰⁵³. Ea este închipuită de puțurile pe care le-a săpat Iacov (Fac. 26, 13-14), cum au zis părinții, și pe care le-au astupat filistenii. De această conștiință ascultînd patriarhii și toți sfinții dinainte de legea scrisă, au bineplăcut lui Dumnezeu. Aceasta fiind astupată și călcată de către oameni

1053. Conștiința e gândul sădit de Dumnezeu în om, ca o scînteie fierbinte și luminoasă. Conștiința luminează deplin mintea și o obligă să facă deosebirea între bine și rău. În conștiință omenescul se întîlnește cu dumnezeiescul. Ea e și a lui Dumnezeu și a omului. Prin ea omul se află în legătură ontologic-dialogică cu Dumnezeu. Ea e fața omului întoarsă spre Soarele existenței. Ea e gând al lui Dumnezeu, dar «semănat» în om și prin aceasta ține de om. Prin ea omul vorbește cu sine, dar prin sine vede pe Dumnezeu și răspunde lui Dumnezeu. Prin poruncile și muștrările de caracter absolut ale conștiinței grăiesc poruncile și muștrările lui Dumnezeu. Omul e un pol al lui Dumnezeu. O conștiință fără minte sau rațiune nu poate lucra. Dar nici acestea, fără conștiință. De aceea mintea sau rațiunea omului e și ea luminoasă, dar și fierbinte, căci are în ea dorința fierbinte nu numai de a cunoaște un adevăr indiferent, ci adevărul ca bine, ca cel ce-l poate ferici, face bun. De aceea rațiunea nu e niciodată rece în lucrarea ei. Chiar cînd afirmă obiectivitatea cunoașterii sale, o afirmă cu căldură, căci e legată de conștiință și în obiectivitate nu poate să lipsească binele. Pe lîngă aceea, adevărul, pentru care e dată rațiunea și spre care aspiră ea, cere el însuși căldură în căutarea și în susținerea lui. Și pentru că rațiunea are o astfel de căldură, ea pune pasiune și în susținerea minciunii cu aparențe de adevăr, pentru că i se pare că aceea îl fericește. Aceasta, pentru că adevărul e bun, e frumos, pentru că de el depinde viața fericită a omului. Adevărul reprezintă de aceea și binele, iar minciuna, răul. De aceea rațiunea e legată cu conștiința, care se preocupă în mod special de aspectul bun sau rău al adevărului, sau pentru că adevărul e focul care se cere sesizat de o rațiune întipărită de conștiință, încălzită de focul adevărului.

prin înaintarea păcatului, am avut nevoie de legea scrisă, am avut nevoie de sfinții prooroci, am avut nevoie de însăși venirea Stăpînului nostru Iisus Hristos, ca să o descoperim și să o trezim, ca să aprindem din nou acea scînteie acoperită, prin păzirea sfintelor Lui porunci. Deci, atîrnă acum de noi, fie să o astupăm iarăși, fie să o facem să ne lumineze, dacă ascultăm de ea. Căci cînd conștiința noastră ne spune să facem aceasta, și disprețuim glasul ei, și iarăși ne spune și nu facem, ci rămînem călcînd-o pe ea, o astupăm, și nu mai poate să ne vorbească limpede de sub povara așezată asupra ei. Ci ca un sfeșnic ce lucește printr-o ceață, începe să ne arate lucrurile în chip mai afumat, mai întunecos, și așa, datorită înaintării păcatului, nimenea nu-și mai poate vedea limpede fața sa, ci ca într-o apă turburată de multe gunoaie¹⁰⁵⁴.

Astfel, nu mai simțim cele ce ni le spune conștiința noastră, încît părem aproape că nu o mai avem. Dar

1054. În conștiința clară auzind glasul lui Dumnezeu, ne auzim și pe noi înșine, sau viceversa. Căci conștiința ne vorbește despre noi cu claritatea cu care ne vorbește despre Dumnezeu. Sau Dumnezeu ne vorbește cu tăria Lui necondiționată și de nerespins despre noi, despre ce trebuie să fim noi și ce sîntem. De aceea, prin conștiință ne vedem propriu-zis fața noastră, pentru că o vedem în lumina lui Dumnezeu, singura care o luminează. Cînd abaterile noastre de pe calea pe care ne putem dezvolta ca ceea ce sîntem și trebuie să fim, sau cînd petele așezate pe ea nu sînt prea mari, ne vedem muștrați de conștiință. Dar cînd am înaintat mult în păcate, conștiința e acoperită, sau glasul ei e astupat pentru o anumită vreme sau pentru totdeauna cu totul. Și cu ea, și glasul lui Dumnezeu. Dar rar poate fi astupată definitiv. Glasul ei se aude adeseori pe neașteptate de sub povara uriașă pusă asupra ei, uneori însă fără a ne mai putea da puterea să ne îndreptăm. Ea grăiește cum grăiește un mort pe care l-am ucis și mortul sînt eu însumi. Dar mort, responsabil de moartea mea și de a altuia în fața lui Dumnezeu. Căci nimenea nu e mort în întregime. Așa ne va vorbi, printr-o cumplită și nepotolită muștrare în viața viitoare. E un mod al relației noastre eterne cu Dumnezeu. Jocul relației între mine și semenii mei, între mine și subiectul dumnezeiesc, e de o nesfîrșită varietate.

nu e nimenea care să nu o aibă. Căci e ceva dumnezeiesc, precum am spus mai înainte, și nu se pierde niciodată, ci totdeauna ne aduce aminte de ceea ce sîntem datori. Dar noi nu simțim, prin faptul că, așa cum am zis, o disprețuim și o călcăm.

2) De aceea, proorocul plînge pe Efraim și zice: «Făcutu-s-a Efraim stăpîn peste protivnicul lui și a călcat judecata» (Osea 10, 11). Prin protivnicul lui înțelege conștiința. De aceea se zice și în Evanghelie : «Împacă-te cu pîrîșul tău pînă ești pe cale cu el, ca nu cumva să te predea pe tine judecătorului și judecătorul, slujitorilor și să te arunce pe tine în temniță. Amin zic ție, nu vei ieși de acolo, pînă ce nu vei întoarce și ultimul bănuț» (Mt. 5, 25-26). De ce numește conștiința protivnic ? Pentru că ea se împotrivese totdeauna voii noastre celei rele, și ne mustră cînd nu facem ceea ce trebuie să facem și facem ceea ce nu trebuie să facem. Și ea ne pîrăște pe noi. De aceea o numește protivnic și pîrîș și ne poruncește zicînd : «Împacă-te cu pîrîșul tău cît ești pe cale cu el»¹⁰⁵⁵. Iar calea este, cum zice sfîntul Vasile, lumea aceasta¹⁰⁵⁶.

3) Să ne sîrguim deci, fraților, să păzim conștiința noastră cît sîntem în lumea aceasta, nelăsînd-o să ne mustre în privința vreunui lucru, necălcînd-o nici măcar în lucrul cel mai mic. Căci de la cele mici și prin fire neînsemnate, ajungem să disprețuim și pe cele mari. Pentru că atunci cînd începe cineva să zică : «Ce e dacă voi spune cuvîntul acesta ? Ce e de voi mîncă această bucată mică ? Ce este dacă voi privi la acest lucru ?», de la întrebarea : «Ce este aceasta sau ce este aceea», ia gustul rău și amar și începe să disprețuiască și pe cele mari și mai grele și să calce peste conștiința

1055. Să ne împăcăm cu conștiința cît sîntem încă în viață.

1056. Sfîntul Vasile, *Omil. în psalm. 2* ·, P.G. 29, 220—221 și P.G. 31, 544 A.

sa. Și înaintînd astfel, pe încetul se primejduiește să cadă în totala nesimțire. De aceea, luați seama, fraților, să nu nesocotim cele mici, vedeți să nu le disprețuim ca pe niște nimicuri. Căci nu sînt mici, ci sînt un început, pricinuiesc o obișnuință rea. Să veghem, să avem grijă de cele ușoare, întrucît sînt ușoare, ca să nu se facă grele. Lucrarea virtuții și a păcatului începe de la cele mici și duce la cele mari, fie bune, fie rele. De aceea, ne poruncește Domnul să ne păzim conștiința și spune fiecăruia în parte: *Vezi ce faci nelegiuitule, veghează ! «Împacă-te cu pîrîșul tău cît ești pe cale cu el»*. Și adaugă, spunîndu-i să se teamă de primejdia lucrului, zicînd : *«ca nu cumva să te predea pe tine judecătorului și judecătorul, slujitorilor și să te arunce în temniță»*. *«Și ce va urma ? Amin îți spun ție, nu vei ieși de acolo pînă ce nu vei întoarce și cel din urmă bănuț»*. Căci ea ne vedește, cum am spus, și în ceea ce e bine și în ceea ce e rău și ne arată ce să facem și ce să nu facem. Și ea ne va pîrî și în veacul viitor¹⁰⁵⁷. De aceea, zice : *«ca nu cumva să te predea judecătorului» și celelalte*.

4) Iar păzirea ei e de multe feluri. Se poate păzi conștiința față de Dumnezeu, față de aproapele și față de lucruri. Și față de Dumnezeu o poate păzi cineva, cînd nu disprețuiește poruncile Lui, chiar și în acele lucruri în care nu-l vede pe el vreun om și în cele în care nu-i sînt cerute de cineva. Acela păzește conștiința față de Dumnezeu în ascuns. De pildă: Cînd nesocotim rugăciunea, cînd se suie la inima noastră un gînd pătimaș și nu veghem și nu ne strîngem pe noi înșine, ci ne învoim cu el; cînd vedem pe aproapele zicînd sau

1057. Nu putem ajunge în Împărăție, pînă nu ajungem neapăsăți de conștiință de răul făcut cuiva, sau față de Dumnezeu. De aceea, după ce murim, dacă nu mai putem depărta de la noi înșine răul făcut față de Dumnezeu, sau aproapelui, pot să o facă aceasta și să ne despovăreze conștiința urmașii noștri sau Biserica, prin marea dragoste a lor.

facînd ceva și îl bănuim și-l osîndim. Și simplu grăind, toate cîte se fac întru ascuns, pe care nimenea nu le știe, decît numai Dumnezeu și conștiința noastră, pe toate trebuie să le păzim. Aceasta este conștiința față de Dumnezeu.

5) Iar cea față de aproapele este să nu faci cineva nimic de care știe că necăjește sau rănește pe aproapele, fie cu lucrul, fie cu cuvîntul, fie cu înfățișarea, fie cu privirea. Căci poate răni pe aproapele și înfățișarea noastră, cum am spus de multe ori. Și-l poate răni și privirea. Și simplu grăind, toate cîte știe omul că pot să dea vreun gînd aproapelui, prin care se pătează înșăși conștiința lui, de care știe că e în stare să vatăme sau să necăjească. De toate acestea trebuie să se păzească și să nu le facă. Aceasta înseamnă a păzi conștiința față de aproapele.

6) Iar păzirea conștiinței față de lucruri stă în a nu se folosi cineva rău de un lucru, în a nu strica vreun lucru, sau a-l arunca, ci chiar de vede vreunul aruncat, să nu treacă cu vederea, fie el cît de neînsemnat, ci să-l adune și să-l pună la locul lui¹⁰⁵⁸. Nu trebuie să ne folosim rău de veșmintele noastre. Presupune că poate purta cineva o haină încă o săptămînă sau două, dar o dezbracă și o spală îndată, înainte de vreme, sau o taie, și în loc de a o folosi alte cinci luni, sau și mai mult, o învechește, spălînd-o și o face nefolositoare. Aceasta

1058. Pentru creștin toate componentele firii sînt darurile lui Dumnezeu către noi, spre folosul nostru. Prin toate vedem bunătatea și grija lui Dumnezeu față de noi. A le disprețui și strica înseamnă a disprețui grija lui Dumnezeu față de noi și a reduce posibilitățile de viață ale semenilor noștri. Dar pe lîngă aceasta, elemente ale creației mai sînt și obiectele sau bunurile în care s-a imprimat și munca oamenilor noștri: pîinea, vinul, uneltele, operele de artă. A le disprețui și strica înseamnă a disprețui și munca semenilor noștri. Stricarea obiectelor pregătite și căutarea altora, cere muncă înnoită și omul nu mai are vreme să se ocupe și de sufletul său. Față de toate avem o răspundere. Căci prin toate sînt loviți oamenii și e disprețuit Dumnezeu.

este contrar conștiinței. Se întâmplă la fel cu așternutul. De multe ori poate cineva să întrebuițeze o saltea mai mică și caută alta mai mare, sau are o pătură de lână și vrea să o schimbe și să ia alta nouă, mai frumoasă, din motiv de lux și din moleșală. Poate să se îndestuleze cineva cu o pernă umplută cu paie și caută una umplută cu pene și se străduiește să o aibă și se necăjește dacă nu o are. Și începe să se uite la fratele său și să spună : «De ce are el aceasta și eu nu o am. Ce fericit e el!» Mare sporire ! Iarăși, cineva își întinde haina sau pătura la soare și nu are grijă să o ia la vreme și o lasă să se ardă. Și aceasta este împotriva conștiinței. La fel și cu mâncările. Cineva își poate împlini trebuința sa cu puține legume crude sau uscate și cu puținulei, dar nu se mulțumește cu atîta, ci caută altă mâncare mai gustoasă, mai bogată. Acestea toate sînt împotriva conștiinței.

7) Iar părinții spun că monahul nu trebuie să lase conștiința sa să-l chinuiască niciodată, în nici un fel de lucru. Deci e nevoie, fraților, să fim treji totdeauna și să ne păzim pe noi de toate acestea, ca să nu cădem în primejdie. Dar și Domnul ne-a cerut aceasta, precum am spus mai sus. Dumnezeu să ne dea putere să ascultăm și să păzim acestea, ca să nu ni se facă spre osîndă cuvintele părinților noștri.

IV

DESPRE FRICA DE DUMNEZEU

1) Spune sfîntul Ioan în epistolele sobornicești: «Dragostea desăvîrșită scoate afară frica» (I In. 4, 18). Oare ce voiește să ne spună sfîntul? Despre ce dragoste și despre ce frică vorbește ? Proorocul zice în psalmi: «Temeți-vă de Domnul, toți sfinții Lui» (Ps. 33, 10). Și aflăm și alte multe cuvinte de acestea în Sfin-

tele Scripturi. Dacă deci și sfinții, care iubesc așa de mult pe Domnul, se tem de El, cum zice: «dragostea scoate afară frica»? Sfântul voiește să ne arate că sînt două frici. Una începătoare și una desăvîrșită; și că una este a începătorilor, cum ar spune cineva, a cinstitorului de Dumnezeu; iar alta, a celor sfinți și desăvîrșiți, a celor ce au ajuns la măsura iubirii. De pildă : cineva face voia lui Dumnezeu din frica de chinuri. Acesta, cum am spus, e încă începător. El nu face încă binele pentru el însuși, ci de frica bătailor. Altul face voia lui Dumnezeu, iubindu-L pe Dumnezeu însuși, dorind în chip deosebit să-I placă lui Dumnezeu. Acesta știe ce este binele însuși, acesta a cunoscut ce înseamnă a fi cu Dumnezeu ¹⁰⁵⁹. Acesta este cel ce are iubirea adevărată pe care sfântul o numește desăvîrșită. Și această iubire îl duce pe el la frica desăvîrșită.

Unul ca acesta nu se mai teme și păzește voia lui Dumnezeu, nu pentru bătaie, nu pentru a nu fi pedepsit, ci, cum am spus, pentru că a gustat din dulceața de a fi împreună cu Dumnezeu. Îi este frică să nu cadă din ea, îi este frică să nu fie lipsit de ea. Aceasta este frica desăvîrșită, care se naște din iubirea aceasta. Aceasta scoate afară frica începătoare. De aceea zice, că «dragostea desăvîrșită scoate afară frica». Dar e cu neputință a se ajunge la frica desăvîrșită, altfel decît prin cea începătoare.

1059. Binele însuși este Dumnezeu ca persoană izvoritoare de iubire desăvîrșită și deci și de putere, sau de viață la nesfîrșit. Pe orice persoană o iubești pentru ea însăși, pentru că din ea izvorăște, sau poate izvorî, iubire și deci viață. Cu atît mai mult, pe Dumnezeu. Numai lucrul îl iubești pentru tine. În iubirea unei persoane nu poți să faci deosebire între iubirea de tine și iubirea față de ea. Totul e dat la un loc. Tu ești fericit cînd ești cu cealaltă persoană. Dar numai cu Dumnezeu poți fi veșnic și numai în El poți fi și cu celelalte persoane veșnic, rămînînd și tu însuși veșnic prin iubirea lor și prin iubirea ta fără sfîrșit față de ei.

2) Trei sînt stările sufletului prin care putem, cum zice sfîntul Vasile, să bineplăcem lui Dumnezeu¹⁰⁶⁰ : fie că plăcem lui Dumnezeu temîndu-ne de chinuri, și deci ne aflăm în simțirea robului; fie că împlinim cele poruncite urmărind cîștigul răsplății, deci pentru folosul nostru și prin aceasta ne asemănăm simbriașilor; fie că facem binele pentru El însuși și în acest caz ne aflăm în simțirea de fiu. Căci fiul cînd ajunge la cuminenție, face voia tatălui său, nu pentru că se teme să nu fie bătut; nici pentru a lua plată de la el; ci pentru că îl iubește, păzește iubirea față de el și-i arată cînte ca unui părinte și e încredințat că toate cele ale tatălui sînt ale lui. Unul ca acesta se învrednicește să audă : «Nu mai ești rob, ci fiu și moștenitor al lui Dumnezeu, prin Hristos» (Gal. 4, 7). Unul ca acesta nu se mai teme, cum am zis, de Dumnezeu, cu frica aceea începătoare, ci-L iubește, cum a zis sfîntul Antonie : «Eu nu mă mai tem de Dumnezeu, ci-L iubesc pe El»¹⁰⁶¹. Iar Domnul zicînd lui Avraam, după ce l-a adus spre jertfă pe fiul lui : «Acum am cunoscut că te temi de Dumnezeu», vorbește de frica desăvîrșită, care se naște din dragoste. Căci cum ar fi zis altfel : «Acum am cunoscut» ? A zis pentru că s-a miluit de el, fiindcă a făcut atîtea, a ascultat de Dumnezeu, și-a lăsat toate ale sale, s-a mutat în pămînt străin și în mijlocul unui popor de închinători la idoli, unde nu era nici urmă de cinstirea lui Dumnezeu și pe deasupra a suportat și această înfricoșătoare încercare a jertfirii fiului său. După toate acestea i-a zis : «Acum am cunoscut că te temi de Dumnezeu». E vădit că a vorbit de frica desăvîrșită a sfinților. Căci aceștia nu mai fac voia lui Dumnezeu de frica chinurilor, sau pentru a lua răsplată, ci

1060. Sfîntul Vasile, *Introducere în regulile mai largi*; P.G. 31, 896B.

1061. In «*Apophthegmata Patrum*», la Cotelerius, *Monumenta Ecclesiae Graecae*, tom. I, p. 351, nr. 52, unde se zice : «A zis Ava Antonie: Eu nu mă mai tem de Dumnezeu, și-L iubesc, căci dragostea scoate afară frica».

pentru că îl iubesc, cum am spus de multe ori, se tem să facă ceva contrar voii Celui iubit. Și de aceea zice: «Dragostea scoate afară frica». Căci nu mai fac voia Lui din frică, ci se tem pentru că-L iubesc¹⁰⁶².

3) Aceasta este frica desăvârșită. Dar nu e cu puțință, precum am spus mai înainte, să ajungă cineva la aceasta, dacă nu o are mai întâi pe cea începătoare. Căci zice: «Frica de Domnul e începutul înțelepciunii» și iarăși: «Frica de Dumnezeu e începutul și sfârșitul» (Pilde 1, 7). Numește început frica începătoare. După ea e cea desăvârșită, cea a sfinților. Frica începătoare ține de alcătuirea noastră. Aceasta păzește sufletul, ca și cunoștința, de tot păcatul. Căci zice : «De frica Domnului se abate fiecare de la rău» (Pilde 15, 27). Dacă deci cineva se abate de la rău de frica pedepsei, precum sluga care se teme de stăpîn, atunci el vine pe încetul și la săvîrșirea binelui și făcînd binele, vine pe încetul și la nădejdea unei răsplăți oarecare pentru lucrarea binelui, precum nădăjduiește simbriașul. Iar stăruind, cum am zis, în fuga de rău, din frică și asemenea robului, și făcînd binele din nădejde, ca simbriașul, petrecînd cu Dumnezeu timp îndelungat în bine, se unește prin aceasta, pe măsura acestei petreceri, cu Dumnezeu și deci Îl gustă și ajunge la o simțire oarecare a Însuși Binelui adevărat și nu mai voiește să se despartă de El. Căci cine-l va mai putea despărți pe el, cum a zis Apostolul, de dragostea lui Hristos (Rom. 8, 35) ? Atunci ajunge la măsura fiului și iubește binele

1062. E o inversare : începătorii fac voia lui Dumnezeu, pentru că se tem; cei desăvârșiți îl iubesc și de aceea au frica să nu cadă din iubire și de aceea fac voia Lui. Frica ce se naște din iubire e alta decît iubirea care cu anevoie crește din frică. Altceva e cînd mă tem să nu pierd iubirea cuiva și altceva e cînd mă tem de pedeapsa lui. În primul caz omul a gustat dulceața comuniunii cu persoana iubită și se teme să nu o piardă ; în al doilea caz se are în vedere pe sine, se gîndește la pedeapsa ce-i poate veni din neîmplinirea dorinței aceleia.

pentru el însuși și se teme, pentru că-l iubește. Și aceasta este frica cea mare și desăvârșită.

4) De aceea, și proorocul, învățându-ne pe noi deosebirea acestor frici, a zis : «Veniți, fiilor, ascultați-mă, frica Domnului vă voi învăța pe voi» (Ps. 33, 11). Îndreptați-vă mintea la fiecare cuvânt al proorocului. Căci fiecare cuvânt are înțelesul lui. Întîi zice : «Veniți la mine» chemîndu-ne la virtute. Apoi adaugă : «fiilor». Căci sfinții numesc «fii» pe cei ce se preschimbă prin cuvîntul lor, trecînd de la păcat la virtute. Așa zice Apostolul : «Copilașii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii pînă ce va lua Hristos chip în voi» (Gal. 4, 19). Apoi, după ce ne-a chemat și ne-a îndemnat spre această prefacere, zice : «Frica Domnului vă voi învăța pe voi». Vedeți îndrăzneala sfîntului ? Noi cînd voim să spunem vreun bine, totdeauna zicem : «Voiți să vorbim puțin împreună despre frica de Dumnezeu și să ne deprindem în ea, sau în altă virtute ?» Dar sfîntul nu a făcut așa, ci a spus cu îndrăzneală : «Veniți, fiilor, ascultați-mă, frica Domnului vă voi învăța pe voi. Care este omul, care voiește viața și iubește să vadă zile bune ?» (Ps. 33, 11-12). Apoi, ca și cînd ar fi răspuns cineva : «Eu voiesc, învață-mă pe mine cum să viețuiesc și să văd zile bune», învață și zice : «Oprește limba ta de la rău și buzele tale, ca să nu grăiască viclenie» (Ps. 33, 12-15). Iată că taie întîi prin frica de Dumnezeu lucrarea răului. Căci : «Oprește limba ta de la rău» înseamnă : «Nu răni prin ceva conștiința aproapelui, nu cleveti, nu mînia pe cineva». Iar adăugînd «și buzele tale, ca să nu grăiască viclenie», zice : «Nu te purta cu viclesug față de aproapele». Apoi adaugă : «Abate-te de la rău» (Ps. 33, 13). A spus la început cîteva păcate în parte : clevetirea, viclenia, și apoi a adăugat în chip cuprinzător tot păcatul zicînd : «abate-te de la rău», adică fugi de tot răul, abate-te de la tot lu-

crul pricinuitor de păcat. Dar n-a zis nici numai aceasta, ci a mai adăugat: «și fă binele». Căci când cineva nu face răul, nu face numai decît și binele, sau când nu face nedreptate, nu și miluiește numai decît. Și când nu urăște, nu și iubește prin aceasta. Bine a zis deci prorocul : «ferește-te de la rău și fă binele».

Iată cum ne arată înșirarea la rînd a acelor trei stări de care am vorbit mai înainte : cum prin frica lui Dumnezeu a călăuzit la ferirea de la rău și apoi îndeamnă să pășească și la bine. De se va învrednici cineva să se abată de la rău și să fugă de el, în chip firesc va lucra binele, călăuzit de sfinți. Spunîndu-le acestea foarte bine și după rîndul lor, adaugă: «Caută pacea și o urmărește pe ea». N-a spus numai «caut-o», ci și «urmărește-o», ca să o apuci pe ea.

5) Îndreptați-vă mintea la cuvintele acestea și priviți cu cîtă grijă le spune sfîntul. Cînd se învrednicește cineva să se abată de la rău și se sîrguiește apoi să lucreze cu Dumnezeu binele, îndată îi vin războaiele vrăjmașului. Drept aceea se nevoiește, se ostenește, se zdrobește, nu numai temîndu-se de a se întoarce iarăși la rău, cum am spus despre slugă, ci și nădăjduind, cum am spus înainte, răsplata binelui, ca un simbriaș. Căci face binele fiind războit și luptînd și bătîndu-se cu vrăjmașul; de aceea îl face cu mult necaz și multă zdobire de inimă. Iar cînd îi vine ajutor de la Dumnezeu și începe să cîștige o deprindere în bine, atunci vede odihna, atunci începe să guste treptat pacea, atunci simte ce este necazul războiului și ce este bucuria și veselia păcii. Atunci o caută pe ea, se sîrguiește și aleargă, urmărind s-o apuce în chip desăvîrșit, ca să o agonisească desăvîrșit, ca ea să se sălășluiască în el. Și ce este mai fericit decît sufletul care s-a învrednicit de această măsură ? Unul ca acesta, precum am spus de multe ori, se află la măsura fiului. Căci «fericiți sînt

făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Mt. 5, 9). Cine ar putea spune că sufletul acela face binele pentru altceva decât nu pentru bucuria de binele însuși ? Cine cunoaște bucuria aceea, dacă nu cel ce a făcut cercarea ei ? Unul ca acesta cunoaște atunci și frica desăvârșită, precum am spus de multe ori.

Iată am auzit ce este frica desăvârșită a sfinților și ce este frica începătoare a stării noastre și de unde începe cineva și unde ajunge prin frica de Dumnezeu. Voim să aflăm acum și cum vine frica de Dumnezeu ; și voim să spunem și care sînt cele care ne despart pe noi de frica de Dumnezeu.

6) Părinții au spus că omul dobîndește frica de Dumnezeu, avînd pomenirea morții și amintirea chinurilor și cercetîndu-se în fiecare seară pe sine, cum a folosit ziua, și dimineața iarăși cum a trecut noaptea; apoi, din neîndrăznire și din alipirea de un om care se teme de Dumnezeu. Căci se spune că un frate a întrebă pe un bătrîn oarecare : «Ce voi face, părinte, ca să mă tem de Dumnezeu ?» Și-i spuse lui Bătrînul: «Mergi, alipește-te de un om care se teme de Dumnezeu și din frica lui de Dumnezeu, învață și tu să te temi de Dumnezeu»¹⁰⁶³.

Și alungăm frica de Dumnezeu de la noi, făcînd cele potrivnice acestora: neavînd pomenirea morții, nici a chinurilor, neluînd aminte la noi înșine, necercetîndu-ne cum am folosit ziua, ci viețuind cu nepăsare și ocupîndu-ne cu lucruri fără rost, arătîndu-ne plini de îndrăzneală. Acesta este lucrul cel mai rău; aceasta este pierzania noastră desăvârșită. Căci ce alungă așa de mult frica de Dumnezeu din suflet, ca îndrăzneala ? Cînd Ava Agaton a fost întrebă despre îndrăzneală, a spus că ea se aseamănă cu o arșiță mare, care cînd

1063. *Apophth. Pimen* 65; P.G. 65, 337 B.

vine, fug toți de ea și ea nimicește rodul pomilor¹⁰⁶⁴. Vezi puterea patimii ? Vezi furia ei ? Și iarăși, fiind întrebat : «Așa de cumplită este îndrăzneala ?», a zis : «Nu este patimă mai cumplită decît îndrăzneala». Foarte bine și cu înțelepciune a spus, că ea e născătoarea tuturor patimilor, pentru că ea izgonește frica de Dumnezeu din suflet. Căci dacă din frica de Domnul fiecare se abate de la rău, negreșit unde nu este frica de Dumnezeu, acolo e toată patima. Dumnezeu să izbăvească sufletele noastre de patima pierzătoare a îndrăzelii !

7) Dar cutezanța este de multe feluri: îndrăznește cineva și prin cuvînt și prin atingere și prin privire. De la îndrăzneală, vine și la grăirea în deșert și la grăirea celor lumești și la facerea de glume și la stîrnirea rîsului necuviincios. Îndrăzneala¹⁰⁶⁵ este și atingerea a ceva sau a cuiva fără trebuință, întinderea mîinii împotriva cuiva, pentru a rîde, împingerea cuiva, sau răpirea a ceva de la el, privirea fără rușine la cineva. Toate acestea le face îndrăzneala. Toate acestea vin cînd nu e frica de Dumnezeu în suflet. De la acestea vine cineva pe încetul și la disprețuirea deplină a altora. De aceea Dumnezeu, cînd a dat poruncile Legii, a spus : «Faceți evlavioși pe fiii lui Izrail» (Lev. 15, 31). Căci fără evlavie nu cinstește nimeni pe Dumnezeu, nici nu ia aminte la vreo poruncă a Lui. De aceea nimic nu e mai rău decît îndrăzneala. Pentru aceea este ea

1064. *Apoph. Agaton* 41 ; P.G. 65, 109 A.

1065. Îndrăzneala de care se vorbește în aceste paragrafe este îndrăzneala care nu se teme de Dumnezeu. Dar există și o «îndrăzneală» lăudată în «Viețile Sfinților» și în scrierile duhovnicești. Este îndrăzneala pe care o au sfinții și în general cei curați, cei plini de încredere în Dumnezeu. Ea le dă o speranță că rugăciunile lor vor fi împlinite. Ei îndrăznesc în Dumnezeu orice lucru mare, dacă e bun. Ei îndrăznesc să stăruie pe lîngă Dumnezeu, cum a îndrăznit Avraam, pentru că au o familiaritate cu Dumnezeu, pentru că sînt prietenii Lui, cum a spus Domnul (In. 15, 15).

maica tuturor patimilor: fiindcă depărtează evlavია, fiindcă izgonește frica de Dumnezeu, fiindcă naște disprețuirea.

Prin îndrăzneala ce o aveți întreolaltă, și prin nerușinarea unora față de alții, vorbiți urît între voi și vă răniți unii pe alții. Și dacă vreunul dintre voi vede ceva care nu folosește, pleacă și flecărește despre aceea, sădind-o în inima altui frate. Iar prin aceasta nu se vatămă numai pe sine, ci vatămă și pe fratele său, aruncînd în inima lui venin rău. Căci acela avînd adeseori mintea lui la rugăciune, sau la alt lucru bun, acesta mergînd la el îi dă ceva cu care să se ocupe fără folos. Și nu numai că-l împiedică în ceea ce este spre folos, ci îi aduce și o ispită. Și nimic nu e mai rău ca aceasta, nici mai pierzător, decît să se vatăme cineva nu numai pe sine, ci să vatăme și pe aproapele ¹⁰⁶⁶.

8) De aceea, bine e să avem evlavie, fraților, ca să ne temem de vătămarea noastră, de vătămarea unora de către alții, ca să ne cinstim unii pe alții și să ne sîrguim ca nici măcar să nu ridicăm privirea unul spre fața altuia. Căci și aceasta este un fel de îndrăzneală, cum a zis oarecare dintre bătrîni ¹⁰⁶⁷. Dar dacă s-ar întîmpla să vadă cineva pe fratele său păcătuiind, să nu-l disprețuiască pe el, și să tacă și să-l lase să se piardă; dar nici să nu-l defaime și să-l clevetească, ci cu împreună-pătimitire și cu frica de Dumnezeu, să spună celui ce

1066. E mai grav a duce cineva pe altul la pierzare prin pildă, prin îndemnul său, decît pe sine însuși. În mod sigur acela îl va trage și pe el în prăpastie, pe cînd altfel poate să fie tras la bine de cei ce sînt la bine. Mîntuirea mea depinde mai mult de lucrarea mea pentru mîntuirea altora, decît de lucrarea egoistă pentru mîntuirea mea. Semnul aflării tale pe drumul mîntuirii e depășirea egoismului nu numai în a lucra pentru celălalt ca existență trecătoare, relativă, ajutîndu-l în cele pămîntești, ci ca existență sortită veșniciei. Aceasta e suprema prețuire a lui.

1067. Dintr-o scrisoare a Avei Ioan, către Dorotei, la Nicodim Aghioritul, op. cit., p. 340.

poate îndrepta pe acela, sau să-i grăiască el însuși aceleia cu iubire și smerenie, zicînd: «Iartă-mă, fratele meu, că deși sînt împrăștiat, mi se pare că nu facem bine acest lucru». Și de nu va asculta, să spună altuia, față de care vede că acela are încredere, sau să-i spună povătuitorului lui, sau Avei, după tăria greșalei lui și să nu fie fără grijă. Dar cum am spus, să le spună aceleora în scopul îndreptării fratelui și nu pentru a flecări sau bîrfi; nu disprețuindu-l, nu voind să-l dea de pildă rea altora, nu osîndindu-l, nu prefăcîndu-se că o face, chipurile, spre îndreptarea lui, dar înăuntru avînd ceva din acestea pe care le-am spus. Căci chiar de ar spune cineva Avei lui însuși, dar nu spre îndreptarea aproapelui, sau din pricina vătămării sale, săvîrșește păcat. Căci este clevetire. Deci să-și cerceteze inima sa, și de are în ea vre-o mișcare pătimașă, să nu spună. Iar de se va vedea pe sine cu de-amănuntul, că voiește să spună din milă sau pentru folosul aceleia, dar îl turbură înăuntru și un oarecare gînd pătimaș, să vestească Avei, cu smerenie, atît gîndul acesta al său, cît și că vrea să spună greșala aceleia, zicînd: «Conștiința mea îmi dă mărturie că voiesc să spun aceasta pentru îndreptarea fratelui, dar simt în inima mea un gînd amestecat. De voiesc să spun din pricină că am ceva împotriva fratelui, nu știu; de voiește o oarecare pizmă să mă împiedice să spun, pentru îndreptarea fratelui, nu știu»¹⁰⁶⁸. Și Ava îi va spune dacă trebuie să spună, sau nu.

Dar uneori cineva nu spune nici pentru folosul fratelui, nici din pricina vătămării sale, nici din ținerea minte a vreunui rău de la acela, ci povestește pur și simplu, dintr-o pornire spre grăire fără rost. Dar ce nevoie e de flecărirea aceasta ? Și de multe ori fratele

1068. Avem aci un model de fină și concretă analiză a uneia din complexe stări sufletești, cum se descriu multe în această lucrare.

află că a vorbit despre el și se supără și așa din aceasta îi vine un necaz, deci și un adaos de vătămare. Dar cînd spune cineva, cum am zis, numai pentru un folos, Dumnezeu nu îngăduie să se facă turburare, nu lasă să urmeze vreun necaz, sau vreo vătămare.

9) Deci sîrguiți-vă, cum am spus, să vă păziți mintea, ca să nu gîndească cineva rău despre aproapele, nici să rănească pe careva, fie cu cuvîntul, fie cu fapta, fie cu înfățișarea, fie în orice alt chip. Nu fiți nici prea simțitori la pișcături, ca nu cumva cînd aude careva dintre voi vreun cuvînt de la un frate să se simtă pișcat, sau să-i și răspundă cu răutate, sau să se supere pe el. Acestea nu sînt potrivite celor ce se nevoiesc. Dobîndiți frica lui Dumnezeu, dar cu evlavie, ca să vă întîmpinați unul pe altul, plecîndu-și fiecare capul înaintea fratelui său, precum am spus, smerindu-se fiecare înaintea lui Dumnezeu și înaintea fratelui său, și tăindu-și pentru acela voia lui ¹⁰⁶⁹.

Cu adevărat bun lucru este cînd cineva săvîrșește vreo faptă și o pune pe seama fratelui său și-i dă aceleia cinstea mai mare. Cel ce lasă de la sine, se folosește mai mult decît celălalt. Eu nu mă știu pe mine să fi făcut vreodată vreun bine. Dar dacă am fost apărat de această socotință, știu că am fost apărat pentru că nu m-am așezat înaintea fratelui, ci totdeauna am pus pe fratele înaintea mea.

10) Fiind eu odată în cele ale Avei Serid, s-a îmbolnăvit slujitorul Bătrînului Ava Ioan, care era cu

1069. Cine se smerește înaintea altuia, tăindu-și voia sa de a se arăta mai presus decît acela, îl face și pe acela să-și taie voia lui de a se arăta mai presus decît el. Astfel cel smerit își taie nu numai voia mîndriei sale, ci și voia mîndriei celui alt. Nu se taie voia altuia printr-o superioritate de putere lumească, ci prin voia smereniei proprii care atrage după sine smerenia altuia, așa cum smerenia lui Hristos atrage după sine smerenia noastră. În această propoziție și în cele ce urmează se descrie delicatețea sfinților, care taie însăși rădăcina patimilor, nu le acoperă numai.

Ava Varsanufie, și mi-a îngăduit Ava să slujesc eu pe bătrîn¹⁰⁷⁰. Și am îmbrățișat ușa din afara chiliei lui¹⁰⁷¹, precum îmbrățișează cineva cinstita cruce. Dar cu atât mai mult îi slujeam lui. Căci cine nu ar fi voit să se învrednicească să slujească unui astfel de sfânt ? Dar avea și cuvînt minunat. Și de fiecare dată, după ce împlineam slujirea lui, îi puneam metanie ca să iau încuviințare să mă retrag de la el. Iar el îmi spunea totdeauna ceva. Și avea Bătrînul patru cuvinte. Și cum am spus, spre seară, cînd voiam să mă retrag, îmi spunea totdeauna unul din cele patru cuvinte. Și zicea așa : «O dată pentru totdeauna (căci așa avea bătrînul obiceiul să înceapă fiecare cuvînt), o dată pentru totdeauna, frate, Dumnezeu să păzească dragostea. Au spus părinții că păzirea conștiinței aproapelui naște smerita cugetare»¹⁰⁷². În altă seară, îmi spunea iarăși: «O dată pentru totdeauna, frate, Dumnezeu să păzească dragostea. Au spus părinții: «Niciodată nu am pus voia mea înaintea celei a fratelui meu»¹⁰⁷³. Altădată iarăși zicea: «O dată pentru totdeauna, frate, Dumnezeu să păzească dragostea. Au spus părinții: «Purtați sarcina unii altora, și veți împlini cu adevărat legea lui Hristos»¹⁰⁷⁴. Astfel totdeauna voia bătrînul să-mi dea un sfat prin acestea patru, cînd mă retrăgeam seara, ca și cînd ar fi dat cuiva merinde. Și așa le-am avut pe acestea în pază toată viața mea.

Și totuși, măcar că aveam o astfel de încredere în sfîntul și aveam o așa de mare dorință să-i slujesc, aflînd odată că un frate oarecare era necăjit, deoarece

1070. Îmbolnăvindu-se slujitorul Avei Ioan, supranumit «Bătrînul», Dorotei a luat, cu voia Avei Serid, asupra sa, slujirea Avei Ioan.

1071. Adică stătea neîncetat la ușa Bătrînului Ioan.

1072. *Apoph. Avei Isaia* ; *P. Evergetinos* I, 45, p. 168.

1073. *Apoph. lui Ion Eunucul* II, 2; P.G. 65, 233 A. și din Antoniei *P. Everget.*, III, p. 109.

1074. *Apoph. Macarie*, 41 ; P.G. 65, 291 B. și *Arsenie* I; P.G. 65, 88 B.

căuta să-i slujească și el aceluia, m-am dus la Ava și l-am rugat, spunându-i: «Cutărui frate i se cuvine mai mult aceasta, părinte, dacă voiești». Și nu mi-a îngăduit nici Ava Varsanufie, nici bătrînul însuși (Ioan). Dar eu am făcut tot ce-mi stătea în putere ca să dau întîietate fratelui. Și slujind acolo nouă ani, nu știu să fi spus cuiva vreodată vreun cuvînt urît, măcar că aveam o slujire, ca să nu poată spună cineva că nu aveam.

11) Și credeți-mă, știu că un frate a venit odată după mine de la bolniță pînă la biserică, ocărîndu-mă. Iar eu mergînd înaintea lui, nu i-am răspuns nici măcar un cuvînt. Ba și cînd a aflat Ava, spunându-i nu știu cine, și voia să-l certe, eu am stăruit ținîndu-i picioarele și zicînd : «Nu, pentru Domnul, eu am greșit, ce vină are fratele ?» Și altul iarăși, fie din ispită, fie din simplitate, Dumnezeu știe din ce pricină, își dădea drumul udului în timpul nopții peste capul meu, încît mi se uda și așternutul. La fel și alți oarecare dintre frați veneau în fiecare zi și scuturau saltelele de paie înaintea chiliei mele și vedeam atîta mulțime de ploșnițe intrînd în chilia mea, că nici nu mai izbuteam să le omor. Căci erau nesfîrșite din pricina căldurii. Iar cînd mă duceam să mă culc, se adunau toate deasupra mea și, măcar că adormeam de mare oboseală, cînd mă trezeam îmi vedeam trupul întreg pișcat. Și niciodată nu am spus ceva vreunui din ei: «Nu face așa!» sau : «De ce faci așa ?» Nici nu mă știu pe mine, cum am spus, să fi rostit vreodată vreun cuvînt care să rănească sau să supere pe cineva.

Învățați și voi să vă purtați sarcinile unii altora, învățați să vă respectați unii pe alții. Și de aude careva dintre voi de la cineva vreun cuvînt care nu-i place, sau de suferă cineva, fără să vrea, ceva de la altul, să nu se descurajeze îndată, să nu se simtă îndată înțepat,

să nu se afle avînd în vremea nevoinței sau folosului inima amărită, moleșită, fără tărie, neputînd să primească nici o ispită, ca un pepene de care, de se apropie vreo mică pietricică, îndată-l rănește și-l face să se putrezească. Ci să aveți mai degrabă inima tare, ca să aveți îndelungă-răbdare, ca iubirea voastră întreolaltă să biruiască toate cele ce se întîmplă între voi.

12) Și de are cineva vreo slujbă, sau de s-ar afla careva dintre voi avînd să întrebe ceva, fie pe grădinar, fie pe chelar, fie pe bucătar, fie chiar pe oricare, dintre cei ce împreună slujesc cu voi, să se sîrguiască atît cel ce întreabă, cît și slujitorul care răspunde, să-și păzească înainte de orice starea lui dinăuntru, și niciodată să nu se predea pe sine nici vreunei turburări, nici vreunei dușmăanii (antipatii), nici vreunei împătîmiri, nici să-și lase voia sa, sau cererea dreptului său să se abată de la porunca lui Dumnezeu. Și oricare ar fi lucrul de care e vorba, fie mic, fie mare, să-l disprețuiască și nesocotească. Fără îndoială nepăsarea este ceva rău. Dar nici să nu socotească cineva vreun lucru mai presus de starea lui dinăuntru, ca să-și vatăme sufletul lui, pentru a izbuti în acel lucru. În orice lucru vă aflați prinși, chiar de este vreunul care cere grabă și e foarte însemnat, nu voiesc să-l faceți cu ceartă și cu turburare, ci să fiți încredințați că tot lucrul pe care-l faceți, fie mare, fie mic, este a opta parte din ceea ce căutați. Iar păzirea stării voastre dinăuntru, chiar dacă prin aceasta s-ar întîmpla să nu vă puteți împlini slujirea, este patru părți din opt¹⁰⁷⁵. Vedeți cît de mare e deosebirea.

13) Deci cînd faceți un lucru, de voiți să-l faceți desăvîrșit și în întregime, sîrguiți-vă să faceți și lucrul însuși, care este o optime, dar să vă păstrați nevătă-

1075. E mai mare lucru să nu tulburi starea de pace a ta și blîndețea față de ceilalți, decît a împlini ceva din îndatoririle slujbei tale.

mată și starea voastră sufletească, care este o jumătate din cele opt părți, adică patru din cele opt¹⁰⁷⁶. Iar de este vreo nevoie să faci lucrul acela și să împlinești porunca, vezi să nu te păgubești și pe tine și pe alții; să știi că nu e bine să piardă cineva patru optimi, sau jumătate pentru a păzi o optime¹⁰⁷⁷.

Și de știți că face cineva aceasta, unul ca acesta nu-și împlinește cu conștiință slujirea sa. Căci el stăruie, certându-se și chinându-se și pe sine și pe aproapele, din slava deșartă și pentru plăcerea oamenilor, ca să audă după acestea, că nimeni nu l-a putut înfrânge pe el. Vai! Mare viteză! Nu e aceasta o biruință, fraților; aceasta e o pagubă, e pierzanie. Iată vă spun că dacă eu trimit pe careva dintre voi ia orice lucru de trebuință și el vede ivindu-se vreo turburare, sau altă vătămare, trebuie să se oprească. Și niciodată nu vă vătămați pe voi înșivă sau pe alții. Mai bine să nu se împlinească lucrul acela (ceea ce e bine să nu se întâmple), numai să nu vă supărați unii pe alții. Căci altfel, cum am spus, pierdeți jumătate sau patru părți din opt. Și aceasta este o nebunie vădită.

14) Iar acestea vi le spun nu ca să descurajați îndată și să opriți lucrul, sau ca să vă faceți nepăsători și să aruncați dintr-odată toate și să călcați peste conștiința voastră, voind să scăpați de griji, nici ca să vă faceți neascultători, zicând fiecare dintre voi: «Nu pot face aceasta, mă vatăm, nu mă privește pe mine». Căci pe motivul acesta, nu veți împlini niciodată nici o slujire, nici nu veți putea împlini vreodată vreo poruncă a lui Dumnezeu. Ci ca să închinați toată puterea voastră spre a împlini orice slujire a voastră

1076. Lucrul făcut e o optime din datorie, iar starea sufletească netulburată e de patru ori atîta.

1077. Adică să nu pierzi dragostea cînd împlinești o poruncă mai mult silit. Păstrarea stării liniștite a sufletului e jumătate din împlinirea lucrului, căci jumătate e a lui Dumnezeu.

cu dragoste, cu smerită cugetare, plecându-vă unul altuia, cinstindu-vă, rugându-vă unii pe alții.

Nimic nu e mai puternic ca smerita-cugetare. Deci de va vedea cineva pe aproapele, sau pe sine însuși necăjit pentru un timp, opriți-vă, îngăduiți-vă unul pe altul, nu stăruiți cât timp ține vătămarea. Căci, cum am spus de multe ori, mai bine să nu se împlinescă ceea ce e de trebuință, precum voiți, ci precum răspunde nevoii voastre și nu după voia, sau după dreptul unuia. Chiar când vi s-ar părea lucrul îndreptățit, să nu vă turburați sau să vă necăjiți unii pe alții și să pierdeți jumătate, sau patru din cele opt părți. Căci e mare deosebirea pagubei. Dar se întâmplă de multe ori, că cineva pierde și optimea însăși și nu înfăptuiește chiar nimic. Aceasta se întâmplă de pe urma certurilor. Toate lucrurile ce le facem, le facem pentru a ne folosi din ele. Dar ce folos vom avea de nu ne vom smeri unii față de alții, ci, dimpotrivă, ne vom turbura și ne vom necăji unii pe alții? Știți ce se spune în Gherontic: că de la aproapele ne este și viața și moartea¹⁰⁷⁸. Cugetați-le acestea pururea în sinea voastră, fraților, ca să deprindeți cuvintele sfinților bătrâni, ca să vă sîrguiți să căutați și să vă folosiți pe voi înșivă și unii pe alții cu iubire și cu frica de Dumnezeu. În felul acesta, puteți să vă folosiți din toate cele ce vi se întâmplă și să sporiți cu ajutorul lui Dumnezeu. Și Însuși Dumnezeu nostru, ca un iubitor de oameni, să ne dăruiască nouă frica Lui. Căci zice: «Teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile Lui, că aceasta o cere de la oameni» (Eccl. 12, 13).

1078. *Apophth.* 9; P.G. 65, 77 B. E o minunată rezumare a unui mare adevăr. În această propoziție se cuprind nenumărate înțeleșuri, care toate se pot ilustra prin relațiile concrete dintre oameni. Il pierdem pe altul, ne pierdem pe noi; îl iubim pe altul, ne iubește și el pe noi și aceasta e viața noastră. Se roagă pentru noi, ne ajută, ne mîntuim; nu se roagă, nu ne ajută, ne pierdem.

V

DESPRE TREBUIŢA DE A NU SE ÎNCREDE CINEVA
ÎN ÎNTELEPCIUNEA SA

1) În Pilde se zice: «Cei ce n-au cîrmuire, cad ca frunzele, iar mîntuirea este întru sfat mult» (Pilde 11, 14). Luaţi seama, fraţilor, la înţelesul cuvîntului; luaţi seama ce ne învaţă Sfînta Scriptură. Ne îndeamnă să nu ne încredem în noi înşine, să nu ne socotim pe noi înşine înţelepţi, să nu credem că putem să ne cîrmuim pe noi înşine. Avem nevoie de ajutor; avem nevoie de cel ce ne cîrmuieşte după Dumnezeu. Nimic nu e mai jalnic, nimic nu e mai pierzător, decît să nu avem pe cineva care să ne povăţuiască pe calea lui Dumnezeu. Căci ce zice ? : «Cei ce nu au cîrmuire, cad ca frunzele». Frunza e de la început totdeauna verde, în creştere, plăcută, apoi se usucă pe încetul şi cade. Iar la sfîrşit e dispreţuită, călcată în picioare. Aşa e şi omul necîrmuit de cineva. La început are totdeauna căldură pentru post, pentru priveghere, pentru liniştitire, pentru ascultare, pentru alte bunătăţi. Apoi stingîndu-se pe încetul acea căldură şi omul neavînd un cîrmuitor, care să-i împospăteze şi reaprindă căldura, se usucă pe nesimţite, şi cade şi se face rob vrăjmaşilor, care fac din el tot ce voiesc.

Iar despre cei ce-şi mărturisesc ale lor şi le fac toate cu sfat, zice: «Mîntuirea este întru sfat mult». Nu zice: «întru sfat mult», în înţelesul că trebuie să se sfătuiască cu fiecare, ci să se sfătuiască în toate, fără îndoială cu cel în care trebuie să aibă încredere. Nici ca unele să le tacă, iar altele să le spună aceluia, ci toate să le mărturisească şi în toate să se sfătuiască, cum am zis, cu acela. Acesta are «mîntuirea întru sfat mult».

2) Căci dacă omul nu înfățișează toate ale sale, mai ales dacă vine de la o obișnuință și de la o viețuire rea, diavolul găsește în el o voie și o pornire de îndreptățire, și prin ea îl va răpune. Căci unde vede diavolul pe cineva că nu voiește să păcătuiască, nu e așa de neiscusit în a face răul, încît să-l momească dintr-odată la vreunul din păcatele vădite. Nu-i zice: «Du-te și curvește !», nici: «Du-te și fură !» Căci știe că nu voim acestea. Și nu ține să ne spună cele ce nu le voim. Ci ne află avînd, cum am spus, o voie oarecare și o pornire de a ne îndreptăți și prin ele ne vatămă cu o părută îndreptățire. De aceea zice iarăși: «Cel viclean face răul cînd se împreună cu o voință de îndreptățire» (Pilde 11, 15). Cel viclean este diavolul. Deci el face răul, cînd se împreună cu o pornire de îndreptățire, adică cu o îndreptățire ce ne-o dăm noi. Atunci are mai multă putere. Atunci ne vatămă mai mult. Atunci lucrează mai cu tărie. Căci cînd ținem la voia noastră și ne întemeiem pe dreptul nostru, atunci noi înșine uneltim împotriva noastră cu viclenie, convîngîndu-ne că facem un lucru bun și nu ne dăm seama că ne pierdem. Căci cum putem cunoaște voia lui Dumnezeu, sau să o căutăm pe ea, cînd ne încredem în noi înșine și ținem la voia noastră ?

3) De aceea, Ava Pimen a spus că «voia este un zid de aramă între om și Dumnezeu»¹⁰⁷⁹. Luați seama la înțelesul cuvîntului. Și iarăși a adăugat, zicînd: «E o piatră care se întoarce înapoi lovind, căci se împotrivește voii lui Dumnezeu și se lovește de ea. De aceea, cînd o părăsește, omul zice: «Întru Dumnezeu meu voi trece zidul. Dumnezeu meu, neprihănită e calea Lui» (Ps. 17, 30—31). Minunat a grăit. Căci numai atunci vede cineva calea lui Dumnezeu cea fără pri-

1079. *Apopht. Pimen*, 54; P.G. 65, 333—336.

hană, cînd a părăsit voia sa¹⁰⁸⁰. Dar cînd compătimește cu voia sa, nu vede calea neprihănită a lui Dumnezeu. Și orice ar auzi despre sprijinirea lui, îndată o defaimă, o batjocorește, se întoarce, se împotrivește. Căci cum va putea suporta pe cineva, sau cum va putea asculta vreun sfat, cel ce ține la voia sa ? Apoi a zis Bătrînul și despre pornirea spre îndreptățire: «Dacă va lucra și îndreptățirea împreună cu voia, nu se va întoarce omul ușor». Vai, cum se leagă între ele cuvintele sfinților ? E o moarte adevărată cînd se unește pornirea de îndreptățire cu voia. Căci atunci e mare primejdie, mare frică. Atunci nenorocitul cade cu totul. Căci cine va convinge pe unul ca acesta să creadă, că un alt om cunoaște mai bine folosul lui ? Atunci el se hotărăște, cu desăvîrșire, să urmeze voii lui și gîndului lui și deci îl rostogolește vrăjmașul cum voiește. De aceea s-a spus : «Cel viclean face răul cînd se împreună cu pornirea de îndreptățire». S-a spus că el urăște pînă și sunetul (ecoul) sprijinirii (asigurării).

4) Pentru că cel viclean nu numai că urăște sprijinirea (asigurarea), dar nici nu poate să audă glasul a-

1080. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, 31; P.G. 65, 909 B. Voia egoistă a omului duce spre el însuși, se înfundă în el însuși; în el, cel închis în sine însuși, în mărginirea lui monotonă și întunecată. Voia lui Dumnezeu duce în largul nesfîrșit și luminos al vieții lui Dumnezeu și al vieții tuturor în El. Prin voia Sa Dumnezeu Se deschide omului și lăuntrului lui. Dar atunci omul a devenit transparent pentru lărgimea nesfîrșită a lui Dumnezeu. Calea separată a omului se înfundă repede. Calea lui Dumnezeu duce nesfîrșit în nesfîrșirea Lui. În voia lui Dumnezeu se întîlnesc voile tuturor în înaintarea nesfîrșită în Dumnezeu și în iubirea și în înțelegerea lor reciprocă în Dumnezeu. Voia lui Dumnezeu este voia care le cuprinde pe toate, le susține și le promovează pe toate într-o înaintare armonioasă și nesfîrșită, potrivit rațiunilor lor unite în El. Conformîndu-se voii lui Dumnezeu, omul nu anulează nici voia sa, ci o valorifică în năzuința ei adevărată de a se dezvolta în mod real în infinitatea lui Dumnezeu, în unire cu toate. Lăsîndu-și voia sa egoistă, omul a surpat zidul artificial prin care se ținea despărțit de Dumnezeu și de toate.

cestei sprijiniri. El urăște însuși sunetul sprijinirii, adică chiar faptul de a i se grăi ceva pentru sprijinirea lui¹⁰⁸¹. De pildă : Înainte de a face ceva, cel ce ar trebui să întrebe despre folosul aceluia lucru, înainte de a ști vrăjmașul dacă acela va păzi ceea ce aude, sau nu va păzi, urăște însuși faptul de a întreba cineva peste tot și de a auzi ceva din cele de folos, și respinge însuși glasul, însuși sunetul (ecoul) unor astfel de cuvinte. Și vă spun pentru ce. El știe în viclenia pe care o zămislește că dacă acela ar întreba, s-ar deprinde să asculte un cuvânt de folos și nimic nu urăște vicleanul așa de mult și de nimic nu se teme ca de a se cunoaște un astfel de cuvânt. Căci în acest caz n-ar mai putea unelti cum voiește. Pentru că dacă s-ar întări sufletul prin mărturisirea tuturor gândurilor sale și prin auzirea de la un cunoscător a îndemnului: «Fă aceasta, sau nu face aceasta, aceasta e bine, aceasta nu e bine, aceasta e o pornire de îndreptățire a ta, aceasta e o voie a ta», sau ar auzi iarăși: «nu e momentul potrivit pentru acest lucru», iar altădată : «acum e momentul», — nu ar afla diavolul prin ce înșelăciune să-l vatăme pe

1081. Călugărul ca om pornit cu toată hotărîrea pe drumul binelui desăvârșit are în sfatul unui povățuitor de încredere o asigurare că va alege binele și nu răul. Dar diavolul îndeamnă pe călugăr și în general pe orice om să se încreadă numai în sine, tocmai ca să nu găsească o asigurare că va face binele. Și se folosește spre aceasta de voința omului de a se afirma și de a deveni tot mai mult, ceea ce ușor ajunge mîndrie cînd omul nu vrea să sporească prin Dumnezeu, ci prin sine. De fapt, omul nu se cunoaște pe sine deplin fără ajutorul altora; și mai ales nu cunoaște toate urmările posibile ale faptei sale, din lipsa lui de experiență, atîta vreme cît este necercat. Cunoașterea e un lucru comun : «Co-gnoscere». Omul e întreg numai împreună cu alții și în ultima analiză cu Subiectul suprem. Asigurarea, întărirea fiecăruia e dată de «sunetul», de «glasul» deosebit al altui subiect, de «ecoul» pe care omul îl aude pornind de la altă persoană. Poate acesta se numește «ecoul» și pentru că în el se regăsește cu adevărat omul însuși. Diavolul îl vrea pe ins cu totul rupt de comuniunea cu alții, pentru ca să-l poată astfel goli cu totul de viață, să-l prăbușească în hăul pustiu al singurătății.

el, sau să-l rostogolească, pentru că întotdeauna ar fi cîrmuit și din toate părțile sprijinit (asigurat) și s-ar săvîrși în el cuvîntul: «mîntuirea e în sfat mult». Dar cel viclean nu voiește aceasta, ci o urăște. Căci vrea ca omul să facă răul și se bucură mai mult de acei care «nu au cîrmuire, căci cad ca frunzele».

5) Știi de fratele acela pe care-l iubea cel viclean și despre care a spus Avei Macarie: «Am un frate și cînd mă vede se întoarce ca o morișcă după vînt»¹⁰⁸². Pe unii ca aceștia îi iubește. De unii ca aceștia se bucură totdeauna, de cei ce nu se încredințează celui ce poate să-i ajute după Dumnezeu și să le întindă lor mîna. Căci nu s-a apropiat oare de toți frații dracul acesta, pe care l-a văzut sfîntul purtînd toate felurile de mîncări în ulcele ? Și nu le-a îmbiat tuturor ? Dar fiecare dintre aceia simțind uneltirea lui, a alergat și și-a mărturisit gîndurile sale și a aflat ajutor în vremea ispitei și de aceea n-a izbutit vicleanul împotriva lor. Numai pe nenorocitul acela l-a aflat încrezîndu-se în el însuși și neavînd de aceea vreun ajutor de la cineva. Și astfel l-a avut ca pe o jucărie și de aceea s-a retras mulțumindu-i și blestemînd pe ceilalți. Dar îndată ce a spus Avei Macarie lucrul acesta și numele fratelui și a alergat sfîntul la el, a aflat care a fost pricina căderii lui: a aflat că n-a voit să se mărturisească, a aflat că nu avea obiceiul să se dezvăluie. Căci întrebat fiind de sfînt: «Cum stai, frate ?», a răspuns : «Cu rugăciunile tale, bine !»; și zicînd el iarăși: «Nu te războiesc gîndurile ?», a răspuns : «Sînt bine». Și n-a voit să mărturisească nimic, pînă ce cu mult meșteșug l-a înduplecat pe el sfîntul să spună ale lui. Iar acesta grăindu-i lui cuvîntul lui Dumnezeu, l-a întărit și l-a întors. Iar cînd a venit iarăși vrăjmașul, după obicei, voind să-l răstoarne pe el, s-a întristat. Căci l-a aflat întărit; nu

1082. *Macarie*, 3 ; P.G. 65, p. 261—264.

l-am mai aflat pradă batjocurii sale. Astfel a plecat fără rod, a plecat rușinat și de la acesta. De aceea, întrebam iarăși de către sfânt: «Cum se află fratele acela, prietenul tău ?», nu l-a mai numit pe acela: «prieten», ci dușman și l-a blestemat zicînd: «S-a stricat și acesta, nu mă mai ascultă nici el, ci s-a făcut mai sălbatec ca toți».

6) Iată pentru ce urăște vrăjmașul pe cel ce are o sprijinire : pentru că voiește totdeauna pieirea noastră. Iată pentru ce iubește pe cei ce se încred în ei înșiși: pentru că aceștia conlucrează cu diavolul, uneltind împotriva lor înșile. Eu nu cunosc altă cădere a călugărului, decît pe cea care îi vine din încredere în inima sa. Unii spun: omul cade pentru aceasta, sau pentru aceasta. Iar eu, precum am spus, nu cunosc să se întîmple cuiva altă cădere decît din pricina aceasta. Cunoști pe vreunul care a căzut ? Află că s-a încrezut în sine. Nimic nu e mai primejdios, nimic nu e mai pierzător, decît a se încrede cineva în sine însuși.

M-a acoperit Dumnezeu și m-am temut totdeauna de primejdia aceasta. Cînd eram în mînăstirea de obște, toate le încredințam bătrînului Ava Ioan. Niciodată nu sufeream, cum am spus, să fac ceva fără sfatul lui. Se întîmpla cîteodată că gîndul îmi spunea: «Nu-ți va spune bătrînul aceasta ? De ce să-l mai turburi ?» Și ziceam gîndului: «Anatema fie și judecătii tale (dreptei tale socoteli) și priceperii tale și înțelepciunii tale și științei tale, căci ceea ce știi, de la diavolul știi»¹⁰⁸³.

1083. Tot ce răsare din sfera mărginită a unei gîndiri individualiste, e prin sine lipsit de vederea largă, care ține seama în mod echilibrat de intercondiționarea tuturor. E de la diavolul, care vrea să rupă în bucăți creațiunea și să scufunde pe fiecare într-o existență extrem de redusă, într-o existență chinuită, de umbră, de mișcare dezordonată, nerațională și contradictorie a umbrelor. Totul e o falsă cunoștință, o cunoștință a fișiei, care nu e deplin reală, întrucît nu e în țesătura întregului, în comunicare de viață între toate. «Dreapta socoteală», atît de lăudată în scrierile du-

Plecam deci și întrebam pe bătrîn și se întîmpla că uneori îmi spunea tocmai cuvîntul acela la care mă gîndisem și eu. Atunci gîndul îmi spunea: «Ce mai zici ? Iată ți-a spus ceea ce ți-am spus și eu. Nu l-ai turburat degeaba pe Bătrîn ?» Și ziceam gîndului: «Acum e bine, acum e de la Duhul Sfînt. Ceea ce e al tău e viclean, e de la draci, e dintr-o stare pătimășă»¹⁰⁸⁴. Și astfel, niciodată nu îngăduiam gîndului să mă facă să mă încred în mine însumi, fără întrebare.

Și credeți-mă, fraților, că eram în mare odihnă, într-o mare negrijă, încît mă plîngeam de aceasta, precum știu că v-am spus și altădată. Căci auzisem că «prin multe necazuri trebuie să intrăm noi în Împărăția lui Dumnezeu» (Fapte, 14, 21), dar eu mă vedeam pe mine neavînd nici un necaz și mă temeam și eram îngrijorat, necunoscînd pricina acestei odihne, pînă ce nu mi-a spus bătrînul: «Nu fi necăjit, căci oricine se predă pe sine ascultării, are această odihnă și lipsă de griji»¹⁰⁸⁵.

7) Sîrguiți-vă și voi, fraților, să întrebați și să nu vă încredeți în voi înșivă. Învățați ce lipsă de grijă aduce acest lucru, ce odihnă, ce bucurie! Dar fiindcă

hovnicești răsăritene, vine și ea dintr-o îndelungată experiență a vieții de comunitate, de împreună-sfătuire cu alții. Ea ține seama de toate laturile realității, de toate punctele de vedere posibile, în judecata ce o dă. De aceea sfatul se cere mai ales de la «bătrîni», care au adunat în cursul anilor îndelungați multă experiență de viață și multe păreri de la foarte mulți.

1084. Chiar dacă judecata ce și-o dă cineva cu privire la o faptă e ca și cea pe care o primește de la un povătuitor cu experiență, e mai bine că el a întreat. Căci a scăpat de mîndrie, sau de încrederea în sine, care îl va obișnui să nu întrebe nici în cazurile cînd ar putea da o judecată greșită. Și în general orice mîndrie ca închidere a omului în sine aduce în el o învîrtoșare, o dezumanizare. Iar Duhul Sfînt e acolo unde inimile sînt deschise unele altora, unde oamenii sînt înmuiați de simțire, de comunicabilitate.

1085. Vezi «*Despre lepădare*», cap. 25, în această scriere.

am spus că nu eram necăjit niciodată, ascultați și acest lucru ce mi s-a întâmplat atunci. Pe cînd mă aflam încă acolo în mînăstirea de obște, mi s-a întâmplat odată o mare și de nesuportat întristare și mă aflam într-o astfel de durere și strîmtorare, că eram aproape să-mi dau și sufletul. Iar necazul acela îmi venise din uneltirea dracilor, căci o astfel de ispită e adusă din pizma lor. E o ispită foarte grea, întunecată, nemîngîiată, nelăsînd nici o odihnă. E o strîmtorare din toate părțile, o înăbușire din toate părțile. Dar vine repede în suflet harul lui Dumnezeu, pentru că altfel nimenea nu ar putea suporta. Eram, cum am zis, într-o astfel de ispită și într-o astfel de strîmtorare. Atunci, într-una din zile, pe cînd stăteam în curtea mînăstirii, și eram descurajat și rugam pe Dumnezeu pentru aceasta, deodată privesc în biserică și văd pe cineva îmbrăcat ca un episcop, pe cale să intre în altar. Niciodată nu mă apropiam de vreun străin, fără vreo trebuință sau poruncă. Dar atunci, ca și cînd mă trăgea ceva, intru după el. Iar el rămase acolo destul de mult, avînd mîinile întinse la cer. Iar eu stam în spatele lui, rugîndu-mă cu multă frică. Căci mi se făcuse frică mare de vederea lui. După ce el își isprăvi rugăciunea, se întoarse și veni la mine. Și pe măsură ce se apropia de mine, simțeam depărtîndu-se din mine și întristarea și frica. Apoi cînd stătu în fața mea, își întinse mîna și atinse pieptul meu și ciocăni cu degetele lui în pieptul meu, zicînd : «Așteptînd, am așteptat pe Domnul și a luat aminte la mine și a auzit rugăciunea mea și m-a scos din groapa necazurilor și din noroi mult. Și a pus pe piatră picioarele mele și a îndreptat pașii mei și a pus în gura mea cîntare nouă, laudă Dumnezeului nostru» (Ps. 39, 2—4). Și spuse toate stihurile de trei ori, ciocănind, cum am spus, în pieptul meu. Și apoi ieși. Și îndată se făcu în inima mea lumină, bucurie, mîngîiere, dulceață și mă simții cu totul altul. Ieșii alergînd după el, voind să-l

aflu, dar nu l-am aflat, căci se făcuse nevăzut. Din acel ceas, prin îndurările lui Dumnezeu, nu mă mai știu turburat nici de întristare, nici de frică, ci m-a acoperit pe mine Domnul pînă acum prin rugăciunile acelor bătrîni sfinți.

8) Acestea vi le-am spus, ca să vă arăt cîtă odihnă, negrijă și sprijinire (asigurare) are cel ce nu se încrede în sine însuși, și aruncă cele ale sale asupra lui Dumnezeu și asupra celor ce după Dumnezeu îl pot povățui pe el. Învățați deci și voi, fraților, să întrebați. Învățați că e bine să nu vă încredeți în voi înșivă; că aceasta e smerenie, e odihnă, e bucurie. Ce nevoie e să se zdrobească cineva pe sine în zadar ? Nu se poate mîntui cineva pe sine altfel decît așa.

Poate se va gîndi cineva că dacă nu are pe cine să întrebe, ce să facă ? Dar de voiește cineva cu adevărat să facă voia lui Dumnezeu din toată inima, nu-l lasă Dumnezeu niciodată. Și-l povățuiește negreșit după voia Lui. Dacă își îndreaptă cineva cu adevărat inima sa spre voia lui Dumnezeu, Acesta va lumina pe un copil mic să-i spuie voia Lui. Iar de nu vrea cineva să facă cu adevărat voia lui Dumnezeu, și se va duce la un proroc, Dumnezeu dă în inima prorocului să-i răspundă după inima lui strîmbă, cum zice Scriptura : «De se va amăgi prorocul și va grăi, Eu, Domnul, l-am amăgit pe prorocul acela» (Deut. 13, 1—3)¹⁰⁸⁶. De aceea, sîn-

1086. Pe de o parte aflarea adevărului în privința a ceea ce trebuie să faci, depinde de voința ta de a face voia lui Dumnezeu; pe de alta, voința aceasta a ta trebuie să-și afle o întărire în cuvîntul altuia. În conglăsuirea ambilor grăiește Dumnezeu. Fiecare îl află pe Dumnezeu, căutîndu-L. Dar confirmarea aflării voii lui Dumnezeu se cîștigă din conglăsuirea între doi ce caută voia Lui: «Unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor» (Mt. 18, 20). Nu se disprețuiește nici voința insului de a afla voia lui Dumnezeu, dar nu se nesocotește nici comuniunea între doi sau mai mulți. Cînd eu nu vreau să fac voia lui Dumnezeu, nici prorocul nu mi-o poate descoperi cu adevărat, sau impune, ci mă

tem datori să ne îndreptăm cu toată puterea pe noi înșine spre voia lui Dumnezeu și să nu credem inimii noastre, ci chiar de ar fi un lucru bun (ceea ce gândim), să auzim și de la vreun sfânt că e bun. Să nu ne încredem în noi înșine, chiar dacă am început să lucrăm bine, și socotim că trebuie să iasă cum e drept. Ci trebuie să facem tot ce stă în puterea noastră, iar pe de altă parte să spunem altuia cum am lucrat și să aflăm de am lucrat bine. Dar nici după aceea să nu fim fără grijă, ci să așteptăm și judecata lui Dumnezeu, cum a spus sfântul acela, Ava Agaton. Căci acela, când a fost întrebat: «Te temi și tu, părinte ?», a răspuns : «Eu am lucrat după puterea mea, dar nu știu de a plăcut lucrul meu lui Dumnezeu. Căci alta e judecata lui Dumnezeu și alta a oamenilor». Dumnezeu să ne apere de primejdia de a ne încrede în noi înșine și să ne învrednicească să ținem calea părinților noștri, care au bine-plăcut numelui Lui.

SA NU JUDECAM PE APROAPELE

1) Dacă ne-am aminti, fraților, de cuvintele sfinților bătrâni, dacă am cugeta la ele totdeauna, cu greu am păcătui, cu greu am cădea în nepăsare. Căci dacă, cum au spus aceia, n-am disprețui pe cele mici și care ni se par că sînt lucruri de nimic, n-am cădea în cele mari și grele. Vă spun totdeauna că din acestea mici, din a

întărește în rătăcirea mea. Când voiesc să fac voia lui Dumnezeu, mă confirmă și un copil în aceasta. Dar Dumnezeu lucrează și într-un caz și în altul. Mă lasă în ambiția mea individualistă în primul caz, mă confirmă în simțirea voii Lui, în al doilea caz. Confirmarea în rătăcire sau în adevăr îmi vine totdeauna prin altul. Așa e făcută firea noastră. Chiar și printr-un copil mă confirmă Dumnezeu, căci și el mă scoate din părerea că în mine e tot adevărul.

spune: «Ce este aceasta, ce este aceea ?», se naște în suflet obișnuința rea și începe să disprețuiască și pe cele mari.

Știți ce păcat este să judeci pe aproapele ? Căci ce este mai grav ca acest lucru ? De nimic nu se scîrbește Dumnezeu așa de mult, cum au spus părinții, și nimic nu e mai rău ca a judeca. Căci de la aceste lucruri ce par neînsemnate, vine cineva la un rău foarte mare. Căci de la primirea vreunei mici bănuieli împotriva aproapelui, de la a zice: «Ce este dacă ascult și eu ce zice acest frate ? Ce e dacă spun și eu acest singur cuvînt ? Ce e dacă văd ce face acest frate, sau văd ce face acest străin ?», mintea începe să uite păcatele sale și să se ocupe cu cele ale aproapelui. Și de aci vine pornirea de a judeca, de a cleveti, de a disprețui. Apoi de aci și căderea în cele ce le judecă. Căci neîngrijindu-se de păcatele sale și neplîngîndu-și moartea sa, cum au zis părinții, omul nu se poate îndrepta în ceva pe sine însuși, ci se ocupă întotdeauna cu lucrul aproapelui. Și nimic nu mînie așa de mult pe Dumnezeu și nimic nu goleşte așa de mult pe om și nu-l duce la părăsirea sa (de către Dumnezeu), ca clevetirea, judecarea, disprețuirea aproapelui ¹⁰⁸⁷.

1087. Preocuparea de păcatele altuia face pe om să uite de ale sale, să uite în general de datoria de a se curăți și desăvîrși pe sine. Găsește în păcatele altuia o scuză pentru ale sale, se găsește pe sine mai puțin vinovat decît pe altul, își deschide drumul de înaintare mai departe în păcatele sale. El neglijează prin aceasta cercetarea sa, cu gîndul de a se cunoaște cu adevărat, de a se curăți de păcate, de a afla iertare pentru ele. Judecarea altuia de către noi ne aduce în general o necunoaștere a noastră. Dimpotrivă, privirea atentă și cu admirație a bunătății altuia, ne face să ne judecăm pe noi înșine, să ne cunoaștem scăderile și să căutăm să le îndreptăm. Naște în noi frica de viitoarea pedeapsă pentru păcatele noastre. Astfel judecarea altuia se răsfrînge în rău asupra noastră și prețuirea altuia se răsfrînge în bine asupra noastră. De aceea, judecînd pe alții, ne vom face vrednici să fim judecați și noi înșine.

2) Căci altceva este a cleveti, altceva a judeca și altceva a disprețui. A cleveti este a spune de cineva : «Cutare a mințit, sau s-a mîniat, sau a curvit, sau altceva asemenea». Prin aceasta l-a clevetit pe acela, pentru că a spus ceva împotriva lui, a spus în chip pățimaș păcatul aceluia.

Iar a judeca este a spune : «Cutare e mincinos, cutare e un om furios, cutare e un curvar». Prin aceasta a judecat însăși starea dinăuntru a sufletului aceluia și s-a rostit împotriva vieții lui întregi, zicînd că este așa, și l-a judecat pe acela ca atare¹⁰⁸⁸. Și lucrul acesta e foarte grav. Căci altceva este a spune: «s-a mîniat» și altceva a spune că «e furios» și a se rosti, cum am spus, împotriva vieții lui întregi. A judeca orice păcat e așa de grav, că însuși Hristos a zis : «Fățarnice, scoate întîi bîrna din ochiul tău și apoi vei vedea să scoți și paiul din ochiul fratelui tău» (Lc. 6, 42). El a asemănat păcatul aproapelui cu paiul, iar judecarea lui cu bîrna. Vezi cît de rău lucru e a judeca ? E aproape mai rău decît orice păcat. Iar fariseul acela rugîndu-se și mulțumind lui Dumnezeu pentru virtuțile sale, n-a mințit, ci a spus adevărul. Și n-a fost osîndit pentru aceasta. Căci sîntem datori să mulțumim lui Dumnezeu cînd ne-am învrednicit să facem vreun bine, pentru că El ne-a ajutat și a lucrat împreună cu noi. De aceea, precum am spus, nu a fost osîndit pentru că a zis : «Nu sînt ca ceilalți dintre oameni», ci cînd, întorcîndu-se către vameș, a zis «nici ca acest vameș». Atunci s-a împovărat. Căci a judecat însăși persoana aceluia, însăși starea dinăuntru a aceluia și, pe scurt, întreaga

1088. Clewetirea se referă la o faptă sau alta a cuiva; judecarea, la însăși persoana aceluia, în întregul ei. Prin judecată se trage concluzia dintr-o faptă rea a cuiva că el însuși e de așa fel, că nu poate lucra decît așa cum a lucrat, căci așa e firea lui, sau că fapta rea respectivă vine dintr-o deprindere cu răul respectiv, de care nu mai poate scăpa.

lui viață¹⁰⁸⁹. De aceea s-a coborât vameșul mai îndreptat decît acela.

3) Nimic nu e mai grav, nici mai rău, cum am spus de multe ori, decît a judeca, sau a disprețui pe aproapele. De ce nu ne judecăm mai degrabă pe noi înșine și nu cunoaștem cu de-amănuntul păcatele noastre, despre care vom avea să dăm socoteală lui Dumnezeu ? De ce răpim judecata de la Dumnezeu ? Ce vrem noi de la făptura lui Dumnezeu ?¹⁰⁹⁰ Să tremurăm auzind ce s-a întîmplat acelu mare bătrîn, care a auzit despre un oarecare frate că a căzut în curvie și a zis: «Rău a făcut!» Căci știți ce lucru înfricoșător se spune despre el în Gheronticon: Sfîntul înger a adus sufletul celui ce a păcătuit la el și i-a zis : «Iată pe cel ce l-ai judecat! A adormit. Unde poruncești să-l duc : în Împărăție, sau în iad ?» Este vreo povară mai înfricoșătoare decît

1089. A judeca pe cineva e a trage, dintr-o greșală văzută la altul, concluzia că acela e întreg și totdeauna așa cum a fost în momentul în care l-am văzut săvîrșind acea greșală. E a condamna persoana înșasi în general, ca neavînd în ea nimic bun, nimic în stare să o mîntuiască. Înseamnă a o declara vrednică de osîndă veșnică, ca incapabilă să facă și ceva bun, ca pierdută definitiv. Dar aceasta vine din faptul că cel ce judecă astfel nu s-a apropiat niciodată de acea persoană cu inima, n-a văzut prin urmare în ea și ceva bun, și o luptă interioară cu păcatul ce l-a săvîrșit, n-a făcut efortul de a trezi prin inima sa inima aceluia. Această judecată vine dintr-o lipsă de cunoaștere, de comunicare simțită cu persoana respectivă, ba chiar din lipsa de voință de a intra într-o comunicare intimă cu persoana respectivă, pentru a o cunoaște cu adevărat și a o ajuta să se îndrepte eventual. E în aceasta și o lipsă de iubire. Dar prin aceasta el însuși se dovedește un om neîndurat, lipsit de interes și de iubire pentru omul respectiv. Și de aceea el însuși se va osîndi mai cu dreptate decît cel pe care l-a osîndit. De aceea a spus Domnul: «Nu judecați, ca să nu fiți judecați». Să lăsăm judecata lui Dumnezeu, care cunoaște real lăuntru omului și știe de e și ceva bun în el, sau nu e nimic. Făcînd așa nu excludem că în acel om nu e și ceva bun.

1090. Nu nouă ne este datoare cu ceva făptura lui Dumnezeu, ca să avem dreptul să o judecăm. Ci lui Dumnezeu îi este datoare. Căci El a adus-o la existență și o susține.

aceasta ? Ce altceva înseamnă cuvîntul îngerului către bătrîn decît aceasta : «Deoarece tu ești judecătorul celor drepți și păcătoși, spune ce poruncești cu privire la acest smerit suflet ? Te miluiești de el ? Sau îl trimiți la chinuri ?»¹⁰⁹¹ înspăimîntat de aceasta, sfîntul bătrîn a petrecut tot restul timpului în suspine, în lacrimi și în mii de osteneli, rugîndu-se lui Dumnezeu să-l ierte pentru păcatul acela. Și aceasta, după ce a căzut pe fața lui la picioarele îngerului și a luat iertare. Căci îngerul spunîndu-i: «Iată, Dumnezeu ți-a arătat ce povară aduce judecarea altuia; să nu mai faci!», acest cuvînt a fost dovada iertării. Totuși, sufletul bătrînului nu s-a mai putut mîngîia din plînsul lui pînă la moarte^{1091 bis}.

4) Căci ce voim noi de la aproapele ? De ce trebuie să ne încărcăm cu povara lui ? Avem noi pentru ce ne îngriji, fraților! Fiecare să ia aminte la sine însuși și la păcatele sale. Numai lui Dumnezeu I se cade să îndreptățească și să osîndească. Căci numai El cunoaște starea dinăuntru a fiecăruia, purtările, darurile, firea și destoinicia lui, ca să poată judeca potrivit cu fiecare, precum numai El știe. Căci altfel judecă Dumnezeu cele ale episcopului și altfel cele ale stăpînitorului; altfel judecă cele ale povățuitorului și altfel ale ucenicului ; altfel ale bătrînului și altfel ale celui mai tînăr ;

1091. *Apoph. lui Isaia Tebaidul*; P.G. 65, 245 CD.

1091 bis. N-avem dreptul de a judeca pe alții, nu numai pentru că nu noi i-am adus la existență și nu le putem deci impune nici-o datorie față de noi, ci și pentru că nu le putem spori existența trimițîndu-i în Împărăția cerului, sau diminua pentru veci, trimițîndu-i la chinuri. Cine n-are putere să execute o judecată sau nu e delegat să judece de forul executiv, n-are nici dreptul să judece. Numai Cel ce ne-a dat gradul de viață pămîntească ni-l poate și micșora pe acesta pînă la minimum în iad, sau ni-l poate spori la maximum în Împărăția cerului, prin faptul că această sporire sau diminuare, m-a apropiat mai mult de El, sau m-a depărtat la maximum de El.

altfel ale bolnavului și altfel ale celui sănătos. Și cine poate cunoaște judecățile acestea, decât singur Cel ce a făcut toate, Care le-a și plăsmuit pe toate și le cunoaște pe toate ?

5) Îmi aduc aminte că am auzit că s-a întâmplat odată lucrul următor: O corabie cu sclavi a sosit la o cetate. Iar în cetatea aceea se afla o foarte sfântă fecioară, cu multă luare aminte la ea însăși. Aceasta aflînd că a sosit corabia aceea, s-a bucurat. Căci dorea să-și cumpere o fetiță foarte mică. Ea socotea așa: o iau și o cresc așa cum voiesc, ca să nu știe nimic din răutatea lumii acesteia. Deci trimise să vină conducătorul corăbiei și află că are două fetițe foarte mici, așa cum dorea fecioara și îndată dădu cu bucurie prețul și luă o fetiță cu ea. Dar abia plecă conducătorul corăbiei, de care se despărțise sfînta aceea, și-l întîlni o dansatoare de moravuri ușoare, care văzu pe cealaltă fetiță cu el și dori s-o ia. Și o luă de fapt; și după ce se învoi cu el și plăti prețul, plecă. Vedeți tainele lui Dumnezeu ? Vedeți judecata Lui ? Cine poate să afle înțelesul ei ? Ia, deci, fecioara cea sfîntă pe micuța aceea și o crește în frica lui Dumnezeu, deprinzînd-o spre tot lucrul bun, învățînd-o toată rînduiala călugărească, și, simplu grăind, toată buna mireasmă a poruncilor lui Dumnezeu. Luînd și dansatoarea pe nenorocita cealaltă, o făcu unealta diavolului. Căci ce altceva o putea învăța nebuna aceea decât pierzania sufletului ei! Ce putem zice deci de această înfricoșătoare judecată a lui Dumnezeu ? Amîndouă erau mici, amîndouă au fost vîndute fără să știe unde merg, și una s-a aflat în mîinile lui Dumnezeu, iar cealaltă a căzut în mîinile diavolului. E cu putință deci să spunem că Dumnezeu va cere de la una ceea ce va cere și de la cealaltă ? Cum ar face-o ? Dacă amîndouă ar fi căzut în curvie, sau în altă greșeală, ar fi cu putință să se spună

că amîndouă vor avea parte de aceeași judecată. Dar odată ce una a învățat cele despre judecată, a învățat cele despre Împărăția lui Dumnezeu și a cugetat ziua și noaptea la cuvintele lui Dumnezeu, iar nenorocita cealaltă n-a știut și n-a auzit niciodată vreun lucru bun, ci dimpotrivă de toate relele, de toate lucrurile diavolești, cum se poate să se ceară de la amîndouă aceeași deplinătate a împlinirii poruncilor lui Dumnezeu ?

6) Deci nimic nu poate ști omul despre judecățile lui Dumnezeu, ci numai El singur le cunoaște toate și poate să judece cele ale fiecăruia, precum numai El știe. Se întîmplă într-adevăr că un frate face unele lucruri greșite în simplitatea lui. Dar are un lucru care place lui Dumnezeu, mai mult decît toată viața ta. Și tu șezi și-l judeci pe el și prin aceasta îți osîndești sufletul tău ? Și dacă i se întîmplă aceluia vreo cădere, de unde știi tu cît a luptat și cît a sîngerat înainte de a fi făcut fapta aceea, și de nu e aflată greșala lui aproape ca o dreptate la Dumnezeu ? Căci Dumnezeu văzînd osteneala lui și necazul ce l-a avut, cum am spus, înainte de a săvîrși fapta, îl miluiește și-l iartă. Tu cunoști această greșală, iar Dumnezeu îl miluiește. Tu îl osîndești și-ți pierzi sufletul tău. De unde știi și cîte lacrimi a vărsat el înaintea lui Dumnezeu pentru greșala lui ? Tu știi păcatul lui, dar nu știi pocăința lui¹⁰⁹².

Dar se întîmplă uneori că nu numai judecăm, ci și disprețuim. Căci altceva este, cum am spus, a judeca și altceva a disprețui. Disprețuirea are loc cînd cineva nu numai judecă, ci și disprețuiește. Acesta are scîrbă

1092. Se exemplifică faptul că noi necunoscînd întreg lăuntrul semnelui, ci numai o faptă din afară, nu putem judeca persoana lui întreagă. Numai Dumnezeu o poate face, căci numai El cunoaște întreaga ființă a lui. De aceea, judecata lui Dumnezeu e mai blîndă, pentru că cunoaște toată lupta dinăuntru a omului și puținătatea puterilor omenești față de mărimea atotputerniciei Sale. Și aproape că nu-i om care să fie numai rău, diabolic de rău, cum a descris Dostoevski pe cîțiva.

de aproapele, are silă de el, ca de un lucru urât. Iar aceasta e mai rea și mai pierzătoare decît a judeca.

7) Dar cei ce voiesc să se mîntuiască nu țin seama de scăderile aproapelui, ci totdeauna numai de ale lor : și prin aceasta ei sporesc. Așa a făcut acela, care văzînd pe fratele său păcătuiind, suspinînd a zis: «Vai mie, că astăzi a greșit el, iar mîine negreșit voi păcătui eu». Vezi cum se întărește (se asigură) ? Vezi cum își pregătește sufletul ? Vezi cum a știut să se ferească îndată de a judeca pe fratele său ? Căci spunînd : «Mîine negreșit voi păcătui și eu», și-a sădit sieși frică și grijă pentru păcatele ce avea, chipurile, să le săvîrșească și el. Și așa s-a ferit de a judeca pe aproapele. Și nu s-a îndestulat numai cu atîta, ci s-a pus pe sine mai prejos de acela, zicînd: «Acesta se pocăiește pentru păcatul lui, iar eu negreșit că nu mă pocăiesc, negreșit nu voi ajunge (să mă pocăiesc), negreșit nu mă voi pocăi». Vezi luminarea acestui suflet dumnezeiesc, că nu numai că a putut să se ferească să judece pe altul, ci s-a pus și pe sine mai prejos de acela ?

Iar noi, nenorociții, îl judecăm cu nepăsare, ne scîrbim de el, îl disprețuim pentru orice vedem sau auzim, sau bănuim în privința lui. Și ceea ce e mai cumplit, e că nu ne oprim numai la vătămarea noastră, ci, întîlnind pe un alt frate, îi spunem îndată și acestuia: «S-a întîmplat aceasta și aceasta». Și-l vătămăm și pe acesta, aruncînd și în inima lui păcatul. Și nu ne temem de cel ce a zis : «Vai celui ce adapă pe aproapele său cu băutură turbure» (Avac. 2, 15), ci facem lucrul dracilor și nu ne pasă. Căci ce altceva are de făcut dracul decît să tulbure și să vatăme ? Și ne aflăm lucrînd împreună cu dracii la pieirea noastră și a aproapelui. Căci cel ce vatămă un suflet ajută dracilor și lucrează împreună cu ei, precum cel ce folosește pe acela e împreună-lucrător al sfinților îngeri.

8) Dar din ce pricină pătimim acestea, dacă nu pentru că nu avem iubire ? Căci dacă am avea iubire, împreună cu mila și cu durerea, nu ne-am îngriji să vedem scăderile aproapelui. Căci zice: «Dragostea acoperă mulțime de păcate» (I Pt. 4, 8); și iarăși: «Dragostea nu socotește răul, toate le acoperă» și celelalte (I Cor. 13, 5). Deci și noi, cum am zis, de am avea dragostea, însăși dragostea ar acoperi orice greșală, precum și sfinții fac așa, văzînd zdrobirea oamenilor. Căci nu sînt orbi sfinții. Și totuși nu văd păcatele lor¹⁰⁹³. Pe de altă parte, cine urăște așa de mult păcatul, ca sfinții ? Dar nu urăsc pe păcătos, nici nu-l judecă, nici nu-l ocolesc, ci împreună pătimesc cu acela, îl sfătuiesc, îl mîngîie, îi slujesc, îl tămăduiesc ca pe un mădular bolnav ; toate le fac ca să-l mîntuiască¹⁰⁹⁴.

Priviți la pescari: cînd aceștia aruncă undița în mare și prind un pește mare și simt că acela se frămîntă și

1093. Cei ce au analizat simțirea dragostei (de ex. L. Binswanger, *Grundtormen und Erkerinis menschlichen Daseins*, Ziirich, 1942) au constatat că dragostea creează celui pe care-l iubește, prin imaginație, un chip desăvîrșit. Și aceasta nu e o imaginație fără efect, ci una care reușește să transforme pe cel iubit în raporturile cu cel ce l-a imaginat, în ceea ce l-a imaginat. Cel ce iubește nu poate să nu-l imagineze pe cel iubit (einbilden) ca foarte bun și foarte frumos. Dar prin această imaginație se surprinde ceea ce e dat virtual în cel iubit și-l ajută să devină în mod actual așa. Dacă toți am iubi un om, ar fi aproape cu neputință ca acela să fie rău. Și dacă toți ar avea dragoste față de toți, toți ar deveni buni. În starea de răutate a fiecăruia e implicată o vină, sau o lipsă de iubire a celorlalți. Sfinții nu văd păcatele celorlalți, nu pentru că nu vor să le vadă, ci pentru că nu pot să le vadă, datorită iubirii.

1094. Sfinții urăsc păcatul, dar nu pe păcătos. Ura lor față de păcat se arată în faptul că se feresc ei înșiși de păcat și ajută și pe ceilalți, prin iubire, să-l biruiască. Ei văd în persoană o taină atît de adîncă și de minunată, că intuiesc în ea posibilități de depășire a oricărei stări de păcat, a oricărei ispite. Dar aceste posibilități trebuie actualizate prin puterea ce le-o dă iubirea față de ea. Legătura între persoană și persoană e în mod real o legătură de comunicare asemenea celei între mădularele trupului. Nu se poate însănațoși un mădular bolnav, dacă nu i se comunică singele mădularelor sănătoase. Aceasta se face între oameni prin iubire.

se zbate, nu o trag îndată, opintindu-se peste măsură, căci dacă ar face așa s-ar rupe sfoara și s-ar pierde undița. Ci îi sloboade cu dibăcie sfoara și-l lasă să plece unde voiește. Și când văd că a obosit și s-a liniștit din zbaterea lui, încep iarăși să-l tragă pe încetul. Așa trag și sfinții pe frați prin îndelungă răbdare și iubire și nu se depărtează de ei cu dezgust și nu se scîrbesc de ei. Căci precum mama avînd la început copilul fără frumusețe, nu se scîrbește, nici nu se depărtează de el, ci-l împodobește cu plăcere și face orice ca să-l înfrumusețeze, așa îl acoperă, îl împodobesc și-l ajută și ei pe cel ce a greșit, ca să-l îndrepte cu vremea și pe acela și să nu lase nici pe altul să se vatăme din pricina lui, ba și ei să sporească și mai mult în dragostea lui Hristos.

Ce a făcut sfîntul Amon cînd au venit la el frații aceia turburați și i-au zis : «Vino și vezi, Avo, că este o femeie în chilia fratelui cutare» ? Cîtă milă n-a arătat, cîtă iubire n-a avut sfîntul lui suflet! Căci cunoscînd că fratele a ascuns pe femeie sub un butoi, s-a așezat deasupra lui și le-a spus acelora să caute în toată chilia. Și cum n-au aflat-o, le-a zis lor: «Dumnezeu să vă ierte». Și i-a rușinat pe ei și le-a ajutat și lor să nu creadă cu ușurință ceea ce e protivnic fratelui, iar pe acela l-a făcut să ajungă neprihănit, căci nu numai că l-a acoperit după Dumnezeu, ci l-a și îndreptat, cînd a aflat vreme potrivită. Căci după ce i-a scos afară pe toți, luîndu-i numai mîna lui, i-a zis : «Ai grijă de tine, frate !» Și îndată s-a îmblînzit fratele și s-a simțit străpuns la inimă; îndată a lucrat în sufletul lui dragostea de oameni a bătrînului ¹⁰⁹⁵.

9) Să ne agonisim deci și noi iubire, să ne agonisim milă față de aproapele, ca să ne păzim de reaua cleve-tire și de judecarea și disprețuirea cuiva, să ne ajutăm

1095. *Apoph. Amon*, 10; P.G. 65, 121. Avem aci un exemplu din ceea ce se poate numi delicatețea sfinților.

unii pe alții, ca niște mădulare ce ne aparținem. Cine, avînd o rană la mîna lui sau la picior, sau la altul oarecare dintre mădularele lui, se scîrbește de sine¹⁰⁹⁶, sau își taie mădularul său, chiar dacă ar face puroi, și nu-l curățește mai degrabă, nu-l spală, nu pune plasture pe rană, nu-l leagă, nu-i dă apă sfințită, nu se roagă pentru el, nu cere sfinților să se roage pentru el, cum a zis și Ava Zosima ? Și în orice caz nu-l părăsește, nu se depărtează de mădularul său, nici de uritul lui miros, ci face totul ca să-l însănătoșească. Așa sîntem datori și noi să pătimim unii pentru alții, să ne sprijinim unii pe alții și prin alții mai tari, să născocim și să facem toate ca să ne ajutăm pe noi înșine și unii pe alții. «Că mădulare unii altora sîntem», cum zice Apostolul; «că de sîntem toți un trup și toți mădulare unii altora», «de pătimește un mădular, pătimesc împreună și toate celelalte mădulare» (Rom. 12, 5 ; I Cor. 12, 26). Ce socotim noi că sînt mînăstirile de obște ? Nu socotim că sînt un trup și, cei din ele, mădulare unii altora ? Cei ce conduc sînt capul; cei ce iau aminte și îndreptează sînt ochii; cei ce folosesc pe alții prin cuvînt, gura. Iar urechile sînt cei ce ascultă; mîinile, cei ce lucrează; picioarele, cei trimiși (după cele de trebuință) și cei ce au felurite slujiri. Ești cap ? Condu ! Ești ochi ? Ia aminte, cunoaște ! Ești gură ? Grăiește, fii de folos ! Ești ureche ? Ascultă ! Ești mîna ? Lucrează ! Ești picior ? Slujește ! Fiecare să slujească trupului după puterea lui și sîrguiți-vă pururea să vă ajutați unii pe alții, fie învățînd și sădînd cuvîntul lui Dumnezeu în

1096. Cine se scîrbește de mădularul său, se scîrbește de sine însuși, căci el însuși se află întreg în fiecare mădular al său. Deci tăind mădularul, se taie pe sine, sau se face pe sine însuși mai puțin deplin. La fel legătura ființială ce există între noi, face ca în fiecare din ceilalți să fiu eu însumi și lăsîndu-l pe el să moară, să-mi devină nefolositor, sau chiar primejdios prin păcat, mă sărăcesc și mă primejduiesc pe mine însumi, sau mă împuținez eu însumi sufletește măcar în parte, dacă nu de tot.

inima fratelui, fie mîngîindu-l în vreme de necaz, sau dîndu-i mîna la lucrul lui, ajutîndu-l. Și fiecare, cum am spus, după puterea lui, sîrguiți-vă, să vă uniți întreolaltă. Căci pe cît se unește cineva cu aproapele, pe atît se unește cu Dumnezeu¹⁰⁹⁷.

10) Și vă spun o pildă de la părinți, ca să pătrundeți înțelesul cuvîntului. Presupuneți că este un cerc, o tăietură rotundă, făcută de la centrul unui compas. Centrul lui este partea cea mai de mijloc a cercului, pînă la centrul propriu-zis. Cugetați cu mintea la ceea ce vă spun. Socotiți că acest cerc este lumea, că mijlocul cercului este Dumnezeu, iar liniile care duc de la periferie la mijloc sînt căile, sau viețuirile omenești. Deci cu cît intră sfinții mai mult spre cele din lăuntru, în dorința de a se apropia de Dumnezeu, pe măsura pătrunderii lor, ajung mai aproape de Dumnezeu și întreolaltă. Cu cît se apropie mai mult de Dumnezeu, se apropie întreolaltă; și cu cît se apropie mai mult întreolaltă, se apropie mai mult de Dumnezeu. La fel cugetați și despre despărțire. Căci cînd se despart de Dumnezeu și se întorc la cele din afară, e vădit că, cu cît ies și se depărtează mai mult de Dumnezeu, cu atît se depărtează mai mult unii de alții; și cu cît se depărtează mai mult unii de alții, cu atît se depărtează mai mult de Dumnezeu. Așa este firea iubirii. În măsura în care sîntem în afară și nu iubim pe Dumnezeu, în aceeași măsură ne aflăm fiecare depărtat față de aproapele. Iar de iubim pe

1097. Două lucruri trebuie semnalate aci: întîi că unirea dintre frații din mînăstire și dintre oamenii credincioși, în general, e o unire care sporește prin fapte, adică întrucît fiecare face ceva pentru celălalt, nu prin simple mărturisiri de iubire. Prin faptele unuia pentru altul înaintează fiecare în ființa celuilalt. Al doilea, că înaintînd noi unul în ființa celuilalt înaintăm în Dumnezeu, în unirea cu Dumnezeu. Căci Dumnezeu este în unitatea din dragoste a mai multora. El e izvorul din care izvorăște iubirea, prin care aceia se unesc. El e subiectul suprem în care se unesc subiectele umane.

Dumnezeu, cu cât ne apropiem de El prin iubirea față de El, cu atât ne unim mai mult, prin iubire, cu aproapele ; și cu cât ne unim mai mult cu aproapele, cu atât ne unim mai mult cu Dumnezeu. Dumnezeu să ne învrednicească să auzim cele ce ne sînt de folos și să le facem. Căci cu cât ne îngrijim și ne sîrguim mai mult să lucrăm cele ce auzim, cu atât ne luminează și Dumnezeu mai mult și ne învață pururea voia Lui.

DESPRE ÎNVINOVĂȚIREA DE SINE

1) Să căutăm, fraților, să aflăm de ce uneori, auzind cineva un cuvînt supărător, trece peste el neturburat, aproape ca și cînd nu l-ar fi auzit, iar alteori, auzindu-l, îndată se turbură ? Care e pricina acestei deosebiri ? Și oare această deosebire are o singură pricină, sau mai multe ? Eu socotesc că are mai multe. Dar este una care le naște, cum ar zice cineva, pe toate acele multe. Și o spun cum. Întîi se întîmplă să se afle cineva în rugăciune, sau într-o bună așezare, adică se află, cum ar zice cineva, într-o stare lăuntrică bună și atunci rabdă pe fratele său și trece (peste cuvîntul lui), fără să se turbure. Se întîmplă iarăși că cineva are o împătimitire față de un oarecare și de aceea rabdă, fără să se necăjească, acelea ce i se spun de el. Se mai întîmplă iarăși că cineva disprețuiește pe cel ce voiește să-l vatăme, pentru că socotește lucruri neînsemnate cele ce spune acela și nici măcar nu-l ia în seamă ca om, sau nici măcar nu socotește vrednice de luat în seamă cele ce le spune sau le face acela.

2) Și vă spun ceva de felul acesta, ca să vă minunați : Era un frate oarecare în mînăstirea de obște mai înainte de a pleca eu de acolo. Și nu-l vedeam nicio-

dată turburat, sau supărat pe cineva, măcar că știam pe mulți dintre frați ocărîndu-l și scîrbindu-l în chipuri felurite. Dar tînărul acela suporta toate de la fiecare din ei, ca și cînd nu l-ar fi supărat nicidecum nici unul. Deci eu mă minunam de covîrșitoarea lui putere de a nu ține minte răul și doream să aflu cum a agonisit această virtute. Și l-am luat odată deoparte și i-am pus metanie, rugîndu-l să-mi spună ce gînd are totdeauna în inima lui că arată atîta îndelungă răbdare, fie cînd e ocărît, fie cînd suferă orice altceva de la cineva. Iar el îmi răspunse în chip firesc și fără înconjur, zicînd : «Dar eu trebuie să iau aminte la nedesăvîrșirile mele și să primesc cele de la ei, ca niște cîini blînzi cele de la oameni». Auzind eu aceasta, mi-am lăsat urechile în jos și mi-am zis în mine : «Fratele acesta a aflat calea». Și pecetluindu-mă pe mine, am plecat rugîndu-mă ca Dumnezeu să mă acopere și pe mine și pe el.

3) Deci se întîmplă, cum am zis, ca cineva să nu se turbure și din disprețuire. Dar aceasta e o pieire vădită, însă turburarea ce o suferă cineva de la un frate care-l necăjește, se întîmplă fie pentru că nu se află în acea clipă într-o bună dispoziție, fie pentru că are vreo scîrbă față de acela. Dar sînt și alte multe cauze, care au fost spuse în felurite chipuri.

Însă cauza oricărei turburări este, dacă vom căuta cu de-amănuntul, faptul de a nu ne învinovăți pe noi înșine. De aceea avem toată supărarea aceasta; din cauza aceasta nu aflăm niciodată odihnă. De aceea nu e de mirare că auzim de la toți sfinții că nu este altă cale (spre odihnă), afară de aceasta; și vedem că nimenea n-a călătorit vreodată pe altă cale ca să afle odihna. Dar noi așteptăm să ne odihnim, sau să ținem peste tot calea cea dreaptă, nesuportînd niciodată să ne învinovățim pe noi înșine. Cu adevărat, de ar agonisi omul mii de virtuți, dar de nu va ține calea aceasta, nu va în-

ceta niciodată să supere și să fie supărat și va pierde toate ostenele lui. Dar ce bucurie, ce odihnă, nu va avea oriunde va merge, cel ce, precum a zis Ava Pimen, se va învinovați pe sine însuși ? ¹⁰⁹⁸. Căci orice pagubă, orice necinstire, sau orice necaz i s-ar întâmpla, de se va socoti de mai înainte pe sine vrednic de ele, nu se va turbura niciodată. Și este oare cineva mai fără grijă decât acesta ?

4) Dar va zice cineva : «Și dacă mă necăjește vreun frate și, cercetându-mă, voi afla că nu i-am dat nici un fel de motiv, cum pot să mă învinovățesc pe mine însumi ?» Dar de se va cerceta pe sine cu frica lui Dumnezeu, va afla negreșit că i-a dat vreun motiv, fie cu lucrul, fie cu cuvântul, fie cu înfățișarea. Iar de se vede pe sine, precum zice, că prin nici una din acestea nu i-a dat vreun motiv în clipa de față, e de presupus că l-anecăjit altădată, fie cu lucrul, fie altfel, sau e de presupus că a necăjit pe vreun alt frate și pentru aceasta era dator să sufere; sau, adeseori, pentru alt păcat. Deci de se va cerceta cineva, cum am spus, pe sine cu frica lui Dumnezeu, și-și va întreba cu de-amănuntul conștiința sa, se va găsi fără îndoială vinovat pe sine ^{1098 bis}.

Se întâmplă iarăși uneori, că cineva se vede pe sine sezînd în pace și în liniște, dar cînd îi spune un frate un cuvînt care-l supără, se tulbură și socotește de aceea că pe drept cuvînt se supără, zicînd împotriva aceluia : «De nu venea și nu-mi vorbea și nu mă tulbura, n-aș fi păcătuit». Dar aceasta este un lucru de rîs, este

1098. *Apophth. Pimen*, citată de Zosima, Paul Everget. I, 46, p. 170. Cf. Pimen, 95, P.G. 65, 345 A.

1098 bis. N-a fost totdeauna desăvîrșit, a spus vreodată cuiva ceva și s-a răspîndit despre el faima că nu-i așa de bun. Și aceasta l-a făcut să nu fie tuturor plăcut. Iar cel ce ocărăște fără un motiv prezent, a **lucrat** împins de faima aceasta.

o judecată strîmbă. Căci oare, cel ce i-a spus lui acel cuvînt a sădit în el patima ? Acela doar i-a arătat lui patima ce era în el, pentru ca, dacă voiește, să se pocăiască pentru ea. El se aseamănă cu o floare de tăciune, care pe dinafară e frumoasă, iar pe dinăuntru e cenușă, și cînd o sfărîmă cineva se arată cenușa. Așa și acesta ședea în pace, cum socotea el, dar în lăuntru lui avea patima și nu știa. A fost deajuns să-i spună fratele acela un singur cuvînt și a scos la arătare tina ascunsă înăuntru. Deci dacă voiește să fie miluit, să se pocăiască, să se curețe, să sporească și atunci va vedea că mai degrabă trebuie să mulțumească fratelui, ca celui ce i s-a făcut pricină a acestui folos.

5) Atunci nu-l vor mai apăsa greu încercările, ci cu cît va spori mai mult, cu atît se vor afla mai ușoare. Căci cu cît înaintează sufletul mai mult, cu atît se face mai tare și are putere să rabde cele ce-i vin. E așa cum un animal puternic, dacă e împovărat cu o greutate mare, o poartă pe aceasta fără să obosească, iar dacă se poticnește, îndată se scoală și aproape că nu simte că s-a poticnit. Dar dacă e un animal slab în putere, orice simte ca o mare greutate, și de cade, e nevoie de mult ajutor ca să fie ridicat. Așa este și cu sufletul. Cu cît săvîrșește mai mult păcatul, cu atît se ticăloșește mai mult din pricina lui. Și dacă păcatul e pricină de slăbiciune și moleșește pe cel ce-l are, orice i se întîmplă îi este ca o povară. Iar dacă omul înaintează, cele ce-l împovărau mai înainte i se fac treptat mai ușoare. Deci mult bine ne face și la multă odihnă și sporire ne duce faptul de a ne învinovăți pe noi înșine și nu pe altul, pentru cele ce ni se întîmplă. Mai ales că nimic nu ni se întîmplă fără purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

6) Poate că ar zice cineva : «Cum pot să nu mă necăjesc, dacă am nevoie de un lucru și nu-l dobîndesc ?

Căci am nevoie de el ca de ceva ce-mi este de trebuință». Dar nici acesta nu are motiv să învinovățească pe altcineva, sau să necăjească pe cineva. Ci dacă, cu adevărat, are nevoie de un lucru, cum zice, și nu-l dobîndește, trebuie să spună: «Hristos știe mai bine decît mine ce trebuie să mă odihnească și El însuși mi Se face mie în locul acestei mîncări»¹⁰⁹⁹. Fiii lui Izrail au mîncat mana în pustie patruzeci de ani. Și chipul manei a fost unul. Dar fiecăruia i s-a făcut în loc de ceea ce avea nevoie : celui ce avea nevoie de ceva sărat, i s-a făcut sărată; celui ce avea nevoie de ceva dulce, i s-a făcut dulce. Și fiecăruia i s-a făcut, vorbind pe scurt, ceea ce se potrivea cu firea lui¹¹⁰⁰. Astfel, deci, dacă are cineva nevoie de ou, și nu capătă decît legumă, să spună gîndului său: «Dacă mi-ar fi fost de folos, mi l-ar fi trimis fără îndoială Dumnezeu. Dar El poate face și leguma aceasta ou». Și să creadă lui Dumnezeu că i se face lui aceasta, spre mărturia lucrării Lui. Și cu adevărat, de este cineva vrednic să se odihnească (să se întărească cu hrană), va îndemna Dumnezeu inima Saracinilor să facă cu el milă după trebuința lui. Iar de nu este vrednic să se odihnească, sau nu-i este de folos, de-i va face lui cer nou și pămînt nou, nu va afla odihnă¹¹⁰¹. De aceea, uneori cineva află odihnă (întărire prin hrană), chiar peste trebuința lui, iar alteori nu află nici cît cere trebuința. Deoarece Dumnezeu, fiind milostiv, dă fiecăruia după trebuința lui, uneori îi rînduiește unele peste trebuință, ca să-i arate aceluia mărimea covîrșitoare a iubirii Lui de oameni și să-l învețe pe el să-I mulțumească. Dar și cînd Dumnezeu nu-i dă ceea ce răspunde trebuinței lui, face

1099. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 2; P.G. 65, 905.

1100. Sfîntul Vasile, P.G. 32, 700 C și sfîntul Grigorie de Nyssa, P.G. 44, 368 C.

1101. Așa se poate înțelege că cei păcătoși nu se vor putea bucura de cerul nou și de pămîntul nou al Împărăției lui Dumnezeu.

prin cuvîntul Său ca lucrul dat să îplinească trebuința lui, învățîndu-l în același timp cu răbdarea.

De aceea trebuie ca în toate să luăm aminte la cele de sus, fie că ne vine ceva bun sau ceva rău de la cineva ; să privim la cele de sus și să mulțumim pentru cele ce ni se întîmplă, suportînd toate cu învinovățirea de sine și spunînd, cum au spus părinții, că de ni se întîmplă ceva bun, e din iconomia lui Dumnezeu, iar de ni se întîmplă ceva rău se întîmplă pentru păcatele noastre. Pentru că sfinții, de pătînesc, pătînesc sau pentru numele lui Dumnezeu, sau pentru a se arăta virtutea lor spre folosul multora, sau pentru a se înmulți plata lor de la Dumnezeu. Dar pentru noi, cei ticăloși, cum putem spune aceasta ? Căci păcătuiam în fiecare zi și căutînd îndreptățire pentru patimile noastre, am părăsit calea cea dreaptă, pe care ne-au arătat-o părinții, adică aceea de a ne învinovăți pe noi înșine. Și călătorim pe calea cea strîmbă, învinovățînd pe aproapele¹¹⁰². Și fiecare din noi se sîrguiește în orice lucru să pună vina pe fratele său și să arunce povara pe el. Fiecare nesocotește (poruncile lui Dumnezeu) și nu păzește pe nici una, dar cere împlinirea lor de la aproapele.

7) Au venit odată la mine doi frați, care se necăjeau unul pe altul. Și zicea cel mai mare despre cel mai mic: «Îți poruncesc lui un lucru și se necăjește și mă necăjesc și eu, socotind că dacă ar avea credință și iubire față de mine, ar primi cele de la mine cu încredere». Iar cel mai mic zicea: «Iartă-mă, Părinte ! El nu-mi vorbește cu frica lui Dumnezeu, ci ca unul ce voiește să-mi poruncească și socotesc că de aceea nu se încredințează inima mea (că-mi vorbește de la Dumnezeu), cum zic părinții»¹¹⁰³. Luați seama cum se în-

1102. Cf. Zosima, P.G. 78, 1688—1689.

1103. *Apopht. Pimen*, 80, P.G. 65, 341 C.

vinovăteau cei doi unul pe altul și nici unul nu se învinovătea pe sine însuși. Alți doi, necăjindu-se unul pe altul, măcar că-și puneau metanie unii altora, rămâneau fără încredere unul în celălalt. Unul zicea: «Nu mi-a făcut metanie din inimă și de aceea n-am dobândit încredere în el. Căci așa au zis părinții». Iar celălalt zicea: «Deoarece acela nu avea o dispoziție de iubire față de mine, înainte de a-i pune metanie (de a-i cere iertare), de aceea nici eu nu am încredere». Vezi cum erau amândoi pradă bătăii de joc (a diavolului) ? Vezi ce gândire sucită ? Dumnezeu știe, mă tem că și cuvintele părinților le înțelegem după voia noastră cea rea și spre pieirea sufletelor noastre. Trebuia ca fiecare din ei să ia asupra lui vina și unul să spună: «N-am pus metanie din inimă fratelui meu și de aceea nu i-a dat Dumnezeu încredințare»; iar celălalt să spună: «Nu eram în dispoziție de iubire față de fratele meu înainte de a-mi pune metanie și de aceea nu i-a dat încredințare Dumnezeu». La fel trebuiau să facă și ceilalți doi, pomeniți înainte de aceștia. Cel dintâi trebuia să spună: «Eu grăiesc cu mândrie și de aceea nu-i dă Dumnezeu fratelui meu încredințare». Iar celălalt trebuia să cugete: «Fratele meu îmi poruncește cu smerenie și dragoste, dar eu sînt nesupus și nu am frică de Dumnezeu». Dar nici unul din ei nu a aflat calea ca să se învinovătească pe sine, ci fiecare împovăra pe fratele său.

8) Iată, de aceea nu putem spori, de aceea nu izbutim să ne folosim vreodată în ceva, și rămînem tot timpul nostru otrăviți de gândurile ce le avem unii împotriva celorlalți, măcinîndu-ne unii pe alții. Fiindcă fiecare își dă dreptate sieși, fiecare se lasă pe sine, cum am spus, nepăzind nimic și cere de la aproapele păzirea poruncilor. De aceea, nici nu ne obișnuim cu binele. Căci chiar dacă dobîndim puțină lumină, îndată o cerem aceea de la aproapele, învinovățindu-l pe

el și zicînd că era dator să facă aceasta și de ce n-a făcut așa ? De ce nu cerem mai degrabă de la noi împlinirea poruncilor și nu ne învinovățim pe noi înșine, ca pe unii ce nu le păzim ?

Unde e bătrînul acela care, întreat fiind: «Ce ai aflat mai bun pe calea aceasta, părinte ?», a răspuns și a zis : «Să mă învinovățesc în toate pe mine însumi». Aceasta a lăudat-o și cel ce a întreat. De aceea a zis : «Altă cale afară de aceasta nu este»¹¹⁰⁴.

La fel a zis și Ava Pimen cu suspin : «Toate virtuțile au intrat în casa aceasta, afară de una. Iar fără ea, a-nevoie poate opri omul (răul)». Și l-au întreat pe el: «Care este aceasta ?» Și zise: «Să se învinovățască omul pe sine însuși»¹¹⁰⁵.

Dar și sfîntul Antonie a zis că aceasta este marea lucrare a omului, să arunce greșeala sa asupra sa înaintea lui Dumnezeu și să aștepte ispita pînă la cea din urmă răsufare^{1105 bis}.

Și pretutindeni aflăm că părinții păzesc această poruncă și toate le-au pus în legătură cu Dumnezeu, pînă și cele mai mici lucruri; și așa s-au odihnit.

1104. *Apoph. Teofil*, 1, P.G. 65, 197 C.D. A pune totdeauna vina pe tine însuși, înseamnă a nu mai vedea răul nicăieri în altă parte, ci numai în tine și prin aceasta a-l putea vindeca cu adevărat. Căci nu poți vindeca pe alții cu sila, dar te poți îndrepta pe tine cu voia ta. Sau poți opri mereu apariția răului în tine și poți opri curgerea lui de la tine și te poți face izvor al unui curent neîncetat de bine. E singura metodă de a opri creșterea răului, de a lucra la covîșirea lui de către bine.

1105. *Apoph. Pimen*, 134, P.G. 65, 356 D. Răul se oprește numai dacă nu răspunzi la răul altuia cu răul din tine, prin faptul că-l învinovățești. Răul de la altul se îneacă în oceanul iertării tale. Propriu-zis, e topit înainte de a ajunge la tine, prin faptul că nu-l vezi. Răul e într-un anumit fel și produsul unei închipuiri, o nălucire. Originea răului e o închipuire a răului. Ii dăm puterea de a exista și de a ne chinui prin închipuirea că el există. Aceasta e inconsistența și existența lui. Prin aceasta putem susține răul inconsistent în eternitate (iadul).

1105 bis. *Apoph. Antonie*, 4, P.G. 77 A. Cf. Pimen 12, P.G. 65, 353.

9) Așa a făcut acel sfânt Bătrîn, căruia, fiind bolnav, i-a pus fratele în mîncare în loc de miere, ulei de rașiță, care e foarte vătămător¹¹⁰⁶. Și totuși bătrînul n-a zis nimic și a mîncat în tăcere o bucată de legumă și a doua, cît era de trebuință, neînvînovățind pe fratele în sine însuși, zicîndu-și că l-a disprețuit. Și nu numai că nu a spus aceasta, dar nici măcar cu un cuvînt nu l-a supărat. Iar cînd a aflat fratele ce a făcut, a început să se necăjească, zicînd : «Te-am omorît, Ava, și ai pus păcatul asupra mea, pentru că ai tăcut»^{1106b}. Iar bătrînul i-a răspuns cu blîndețe, zicînd: «Nu te necăji, fiule ! Dacă Dumnezeu ar fi voit ca eu să mănînc miere, mi-ai fi pus miere». Deci îndată a pus lucrul pe seama lui Dumnezeu. De ce pe seama lui Dumnezeu, bunule bătrîn ? Fratele a greșit și tu zici: «Dacă așa a voit Dumnezeu». Pentru ce ? El zice: «Da, dacă ar fi voit Dumnezeu ca eu să mănînc miere, fratele ar fi pus miere»^{1106c}. Și aceasta a spus-o, măcar că Bătrînul era așa de bolnav și nu putuse primi atîtea zile nici o hrană. Totuși el nu s-a supărat pe fratele, ci a pus lucrul pe seama lui Dumnezeu. Și bine a spus Bătrînul. Dacă Dumnezeu ar fi voit ca el să mănînce miere, ar fi prefăcut și uleiul cel rău mirositor în miere.

10) Iar noi ne pornim să învinuim în orice lucru pe aproapele, învinovățindu-l că ne-a disprețuit și că a lucrat contrar conștiinței. Și cînd auzim un cuvînt, îndată îl sucim zicînd: «Dacă nu ar fi vrut să mă rănească, nu l-ar fi zis». Unde e sfîntul acela care a zis despre Șimeii: «Lăsați-l pe el să blesteme, că Domnul

1106. *Apopht. 151*, Paul Everg. II, 23, p. 67.

1106b. Dacă punea păcatul asupra lui, nu-l punea de fapt; l-a pus asupra lui, pentru că nu l-a pus asupra lui.

1106 c. E un mare optimism afirmat aci. Să te bucuri chiar de necazuri, ca aducătoare ale milei lui Dumnezeu. In felul acesta nimic nu-ți mai produce suferință și tristețe.

i-a spus lui să blesteme pe David» (II Regi 16,11). Dumnezeu i-a zis omului ucigaș să blesteme pe proorocul. Cum i-a zis Dumnezeu aceasta lui ? Proorocul, avînd cunoștință și știind că nimic nu aduce așa de mult mila lui Dumnezeu peste un suflet, ca încercările, și mai ales cele venite și îngrămădite în vreme de necaz și de strîmtorări^{1106d}, a zis : «Lăsați-l să blesteme pe David, că Domnul i-a zis lui». Pentru ce ? «Ca să vadă Dumnezeu smerenia mea și să-mi întoarcă mie cele bune în locul blestemului lui». Vezi cum zicea aceasta proorocul întru cunoștință ? De aceea se și smerea față de cei ce voiau să-l apere pe cel blestemat, zicînd: «Ce este mie și vouă, fiii lui Țerua ? Lăsați-l să blesteme, că Domnul i-a spus lui».

Iar noi nu suportăm să spunem despre fratele nostru, că Domnul i-a spus lui. Ci de auzim un cuvînt, îndată pătîmim cele ale cînelui. Căci de aruncă cineva împotriva lui o piatră, îndată lasă pe cel care a aruncat-o, și pleacă și mușcă piatra. Așa facem și noi. Lăsam pe Dumnezeu care îngăduie să fie aduse asupra noastră încercările spre curățirea păcatelor noastre și pornim împotriva fratelui, zicînd: «De ce mi-a spus aceasta ? De ce mi-a făcut aceasta ?» Și putînd să ne folosim mult din acestea, uneltime împotriva noastră

1106d. A pune pe seama lui Dumnezeu ispitele, nu înseamnă a socoti că El aduce necazurile sau ispitele spre păcătuire, ci numai că El le îngăduie. Și le îngăduie nu numai pentru că nu voiește să împiedice libertatea celor răi de a se manifesta, ci și pentru că știe că și din ele noi putem cîștiga întărire, respingînd ispita la păcat și suportînd greutățile ce ni le face cineva. Dumnezeu a întocmit lucrurile în așa fel, că și din răul ce ni se face, de pe urma păcatului ce a intrat în lume, noi ne putem folosi, întărindu-ne, dacă respingem încercările sau le suportăm cu gînd bun, cu voința noastră. De aceea chiar și pentru ele trebuie să mulțumim lui Dumnezeu. Nu numai leacul dulce ne este de folos, ci și cel amar. Chiar și cele rele au fost făcute de Dumnezeu în așa fel, să le putem suporta spre folosul nostru.

cele ce ne păgubesc. Căci nu voim să știm că toate se fac după purtarea de grijă a lui Dumnezeu, spre folosul fiecăruia. Dumnezeu să ne înțeleptească pe noi prin rugăciunile sfinților. Amin.

VIII

DESPRE TINEREA DE MINTE A RAULUI

1) Părinții¹¹⁰⁷ au spus că: «e lucru străin călugărilor să se mînie; și la fel, să supere pe cineva». Și iarăși, că «dacă cineva e stăpînit de mînie, e stăpînit de draci; iar dacă cineva e biruit de patima aceasta, e cu totul străin de viața călugărească»¹¹⁰⁸. Și celelalte. Deci ce trebuie să zicem despre noi înșine, care nu ne oprim nici la iuțime și mînie și mergem pînă la ținerea de minte a răului? Și ce trebuie să facem altceva decît să plîngem o astfel de stare jalnică și neomenoasă a noastră? Să stăm deci treji, fraților, și să ne ajutăm nouă înșine, după Dumnezeu, ca să ne izbăvim de amărăciunea acestei patimi pierzătoare.

Căci se întîmplă uneori că cineva pune metanie fratelui, precum se cuvine, cînd s-a ivit între ei o turburare, sau o supărare, dar rămîne și după metanie supărat, avînd gînduri împotriva lui. Unul ca acesta nu trebuie să le nesocotească, ci să le taie repede. Căci ele înseamnă ținerea de minte a răului. Și e nevoie de multă trezvie, de multă pocăință, cum am spus, ca să nu rămîină în el mult timp și să se primejduiască. Căci

1107. In ed. din «Sources Chretiennes»: «Evagrie a zis, că e lucru străin» etc. In alte manuscrise: «Evagrie a zis că părinții au zis». In alte manuscrise: «Careva dintre bătrîni a zis». *Apopht. Macarie*, 11, citat de Zosima în *P. Everget*. II, 35, p. 112.

1108. Pseudo-Nil (Evagrie), De *malignis cogitationibus* XIV, P.G. 79, 1216 B.C.

punînd metanie, a pus-o pentru poruncă, și pentru moment și-a vindecat mînia, dar cu ținerea de minte a răului nu a luptat. Și de aceea a rămas cu supărarea asupra fratelui. Căci altceva e ținerea de minte a răului, altceva mînia, altceva iuțimea și altceva turburarea.

2) Vă dau o pildă, ca să înțelegeți. Cel ce aprinde focul are mai întîi o fărîmă de jar, care este cuvîntul fratelui care l-a supărat. Deocamdată e numai o fărîmă de jar. Căci ce este cuvîntul fratelui tău ? Dacă-l suportî pe el, ai stins fărîma de jar. Dar dacă rămîi cugetînd: «De ce mi l-a spus ? Am să i-o spun și eu. Și dacă nu ar fi voit să mă supere, nu l-ar fi spus. Și crede-mă că-l voi supăra și eu», iată ai pus niște vreascuri, sau altceva, făcînd la fel cu cel ce a aprins focul, și ai făcut fum, ceea ce este una cu turburarea. Iar turburarea aceasta este mișcarea și îngrămădirea gîndurilor, care ațîță inima și o umple de îndrăzneală. Iar îndrăzneala e pornirea de răzbunare împotriva celui ce te-a supărat. Aceasta înaintează la cutezanță, cum a spus Ava Marcu: «Răutatea mișcîndu-se în gînduri, face inima îndrăzneată. Dar desființată prin rugăciune și nădejde, o zdrobește»¹¹⁰⁹. Dacă ai fi răbdat micul cuvînt al fratelui, ai fi stins, cum am zis, chiar și mica fărîmă de jar, înainte de a se fi născut turburarea. Dar dacă voiești, poți să o stingi cu ușurință și pe aceasta, fiindcă este proaspătă, prin tăcere, prin rugăciune, printr-o pocăință din inimă. Dar dacă rămîi fumegînd, ca unul ce dai inimii îndrăzneală și o ațîți, ținînd în amintire: «De ce mi-a spus-o ?» «Am să i-o spun și eu !», chiar din această adunare și îngrămădire de gînduri, care supără și înfierbîntă inima, se produce aprinderea iuțimii. Căci iuțimea e fierberea sîngelui în

1109. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 14, P.G. 65, 908 A.

jurul inimii, cum zice sfântul Vasile¹¹¹⁰. Iată deci că s-a ivit iuțimea, iar ea este, cum zic unii, mișcarea fierii. Dar dacă voiești, poți s-o stingi și pe aceasta, înainte de a ajunge mînie. Dar dacă rămîi turburînd și turburat, te vei afla ca cel ce pune lemne pe foc; și focul arde mai tare și așa se produc cărbuni aprinși. Aceasta este mînia.

3) Aceasta este ceea ce a spus Ava Zosima, cînd a fost întreat, ce este cuvîntul care spune : «Unde nu este iuțime, lupta se liniștește»¹¹¹¹. Căci dacă la începutul turburării, cînd începe cineva, cum am spus, să fumege și să facă unele scînteii, o ia înainte și se învinovățește pe sine și pune metanie mai înainte de a se aprinde și de a se ivi iuțimea, se liniștește. Dar dacă nici după ce se ivește iuțimea, nu se liniștește, ci stăruie în a se turbura, în a înainta în îndrăzneală, este, cum am spus, asemenea celui ce pune lemne pe foc și rămîne arzînd pînă ce va face bucăți mari de cărbuni aprinși. Și precum cărbunii aprinși se fac cărbuni mari neaprinși și fiind ținuți la un loc nu se sfărîmă mulți ani și chiar de se aruncă apă peste ei, nu se desfac, așa și mînia, dacă se prelungește timp îndelungat, se preface în ținere de minte a răului și dacă nu-și varsă cineva sîngele picătură cu picătură, nu se izbăvește de ea¹¹¹².

1110. Sfântul Vasile, *La Isaia*, P.G. 37, 948. Rămîne biologilor să confirme cum un gînd înfierbîntat mișcă sîngele mai repede.

1111. P. Everget. II, 35, p. 11.

1112. Se cere cuiva o luptă pînă la sînge cu sine însuși, ca să poată topi ținerea de minte a răului din sine. Aci nu mai ajung numai lacrimile simțirii, ci e nevoie de osteneli pînă la sînge. Părinții au dat în general o schemă a înaintării omului de la momeală la patimă (momeala, convorbirea cu ea, învoirea cu ea, fapta păcătoasă, patima prin obișnuirea cu ea). Dar nicăieri nu am văzut ca la Ava Dorotei aplicarea acestei scheme la formarea patimii speciale a ținerii minte a răului și o descriere atît de amănunțită a acestei dezvoltări.

Iată v-am descris aceste trepte deosebite, ca să înțelegeți. Iată ați auzit ce este prima turburare, ce este iuțimea, ce este mînia și ce este ținerea de minte a răului. Vedeți cum s-a ajuns de la un cuvînt, la un rău așa de mare ? Dar dacă ar fi aruncat asupra sa însuși vina și ar fi răbdat cuvîntul fratelui și n-ar fi voit să se răzbune și în loc de un cuvînt să spună două, sau și cinci, și să răspundă răului cu rău, ar fi scăpat de toate aceste rele. De aceea vă spun vouă mereu: tăiați patimile, cît timp sînt tinere, înainte de a se întări împotriva voastră. Căci în acest caz vă veți ticăloși (veți slăbi). Căci altceva este a smulge o plantă mică și altceva, a deșezăcina un copac mare.

4) De nimic nu mă mir mai mult ca de faptul că nu știm ce spunem în psalmi. Căci în fiecare zi spunem în psalmi și ne ocărîm pe noi înșine, și totuși nu înțelegem. Oare nu sîntem datori să știm ce spunem în psalmi ? Căci pururea spunem : «De am răsplătit celor ce mi-au răsplătit mie cu rele, să cad din partea vrăjmașilor mei deșert» (Ps. 7, 4, 5). Ce este: «Să cad» ? Pînă cînd stă cineva, are putere să se împotrivescă vrăjmașului său : lovește și e lovit, biruiește și e biruit ; căci încă stă. Iar de va ajunge să cadă, nu mai poate, zăcînd jos, să lupte cu vrăjmașul său. Dar ne rugăm nu numai să nu cădem din partea vrăjmașilor noștri, ci ca să nu cădem deșerti.

Dar ce este a cădea cineva deșert din partea vrăjmașilor săi ? Am spus, că a cădea cineva înseamnă a nu mai avea putere să se ridice și a zăcea jos. Iar «deșert», este a nu mai avea în sine ceva bun, ca să se mai poată scula. Căci cel ce se scoală, poate să se îngrijească iarăși de sine și poate să între iarăși în luptă.

Apoi zicem : «Să gonească vrăjmașul sufletul meu și să-l prindă»; nu numai să-l gonească, ci și să-l prindă, ca să fim supuși lui, ca să fim biruiți în toate de el

și să ne doboare în fiecare lucru, dacă vom răsplăti celor ce ne-au răsplătit nouă cu rele.

Și nu numai pentru aceasta ne rugăm, ci și «ca să calce la pământ viața noastră». Ce este viața noastră ? Viața noastră sînt virtuțile. Deci ne rugăm să fie călcată la pământ viața noastră, ca să se facă cu totul pămîntească, avînd întreg cugetul jos la pământ. «Și slava mea să se sălășluiască în țărînă». Dar ce este slava noastră altceva decît cunoștința, care vine în suflet prin păzirea poruncilor ? ¹¹¹³ Deci cerem ca să prefacă slava noastră în rușinea noastră, cum zice apostolul (Fil. 3, 19), ca să o așeze în țărînă și să facă viața noastră și slava noastră pămîntească; ca nimic să nu mai cugetăm după Dumnezeu, ci toate trupește, toate potrivit cărnii, ca aceia despre care a zis Dumnezeu : «Nu va mai rămîne Duhul Meu în oamenii aceștia, pentru că sînt numai trupuri» (Fac. 6, 3). Spunîndu-le toate acestea, ne blestemăm pe noi înșine, dacă vom răsplăti răul cu rău. Și cu cîte rele nu răsplătim cele rele și nu ne pasă, ci rămînem nepăsători ?

5) Dar se poate răsplăti răul cu rău nu numai cu fapta, ci și cu cuvîntul și cu înfățișarea ¹¹¹⁴. E cîte unul care apare ca unul ce nu răsplătește răul cu rău prin

1113. E o învățătură constantă a părinților că cunoașterea nu se cîștigă printr-o rațiune separată de efortul de curățire de patimi, de efortul de desăvîrșire prin împlinirea poruncilor dumnezeiești. Cunoștința vine din apropierea noastră de Dumnezeu, după ce am înlăturat zidul despărțitor al păcatelor, al egoismului, al întoarcerii spre golul nostru. Cunoștința e slavă din slava lui Dumnezeu ; e frumusețea luminii lui Dumnezeu ce strălucește în oglinda curățită de egoism și limpezită de iubire a ființei noastre. Iar această deschidere spre Dumnezeu, sau dărîmarea zidului care ne desparte de El, se face prin virtuți. De aceea ele sînt «viața noastră» adevărată, pentru că ele ne pun în comunicare cu Dumnezeu, cu viața și cu lumina Lui. Ele ne dau orientarea spre El și spre semenii noștri, ne pun în acord cu voia Lui, nu ne lasă închiși în noi înșine și în interesele noastre legate de cele trupești și trecătoare.

1114. *Apopht. Pimen*, 34, P.G. 65, 332 A.

fapte, dar se află răsplătindu-l, cum am spus, cu cuvîntul, cu înfățișarea. Că se întîmplă cîteodată că unul își dă o înfățișare, sau face o mișcare, sau aruncă o privire prin care turbură pe fratele său¹¹¹⁵. Dar și aceasta înseamnă a răsplăti răul cu rău. Altul se silește să nu răsplătească răul cu rău nici prin faptă, nici prin cuvînt, nici cu înfățișarea. Dar are în inima lui o supărare pe fratele său și e necăjit pe el. Vedeți cîte deosebiri de stări ? Altul nu are nici o supărare oarecare pe fratele său, dar dacă aude că cineva l-a necăjit pe el, sau a murmurat cineva împotriva lui, sau l-a bîrfîit, se bucură totdeauna auzind acestea. Acesta încă răsplătește răul cu rău. Altul nici nu ține vreun gînd rău împotriva aceluia, nici nu se bucură auzind vreo bîrfire împotriva celui ce l-a supărat, ba se și întristează dacă acesta e necăjit; dar nu are nici plăcere dacă aceluia îi merge bine și se necăjește dacă-l vede slăvit, sau trăind în liniște. Aceasta încă este un fel de ținare de minte a răului, fără îndoială mai ușor, dar totuși este.

Dar se află și cîte unul care voiește ca fratele să se bucure și să aibă pace și voiește să facă toate pentru binele lui și să întreprindă orice pentru cinstirea și odihna lui.

6) Dar am spus la începutul cuvîntului, că este cîte unul care îi pune metanie fratelui său, dar după metanie păstrează încă o supărare împotriva lui. Despre acesta spunem că punînd metanie, și-a tămăduit prin aceasta mînia, dar n-a luptat încă cu ținerea de

1115. Faptul că oamenii aruncă unii în alții cele rele (și cele bune) și prin cuvinte și prin priviri și înfățișări, arată că există între ei o legătură indisolubilă, de ființă ; despărțirea nu devine totală niciodată între ei, ca între niște monade. Intre ei e nu numai o înțelegere, ci și o trecere de ființă din unul în altul. Se comunică starea bună și rea de la unul la altul. Pe de altă parte eu pot opri trecerea răului din altul în mine, prin voință. Il țin exterior. Iar cînd îl primesc înseamnă că eu mi l-am însușit și-l întorc ca al meu, adică înmulțit. Și aceasta îl înmulțește și în el.

mente a răului. Este însă un altul care de se va întâmpla să-l supere cineva și-și vor pune metanie și se vor împăca unul cu altul, dobîndește pacea față de el, și nu mai are în inima lui nici o amintire rea împotriva aceluia. Dar de se va întâmpla după aceea, ca acela să-i spună ceva care îl supără, începe să-și aducă aminte și de cele dinainte și să se tulbure nu numai pentru cele de al doilea, ci și pentru cele dinainte. Acesta se aseamănă omului care, avînd o rană și punînd pe ea un plasture, rana i s-a vindecat prin plasture și s-a închis, dar locul este încă mai slab și cînd cineva va arunca împotriva lui o piatră, locul acela se rănește mai ușor decît tot trupul și începe de îndată să sîngereze. Așa a pățit și acesta: a avut o rană și a pus un plasture, care e metania, și deocamdată și-a vindecat rana ca și cel dintîi. Adică s-a vindecat mînia, ba a început să se îngrijească și de ținerea de minte a răului, silindu-se să nu mai țină nici o amintire rea în inima lui. Aceasta înseamnă că rana s-a cicatrizat, dar nu s-a șters cu totul, și mai are încă o rămășiță de amintire a răului. Aceasta este cicatricea, din care ușor se jupoaie toată rana, cînd primește o mică lovitură. Deci trebuie să se nevoiască să se șteargă urma a toată cicatricea și să ajungă ca locul să se acopere cu păr și să nu mai rămînă nici o urmă, nici să se mai vadă că a fost în locul acela vreo rană.

Dar cum se poate ajunge la aceasta ? Rugîndu-se din toată inima pentru cel ce l-a supărat pe el și să zică : «Dumnezeule, ajută fratelui meu și mie prin rugăciunile lui». Și așa se află rugîndu-se pentru fratele său, ceea ce este o dovadă de compătimire și de dragoste, și smerindu-se prin faptul că cere ajutor prin rugăciunile aceluia¹¹¹⁶. Iar unde este compătimire și

1116. Numai apelul prin rugăciune la cineva, care e mai presus de amîndoi, adică la Dumnezeu, poate să-i vindece pe amîndoi deplin de rana supărării și a ținerii de minte a răului. Numai așa se pot depăși

dragoste și smerenie, ce mai poate face iuțimea, sau ținerea de minte a răului, sau altă patimă ? Căci a zis Ava Zosima: «De ar mișca diavolul cu dracii lui toate vrăjile răutății lui, toate meșteșugirile lui vor rămîne fără putere și se vor zdrobi de smerenia (împlinirii) poruncii lui Hristos»¹¹¹⁷. Dar spune și alt bătrîn : «Cel ce se roagă pentru dușmani nu va ține minte răul»¹¹¹⁸.

7) Lucrați și veți înțelege bine cele ce auziți. Iar de nu veți lucra, le veți primi numai cu cuvîntul. Și care om, voind să învețe un meșteșug, îl învață numai cu Cuvîntul ? Fără îndoială, întîi stăruie făcînd și desfăcînd, și iarăși făcînd și stricînd. Și așa, pe încetul, ostentîndu-se și răbdînd, învață meșteșugul. Căci Dumnezeu, privind hotărîrea și osteneala lui, lucrează împre-

amîndoi în raporturile dintre ei. De aceea, unul rugîndu-se lui Dumnezeu pentru celălalt cere lui Dumnezeu ca să-i dea și celuilalt rugăciune pentru el. Dar aceasta e o nouă smerenie atît față de Dumnezeu, cît și față de celălalt. Dar cerînd lui Dumnezeu rugăciunea celuilalt, îi mai cerem lui Dumnezeu ca și acela să ajungă la smerenie, la depășirea lui însuși, îmbinată cu dragostea față de sine. Avem nevoie și de celălalt pentru tămăduirea deplină a noastră. Dar avem nevoie de el într-o stare de smerenie și de dragoste. Iar în smerenie deplină nu putem ajunge unul față de altul decît întărînd această smerenie a unuia față de altul din smerenia față de Dumnezeu. Numai în raportul cu Dumnezeu ne putem smeri pînă la capăt și numai din această smerenie pînă la capăt în fața lui Dumnezeu, putem ajunge și în smerenia pînă la capăt unul față de altul. Căci celălalt își descoperă valoarea nesfîrșită în fața noastră numai pentru că este acoperită de valoarea infinită a lui Dumnezeu.

1117. Cf. P. G., 78, 1688 A. Zosima se referă la *Apopht. Daniel 3*, P.G., 69, 156 A, unde un călugăr lovit peste un obraz de un posedat, îi întoarce celălalt obraz și diavolul fuge strigînd: «Porunca lui Hristos mă alungă». Îndemnul diavolului, de a răspunde răului de la altul cu rău, se alimentează din mîndria noastră. De aceea, nimerind în smerenia noastră el se topește în aceasta. Superficialitatea lui nu e susținută de superficialitatea noastră și se îneacă în infinitatea existenței noastre în Dumnezeu și în conștiința despre El.

1118. Evagrie, *Capete către monahi*, 14, ed. Grossmann, Texte und Untersuchungen, voi. 39, p. 154, cf. P.G., 1277 B.

una cu el. Iar noi voim să ne însușim meșteșugul meșteșugurilor numai cu cuvîntul, neapucîndu-ne de lucru. Și cum vom putea izbuti ? Să luăm aminte, deci, la noi înșine, fraților, și să lucrăm cu sîrguință, atît cît mai avem timp. Dumnezeu să ne ajute să ne aducem aminte și să păzim cele ce le auzim, ca să nu ni se facă spre osîndă în ziua judecării.

IX

DESPRE MINCIUNA

1) Voiesc să vă aduc aminte, fraților, puține lucruri despre minciună. Căci vă văd că nu vă sîrguiți prea mult să vă tineti limba și de aceea sîntem trași în multe. Vedeți, frații mei, că în tot lucrul, precum mereu vă spun, este și o obișnuință în bine și în rău. E nevoie deci de multă trezvie, ca să nu fim furați de minciună. Căci nici unul nu s-a unit, cu Dumnezeu, mințind. Pentru că minciuna este străină lui Dumnezeu¹¹¹⁹. Căci s-a scris : «Minciuna este de la cel viclean» ; și iarăși : «Acela e mincinos și tatăl minciunii» (In 8, 44). Iată că numește tată al minciunii pe diavol. Iar adevărul este Dumnezeu. Căci El Însuși zice : «Eu sînt calea, adevărul și viața» (In 14, 6). Vedeți de cine ne-am despărțit noi și de cine ne alipim prin minciună ? E vădit că de cel viclean. De voim deci cu adevărat să ne mîntuim, trebuie să iubim cu toată puterea și cu toată sîrguința adevărul și să ne păzim de orice minciună, ca să nu ne despartă pe noi de Cel ce e adevărul și viața.

1119. Cel ce minte se ține cu sufletul despărțit de cel față de care minte. Nu-și dă sufletul aceluia. Numai cel ce spune adevărul se predă pe sine celuilalt.

2) Dar sînt trei feluri de minciună. Este cel ce minte în cuget, este cel ce minte în cuvînt și mai este cel ce minte cu însăși viața lui¹¹²⁰.

Cel ce minte în cuget este cel ce primește bănuiele. De vede acesta pe cineva grăind cu fratele lui, bănuiește și zice: «De mine vorbesc». Și dacă aceia întrerup convorbirea, bănuiește iarăși că pentru el au întrerupt-o. De zice cineva un cuvînt, bănuiește că pentru a-l supăra pe el l-a zis și, pe scurt, în orice lucru îl bănuiește pe aproapele, zicînd: «Pentru mine a făcut aceasta, pentru mine a zis aceasta, pentru aceasta a făcut aceasta». Acesta este cel ce minte în cuget. Căci nu cugetă nimic adevărat, ci toate din bănuială. Din aceasta vin iscodirile, clevetirile, vrăjbele, osîndirile. Dacă aude cineva cu urechea despre sine un lucru, care din întîmplare e adevărat, din cauza acestuia, voind, chipurile, să se îndrepteze, iscodește mereu, zicînd: «Dacă grăiește cineva împotriva mea, voiesc să știu pentru ce greșală m-a defăimat, ca să mă îndreptez». Deci însuși începutul este de la cel viclean. Căci totul a început de la minciună, întrucît neștiind a bănuit ceea ce nu știa¹¹²¹. Și cum poate pomul rău să facă roade bune? Iar de voiește peste tot să se îndrepteze, cînd îi spune fratele: «Să nu faci aceasta!», sau: «Pentru ce ai făcut aceasta?», să nu se turbure, ci să pună metanie și să-i mulțumească; și atunci se va îndrepta. Și dacă vede Dumnezeu că aceasta e hotărîrea lui, nu-l

1120. În tot capitolul acesta minciuna e văzută nu ca o teorie, ci ca o faptă care păgubește pe cel ce o practică și pe ceilalți oameni. Am văzut însă că o minciună care mîntuiește pe cineva, nu e socotită propriu zis minciună. (Cazul bătrînului care a șezut pe butoiul sub care un frate ascunsese o femeie, ca să-l scape de pîra altora).

1121. S-a putut întîmpla că pe drept cuvînt s-a spus sau i s-a spus de cineva că n-a făcut un lucru cum se cuvenea. Acela a spus adevărul. Lucrul spus nu e o minciună. Dar cel căruia i s-a spus bănuiește că acela s-a spus sau i s-a spus cu dușmănie și în chip mincinos.

lasă niciodată să rătăcească; ci-i trimite pe cel ce trebuie să-l îndrepteze. Dar de zice: «Cred bănuielilor mele, pentru că voiesc să mă îndreptez» și de aceea începe să-și plece urechea la tot ce i se spune și să isco-dească, această închipuită îndreptare vine de la diavolul, care voiește să uneltească.

3) Odată, aflîndu-mă eu în mînăstirea de obște, am fost ispitit să bănuiesc starea dinăuntru a cuiva din mișcarea lui. Deci mi s-a întîmplat lucrul următor : cînd stăteam odată privind, trecu o femeie purtînd un vas cu apă; și nu știu cum, am fost răpit și am privit în ochii ei. Și gîndul îmi șopti îndată că e curvă. Șoptindu-mi gîndul aceasta, m-am necăjit foarte și am dezvăluit aceasta lui Ava Ioan, astfel: «Dacă fără să vreau, văd o mișcare a cuiva și gîndul mă îndeamnă să bănuiesc din aceasta starea dinăuntru a aceluia, ce trebuie să fac ?» Iar bătrînul îmi spuse așa: «Ce socotești ? Oare nu are cineva totdeauna o slăbiciune în firea lui și prin luptă o îndreptează ? Nu se poate afla din aceasta starea dinăuntru a cuiva. Deci nu crede niciodată bănuielilor tale. Căci o regulă strîmbă face și cele drepte strîmbe. Bănuielile sînt mincinoase și de aceea vatămă». De atunci, dacă gîndul îmi spunea despre soare că e soare, sau despre întuneric că e întuneric, nu-i credeam¹¹²². Căci nimic nu e mai primejdios decît bănuielile. Ele sînt cu atît mai vătămătoare, cînd, prelungindu-se în noi, încep să ne convingă să socotim că vedem lămurit lucruri care nu sînt și nici nu se întîmplă.

4) Și vă spun în privința aceasta un lucru ciudat, pe care l-am urmărit pe cînd mă aflam încă în mînăstire. Aveam acolo pe un frate oarecare foarte turburat

1122. Adică nu cred gîndului, ci vederii; iar în cele duhovnicești, experienței. A nu crede gîndului este a nu crede închipuirii, unei născociri subiective. în cazul relei voințe, răul este rodul ei.

de această patimă. El credea bănuielilor sale așa de mult, că era încredințat despre fiecare bănuială a sa că numaidecît așa și este cum îi șoptea gândul său și nu se poate să fie altfel. Deci răul acesta înaintînd în el cu vremea, dracii l-au convins să se amăgească așa de mult, ca să intre odată în grădină pentru a cerceta ce se întîmplă acolo. Căci totdeauna pîndea și-și ciulea urechile. Și privind prin ea și auzind ceea ce nu se întîmpla, i se păru că vede pe careva dintre frați furînd smochine și mîncînd. Și era vinerea și nu era încă nici ceasul al doilea (7 dimineața). Deci convingîndu-se pe sine că a văzut cu adevărat acest lucru, se ascunse, așa zicînd, și ieși tăcînd și privi iarăși în ceasul adunării (la slujbă) să vadă ce face fratele în obște ? E vorba de fratele care furase, chipurile, smochine și mîncase. Și văzîndu-l pe el că-și spală mîinile, ca să intre și să se împărtășească, alergă și-i spuse Avei, că cutare frate a intrat ca să se împărtășească cu Sfînta Cuminecătura împreună cu frații. «Deci poruncește, ca să nu i se dea. Căci l-am văzut eu de dimineață furînd smochine din grădină și mîncînd». În acest timp fratele acela se apropia cu multă străpungere de Sfînta Împărtășanie, căci era dintre cei mai evlavioși. Cînd îl văzu Ava, îl chemă la el, înainte de a se apropia de preotul care avea să-i dea Sfînta Împărtășanie, și luîndu-l deoparte îi zise: «Spune-mi, frate, ce ai făcut astăzi ?» Acela se miră și zise : «Unde, Stăpîne ?» îi zise Ava: «Cînd ai intrat azi dimineață în grădină, ce ai făcut acolo ?» Fratele îi spuse iarăși, uimit: «Stăpîne, nici grădina n-am văzut-o astăzi, nici aici în mînăstire n-am fost azi dimineață, ci abia acum am sosit de la drum. Căci îndată după ce s-a isprăvit privegherea, m-a trimis economul după cutare lucru (răspundere)». Iar lucrul despre care vorbea se afla la o depărtare de multe mile și fratele sosise chiar la ceasul adunării (al Sinaxei, Litur-

ghiei). Atunci Ava trimise după econom și-i zise : «Unde ai trimis pe fratele acesta ?» Economul îi răspunse ca și fratele : «L-am trimis în satul cutare», și-i puse metanie, zicînd : «Iartă, Stăpîne, că te odihneai după priveghere, și de aceea nu l-am lăsat să-și ceară voie de la tine». Cînd se încredință Ava, i-a lăsat pe ei să meargă să se împărtășească cu binecuvîntarea sa. Și chemînd pe fratele care suferea de bănuieli, îl certă și-l opri de la Sfînta Împărtășanie(popitui).Și nu numai atît, ci chemînd pe toți frații, după adunare (sinaxa), le dezvălui cu lacrimi cele întîmplute și certă pe fratele în fața tuturor. Prin aceasta a împlinit trei lucruri: a rușinat pe diavolul, dîndu-l pe față ca pe cel ce seamănă bănuieli, a iertat păcatul fratelui, făcîndu-l să suporte acea necinstire și să ceară pentru viitor ajutorul lui Dumnezeu, și a făcut pe frați mai întăriți ca să nu se mai încreadă niciodată în bănuielile lor. Și dîndu-le multe povețe, în privința aceasta, și nouă și fratelui, a spus că nimic nu este mai vătămător ca bănuielile și a arătat aceasta prin pilda acelei întîmplări.

5) Dar și altele de felul acesta ne-au spus părinții în chipuri felurite, întărindu-ne dinspre vătămarea bănuielilor. Să ne sîrguim deci, fraților, cu toată puterea noastră să nu credem bănuielilor noastre. Nimic nu depărtează așa de mult pe om de Dumnezeu, ca a nu lua aminte la păcatele sale, ci a iscodi totdeauna cele ce nu-i aparțin lui. Nimic bun nu se naște din aceasta, ci mii de turburări și mii de necazuri, și de aceea niciodată nu are omul liniște, ca să agonisească frica de Dumnezeu. Chiar de se seamănă în noi bănuieli viclene pentru răutatea noastră, să le întoarcem îndată pe acestea în gînduri bune și nu ne vor vătăma pe noi. Căci bănuielile sînt rele și nu lasă niciodată sufletul nostru să cîștige pacea. Aceasta a fost minciuna din cuget.

6) Iar cel ce minte în cuvînt, este, de pildă, cel ce se lenevește să se scoale la priveghere, și în loc să zică : «Iartă-mă, că m-am lenevit să mă scol», zice : «Aveam fierbințeală, aveam amețeli și nu am putut să mă scol, n-am avut putere». Și spune zece cuvinte mincinoase, ca să nu pună metanie și să se smerească. Iar dacă cineva îl învinovățește de ceva, schimbă cuvintele și le înfrumusețează, fiindcă nu vrea să suporte vina. La fel, de i se întîmplă să aibă ceva cu vreun frate, nu încetează să se îndreptățească, zicînd: «Dar tu ai spus-o, tu ai făcut-o. N-am spus-o eu, ci acela a spus, ba aceasta, ba aceea», numai ca să nu se smerească. Iar de pofteste vreun lucru, nu suportă să spună: «Pofdesc aceasta», ci sucește cuvintele lui, zicînd: «Sufăr de aceasta și am nevoie de aceasta, sau mi s-a poruncit aceasta». Și spune atîtea minciuni, pînă ce-și împlinește pofta lui. Căci tot păcatul se săvîrșește fie pentru iubirea de plăcere, fie pentru iubirea de arginți, fie pentru iubirea de slavă. De aceea și minciuna se săvîrșește pentru acestea trei. Cineva minte fie pentru a nu fi învinovățit și umilit, fie pentru a-și împlini pofta sa, fie pentru a cîștiga ceva. Și nu încetează de a se întoarce înapoi, de a se întoarce încolo, toate născocindu-le prin cuvînt, pînă-și ajunge scopul. Unul ca acesta nu e crezut însă niciodată. Chiar de ar spune și vreun cuvînt adevărat, nimenea nu-l mai poate crede, ci și adevărul lui e pus la îndoială.

7) Dar uneori se ivește o împrejurare de mare nevoie de a ascunde ceva, căci altfel împrejurarea aceea s-ar face pricină de multă tulburare și necaz. Cînd deci vine o astfel de împrejurare, se vede cineva pe sine silit să nu spună lucrul așa cum este, ca să nu se facă, cum am spus, mai multă tulburare și necaz, sau primjdie. Căci a zis Ava Alonie lui Ava Agaton : «Iată doi oameni au făcut un omor sub tine. Unul a fugit în

chilia ta. Și judecătorul îl caută pe el și te întreabă, zicînd: «S-a făcut sub tine un omor?» Dacă nu vrei să născocești ceva, predai pe om la moarte»¹¹²³. Dar chiar cînd se ivește o mare nevoie, să nu o faci nici atunci fără grijă, ci să se pocăiască și să plîngă înaintea lui Dumnezeu și să socotească aceasta ca un prilej de încercare. Și să nu faci nici aceasta neconținut, ci o dată din multe cazuri. Căci precum lecurile pentru nervi și pentru curățenie, de sînt luate neconținut, vatămă, iar dacă sînt luate de cineva odată pentru un timp îndelungat și la mare nevoie, îl folosesc, așa trebuie să întrebuințeze cineva și fapta aceasta; s-o întrebuințeze la nevoie, dar nu neconținut. Să o folosească cînd va vedea, cum am spus, că e multă nevoie și odată din multe cazuri, și atunci să dezvăluie cu frică și cu cutremur lui Dumnezeu scopul lui și trebuința pentru care a făcut-o, ca să fie acoperit. Căci și prin aceasta se vatămă.

8) Iată, am spus cine este cel ce minte în cuget și cine e cel ce minte în cuvînt. Voim să spunem, în sfîrșit, cine este cel ce minte cu viața sa însăși. Cu viața sa minte, de pildă, cineva cînd, neînfrînat fiind, fățărăște înfrînarea, sau lacom fiind, vorbește despre milostenie și laudă mila, sau mîndru fiind, laudă smerita cugetare, sau ne iubind virtutea, o laudă și o admiră. Căci dacă ar urmări un scop bun, întîi ar trebui să-și mărturisească cu smerenie slăbiciunea sa, zicînd: «Vai mie, ticălosul, că sînt gol de orice bine». Și numai după ce și-ar mărturisi neputința sa, ar trebui să admire virtutea și s-o laude. Dar el nu laudă virtutea nici cu scopul ca să nu smintească pe cineva, căci și atunci ar trebui să cugete așa: «Da, eu sînt ticălos și pătimaș! Dar de ce să smintesc și pe altul? De ce să vatăm și alt suflet și să-mi aduc mie o nouă povară?» În acest caz,

1123. *Apopht. Alonie*, 4, P.G., 65, 133 B.

deși ar păcătui pentru sine, s-ar atinge și de bine. Căci e o faptă a smereniei să se plîngă pe sine ca ticălos, și a milei, să cruțe pe aproapele.

Dar unul ca acesta nu admiră virtutea pentru vreunul din scopurile spuse, ci se folosește de numele virtuții, pentru a-și acoperi urîciunea sa și vorbește despre ea, ca și cînd ar fi și el unul din cei ce o împlinesc ; sau, de multe ori, pentru a vătăma și amăgi pe cineva. Căci nici un păcat, nici o erezie, nici diavolul însuși, nu poate amăgi pe cineva decît luînd chipul virtuții, cum zice Apostolul «că însuși diavolul se preface în înger de lumină» (II Cor. 11, 15). Nu e deci lucru de mirare, dacă și slujitorii lui se prefac că sînt slujitori ai dreptății. Astfel, deci, și mincinosul, fie pentru că se teme de rușinea de a fi umilit, fie pentru că voiește să farmece și să amăgească pe cineva, grăiește despre virtuți, le laudă și le admiră, ca unul care și le-a însușit și le-a cercat. Acesta este cel ce minte cu viața lui înșăși ; acesta nu este om simplu, ci îndoit; altul este în lăuntru și altul în afară. El are deci și viața îndoită și întregă vrednică de rîs.

Iată am spus și despre minciună, că e de la cel viclean ; și am spus și despre adevăr, că adevărul este Dumnezeu¹¹²⁴. Să fugim deci de minciună, fraților, ca să ne izbăvim de partea vrăjmașului și să ne nevoim să dobîndim adevărul, ca să ne unim cu Cel ce a zis : «Eu sînt adevărul»¹¹²⁵. Dumnezeu să ne învrednicească de adevărul Lui.

1124. Adevărul e luat aci ca sinceritate practică în toate, ca cuvînt și viață neamăgitoare, spre deosebire de minciună. Dar neamăgitoare este numai curățenia și iubirea de oameni. Adevărul e legat cu acelea. Puterea adevărului întreg o are numai Dumnezeu. El e însuși adevărul și în sensul acesta.

1125. Numai cei ce sînt sinceri unul față de altul se pot uni, între ei, și cu Dumnezeu. Cei ai diavolului nu se pot uni cu adevărat. Ei pot fi împreună, dar chinuindu-se, nu fiind uniți.

X

**DESPRE TREBUIŢA DE A CALATORI
PE CALEA LUI DUMNEZEU
CU SCOP BUN ŞI CU TREZVIE**

1) Să ne îngrijim de noi înşine, fraţilor, să vieţuim cu trezvie. Cine ne va da nouă timpul acesta, de-l vom pierde ? Vom căuta cu adevărat zilele acestea şi nu le vom mai afla. Ava Arsenie zicea totdeauna către sine : «Arsenie, de ce ai ieşit ?»¹¹²⁶ Iar noi ne aflăm într-o așa de mare pierzanie şi lene, că nu ştim nici de ce am ieşit, nici ce am voit. De aceea nu numai că nu înaintăm, ci avem şi necazuri necontenit. Iar aceasta ni se întâmplă din faptul că nu avem luare aminte în inima noastră¹¹²⁷.

Şi de fapt, dacă am voi să ne nevoim puţin, nu am avea să suferim multe necazuri, nici să ne ostenim mult. Căci chiar dacă la început s-ar forţa cineva pe sine, dar nevoindu-se câte puţin, înaintează câte puţin şi la sfârşit o face aceasta cu odihnă. Căci Dumnezeu vede că se forţează pe sine şi-i dă ajutorul Său. Să ne forţăm deci şi noi să punem început, să voim măcar

1126. *Apopht. Arsenie*, 40, P.G., 65, 105 C.

1127. Credinţa creştină dă o valoare nemărginită timpului. Nu vom mai avea alt timp în care să reparăm ce am stricat în fiinţa noastră, în timpul de acum. Nu relativizăm importanţa acestui timp ca în teoriile reincarnaţioniste. Dacă devalorizăm timpul acesta, în mod consecvent am devaloriza orice alt timp. Niciodată nu am ajunge la o seriozitate adevărată şi la un bine absolut. Totul ar deveni o plictiseală veşnică. Dar devalorizarea unei temporalităţi veşnice înseamnă a nu pune preţ niciodată pe luarea aminte la noi înşine, în veşnicie. Înseamnă a rămâne veşnic într-o neconcentrare în esenţa noastră şi deci în neîntîlnirea prin ea cu Dumnezeu, esenţa supremă. Dar noi pierdem adeseori timpul nefolosindu-l pentru a ne cunoaşte şi a ne desăvîrşi. Faptul că timpul nostru e scurt nu ne împiedică de a-i împlini acest rost. Tocmai conştiinţa despre această scurttime a timpului ne poate ajuta să ne cunoaştem provizoratul nostru pe acest pământ şi folosirea lui cu maximă intensitate. Tocmai scurttimea timpului cere o concentrată luare aminte la noi înşine.

binele. Căci chiar dacă nu sîntem încă în starea desăvîrșită, însuși faptul de a voi este începutul mîntuirii noastre. Pentru că de la a voi, venim cu Dumnezeu la nevoință și prin nevoință e ajutat cineva să dobîndească virtuțile. De aceea a spus careva dintre părinți: «Dă sînge și ia Duh»¹¹²⁸; adică: «Luptă și vei ajunge la deprinderea virtuții».

2) Cînd am intrat în cele ale științei din afară, ne osteneam mult la început. Și cînd am ajuns la carte, eram ca unul care s-a atins de un animal sălbatic. Dar stăruind să mă forțez pe mine însumi, Dumnezeu mi-a ajutat și așa am ajuns la deprinderea cu ea, încît nu mai știam ce mănînc, sau ce beau, sau cum dormeam, din aprinderea pentru cele ce le citeam. Și niciodată n-am fost atras la vreun ospăț cu vreunul din prietenii mei. Ba nu mergeam nici la vreo întîlnire cu ei în timpul citirii, măcar că eram iubitor de întîlniri și iubeam pe prietenii mei. Cînd ne slobozea învățătorul (sofistul)¹¹²⁹, făceam o baie (căci aveam nevoie în fiecare zi să fac o baie, pentru că mă uscam de mulțimea citirilor)¹¹³⁰ și mă retrăgeam unde locuiam, neștiind nici măcar ce am să mănînc. Căci nu mă puteam opri de la învățătură, nici ca să rînduiesc acolo ce să mănînc. Dar aveam un slujitor credincios și el îmi pregătea ceva ce voia. Deci luam ce găseam pregătit de el, avînd și cartea alături de mine în pat, aplecîndu-mă din timp în timp și asupra ei. Și adormeam, avînd cartea iarăși alături de mine pe un scăunel. Și fiind răpit

1128. *Apophth. Longin*, 5, P.G., 65, 2576. Subțiază trupul prin osteneală și-l umpli de duh. Rănește trupul prin efort și-l deschizi duhului. Nu te baricada în trup. Nu-l îngroșa. Virtuțile reprezintă duhul întărit în trupul devenit străveziu.

1129. «Sofistul», profesorul de oratorie.

1130. Despre obiceiul studenților de atunci de a lua o baie între lecții, a se vedea la A. J. Festugiere, *Antioche*, p. 448; după ed. din «Sources Chr6tiennes», p. 338, nota 3.

puțin, îndată săream la citire. Iar seara, cînd mă re-trăgeam, după vecernie, aprindeam lumina și citeam pînă la miezul nopții. Și așa eram, că nu simțeam nici o altă dulceață decît din citiri. Cînd am venit deci în mînăstire, îmi ziceam: «Dacă pentru învățatura de a-fară se naște o astfel de dorință și o astfel de aprin-dere, prin faptul că cineva se ocupă cu citirea și se de-prinde cu ea, cu cît mai mult nu va fi așa cu virtutea ?» Și luam multă putere din acest gînd.

Astfel, de voiește cineva să agonisească virtutea, nu trebuie să se facă nepăsător și să se împrăstie cu min-tea. Căci precum cel ce voiește să învețe meșteșugul tîmplăriei, nu trebuie să dea atenție vreunui alt meș-teșug, așa e și cu cei ce voiesc să dobîndească lucrarea duhovnicească. Nu trebuie să dea atenție altui lucru, ci noaptea și ziua să cugete la ea, cum poate să o cîș-tige pe ea. Iar cei ce nu se apucă de lucru astfel, nu nu-mai că nu înaintează, dar se și sfărîmă, umblînd așa fără scop. Căci de nu stăruie cineva în trezvie și nu se nevoiește, ușor cade în abaterile de la virtute.

3) Căci virtuțile sînt stări de mijloc, sînt calea îm-părătească, despre care sfîntul acela bătrîn a spus : «Umblați pe calea împărătească și măsurați sta-diile»¹¹³¹. Deci, cum am spus, virtuțile sînt la mijloc între prisosință și lipsuri. De aceea s-a scris : «Să nu te abați nici la cele de-a dreapta, nici la cele de-a stin-ga» (Pilde 4, 27), ci umblă «pe calea împărătească» (Num. 20, 17). Iar sfîntul Vasile zice: «Drept cu inima este cel ce nu-și are gîndul aplecat nici la prisosință, nici la lipsă, ci e îndreptat spre locul de mijloc al vir-tutii»¹¹³².

1131. *Apoph.* 5, P.G., 65, 145 A. «Calea împărătească» a virtuților e studiată la filozofii antici și la părinți de F. Tailliez, S. I., *Basilii Odos* ; *Orient Christ. Period.*, 1947, p. 299—354.

1132. Sfîntul Vasile, *La psalmi*, VII, 7, P.G., 29, 244 D. Varsanufie și Ioan vorbesc de asemenea despre «Calea împărătească» (Nicodim Aghior.,

De pildă: răutatea nu este în ea însăși nimic, căci nu e nici o ființă oarecare și nu are nici ipostas¹¹³³. Dar abătându-se sufletul de la virtute se face pătimaș, și așa dă naștere răutății. De aceea e și chinuit de ea, căci nu află vreo odihnă naturală în ea¹¹³⁴. Presupune, de pildă, lemnul. El nu are viermele în sine ; dar dacă face puțină putreziciune, din acea putreziciune se ivește viermele și apoi acesta mănâncă lemnul. La fel e și cu arama : ea însăși produce rugina și tot ea e mâncată de rugină. Și haina produce molia și molia născută din ea, o strică.

Așa e și cu sufletul. El produce răutatea, care nu era înainte nimic și nu avea, cum am spus, nici un ipostas, și e chinuit de răutate. Bine a spus sfântul Grigorie : «Focul e produsul materiei și el mistuie materia, cum răutatea mistuie pe cei răi»¹¹³⁵. Așa se poate vedea și la trupurile bolnave. Dacă cineva duce o viață fără rînduială și nu veghează asupra sănătății sale, se produce sau o prisosință sau o lipsă și de aci vine neorînduiala (dezechilibrul). Înainte de aceasta nu era boala în el, sau boala nu era nimic. Și iarăși, după ce trupul se face sănătos, nu se mai află boala. La fel și răutatea este o boală a sufletului lipsit de sănătatea

p. 226) și de locul de mijloc al lor, între dreapta și stîngă (Nicod. Aghior., p. 140).

1133. Răul nu are existență în sine (Diadoh, *Cap. de cunoaștere*, 3); Evagrie, *Despre cele opt gînduri*; P.G., 40, 1276 D.

1134. E o concluzie vrednică de reținut din ideea că răul nu are existență în el însuși. Căci răutatea fiind o stare nefirească a sufletului, acesta nu poate avea odihnă în ceea ce nu ține de el în mod firesc. E ca o otrăvă care, odată intrată în organism, nu-i mai dă acestuia pace, ci îl ține într-o continuă fierbere.

1135. Sfântul Grigorie de Nazianz, Cuv. 23. 1, P.G., 35, 1152C; Cf. Cuv. 40, 38, P.G., 36, 412 A.

care îi este proprie lui după fire. Iar aceasta este virtutea ¹¹³⁶.

De aceea, am spus că virtuțile sînt la mijloc. De pildă, bărbăția e la mijloc între frică și obrăznicie, smerita cugetare la mijloc între mîndrie și dorința de a plăcea oamenilor; la fel cuviința e la mijloc între rușine și nerușinare. Și așa, în chip asemănător, celelalte virtuți. Deci de se va afla cineva învrednicit de aceste virtuți, el se va afla cinstit la Dumnezeu. El se arată totdeauna mîncînd și bînd și dormind ca și ceilalți oameni, dar este cinstit pentru virtuțile ce le are. Dar dacă nu rămîne cu luare aminte și nu se păzește pe sine, se abate cu ușurință de la cale, fie la cele de-a dreapta, fie la cele de-a stînga, adică fie spre ceea ce prisosește, fie spre ceea ce e cu lipsă, și dă naștere bolii care este păcatul (răutatea).

4) Aceasta este calea împărătească, pe care au călătorit toți sfinții. Iar stadiile sînt lungimile pe care trebuie să le măsoare cineva totdeauna, să vadă la ce stadiu (milă) a ajuns, în ce stare este. De pildă, noi toți sîntem ca unii ce avem ca țintă să călătorim spre Sfînta

1136. De remarcat această definiție a virtuții ca sănătate sau ca echilibru al firii. Răul a fost numit «boală a sufletului» de sfîntul Vasile, *Omil. la Exaimeron*, P.G., 29, 196 B—C Evagrie, *Suta 1*, 41; Patr. Orient. 28, p. 36—37.

Fiind la mijloc, sau calea împărătească, virtutea dă putința să se activeze, în ansamblul complex al ființei umane, toate puterile ei. De aci rezultă o simfonie bogată și unică în specificul ei, a omului și a fiecărei persoane în parte. Orice precumpănire a uneia din ele, orice atenție exagerată acordată uneia tulbură toată ființa umană, sau unitatea ei specifică. Virtutea e, de aceea, și expresia cea mai autentică a specificității unice a fiecărei persoane. E o expresie a persoanei unice prin excelență. De aceea, aceeași virtute e la fiecare persoană altfel. Căci în ea se manifestă unicitatea persoanei. Și fiecare persoană completă e o altfel de sinteză a tuturor virtuților.

Cetate¹¹³⁷; și ieșind dintr-o cetate, unii au făcut cinci mile (stadii) și s-au oprit; alții au făcut zece; iar alții au mers pînă la jumătatea drumului; iar unii n-au înaintat deloc, ci au ieșit din cetate, dar au rămas în afara porților, în răul miros al ei. Iar alții, aflîndu-se pe drum, au înaintat uneori două mile și apoi au rătăcit și se întorc înapoi tot două mile; alții fac două mile și se întorc cinci mile. Alții, în sfîrșit, au înaintat pînă la cetatea însăși, dar au rămas în afară și n-au intrat în cetate.

Iată aceștia sîntem noi. Căci sînt unii dintre noi care au lăsat lumea și au intrat în mînăstire, avînd ca scop să cîștige virtuțile. Și unii au înaintat puțin și s-au oprit; alții încă puțin; alții pînă la jumătate și au stat pe loc; alții n-au înaintat deloc, ci par că au ieșit din lume, dar au rămas la cele ale lumii, la patimi și la răul miros al lor. Alții agonisesc puțin bine și iarăși îl pierd; alții pierd chiar mai mult decît au cîștigat. Alții au dobîndit virtuțile, dar fiind stăpîniți de mîndrie și dispreț față de aproapele, au rămas afară de cetate și n-au intrat înăuntru. Deci nici ei nu au ajuns la țintă. Chiar dacă au ajuns la poarta cetății, au rămas afară. Deci și ei au căzut de la ținta lor.

Deci fiecare dintre noi să afle unde este: de a ieșit din cetatea sa, dar a rămas afară de poarta cetății, în răul miros al ei; de a înaintat puțin sau mult, sau a ajuns la jumătatea drumului; de a făcut două mile și a pierdut două; de a făcut două și a pierdut cinci. De a înaintat pînă la cetate și a intrat în Ierusalim; de a ajuns la cetate, dar n-a putut intra înăuntru. Să afle fiecare starea lui, unde se află.

1137. Evagrie compară viața duhovnicească cu o călătorie spre sfînta cetate (Ierusalimul de sus). Această cetate e contemplarea. *Ep. 39*, Frankenberg, *Evagrios Ponticos*, p. 591.

5) Sînt trei stări în om: (una e cea în care se află, *n.tr.*) cel ce lucrează patima; (alta, cea în care *n.tr.*) e cel ce o oprește; și (alta, cea în care *n.tr.*) e cel ce o deșădăcinează. Cel ce lucrează patima e cel ce o trece în fapte; cel ce o împlinește. Cel ce o oprește este cel ce nici nu o lucrează, nici nu o taie, ci o înfrînează cu înțelepciune, trecînd mai departe, dar o are încă în el. Iar cel ce deșădăcinează patima, este cel ce se nevoiește ca să lucreze cele contrare patimii. Aceste trei stări au o mare lățime.

Spuneți-ne, de pildă, sau arătați-ne o patimă și vom deșvălui cele cu privire la ea. Vreți să vorbim despre mîndrie ? Vreți să grăim despre curvie ? Sau voiți mai bine să vorbim despre slava deșartă, fiind foarte mult biruiți de ea ? Pe cea din urmă o vedem cînd cineva nu poate să audă un cuvînt de la fratele său. Căci cînd aude cineva un cuvînt, se turbură și zice cinci cuvinte, sau zece în loc de unul și se luptă și se turbură, și cînd se oprește din luptă rămîne gîndindu-se mai departe la rele împotriva celui ce a spus cuvîntul acela; și ține minte răul de la el și e plin de supărare, că n-a spus mai multe decît a spus, și pregătește în sine cuvinte mai grele spre a le spune aceluia ; și-și zice mereu : «De ce nu i-am spus lui aceasta ?» și: «Am să-i spun aceasta» ; și se înfurie mereu. Iată una din stări. Acesta este cel care și-a făcut din rău o deprindere. Dumnezeu să ne izbăvească de această stare. Căci această stare e supusă fără îndoială osîndei veșnice. Pentru că tot păcatul cu fapta e supus iadului. Chiar dacă ar voi unul ca acesta să se pocăiască, nu poate să biruiască patima singur, de nu va avea un ajutor de la unii sfinți, cum au spus și părinții. De aceea vă spun pururea, sîrguiți-vă să tăiați patimile, înainte de a ajunge la deprinderea lor.

Este apoi unul care auzind un cuvînt, se turbură și zice și el cinci cuvinte sau poate și zece împotriva ace-

lui unul, și se necăjește că n-a spus și altele de trei ori mai grele și se supără și ține minte răul. Dar petrece astfel puține zile și apoi se schimbă. Altul rămîne în acestea o săptămînă, apoi se schimbă; altul o singură zi și se schimbă. Altul ocărăște, se luptă, se turbură, turbură și îndată se schimbă. Iată cîte deosebiri ale stărilor. Și totuși toate se află supuse iadului, întrucît lucrează patima.

6) Să spunem și despre cei ce opresc patima. Unul aude un cuvînt și se necăjește în sine. Dar se necăjește nu pentru că a fost ocărit, ci pentru că n-a răbdat¹¹³⁸. Acesta este din starea celor ce se nevoiesc, a celor ce opresc patima. Altul se nevoiește și se ostenește, dar pe urmă e biruit prin faptul că rămîne sub povara patimii. Altul nu voiește să răspundă rău, dar e răpit de obișnuință. Altul se luptă să nu spună peste tot ceva rău, dar e întristat pentru că a fost ocărit. Inșă e nemulțumit de sine că s-a întristat și se pocăiește pentru aceasta. Altul nu se întristează pentru că a fost ocărit, dar nici nu se bucură. Toți aceștia opresc patima. Doi dintre ei se deosebesc de ceilalți: cel ce e biruit în luptă și cel ce e răpit de obișnuință. Aceștia sînt stăpîniți de frica de a cădea în primejdia celor ce pun patima în lucrare. Am spus că ei sînt dintre cei ce opresc patima. Căci au oprit patima prin simțirea dinăuntru și nu au voit s-o lucreze, dar nevoia lor e însoțită de întristare. Iar părinții au spus că tot lucrul pe care nu-l vrea sufletul e de scurtă durată¹¹³⁹. Deci trebuie să se cerceteze pe ei înșiși ca nu cumva, dacă nu se menține însăși patima, să se mențină măcar una din cauzele patimii, și de aceea să fie biruiți și răpiți.

1138. Despre cei ce se supără, pentru că n-au suportat o ocară, a se vedea la Zosima, P.G., 78, 1681 D.

1139. *Apopht. Pimen*, 93, P.G., 65, 345 A.

Mai sînt unii, zice, care se luptă să oprească patima, dar cu o patimă. Căci unul tace pentru slava deșartă, altul pentru a plăcea oamenilor, sau pentru o altă oarecare patimă. Aceștia vindecă răul cu rău. Dar a spus Ava Pimen, că răutatea nu desființează nicidecum răutatea¹¹⁴⁰. Aceștia se socotesc împreună cu cei ce lucrează patima, deși rîd de aceia.

7) Voim, în sfîrșit, să vorbim și despre cei ce-și dezhădăcinează patima. Unul din ei se bucură cînd e ocărit, dar pentru a avea plată. Acesta este dintre cei ce dezhădăcinează patima, dar nu cu conștiință. Altul se bucură cînd e ocărit și socotește că e îndatorat să sufere ocară, pentru că el s-a făcut pricina ei. Acesta dezhădăcinează patima cu conștiință¹¹⁴¹. Căci a primi ocările și a pune vina pe sine însuși, deci a le primi ca venind asupra lui pentru că i se cuvin, e propriu conștiinței. Pentru că fiecare rugîndu-se lui Dumnezeu: «Dă-mi smerenie», trebuie să știe că ceea ce cere este să i se trimită cineva care să-l ocărească. Deci cînd îl ocărește cineva, e dator să se ocărească el însuși pe sine și să se disprețuiască în gîndul său, ca acela să-l smerască pe el din afară, iar el să se smerască pe sine dinăuntru¹¹⁴². Și este un altul care nu numai că se bucură cînd e ocărit și se învinovățește pe sine, ci se și în-

1140. *Apoph. Pimen, 177, P.G., 65, 360 A.*

1141. In text e «cunoștința» și în cazul acestuia și în al celui anterior. Dar e vorba de conștiință. Cel din urmă are conștiința păcatului, cel dintîi nu o are. Desigur «conștiința» păcatului e și o «cunoștință» adevărată a lui și de către tine însuși. Această «cunoștință» nu o are cel dintîi. El cunoaște prin ocară altuia în sine numai ceva ce nemulțumește pe altul și de care el nu știa.

1142. Iată cum se poate pune cineva de acord cu altul nu numai cînd acela îl iubește, ci și cînd îl ocărește. Mai de folos este să te pui de acord cu cel ce te ocărește. Atunci ai lărgit de fapt cercul înțelegerii între oameni.

tristează pentru turburarea celui ce-l ocărăște pe el. Dumnezeu să ne conducă la această stare¹¹⁴³.

8) Vedeți cât de mare e lățimea în cele trei stări. Fiecare dintre voi să afle, deci, cum am spus, în ce stare este: de lucrează încă patima cu voia și o mulțumește; de nu o împlinește cu voia, dar e biruit, sau, răpit de obișnuință, o lucrează și după ce o lucrează se necăjește și se pocăiește că a lucrat-o; sau se silește să oprească patima întru conștiință; sau luptă împotriva ei cu altă patimă, precum am spus; căci este unul care tace, dar din slava deșartă, sau pentru plăcerea oamenilor, sau, simplu grăind, pentru vreun gând omenesc; sau a început să dezrădăcineze patima; și dacă o dezrădăcinează cu conștiință și face cele contrare patimii. Fiecare să afle unde este și la care stadiu este.

Dar sîntem datori să ne cercetăm nu numai în fiecare zi¹¹⁴⁴, ci și în fiecare an și lună și săptămînă și să zicem: «In prima săptămînă, eram împovărat cu această patimă. Oare cum sînt acum?» La fel, să zicem în fiecare an: «Anul trecut eram biruit astfel de această patimă. Oare cum sînt acum?» De asemenea, să se cerceteze toți în fiecare zi pe ei înșiși, întrebîndu-se: «Oare am înaintat puțin sau ne aflăm în aceleași, sau am căzut în mai rău?»¹¹⁴⁵

9) Dumnezeu să ne dea putere, ca chiar de nu dezrădăcinăm încă patima, dar măcar să nu o lucrăm, ci s-o oprim. Căci e cu adevărat un lucru grav a lucra patima și a nu o opri.

Dar vă voi spune o pildă, ca să vedeți cu cine se aseamănă cel ce lucrează patima și o mulțumește: este

1143. Aceasta e forma culminantă a delicateții sfinților: Să te întristezi pentru tulburarea ce ai pricinuit-o altuia cînd acela te-a ocărit.

1144. Cf. Isaia: «Cercetează în fiecare zi ce patimă ai biruit». Ediția *Cuvîntări* ale lui Ava Isaia, de monahul Augustin, Ierusalim 1911, p. 83—89.

1145. Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omil.* 83, Ia Ioan, P.G., 59, 454.

asemenea celui care, fiind ținta săgeților dușmanului, primește cu mâinile lui săgețile și le împlintă în inima sa¹¹⁴⁶. Iar cel ce oprește patima este asemenea celui ce fiind ținta săgeților dușmanului său, e îmbrăcat în platoșă și nu primește săgețile. Iar cel ce dezrădăcinează patima este asemenea celui ce fiind ținta săgeților, primește săgețile și le frînge sau le întoarce spre inima dușmanului, cum se zice în psalm : «Sabia lor să intre în inima lor și arcurile lor să se frîngă» (Ps. 36, 15). Să ne sîrguim deci și noi, fraților, ca chiar dacă nu putem încă să întoarcem sabia lor în inimile lor, măcar să nu primim săgețile lor și să nu le împlintăm în inimile noastre, ci să ne îmbrăcăm în platoșe, ca să nu fim răniți de ele. Bunul Dumnezeu să ne acopere pe noi din partea lor și să ne dea trezvie și să ne călăuzească pe noi pe calea Lui.

XI

DESPRE TREBUINȚA DE A NE SÎRGUI SA TĂIEM REPEDE PATIMILE, ÎNAINTE DE A AJUNGE SUFLETUL LA DEPRINDEREA CEA REA

1) Luați seama, fraților, cum stau lucrurile și vedeți să nu vă lăsați fără grijă. Pentru că la mari primejdii ne duce chiar și cea mai mică lipsă de grijă. Am întîlnit odinioară un frate și am aflat că a fost bolnav și, vorbind împreună, am aflat că avusese fierbințeală numai șapte zile și trecuseră de atunci alte patruzeci de zile și încă nu se înzdrăvenise. Vedeți, fraților, cîtă slăbiciune aduce căderea cuiva într-o stare de neorînduială ? Disprețuiește omul mereu micile neo-

1146. Cel ce răspunde ispitelor celui rău sau ale altora, punînd în lucrare patimile sale, își face lui însuși rău. Nu ni se face rău cu adevărat, adică nu ne înrăim, fără conlucrarea noastră.

rînduieli și nu știe că dacă starea trupului lui ajunge să se îmbolnăvească puțin și mai ales dacă e mai neputincios, are nevoie de multă osteneală și de multă vreme ca să se îndrepteze. Șapte zile a avut fierbințeală sârmanul acela și iată erau atîtea zile și nu se restabilise.

Așa este și cu sufletul. Păcătuiește cineva puțin și sîngele lui picură multă vreme pînă a se îndrepta. La boala trupească se întîmplă aceasta din felurite pricini : fie că doftoriile fiind vechi nu sînt lucrătoare, fie că doftorul este neiscusit și dă o altă doftorie decît cea care trebuie, fie că bolnavul nu ascultă și nu păzește cele ce i se rînduiesc de doftor. Dar cu sufletul nu este așa. Căci nu putem spune că doftorul fiind necercat, n-a dat doftoriile potrivite. Căci doftorul sufletelor este Hristos și El cunoaște toate și dă doftoria potrivită fiecărei patimi. Așa slavei deșarte îi dă poruncile smeritei cugetări; iubirii de plăcere, pe cele ale înfrînării; iubirii de arginți, pe cele ale milosteniei. Și, simplu grăind, fiecare patimă are ca doftorie porunca potrivnică ei. Deci doftorul nu este neiscusit. Și nu se poate spune că doftoriile fiind vechi nu lucrează. Căci poruncile lui Hristos nu se învechesc niciodată. Căci pe măsură ce sînt în lucrare mai mult, se înnoiesc mai mult¹¹⁴⁷. Deci nimic nu împiedică însănătoșirea sufletului decît viața lui neregulată.

2) Să luăm deci aminte la noi înșine, fraților. Să fim treji cît avem timp. De ce să nu avem grijă de noi ? Să facem orice bine, ca să aflăm ajutor în vremea ispitei. De ce să pierdem viața noastră ? Auzim atîtea și nu ne pasă, ci le nesocotim. Vedem pe frații noștri răpiți din mijlocul nostru și nu stăm treji, măcar că știm că ne apropiem și noi puțin cîte puțin de moarte. Iată de cînd ședem aci vorbind, am pierdut două sau

1147. Cu cît te înfrînezi mai mult, cu atît o faci mai ușor.

trei ceasuri din timpul nostru și ne apropiem de moarte ; și vedem că pierdem timpul și nu ne temem¹¹⁴⁸. Cum nu ne aducem aminte de spusa bătrînului acela care a zis : «De va pierde cineva aur sau argint, poate afla în locul lui altul, dar cel ce pierde timpul, viețuind în nelucrare și nepăsare, altul nu mai poate afla»¹¹⁴⁹ ? Cu adevărat, vom căuta un ceas din timpul acesta și nu-l vom mai găsi¹¹⁵⁰.

Cîți nu doresc să audă un cuvînt al lui Dumnezeu și nu-l află ? Iar noi auzim atîtea și le disprețuim și nu ne trezim¹¹⁵¹. Dumnezeu știe, mă înspăimînt de nesimțirea sufletelor noastre, că putem să ne mîntuim și

1148. «Pierderea timpului» este în credința creștină un motiv de mare îngrijorare. Pentru că «pierzînd timpul», pierdem fericirea veșnică. «Pierderea timpului, distracția», nu intră aci ca o parte din programul vieții omenești. În loc de a deveni un mijloc de refacere a puterilor fizice, pierderea timpului devine un prilej de slăbire a atenției sufletului la el însuși, a puterii lui de stăpînire peste pornirile pătimașe, peste gîndurile ce tind să nu rămînă concentrate la sinea omului și la destinul lui veșnic. Devine prilej de a lăsa păcatul să se producă și de a se face deprindere.

1149. *Apoph. Patr. Lat. 73, 939 A.* Nici-o oră, nici-o clipă nu e ca alta. Ce am putut face în ea, nu mai putem face în alta. Împrejurările s-au schimbat. Dezvoltarea noastră se face altfel, cînd am pierdut o clipă, fără o bună lucrare. Nu numai timpul în general are o valoare absolută, ci fiecare clipă. Totuși, o mare pocăință ne poate reface. Dar cînd pierdem timpul cu gîndul că ne vom reface printr-o pocăință ulterioară, ne obișnuim să lăsăm clipele să treacă mereu, așteptînd altă clipă pentru pocăință, fără să mai avem puterea să folosim vreuna în acest scop. Pierderea timpului devine ea însăși o obișnuință. Ea nu e numai o chestiune exterioară, ci una interioară. «A la recherche du temps perdu» nu poate fi o căutare a unor prilejuri identice, ci o mare pocăință. Dar «timpul pierdut» e o slăbire interioară a noastră pentru luarea unei hotărîri. «Timpul pierdut» lucrează împotriva noastră. E un vierme care crește.

1150. Nu vom mai găsi o eternitate a timpului în care ne putem schimba spre bine. În eternitate sîntem deja într-o stare de fixare.

1151. «Folosirea timpului» e o chestie de încordată atenție. Pierderea lui e o obișnuință a sufletului cu împrăștierea, cu uitarea de sine, cu destrămarea persoanei.

nu voim. Căci putem să tăiem patimile noastre cît sînt tinere și nu ne îngrijim de aceasta, ci le lăsăm să se învîrtoșeze împotriva noastră, ca să facem răul din urmă mai mare. Căci altceva este, precum v-am spus de multe ori, a deșrădăcina o plantă cînd se poate smulge îndată și altceva este a deșrădăcina un copac mare¹¹⁵².

3) Un mare bătrîn¹¹⁵³ se odihnea cu ucenicii săi într-un loc, în care erau feluriți chiparoși mari și mici. Și zise bătrînul unuia din ucenici: «Smulge chiparosul acela». Și era foarte mic. Și îndată fratele l-a smuls cu o singură mîină. Apoi îi arătă lui bătrînul un altul mai mare decît cel dintîi și-i zise: «Smulge-l și pe acesta!» Iar acela, clătînîndu-l cu amîndouă mîinile, îl smulse și pe acesta. Îi arătă altul și mai mare. Iar clătînîndu-l și ostenindu-se și asudînd mult, îl smulse și pe acela. Apoi îi arătă bătrînul un altul și mai mare; dar acela ostenindu-se și asudînd mult, nu l-a putut smulge. Cînd îl văzu deci bătrînul pe acela că nu poate, porunci altui frate să se ridice și să-i ajute aceluia; și așa amîndoi au putut să-l smulgă și pe acesta. Atunci zise bătrînul fraților: «Iată așa sînt și patimile, fraților. Cît timp sînt mici, de voim, putem să le scoatem cu ușurință. Iar dacă le disprețuim ca mici, se învîrtoșează; și cu cît se învîrtoșează, cer mai multă osteneală. Iar dacă se întăresc și mai mult împotriva noastră, nu le mai putem scoate nici cu osteneala prin noi înșine, de nu vom avea și ajutorul vreunor sfinți, care să ne sprijinească, după Dumnezeu».

Vedeți, cîtă putere au cele învățate de sfinții bătrîni. Dar și proorocul învață despre aceasta în psalmi unde zice: «Fiica Babilonului, cea slăbănoagă (ticăloasă), fericit este cel ce-ți va răsplăti ție răsplătirea

1152. Varsanufie., *Nicod*, p. 552.

1153. Acest capitol se află numai în «Sources Chretiennes», p. 360.

pe care tu ne-ai răsplătit-o. Fericit cel ce va prinde și va izbi pe pruncii tăi, de piatră» (Ps. 136, 8-9)¹¹⁵⁴.

4) Dar să înfățișăm cele spuse pe rînd. Prin Babilon se înțelege zăpăceală. Căci așa se tîlcuiește Babel, care este Sichem. Iar prin fiica Babilonului, înțelege dușmănia. Căci întîi sufletul se zăpăcește și apoi naște păcatul (răutatea). Iar pe aceasta o numește «slăbănoagă» (ticăloasă), pentru că păcatul nostru, precum s-a spus altădată, e lipsit de ființă și de ipostas, născîndu-se prin nepăsarea noastră, din ceea ce nu este, iar prin îndreptarea noastră pierе și se mistuie iarăși în nimic. Căci zice sfîntul către el (către păcat, sau răutate): «Fericit este cel ce îți va răsplăti răsplătirea ta pe care ne-ai răsplătit-o nouă» (Ps. 136, 11). Să aflăm ce am dat și ce am luat în schimb și ce vom da înapoi în schimb^{1154 bis}. Am dat voia noastră și am luat păcatul. Deci cuvîntul fericește pe cei ce au întors păcatul înapoi (ca răsplătă). Iar a întoarce înapoi înseamnă a nu mai săvîrși păcatul. Apoi adaugă : «Fericit cel ce va apuca pruncii tăi și-i va izbi de piatră» (Ps. 136, 12). Adică, fericit este cel ce va nimici cele întîi născute de tine, adică gîndurile viclene, nedînd răului timp să crească și să lucreze în el un rău mai mare; ci, repede, pînă cînd sînt încă prunci, înainte de a fi hrănite și de a crește împotriva lui le va apuca și le va zdrobi de piatră, care este Hristos, și le va pierde pe ele.

5) Iată cum și bătrînii și Sfînta Scriptură fericesc toți într-un glas pe cei ce se luptă și taie patimile cît sînt încă tinere, înainte de a încerca durerea și amărăciunea lor. Să ne sîrguim deci, fraților, ca să fim miluiți. Să ne ostenim puțin și vom afla multă odihnă.

1154. Aci autorul își ia libertatea de a identifica Babilonul cu orașul Sichem, capitala Samariei, a regatului de Nord al lui Israil, unde adeseori se practica cinstirea zeilor străini.

1154 bis. *Apopht. Nisteros*, 5, P.G. 65, 308.

Părinții au spus că fiecare trebuie să se curățească cu de-amănuntul, să se cerceteze pe sine în fiecare seară cum a trecut ziua, și dimineața iarăși, cum a trecut noaptea; și să se pocăiască lui Dumnezeu cum se cuvine, pentru cele ce le-a greșit. Iar fiindcă noi păcătuiam mult, avem nevoie, din pricina uitării, să ne cercetăm și la ceasul al șaselea (la amiază), cum am trecut pînă atunci și în ce am păcătuit. Și fiecare din noi să-și spună: «Oare nu cumva am grăit rănind pe fratele meu ? Oare nu l-am văzut făcînd unele lucruri și l-am judecat sau l-am disprețuit pe el, sau l-am bîrfit ? Oare n-am cerut de la chelar vreun lucru și nu mi l-a dat și am murmurat împotriva lui ? Oare nu cumva nefierbînd bucatarul ceva bine, i-am spus vreun cuvînt și l-am rușinat și l-am supărat, sau am murmurat fără rușine împotriva lui în sinea mea ?» Căci chiar dacă ar bombăni cineva întru sine, săvîrșește păcat. Și iarăși să spună: «Oare nu mi-a spus canonarhul (conducătorul cîntării), sau altul dintre frați vreun cuvînt și n-am răbdat, ci m-am împotrivit lui ?»

Astfel, în fiecare zi sîntem datori să ne cercetăm pe noi înșine, cum am petrecut ziua. La fel trebuie cineva să se cerceteze pe sine, cum a petrecut noaptea, de s-a sculat cu rîvnă la priveghere, sau de nu s-a supărat pe cel ce l-a deșteptat, sau de nu a bombănit împotriva lui. Trebuie să știe oricine că cel ce-l trezește pe el la priveghere îi face mare bine și i se face pricină de mari bunătăți. Căci îl trezește ca să vorbească cu Dumnezeu, să se roage lui Dumnezeu pentru păcatele sale și să se lumineze. Cum nu trebuie să mulțumească aceluia ? Cu adevărat, e dator să facă aceasta, căci își cîștigă mîntuirea sa aproape numai prin aceasta.

6) Vă spun în privința aceasta un lucru minunat, pe care l-am auzit despre un bătrîn foarte străvăzător. Acesta, cînd începeau frații să cînte, vedea în biserică

pe cineva purtător de lumină ieșind din altar și ținând un fel de vas ce conținea aghiazmă și un bețișor. Și muia bețișorul în vas și trecea printre toți frații și pecetluia pe fiecare din ei. Iar dintre locurile celor neaflați acolo, pe unele le pecetluia, pe altele le trecea. Iar când era să se isprăvească slujba, îl vedea iarăși ieșind din altar și făcând la fel. Odată l-a oprit pe el bătrînul și se aruncă la picioarele lui, rugîndu-l să-i spună ce face și cine este ? Și acel purtător de lumină îi spuse : «Sînt îngerul lui Dumnezeu și mi s-a poruncit să pun în sinaxă (în adunarea liturgică) pecetea aceasta pe cei ce se află în biserică la începutul cîntării și pe cei ce rămîn pînă la sfîrșit, pentru rîvna și sîrguința și pentru hotărîrea lor cea bună». Îi zise bătrînul : «Și de ce pecetluiești locurile unora care nu se află de față ?» Sfîntul înger îi răspunse, zicînd : «Toți acei frați care sînt sîrguincioși și buni în hotărîrea lor, dar lipsesc dintr-o trebuință de nevoie cu binecuvîntarea părinților, sau sînt ocupați prin vreo poruncă cu o ascultare, și de aceea nu se află aici, primesc pecetea lor chiar și dacă nu sînt de față, pentru că în starea lor dinăuntru sînt aci cu cei ce cîntă. Numai celor ce pot să se afle aci și din nepăsare nu se află, mi s-a poruncit să nu le dau pecetea, deoarece s-au făcut nevrednici de ea»¹¹⁵⁵

Vedeți ce dar îi pricinuieste fratelui său cel ce-l scoală la canonul privegherii în biserică ? Sîrguiți-vă, deci, fraților, să nu vă păgubiți niciodată de pecetea sfîntului înger. Iar de se întîmplă cuiva să fie împrăștiat și altul îi aduce aminte de greșala lui, să nu se supere, ci gîndindu-se la binele ce i se face, să-i mulțumească celui ce i-a atras luarea aminte, oricînd s-ar întîmpla aceasta.

1155. Orice participare la Sfînta Liturghie sau la orice altă slujbă în biserică se întîpărește în suflet, sporind îmbunătățirea lui.

7) Cînd eram în mînăstire, m-a făcut Ava, cu sfatul bătrînilor, primitor de străini. Dar mă sculasem după o boală grea. Deci soseau străinii și mă ocupam seara cu ei; și soseau cămilari și împlineam cele de trebuință ale lor. Și de multe ori și după ce plecam să mă culc, se ivea vreo altă trebuință și mă trezeau. Între timp sosea ceasul privegherii și, cum fusesem furat puțin de somn, canonarhul mă trezea. Dar fie din pricina oboselii, fie a neputinței de pe urma bolii, eram furat de somn și slăbit de o ușoară fierbințeală, încît nu mai eram stăpîn pe mine. De aceea îi răspundeam, toropit de somn: «Bine, părinte, să-ți pomenească Dumnezeu dragostea ta, să-ți dea răsplată că mi-ai poruncit! Vin, părinte». Apoi, după ce pleca, adormeam iarăși, și eram tare necăjit că întîrziem să mă scol pentru priveghere în biserică. Și fiindcă acela nu putea să stea mereu lîngă mine, am rugat pe doi frați, pe unul să mă trezească, iar pe celălalt să nu mă lase să dormitez în timpul privegherii. Și credeți-mă, fraților, că-i cinsteam foarte mult pe ei, căci îi socoteam aproape ca pe unii prin care se lucrează mîntuirea mea.

Simțirea aceasta sînteți datorii să o aveți și voi față de cei ce vă trezesc pe voi la pravila din biserică și la tot lucrul bun.

8) Deci precum am zis, fiecare e dator să se cerceze cum a petrecut ziua și noaptea : de a stat cu trezvie la cîntare și la rugăciune ; de s-a robit de către gînduri pătimășe, sau de a ascultat cu luare-aminte dumnezeieștile citiri; de n-a părăsit cîntarea și n-a ieșit din biserică, umblînd de colo pînă colo.

De se cercetează cineva pe sine astfel, în fiecare zi, și se sîrguiește să se pocăiască pentru cele ce a greșit și să se îndrepteze pe sine, începe să-și micșoreze patima (răutatea); de a făcut păcatul de nouă ori, îl va face de aci înainte de opt ori; și așa, înaintînd pe înce-

tul cu Dumnezeu, nu lasă patimile să se întărească în el. Căci e mare primejdie să cadă cineva în deprinderea patimii. Pentru că, precum am spus, chiar de ar voi unul ca acesta, nu va putea să biruiască singur patima, de nu va avea ajutorul unor sfinți.

9) Voiți să vă istorisesc ceva despre unul care avea deprinderea patimii ? Ascultați un lucru vrednic de mult plîns. Cînd eram în mînăstirea de obște, nu știu cum, se bucurau frații să-mi dezvăluie gîndurile lor.

Îmi spuse deci Ava și-mi porunci, cu sfatul bătrînilor, să iau în grija mea și să fac acest lucru. Deci într-una din zile vine la mine careva dintre frați și-mi zice: «Iartă, părinte, și roagă-te pentru mine, că fur și mănînc». Îi spun lui: «De ce ? Ți-e foame ?» Și-mi spune : «Da, nu mă îndestulez la masa fraților și nu pot să cer». Îi spun lui: «De ce nu mergi să spui Avei ?» Spune : «Mi-e rușine». Îi spun : «Voiеști să mă duc să-i spun eu ?» Și-mi spune : «Cum voiеști, părinte».

Am mers deci și am spus Avei și acesta-mi zise : «Fă iubire și îngrijește de el cum știi». Atunci îl luai pe el și spusei chelarului despre el: «Fă iubire și la orice oră vine acest frate la tine, dă-i lui cîte voiеște și să nu-l oprești de la nimic». Auzind chelarul, îmi zise: «Voi face precum ai poruncit». Deci făcu fratele acela așa cîteva zile. Apoi veni iarăși la mine : «Iartă-mă, părinte, că am început iarăși să fur». Îi zic lui: «Pentru ce? Nu-ți dă chelarul tot ce voiеști?» Îmi zise: «Ba da, iartă-mă, îmi dă toate cele ce voiesc, dar eu mă rușinez de el». Îi spun lui: «De mine nu te rușinezi? Îmi spuse : «Nu». Îi zic lui: «Deci orice voiеști, vino și ia de la mine și să nu mai furi». Căci aveam atunci slujirea baniței. Deci venea acela la mine și lua cîte voia. Dar după cîteva zile începu iarăși să fure. Și veni necăjit și-mi spuse : «Iată, iarăși fur». Îi zic lui: «Pentru ce, frațele meu ? Nu-ți dau tot ce voiеști ?» Zise: «Ba da».

Îi spun: «Și nu te rușinezi să iei de la mine?» Îmi spuse: «Nu». Îi zic: «Și pentru ce furi?» Îmi zise: «Iartă-mă! nu știu pentru ce. Fur așa, simplu» Atunci îi spun lui: «Spune-mi adevărat, ce faci cu cele ce le furi?» Îmi spuse: «Le dau asinului».

Și s-a aflat că fratele acela fura mazărice, ramuri de finic, de smochin, cepe și simplu orice afla și le ascundea pe unele sub așternutul său, pe altele în altă parte. Și la sfârșit neștiind ce să facă cu ele, fiindcă le vedea stricându-se, se ducea și le arunca, sau le dădea animalelor.

10) Iată, vedeți ce înseamnă a avea deprinderea unei patimi? Vedeți ce nebunie, ce ticăloșie? Știa că e rău, știa că face rău, se necăjea, plîngea și totuși era atras nenorocitul de reaua obișnuință pe care și-o făcuse prin negrija de mai înainte. Bine spune Ava Nisteros, că dacă cineva e tras de o patimă, s-a făcut robul ei. Bunul Dumnezeu să ne izbăvească de reaua deprindere, ca să nu ne spună și nouă: «Ce folos este de sângele meu, că mă pogor în stricăciune?» (Ps. 29, 9).

V-am spus vouă în chip felurit și despre felul cum cade cineva în deprindere. Căci nu cel ce s-a mîniat odată, se numește om mînios. Nici cel ce curvește odată, se numește curvar. Nici cel ce a făcut odată milostenie, se numește milostiv. Ci și virtutea și patima sădesc în suflet deprinderea prin faptul că sînt lucrute continuu și la urmă însăși deprinderea îi aduce, sau chinul veșnic sau odihna. Dar cum odihnește virtutea sufletul, sau cum îl chinuiește patima (răutatea), am spus-o în chipuri felurite. Căci virtutea este firească și se află în noi. Pentru că neșterse sînt semințele virtuții. Am spus deci că, în măsura în care lucrăm cele bune ajungem la deprinderea virtuții, adică primim deprinderea noastră proprie, sau ne reîntoarcem la sănătatea noastră, ca de la o orbire oarecare, la lumina proprie, sau ca de la o boală

oarecare, la sănătatea noastră cea după fire. Dar în privința răutății nu e așa. Ci prin lucrarea răului, primim o oarecare deprindere străină și contrară firii, ajungem ca în obișnuirea cu o lepră, de care nu ne mai putem însănătoși, fără mult ajutor și multe rugăciuni și multe lacrimi, care pot mișca spre noi îndurările lui Hristos.

E ceea ce aflăm și în cele trupești. Căci sînt unele mîncări ce produc unora un suc amar, ca de pildă: varza sau linte și altele asemenea. Dar nu mîncînd varză sau linte, sau ceva asemănător, o dată sau de două ori, ci de vor mîncă des și deci prea mult, se ivește un suc amar în aceștia și va naște în ei fierbințeala și vor fi arși la stomac, ba îi va aduce pe unii și la alte necazuri. Așa e și cu sufletul. De va stărui cineva în a păcătui, aceasta se va face o deprindere rea în suflet și aceasta îl va duce la chinuri.

11) Dar trebuie să știți și aceasta, că atunci cînd sufletul e înclinat spre o patimă, chiar dacă va cădea numai odată în lucrarea ei, se va primejdui îndată să ajungă la deprinderea ei. Același lucru se întîmplă și în cele trupești. Dacă cineva are în amestecul sucurilor mai multă amărăciune, din vreo negrijă de mai înainte, aproape chiar și numai o singură mîncare poate răscoli și aprinde în el îndată sucurile.

Deci e nevoie de multă trezvie, sîrguință și grijă, ca să nu cadă cineva într-o deprindere rea. Credeți, fraților, că de are cineva o singură patimă în stare de deprindere, e supus pedepsei veșnice. Căci dacă are cineva zece fapte bune și una rea din deprindere, aceea una, săvîrșită din deprinderea rea, biruiește pe cele zece bune. Un vultur de va ieși întreg din cursă, dar se va afla numai cu un picior al lui legat, prin acea mică parte a lui e răpusă toată puterea lui. Căci chiar de se va afla întreg afară, dar un singur picior al lui e legat,

se află întreg stăpînit de cursă. Și atunci nu-l va putea răpune vînătorul în orice clipă voiește ? Așa este și cu sufletul. De ar avea numai o patimă în stare de deprindere, vrăjmașul îl răpune în orice clipă voiește. Căci îl are sub stăpînirea sa prin patima aceea. De aceea vă spun: Nu lăsați patima să se facă deprindere în voi. Dar să ne rugăm lui Dumnezeu, ca să luptăm noaptea și ziua, să nu cădem în ispită. Iar dacă sîntem biruiți ca oameni, și lunecăm în greșală, să ne sîrguim să ne ridicăm îndată, să ne pocăim pentru ea; să plîngem înaintea bunătății lui Dumnezeu; să veghem, să luptăm. Și Dumnezeu, Cel ce vede hotărîrea noastră, smerenia și zdrobirea noastră, ne va da mîna și va face mila Lui cu noi. Amin.

XII

DESPRE FRICA DE CHINURILE VIITOARE
ȘI DESPRE TREBUNȚA CA CEL CE VOIEȘTE
SA SE MÎNTUIASCĂ SA NU UITE NICIODATĂ
DE GRIJA MÎNTUIRII SALE

1) Suferind eu de picioare și îmbolnăvindu-mă din pricina lor, unii dintre frații care au venit să mă cerceteze m-au întreat să le spun pricina bolii. Socotesc că ei urmăreau prin aceasta două lucruri: pe deoparte să-mi aducă puțină mîngîiere în durerea mea, pe de alta să-mi dea prilej să le grăiesc lor ceva de folos. Dar fiindcă durerea nu-mi îngăduia să le grăiesc ceea ce voiam atunci, trebuie să ascultați acum despre aceasta. Căci istorisirea necazului este plăcută după trecerea lui. Pentru că și pe mare, cînd se stîrnește furtuna, toți se află în necaz, dar după ce trece furtuna, toți își istorisesc cu bucurie cele întîmplate unii altora, desfătîndu-se de ele.

Deci bine este, frații mei, cum mereu vă spun, să punem fiecare lucru pe seama lui Dumnezeu și să spunem că fără Dumnezeu nimic nu se întâmplă, ci fără îndoială, așa cum știe Dumnezeu că e bine și de folos, așa îl face, chiar dacă lucrul acela are în afară vreo pricină oarecare¹¹⁵⁶. De pildă: aș putea să spun că stomacul meu s-a îngreuiat pentru că am mâncat cu străinii și m-am forțat puțin pe mine însumi pentru a-i odihni (mulțumi) pe ei; și așa s-a produs o curgere în piciorul meu și de aceea mi s-a pus în lucrare reumatismul. Dar aș putea da și alte pricini. Căci nu-mi vor lipsi de voiesc. Dar cea mai sigură și folositoare este mai degrabă aceasta, că așa a știut Dumnezeu că e de folos sufletului meu, și de aceea s-a și întâmplat. Căci nu e nimic din cele ce le face Dumnezeu care să nu fie bun și toate sînt bune foarte. Deci nimeni nu trebuie să se întristeze pentru ceea ce se întâmplă. Ci toate, cum am spus, să le pună pe seama purtării de grijă a lui Dumnezeu și să se odihnească în acest gînd.

2) Dar sînt unii care atîta se îngreuiază de necazurile ce li se întâmplă, că sînt în stare să renunțe și la viața însăși și ar muri cu plăcere, ca să scape prin aceasta. Dar aceasta o pătimește cineva din lipsa de curaj și din multă neștiință, necunoscînd înfricoșătoarea strîmtorare ce urmează după ieșirea sufletului din trup.

E o mare iubire de oameni a lui Dumnezeu, fraților, a fi noi în lumea aceasta. Dar noi, necunoscînd cele de dincolo, socotim grele cele de aici. Și nu este așa. Nu știți ce se zice în Gherontic ? Un frate foarte lucrător

1156. Orice lucru din natură are în afară o cauzalitate naturală, de exemplu, un cutremur. Dar cauza ultimă a oricărui lucru este Dumnezeu. Căci din mulțimea de șiruri care pot rezulta din fiecare punct causal, Dumnezeu este cel ce alege șirul acesta sau acela, așa cum omul poate face un rîu să meargă pe o cale sau pe alta și să-l folosească la ceva sau altceva.

a spus către un bătrîn: «Sufletul meu dorește moartea». Și-i spuse lui bătrînul: «O dorește pentru că vrea să fugă de necaz și nu știe că necazul viitor e cu mult mai rău decît cel de aici». Iar altul, la fel, a întrebat pe un bătrîn: «De ce mă întristez din trîndăvie sînd în chilia mea ?» Și-i zise bătrînul: «Pentru că încă n-ai văzut nici odihna nădăjduită, nici chinurile ce vor fi. Căci dacă ai vedea acestea întocmai cum sînt, chiar de ar geme chilia ta de viermi, ca să te scufunzi în ei pînă la gît, ai răbda fără să te întristezi»^{1156 bis}.

Dar noi voim să ne mîntuim dormind, și de aceea ne descurajăm în necazuri, cînd ar trebui mai degrabă să mulțumim lui Dumnezeu, că sîntem peste tot învredniciți de El să fim necăjiți puțin aici, ca să aflăm acolo puțină odihnă.

A spus și Evagrie, că cel ce se roagă să-i vină ieșirea mai repede, se aseamănă unui om care roagă pe lemnar să strice patul celui bolnav¹¹⁵⁷. Căci prin trupul acesta sufletul e distrat, uită puțin de patimi și e mîngîiat de ele: mîncîncă, bea, doarme, se întreține cu alții, viețuiește cu cei iubiți¹¹⁵⁸. Dar cînd iese din trup, sufletul rămîne singur cu patimile lui și deci e și chinuit pururea de ele, îndeletnicindu-se numai cu ele și arzînd sub turburarea lor și fiind sfîrtecat de ele, încît nici nu-și mai poate aduce aminte de Dumnezeu¹¹⁵⁹. Iar

1156 bis. *P. Everget. III*, 13, p. 40.

1157. Evagrie, *Suta IV*, 76, P.G. 28, 168.

1158. Evagrie, *Suta IV*, 82, P.G. 28, 172. Cît e în trup, sufletul nu e numai chinuit de patimi, căci nu e atît de concentrat în sine și nu suferă numai chinul lor. Trupul îi dă și o anumită distragere de la ele, sau și o anumită mîngîiere, desigur amestecată cu păcatul. Dar în iad va avea numai chinul de pe urma lor, nu și plăcerea.

1159. E o recunoaștere a rolului pozitiv al trupului și din acest punct de vedere. Trupul eliberează puțin sufletul din singurătatea lui. Desigur, această singurătate e groaznică, numai cînd sufletul e ocupat exclusiv cu patimile lui. Propriu zis coexistența aceasta cu patimile mărește la maximum egoismul, deci singurătatea subiectului. De aceea, la sinucidere re-

amintirea lui Dumnezeu mîngîie sufletul, cum se spune și în psalmi: «Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu și m-am veselit» (Ps. 76, 4). Dar patimile nu-i îngăduie nici măcar aceasta.

Voiți să aflați printr-o pildă ce este ceea ce spun ? Să vină careva dintre voi, să-l închid într-o chilie întunecoasă, să nu mănînce, să nu bea, să nu doarmă, să nu se întîlnească cu nimeni, să nu cînte psalmi, să nu se roage, nici să-și amintească deloc de Dumnezeu numai trei zile. Și va afla ce fac patimile cu el. Și aceasta cît este încă aici. Cu cît mai mult nu se va întîmpla aceasta, după ieșirea sufletului din trup și după ce se va preda lor și va fi singur cu ele ?

3) Deci puteți înțelege din cele de aici, ce va avea să pătimească nenorocitul din partea lor și ce necazuri va avea acolo. Căci cînd se arde cineva, nu știe ce este ceea ce-l arde; ce foc și ce lemne îi pricinuesc arderea aceasta. Dar dacă are cineva în trup un amestec de sucuri amare, nu-l arde însuși acest amestec rău și nu-l tulbură pe el totdeauna și nu-i necăjește viața ? Așa este și cu sufletul pătimaș. Nenorocitul e chinuit totdeauna de relele deprinderi din el, avînd pururea amara amintire și dureroasa îndeletnicire cu patimile, care-l ard și înfierbîntă pururea. Și pe lîngă acestea, cine poate, fraților, să descrie locurile cele înfricoșătoare, trupurile acelea chinuitoare ce slujesc spre o astfel de suferință a sufletului, fără să se strice, apoi focul acela negrăit, întunericul, puterile acelea năpraznice, pedepsitoare și celelalte mii de mijloace chinuitoare, cîte s-au descris în chip felurit în dumnezeieștile Scripturi, toate pe măsura relei făptuiri a sufletelor și a relelor lor amintiri ?

curg mai ales cei însingurați, dar însingurați prin descurajarea la care i-a dus faptul că nu și-au putut satisface mîndria lor sau alte patimi. Cine e cu lucrurile și cu oamenii, nu e numaidecît și cu Dumnezeu; dar cel puțin nu e total prins în singurătatea insuportabilă.

Precum sfinții primesc anumite locuri luminoase și o bucurie îngerească, pe măsura bunei lor făptuiri, așa și păcătoșii primesc locuri întunecate, încetoșate, pline de frică și de spaimă, precum spun sfinții. Căci ce este mai înfricoșător și mai jalnic decât acele locuri în care sînt trimiși dracii ? Și ce este mai amarnic decât chinul la care sînt osîndiți ? Dar și păcătoșii se chinuiesc cu dracii înșiși, precum zice : «Duceți-vă de la Mine în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui» (Mt. 25, 4, 41).

4) Dar ceea ce e mai înfricoșător, e ceea ce spune sfîntul Ioan Gură de Aur: «Chiar dacă n-ar curge un rîu de foc și chiar dacă n-ar sta de față îngerii înfricoșători, simplul fapt că unii dintre oameni sînt chemați la slavă și la cinste, iar alții depărtați cu necinste, ca să nu vadă slava lui Dumnezeu, oare n-ar fi mai amar decât orice gheenă chinul rușinii și al necinstirii aceleia și durerea căderii de la astfel de bunătăți ?»¹¹⁶⁰

Căci atunci însăși mustrarea conștiinței și amintirea celor săvîrșite, cum am spus mai sus, vor fi mai rele decât zeci de mii de pedepse negrăite. Fiindcă sufletele își vor aduce aminte de toate cele de aici, cum zic părinții: de cuvinte, de fapte, de gînduri și nu vor putea uita de nici una din acestea¹¹⁶¹. Căci ceea ce se zice în psalm : «În ziua aceea vor pieri toate gîndurile lor» (Ps. 145, 4), se zice de cele cu privire la bunurile lumii acesteia, adică cu privire la case, la locuri, la părinți, la copii, la negustorii. Acestea pier odată cu ieșirea sufletului din trup și de nimic din acestea nu-și

1160. Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Către Teodor cel căzut*, P.G. 47, 294.

1161. Amintirea relor se ascute neîncetat în acea existență fără sfîrșit, în care sufletul nu mai are nimic exterior cu ce să se ocupe, nu mai poate face nici-un plan de a cărui îndeplinire să se preocupe. E întors întreg spre trecut, spre un trecut care-l rușinează, care-l chinuiește, mai ales că vede în jurul său și pe toți cei cărora le-a pricinuit prin îndemnuri, prin pilde, chinuri asemănătoare.

mai aduce aminte, sau nu se mai îngrijește. Iar cele ce le-a făcut potrivit virtuții, sau patimii, și le amintește, și nimic din ele nu se pierde¹¹⁶². Dar și de va fi folosit cuiva, sau va fi fost folositor cuiva, își va aminti pururea, ca și de cel căruia i-a folosit el, sau de cel ce i-a fost folositor lui. La fel, își aduce pururea aminte de a fost vătămat de cineva, sau de a vătămat pe cineva : și de cel ce l-a vătămat pe el și de cel ce a fost vătămat de el¹¹⁶³. Nimic, precum am zis, din cele ce a făcut în lumea aceasta, nu pierde sufletul, ci de toate își amintește după ce iese din trup, ba chiar mai limpede, mai vădit, ca unul ce s-a izbăvit de trupul acesta pămîntesc¹¹⁶⁴.

5) Am vorbit odată despre aceasta cu un mare bătrîn. Și bătrînul acesta spunea că sufletul își amintește după ieșirea din trup de patima pe care a lucrat-o și deci de păcatul săvîrșit și de persoana cu care l-a săvîrșit. Iar eu îi spuneam lui: «Poate nu e așa, ci poate

1162. Propriu-zis se golesc sufletele de planuri. Iar amintirea planurilor făcute pe pămînt și a frământărilor ambițioase pentru realizarea lor apar în toată nimicicia lor. Rămîn numai amintirile relexelor făcute în cursul lor, prilejuite de ele. Aceasta va fi singura realitate din suflete.

1163. Numai persoanele rămîn în amintire cu răul și cu binele ce l-au făcut, sau ce li s-a făcut de cel ce-și amintește. Numai ele au existența veșnică.

1164. Valoarea netrecătoare a persoanei se arată în faptul că tot ce ne-a făcut o persoană în sens bun sau rău rămîne în noi ca o amintire neștearsă, sau ca un ecou, ca o rană, nu ca un adaus impersonal, ci ca rană sau adaus legat de amintirea, de întipărirea acelei persoane în noi, ba chiar de prezența ei în fața noastră, în legătură chinuitoare cu noi. Ne doare sau ne bucură nu ce ne-a făcut rău sau bun o persoană, ci atitudinea față de noi în care ni s-a descoperit o persoană sau alta, atitudine în care ea continuă să rămînă, sau pe care și-a schimbat-o. De asemenea, atitudinea noastră față de ea. Nu ne dor și nu ne bucură întâmplările impersonale ce s-au produs cu noi, ci persoanele înseși. Și în aceasta se ascunde convingerea că acele persoane persistă în existență. În aceasta constă în esență veșnicia raiului sau a iadului: în persistența noastră eternă în amintirea binelui sau a răului ce l-am făcut, sau ni s-a făcut de anumite persoane care continuă să persiste, ținînd și ele minte răul sau binele ce li l-am făcut, sau pe care ni l-au făcut.

va menține deprinderea ce s-a născut în el din lucrarea păcatului și aceasta îl va chinui». Și am rămas susținându-ne fiecare părerea lui mult timp, voind să aflăm (adevărul) și bătrînul nu se lăsa înduplecat, zicînd că și de felul (de chipul) păcatului își amintește sufletul, ba și de locul și de persoana însăși care a păcătuit împreună cu el. Dar dacă este cu adevărat așa, vom avea și mai rele cele de pe urmă ale noastre¹¹⁶⁵, de nu vom lua aminte la noi înșine.

De aceea, mereu vă spun : sîrguiți-vă să îngrijiți gînduri bune, ca pe ele să le aflați acolo. Căci cu ceea ce are cineva aici, cu aceea iese de aici și aceea va avea acolo¹¹⁶⁶. Să ne îngrijim, să ne izbăvim de o astfel de strîmtorare, fraților! Să ne sîrguim și Dumnezeu va face milă cu noi. Căci El este, cum se zice în psalmi: «Nădejdea tuturor marginilor pămîntului și a celor ce sînt pe mare, departe» (Ps. 30, 7). Cei de la marginea pămîntului sînt cei din cea mai de pe urmă răutate; iar cei de pe mare, departe, sînt cei din ultima necunoștință. Și totuși Hristos este și nădejdea acestora¹¹⁶⁷.

6) E nevoie numai de o mică osteneală; să ne osținem ca să fim miluiți. Dacă are cineva un loc și nu-l îngrijește și se înțelește, nu se umple de spini și de

1165. Autorul scrierii se declară de acord cu bătrînul, în sensul celor spuse de noi la nota anterioară. Dacă persoana e cea care ne doare sau ne bucură veșnic prin ce ne-a făcut, atunci ne dor și ne bucură lucrurile concrete, căci persoana e totdeauna o realitate concretă și unică; și tot așa sînt unice toate faptele ei. Numai principiul e general sau abstract. Ne doare cutare persoană concretă, de răul făcut.

1166. Cine se duce cu gînduri bune despre persoane, va fi acolo cu persoanele respective; nu va fi singur.

1167. Dacă persoanele cărora le-am făcut bine și de care am gîndit bine vor fi cu noi, cu atît mai mult, Dumnezeu, dacă vom crede în El. Căci El e prezent pretutindeni cu o intensitate infinit mai accentuată decît orice persoană, ca fiind Cel ce ne produce bucurie dacă am crezut în El și L-am iubit, Cel care face conștiința să ne chinuiască dacă nu am crezut în El și n-am făcut altora binele precum voiește El.

mărăcini în măsura în care nu-l îngrijește ? Iar când începe să-l curățească, nu-i sîngerează mîinile în măsura în care a fost acel loc mai plin de spini și el voiește să smulgă buruiiana cea rea, pe care a lăsat-o să odrăslească în timpul în care nu l-a îngrijit ? Căci e cu neputință să nu secere cineva ceea ce a semănat.

Dar cel ce voiește să curățească locul lui are nevoie să dezhădăcineze întîi bine toate buruienile. Căci de nu va smulge bine toate rădăcinile lor, ci le va reteza numai de de-asupra, odrăslesc iarăși. Deci va smulge întîi, cum am spus, rădăcinile însele, și după ce a curățit locul bine de buruieni și de mărăcini și de cele asemenea și a curățit pămîntul, îl va răsturna, îl va ara și-l va pregăti frumos și abia după aceea va semăna în el sămînța cea bună. Căci dacă după ce a făcut această bună pregătire (φλοκαλίαν), îl va lăsa gol, răsar iarăși buruienile, găsind un pămînt bun și moale de pe urma acestei bune pregătiri și-și vor întinde adînc rădăcinile și se vor face mai tari și se vor înmulți în el.

7) Așa este și cu sufletul. Întîi trebuie să-și taie cineva vechea împătımire și relele obișnuințe. Că nimic nu e mai rău ca reaua obișnuință. Căci zice și sfîntul Vasile : «Nu mică e această luptă de a birui obișnuința. Căci obiceiul întărit vreme îndelungată ia de multe ori putere de fire»¹¹⁶⁸. Deci se cere ca aceia să se lupte, cum am spus, nu numai cu relele obișnuințe și cu patimile, ci și cu pricinile lor, care sînt rădăcinile. Pentru că dacă nu se vor smulge rădăcinile, vor odrăsli numai-decît iarăși mărăcinii. Și sînt unele patimi cărora nu mai are nimeni nici o putere de a le scoate pricinile. Astfel, pizma nu e nimic în sine, dar are unele pricini, între care și iubirea de slavă. Căci voind cineva să fie slăvit, pizmuiește pe cel slăvit, sau pe cel căruia i se dă mai multă cinste. La fel, mînia se naște din alte pricini

1168. Sfîntul Vasile, *Regulile pe larg*, 6; P.G. 31, 926 B.

și mai ales din iubirea de plăcere. Despre aceasta a amintit și Evagrie, zicând despre un oarecare sfânt că spunea: «De aceea smulg plăcerile, ca să tai pricinile mîniei»¹¹⁶⁹. Și toți părinții spun că fiecare patimă se naște din aceste trei: din iubirea de slavă, din iubirea de arginți și din iubirea de plăceri, așa precum v-am spus în diferite chipuri.

8) De voiește, deci, cineva să taie nu numai patimile, ci și pricinile lor, să-și îngrijească (φλοχαλῆσαι) mai întîi bine moravurile lui, prin pocăință și plîns, și apoi să înceapă să semene sămînța cea bună, care este faptele cele bune. Căci, precum am spus despre țarină, dacă după curățirea și buna ei pregătire, nu va arunca cineva sămînța cea bună, vor răsări iarăși buruienile și vor afla pămîntul bun și netezit, prin buna lui pregătire și vor prinde rădăcini mai adînci în el, așa sînt și cele ale omului. Dacă, după ce și-a îngrijit purtările lui și s-a pocăit de faptele de mai înainte ale lui, nu se îngrijește să facă fapte bune și să dobîndească virtuțile, se va întîmplă cu el ceea ce zice Evanghelia : «Cînd duhul necurat iese din om, și trece prin locuri fără apă, căutînd odihnă și neaflînd, zice: «Întoarce-mă-voi la casa mea de unde am ieșit» și venind o află golită, se înțelege de toată virtutea, și măturată și împodobită ; atunci merge și ia cu sine alte șapte dhuri mai rele decît el și intrînd locuiesc acolo și se fac cele de pe urmă ale omului acela mai rele decît cele dintîi» (Lc. 11, 24—27).

9) Căci e cu neputință sufletului să rămîna în aceeași stare. Ci înaintează fie spre mai bine, fie spre mai rău. De aceea, oricine voiește să se mîntuiască, trebuie nu numai să nu facă răul, ci și să lucreze binele : «Ferește-te de rău, și fă binele» (Ps. 36, 17). N-a zis numai «ferește-te de la rău», ci și «fă binele». De pildă, de s-a

1169. Evagrie, *Practicos II*, 99; P.G. 40, 1252 B.

obișnuit cineva să facă nedreptate, nu ajunge numai să nu mai facă nedreptate, ci trebuie să facă și dreptate. De a fost risipitor (desfrînat), nu ajunge numai să înceteze de a fi risipitor, ci trebuie să se facă și înfrînat. De a fost un om mînios, nu ajunge numai să înceteze să se mînie, ci trebuie să dobîndească și blîndețea. De a fost îndrăzneț, nu ajunge să înceteze de a fi îndrăzneț, ci trebuie să se și smerească. Aceasta înseamnă a se feri de la rău și a face binele. Căci fiecare patimă are o virtute contrară ei. Mîndria are smerita cugetare, iubirea de arginți are milostenia, risipa are înfrînarea, descurajarea are răbdarea, mînia are blîndețea, ura are iubirea. Pe scurt, orice patimă are, cum am zis, o virtute contrară.

10) Acestea vi le-am spus de multe ori. Deci, precum am scos virtuțile și am sădit patimile contrare lor, așa trebuie să ne ostenim nu numai să scoatem patimile, ci și să sădim virtuțile și să le așezăm la locul lor propriu. Căci virtuțile ne sînt date de la Dumnezeu prin fire. Pentru că îndată ce a făcut Dumnezeu pe om, a semănat în el virtuțile, precum zice: «Să facem pe om după chipul și asemănarea noastră» (Fac. 1, 26). A zis «după chipul», pentru că Dumnezeu a făcut sufletul nesticăcios și liber; și a mai zis «după asemănare», adică «după virtute»¹¹⁷⁰. Căci zice: «Fiți milostivi, precum și Tatăl vostru cel din ceruri milostiv este» (Mt. 6, 36); și: «Fiți sfinți, că Eu sfînt sînt» (Lev. 11, 44; 1 Pt. 1, 16). Și iarăși zice apostolul: «Fiți buni unii cu alții» (Ef. 4, 32). Iar proorocul zice: «Bun este Domnul cu cei ce rabdă» (Plîng. 3, 25). Și altele ca acestea. Aceasta este «după asemănarea».

1170. Adică sufletul nu e numai liber și nesticăcios, adică după chipul lui Dumnezeu, ci și chemat la virtute, adică la asemănarea cu Dumnezeu. Căci Dumnezeu nu e numai nesticăcios și liber, ci și subiect al bună-tății.

Deci, Dumnezeu ne-a dat în chip firesc virtuțile. Dar patimile nu le avem în chip firesc. Căci nici nu au vreo ființă, sau vreun ipostas ; ci sînt ca întunericul care nu există (nu subzistă) după ființă, ci sînt ca o boală (o patimă) a văzduhului, cum zice sfîntul Vasile, care se ivește după aceea (παροφιστάμενον), din lipsa luminii¹¹⁷¹. Abătîndu-se sufletul de la virtuți din iubirea de plăcere, a dat naștere patimilor (boalelor) și le-a întărit pe acestea împotriva sa¹¹⁷².

11) Dar e nevoie, precum am spus, ca în țarină, după ce a fost îngrijită (μετά φιλοκαλίαν), să se semene îndată sămînța cea bună, ca aceasta să-și aducă și rodul bun. Pentru aceasta semănătorul, după ce a semănat sămînța în țarina lui, trebuie s-o ascundă și s-o adîncească în

1171. Se ivește ca o falsă existență (παροφιστάμενον) prin dispariția luminii. Totdeauna se simte în întuneric că e lipsă a luminii.

1172. Nici virtuțile nu stau de sine, căci nu găsim bunătatea stînd de sine. Bunătatea totdeauna e a cuiva. Iubim un om bun. Ne mîngîie bunătatea cuiva. Nu ne mîngîie bunătatea în sine. Dar virtutea sau bunătatea se răspîndește în chip firesc din persoană, cum se răspîndește lumina sau sensul. Dar răutatea sau lipsa de sens nu se răspîndesc în chip firesc din persoană. Acestea apar ca o falsă existență, ca un minus, prin lipsa bunătății, a virtuții, a luminii. Ele nu sînt decît o boală a persoanelor existente, care în mod firesc răspîndesc din ele bunătatea, lumina, ca iradiere ale ființei lor. Fără îndoială, simțim dureros patimile, dar le simțim ca o lipsă a ceea ce trebuie să fie, ca știrbiri, ca o boală, ca o slăbiciune a ființei, ca neputință a ei de a manifesta conținutul pozitiv. În rău e o neputință, dar o neputință care chinuiește pe cel din care pornește și pe cel asupra căruia se răsfrînge. Iar cel asupra căruia vine, de multe ori opunîndu-i aceeași neputință cu voia, își mărește neputința. Dacă i-ar opune puterea de iradiere a ființei sale, ar ajuta-o să se întărească. Dacă i-ar opune tăria sa, adică virtutea, i-ar infuza și aceluia o tărie, l-ar ajuta să se tămăduiască. Cel ce suferă de neputința răului socotește să se tămăduiască prin căutarea unor mijloace tot așa de inconsistente. Egoistul, suferind de minusurile lui, caută să și le tămăduiască, căutînd bunuri inconsistente și ele: plăceri trecătoare, bunuri trecătoare, laude false, etc. Astfel, din neputință, răul se mărește în neputința lui. Factorul care iradiază răul simte neputința lui, cum o simte și cel asupra căruia se răspîndește; dar o neputință împotriva căreia nu vrea să lupte nici unul, nici celălalt.

pământ. Pentru că altfel vin păsările și o răpesc și o pierd. Iar după ce a ascuns-o, așteaptă mila lui Dumnezeu, pînă ce va trimite ploaia și va face să crească sămînța. Căci de se va osteni plugarul de mii de ori ca să curățe, să pregătească (φλοκαλόν) pământul și apoi să-l semene, de nu va trimite Dumnezeu ploaie peste sămînța lui, în zadar se face toată osteneala lui.

Așa e și cu noi. Căci după ce facem vreun bine, trebuie să-l ascundem prin smerita cugetare și să îndreptăm și să aruncăm asupra lui Dumnezeu neputința noastră, rugîndu-L să binevoiască spre osteneala noastră, că altfel în deșert se face toată osteneala.

12) Dar se întîmplă iarăși că uneori și după ce a plouat și a odrăslit sămînța, de nu se pogoară iarăși ploaia la vreme, semănătura se usucă și se pierde. Căci precum are nevoie sămînța de ploaie, tot așa are nevoie și semănătura odrăslită, pînă ce se întărește. Dar nici atunci nu trebuie să înceteze grija. Căci uneori și după ce a crescut și a făcut spic, vine furtuna și grindina, sau altceva din acestea și pierde semănătura. Așa e și cu sufletul. Căci după ce s-a ostent și s-a curățit pe sine, cum am zis, de toate patimile, și s-a sîrguit în toate virtuțile, trebuie să ia aminte la mila lui Dumnezeu și la acoperămîntul Lui, ca să nu-l părăsească pe el și să se piardă. Pentru că, precum am zis despre sămînță, că și după odrăslire și creștere, dacă nu vine iarăși ploaie în continuare, nu face rod, ci se usucă și se pierde, așa e și cu omul. Dacă după ce face acestea își depărtează Dumnezeu puțin acoperămîntul Lui și-l părăsește, se pierde. Iar părăsirea omului se întîmplă cînd face lucruri potrivnice stării lui. De pildă : dacă cineva e evlavios și se face nepăsător, sau e smerit și se face îndrăzneț. Și nu-l părăsește Dumnezeu atît de mult pe cel nepăsător, pentru că s-a făcut îndrăzneț, cît îl părăsește pe cel evlavios, pentru că se face nepăsător, și pe cel smerit, pentru că se face îndrăzneț. Aceasta în-

seamnă a păcătui cineva împotriva stării lui. Din aceasta vine părăsirea. De aceea, altfel judeca sfântul Vasile păcatul celui evlavios și altfel pe al celui nepăsător.

13) Deci cînd se păzește cineva pe sine și de aceea, trebuie să ia aminte, ca nu cumva, de a făcut un mic bine, să-l fi făcut pentru slava deșartă, sau pentru a plăcea oamenilor, sau după vreun gînd omenesc și să se piardă acel bine mic pe care l-a făcut, precum am zis, prin furtună, prin grindină sau prin cele asemenea. Se mai întîmplă și aceea că în țarină rodul nu pățește nimic, dar și atunci trebuie păzit pînă la seceriș. Și de aceea plugarul nu trebuie să fie nici atunci fără grijă. Ba uneori și după ce a secerat locul și și-a isprăvit toată osteneala lui, vine un om rău, cu ură, și aruncă foc peste rodul lui și pierde întreg rodul și osteneala omului. De aceea, el nu trebuie să fie fără grijă pînă ce nu a adunat tot rodul și l-a pus în jitniță. La fel și omul după ce a trecut, cum am zis, peste toate acestea, nu trebuie să rămîna nici atunci fără grijă. Căci se întîmplă că după toate acestea, găsește diavolul puțința să-l amăgească, fie prin îndreptățiri de sine, fie prin mîndrie, fie prin aruncarea în el a unor gînduri de necredință, sau de vicleană erezie; și nu numai că pierde toate ostenelele lui, ci și îl desparte de Dumnezeu. Și dacă nu a putut să-i facă ceva prin fapte, îi face printr-un singur gînd. Căci și un gînd poate despărți pe cineva de Dumnezeu, de-l primește acela și consimte cu el¹¹⁷³.

1173. «Și un gînd poate despărți de Dumnezeu, cînd omul îl primește și consimte cu el». Căci în acest caz însăși ființa lăuntrică a omului s-a desfăcut de Dumnezeu. Pentru că în acel gînd a luat omul însuși o atitudine. Căci omul este în esență duh și libertate, și Dumnezeu la fel. Așa s-a despărțit și diavolul de Dumnezeu. Tot întunericul a intrat în diavol prin această despărțire de iubirea lui Dumnezeu, care e lumină. Perversitatea, cugetarea strîmbă, lipsa de iubire l-au întunecat prin aceasta. Ce folos că un om este exterior lîngă noi, iar lăuntrul lui e întreg împotriva noastră ?

Drept aceea, cel ce voiește să se miluiască cu adevărat, să nu părăsească grija pînă la ultima răsufare. E nevoie deci de osteneală și grijă multă, de rugăciune neîncetată către Dumnezeu, ca El să ne acopere și să ne mîntuiască prin bunătatea Lui, spre slava numelui Lui.

XIII

DESPRE TREBUINȚA DE A RĂBDA ÎNCERCĂRILE FARA TURBURARE ȘI CU MULȚUMIRE

1) Bine a zis Ava Pimen că semnul călugărului se arată în încercări (în ispite)¹¹⁷⁴. Căci călugărul care a venit să slujească Domnului cu adevărat trebuie să-și pregătească cu înțelepciune sufletul pentru încercări, ca să nu se mire, nici să se turbure de cele ce i se întîmplă, socotind că nimic nu se întîmplă fără purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Iar unde e purtarea de grijă a lui Dumnezeu, negreșit ceea ce se întîmplă e bine și spre folosul sufletului. Căci toate cîte le face Dumnezeu cu noi le face pentru folosul nostru, și iubindu-ne și crușîndu-ne. De aceea sîntem datori, cum a zis Apostolul, să mulțumim în toate bunătății Lui (I Tes. 5, 18); și niciodată să nu ne întristăm și să nu ne pierdem curajul în cele ce ni se întîmplă. Și să primim fără turburare cele ce vin asupra noastră cu smerită cugetare și cu nădejdea în Dumnezeu, încredințați că, precum am spus, toate cîte le face Dumnezeu cu noi, le face din bunătate, iubindu-ne și le face bine. Și nu s-ar putea ca ele să se facă bine altfel, dacă nu s-ar milostivi Dumnezeu.

2) Căci dacă are cineva un prieten și e încredințat că e iubit de el, chiar dacă ar pătimi ceva de la el, și

1174. *Apopht.* 13; P.G. 65, 325 B.

chiar dacă acel lucru ar fi împreunat cu necaz, e convins că i-a făcut acest lucru din iubire și niciodată nu crede despre prietenul său că vrea să-l vatăme pe el. Cu cât mai mult nu trebuie să gîndim despre Dumnezeu care ne-a făcut și ne-a adus la ființă din cele ce nu sînt, și S-a întrupat pentru noi și a murit pentru noi, că toate le face cu noi din bunătate și iubindu-ne ? Și despre prieten pot gîndi că face unele lucruri pentru mine pentru că mă iubește și-mi poartă de grijă. Dar despre el nu pot socoti că are o astfel de înțelepciune, că poate cîrmui toate cele privitoare la mine precum se cuvine. De aceea el mă poate și vătăma, chiar dacă nu vrea. Dar despre Dumnezeu nu putem spune aceasta. Căci El este izvorul înțelepciunii și știe toate cele ce ne sînt de folos și cîrmuiește spre aceasta toate ale noastre, pînă la lucrurile cele mai neînsemnate. Altorii se poate spune despre prieten că mă iubește, și mă cruță și știe să cîrmuiască cele privitoare la mine, dar nu și că are putere să mă ajute în cele ce socotește că-mi sînt spre folos. Dar despre Dumnezeu nu putem spune nici aceasta. Căci Lui toate Îi sînt cu puțință și nimic nu e cu neputință înaintea Lui.

Deci despre Dumnezeu știm că iubește și ocrotește făptura Sa și că El însuși este izvorul înțelepciunii și știe să cîrmuiască cele ale noastre și că nimic nu-I este Lui cu neputință, ci toate slujesc voii Lui; și trebuie să știm că toate cîte le face, sînt spre folos și că trebuie să le primim, precum am spus mai înainte, cu mulțumire, ca de la un Stăpîn bun și binefăcător, chiar dacă sînt împreunate cu necaz. Căci toate se fac cu dreaptă judecată și Dumnezeu cel prea milostiv nu trece cu vederea nici necazul ce ni se întîmplă.

3) Dar omul adeseori se îndoiește în sine și păcătuiește din cel mai mic necaz, împreunat cu cele ce vin asupra lui, zicînd: «Cum pot fi acestea spre folo-

sul meu ?» Dar noi nu păcătuim în cele ce vin asupra noastră decît pentru că sîntem fără răbdare în dureri, pentru că nu voim să purtăm un mic necaz, sau să pătimim ceva ce ne vine în afara scopului urmărit de noi. Căci Dumnezeu nu îngăduie să vină asupra noastră vreun lucru peste puterea noastră. Pentru că a zis Apostolul: «Credincios este Dumnezeu, Care nu ne va lăsa pe noi să fim încercați peste ceea ce putem» (I Cor. 10, 13). Dar noi neavînd răbdare, nu voim să suferim nici măcar cît de puțin și nici să primim ceva cu smerenie. De aceea, ne zdrobim și cu cît ne silim mai mult să scăpăm de încercări, cu atît ne simțim mai îngreunați de povara lor și slăbim în curaj și nu putem să scăpăm de ele¹¹⁷⁵.

Sînt unii care înoată pentru vreo trebuință în mare și dacă știi meșteșugul înotului, cînd vine vreun val împotriva lor, se afundă sub el pînă ce trece și rămîn astfel nevătămați. Dar dacă voiesc să se împotrivescă valului, acesta îi împinge înapoi și le mărește distanța (pînă la țintă). Și cînd încep iarăși să înoate, vine alt

1175. Necazul primește proporții prin subiectivitatea noastră. Noi slăbim sufletește pentru că dăm proporții necazului, iar dînd proporții necazului, slăbim și mai mult sufletul. Și astfel orice lucru cît de mic, ia forma de necaz insuportabil și toată viața ne devine un lanț de necazuri. Neînțelegînd că în viața aceasta nu poate fi nici o împrejurare deplin satisfăcătoare, cuprinzînd plenitudinea (căci din ce avem mai multe bunuri, voim mai multe, nesatisfăcîndu-ne cu mîrginirea celor ce le avem ; de ce sîntem mai lăudați, de exemplu, vrem să fim și mai mult lăudați, etc.), prefacem aproape toată împrejurarea într-un necaz căruia îi dăm proporții, slăbindu-ne totodată sufletul continuu, sporind nervozitatea, iritabilitatea, nemulțumirea, pornirea lui de critică, de bănuială asupra oricui, asupra lui Dumnezeu, făcîndu-ne oameni imposibili. Dimpotrivă, cel ce nu dă proporții necazurilor, ci le reduce la inevitabila limitare și relativitate a situațiilor exterioare în viața aceasta, descoperă puțința de progres nesfîrșit în înțelegere, în iubirea de Dumnezeu, de oameni, găsește și în «eșecurile» sau «necazurile» din afară prilejuri de noi înțelegeri ale puținței de nesfîrșit progres în cele duhovnicești. Deci se folosește și de ele. E o idee pe care autorul o expune în cele următoare.

val asupra lor și de se împotrivesc iarăși, din nou îi împinge și-i aruncă înapoi. Și se zdrobesc mereu, neizbutind nimic. Dar dacă, precum am spus, se vîră sub val și se smeresc dedesubtul lui, acesta trece peste ei fără să le pricinuiască nici o vătămare; și rămîn înotînd cît voiesc și împlinindu-și lucrul lor. Așa e și cu încercările. De poartă cineva cu răbdare și smerenie încercarea, trece prin ea nevătămat. Dar de se necăjește și se turbură învinovățind pe oricine, se chinuiește pe sine însuși, îngreunînd încercarea împotriva sa, și în loc să aibă folos din ea, se vatămă.

4) Căci foarte mult folosesc încercările, celor ce le suportă fără turburare. Chiar de ne-ar supăra vreo patimă, nici atunci nu trebuie să ne turburăm de aceasta. Căci de se turbură cineva de o patimă care-l supără, este un semn al neștiinței și al mîndriei, al necunoașterii stării sale și al fugii de osteneală, cum au spus părinții. De aceea nu sporim și nu cunoaștem măsurile noastre. Nici n-avem răbdare în lucrul pe care-l începem, ci voim să dobîndim virtutea fără osteneală. Căci de ce se turbură pătimașul cînd e supărat de o patimă ? De ce se turbură dacă a lucrat-o ? Tu o ai și tu te turburi ? Ai arvuna ei și zici: «De ce mă turbură ?» Răbdă mai bine, luptă, roagă pe Dumnezeu, căci este cu neputință să nu aibă vreun necaz din partea patimilor cel ce a căzut în lucrarea lor¹¹⁷⁶. «Vasele lor,

1176. Patimile au o poftă nesfîrșită. De aceea pe măsură ce le satisfacem, se vor și mai mult satisfăcute și dacă nu ni se oferă prilejurile, ne produc și mai mari nemulțumiri decît dacă nu le-am fi satisfăcut deloc. Căci satisfacerea lor continuă, sau mereu reluată, atîrnă de condiția exterioară, care nu ne stă totdeauna ușor la dispoziție (de femeie, de bani, de lingușitori), care ne produc pe de altă parte multe nemulțumiri, cu insuficiența, cu pretențiile lor, cu nesinceritatea lor. Pe de altă parte, satisfacerea dorințelor de progres nesfîrșit ale sufletului nu depinde de condiții exterioare, sau aceste condiții i se dăruiesc continuu : cei mai mulți se deschid binelui ce li-l faci, iubirii ce le-o arăți, sau toate și toți își oferă

cum a zis Ava Sisoe, sînt în lăuntruul tău. Dă-le lor arvuna lor, și se vor duce»¹¹⁷⁷. Vase a numit pricinile. Dacă le-am iubit și le-am lucrat, nu e cu puțință să nu fim robiți de gîndurile pătimașe, fiind siliți să lucrăm patimile, chiar dacă nu voim, pentru că ne-am predat de bună voie în mîinile lor.

5) Aceasta este ceea ce a spus proorocul despre Efraim care a biruit pe potrivnicul lui (Osea 5, 13), adică conștiința sa, și a călcat în picioare judecata, pentru că a căutat Egiptul și a fost luat în robie de asirieni (Osea 7, 11). Egipt numesc părinții voia trupească ce ne apleacă spre odihna trupească și învață mintea să caute dulceața patimilor. Iar asirieni, gîndurile pătimașe, care turbură și zăpăcesc mintea și o umplu de idoli necurați și o duc cu sila și fără să vrea la lucrarea patimilor.

Dacă se predă deci cineva pe sine de bună voie dulcii pătimiri a trupului, e dus cu sila și fără să vrea la asirieni ca să robească lui Nabucodonosor. Aceasta știind-o proorocul, se plîngea și zicea: «Nu vă coborîți în Egipt» (Ier. 42, 19). «Ce faceți, nenorociților? Smeriți-vă puțin! Plecați umărul vostru și lucrați pentru împăratul Babilonului și ședeți în pămîntul părinților voștri». Și iarăși îi trezește zicînd: «Nu vă temeți de fața lui, căci cu noi este Dumnezeu nostru, ca să ne scoată pe noi din mîinile lui» (Ier. 42, 11). Apoi prezice și necazul ce va veni peste ei, de nu vor asculta de Dumnezeu: «De veți intra în Egipt, veți fi în loc neumblat și robiți și spre blestem și osîndă» (Ier. 42, 15, 16). Dar aceia îi răspund: «Nu vom șede în pămîntul acesta, ci vom intra în Egipt și nu vom vedea război și nu vom auzi glas de trîmbiță și nu vom

împrejurări care se cer răbdate, pe care trebuie să le primești cu smerenie, cu înțelegere, etc.

1177. *Apoph. Sisoe* 6; P.G. 65, 393 A.

flămânzi de pîine» (Ier. 42, 13—14). Au coborît deci în Egipt și s-au robit de bună voie lui Faraon, apoi au fost duși cu sila la asirieni și s-au robit fără să vrea.

6) Priviți cu mintea voastră la cele spuse. Înainte de a pune cineva în lucrare patima lui, chiar de vor porni gîndurile la luptă împotriva lui, este încă în cetatea lui, este încă liber și are și pe Dumnezeu ca ajutor. Deci de se va smeri lui Dumnezeu și va purta jugul necazului și al încercării cu mulțumire, și va lupta puțin, ajutorul lui Dumnezeu îl va scăpa pe el. Dar de va fugi de osteneală și va coborî la dulcea pătîmire a trupului, va fi dus de silă și de nevoie în pămîntul asirienilor și va robi acela fără să vrea.

Atunci le va spune proorocul: «Rugați-vă pentru viața lui Nabucodonosor. Că în viața lui este mîntuirea voastră» (Baruh, 1, 12). Nabucodonosor înseamnă a nu se descuraja cineva de necazul încercării ce i se întîmplă, nici a se feri de el, ci a-l purta cu smerenie, ca fiind îndatorat să-l pătimească și a cugeta că nu este vrednic să se izbăvească de povara lui, ci mai degrabă să se prelungească și să se întărească împotriva sa, și, fie că ar cunoaște în sine pricina lui, fie că nu ar cunoaște-o pentru moment, să creadă că nimic nu vine fără judecată și pe nedrept de la Dumnezeu. Așa a zis frațele acela cînd s-a întristat și a plîns că Dumnezeu a luat încercarea de la el: «Doamne, nu sînt vrednic să fiu necăjit puțin?»¹¹⁷⁸ Și iarăși s-a scris că un ucenic al unui mare bătrîn era războit de gîndul curviei. Și văzîndu-l bătrînul luptînd, i-a zis lui: «Voiești să rog pe Dumnezeu să-ți ușureze războiul?» Iar acela a zis: «Măcar că mă ostenesc, Ava, dar văd din osteneală un rod în mine. Roagă mai bine pe Dumnezeu să-mi dea răbdare»¹¹⁷⁹.

1178. P. Everget. III, 34, p. 102.

1179. P. Everget. II, 25, p. 73.

7) Iată aceștia sînt cei ce voiesc cu adevărat să se mîntuiască. Aceasta înseamnă a purta cu smerită cugetare jugul și a se ruga pentru, viața lui Nabucodonosor. De aceea zice proorocul: «Că în viața lui e mîntuirea voastră». Aceasta e una cu ceea ce a zis fratele : «Văd în mine rod din osteneala mea». Aceasta o spune și bătrînul: «Astăzi am cunoscut că ești în sporire și că mă întreci».

Căci cînd luptă cineva împotriva păcatului cu fapta și începe să se războiască și se smerește pentru gîndurile pătimășe din cugetare, se zdrobește, se nevoiește și prin necazul nevoițelor, se curățește pe încetul și vine iarăși la starea după fire.

Deci, precum am spus, cînd e supărat cineva de patimă și se turbură din neștiință și mîndrie, trebuie să-și vadă mai degrabă măsurile sale și să rabde sîrguindu-se, pînă ce va face Dumnezeu mila Sa cu el. Căci de nu se ispitește cineva și nu cunoaște necazul patimilor, nici nu se luptă, nici nu se curățește¹¹⁸⁰. Zice psalmul despre aceasta : «Cînd răsar păcătoșii ca iarba, se ivesc toți cei ce lucrează fărădelegea, ca să se piardă în veacul veacului» (Ps. 11,8). Păcătoșii ce răsar ca iarba sînt gîndurile pătimășe. Căci neputincioasă este iarba și nu are tărie. Cînd răsar deci gîndurile pătimășe în suflet, atunci se ivesc, adică se arată toți cei ce lucrează fărădelegea, care sînt patimile, ca să fie nimicite în veacul veacului. Căci cînd se arată patimile în cei ce luptă, atunci sînt nimicite de către ei.

1180. Ispitele sînt un mijloc prin care își cunoaște cineva slăbiciunile sale. Dar ele dau celui ispitit și prilejuri de luptă împotriva acestei slăbiciuni, deci prilejuri de întărire a sa. Căci fără luptă nu se poate întări cineva, așa cum fără mișcare nu-și poate întări cineva mușchii picioarelor și ai mîinilor. Noi sîntem chemați să creștem și prin efortul nostru. Iar efortul e prilejuit de încercări, de ispite, de necazuri. În lupta cu ispitele, nu luptăm atît împotriva unor factori străini, cît împotriva unor slăbiciuni ale noastre și pentru întărirea noastră.

8) Luați seama la înșiruirea cuvîntului. Întîi răsar gîndurile pătimașe, apoi se ivesc patimile și pe urmă sînt nimicite. Toate acestea sînt ale celor ce se luptă. Dar noi care săvîrșim păcatul cu fapta și cerem puzura drepturi pe seama patimilor, nu știm cînd răsar gînduri pătimașe, nici cînd se ivesc patimile, ca să luptăm cu ele. Ci sîntem încă jos, în Egipt, în jalnica lucrare a cărămizilor lui Faraon. Și cine ne va ajuta să venim măcar la simțirea amarnicei noastre robii, ca să ne smerim și să ne sîrguim să fim miluiți ?

Cînd fiii lui Izrail erau în Egipt și robeau lui Faraon, făceau cărămizi. Iar cei ce lucrează la cărămizi, sînt totdeauna jos, privind cu ochii la pămînt. Așa și sufletul cînd e stăpînit de diavol și săvîrșește păcatul cu fapta, acesta calcă cugetarea lui și o face să nu gîndească nimic duhovnicesc, ci totdeauna să gîndească și să facă cele pămîntești.

Apoi i-au clădit lui din cărămizile ce le-au pregătit, trei cetăți întărite : Pitho, Ramses și On, care este Iliopolis. Iar acestea sînt: iubirea de plăcere, iubirea de slavă și iubirea de arginți, din care constă orice păcat.

9) Iar cînd a trimis Dumnezeu pe Moisi să-i scoată pe ei din Egipt și din robia lui Faraon, acesta îngreuiază lucrările lor și le zice : «Sînteți leneși, nu lucrați, de aceea ziceți: vrem să plecăm să slujim Domnului Dumnezeului nostru» (Ieș. 5, 17). La fel și diavolul, cînd a binevoit Dumnezeu să miluiască sufletul și să-l ușureze pe el din patimi prin cuvîntul Său, sau prin careva dintre slujitorii Lui, îngreuiază și el mai tare patimile împotriva lui și-l războiește cu și mai multă putere. Iar părinții știind de aceasta, întăresc pe om prin învățatura lor și nu-l lasă să fie cuprins de frică. Unul zice: «Ai căzut ? Ridică-te! Și dacă ai căzut iarăși, ridică-te iarăși»¹¹⁸¹. Și celelalte la fel. Altul zice :

1181. *Apophth. Sisoe*; P.G. 65, 404 C.

«Tăria celor ce voiesc să agonisească virtuțile, este, ca de vor cădea, să nu se descurajeze, ci iarăși să se îngrijească»¹¹⁸². Și fiecare din ei dă mîna unul așa, altul altfel, celor ce sînt războiți și necăjiți de vrăjmașul. Iar ei au luat aceasta din dumnezeiasca Scriptură, care zice : «Oare cel ce cade nu se ridică ? Sau cel ce se depărtează, nu se întoarce ? Întoarceți-vă la Mine fiilor și vă voi vindeca rănile voastre, zice Domnul» (Ier. 3, 22). Și cele asemenea.

10) Iar cînd s-a îngreuiat mîna lui Dumnezeu peste Faraon și peste dregătorii lui și au voit să trimită pe fiii lui Izrail, acesta spuse lui Moisi: «Plecați, slujiți Domnului Dumnezeului vostru, dar lăsați oile și boii voștri» (Ieș. 10, 24). Acestea sînt gîndurile din cuget, peste care Faraon a voit să rămînă stăpîn, nădăjduind ca prin ele să atragă iarăși pe fiii lui Izrail la sine. Dar Moisi îi spuse : «Nu, ci ne vei da jertfe și arderi de tot, pe care le vom aduce Domnului Dumnezeului nostru; și vitele noastre vor merge cu noi și nu vom lăsa nici o unghie a lor» (Ieș. 10, 25—26).

Iar cînd i-a scos Moisi pe fiii lui Izrail din Egipt și i-a trecut pe ei Marea Roșie, dorind să-i ducă la cei șaptezeci de trunchi de finici și la cele douăsprezece izvoare de apă, întîi i-a dus la Mera și s-a necăjit poporul, neaflînd ce să bea, pentru că apa era amară. Și prin Mera i-a dus pe ei la locul celor șaptezeci de finici și al celor douăsprezece izvoare de apă.

11) Așa și sufletul, cînd se oprește de la păcatul cu fapta și trece marea cea gîndită (a gîndurilor, a duhurilor rele), întîi se va osteni luptînd și necăjindu-se mult și apoi va intra prin necazuri la sfînta odihnă. «Că prin multe necazuri trebuie să intrăm noi în Împărăția cerurilor» (Fapte 14, 21). Căci necazurile mișcă mila lui Dumnezeu spre suflet, cum mișcă vînturile

1182. *Apophth. Ava Moise; P. Everget. I, 28, p. 99.*

ploaia. Și precum ploaia căzînd mult timp, dacă semănătura este încă plăpîndă, o face să putrezească și să-și piardă rodul, iar vînturile venite cu măsură o usucă și o întăresc, tot așa este și cu sufletul. Slăbirea luptei, negrija și odihna, moleșesc și împrăstie sufletul, iar încercările îl strîng și-l unesc cu Dumnezeu, precum zice proorocul: «Doamne, întru necaz Ți-ai adus aminte de mine» (Is. 26, 18). Deci, precum am spus, nu trebuie să ne turburăm, nici să ne întristăm și moleșim în încercări. Ci să răbdăm și să mulțumim în necazuri și să ne rugăm pururea lui Dumnezeu întru toată smerenia, ca să-Și facă milă cu neputința noastră și să ne acopere pe noi de toată ispita, spre slava lui. Amin.

XIV

DESPRE CLĂDIREA ȘI BUNA ÎNTOCMIRE A VIRTUȚILOR SUFLETULUI

1) Scriptura zice despre moașele care țineau în viață copiii de parte bărbătească ai izraeliților, că pentru că se temeau de Dumnezeu și-au făcut loruși case. Oare vorbește despre casele văzute? Și în ce înțeles spune că și-au făcut case pentru frica lui Dumnezeu? Căci noi învățăm, dimpotrivă, că la timpul său lăsăm casele ce le avem pentru frica lui Dumnezeu. Deci nu despre casa văzută vorbește, ci despre casa sufletului. Pe aceasta și-o zidește cineva prin păzirea poruncilor lui Dumnezeu. Scriptura ne învață prin aceasta că frica lui Dumnezeu face sufletul să păzească poruncile și prin porunci se zidește casa sufletului. Să luăm aminte, deci, și noi, fraților, la noi înșine și să ne temem și noi de Dumnezeu și să ne zidim nouă casă, ca să ne aflăm un acoperămînt în vreme de iarnă, de ploi, de fulgere și de tunete, că în mare nevoie se află iarna cel ce nu are casă.

2) Dar cum se zidește casa sufletului ? Meșteșugul acesta îl putem învăța întocmai de la casa văzută. Cel ce voiește să-și zidească casa aceasta, trebuie să o întărească din toate părțile și să ridice clădirea din toate cele patru părți, și să nu se îngrijească de o parte și pe celelalte să le nesocotească. De face așa, nu are nici un folos și nu-și împlinește scopul, ci cheltuiește, se ostonește și toate le face în zadar.

Așa este și cu sufletul. Omul nu trebuie să nesocotească nici o parte a clădirii, ci să o ridice în chip egal și cu bună întocmire. Aceasta este ceea ce spune Ava Ioan: «Eu voiesc ca omul să ia câte puțin din fiecare virtute, și nu cum fac unii, care țin o virtute și rămân în ea și o lucrează numai pe ea, iar de celelalte n-au nici o grijă»¹¹⁸³. Poate că în felul acesta ajung la o tărie deosebită în această virtute și de aceea nu sînt nici îngreuiți de patima potrivnică ei. Dar sînt furați de celelalte patimi și sînt împovărați de ele, pentru că nu au grijă de ele, ci socotesc că au în ei ceva mare. Aceștia se aseamănă celui ce zidește un perete și-l înalță pe acesta atît de sus cît poate și privind la înălțimea acestui perete, socotind că a făcut ceva mare, nu știe că de va veni un vînt, îl va surpa la pămînt. Căci stînd singur nu e legat cu ceilalți pereți. Și nici acoperiș nu-și poate face cineva cu un singur perete. El rămîne descoperit din lipsa celorlalte părți. Deci nu trebuie să facă așa. Și cel ce voiește să-și clădească casa lui și să-i facă și acoperiș, trebuie mai degrabă s-o clădească din fiecare parte și s-o întărească de pretutindeni.

3) Și vă spun cum: întîi trebuie să pună temelia, care este credința. Căci «fără de credință», cum spune Apostolul, «nu e cu putință a plăcea lui Dumnezeu» (Evr. 11, 6). Apoi să zidească pe temelia aceasta clădi-

1183. *Apopht. Ioan Colovos*, 34; P.G. 65, 216 A. La fel Evagrie, *Gnost. 100 și Epist. 2*, Frankenberg, *Evagrius Ponticus*, Berlin, 1912, p. 582

rea după rînduiala ei. Se întîlnește cu ascultarea ? Să pună o piatră a ascultării. Îl întîmpină vreo mînie din partea vreunui frate ? Trebuie să pună o piatră a îndelungii răbdări. I se cere înfrînarea ? Trebuie să pună o piatră a înfrînării. Astfel din orice virtute care-l întîmpină, trebuie să pună o piatră în clădire, și așa să o ridice în cerc, cu o piatră a milei, o piatră a tăierii voii, o piatră a blîndeții și cele asemenea. Dar în toate acestea trebuie să se îngrijească de răbdare și de bărbăție. Căci acestea sînt unghiurile și prin ele se strînge clădirea, și se unește perete cu perete și nu se apleacă, nici nu se desfac pereții unul de altul. Pentru că fără acestea nu poate să întărească cineva și să desăvîrșească nici o virtute. Căci de nu are cineva bărbăție în suflet, nici nu rabdă. Și de nu e răbdare, nimenea nu poate izbuti în nimic. De aceea zice : «Întru răbdarea voastră veți dobîndi sufletele voastre» (Lc. 21, 9).

De asemenea, cel ce clădește, trebuie să pună fiecare piatră pe lut (pe tencuială). Căci de va pune piatra pe piatră fără lut, pietrele se vor clinti și casa va cădea. Lutul este smerenia. Pentru că este din pămînt și e călcat de picioarele tuturor. Și orice virtute adăogată fără smerenie, nu este virtute, cum se zice și în Gherontic: «Căci precum e cu neputință să se alcătuiască o corabie fără piroane, așa e cu neputință să se mîntuiască cineva fără smerita cugetare»¹¹⁸⁴. Deci cel ce voiește să facă vreun bine, trebuie să-l facă cu smerenie, ca prin smerenie să se păstreze ceea ce s-a făcut.

Casa mai trebuie să aibă și niște legături (μικτώματα), care sînt dreapta socoteală. Căci aceasta întărește casa și strînge piatră cu piatră și ține clădirea strînsă, dîndu-i pe lîngă aceasta și o înfățișare frumoasă.

Iar acoperișul este iubirea, care este desăvîrșirea virtuților, precum este acoperișul desăvîrșirea casei.

1184. *Apoph. Syncretic.*; P.G. 28, 1521 B.

Apoi, după acoperiș urmează îngrăditura lui. Ce este îngrăditura lui ? S-a scris și în Lege: «De vă veți zidi vouă casă și veți face acoperiș, faceți și o îngrăditură ca să nu cadă copiii voștri de pe el» (Deut. 22, 8). Îngrăditura este smerenia. Căci ea încununează și păzește toate virtuțile. Precum fiecare virtute trebuie să se întărească cu smerenie, cum am spus că fiecare piatră se pune pe lut, așa și desăvârșirea virtuții are nevoie de smerenie. De aceea, înaintînd sfinții în chip firesc în ea, ajung și la smerenie. Căci precum mereu v-am spus, cu cît se apropie cineva mai mult de Dumnezeu, cu atît se vede pe sine mai păcătos.

Dar ce sînt copiii de care a spus Legea, să avem grijă să nu cadă de pe acoperiș ? Copiii sînt gîndurile ce se nasc în suflet. Pe acestea trebuie să le păzim cu smerenie, ca să nu cadă de pe acoperiș, care am spus că e desăvârșirea virtuților¹¹⁸⁵.

4) Astfel, casa s-a desăvârșit: are legăturile, are acoperișul, are îngrăditura acoperișului. Cu un cuvînt, casa s-a desăvârșit.

Dar oare nu-i mai lipsește ceva ? Am lăsat încă ceva afară. Ce este aceasta ? Este un zidar meșter. Căci de nu este zidarul meșter, face clădirea strîmbă și poate cădea oricînd. Meșterul este cel ce lucrează întru cunoștință. Căci se întîmplă că împlinește osteneala virtuții, dar pentru că nu o împlinește întru cunoștință, își risipește osteneala, lucrează fără chibzuială și nu poate face lucru deplin. Și pune o piatră și ia alta. Sau pune una și ia două. De pildă, iată vine un frate oarecare și-ți spune un cuvînt necăjindu-te, sau rănindu-te, și tu taci și-i pui metanie. Iată ai pus o piatră. Apoi mergi și spui altui frate : «M-a ocărît cutare; mi-a spus

1185. O *Epistolă a lui Ioan Proorocul* (Nicod. Aghior., p. 442).

asta și asta; și nu numai că am tăcut, ci i-am pus lui și metanie». Iată ai pus o piatră și ai luat două¹¹⁸⁶.

Iarăși, pune cineva metanie voind să fie slăvit și iată că smerenia se află împreună cu slava deșartă. Aceasta înseamnă a pune o piatră și a o lua înapoi. Dar cel ce pune metania întru cunoștință, se convinge pe sine în chip neîndoielnic, că el a greșit și se încredințează pe sine însuși că el e vinovat. Aceasta înseamnă a pune metanie întru cunoștință. Altul lucrează tăcerea. Dar nu întru cunoștință. Căci socotește că săvârșește o virtute. Dar în fapt unul ca acesta nu o săvârșește. Dar cel ce tace întru cunoștință, se socotește nevrednic să vorbească, cum au zis părinții¹¹⁸⁷. Aceasta este tăcerea întru cunoștință. Iarăși cine crede că nu are părere înaltă despre sine, dar socotește că face ceva mare pentru că se smerește, să știe că nu are nimic, fiindcă nu o face întru cunoștință. Căci a nu avea părere înaltă despre sine întru cunoștință, este a se socoti pe sine că nu e nimic și că e nevrednic de a se socoti între oameni, cum a zis Ava Moise: «Tu, piele neagră, de tină, care nu ești om, ce vii între oameni?»¹¹⁸⁸

5) Altul, iarăși, slujește unui bolnav. Dar îi slujește pentru a avea plată. Nici acesta nu este întru cunoștință¹¹⁸⁹. De aceea, orice motiv de întristare s-ar ivi, îl

1186. O *Epistolă a lui Ioan Proorocul către Dorotei* (Nicod. Aghior., p. 333). L-a denunțat pe celălalt și s-a lăudat pe sine.

1187. *Apoph. Isaia*, după ed. «Sources Chretiennes», p. 429, nota 3.

1188. *Apoph. Moise*, 4j P.G. 65, 284 B.

1189. În toate acestea, «cunoștința» poate să însemne mai degrabă «conștiință». Toate faptele care nu sînt săvârșite din conștiința unei îndatoriri reale ca păcătos și a faptului că le facem cu ajutorul lui Dumnezeu, căci prin noi înșine sîntem nimic, nu au o valoare adevărată, nu zidesc în noi niște virtuți. Numai cînd nu se încrede în sine întru nimic, se află cineva în Dumnezeu și e mare cu adevărat, pentru că soarbe din puterea lui Dumnezeu, întrucît a dărîmat zidul mîndriei dintre el și Dumnezeu.

oprește de îndată de la fapta cea bună și nu ajunge să o desăvârșească, pentru că nu o face întru cunoștință. Dar cel ce slujește întru cunoștință, slujește pentru a dobîndi milă, pentru a dobîndi simțirea îndurării.

Cel ce urmărește un scop bun, orice i s-ar întîmpla, fie un necaz din afară, fie că bolnavul însuși l-ar su-păra, poartă toate în chip neturburat, privind la scopul său și știind că mai degrabă bolnavul îl slujește pe el, decît el pe bolnav¹¹⁹⁰. Căci să credeți că cel ce slujește întru cunoștință unui bolnav, are ușurare și de patimi și de războaie. Fiindcă eu știu că un frate războit de o poftă urîță, pentru că slujea unui bolnav de dizenterie, întru cunoștință, s-a izbăvit de război.

Dar și Evagrie zice despre un oarecare mare bătrîn, că a izbăvit pe unul dintre frați de unele din nălucirile de care era turburat noaptea, poruncindu-i să slujească celor bolnavi și în același timp să postească. Și spunea, întreat despre înțelesul aflat în aceasta, că «nimic nu stinge astfel de patimi, ca mila»¹¹⁹¹. Dar dacă se nevoiește cineva fie pentru slava deșartă, fie socotind că împlinește astfel o virtute, unul ca acesta nu se nevoiește întru cunoștință¹¹⁹². El începe prin aceasta să disprețuiască pe fratele său, socotindu-se pe sine ca ceva mare. Și astfel se va afla nu numai punînd o piatră și luînd două, ci în primejdie să dărîme tot zidul prin osîndirea aproapelui. Dar cel ce se înfrînează întru cunoștință, nu socotește că împlinește o virtute; nici nu voiește să fie lăudat ca unul ce se nevoiește. Ci voiește ca prin înfrînare să dobîndească neprihănirea^{1192 bis},

1190. Clement din Alexandria: «Cel ce dă o faptă bună, în realitate o primește» (*Strom.* II, 102, 2; «Sources Chretiennes» 38, p. 112).

1191. Evagrie, *Practicos* II, 91. P.G. 40, 1240 B.

1192. Trebuie să săvîrșești orice bine cu conștiința că nu-l faci cum trebuie.

1192 bis. Nil (Evagrie), *Despre cele opt gînduri ale răutății*, P.G. 79, 1148 C.

și prin aceasta să ajungă la smerenie. Căci zic părinții, că «drumul spre smerenie este în ostenelele trupești întru cunoștință»¹¹⁹³; și celelalte. Și pe scurt, fiecare virtute trebuie să o lucreze cineva astfel, ca să o dobândească și să ajungă întru deprinderea ei. În felul acesta, va fi bun meșter, un zidar putînd să clădească o casă întărită.

6) Dar cel ce voiește să ajungă cu Dumnezeu la o astfel de stare bună, nu trebuie să spună că virtuțile sînt mari și nu poate să ajungă la ele. Aceasta e propriu sau celui ce nu nădăjduiește în ajutorul lui Dumnezeu, sau celui ce se lenevește să se apuce de vreun bine. Căci spuneți-mi ce virtute voți, și să începem nevoița pentru ea. Și veți vedea că de voi atîrnă să o dobîndiți. Iată ni se spune: «Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși» (Mt. 5, 43). Nu te gîndi cît de departe ești de această virtute, ca să începi să te temi și să zici: «Cum pot să iubesc pe aproapele ca pe mine însumi? Cum pot să port grijă de necazurile lui ca de ale mele, și mai ales de cele ascunse în inima lui, pe care nici nu le văd, nici nu le cunosc, ca pe ale mele?». Nu te îngriji gîndind la acestea și nu socoti că virtutea aceasta este covîrșitor de mare și anevoie de dobîndit. Ci fă începutul, crezînd lui Dumnezeu. Arată-I Lui hotărîrea ta și sîrguința ta și vei vedea ajutorul ce ți-l va da ca să o dobîndești.

De pildă, presupune că sînt două scări: una ducînd sus, la cer și alta coborînd jos, în iad; și tu stai pe pămînt între cele două scări. Să nu te apuci să gîndești și să zici: «Cum pot să zbor de pe pămînt și să mă aflu dintr-o dată sus, în vîrfurile scării?» Căci nu e cu putință și nici nu-ți cere Dumnezeu aceasta, ci păzește-te deocamdată să nu cobori mai jos : să nu faci rău aproape-

1193. P. Everget, I, 45.

lui, să nu-l rănești, să nu-l clevețești, să nu-l ocărăști, să nu-l disprețuiești. Și apoi începe să-i faci câte puțin bine, slujind pe fratele tău cu cuvîntul, avînd milă de el, dîndu-i vreun lucru cînd are nevoie de el și așa urcînd câte o treaptă, vei ajunge cu Dumnezeu și la vîrful scării¹¹⁹⁴. Căci ajutînd câte puțin pe aproapele, ajungi să și voiești ceea ce e în folosul lui, ca și cum ar fi în folosul tău. Și aceasta este «Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți». De vom căuta, vom afla, și de vom cere lui Dumnezeu, ne va lumina. Căci zice în Evanghelie : «Cereți și vi se va da; căutați și veți afla ; bateți și vi se va deschide» (Mt. 7, 7). «Cereți», zice, ca să cereți prin rugăciune. Iar «căutați», zice, ca să cercetăm cum vine această virtute, ce o aduce pe ea și ce trebuie să facem, ca să o dobîndim. «Căutați și veți afla», înseamnă a cerceta astfel în fiecare zi. Iar «a bate», înseamnă a lucra poruncile. Căci tot cel ce bate, bate prin mîini. Iar mîinile au înțelesul de făptuire.

Deci trebuie nu numai să cerem, ci să ne și sîrguim a căuta și a face, cum a zis Apostolul: «Pregătiți spre tot lucrul bun» (II Cor. 9, 18). Ce înseamnă «pregătiți»? Cînd cineva voiește să construiască o corabie, întîi pregătește tot ce trebuie unei corăbii, pînă la cele mai mici bucăți de lemn, pînă la smoală și la pînze. La fel, cînd femeia voiește să alcătuiască războiul de țesut, pregătește pînă la cel mai mic cui și fir. Astfel a fi «pregătit», înseamnă a avea pregătite toate cele de trebuință ale lucrului.

7) Astfel, deci, trebuie să fim pregătiți și noi spre tot lucrul bun, avînd toată pregătirea noastră ca să facem voia lui Dumnezeu cu cunoștință, cum voiește El și cum îi place. Dar ce înțelege Apostolul cînd zice : «Voia lui Dumnezeu cea bună și bineplăcută și desă-

1194. Ideea «scării» începuse să preocupe pe călugării din apropierea muntelui Sinai, înainte de apariția lucrării lui Ioan Scărarul.

vîrșită» ? (Rom. 12, 2). Toate cele ce se fac, se fac fie prin îngăduința lui Dumnezeu, fie prin bunăvoința Lui, cum zice prin proorocul: «Eu sînt Domnul care fac lumină și zidesc întunerec» (Is. 45, 7). Și iarăși: «Nu este răutate în cetate, pe care să nu o fi făcut Domnul» (Amos 3, 6). Răutate numește toate supărările, sau toate necazurile ce ni se întîmplă spre certarea noastră, pentru răutatea noastră. Acestea sînt: foametea, cutremurul, seceta, boalele, războaiele. Acestea nu se întîmplă prin bunăvoința lui Dumnezeu, ci prin îngăduința Lui. Căci Dumnezeu îngăduie să fie aduse asupra noastră spre folosul nostru. Acestea deci nu voiește Dumnezeu ca noi să le voim, nici ca noi să lucrăm împreună cu El la săvîrșirea lor. De pildă, este voia lui Dumnezeu, cum am spus, prin îngăduință, ca să se dărîme o cetate. Dar nu voiește ca și noi, pentru că este voia lui Dumnezeu să o dărîme pe ea, să aruncăm foc și să o ardem, sau să luăm securile și să o nimicim. Se întîmplă iarăși, prin îngăduința lui Dumnezeu, ca cineva să fie necăjit, sau să se îmbolnăvească. Dar nu voiește ca și noi, pentru că este voia Lui ca cineva să fie necăjit, să-l necăjim, sau să spunem că, odată ce e voia lui Dumnezeu să fie bolnav, să nu-l miluim pe el. Aceasta nu vrea Dumnezeu; nu vrea ca noi să slujim unei astfel de voi a Lui. El voiește să fim buni, în înțelesul că nu voiește să voim aceleași lucruri pe care le face El.

Dar ce voiește să voim noi ? Voiește să voim voia Lui cea «bună», cea care se face, cum am spus, după bunăvoință. Aceasta constă în toate ce se fac potrivit poruncii: Să ne iubim unii pe alții, să avem milă, să facem milostenie și toate cele asemenea. Aceasta este voia Lui cea bună. Dar care este și cea «bineplăcută» ? Căci făcînd cineva vreun bine, nu înseamnă numaidecît că face și ceva bine plăcut Lui. Și o spun cum: Se întîmplă că cineva găsește o fetiță orfană și săracă, dar

frumoasă, și o place pentru frumusețea ei și o ia și o crește, socotind că o face pentru că e orfană. Aceasta e voia lui Dumnezeu cea bună, dar nu și bine plăcută. Cea bine plăcută este când face cineva milostenie, nu pentru vreun gând omenesc, ci pentru binele însuși din milă. Acesta este bineplăcut lui Dumnezeu¹¹⁹⁵.

Iar «desăvârșită», este când face cineva milostenie nu cu zgîrcenie, nu cu greutate, nici cu întristare, ci cu toată puterea, cu toată hotărîrea, dînd așa cum primește, făcînd bine așa cum i se face bine¹¹⁹⁶. Atunci se face voia lui Dumnezeu cea desăvârșită. Atunci se află făcînd cineva voia lui Dumnezeu cea bună și bineplăcută și desăvârșită, cum zice Apostolul. Aceasta înseamnă a lucra întru cunoștință¹¹⁹⁷.

8) Trebuie să cunoască cineva că binele milosteniei, că harul ei este așa de mare, că poate ierta păcatele. Căci zice prorocul: «Răscumpărarea bărbatului este însăși bogăția lui» (Pilde 13, 8). Și iarăși în altă parte zice: «Răscumpără cu milostenii păcatele tale» (Dan. 4, 24). Dar Domnul însuși zice: «Fiți milostivi, precum și Tatăl vostru cel din ceruri milostiv este» (Lc. 6, 36). N-a zis: «Postiți, precum Tatăl vostru cel din ceruri postește». Nici n-a zis: «Fiți neagonisitori, precum Tatăl vostru cel din ceruri este neagonisitor», ci zice: «Fiți

1195. Trebuie să facem binele pentru el însuși, adică pentru altul, nu pentru un interes al nostru. Acesta este actul depășirii noastre adevărate.

1196. Tot ce avem am primit și primim în continuare de la Dumnezeu. Iar El nu ne dă cu zgîrcenie și cu tristețe, ci cu toată inima. Așa trebuie să facem și noi. Cu atît mai mult, că nu dăm ceva al nostru propriu zis, ci ceea ce am primit de la Dumnezeu.

1197. În toate faptele bune, în toate virtuțile, Ava Dorotei ne arată treptele lor lăuntrice, sau treptele lăuntrice ale noastre, care sînt pași din ce în ce mai puțin greoi, din ce în ce mai puțin împiedicați de păcatul egoismului. Săvîrșirea binelui nu e un lucru simplu și egal tuturor și în toate împrejurările. Ea înscrie o mișcare în sus, făcută cu eforturi, cu greutate; e o smulgere treptată din egoismul nostru.

milostivi, precum Tatăl vostru cel din ceruri milostiv este». Aceasta e virtutea care ia în chip deosebit ca pildă pe Dumnezeu. Căci ea e o însușire proprie Lui (Îl caracterizează pe El). De aceea trebuie să luăm aminte, cum am spus, la scopul ei și să facem milostenie întru cunoștință.

Căci mare e deosebirea și în scopul milosteniei. Fiindcă se întâmplă ca unul să facă milostenie pentru a se binecuvînta țarina lui și Dumnezeu binecuvintează țarina lui. Altul face milostenie pentru a scăpa corabia lui. Și Dumnezeu scapă corabia lui. Altul o face pentru copiii lui și Dumnezeu izbăvește și păzește pe copiii lui. Altul o face pentru a se slăvi; și Dumnezeu îl slăvește pe el. Dumnezeu nu lasă pe nimenea nerăsplătit. Ci dă fiecăruia ce voiește, cînd prin aceasta nu se vatămă sufletul lui. Deci toți își iau plata lor. Căci nimic nu li s-a pus deoparte de către Dumnezeu¹¹⁹⁸. Pentru că și scopul pe care îl urmăresc nu era spre folosul sufletului lor. Ai făcut milostenie pentru ca să ți se binecuvinteze țarina ta ? Dumnezeu ți-a binecuvîntat țarina ta. Ai făcut-o pentru copiii tăi ? Dumnezeu ți-a păzit copiii tăi¹¹⁹⁹. Ai făcut-o ca să te slăvești ? Dumnezeu te-a slăvit. Deci ce-ți mai datorează Dumnezeu ? Ți-a dat răs-plata pentru ceea ce ai făcut.

9) Dar este un altul care face milostenie, ca să se izbăvească de chinurile viitoare. Acesta o face pentru sufletul său. El o face după Dumnezeu. Dar nu o face și cum voiește Dumnezeu. Căci se află încă în simțirea de rob. Și robul nu face voia Domnului său de bună

1198. Paul Everget., IV, 2, p. 9.

1199. Aceasta nu stă în contradicere cu porunca de a ne ruga pentru alții. Căci trebuie să învingem egoismul și în rugăciune. Dar trebuie să ne rugăm nu pentru bunurile lor lumești, sau nu numai pentru acestea, ci pentru mîntuirea oamenilor.

voie, ci temîndu-se să nu fie bătut. La fel și acesta o face ca să se izbăvească de chinuri. Și Dumnezeu îl izbăvește de ele¹²⁰⁰. Altul face milostenie, ca să-și ia plata. Acesta e mai înalt ca cel dintîi. Dar nici aceasta nu e încă așa cum voiește Dumnezeu. Căci nu e în simțirea de fiu. Ci precum simbriașul nu face voia stăpînului decît ca să ia plată de la stăpîn și să cîștige, așa și acesta o face ca să aibă răsplată.

Trei sînt stările sufletești în care putem să facem binele, cum zice sfîntul Vasile^{1200 bis}. Acestea vi le-am spus și altădată. Facem binele fie temîndu-ne de chinuri, și atunci sîntem în stare de robi; fie pentru a lua plata, și atunci sîntem în simțirea simbriașului; fie pentru binele însuși, și atunci sîntem în simțirea fiului¹²⁰¹. Căci fiul nu face voia tatălui din frică, nici ca unul care voiește să ia de la el plată, ci ca unul care voiește să-l slujească pe el însuși, care voiește să-l

1200. De se duce din această lume cu această simțire, nu va fi chinuit, dar nici nu va simți toată bucuria iubirii lui Dumnezeu.

1200 bis. In P.G. : Grigorie.

1201. Ava Dorotei socotește că e unul și același lucru «a face binele pentru el însuși» și a-l face în simțirea de fiu, adică din dragostea de fiu față de Părintele nostru, Dumnezeu. Numai în dragostea pentru Dumnezeu trăim binele în el însuși. Căci binele adevărat este relația de iubire cu altă persoană și, în ultima analiză, cu Dumnezeu, cu Care poți fi în relație de iubire veșnică și de iubire care nu oboșește. «Binele în el însuși» nu e deci ceva netrăit de persoana noastră, ci binele care e cu adevărat bine; e «Persoana care e în Sine bine» și deci izvorul din care izvorăște veșnic binele, și încă spre noi, dacă ne deschidem prin iubire, iubirii Ei. Frica te ține exterior persoanei, nu te lasă să simți revărsîndu-se în tine bunătatea ei; interesul răsplății la fel. Ești încă închis în tine însuși, deși știi de Persoana lui Dumnezeu și o socotești superioară. Dar nu te-ai pus în comunicare launtrică cu Ea. Neavînd încă simțirea de fiu, nu simți că toate cele ale Tatălui sînt ale tale, adică inima Lui se revărsă în inima ta. Cît ești în simțirea simbriașului, Dumnezeu îți dă ceva din al Său, dar nu Se dă pe Sine însuși, nici nu-ți dă toate ale Lui, ca să le aibă în comun cu tine. Numai în cazul din urmă ai «Binele în El însuși».

cinstească și să-l odihnească în el însuși ¹²⁰². Deci și noi trebuie să facem milostenie, pentru binele însuși, pătimind împreună cu alții, ca cu mădularele noastre. Așa trebuie să slujim pe cineva, ca și cum noi am fi slujiți prin aceia. Așa trebuie să dăm, ca cei ce primim noi înșine ¹²⁰³. Aceasta este milostenia întru cunoștință. Așa ne aflăm, cum am spus, în simțirea fiului.

10) Nimenea nu poate spune: sînt sărac și nu am de unde să miluiesc. Căci chiar dacă nu poți da, ca boğații aceia care aruncau darurile lor în vistierie, dă doi bănuți, ca văduva aceea săracă (Mc. 12, 42 ; Lc. 21, 1), și-i va primi Dumnezeu pe ei mai mult decît darurile acelea. Nu ai nici atîta ? Dar ai putere și poți să miluiești prin slujire pe cel bolnav. Nu poți nici aceasta ? Poți să mîngîi prin cuvînt pe fratele tău. Miluiește-l deci prin cuvînt și ascultă pe cel ce zice : «cuvîntul bun e mai presus de daruri» (Inț. Sir. 18, 17) ¹²⁰⁴.

1202. Sluga nu se referă cu slujirea ei la Persoana Celui pe care-L slujește, ci la plata pe care are să o primească, nu vrea să facă bucuria acelei Persoane, dovedindu-I dragostea. Nu se dă pe sine Aceleia și n-O slujește pentru Ea, ci pentru sine. Nu slujește «Binelui» (sau Persoanei care este izvorul binelui) pentru el însuși; nu iubește «Binele» în El însuși. Nu restabilește în mod deplin relația directă între sine și Dumnezeu. De aceea nu se bucură de viața deplină pe care o reprezintă Persoana aceea și pe care i-o comunică în acea relație.

1203. Arătînd iubire pentru Dumnezeu în Sine, pentru relația directă cu El, o facem și pentru persoana în sine a celui alt om, intrînd în relație directă cu ea. Căci și ea este un bine în sine; și de la ea ne vine viața, cum nu ne vine de la lucruri. Cine s-a obișnuit să simtă pe Dumnezeu ca persoană, și viața reală ce-i vine din El, a descoperit și valoarea semenului ca persoană care depășește infinit toate lucrurile. Deci făcînd binele pentru Dumnezeu ca persoană pentru a-I face plăcere Lui, îl facem și pentru oameni ca persoane iubite de Dumnezeu. Și invers : cînd am descoperit cu adevărat valoarea semenului ca persoană, ca izvor netrecător de fericire și de atenție pentru mine, ca subiect transmițător al iubirii lui Dumnezeu, am descoperit și pe Dumnezeu Ca taină personală.

1204. Sînt și cuvinte prin care se comunică viața, chiar mai direct decît prin bunuri materiale, cînd pornesc de la inimă și merg la inimă.

Să presupunem că nu poți să folosești altuia nici prin cuvînt, dar poți să faci milă cu fratele tău, cînd se înfurie, răbdîndu-l pe el în vremea turburării lui, văzîndu-l ispitit de vrăjmașul comun; căci în loc de a-i spune un cuvînt rău și de a-l turbura și mai mult, taci și îl miluiești pe el și sufletul lui, smulgîndu-l din stăpînirea vrăjmașului. Poți iarăși, de-ți greșește ție fratele tău, să-l miluiești pe el și să ierți păcatul lui, ca să iei și tu iertare de la Dumnezeu. Căci zice: «Iertați și vi se va ierta vouă» (Lc. 6, 37). Și te vei afla făcînd milă sufletului fratelui tău, iertîndu-i lui cele ce ți le-a greșit ție. Căci ne-a dat Dumnezeu puterea să iertăm, dacă voim, unii altora greșalele ce ni s-au făcut nouă¹²⁰⁵. Și dacă nu poți milui trupul, poți milui sufletul lui. Și ce milă e așa de mare, ca mila făcută sufletului ? Căci precum sufletul e mai cinstit decît trupul, așa și mila făcută sufletului e mai mare decît cea făcută trupului.

Deci nimenea nu poate spune : «Nu pot să miluiesc». Fiecare poate, după puterea lui și după starea sufletului lui să facă milă, numai să se sîrguiască fiecare ca

Desigur aci nu trebuie să fie o fugă de dăruirea unor bunuri pentru cel ce poate să o facă.

1205. Dumnezeu ne-a dat putere de a ne ierta unii altora, în sensul că ceea ce iertăm noi altora și alții nouă, este iertat de fapt și de către Dumnezeu; că pentru acelea nu vom mai fi judecați. Dumnezeu ne-a cedat, în scopul acesta, din puterea Lui. Numai din puterea Lui de judecată nu ne-a cedat, pentru că dăm dovadă că facem uz rău de puterea pe care nici n-o avem de fapt, ci numai ne închipuim că o avem. Dumnezeu lasă să circule bunătatea Sa printre oameni, ca o apă prin canalele subterane ale pămîntului Său, ca de la plantă la plantă.

Dar dacă noi putem să ne iertăm unii pe alții în mod efectiv, ștergîndu-ne păcatele reciproce, de ce n-ar avea preotul, ca reprezentant al întregii Biserici sau comunități, din încredințarea lui Dumnezeu, puterea de a ierta păcatele făcute de unul sau de altul din credincioși tuturor celorlalți oameni, și păcatele împotriva lui Dumnezeu ? Dar și el are numai puterea de a ierta, însă nu de a osîndi.

acel bine pe care-l face să-l facă întru cunoștință¹²⁰⁶, precum am spus despre fiecare virtute. Căci am spus că cel ce face binele întru cunoștință, acela este zidarul cel cercat și meșterul care clădește casa întărită. Despre acesta zice și Evanghelia: «Cel înțelept zidește casa sa pe piatră» (Mt. 7, 24) și nimic din cele potrivnice nu poate să o clatine pe ea. Dumnezeu, Iubitorul de oameni, să vă dea vouă să ascultați și să faceți cele ce le auziți, ca să nu se facă nouă cuvintele acestea spre osîndă în ziua judecății. Că a Lui este slava în veci. Amin¹²⁰⁷.

1206. Să-l facă «întru cunoștință» căci îl face pentru mîntuirea celui-lalt și a sa, deci și pentru cinstirea lui Dumnezeu. Să-l facă în orizontul larg al cunoașterii valorii eterne a persoanei omenești, înrădăcinată în relația cu Persoana lui Dumnezeu și pentru a o întări în această relație.

1207. învățătura XV, *Despre post* și XVI, care explică un tropar al sfîntului Grigorie de Nazianz la Paști și XVII, care explică unele cuvinte despre mucenici ale aceluiași, le omitem, ca neavînd densitatea celorlalte texte ale lui Dorotei.

ALE LUI AVA DROTEI DIFERITE EPISTOLE

A.

Către unii care trăiau în chilie și l-au întrebat despre întâlniri

1) Spun părinții, că a ședea în chilie e jumătate, și a te întâlni cu bătrînii e tot jumătate¹²⁰⁸. Cuvîntul înseamnă că atît pentru șederea în chilie, cît și pentru ieșirea din chilie, are nevoie cineva, la fel, de trezvie și de a ști pentru ce trebuie să se liniștească pe sine și pentru ce trebuie să se întâlnească cu părinții și cu frații. Căci de privește cineva cu luare aminte la scopul acestora, se va strădui să facă, cum au spus părinții: cînd șade în chilie se roagă, cugetă, face puțin lucru de mîină, se îngrijește, după putere, de gînduri; iar cînd întâlnește vreodată pe cineva, află și vede starea aceluia și anume dacă se poate folosi din starea fraților, sau nu, și dacă se poate întoarce nevătămat în chilia lui. Și dacă-l vede pe acela vătămîndu-l în ceva, își descoperă neputința sa; descoperă că pînă acum n-a cîștigat nimic din liniștire și se întoarce umilit în chilia sa, plîngînd, pocăindu-se, rugînd pe Dumnezeu pentru neputința sa. Și așa șade mai departe în chilie,

1208. *Apophth. Pimen*, Cod. Paris, grec, nr. 1598, f. 73.

luînd aminte la sine însuși. Apoi iarăși vine la oameni și se privește pe sine de a rămas ușor de biruit în cele dintii sau în altele, și apoi se întoarce iarăși în chilia sa, făcînd la fel aceleași lucruri: plîngînd, pocăindu-se, rugîndu-se lui Dumnezeu pentru starea lui. Astfel chilia înalță, iar oamenii pun la probă. Deci bine au zis părinții că a șede în chilie e jumătate și a se întîlni cu bătrînii e tot jumătate.

2) Deci și voi, cînd vă întîlniți între voi, trebuie să știți pentru ce ieșiți din chilie și să nu ieșiți degeaba niciodată. Căci cel ce umblă fără rost, cum au zis părinții, se va osteni în zadar. Deci fiecare cînd face un lucru trebuie să aibă numaidecît în vedere un scop și să știe pentru ce face lucrul acela.

Care e deci scopul ce trebuie să-l avem cînd mergem unii la alții ? Întii, pentru dragoste. Căci zice : «Ai văzut pe fratele tău, ai văzut pe Dumnezeu»¹²⁰⁹. Al doilea, pentru a auzi cuvîntul lui Dumnezeu. Pentru că în mulțime se mișcă cuvîntul lui Dumnezeu. Căci ceea

1209. *Apophth. Pimen* 168; P.G. 65, 361 C. O extraordinar de lapidară redare a cuvîntului lui Iisus : «Cînd ați făcut unuia din acești prea mici frați ai mei, Mie ați făcut» (Mt. 25, 45). În semenul nostru este Dumnezeu nu numai ca în unul ce poartă chipul lui Dumnezeu, dar și ca în unul ce-și are fundamentul în Dumnezeu și se menține ca om prin dialogul lui ontologic cu Dumnezeu, chiar dacă nu e conștient de aceasta. Prin om se vede Dumnezeu, omul duce în Dumnezeu, prin faptul libertății, al gîndirii lui. Pe măsură ce se realizează mai mult, devine el însuși mai conștient de aceasta și e simțit ca atare de semenii săi. Prin orice «tu» uman, stăm în fața lui «Tu» dumnezeiesc, plini de o responsabilitate necondiționată. De aceea, în oglinda altuia, omul își cunoaște starea sa proprie, cum se zice mai departe. Ceea ce omul vrea să știe adeseori despre sine o află fără să vrea de la altul. Fie că acela i-o spune, fie că se vede el însuși în relație responsabilă satisfăcută sau nesatisfăcută cu acela și în comparație între ce e și ce trebuie să fie. Numai fiind amîndoi împreună își văd scăderile lor mai accentuate, sau insuficiențele în împlinirea datoriilor lor reciproce, dar în legătură, desigur, cu acel «Tu» care le descoperă, fără ca ei să vrea, norma omului adevărat.

ce unul adeseori nu știe, întreabă pe altul¹²¹⁰. Apoi și pentru a ne cunoaște, cum am zis înainte, starea noastră. De pildă, gîndește că mergînd cineva să mînce cu cei ce se află împreună cu el, se cunoaște pe sine și se vede, de se pune mîncare bună și de-i place, de se poate înfrîna să nu ia din ea, sau de se silește să nu nedreptățească pe fratele ca să ia mai mult din ea, decît dacă s-ar da împărțită pentru fiecare, sau de se silește să nu ia partea mai mare și să lase aceluia pe cea mai mică. Căci este cîteodată cîte unul care se rușinează să întindă mîna și să lase partea mai mică în fața fratelui său, și să ia pe cea mai mare din fața sa¹²¹¹. Dar oare ce însemnătate are deosebirea dintre partea mai mare și cea mai mică ? Oricît de mică ar fi deosebirea între cele două părți, oare nu se vede și din lucruri de acestea neînsemnate, cînd cineva se lăcomește împotriva fratelui său și păcătuiește ? Iarăși, el bagă de seamă de se poate reține de la multe mîncări și nu se predă pe sine, ca de obicei, cînd se află în fața multor feluri de bucate, pornit spre săturare; de se păzește pe sine de cutezanță, cînd vede pe fratele său înconjurat cu mai multă cinste, sau servit mai mult decît el; și de nu suferă, văzînd pe altul plin de îndrăzneală față de cineva, sau vorbind mult, sau neadunat în sine; de nu dă atenție la aceasta, nici nu-l judecă, ci privește mai mult la cel foarte cuviincios ; de se silește să facă, cum se spune despre Ava Antonie, că mergînd

1210. O extraordinară punere în valoare a omului în Dumnezeu.

1211. In sfaturile duhovnicești de curățire de patimi, găsim adeseori reguli de purtare de o uimitoare bunăcuviință ; sfaturi în care se exprimă și se urmărește un ideal de mare delicatețe. E delicatețea sfinților, care depășește orice cod al manierelor elegante. Căci ele nu urmăresc numai o acoperire formală a grosolăniei interestate, ci o tăiere din rădăcina a pricinilor care o întretin.

la unii, de vedea ceva bun la oricare din ei, aceea o lua și o reținea: de la unul blîndețea, de la altul smerenia, de la altul liniștea și se afla avînd ale fiecăruia în sine însuși.

Iată așa trebuie să facem și noi. Și pentru acestea să ne întîlnim. Și cînd ne întoarcem la chiliile noastre să ne cercetăm pe noi înșine și să aflăm cu ce ne-am folosit sau în ce ne-am păgubit. Și îndată ce aflăm că am fost acoperiți, să mulțumim lui Dumnezeu care ne-a acoperit pe noi ca să trecem nevătămați. Iar pentru cele ce am greșit să ne pocăim, să ne tînguim, să ne plîngem starea noastră.

3) Căci fiecare se vatămă sau se folosește din pricina stării sale. Pentru că nimenea nu vatămă pe altul. Ci de ne vătămăm, precum am spus, din starea noastră ne vătămăm. Căci putem, cum vă spun mereu, dacă voim, să ne folosim, sau să ne vătămăm din orice lucru¹²¹².

Să vă dau o pildă, ca să vedeți că așa este. Se întîmplă ca cineva să stea noaptea într-un loc oarecare; nu zic călugăr, ci cineva din oraș. Și trec pe lîngă el trei oameni. Unul socotește că acela așteaptă pe cineva ca să meargă să curvească împreună; altul socotește că

1212. Chiar așa căzută, creația rămîne darul lui Dumnezeu. Dar atîrnă de noi ca să ne folosim de acest dar spre binele nostru, sau spre pieirea noastră. Chiar de cele obiectiv grele și apăsătoare, ne putem folosi spre bine, întărind duhul nostru prin suportarea lor. Creația nu a devenit nici prin cădere un rău sau un bine unilateral fatal, ci ea se păstrează ca o unealtă care poate fi folosită spre bine sau spre rău de libertatea noastră. Dumnezeu a lăsat totul la decizia noastră. E marea cinste ce ne-a dat-o, cinste care implică și o mare răspundere și un mare risc. De noi depinde să descoperim măreția creațiunii și generozitatea lui Dumnezeu față de noi, prin ea, putînd ajunge prin ea pînă la îndumnezeire, sau să o facem un prilej de hulă împotriva lui Dumnezeu și să cădem prin ea în osînda veșnică.

e un hoț; iar al treilea socotește că l-a chemat vreun prieten al lui, din casa vecină, și-l așteaptă să iasă și să meargă undeva împreună la rugăciune. Iată toți trei l-au văzut pe același om și în același loc și totuși n-au avut toți trei despre el același gând, ci unul a gândit aceasta, altul aceea, și celălalt altceva, după starea lor proprie. Sînt unele trupuri producătoare de sucuri amare și rele și orice mîncare ar lua o preface în sucuri neplăcute, chiar dacă mîncarea ar fi folositoare. Deci nu din mîncare e pricina, ci trupul însuși, cum am spus, are un amestec rău de sucuri și deci în chip necesar lucrează și preface mîncările după amestecul lui.

Așa e și cu sufletul care are o deprindere rea. Se vatămă din fiecare lucru, chiar dacă lucrul este folositor. Presupune că este un vas cu miere și cineva aruncă în el puțin absint (pelin). Nu nimicește acea puțină licoare toată dulceața din vas și nu face toată mierea amară ? Așa facem și noi. Aruncăm puțin din amărăciunea noastră și nimicim tot binele aproapelui, văzînd acel bine potrivit relei deprinderi din noi și schimbîndu-l după reaua noastră deprindere. Iar cei ce au o deprindere bună, se află ca unul care avînd un trup cu sucuri bune, chiar de ar mînca ceva vătămător, preface aceea în bunele lui sucuri (în bunul lui amestec humoral), potrivit cu amestecul lui și mîncarea cea rea nu-i face nici un rău. Pentru că, precum am spus, trupul lui are un amestec bun de sucuri (un bun amestec humoral) și preface hrana după amestecul lui. Și precum am zis de primul, că preface potrivit cu răul lui amestec chiar mîncarea cea bună, în amestecul lui rău de sucuri, așa și acesta preface și mîncarea cea rea, potrivit cu bunul amestec de sucuri al trupului său, în sucuri bune.

Să vă dau o pildă, ca să înțelegeți și mai bine. Trupul porcului are un amestec de sucuri foarte bune. Iar hrana lui este din fructe și ramuri de finic și lucruri din mocirlă. Și totuși, pentru că are un trup cu sucuri bune, deși are o astfel de hrană, o preface în sucuri bune. Așa și noi, de avem o deprindere bună și o stare bună, putem, cum am zis înainte, să ne folosim din fiecare lucru, chiar dacă lucrul acela nu e folositor. Bine zice proverbul: «Cel ce privește cu blîndețe, se va milui» (Pilde 28, 13). Și în alt loc: «Bărbatului ne-bun toate îi sînt protivnice» (Pilde 14, 7).

4) Am auzit de un frate oarecare care cînd cerceta pe vreunul dintre frați și vedea chilia neîngrijită, își zicea în sine: «Fericit este acest frate, că nu se îngrijește de cele multe, sau mai bine zis nu se îngrijește de nimic din cele pămîntești, și astfel toată mintea lui și-a luat-o sus. Căci nici chilia lui nu are vreme să și-o pună în rînduială». Și iarăși, cînd mergea la altul și vedea chilia lui îngrijită, curată, împodobită, își zicea iarăși în sine : «Așa cum sufletul acestui frate este curat, tot așa este curată și chilia lui. Și după starea sufletului lui este și starea chiliei lui»¹²¹³. Și niciodată nu zicea de vreun frate că acesta este leneș, sau acesta este risipitor, ci după starea bună a lui, se folosea de la fiecare. Bunul Dumnezeu să ne dea și nouă o stare lăuntrică bună, ca să ne putem folosi și noi de la fiecare și să nu vedem niciodată păcatul fratelui. Și de-l vedem, sau îl bănuim, datorită răutății din noi, îndată să întoarcem gîndul nostru spre o bună cugetare. Căci nevederea păcatului aproapelui naște în noi, cu ajutorul lui Dumnezeu, bunătatea prin care bineplăcem lui Dumnezeu. Că a Lui este slava în vecii vecilor. Amin.

1213. De fapt, unul nu îngrijește de cele din afară, pentru că e preocupat de cele mai înalte, iar altul pur și simplu, din lene.

B.

Către Întâistătorii și ucenicii din mînăstire cum trebuie să povățuiască cei dintîi pe frați și cum trebuie să se supună cei din urmă

1) De ești povățuitor al fraților, îngrijește-te de ei cu asprimea inimii și cu dragostea îndurătoare. Învăță-i cu fapta și cu cuvîntul cele ce trebuie făcute, dar cel mai mult cu fapta. Pentru că pildele sînt mai lucrătoare. De ești în putere, fii-le pildă și în cele trupești; iar de ești slab, fii-le pildă prin așezarea cea bună a sufletului și prin roadele Duhului înșirate de Apostol: prin iubire, îndelungă răbdare, bucurie, pace, blîndețe, bunătate, credință și prin înfrînarea de la toate patimile (Gal. 5, 22). Iar pentru greșalele ce se întîmplă nu te necăji prea tare, ci arată, fără turburare, vătămarea ce vine din greșală; și dacă trebuie să cerți, fă-o potrivit cu persoana și cu timpul¹²¹⁴.

Nu judeca greșalele mici cu asprimea cu care le judeci pe ale tale, nici nu le muștra neconținut. Căci aceasta e greu de purtat și obișnuirea cu muștrarea duce pe cel muștrat la nesimțire. Nu porunci cu trufie, ci sfătuiește-te smerit cu fratele. Căci acest cuvînt are putere de îndemn și înduplecă mai mult și odihnește pe fratele.

2) Iar în vremea turburării fratelui ce ți se împotrivește, păzește limba ta ca să nu grăiască nicidecum ceva întru mînie; și nu lăsa inima ta să se înalțe împotriva lui, ci adu-ți aminte că fratele și mădularul în Hristos și chipul lui Dumnezeu e ispitit de vrăjmașul nostru comun, și ai milă de el ca nu cumva robindu-l

¹²¹⁴. Potrivit cu starea în care se află în acel moment persoana respectivă.

diavolul prin lovitura iuțimii, să-l omoare cu ținerea de minte a răului și din negrija noastră să se piardă sufletul lui pentru care a murit Hristos. Gîndește-te că și tu ești supus la aceleași judecăți ale mîniei și, cunoscînd neputința ta, ai milă de fratele tău și mulțumește că ți s-a dat prilej să ierți, ca să-ți fie iertate și ție de Dumnezeu cele mai mari și mai multe. «Iertați și se va ierta vouă» (Lc. 6, 37). Socotești oare că se vatămă fratele tău prin îndelunga ta răbdare ? Dar Apostolul poruncește să biruim răul cu binele (Rom. 12, 21); nu răul cu răul. Căci și părinții spun : «Cînd, certînd pe altul, ești stîrnit spre mînie, ai împlinit patima ta»¹²¹⁵. Și nici un om înțelept nu dărimă casa sa ca să zidească pe a altuia.

3) Iar de stăruie turburarea, forțează inima ta și roagă-te, zicînd așa : «Dumnezeule, de oameni și de suflet iubitor, Cel ce întru bunătatea Ta negrăită ne-ai făcut pe noi din nimic spre împărtășirea de bunătățile Tale și, depărtîndu-ne noi de la poruncile Tale, ne-ai chemat iarăși la Tine prin sîngele Unuia născut Fiului Tău, al Mîntuitorului nostru, vino și acum în ajutorul neputinței noastre și precum ai potolit odinioară, prin certare, marea înviforată, așa potolește acum prin certare turburarea inimii noastre și nu Te lipsi de copiii Tăi și în același timp de noi amîndoi, cei omoriți prin păcat, și nu ne spune: «Ce folos în (de) Sîngele Meu, cînd Mă cobor întru stricăciune ?» (Ps. 29, 20); și: «Amin zic vouă, nu vă cunosc pe voi» (Mt. 25, 13), pentru că s-au stins candelile voastre din lipsa untului de lemn».

Și după rugăciunea aceasta, împlînzindu-se inima ta, poți apoi, după porunca Apostolului, să mustri și să cerți și să mîngîi (II Tim. 4, 12) cu înțelegere și cu smerenie și să vindecii și să îndreptii cu milă mădularul

1215. *Apophth. Macarie*, 17, P.G. 65, 269 B.

cel bolnav. Căci atunci și fratele primește îndreptarea cu încredințare (de la Dumnezeu *n.tr.*), muștrându-se el însuși pe sine cu asprime. Și prin pacea ta vei împăciui inima lui. Deci nimic să nu te depărteze pe tine de sfințta învățătură a lui Hristos, predată nouă : «Învățați de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima» (Mt. 11, 29).

Drept aceea, întîi trebuie să ne îngrijim să avem o stare de suflet pașnică, încît nici pentru motive drepte sau de dragul poruncii, chipurile, să nu ne lăsăm inima turburată, ci să fim convinși că toate poruncile le împlinim prin iubire și curăția inimii. Povățuind astfel pe fratele, vei auzi glasul care zice : «De vei face cinstit din nevrednic, vei fi ca gura Mea» (Ier. 15, 29).

4) Iar aflîndu-te în starea celui supus, niciodată să nu crezi inimii tale. Căci vechile împătımiri te orbesc. Și să nu te încrezi întru ceva judecării tale. Să nu hotărăști prin tine nimic fără întrebare și sfat, și să nu gîndești și să socotești că părerile tale sînt mai bune, sînt mai drepte decît ale îndrumătorului tău. Nici nu te face cercetător al faptelor lui. Căci te vei dovedi de multe ori amăgit. Pentru că aceasta e o amăgire a celui rău, ca să te împiedice de la supunerea cu credință în toate și de la mîntuirea sigură prin ea; supune-te în liniște și vei călători fără primejdie și fără rătăcire pe calea părinților (duhovnicești, *n.tr.*). Silește-te pe tine la toate și taie voia ta și deprinzîndu-te, din harul lui Hristos, prin obișnuire, să-ți tai voia ta, vei ajunge să o faci aceasta fără să te forțezi și fără să te necăjești, ca și cînd s-ar face totdeauna voia ta, așa cum voiești. Căci nu vei voi să se facă lucrurile precum voiești, ci le vei voi cum se fac. Și așa vei avea pace cu toți. Așa se întîmplă cu cei în care nu mai este călcarea poruncilor lui Dumnezeu sau ale părinților (duhovnicești, *n.tr.*).

Luptă-te să te afli în toate învinovățindu-te pe tine și ține-te de ceea ce nu e hotărît de tine, întru cunoștință¹²¹⁶.

Crede că toate se fac sub purtarea de grijă a lui Dumnezeu, pînă la cele mai neînsemnate lucruri ale noastre și vei purta fără turburare cele ce vin asupra ta. Crede că necinstirile și defăimările sînt leacuri tămăduitoare ale mîndriei sufletului tău și roagă-te pentru cei ce te batjocoresc, ca pentru niște doftori adevărați ai tăi. Fii încredințat că cel ce urăște necinstirea, urăște smerenia și că cel ce fuge de cei ce-l necăjesc, fuge de blîndețe. Nu căuta să cunoști păcatul aproapelui tău, și nu primi bănuielile împotriva lui. Iar de se seamănă acestea în noi prin răutatea altora, sîrguiește-te să le prefaci prin tîlcuiri bune și mulțumește în toate prin bunătate și sfîntă iubire.

Înainte de toate să ne păzim toți conștiința noastră în toate, în cele cu privire la Dumnezeu, la aproapele și la lucruri. Și înainte de a spune, sau a face ceva, să cercetăm de e după voia lui Dumnezeu. Și apoi, după ce ne-am rugat, să spunem și să lucrăm și să aruncăm neputința noastră înaintea lui Dumnezeu. Iar bunătatea Lui ne va veni în toate în ajutor¹²¹⁷.

1216. Expresie luată de Ava Pistos de pe buzele lui Ava Sisoe, P.G. 65, 373 B, după «Sources Chretiennes», p. 504, nota 1.

1217. Nu mai dăm în acest volum celelalte 14 epistole mai scurte ale lui Ava Dorotei, nici grupa de sentințe, deoarece ele nu fac decît să repete unele gînduri din «învățături».

CUPRINS

<i>Introducere</i>	5
Inainte-privire a Sfintei «Scări»	31
Scara dumnezeiescului urcuș	41
Cartea despre nevoințe	43
<i>Cuvîntul I</i> : Despre lepădarea de viața deșartă și despre retragere.....	43
<i>Cuvîntul II</i> : Despre despățimire	60
<i>Cuvîntul III</i> : Despre înstrăinare	66
Despre visurile care urmează pe începători	75
<i>Cuvîntul IV</i> : Despre fericita și pururea pomenita ascultare.....	77
Despre tîlharul pocăit. Despre Isidor. Despre Laurentie. Despre econom. Despre Avachir. Despre arhidiaconul Macedonie. Despre cuviosul Acachie. Despre Ioan Savaitul sau Antioch	
<i>Cuvîntul V</i> ; Despre pocăința cea făcută cu grijă și deplin arătată, în care se vorbește și despre viața sfinților osîndiți și despre închisoare.	135
<i>Cuvîntul VI</i> : Despre pomenirea morții	156
<i>Cuvîntul VII</i> : Despre plînsul de-bucurie-făcător	164
<i>Cuvîntul VIII</i> : Despre nemîniere și blîndețe _____	185
<i>Cuvîntul IX</i> : Despre ținerea de minte a răului.	195
<i>Cuvîntul X</i> : Despre clevetire	199
<i>Cuvîntul XI</i> : Despre multa vorbire și despre tăcere.....	204
<i>Cuvîntul XII</i> ; Despre minciună	206
<i>Cuvîntul XIII</i> : Despre lenea sufletească	209
<i>Cuvîntul XIV</i> : Despre pîntecele atotlăudat și tiran	212
<i>Cuvîntul XV</i> : Despre curăția și neprihănirea (castitatea) nestrică- cioasă, agonisită de cei stricăcioși prin osteneți și sudori.....	221
<i>Cuvîntul XVI</i> : Despre iubirea de arginți și despre neagonisire.....	249
<i>Cuvîntul XVII</i> : Despre nesimțire, adică despre moartea sufletului înainte de moartea trupului	254

<i>Cuvîntul XVIII</i> : Despre somn și despre rugăciune și despre cîntarea în obște	258
<i>Cuvîntul XIX</i> : Despre privegherea trupească și cum trebuie făcută aceasta	260
<i>Cuvîntul XX</i> : Despre frica lașă sau nebărbătească	264
<i>Cuvîntul XXI</i> : Despre slava deșartă cea cumulte chipuri	267
<i>Cuvîntul XXII</i> : Despre mîndria cea fără de minte (fără stăpînire)	278
<i>Cuvîntul XXIII</i> : Despre gîndurile negrăite ale hulei	286
<i>Cuvîntul XXIV</i> : Despre blîndețea, simplitatea și nerăutatea, agonisite prin sîrguință înțeleaptă și nu naturale; și despre viclenie	290
<i>Cuvîntul XXV</i> : Despre preaînalta smerită-cugetare, pierzătoarea patimilor, cese naște în simțirea nevăzută	296
<i>Cuvîntul XXVI</i> : Despre deosebirea gîndurilor, patimilor și virtuților	317
Același Cuvînt. Partea a II-a. Despre dreapta socoteală bine deosebitoare	347
Același Cuvînt. Partea a III-a. Cuprinsul pe scurt al tuturor celor mai înainte spuse	369
<i>Cuvîntul XXVII</i> : Despre sfințita liniștire a trupului și a sufletului	378
Același Cuvînt. Despre felurile liniștirilor și despre deosebirea lor	385
<i>Cuvîntul XXVIII</i> : Despre fericita rugăciune, sfințita maică a tuturor virtuților și despre înfățișarea văzută și gîndită în vremea rugăciunii	403
<i>Cuvîntul XXIX</i> : Despre nepătimire sau cerul pămîntesc și despre desăvîrșirea și învierea sufletului înainte de învierea cea de	
<i>Cuvîntul XXX</i> : Despre legătura treimii virtuților, a dragostei, a nădejzii și a credinței	424
Îndemnare scurtă și la fel de puternică la cele spuse mai înainte pelarg	432
<i>Al cuviosului părinte Ioan Scărarul Cuvîntul XXXI</i> Către Păstor	433

AVA DROTEI

Viața, opera și răspîndirea ei	465
<i>Ale cuviosului părintelui nostru Dorotei</i>	
Diferite învățături de suflet folositoare	473
Cuvîntul înainte al unui necunoscut	473

<i>Epistola către fratele care a cerut să i se trimită «Cuvintele» aliate ale părintelui nostru, Dorotei.</i>	474
<i>Ale celui între sfinți, părintele nostru Dorotei. Felurite învățături lăsate ucenicilor săi când a părăsit mănăstirea Avei Serid și a întemeiat cu ajutorul lui Dumnezeu mănăstirea sa, după moartea Avei Ioan, proorocul, și după tăcerea desăvârșită a Avei Varsanufie</i>	478
I — Despre lepădare	478
II — Despre smerita cugetare.	497
III — Despre conștiință	507
IV — Despre frica de Dumnezeu.	512
V — Despre trebuința de a nu se încrede cineva în înțelepciunea sa	528
VI — Să nu judecăm pe aproapele.	537
VII — Despre învinovățirea de sine.	549
VIII — Despre ținerea de minte a răului.	559
IX — Despre minciună	567
X — Despre trebuința de a călători pe calea lui Dumnezeu cu scop bun și cu trezvie.	575
XI — Despre trebuința de a ne sîrgui să tăiem repede patimile înainte de a ajunge sufletul la deprinderea ceareea.....	585
XII — Despre frica de chinurile viitoare și despre trebuința ca cel ce voiește să se mîntuiască să nu uite niciodată de grija mîntuirii sale.	596
XIII — Despre trebuința de a răbda încercările fără turburare și cu mulțumire.	609
XIV — Despre clădirea și buna întocmire a virtuților sufletului.....	618
<i>Ale lui Ava Dorotei diferite epistole.</i>	633
Cuprins.	643

Redactor : ANCA MANOLACHE
Tehnoredactor : BOGDAN VALENTIN

Dat la cules 8 oct. 1979. Bun de tipar 31 mai 1980.
Apărut 1980. Coli de tipar 40,5. Format 16/61X86.
Legat 1/1.

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMANE